Zeldzame en schaarse broedvogels van Nederweert in 2024-2025

Vogelwerkgroep Nederweert

Het broedvogelonderzoek in 2024 en 2025 werd mogelijk gemaakt door de inzet van de volgende waarnemers:

Robert Duijmelinck
Jos Geurts
Saskia Groenewegen
Ton van Heugten
Toke Hulsebos
Ruud Hulsebos
Huibert Janssen
Huub Janssen
Diana Knapen
Johan Kluskens
Thijs Loven
Mark Luijten
Mariet Mackus
John Maes
Frank van Sebille
Elly Sentjens
Ger Sentjens
Henk Vaes
Joost Verboogen
Peter Verdonschot
Rian Vergeer
Henk Verheijen
Michiel Zwaneveld

Rapportage : Thijs Loven
Foto omslag : Kwak, De Banen, 7 juni 2025 (Meinse van der Velde)
Foto's : Jan Biemans, Huub Janssen, Jos van de Kerkhof, Mark Koolen, Thijs Loven, Willem Maris, Mark Luijten, Otto Plantema, Jos Roijakkers, Maurice Sijben, Meinse van der Velde, Ron de Wit,

Dit rapport kan als volgt worden geciteerd:
M. Loven, 2026. Zeldzame en schaarse broedvogels van Nederweert in 2024-2025. Uitgave Vogelwerkgroep Nederweert, 2026.

Inhoudsopgave **Pag.**

1.0 Inleiding	**4**
2.0 Telgebieden	**4**
2.1 Toponiemen	**5**
3.0 Methodiek	**6**
3.1 Opzet onderzoek	**6**
3.2 Volledigheid onderzoek	**8**
3.3 Waarneming.nl	**8**
3.4 Gebruik geluidsnabootsing	**9**
3.5 Gebruik geluidsherkenning	**9**
3.6 Aantal soorten	**9**
4.0 Weersomstandigheden	**9**
4.1 Het weer in 2024 en 2025	**10**
5.0 Biotopen	**11**
6.0 Toelichting soortteksten	**12**
6.1 Verspreidingskaarten	**13**
6.2 Grafieken	**13**
6.3 Status	**14**
7.0 Dankwoord	**14**
8.0 Soortteksten	**15**
9.0 Literatuurlijst en internetbronnen	**293**

1.0 Inleiding

In de gemeente Nederweert is in de periode 1994-25 onderzoek gedaan naar het voorkomen van kolonievogels en zeldzame en schaarse broedvogels. Het onderzoek werd uitgevoerd volgens een landelijk gestandaardiseerde methode, zoals die wordt gehanteerd door Sovon Vogelonderzoek Nederland. In Nederweert verzamelde gegevens kunnen daardoor met andere onderzoeksgebieden in Nederland vergeleken worden. Door het gebruik van één methode is het mogelijk opeenvolgende jaren met elkaar te vergelijken en kunnen aantalsontwikkeling en veranderingen in de verspreiding worden vastgesteld.

2.0 Telgebieden

In 1994 werd het onderzoeksgebied (9830 ha) in 19 telgebieden opgedeeld [figuur 1]. Deze gebieden worden begrensd door natuurlijke grenzen zoals harde en onverharde wegen, kanalen, sloten en de gemeentegrens. De grootte van de telgebieden ligt globaal tussen de 84 en 750 hectare [figuur 2]. De eenheden worden per fiets en/of te voet onderzocht.
In 1995 en 1996 werden de telgebieden 1, 3 en 17 opgesplitst in respectievelijk 1a en 1b, 3a en 3b en 17a en 17b. Het totaal aantal telgebieden kwam hiermee op 21. In enkele andere grote telgebieden werd het onderzoek door waarnemers over 2 ochtenden verdeeld, waardoor het eigenlijke aantal telgebieden nog groter werd. De Groote Peel (opgenomen als telgebied 11) wordt niet onderzocht. Onderzoek in dit gebied is zeer tijdrovend en de menskracht om het gebied jaarlijks te onderzoeken ontbreekt.

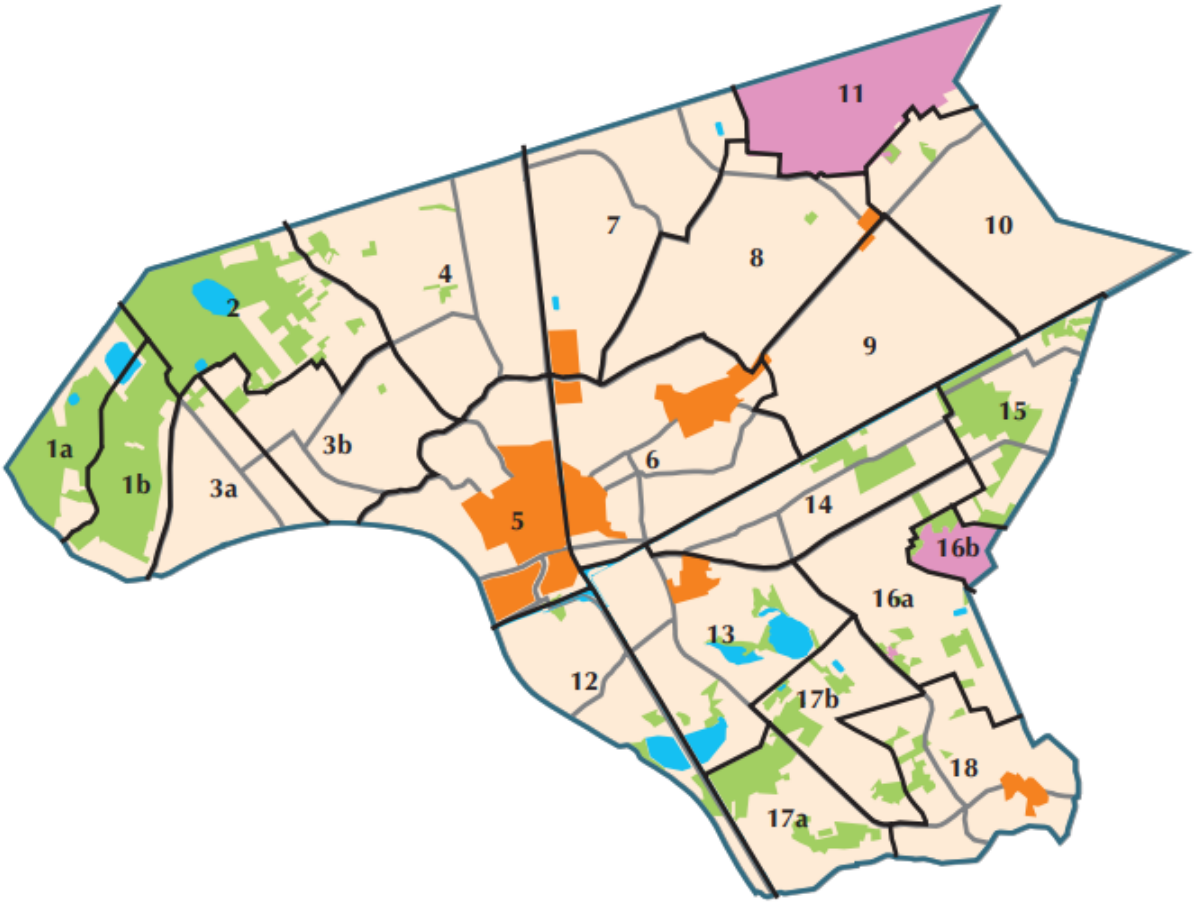

Figuur 1. 1a: Weerterbos Maarheezerveld, 1b: Weerterbos Hoogbosdijk, 2: Weerterbos, In den Vloed, 3a: Laarderheide, 3b: Laarderheide, 4: Wetering & Kievit, 5: Nederweert, 6: Budschop, 7: Eindhovense Baan, 8: Horick, 9: Ospel-Oost, 10: Kruisvennen, 11: Groote Peel, 12: Schoor, 13: De Banen & Sarsven, 14: Gebleektendijk, 15: landgoed 't Kruis, 16: De Zoom, 16a: Zoom agrarisch, 17a: Wellenstein, 17b: Vlakwater, 18: Leveroy.

Telgebied	Omschrijving	Biotoop	Oppervlakte
01a	Weerterbos Maarheezerveld	Bos, heide, open water	257 hectare
01b	Weerterbos Hoogbosdijk	Bos	307 hectare
02	Weerterbos In den Vloed	Bos, halfopen cultuurland, open water	546 hectare
03a	Laarderheide	Open cultuurland	307 hectare
03b	Laarderheide	Open cultuurland, agrarisch bebouwd, open water	457 hectare
04	De Wetering & Kievit	Open en halfopen cultuurland, moeras, agrarisch bebouwd	750 hectare
05	Nederweert	Stedelijk en agrarisch bebouwd	536 hectare
06	Budschop	Stedelijk en agrarisch bebouwd	707 hectare
07	Eindhovense Baan	Open cultuurland, agrarisch bebouwd, open water	666 hectare
08	Horick	Open cultuurland, stedelijk en agrarisch bebouwd, open water	634 hectare
09	Ospel-Oost	Open en halfopen cultuurland	600 hectare
10	Kruisvennen	Open en halfopen cultuurland, agrarisch bebouwd	630 hectare
12	Schoor	Halfopen cultuurland, agrarisch bebouwd, open water	368 hectare
13	De Banen & Sarsven	Bos, halfopen cultuurland, agrarisch en stedelijk bebouwd, open water, heide, open water	626 hectare
14	Gebleektendijk	Bos, halfopen cultuurland, agrarisch bebouwd, open water	430 hectare
15	Landgoed ’t Kruis	Bos, halfopen cultuurland, open water	339 hectare
16a	De Zoom	Moeras, heide	84 hectare
16b	Zoom agrarisch	Bos, open en halfopen cultuurland, heide, open water	495 hectare
17a	Wellenstein	Bos, halfopen cultuurland, heide, open water	315 hectare
17b	Vlakwater	Bos, open en halfopen cultuurland	312 hectare
18	Leveroy	Bos, halfopen cultuurland, agrarisch en stedelijk bebouwd, open water	464 hectare
	Nederweert totaal		9830 hectare

Figuur 2. Telgebieden Nederweert: omschrijving, biotoop en oppervlakte.

2.1 Toponiemen

De soortteksten worden verduidelijkt door het gebruik van toponiemen [figuur 3] . Uitgangspunt zijn de toponiemen zoals op onderstaande kaart weergegeven. In bosgebieden wordt een onderscheid gemaakt tussen grote en kleine bosgebieden. Tot de grote bosgebieden behoren het Weerterbos, landgoed ’t Kruis en Wellenstein/Houtsberg. Tot de kleine bosgebieden worden gerekend de bossen Gebleektendijk, de bossen Kolenhofweg, de bossen Reulisweg en de bossen rond De Banen/Sarsven. In de teksten wordt de Kievitsloop als De Kievit omschreven.

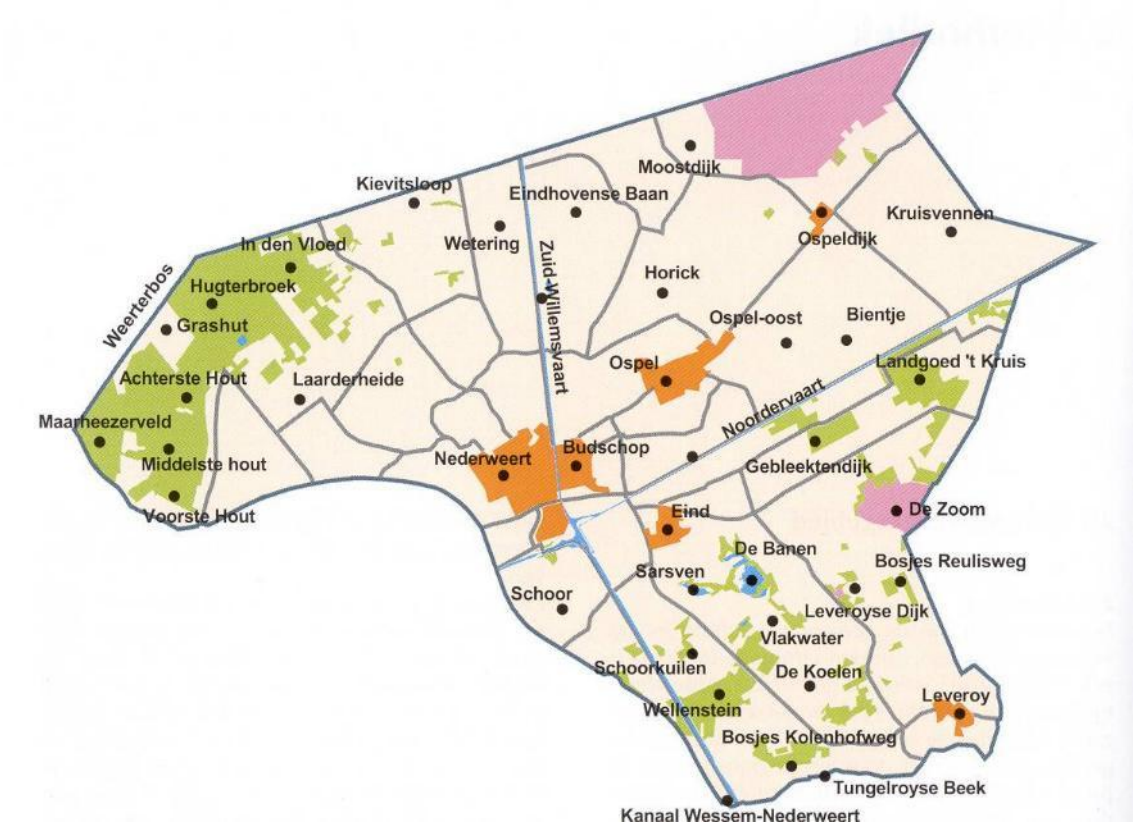

Figuur 3. Toponiemenkaart.

3.0 Methodiek
Tijdens het veldbezoek wordt speciaal gelet op:
1. Individuen in geschikt biotoop tussen de datumgrenzen
2. Paren in geschikt biotoop tussen de datumgrenzen
3. Territorium-indicerende waarnemingen zoals zang, balts en paring
4. Nest-indicerende waarnemingen zoals voedselvluchten en alarmeren
5. Nestvondsten

Bij het onderzoek ligt de nadruk op het verzamelen van waarnemingen uit de eerste 4 categorieën. Naar nesten wordt alleen gezocht bij roofvogels, kolonievogels en de gierzwaluw. De gegevens van de onderzochte soorten worden per telgebied op een veldkaart genoteerd en vervolgens overgezet op een soortkaart.
Om het aantal territoria te bepalen worden gegevens van de soortkaarten geïnterpreteerd volgens vaste criteria. In de onderzoeksperiode werden de criteria een aantal malen herzien. De interpretatie van de oude gegevens werd niet herzien volgens de nieuwe geldende normen. Hierdoor zijn voor sommige soorten kleine verschillen in interpretatie tussen de verschillende periodes.

3.1 Opzet onderzoek
Bezoekschema: Ieder broedseizoen wordt een bezoekschema opgesteld met daarin de data voor 8 bezoekrondes. Aan iedere bezoekronde is een uitwijkdatum gekoppeld.
In de meeste telgebieden wordt in de tweede of derde week van maart met het onderzoek begonnen. Door klimaatverandering begint het broedseizoen echter steeds vroeger en zijn in de openvolgende handleidingen, de datumgrenzen van veel soorten vervroegd. Met ingang van 2023 wordt in de meeste telgebieden in de eerste en tweede week van maart begonnen. De laatste volledige bezoeken vinden uiterlijk in de derde week van juni plaats. In vogelrijke telgebieden met bos, moeras of vennen worden ochtendbezoeken nog eerder gepland en

worden na het laatste ochtendbezoek in juni een beperkt aantal aanvullende bezoeken gebracht (uiterste data 15 januari en 15 augustus). Ochtendbezoeken worden gebracht vanaf een half uur vóór zonsopgang tot circa 6 uur daarna.

Ochtendbezoeken: Het aantal bezoeken per telgebied wordt afhankelijk gesteld van een aantal factoren namelijk: de aanwezige biotopen, de ervaring van de waarnemer én de aan te treffen soorten. Het aantal ochtendbezoeken per telgebied kan als volgt worden gekwalificeerd: bos en halfopen gebieden 5-8 ochtendbezoeken, open gebieden 5-7 ochtendbezoeken en telgebieden met veel bebouwing 4-5 ochtendbezoeken. Tussen de ochtendbezoeken ligt een periode van ten minste 7 dagen.
In 1994-2019 en in 2015 is Nederweert jaarlijks vlakdekkend onderzocht en zijn per telgebied ten minste 4 ochtendbezoeken gebracht. In afwijking hiervan zijn de volgende gebieden op een andere wijze of niet onderzocht:

- 1996: landgoed ’t Kruis (15) niet onderzocht
- 1998: landgoed ’t Kruis (15) en Horick (8) 3 ochtendbezoeken
- 2020: Laarderheide (03a) De Wetering & Kievit (04), Nederweert (5), Ospel-Oost (09), de Kruisvennen (10), Schoor (12), Zoom agrarisch (16a), Leveroy (18) niet onderzocht, deels i.v.m. coronavirus
- 2021: Laarderheide (03a), Nederweert (5), Ospel-Oost (09), de Kruisvennen (10), Leveroy (18) niet onderzocht
- 2022: Laarderheide (03a), Nederweert (5), Ospel-Oost (09), de Kruisvennen (10), Leveroy (18) niet onderzocht
- 2023: Laarderheide (03a), Nederweert (5), Ospel-Oost (09), de Kruisvennen (10), Leveroy (18) niet onderzocht
- 2024: Nederweert (5), Ospel-Oost (09), de Kruisvennen (10), Leveroy (18) niet onderzocht

In verband met de uitbraak van Mond- en Klauwzeer (MKZ) in 2001 waren natuur- en bosgebieden eind maart en begin april niet toegankelijk. Deze onvoorziene omstandigheden hadden geen noemenswaardige invloed op de volledigheid van de inventarisatie.

Avondbezoeken: Er wordt naar gestreefd om per telgebied ten minste 2 volledige avond- of nachtbezoeken te brengen. De bezoekrondes vinden plaats vanaf zonsondergang tot circa 2 uur daarna.
Omdat de telgebieden te groot zijn om in een ronde te onderzoeken, worden in de meeste telgebieden deelbezoeken gebracht om de trefkans te vergroten. Er zijn echter ook telgebieden waar in sommige jaren slechts één avondbezoek is gebracht, incidenteel is een gebied niet in de avond onderzocht. Aan enkele telgebieden werden 3 of meer avond/nachtbezoeken gebracht.

Aanvullende bezoeken: om een zo volledig mogelijk overzicht te verkrijgen is het voor bepaalde soorten noodzakelijk om naast de reguliere ochtendbezoeken aanvullende bezoeken te brengen. Het gaat om soorten die zich laat in het broedseizoen kunnen vestigen zoals kleine plevier, boomvalk, wespendief, gierzwaluw, huiszwaluw en grauwe klauwier. In andere gevallen gaat het om soorten die voornamelijk in de avonduren actief zijn zoals woudaap, kwak, porseleinhoen, kleinst waterhoen, waterral, houtsnip, patrijs, kwartel, steenuil, bosuil, ransuil, oehoe en nachtzwaluw.

Tijdsbesteding 2025:
In 2025 werden 140 ochtendbezoeken en 78 avondbezoeken gebracht. Aan ochtendbezoeken werd 571 uren besteed, aan avondrondes werden 86 uren gespendeerd. In 4 telgebieden worden delen daarvan tijdens een ochtendbezoek opgesplitst. De tijdsbesteding ligt hierdoor

hoger maar is niet gespecificeerd. Tevens zijn aanvullende bezoeken tussen eind juni, juli en in augustus niet opgenomen

3.2 Volledigheid onderzoek

Het onderzoek in Nederweert richt zich op soorten die volgens de BMP-methodiek worden onderzocht. Door de omvang van de telgebieden, de toename van te onderzoeken soorten en de lokaal hoge dichtheden is het niet mogelijk om alle soorten meer dan een keer in de periode dat de trefkans het grootst is te inventariseren. Vooral soorten die in mei en juni zeer vroeg actief zijn en soorten met een korte zangpiek worden verhoudingsgewijs minder volledig onderzocht.
In de onderzoeksperiode is in 12 van de 21 telgebieden grootschalig natuurherstel uitgevoerd. Door dit natuurherstel namen soorten en dichtenheden toe en werd de telinspanning in die gebieden nog groter. Dit werd ondervangen door ochtendbezoeken in In den Vloed, Eindhovense Baan en De Banen & Sarsven over 2 ochtenden te verdelen of door telgebieden tijdens een ochtendbezoek op te splitsen: Maarheezerveld 1a, In den Vloed (2b), Zoom agrarisch 16a en Wellenstein (17a).
Het onderzoek in Nederweert begint meestal vanaf een halfuur voor zonsopkomst. In enkele telgebieden wordt eerder of later begonnen. Soorten met een zeer vroege zangpiek worden daardoor minder volledig in kaart gebracht. Dit zijn onder andere bosrietzanger, kleine karekiet, gekraagde roodstaart en zwarte roodstaart. Omdat gebieden jaarlijks op hoofdlijn op dezelfde wijze worden onderzocht zijn de vastgestelde trends reëel.
De gemiddelde leeftijd van de tellers stijgt waardoor afname van het gehoor van invloed op de resultaten kan zijn. Dit speelt bij frequenties waarop sprinkhaanzanger en vuurgoudhaan zingen. Ook de weinig opvallende zang van goudvink en appelvink kan worden gemist. Het aantal territoria van appelvink, bonte vliegenvanger en gekraagde roodstaart ligt in een enkel telgebied te laag omdat de zang niet altijd wordt herkend.

Waarnemers: Om betrouwbare gegevens te kunnen presenteren is een goede vogelkennis van de waarnemer van groot belang. Uiterlijke kenmerken, zang en broedgedrag dienen voldoende bekend te zijn om het veldwerk uit te kunnen voeren. In alle telgebieden is ten minste een ervaren waarnemer actief. Afhankelijk van het kennisniveau lopen nieuwe waarnemers eerst een onderzoeksjaar mee of worden deze steeds begeleid door een ervaren waarnemer. Het aantal waarnemers per telgebied varieert van 1-4 personen. Een aantal waarnemers telt in meerdere telgebieden. De telgebieden worden zo veel mogelijk door dezelfde waarnemer(s) onderzocht.

Toegang gebieden: De omgeving van het ven in landgoed `t Kruis (circa 30 ha) was in de beginjaren van het onderzoek niet toegankelijk en is tot en met 2022 niet onderzocht. Vanaf 2023 wordt alleen rond de woningen en een deel van het ven geen onderzoek gedaan. Het natuurgebied de Groote Moost ligt voor een deel op het grondgebied van de gemeente Nederweert. Alleen de zone ten zuiden van het ven met bos en vochtige heide wordt onderzocht. Enkele noemenswaardige grotere particuliere terreinen zijn eveneens niet onderzocht. Dit betreft het meest westelijke deel van De Kievit met visvijvers en aangrenzende bospercelen en particuliere omheinde terreinen in het Weerterbos langs de Booldersdijk, Heugterzijweg en Onderstalweg.

3.3 Waarneming.nl

In Nederweert wordt veel naar vogels gekeken. Het invoeren van waarnemingen op de populaire site Waarneming.nl wordt veel toegepast. De resultaten in dit verslag zijn een uitkomst van reguliere inventarisaties en aanvullende bezoeken. Bij het bepalen van de territoria wordt naar een zo hoog mogelijke broedcode gestreefd. Waarneming.nl wordt als aanvulling op het reguliere broedvogelonderzoek gebruikt indien voor een vastgesteld territorium een hogere broedcode kan worden opgevoerd. Dit geldt met name voor zeldzame broedvogels, eenden, weidevogels, roofvogels en uilen.

3.4 Gebruik geluidsnabootsing

Om een aantal soorten tot roepen te stimuleren wordt gebruik gemaakt van middelen met geluidsnabootsing. Indien dit middel in een telgebied wordt ingezet dan gebeurt dat in de meeste gebieden ook in de jaren daarna. Verschil in onderzoeksmethodiek wordt hierdoor zoveel mogelijk beperkt. Het gebruik van geluidsnabootsing wordt tot een minimum beperkt om verstoring te voorkomen.
Soorten die volgens deze methode worden opgespoord zijn: waterral, bosuil, steenuil, oehoe, patrijs en nachtzwaluw. De draaihals, middelste bonte specht, porseleinhoen, kwartelkoning en rietzanger zijn in een aantal onderzoeksjaren op deze wijze onderzocht. De grondslag hiervoor is de aanwezigheid van tijdelijk geschikt biotoop, invasiejaren of areaaluitbreiding waardoor de mogelijkheid bestond dat de soort aanwezig was.

3.5 Geluidsherkenning

Voor de mobiele telefoon zijn apps ontwikkelt waarmee vogelgeluiden herkend kunnen worden. Deze apps worden steeds vaker als hulpmiddel ingezet. Sommige geluiden worden soms foutief geïnterpreteerd. Om misverstanden te voorkomen worden waarnemers verzocht om de soort ook visueel te controleren, dan wel het geluid op te nemen zodat controle achteraf kan plaatsvinden.

3.6 Aantal soorten

In 1994 en 1995 werden 97 zeldzame en schaarse broedvogelsoorten onderzocht. Aan deze lijst werden zes facultatieve soorten toegevoegd. Tevens werd onderzoek gedaan naar soorten die in het onderzoeksgebied weinig algemeen, karakteristiek of sterk bedreigd zijn:
fuut, knobbelzwaan, wintertaling, zomertaling, kuifeend, slobeend, krakeend, tureluur, watersnip, grutto, wulp, scholekster, veldleeuwerik, gele kwikstaart, grasmus, bonte vliegenvanger, boomklever en goudvink.

In 1996 werd de lijst van verplichte en facultatieve soorten uitgebreid. De meeste soorten die aan deze lijst werden toegevoegd, werden al vanaf 1994 onderzocht. In de onderzoeksperiode werden de volgende soorten toegevoegd:

- 1997: Turkse tortel, zwarte roodstaart, boompieper, grote lijster en zomertortel
- 1999: gierzwaluw, bosrietzanger en kleine karekiet
- 2001: graspieper
- 2002: gekraagde roodstaart, braamsluiper en rietgors
- 2023: koekoek

De boompieper, grasmus, kleine karekiet en bosrietzanger zijn niet jaarlijks in alle telgebieden onderzocht. In de grafieken worden de aantallen voor die jaren weergegeven dat het hele onderzoeksgebied werd onderzocht. In grafieken die naar een specifiek gebied verwijzen en waar een soort eerder in het onderzoek werd meegenomen worden de aantallen vanaf het eerste jaar getoond.

4.0 Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de onderzoeksresultaten. Strenge winters, neerslagrijke periodes, langdurige droogte, harde wind en aanhoudend hoge of lage temperaturen verhogen of verkleinen de kans om bepaalde soorten aan te treffen.
Hogere temperaturen, veel zon en weinig wind hebben een positieve invloed op de (zang-) activiteit van vogels. Een ochtend met regen en harde wind daarentegen vermindert de kans om vogels aan te treffen, maar is ook van invloed op de motivatie van de waarnemer.
Alle weersgegevens hebben, tenzij anders vermeld, betrekking op het landelijk maand/jaargemiddelde volgens het KNMI in de Bilt. Bij het categoriseren van de strengheid van de winter wordt het Hellmann-koudegetal gehanteerd.

4.1 Het weer in 2024 en 2025

De winters in 2023/24 en 2024/25 waren volgens Hellmann zeer zacht tot buitengewoon zacht [figuur 5]. Dit was gunstig voor soorten die bekend zijn met winterverliezen zoals roerdomp, ijsvogel, grote gele kwikstaart. In januari 2024 viel in Limburg sneeuw die enkele dagen bleef liggen.

2024 was net als 2023 recordwarm met een gemiddelde temperatuur van 11,8 ˚C. na een zeer nat 2023 was ook 2024 erg nat. In de regenmeter viel 986 millimeter tegenover 795 millimeter normaal. De vele neerslag in 2023 en 2024 zorgde ervoor dat de grondwaterstanden royaal werden aangevuld. In alle vennen en laagtes maar ook in laaggelegen bos was het peil zeer hoog. Hierdoor waren sommige delen niet toegankelijk. In de zuidelijke helft van het land viel 1100 millimeter. Er was in voorjaar en zomer gemiddeld slechts een klein neerslagtekort van 27 millimeter. Het aantal zonuren lag met 1748 uur iets onder het langjarig gemiddelde van 1774 uur (www.knmi.nl).

Met een gemiddelde van 11,4 ˚C was 2025 minder warm dan de twee recordjaren daarvoor, maar nog steeds zeer warm.

Na 2 natte jaren was 2025 een droog jaar. Landelijk viel gemiddeld 613 mm tegenover 795 normaal. In Eindhoven viel slecht 469 millimeter. Het KNMI spreekt zelfs van een ernstige droogte. Door de twee voorafgaande natte jaren bleef het peil in de vennen tot in mei aan de hoge kant. 2025 was met 2123 uur zeer zonnig tegenover 1774 uur. De omstandigheden tijdens het veldonderzoek waren in de hele periode gunstig (www.knmi.nl)

De Bilt	**2024**	**Normaal**
IJsdagen (max. temp. lager dan 0,0 °C	0	8
Vorstdagen (min. temp. lager dan 0,0 °C)	23	53
Warme dagen (max. temp. 20,0 °C of hoger)	102	93
Zomerse dagen (max. temp. 25,0 °C of hoger)	28	28
Tropische dagen (max. temp. 30,0 °C of hoger)	5	4
De Bilt	**2025**	**Normaal**
IJsdagen (max. temp. lager dan 0,0 °C	3	8
Vorstdagen (min. temp. lager dan 0,0 °C)	55	53
Warme dagen (max. temp. 20,0 °C of hoger)	112	93
Zomerse dagen (max. temp. 25,0 °C of hoger)	35	28
Tropische dagen (max. temp. 30,0 °C of hoger)	8	5

Figuur 4. Weergegevens De Bilt in 2024 en 2025.

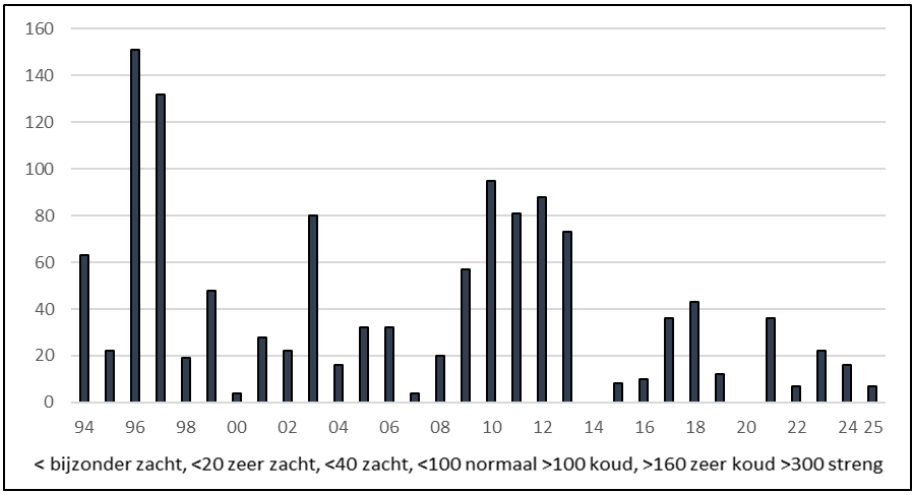

Figuur 5. Strengheid winter in 1994-2025 volgens het Hellmann-koudegetal.

Door de vele regen eind 2023 en in 2024 waren vennen en laagtes maximaal gevuld. De Banen, 7 mei 2024 (Thijs Loven).

5.0 Biotopen

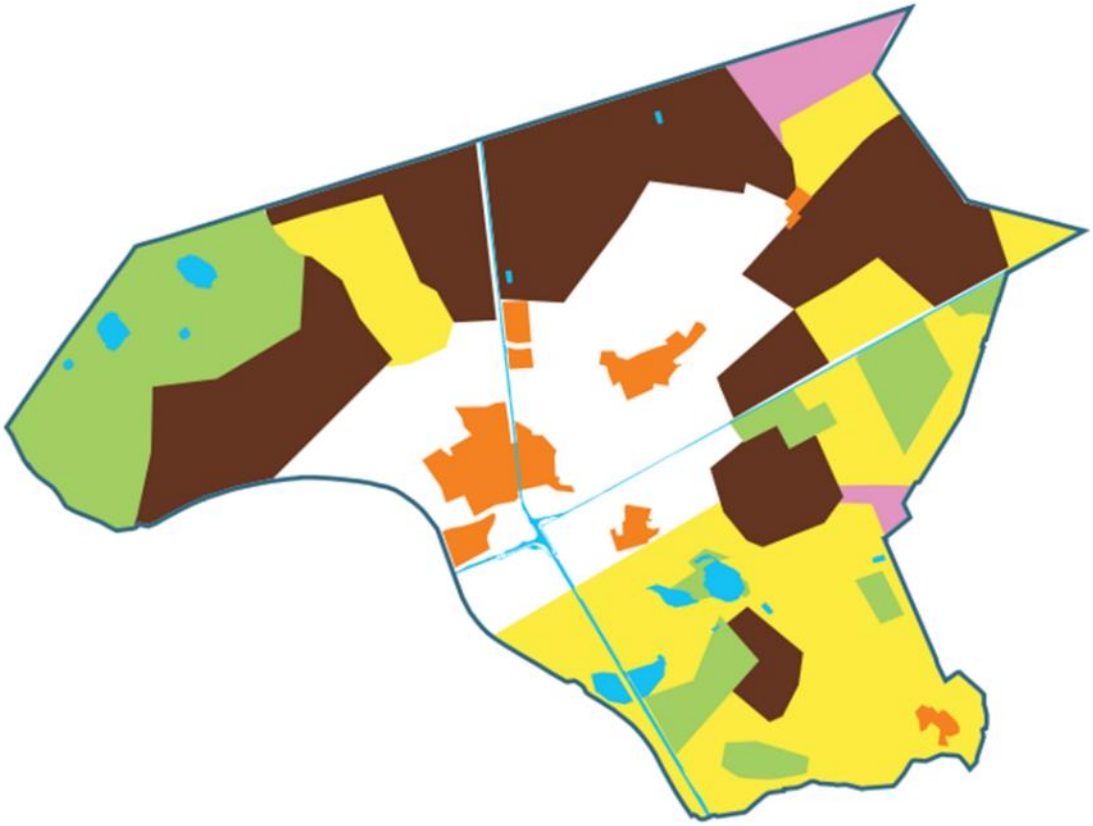

Figuur 6. Biotopenkaart gemeente Nederweert. Stedelijke bebouwing (oranje); agrarisch bebouwd gebied (wit); open cultuurland (bruin); halfopen cultuurland (geel); bos (groen); moeras (roze); open water (blauw).

Het studiegebied is ingedeeld in biotopen. Indien landschappelijke veranderingen plaatsvinden worden waar nodig aanpassingen doorgevoerd. De biotoopcategorieën en de daaraan gekoppelde gebieden op hoofdlijn zijn:
Open water: kanalen (Zuid-Willemsvaart, Noordervaart, Kanaal Wessem-Nederweert), heidevennen in bos (Groot- en Kleinven, laagte Grashut, laagte Mussenbaan, laagte de Leegde, Koolespeelke, de Slenk, vennen In den Vloed), hoogveenrestanten (Sarsven, De Banen, de Schoorkuilen: deelgebied Schoordijk en Kwegt), vijvers (Krommedijk, Stokershorst en overige), retentiebekkens (Eindhovense Baan, Laarderheide, Buseweg, Wessemerdijk) en watervoerende beken (Oude Graaf, Bossche Vaart, Rosveldlossing, Kievitsbeek, Neerpeelbeek, Rietbeek, Visschensteert, Tungelroyse Beek).
Moeras: verland en verruigd moerasgebied. Open water is niet of nauwelijks aanwezig (De Zoom, De Kievit).
Bos: aaneengesloten bossen en bossen met landbouwenclaves (Weerterbos, landgoed 't Kruis, bossen Gebleektendijk, bosrand De Banen/Sarsven, Houtsberg, Wellenstein, bossen Kolenhofweg, bossen Reulisweg).
Halfopen cultuurland: cultuurland met een afwisseling van bosjes, landschapselementen en wegbeplanting (Groote Heide, Bientjesrandweg, Leivers Peelke en een groot deel in het zuidoosten van Nederweert vooral de omgeving van Leveroy, De Zoom, Kwegt, Schoordijk, en Mildert).
Open cultuurland: cultuurland met een grote mate van openheid. Wegbeplanting (20 - 65 jaar) langs bermen met of zonder struweel is vrijwel overal aanwezig (Laarderheide, De Wetering, Eindhovense Baan, Frenkenbaan, Moostdijk, de Kruisvennen, Kruisvennendijk, de Koelen, gebied tussen Gebleektendijk en De Zoom).
Agrarisch bebouwd gebied: cultuurland in de overgang van stedelijk bebouwd gebied naar open en halfopen cultuurland. Relatief kleinschalig landschap. Grondgebruik: overwegend bouwland. Kenmerkend zijn bolle akkers, oude buurtschappen, lintbebouwing, intensieve veehouderij en clusters van (agrarische) bebouwing. (Tolheuvel, Boeket, Bosserstraat, Nieuw- en Winnerstraat, Horickheide, Kreijel, Waatskamp, Hulsen, de Riet, Kraan, Roeven en Schoor).
Stedelijk bebouwd gebied: aaneengesloten bebouwing, hoofdzakelijk woonkernen (Nederweert, Budschop, Ospel, Ospeldijk, Nederweert-Eind, Leveroy) en industrieterreinen (Pannenweg I en II, Hulsenweg, Aan Veertien, Gebbelsweg).

6.0 toelichting soortteksten
In deze rapportage worden 111 soorten besproken die in 1994-2025 als broedvogel zijn vastgesteld.
De soortteksten hebben een vaste opbouw 'verspreiding en biotoop', 'onderzoek 1994-2023' en 'onderzoek 2024-2025'. Informatie is deels ontleend aan de uitgave 'Broedvogels van Nederweert, onderzoek naar zeldzame en schaarse soorten in 1994-2018' (Loven *et al.*, 2018). De teksten zijn aangevuld met de bevindingen over 2019-2023 en nieuwe inzichten of onderzoeksgegevens die voor 2019 niet bekend of gepubliceerd waren. De resultaten van 2024-2025 worden apart beschreven.

Onderzoek provincie Limburg 1991-92, 2006, 2016, 2023 en 2025
In 1991-1992 werd de gemeente Nederweert door de provincie Limburg op broedvogels onderzocht. Niet eerder werd de avifauna van het onderzoeksgebied zo volledig in kaart gebracht. In de soortteksten wordt regelmatig verwezen naar de onderzoeksgegevens van de provincie Limburg (www.natuurgegevensprovincielimburg.nl.) Deze gegevens dienen als referentie voor het onderzoek dat vanaf 1994 door de vogelwerkgroep werd uitgevoerd. De resultaten kunnen dan beter in perspectief worden geplaatst om ontwikkelingen te duiden.
De resultaten van de provincie Limburg zijn bij tal van soorten aan de grafieken toegevoegd. Afhankelijk van de verspreiding over Nederweert of de locatie van een gebied, worden gegevens van 1991 en/of 1992 weergegeven.

In 2023 werd in het zuidoosten van Nederweert onderzoek gedaan door de vogelwerkgroep én de provincie Limburg. De volgende gebieden werden gezamenlijk onderzocht: bossen landgoed 't Kruis, bossen Gebleektendijk, de Kwegt, Sarsven, De Banen, Wellenstein/Houtsberg, bossen Kolenhofweg, bossen Ingstraat, de Leegde en Het Vlakwater. Door de vogelwerkgroep werden 5-7 bezoeken gebracht, waarnemers van de provincie Limburg brachten op 8 mei en tussen 25 mei en 2 juni één ochtendbezoek. In 2025 werden het Weerterbos en De Kievit door zowel de vogelwerkgroep als de provincie Limburg volledig onderzocht.
De ochtendbezoeken van de provincie beginnen veel vroeger, de telgebieden zijn kleiner en worden intensiever onderzocht. De trefkans tijdens het onderzoek van de provincie is groter en het onderzoek meer volledig. In sommige gebieden werd opnameapparatuur geplaatst om nacht-actieve soorten te onderzoeken.
De gegevens van 2023 zijn in het onderzoek van de vogelwerkgroep meegenomen met uitzondering van de nacht actieve soorten. De gegevens van 2025 zijn niet opgenomen met uitzondering van de grauwe klauwier.

6.1 Verspreidingskaarten

De verspreidingskaarten zijn gebaseerd op de topografische kaart van Nederweert. Iedere stip op een kaart betekent een territorium op basis van het veldonderzoek in het aangegeven jaar. Bij kolonievogels is per stip het aantal opgevoerd. Bij sommige soorten wordt een vergelijking gemaakt met een ander onderzoeksjaar of worden territoria van meerdere jaren cumulatief weergegeven. Hierdoor kunnen de veranderingen in verspreiding en het aantal territoria inzichtelijk worden gemaakt.

6.2 Grafieken

In een aantal grafieken worden de resultaten van Nederweert vergeleken met de landelijke trend: de Broedvogel Monitoring Projectindex (BMP-index). De BMP-index wordt op de secundaire as weergegeven. De index loopt van 1990 tot en met 2024. Het jaar 1990 geldt als nuljaar (100) en dient als referentie voor de landelijke toe- of afname. De BMP-index wordt gebruikt om de trend in Nederweert met de landelijke trend te kunnen vergelijken.
De grafieken in dit rapport hebben betrekking op de onderzoeksresultaten van het vlakdekkende onderzoek in 1994-2019 en 2025. Door een tekort aan tellers was het in 2020-2024 niet mogelijk Nederweert volledig te onderzoeken. Om een representatief beeld van de ontwikkelingen te kunnen geven werd besloten om telgebied 03a, 05, 09, 10 en 18 niet te onderzoeken. Door de opkomst van het coronavirus konden in 2020 ook de telgebieden 04, 12 en 16a niet worden onderzocht. Omdat van de genoemde gebieden een lange reeks gegevens beschikbaar is, zijn schattingen gemaakt op basis van historische gegevens over 2014-2019. Bij de schattingen is rekening gehouden met de onderzoeksresultaten in het betreffende onderzoeksjaar. Was dit veel beter of slechter dan in een gemiddeld jaar dan werd gekeken naar een vergelijkbaar jaar in de tijdreeks. Voorbeelden zijn de grasmus en boompieper die in 2011 een zeer goed jaar hadden. In de grafieken worden deze schattingen weergeven als 'schatting niet onderzocht'. Aangenomen wordt dat bij algemene en vrij algemene soorten de foutmarge van de schatting groter is dan bij soorten die schaars of zeldzaam zijn. Dat geldt ook voor soorten waarbij het aantal jaarlijks sterk kan fluctueren zoals kwartel, fluiter en kruisbek. Bij een aantal grafieken zijn geen schattingen opgegeven. In die gevallen is het vrijwel zeker dat in de niet onderzochte gebieden geen territoria aanwezig waren, bijvoorbeeld door het ontbreken van geschikt biotoop.

6.3 Status

Om de status van het aantal paren in Nederweert aan te geven is gebruik gemaakt van de volgende indeling:

Incidenteel	: 1-3 x vastgesteld in de onderzoeksperiode
Onregelmatig	: 4-16 x vastgesteld in de onderzoeksperiode
Regelmatig	: 17-25 x vastgesteld in de onderzoeksperiode
Jaarlijks	: 32 x vastgesteld in de onderzoeksperiode

Zeldzaam	: 1-5 paren
Vrij schaars	: 6-25 paren
Schaars	: 26-100 paren
Vrij algemeen	: 101-500 paren
Algemeen	: > 500 paren

7.0 Dankwoord

Tijdens 32 jaar onderzoek is ontzettend veel materiaal verzameld. De onderzoeksresultaten geven een goed beeld van de veranderingen die bij de onderzochte soorten én in het landschap van Nederweert hebben plaatsgevonden; een unieke reeks. Dit rapport wordt opgedragen aan de waarnemers van 2024 en 2025, maar ook aan eenieder die in de jaren daarvoor een bijdrage heeft geleverd. Heel veel dank voor jullie niet aflatende inzet.
In 2025 onderzocht de provincie Limburg het Weerterbos. Ruud van Dongen, Willem Steenge en Theo Bakker worden bedankt voor de tips en het delen van informatie. Door deze gegevens kunnen de bevindingen van het eigen onderzoek beter op waarde worden geschat en verbeteringen worden doorgevoerd.
Dank ook aan de volgende personen en instanties die een aanvullende bijdrage aan het onderzoek hebben geleverd:
Boena van Noorden en Frank Meeuwissen waren bereid om de jonge oehoes te ringen en leverden broedbiologische gegevens. Huub Janssen gaf aanvullende informatie over zekere broedgevallen van de bonte vliegenvanger in een perceel in het Weerterbos.
Jan Biemans, Huub Janssen, Jos van de Kerkhof, Mark Koolen, Mark Luijten, Willem Maris, Otto Plantema, Jos Roijakkers, Maurice Sijben, Ron de Wit en Meinse van der Velde stelden foto's uit hun archief beschikbaar waardoor de vormgeving van het rapport kon worden verfraaid.
Frank Meeuwissen en Raymond Pahlplatz verleenden in 2025 ondersteuning tijdens een simultaantelling voor baltsende watersnippen in het Weerterbos. Hierdoor was het mogelijk de afzonderlijke baltsvluchten goed in kaart te brengen.
Door de coördinatoren van de werkgroepen werd waardevolle aanvullende informatie geleverd: Har Luijten (coördinatie steenuilenwerkgroep), Peter Ekers en Henk Vaes (coördinatie kerkuilenwerkgroep) en Willem Maris (coördinatie weidevogelbescherming).
Staatsbosbeheer (De Zoom, Mussenbaan) en Stichting Het Limburgs Landschap (Weerterbos, De Kievit, De Banen/Sarsven, Het Vlakwater, Houtsberg, de Leegde, Wellenstein, de Schoorkuilen) verleenden ontheffingen waardoor de genoemde gebieden goed onderzocht konden worden.

8.0 Soortteksten

Dodaars (*Tachybaptus ruficollis*)

Dodaars, De Banen, 15 augustus 2024 (Huub Janssen).

Verspreiding en biotoop
De dodaars heeft het verspreidingsgebied dankzij grootschalig venherstel flink uitgebreid. Ze broeden in ondiepe, voedselarme tot matig voedselrijke laagtes en heidevennen (Weerterbos, Schoorkuilen, De Banen, Mussenbaan, de Leegde), in voedselrijke verruigde vennen (De Zoom) en in retentiebekkens (Laarderheide). Soms worden territoria in plasjes en poelen gevonden. De meeste territoria worden vastgesteld in biotopen met open water en een dichte oeverbegroeiing. Meer besloten water met riet en wilg wordt soms bezet.

Onderzoek 1994-2023
In 1994-2023 werd de aantalsontwikkeling bepaald door venherstel, koude winters (1995/96, 1996/97), de hoogte van het waterpeil en veranderingen in voedselaanbod en het visbestand. Door het vele venherstel nam het aantal territoria toe [figuur 7].
De dodaars weet vennen en laagtes waar natuurherstel is uitgevoerd snel te vinden mits voldoende dekking voor het nest beschikbaar is. Ze foerageren op kleine visjes, waterdiertjes en waterplanten. Er is een duidelijk verband tussen de toe- en afname van dodaars en ontwikkelingen bij de fuut. Futen voeden zich met vooral met vis in afmetingen van 2-10 centimeter (www.natura2000.nl) en verschijnen pas als het visbestand voor de soort op orde is.
De vestiging van de fuut is een kantelpunt voor de dodaars. Een groeiende vispopulatie is nadelig door een toenemende concurrentie om de kleine waterorganismen. Het grotere visbestand heeft voor de fuut juist een positief effect. Beide soorten zijn enkele jaren naast elkaar aanwezig, maar uiteindelijk delft de dodaars het onderspit. Het broedsucces neemt af en uiteindelijk worden geen jongen meer grootgebracht. In de laatste fase worden territoria onregelmatig vastgesteld of verdwijnt de soort [figuur 8]. In gebieden die (deels) droogvallen

kan de dodaars tijdelijk terugkeren (De Banen, vennen Weerterbos). Op deze locaties ontstaat feitelijk een nieuwe pionierssituatie omdat het visbestand is uitgedund [figuur 9].

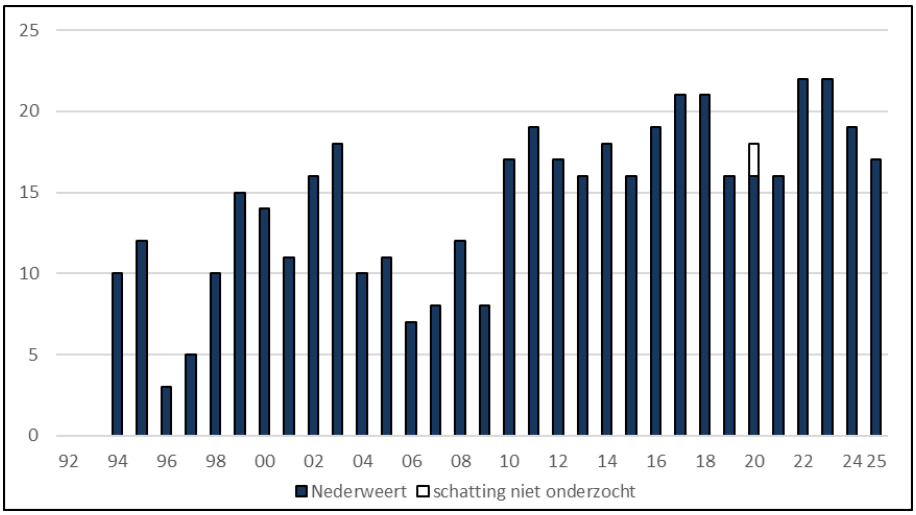

Figuur 7. Dodaars: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

De afname die in alle herstelde vennen optreedt is toe te schrijven aan een mix van factoren. Eutrofiering van de voedselarme vennen door de jaarrond massaal aanwezige grauwe gans aangevuld in de winter met toendrarietgans en kolgans is vermoedelijk problematisch. Voedselverrijking door vele uitwerpselen is mogelijk nadelig voor de ontwikkeling van de macrofauna, een belangrijke voedselbron voor de dodaars, hun jongen en andere soorten (zie soorttekst grauwe gans).
De zonnebaars speelt in sommige vennen vermoedelijk een bovengemiddelde rol. Zonnebaarzen gedijen het beste in ondiepe vennen met een zandige bodem, waterplanten en macrofauna (www.ravon.nl). Ze kunnen in enorme aantallen voorkomen en zijn een directe voedselconcurrent voor de dodaars. Karpers die het water vertroebelen en predatie door snoek is mogelijk ook van invloed.

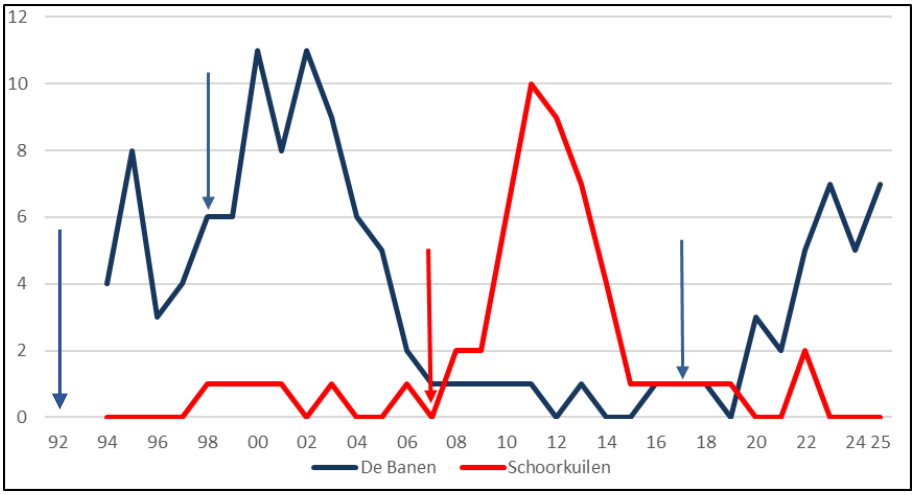

Figuur 8: Dodaars: aantalsontwikkeling in De Banen en Schoorkuilen in 1994-2025 in relatie tot venherstel (De Banen, blauwe pijl; Schoorkuilen, rode pijl).

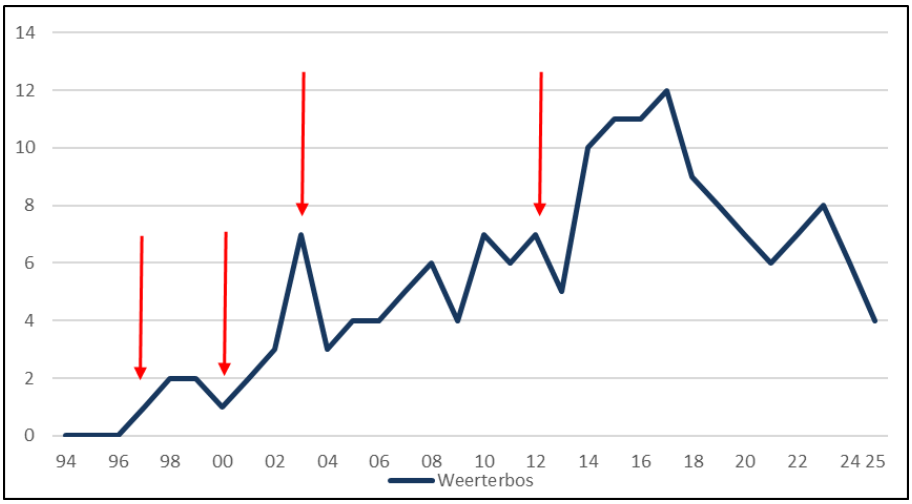

Figuur 9. Dodaars: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1994-2025 in relatie tot venherstel (rode pijl).

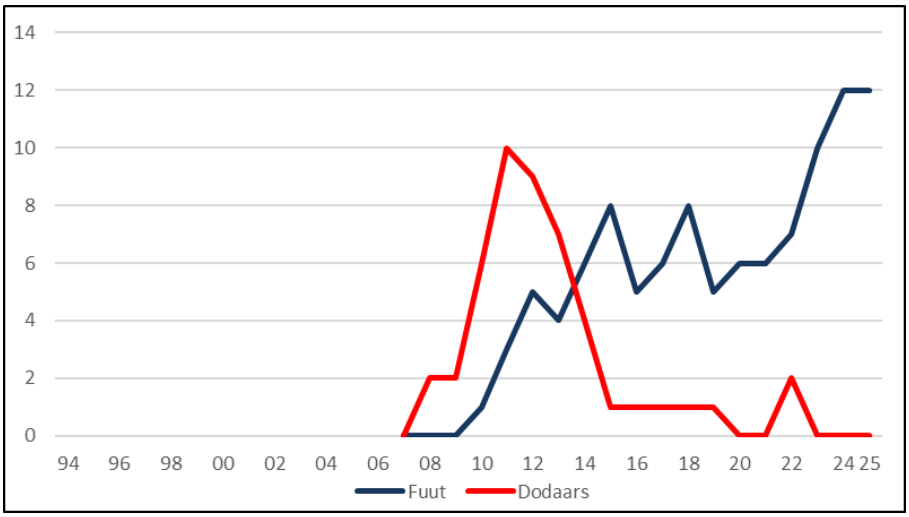

Figuur 10. Fuut en dodaars: aantalsontwikkeling Schoorkuilen in 2007-2025.

De signalen van een opwarmend klimaat worden steeds duidelijker. Lange, droge periodes en hittegolven treden vaker op en worden langzaam het nieuwe normaal. In 2018-2023 was in het broedseizoen in 4 van de 6 jaren sprake van een flink neerslagtekort in Nederweert. In 2 jaren bedroeg het tekort zelfs 270-300 millimeter (www.KNMI.nl). Een neerslagtekort op die schaal deed zich in 1994-2017 bij benadering niet voor. Door de droogte vielen vennen, laagtes en retentiebekkens vanaf mei (deels) droog. In april 2018 was het waterpeil in de vennen nog gunstig waardoor 20 territoria konden worden vastgesteld. In 2019-2021 (16-18) waren de waterstanden het hele broedseizoen laag en werden minder territoria gevonden [figuur 7] en amper jongen grootgebracht.
Voor de dodaars en andere watervogels ziet de toekomst er allesbehalve rooskleurig uit. In een groot aantal vennen in Nederweert is onder andere de invasieve waterplant watercrassula gesignaleerd. Deze exoot woekert in de Schoorkuilen, maar ook in De Banen en het Weerterbos. Een effectieve bestrijdingsmethode is nog niet bekend. Voor de inheemse flora en fauna is dat een tamelijk rampzalig vooruitzicht. Daarbovenop komen zonnebaarzen en diverse exotische soorten schildpadden voor en heeft ook de Amerikaanse rivierkreeft zich gevestigd; een enorme uitdaging voor de terreinbeheerders om deze problematiek te beheren.

Figuur 11. Door de zeer hoge waterstanden in 2024 en 2025 was een heideven ter hoogte van de Houtsberg voor het eerst geschikt broedbiotoop. Houtsberg, Nederweert-Eind, 13 mei 2024 (Thijs Loven).

Onderzoek 2024-2025
Door extreme regenval eind 2023 en in 2024 waren de waterstanden uitzonderlijk hoog.
In De Banen was een fraaie populatie aanwezig (2024:5; 2025:7). De toename van de fuut (2024: 3, 2025: 6) is een aanwijzing dat het visbestand behoorlijk is toegenomen. Op basis van soortgelijke ontwikkelingen in het verleden is de verwachting dat de dodaars op korte termijn zal afnemen.
In het Weerterbos neemt het aantal territoria vanaf 2017 (12) langzaam af en werden in 2024-2025 respectievelijk 4 en 6 territoria gevonden. In het kerngebied de Grashut is ze bijna verdwenen (2017: 8; 2025: 1). Dit geldt ook voor de retentiebekkens in de Laarderheide [figuur 12].

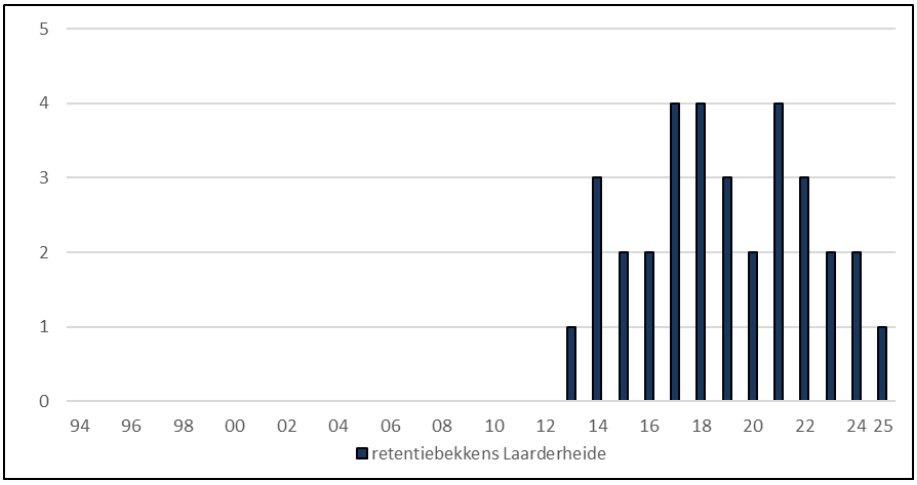

Figuur 12. Dodaars: aantalsontwikkeling in de retentiebekkens Laarderheide in 2012-2025.

In De Zoom zijn na 1996 geen territoria vastgesteld. Het gebied is sterk verdroogd en groeit steeds verder dicht. In maart 2024 werd het hoogste waterpeil (29.02 m./NAP) sinds 1999 bereikt en waren meerdere grote plassen aanwezig. De dodaars werd niet vastgesteld, maar

was in 2025 (1) wel aanwezig. In de laagte de Leegde langs de Reulisweg werden geen territoria vastgesteld. In 2023 werden nog 3 territoria gevonden.
In beide onderzoeksjaren werden 3 territoria geregistreerd in de Mussenbaan/Moostdijk. Een nieuwe locatie werd in 2024 en 2025 (1) bezet in een klein heideven langs de Banendijk. In beide jaren werd succesvol gebroed. In een poel langs de Leveroysedijk wordt de dodaars onregelmatig vastgesteld. Meestal is dan sprake van een hoge waterstand. In 2024 (1) was deze locatie opnieuw bezet.

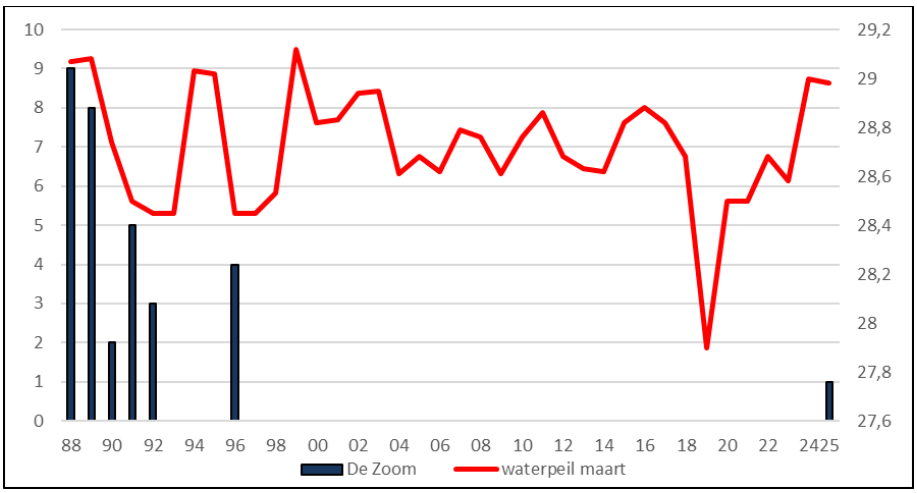

Figuur 13. Dodaars: aantalsontwikkeling in De Zoom in relatie tot het waterpeil in 1988-2025.

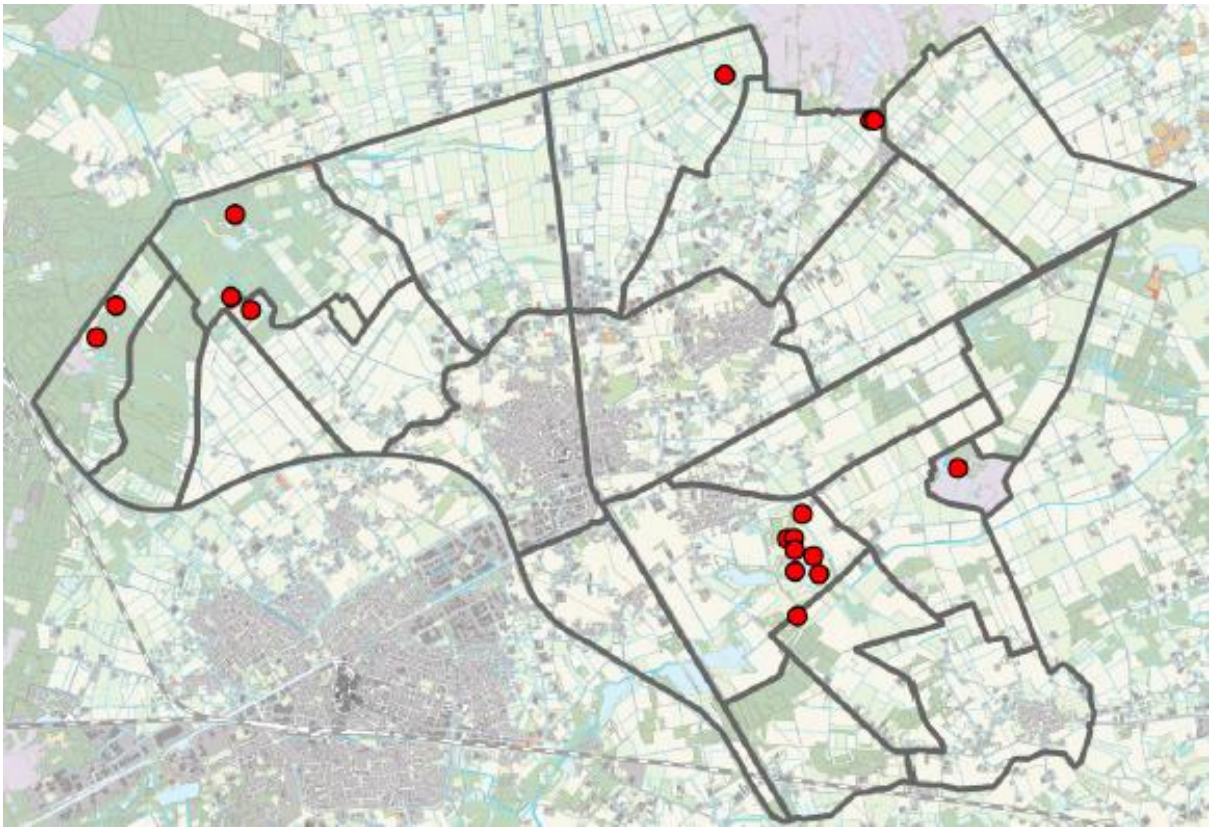

Figuur 14. Dodaars: verspreiding in Nederweert in 2025.

Een natuurterrein langs de Leveroysedijk wordt soms door de dodaars bezet. De Leegde, 10 juli 2024 (Thijs Loven).

Fuut (*Podiceps cristatus)*

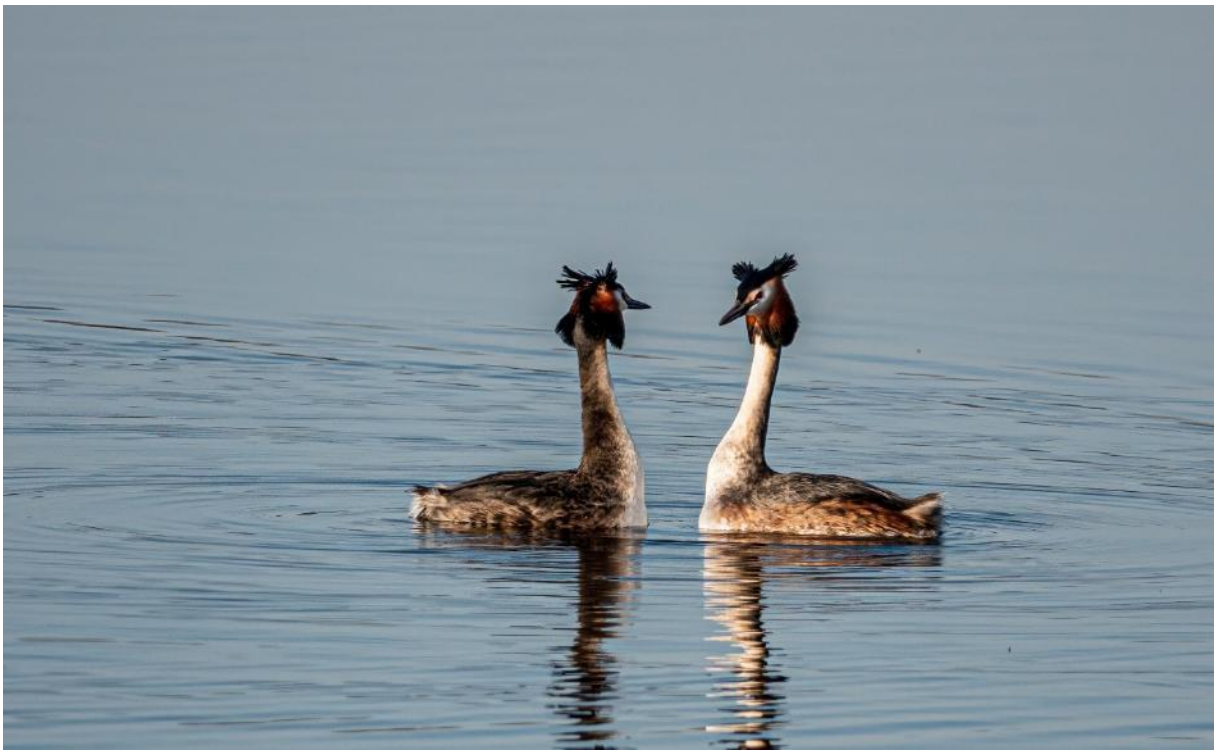

Fuut, de Kwegt, 8 maart 2025 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
De fuut heeft een beperkte verspreiding in Nederweert. Het verspreidingsgebied is door venherstel vergroot. Ze is broedvogel van voedselrijke kanalen (Kanaal Wessem-Nederweert, Noordervaart, Zuid-Willemsvaart) en voedselarme tot matig voedselrijke heidevennen en laagtes (De Banen, Sarsven, de Schoorkuilen, Grashut).

Nesten bevinden zich langs rietkragen, niet beschoeide oevers, tussen wilg en pitrus en op drijftillen. Het Kanaal Wessem-Nederweert is door de natuurvriendelijk ingerichte oostelijk oever met afgeschermde inhammen het meest geschikte kanaal in Nederweert. De Zuid-Willemsvaart is volledig beschoeid, wordt druk bevaren en is amper geschikt. De Noordervaart wordt vanaf 2017 niet meer bevaren en is plaatselijk geschikt.

Onderzoek 1994-2023
Het aantal territoria van de fuut neemt langzaam maar gestaag toe (1994-2011: 3-18; 2012-2023: 19-25). Door venherstel ontstonden nieuwe broedgebieden, of werden de omstandigheden in bestaande biotopen gunstiger. Koude winters (1995/96, 1996/97) en droogte (1996, 2019-2021) zorgden voor een terugval.

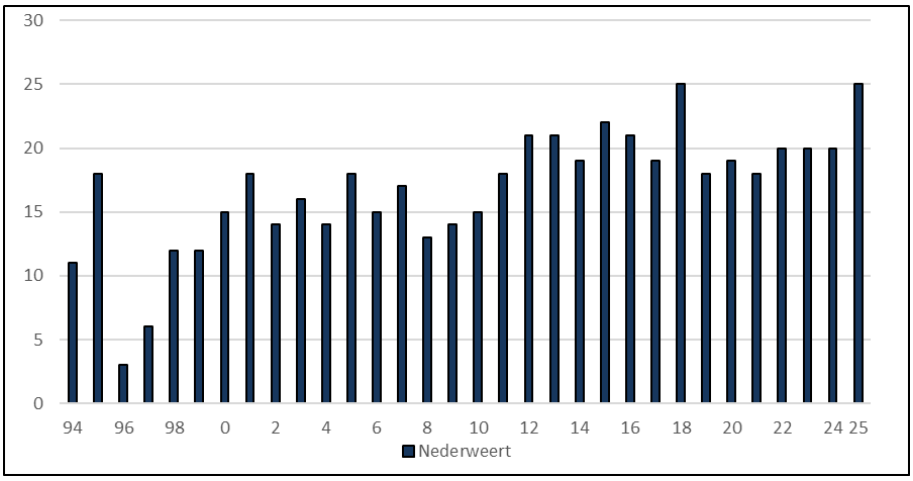

Figuur 15. Fuut: aantalsontwikkeling in Nederweert in 1994-2025.

In De Banen fluctueert het aantal territoria. De fuut is afwezig in jaren dat het ven droogvalt en vis, de belangrijkste voedselbron, verdwijnt (1996, 1997, 2019-2022). In 1998-2001 (3-7) neemt het aantal territoria toe, om daarna geleidelijk af te nemen (2002-2007: 3-5; 2008-2018: 1-3). Veranderingen in het visbestand spelen vermoedelijk een grote rol. De Banen werd in 2016 vlak voor het venherstel leeggevist. Roofvis als snoek, baars en zonnebaars werd relatief veel geteld terwijl plantenetende soorten als hondsvis, ruisvoorn en zeelt ondervertegenwoordigd waren. In 2019-2022 (0) was het gebied ongeschikt door een (grotendeels) droogvallend ven en sterk gereduceerd visbestand. In 2023 (1) is de situatie verbeterd, kwam een paar tot nestbouw maar werd niet gebroed [figuur 16].

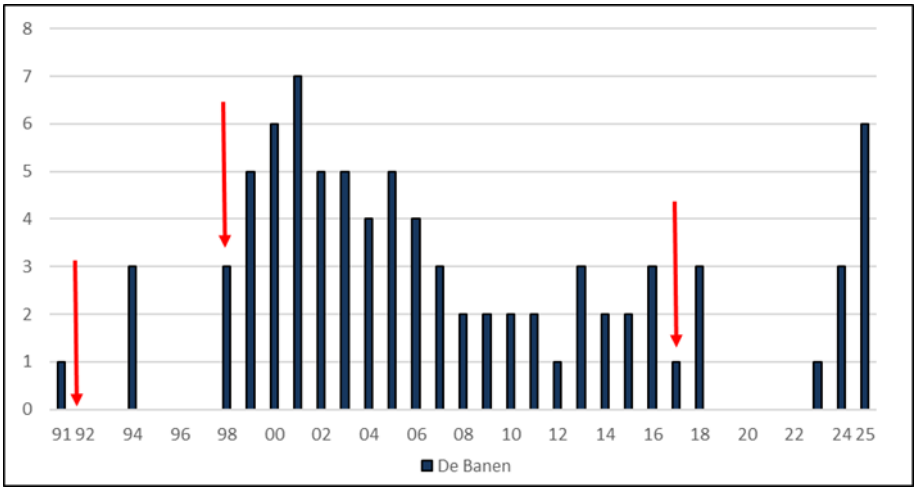

Figuur 16. Fuut: aantalsontwikkeling in De Banen in 1991 en 1994-2025 in relatie tot venherstel (rode pijl).

In het Sarsven was in 1994-2009 sprake van voedselrijke omstandigheden. Via een beek werd permanent voedselrijk kanaalwater aangevoerd en bij hoosbuien diende het ven als riool overstort van Nederweert-Eind. Het ven werd in het broedseizoen steeds meer bedekt door lelies en kroos en minder geschikt (1991, 1994-2000: 1-7; 2001-2009: 1-2). Na het venherstel is het beheer op voedselarme waarden gericht en is in 2009-2023 (1-3) een kleine populatie aanwezig [figuur 17]. Tijdens het venherstel werden de rietkragen verwijderd. In de eerste jaren waren de oevers schaars begroeid en was nauwelijks riet voorhanden. In recente jaren neemt het areaal riet echter sterk toe. Nestplaatsen van de fuut zijn daardoor beter beschermd.

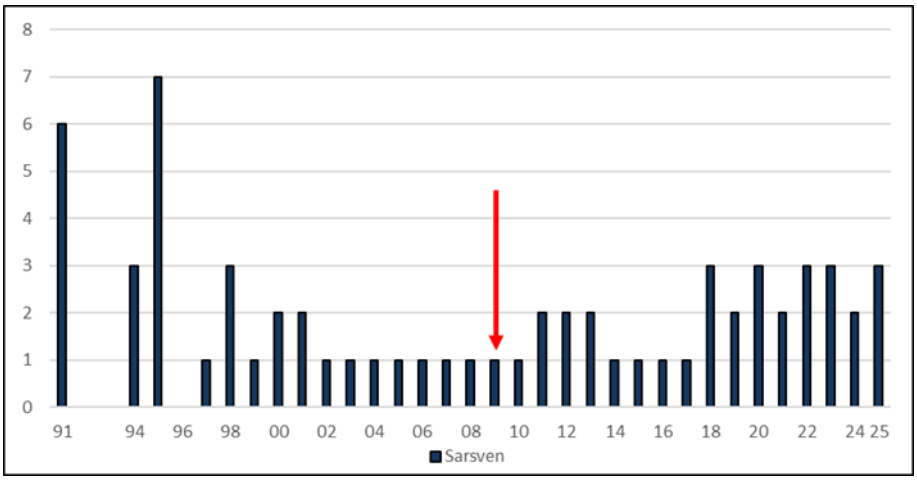

Figuur 17. Fuut: aantalsontwikkeling in het Sarsven in 1991 en 1994-2025 in relatie tot venherstel (rode pijl).

De Schoorkuilen en de laagte in de Grashut zijn nieuwe broedgebieden in Nederweert. De vennen in de Schoorkuilen (2010-2023: 1-10) hebben zich ontwikkelt tot hét kerngebied in Nederweert. Voor de fuut kunnen op termijn problemen ontstaan door de welig tierende watercrassula. De Schoorkuilen en het Sarsven zijn minder droogtegevoelig dan De Banen. Hierdoor blijven beide populaties zelfs in de droogste jaren redelijk op peil [figuur 18].

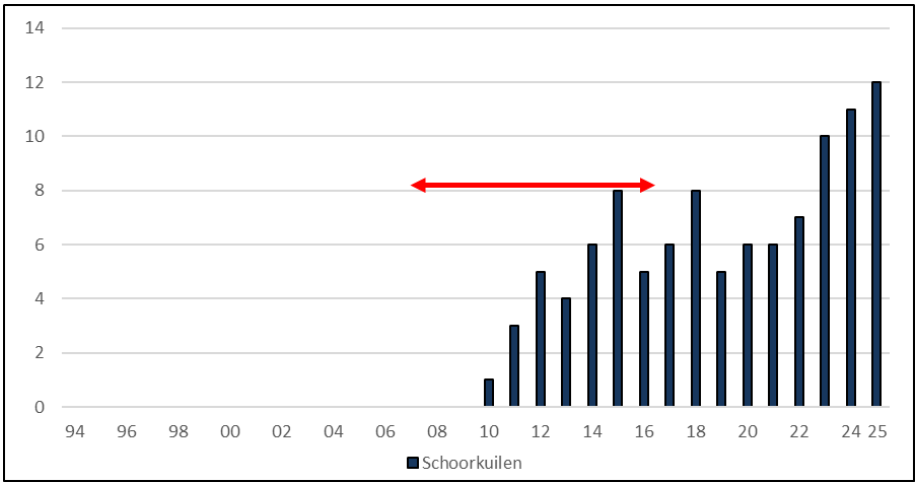

Figuur 18. Fuut aantalsontwikkeling in de Schoorkuilen in 2007-2025 in relatie tot venherstel (rode lijn).

Door woekerende waterlelies en toename van kroos werd het Sarsven vóór 2009 steeds minder geschikt voor fuut en andere watervogels. Sarsven van oost naar west, juni 1997 (Thijs Loven).

In de Grashut wordt vanaf 2014 bijna jaarlijks een territorium vastgesteld. De laagte is hooguit een halve meter diep en gevoelig voor droge periodes. De nestlocaties in de randzone vallen dan droog en zijn kwetsbaar voor predatie. Zekere broedgevallen worden amper vastgesteld. In de zwak stromende kanalen neemt het aantal territoria in 1991-2012 toe (2-14). Opvallend is de afname die op ieder kanaal wordt vastgesteld (2015-2023: 2-5). Mogelijk heeft een deel van de populatie een overstap naar de Schoorkuilen gemaakt waar het aantal juist sterk is toegenomen. Het blijft echter bijzonder dat het aantal territoria op de Noordervaart en het Kanaal Wessem-Nederweert zo snel afneemt. Op de Zuid-Willemsvaart, een kanaal met marginale broedgelegenheid werden in 2022 en 2023 zelfs geen territoria gevonden [figuur 19]. Volgens Sovon (2018) kan afname van voedingsstoffen in het water van grote invloed zijn op belangrijke voedselbronnen voor de fuut als witvis en baars. Veranderingen in de samenstelling van het visbestand, zoals de sterke opkomst van de meerval is mogelijk ook van invloed. Lokale vissers bevestigen dat in de kanalen steeds vaker meervallen worden gevangen waarbij lokaal van een ‘plaag’ wordt gesproken.

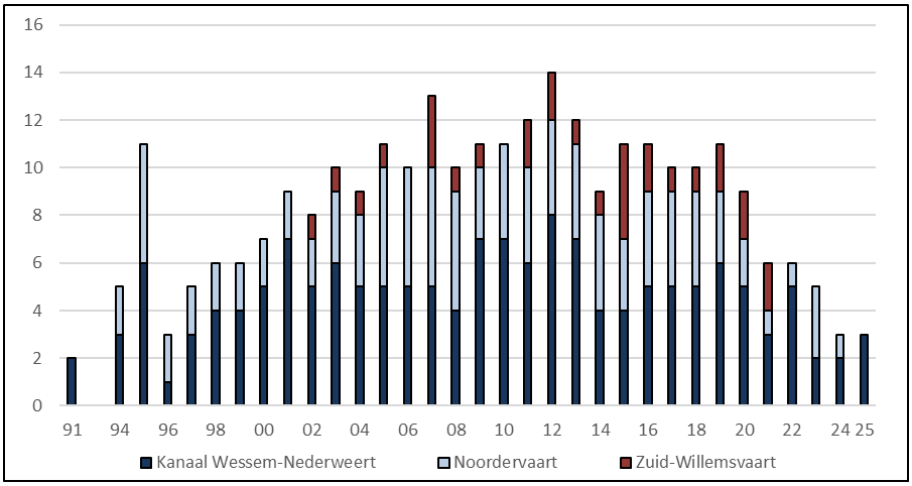

Figuur 19. Fuut: aantalsontwikkeling op de kanalen in 1991-1992 en 1994-2025.

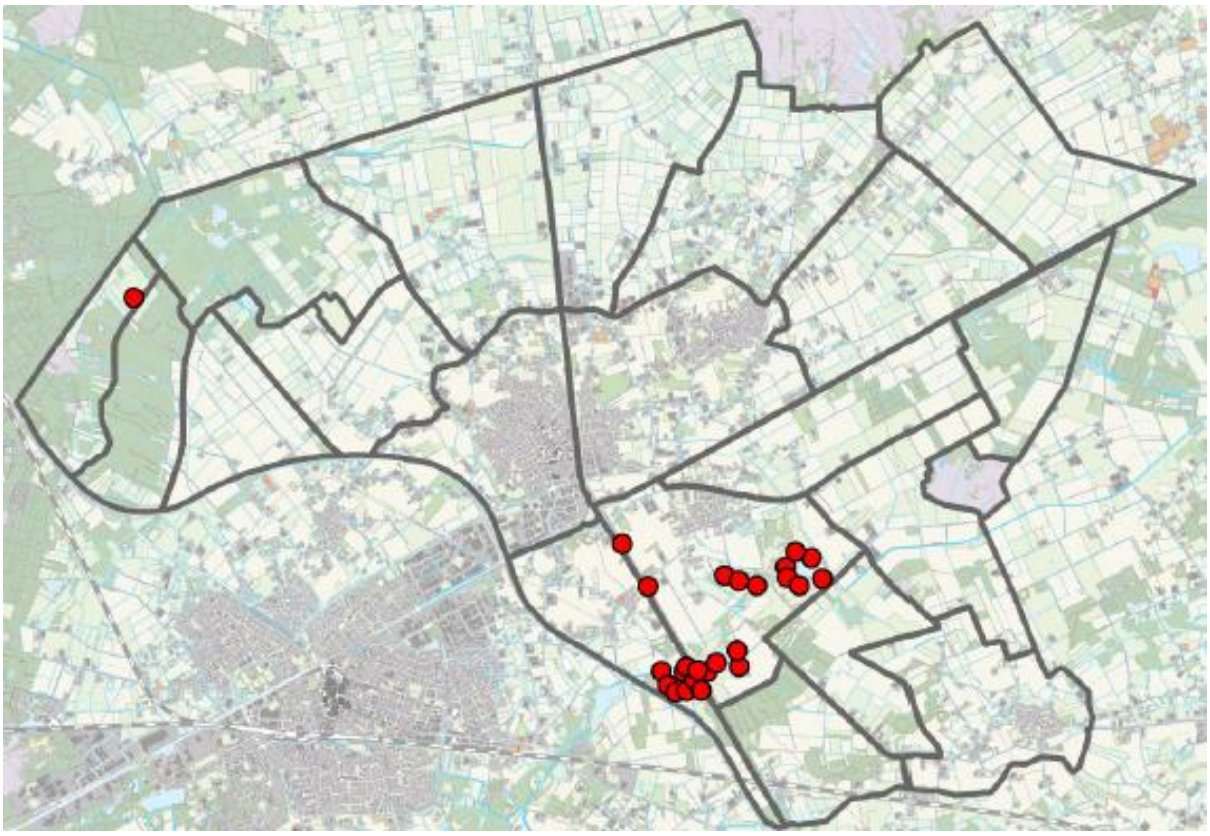

Figuur 20. Fuut: verspreiding in 2025.

Onderzoek 2024-2025
In 2025 werden 25 territoria vastgesteld en werd het record van 2018 geëvenaard. In de Schoorkuilen zijn de omstandigheden momenteel optimaal en werden 12 territoria opgetekend waarvan 8 in de vennen langs de Schoordijk en 4 in de Kwegt. In De Banen neemt het aantal zoals verwacht snel toe (2023: 1; 2024: 3; 2025: 6). Nesten werden gevonden in vegetatie in de oeverzone of tussen wilgenstruwelen.
De negatieve trend op de kanalen zet door. In 2024 (3) en 2025 (3) werd de laagste stand sinds 1996 bereikt. In 2025 was ze alleen op het Kanaal Wessem-Nederweert aanwezig. In het Sarsven (3) bleef de populatie stabiel. In de Grashut blijft het een zware opgave om succesvol te broeden en kwam ze niet verder dan nestbouw.

Geoorde fuut (*Podiceps nigricollis*)

Verspreiding en biotoop
De geoorde fuut heeft een zeer beperkte verspreiding in Nederweert. Territoria worden alleen in ondiepe voedselarme heidevennen gevonden. Vestiging vindt plaats als de oevervegetatie voldoende ontwikkeld is en geschikt om te nestelen. In de broedgebieden De Banen en de Schoorkuilen was binnen de territoria pitrus, riet en wilg aanwezig.

Onderzoek 1994-2023
Territoria van de geoorde fuut zijn alleen in De Banen en de Schoorkuilen vastgesteld. De aanwezigheid is meestal tijdelijk van aard en het aantal zekere broedgevallen is beperkt. In De Banen werden territoria vastgesteld in 1994-1995 (3), in 1997-2008 (1-8) en in 2018 (1). Het hoge aantal in 2001 (8) viel samen met de beste periode van de geoorde fuut in Nederland in de afgelopen 25 jaar (Boele *et al.,* 2024). In de Schoorkuilen werden territoria geregistreerd in 2010-2014 (1-5) en in 2021 (1). In De Banen en Schoorkuilen vielen de beste jaren van de geoorde fuut samen met de beste jaren van de dodaars. Beide soorten hebben overlap wat betreft voedsel en nestplaats. Toe- en afname van de broedpopulatie hangt vermoedelijk

samen met veranderingen in voedselaanbod en het visbestand. Het laatste zekere broedgeval in De Banen werd in 2002 vastgesteld, in de Schoorkuilen in 2021. Bij de afname van het aantal territoria spelen ook landelijke ontwikkelingen een rol. De soort is bekend van invasiejaren waardoor het aantal territoria behoorlijk kan fluctueren (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018).
Vestiging van de geoorde fuut wordt vaak in verband gebracht met de aanwezigheid van broedende kokmeeuwen. Ze zouden profiteren van meeuwen die fel op een predator reageren. Bij de territoria in De Banen is deze relatie niet vastgesteld. Bij de vestigingen in de vennen langs de Schoordijk werd in 2013 (1) en 2014 (3) door kokmeeuwen gebroed, echter zijn de aantallen (1, 3) zo klein dat een verband niet waarschijnlijk is. In 2021 (1) werd na 7 jaren afwezigheid plotseling succesvol gebroed en was een kokmeeuwenkolonie met ten minste 140 nesten aanwezig. Mogelijk was dit broedgeval wel aan de kokmeeuwen te danken.

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

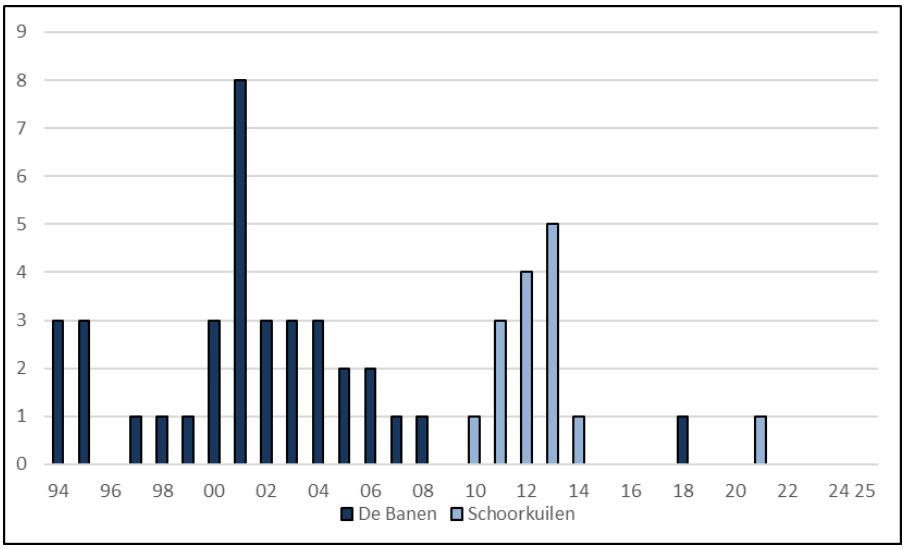

Figuur 21. Geoorde fuut: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Het ven Schoordijk-Oost was in 2010-2014 en 2021 broedgebied voor de geoorde fuut. 5 juli 2024 (Thijs Loven).

Aalscholver *(Phalacrocorax carbo sinensis)*

Aalscholver met meerval, zelfoverschatting!! Het bleef bij een poging. Voedingskanaal, Nederweert-Eind, 28 januari 2026 (Mark Koolen).

Verspreiding en biotoop
De verspreiding van de aalscholver is beperkt tot de vennen de Kwegt en De Banen. In de Kwegt wordt gebroed op een eilandje met berken en elzen. De nestbomen dienen door het jaar heen tevens als rust- en slaapplaats. Door de grote hoeveelheid uitwerpselen kwijnen de bomen langzaam weg. Hierdoor zullen ze op termijn gedwongen worden om een nieuwe locatie te zoeken.
In De Banen maakt de soort gebruik van een groot wilgenbos. Ze broeden hier samen met blauwe reiger, lepelaar, koereiger, kleine zilverreiger en kwak. De kolonie is omgeven door water. Nederweert is een aantrekkelijk broedgebied door de aanwezigheid van visrijke kanalen, heidevennen en visvijvers.

Onderzoek 1994-2023
De aalscholver heeft zich pas recent in Nederweert gevestigd. In 2014 werd in de Kwegt het eerste broedgeval vastgesteld. Na enkele jaren afwezigheid was ze in 2018 (1), 2019 (2) en 2021 (2) opnieuw aanwezig. In 2022 krijgt de locatie de allure van een echte kolonie en worden 6 nesten geteld, oplopend naar 19 nesten in 2023.
Nederweert is een van de weinige plaatsen in het zuidoosten van Nederland waar deze soort tot broeden komt. De vestiging in Nederweert past in een proces waarbij aalscholvers de grote kolonies verlaten en zich verspreid over het land en in kleinere kolonies vestigen (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2024).

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden in de Kwegt 17 bezette nesten gevonden. Laat in het broedseizoen werden in De Banen nog 2 broedgevallen ontdekt. In 2025 gebeurde in de Kwegt wat eerder werd voorspeld. De nestbomen gaan ten onder aan de vele uitwerpselen en waren nog geschikt voor 7 nesten. Vermoedelijk zijn de meeste paren naar De Banen uitgeweken waar 18 nesten werden geteld. In een kleiner wilgenstruweel elders in De Banen werden nog eens 7 nesten ontdekt. Het totaal kwam hiermee op 32 nesten.

Hoe bestendig de wilgen tegen de uitwerpselen zijn zal de komende jaren blijken. In het slechtste geval moeten naast de aalscholver ook blauwe reiger, kleine zilverreiger, koereiger, lepelaar en kwak (deels) naar een andere locatie uitwijken. In De Banen maar ook in de Kwegt zijn wilgenbossen en solitaire wilgen aanwezig die mogelijk als alternatief kunnen dienen.

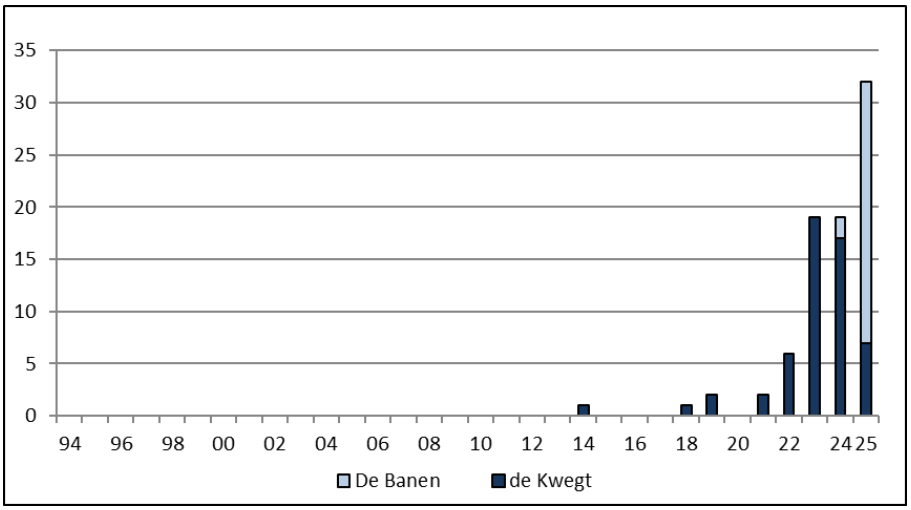

Figuur 22. Aalscholver: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

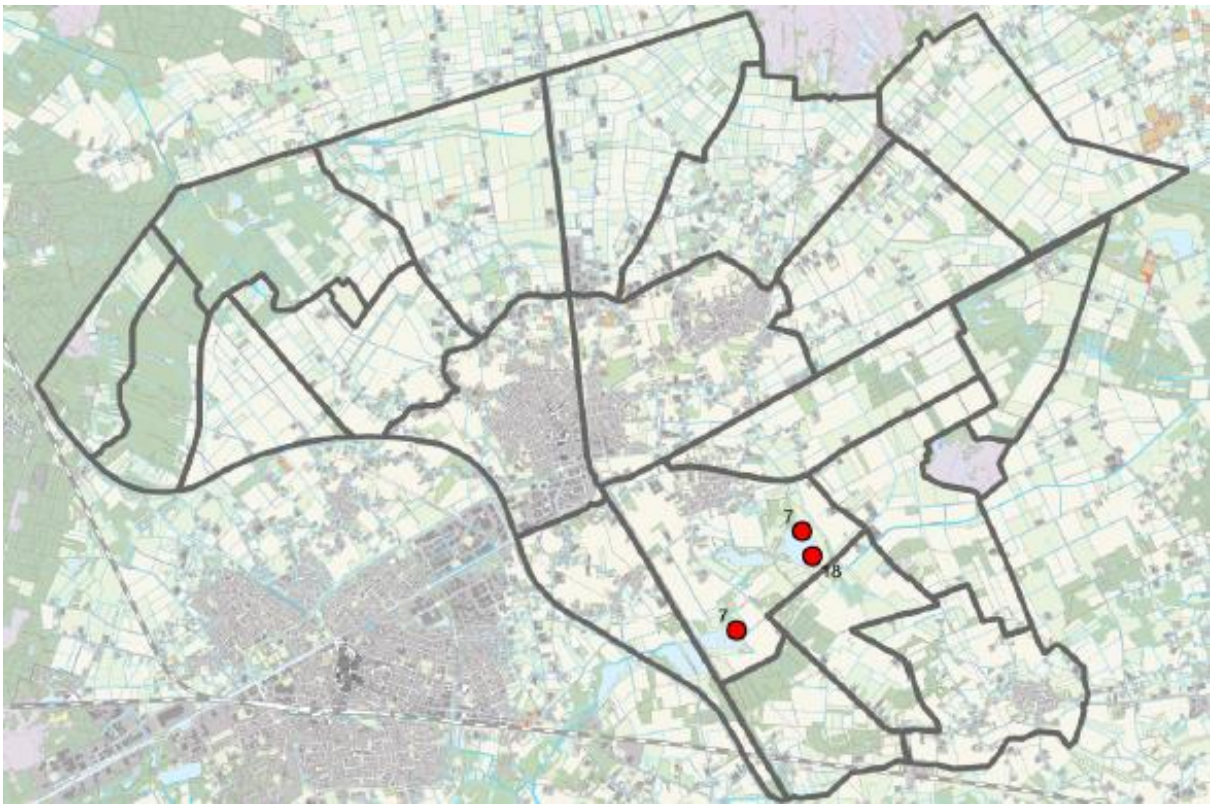

Figuur 23. Aalscholver: verspreiding in 2025.

Roerdomp (*Botaurus stellaris*)

Verspreiding en biotoop
De verspreiding van de Roerdomp is beperkt tot heidevennen in het zuidoosten van Nederweert (De Banen, Sarsven, de Kwegt, de Schoordijk), vennen in het Weerterbos (Groot- en Kleinven, vennen In den Vloed) en de retentiebekkens Laarderheide.

Riet is belangrijk voor de dekking en als nestplaats en op alle locaties aanwezig. Naast riet wordt ook enige opslag van wilg of gagel geaccepteerd.
In de vorige eeuw ging de kwaliteit van de broedgebieden door verdroging en verruiging hard achteruit. Venherstel heeft het tij gekeerd. Roerdompen vestigen zich enkele jaren nadat de werkzaamheden zijn afgerond en riet en andere oevervegetatie tot ontwikkeling komt. Voormalige broedgebieden (De Zoom, De Kievit, landgoed 't Kruis) waar geen venherstel is uitgevoerd en waar het proces van verdroging en verruiging doorzet mogen als verloren worden beschouwd.

Onderzoek 1994-2023
De aantalsontwikkeling van de roerdomp kan in 2 tijdvakken worden opgedeeld; de periode 1994-2013 en de periode 2014-2023. In het eerste tijdvak waren er sterke aanwijzingen dat de roerdomp uit Nederweert zou verdwijnen. De broedgebieden werden minder geschikt en territoria werden steeds onregelmatiger vastgesteld. Deze trend werd ruim vóór 1994 al ingezet. Bovendien nam de broedzekerheid af omdat de meeste territoria op eenmalige waarnemingen waren gebaseerd. De afname in Nederweert viel samen met een flinke afname in het zuidoosten van Nederland.
Hoewel in de vennen naar voedselarme waarden wordt gestreefd nam riet op sommige locaties na enkele jaren zienderogen toe. Deze situatie deed zich voor in de vennen aan de Schoordijk, lokaal in de Kwegt, vennen en laagtes in het Weerterbos en de laatste jaren ook in het Sarsven. Een nieuw broedgebied ontstond door de aanleg van retentiebekkens op de Laarderheide. Deze 'klimaatbuffer' wordt gevoed met voedselrijk water uit het achterliggende agrarisch gebied. De oevers raakten in enkele jaren dicht begroeid met riet, lisdodde en wilg; een ideaal kruipdoor sluipdoorbiotoop voor de roerdomp.
De nieuwe mogelijkheden werden door de roerdomp snel ontdekt (2014-2017: 1-2; 2018-2020: 3-4; 2021-2023: 4-6). Naast venherstel heeft de soort ook profijt van een opwarmend klimaat. De frequentie waarin koude en strenge winters optreden neemt af en daarmee ook de winterverliezen onder de roerdomp.
De huidige situatie in Nederweert was rond de eeuwwisseling ondenkbaar. De vestiging van deze echte 'moerasvogel' toont aan dat natuurherstel loont en soorten die verdwenen of op het punt staan om te verdwijnen kunnen herstellen, mits aan de vestigingsvoorwaarden wordt voldaan. De toename in Nederweert ligt in de lijn van ontwikkelingen elders in Nederland.

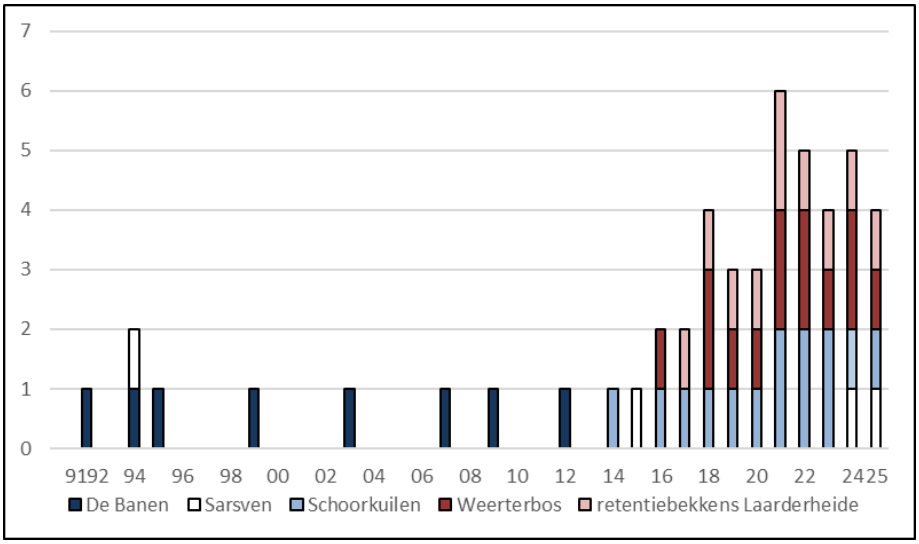

Figuur 24. Roerdomp: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden 5 territoria vastgesteld, in 2025 werden 4 territoria gevonden. Vanaf 2018 worden het Weerterbos, de retentiebekkens Laarderheide en de Schoorkuilen jaarlijks met 1-2 territoria bezet. In beide jaren werd ook een territorium in het Sarsven vastgesteld. Met name

in 2025 was het hele seizoen een zeer actief roepend exemplaar aanwezig. De vestiging kwam niet onverwacht omdat riet hier flink is toegenomen.
De roerdomp die in de Schoorkuilen een territorium vestigde pendelde tussen het ven de Kwegt en de vennen bij de Schoordijk aan de overzijde van het kanaal. Op beide locaties werd de baltsroep gehoord.

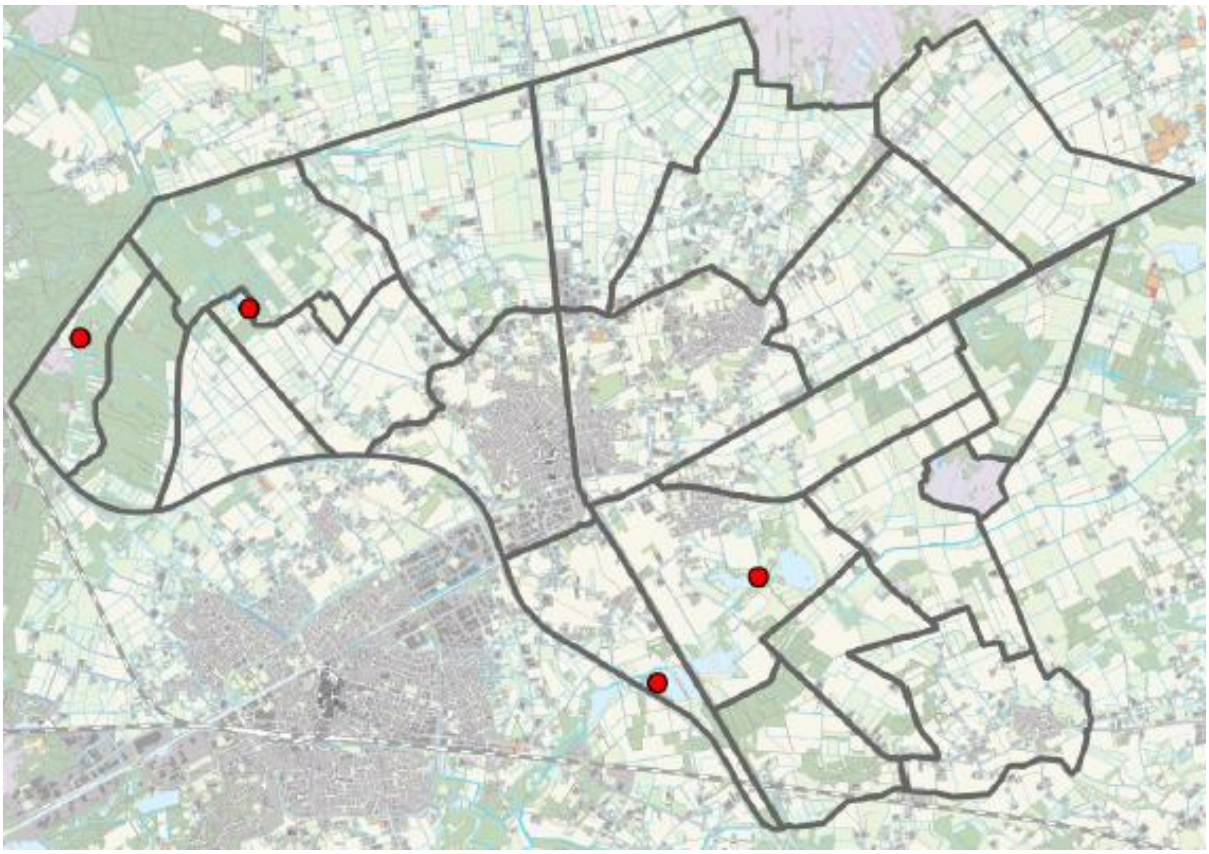

Figuur 24a. Roerdomp: verspreiding in 2025.

Bij het Grootven en Kleinven wordt vanaf 2014 vrijwel jaarlijks een territorium vastgesteld. Weerterbos, 7 juli 2019 (Thijs Loven).

Kwak *(Nycticorax Nycticorax)*

Kwak, De Banen, 4 juni 2025 (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop
De verspreiding van de kwak is beperkt tot De Banen. In het heideven werd gebroed in een groot, geheel door water omgeven wilgenbos. Op deze locatie is vanaf 2001 een blauwe reigerkolonie gehuisvest. In recente jaren wordt hier ook gebroed door koereiger, kleine zilverreiger, lepelaar en aalscholver. Kwakken werden vooral in De Banen en het aangrenzende gebied de Kwegt waargenomen.

Onderzoek 1994-2023
De kwak is een zeldzame broedvogel in Nederland en in Limburg. Broedgevallen zijn alleen bekend van de Groote Moost, aan de rand van het onderzoeksgebied. Hier werden in 1962-1969 jaarlijks 2-5 nesten in wilgenstruwelen gevonden. Een bijzonder detail zijn de voedselvluchten die naar de Groote Peel werden ondernomen, liefst 4 kilometer verderop. Vogels die destijds in de Mariapeel en in Heythuysen werden waargenomen werden ook aan de Groote Moost gelinkt (Hustings *et al.*, 2006). Als mogelijke oorzaak voor de verdwijning wordt het opstuwen van het venpeil genoemd waardoor een andere waterhuishouding ontstond (Bossenbroek & van Bree, 1983).
De problematiek om een territorium te kunnen bepalen is beschreven door Erhart & Kurstjens (2000). Kwakken kunnen tot 10 kilometer afleggen tussen nestplaats en foerageergebied, half juli kunnen eerstejaars kwakken uit zuidelijke broedgebieden zich vermengen met de eigen broedvogels en dan zijn er ook nog rondzwervend niet broedende vogels. De nachtelijke leefwijze en geringe baltsactiviteit maakt het geheel nog complexer.
Na 1969 zijn in de Groote Moost geen zekere broedgevallen gevonden en ook in de rest van Nederland blijft de kwak een zeldzaamheid. Meest bekend zijn broedgevallen in de nabijheid van enkele dierparken. Vaak zijn dit nakomelingen van vogels die in de parken hebben gebroed. Vestigingen buiten de dierenparken elders in Nederland (2023: 7) hebben vaak een incidenteel karakter (Boele *et al.,* 2024).

Kwakken worden in Nederweert niet vaak waargenomen. In 1995-2024 ging het om slechts 11 unieke waarnemingen van vogels die soms langere tijd ter plaatse waren (waarneming.nl). Op 27 mei 2025 werd in De Banen een adulte kwak waargenomen (waarneming.nl). De vogel hield zich op in het wilgenbos waar ook de blauwe reigers en lepelaars broedden. Deze waarneming was het begin een bijzonder schouwspel in de maanden daarna en waarvan honderden waarnemers hebben genoten. Op 28 mei werden maximaal 5 adulte kwakken en een 2e kalenderjaarvogel gezien. Er werden die dag nestindicerende waarnemingen gedaan van een adult vliegend met tak en van een adulte vogel die wilgentakjes afbrak en zich in dicht wilgenstruweel verschool. In de periode 29 mei-5 juli werden maximaal 7 adulte vogels waargenomen. Er werden zover bekend geen aanvullende nestindicerende waarnemingen gedaan.
Op 13 juli werden 8 adulte exemplaren gezien en werden voor het eerst jonge kwakken waargenomen (9), waarvan enkele op 15 juli als 'kakelvers' werden beschreven. Jongen met donsveren werden waargenomen op 18 juli (2), 24 juli (3), 31 juli (2) en 9 augustus (juvenielen met vrij veel dons). Daarnaast werden jonge kwakken zonder dons gezien die vliegbewegingen maakten en onhandig door de wilgen kropen. Op 17 augustus vertrok uit De Banen een groep van 37 exemplaren met adulte en jonge vogels. Na 24 augustus werden geen waarnemingen meer gedaan. Zover bekend is bij geen enkele adulte vogel een geringd exemplaar waargenomen.

Deel van een vlucht van in totaal 31 adulte en juveniele kwakken. De Banen, 16 augustus 2025 (Ron de Wit).

De opsomming kwam tot stand op basis van veldonderzoek en aanvullende relevante waarnemingen via waarnneming.nl. Vermoedelijk hebben ten minste 5 paren succesvol gebroed in De Banen. Het is overigens niet uitgesloten dat een aantal jongen van elders afkomstig was. In De Banen-Noord ligt een moeilijk toegankelijk wilgenbos en dat geldt ook voor peelrestanten in de buurt als de Kwegt, de Groote Moost, De Zoom, de Moeselpeel en de Kootspeel.
In 2024 heeft de kwak met 5 paren succesvol in de Deurnsche Peel gebroed (Boele *et al*., 2025). In 2025 is de soort even op deze locatie aanwezig geweest en daarna verdwenen (mededeling Boena van Noorden). Het is niet ondenkbaar dat ze naar De Banen zijn uitgeweken.

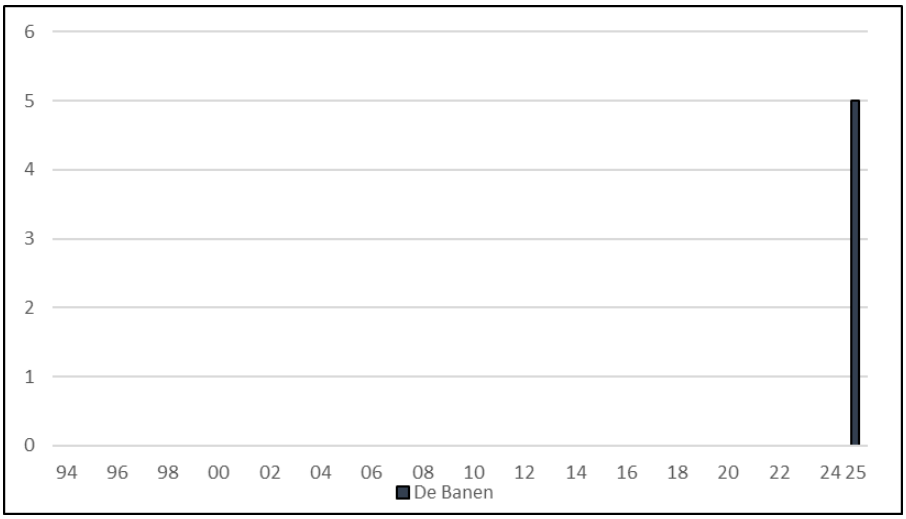

Figuur 25. Kwak: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

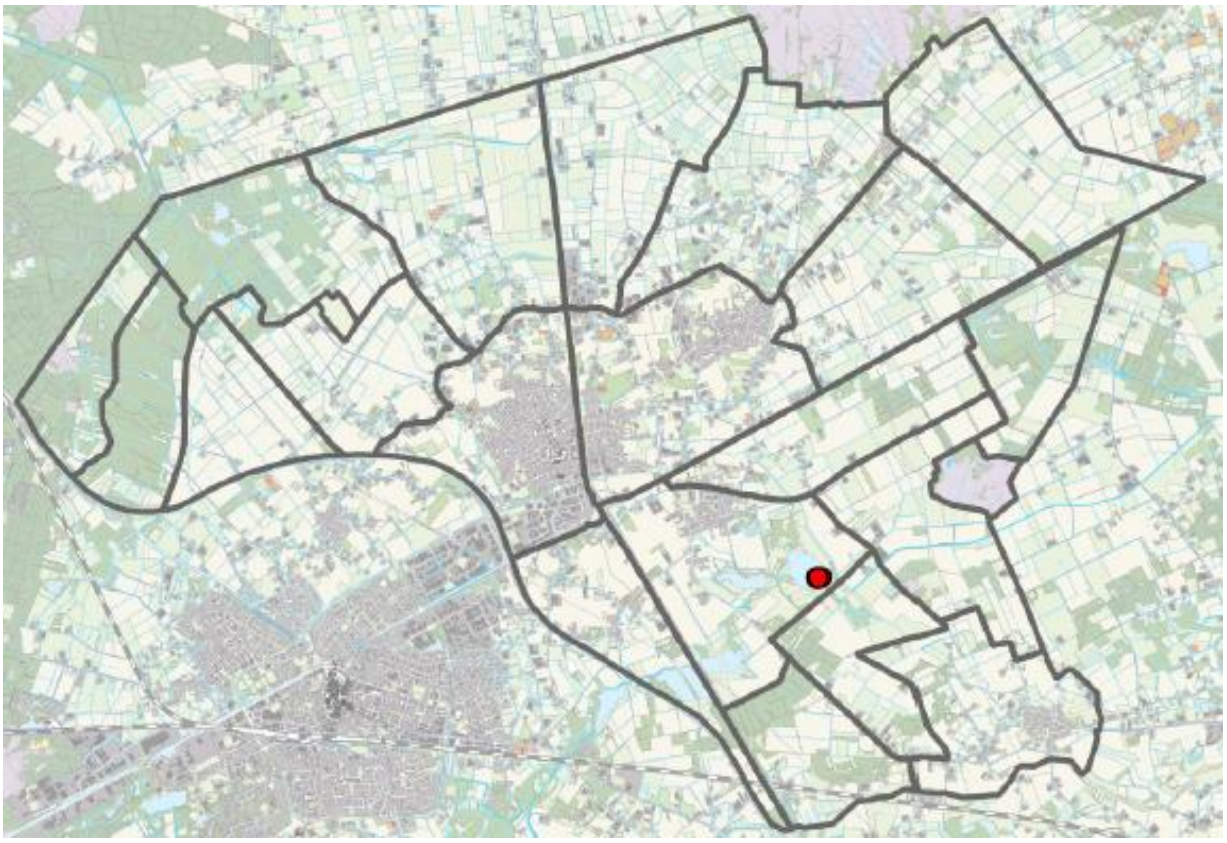
Figuur 26. Kwak: verspreiding in 2025.

Blauwe reiger (*Ardea cinerea*)

Blauwe reiger, De Banen, 7 juni 2025 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
In de onderzoeksperiode werd gebroed in De Banen, landgoed ’t Kruis, De Kievit en de Kwegt. De kolonie in De Banen bevindt zich in een groot dicht wilgenbos en in wilgenbosjes op geringe afstand daarvan. De locaties zijn geheel omgeven door water. In landgoed ’t Kruis werd gebroed in de kronen van een grove dennenbos. In de omgeving van De Kievit werden nesten gevonden in wilg of grove den. In de Kwegt werd eenmalig een territorium gevonden in een dicht wilgenbos. Nederweert werd door venherstel vanaf de jaren negentig veel aantrekkelijker voor de blauwe reiger. Vennen werden vergroot of uitgegraven en de brede glooiende oevers zijn een ideaal jachtgebied. Daarnaast beschikt het onderzoeksgebied over 3 kanalen en een uitgestrekt agrarisch gebied met volop mogelijkheden om te foerageren.

Onderzoek 1968-2023
De blauwe reiger heeft als broedvogel een historisch verleden in Nederweert. In 1968-1984 was in Het Vlakwater tegenover De Banen een kolonie met maximaal 28 nesten aanwezig. De kolonie verdween na de zeer koude winter van 1984/85 (Hustings *et al*., 2006).
In 1985 werd in landgoed ’t Kruis een nieuwe kleine kolonie ontdekt. Het aantal nesten is aanvankelijk gering (1985-1989: 2-3) en neemt plotseling sterk toe (1991: 29). In 1999 (37) werd het hoogtepunt bereikt. De koude winters van 1995/96 en 1996/97 hadden tegen de verwachting in geen meetbare invloed op de kolonie. Na 1999 fluctueert het aantal en worden minder nesten geteld. De klap die in de milde winters van 2009/10-2012/13 werd uitgedeeld kwam de kolonie niet meer te boven (2013-2020: 11-20). In 2021 (8) werd voor de laatste keer gebroed. Vermoedelijk heeft de populatie zich geleidelijk naar De Banen verplaatst waar in 2001 het eerste broedpaar werd ontdekt. In de jaren daarna nam het aantal langzaam maar gestaag toe in De Banen (2023: 34). Alleen de winters van 2009/10-2012/13 zorgden ook hier voor een lichte terugval. In De Banen broeden meer paren dan tijdens het onderzoek kon worden vastgesteld. Een deel van de populatie broedt in het brede middenstuk van het grote wilgenbos. Hoeveel paren hier broeden is niet bekend.
De Kievit is van geringe betekenis. In de omgeving van het moerasgebied is slechts in 6 jaren gebroed en zijn niet meer dan 1-2 nesten vastgesteld. De laatste keer was in 2019. Een nieuwe

locatie werd in 2023 in de Kwegt ontdekt. In een ontoegankelijk wilgenbos werd eind mei een fel alarmerende blauwe reiger waargenomen (mededeling Ruud van Dongen).

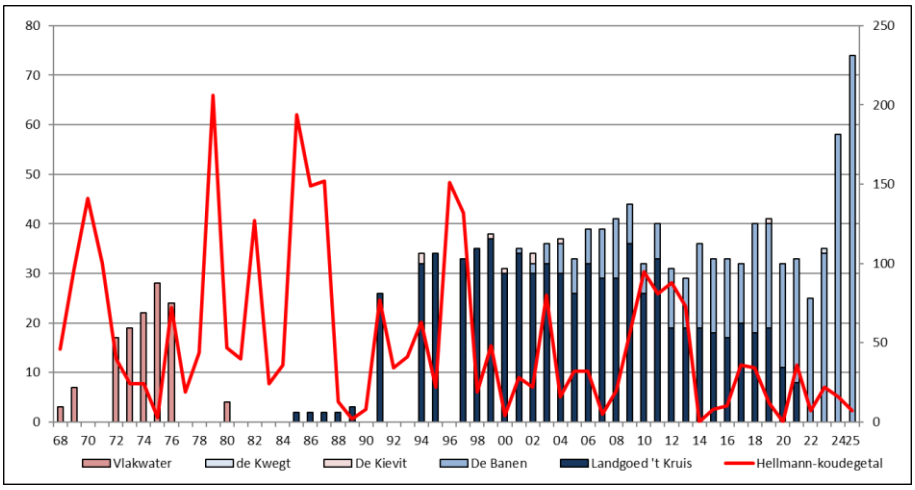

Figuur 27. Blauwe reiger: aantalsontwikkeling in 1968-2025 in relatie tot de strengheid van de voorafgaande winter (Hellmann) (1970-1971: geen gegevens bekend; overige nuljaren: aanwezig, maar aantal onbekend).

Onderzoek 2024-2025

In eerdere rapportages is beschreven dat in De Banen meer reigers broeden dan kon worden aangetoond. In 2024 werd voor het eerst gebruik gemaakt van een drone om een volledig beeld te krijgen. In de kolonie en een aangrenzend wilgenbosje werden 58 nesten ontdekt. In 2025 ging er nog een schepje bovenop. In de grote kolonie waren 60 bezette nesten aanwezig en in het aangrenzende wilgenbosje werden 7 nesten ontdekt. In een wilgenbosje aan de noordzijde van het ven werd nog een locatie gevonden en werden eveneens 7 nesten geteld. Het totaal komt hiermee op 74 nesten. De meerwaarde van een dronetelling werd hiermee ruimschoots aangetoond.

In de Kwegt werd in 2023 een nestplaats geclaimd op basis van een alarmerend exemplaar. In 2024 en 2025 waren er geen aanwijzingen dat werd gebroed. Dat geldt ook voor het moerasgebied De Kievit.

Figuur 28. Door het gebruik van een drone kunnen broedparen van de blauwe reiger en lepelaar goed in kaart worden gebracht. De Banen, 18 juni 2024 (Thijs Loven).

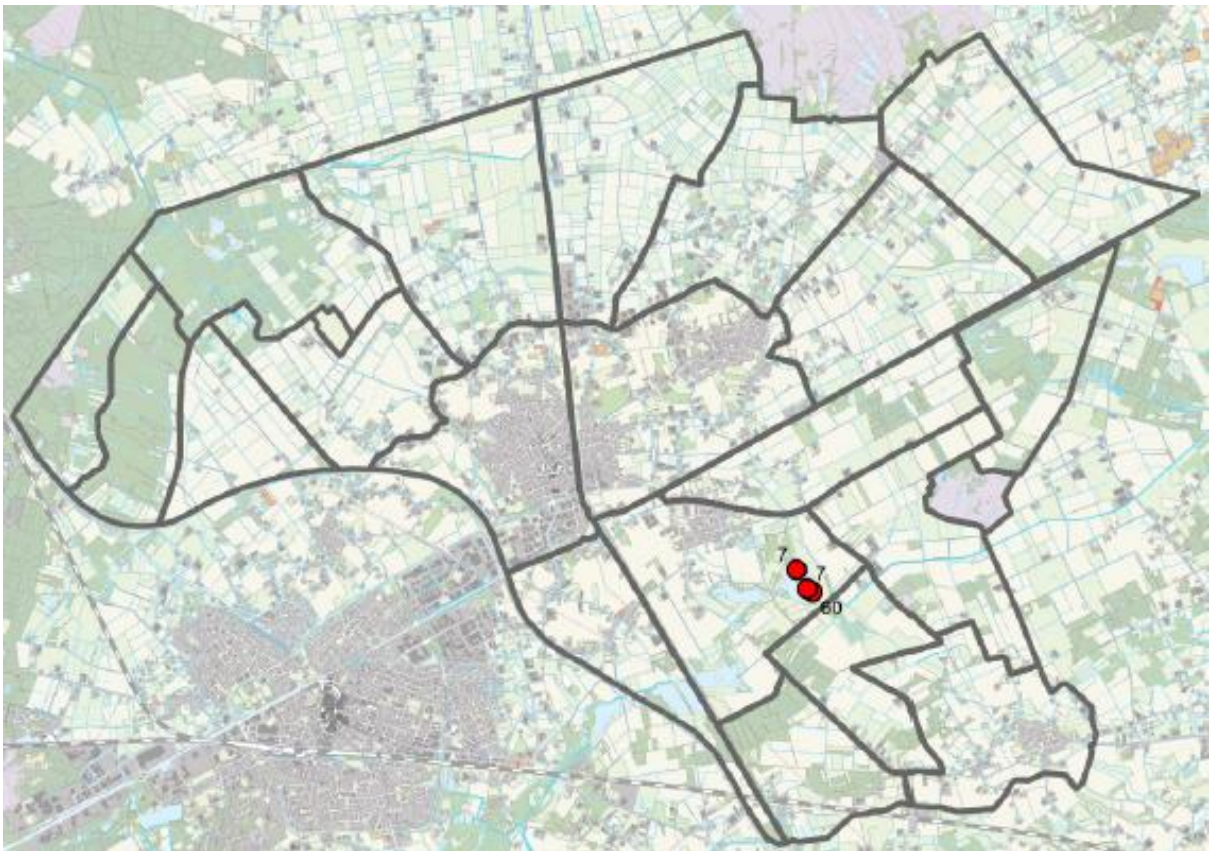

Figuur 29. Blauwe reiger: verspreiding in 2025.

Kleine zilverreiger *(Egretta garzetta)*

Kleine zilverreiger met juveniel, De Banen, 5 augustus 2024 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
De kleine zilverreiger heeft gebroed in een groot wilgenbos in het ven De Banen. Deze struwelen worden ook benut door blauwe reiger, lepelaar, aalscholver, koereiger en kwak. De vogels foerageerden in de ondiepe oeverzone in de omgeving van de nestplaats. De Banen is de enige locatie in het zuidoosten en oosten van Nederland waar een territorium is vastgesteld (portal.sovon.nl/broedvogels/kolonie).

Onderzoek 1994-2023
Rond 1900 waren kleine zilverreigers door vervolging uit menig land in de zuidelijke helft van Europa verdreven. In de periode daarna vindt herstel plaats en schuift het verspreidingsgebied vanuit Frankrijk in noordwestelijke richting op (SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2018).
In 1979 werd in Flevoland het eerste bekende broedgeval in Nederland gevonden (van Dijk *et al*., 1996). Vanaf 1994 is de vestiging definitief en worden ze jaarlijks en aanvankelijk in toenemend aantal vastgesteld (1994-1999:1-9; 2000-2008: 20-175). De overwegend milde winters in 2008/09-2012/13 zorgden voor een afname naar 32-40 territoria. Daarna volgde ondanks, een reeks zachte tot buitengewoon zachte winters, een matig herstel (2014-2023: 32-105) (stats.sovon.nl).

Onderzoek 2024-2025
Kleine zilverreigers werden de laatste decennia regelmatig in Nederweert waargenomen. In alle gevallen ging het om vogels op doortrek of tijdelijk in de broedtijd pleisterende exemplaren. Territoriaal gedrag werd zover bekend niet waargenomen. Op 17 mei 2024 werd in De Banen een paar waargenomen. De vogels verbleven vrijwel permanent in de omgeving van de blauwe reigerkolonie. Op 18 juli werd succesvol broeden bevestigd en werden 3 jongen in de kolonie waargenomen (waarneming.nl). Dit was zover bekend het eerste zekere broedgeval in Limburg. Landelijk had de soort een bijzonder goed jaar en werden 172 territoria gevonden (Boele *et al.,* 2025). In 2025 ging de kleine zilverreiger op herhaling. Wederom was in De Banen een paar aanwezig en werden op 13 juli (2) en 18 juli (1) bij en in de kolonie jongen waargenomen. Ondanks de vele waarnemers die De Banen bezochten zijn geen vervolgwaarnemingen bekend. Vermoedelijk hebben de jongen het niet gered.

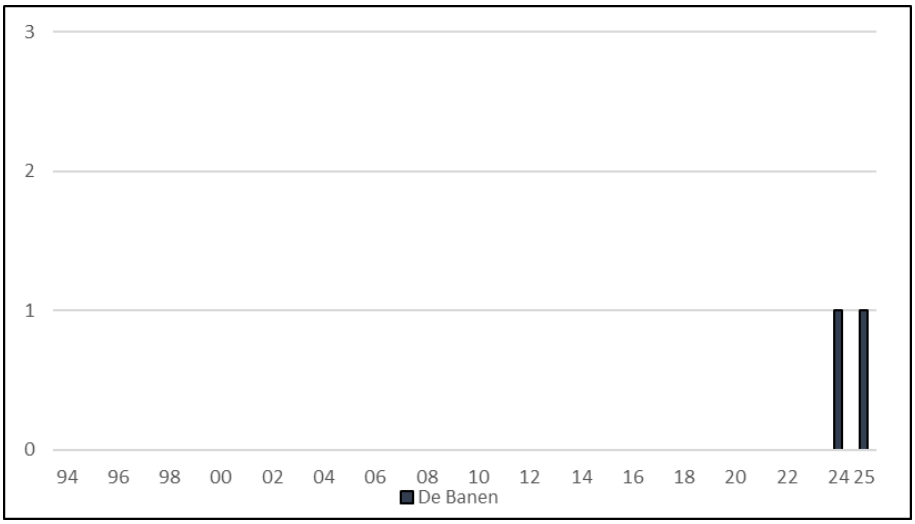

Figuur 30. Kleine zilverreiger: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

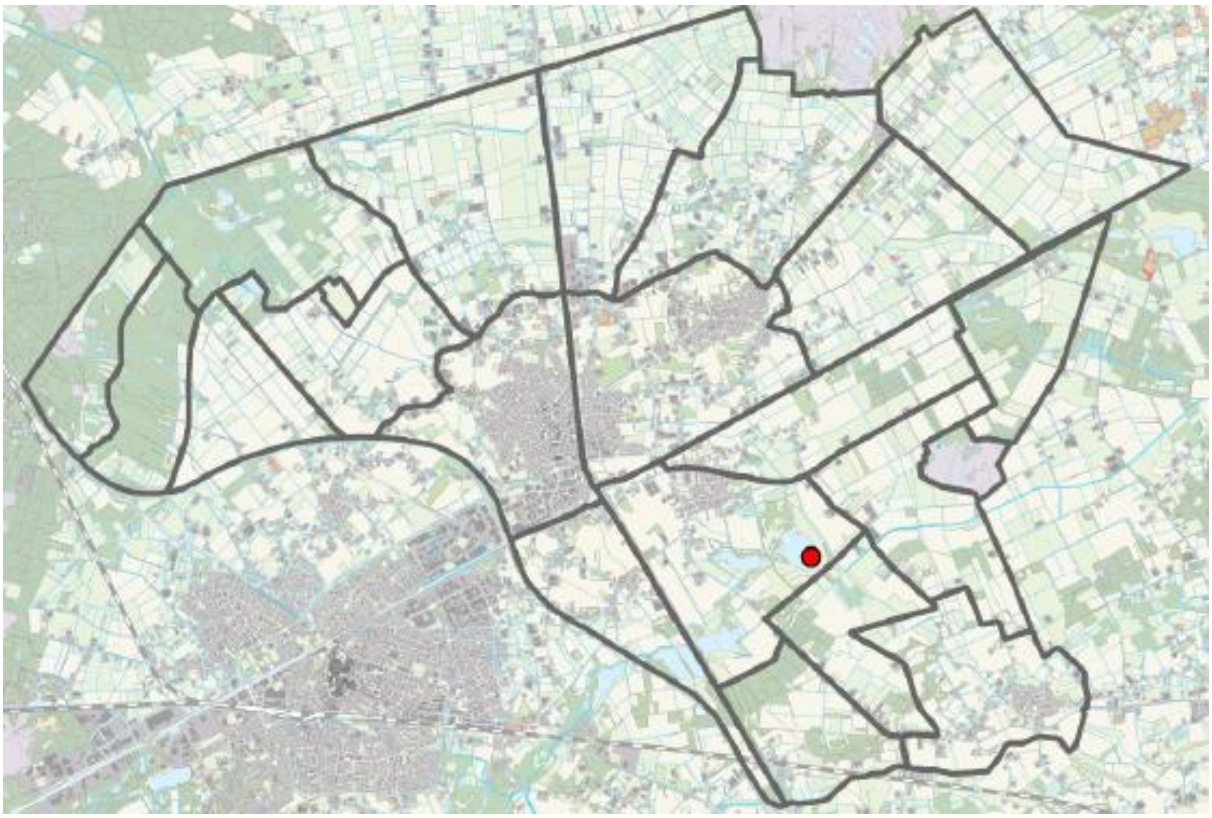

Figuur 31. Kleine zilverreiger verspreiding in 2025.

Koereiger *(Bubulcus ibis)*

Koereiger, De Banen, 16 augustus 2025 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
In een wilgenbos in De Banen werd 2 keer een broedgeval van de koereiger vastgesteld. De nestplaats bevond zich in een gemengde kolonie met blauwe reiger, lepelaar, aalscholver, kwak en kleine zilverreiger. De vogels foerageerden in de ondiepe oeverzone. Regelmatig werden voedselvluchten gemaakt naar een extensief beheerd hooiland met poel tegenover het ven. De koereigers foerageerden tussen runderen die voor begrazing werden ingezet.

Onderzoek 1994-2023
De koereiger is een vrij nieuwe broedvogel in Nederland. In 1998 en 2006 werd gebroed, maar zijn beide pogingen mislukt. Na mogelijke broedgevallen in 2008 en 2009 worden ze tot en met 2020 niet vastgesteld (stats.sovon.nl). In 2021 worden 3 territoria gevonden en is in de Wieden (Overijssel) voor de eerste keer succesvol gebroed. In 2022-2023 (3, 5) werd opnieuw succesvol gebroed (Boele *et al.,* 2024). In Nederweert was de koereiger vooral bekend als doortrekker. Het eerste exemplaar werd in 1977 van 2-10 juli in het Sarsven en De Banen waargenomen. Daarna is het lang stil. Vanaf de eeuwwisseling neemt het aantal waarnemingen schoorvoetend toe (2001, 2008, 2017, 2019-2022). In 2023 worden geen waarnemingen gedaan. De waarnemingen (1-7 exemplaren) liggen in het voorjaar tussen 12 april -16 mei en in de zomer/herfst tussen 29 juli - 3 oktober. Ze werden gezien bij De Banen, Mussenbaan/Moostdijk, Schoorkuilen en Het Vlakwater (Hustings *et al.*, 2006; waarneming.nl)

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werd in De Banen vanaf 10 april een koereiger waargenomen. Aanvankelijk ging het om één exemplaar. In mei werden geen waarnemingen gedaan, maar vanaf 3 juni waren 2 adulte vogels in zomerkleed aanwezig en werd op 23 juni een vogel met tak in de grote kolonie waargenomen. Tussen 29 juni en 2 juli waren zelfs 5-6 exemplaren aanwezig. Bij deze vogels werd zover bekend geen territoriaal gedrag waargenomen. Op 26 augustus werd in De Banen een jonge koereiger waargenomen en was het eerste zekere broedgeval een feit. De vogel vertoonde bedelgedrag en werd door een van de ouders gevoerd (waarneming.nl).

Koereiger adult en juvenielen, De Banen, 16 augustus 2025 (Meinse van der Velde).

Voor een territorium hanteert SOVON (2023), criteria waarbij tussen de datumgrenzen (14 mei-30 juni) 2 waarnemingen zijn vereist die ten minste 10 dagen uit elkaar liggen. Aan deze voorwaarden werd niet voldaan. Derhalve zijn niet meer territoria opgevoerd hoewel tussen 13 juli en 27 augustus geregeld 4-5 exemplaren aanwezig waren. In 2025 werd in dezelfde kolonie opnieuw succesvol gebroed en op 21 juli een broedgeval bevestigd (waarneming.nl). Uiteindelijk werden door het paar 4 jongen grootgebracht.

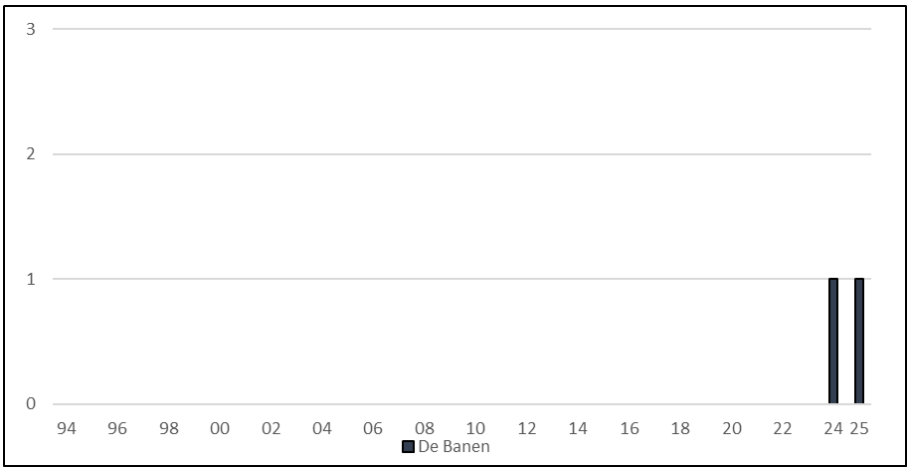

Figuur 32. Koereiger: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

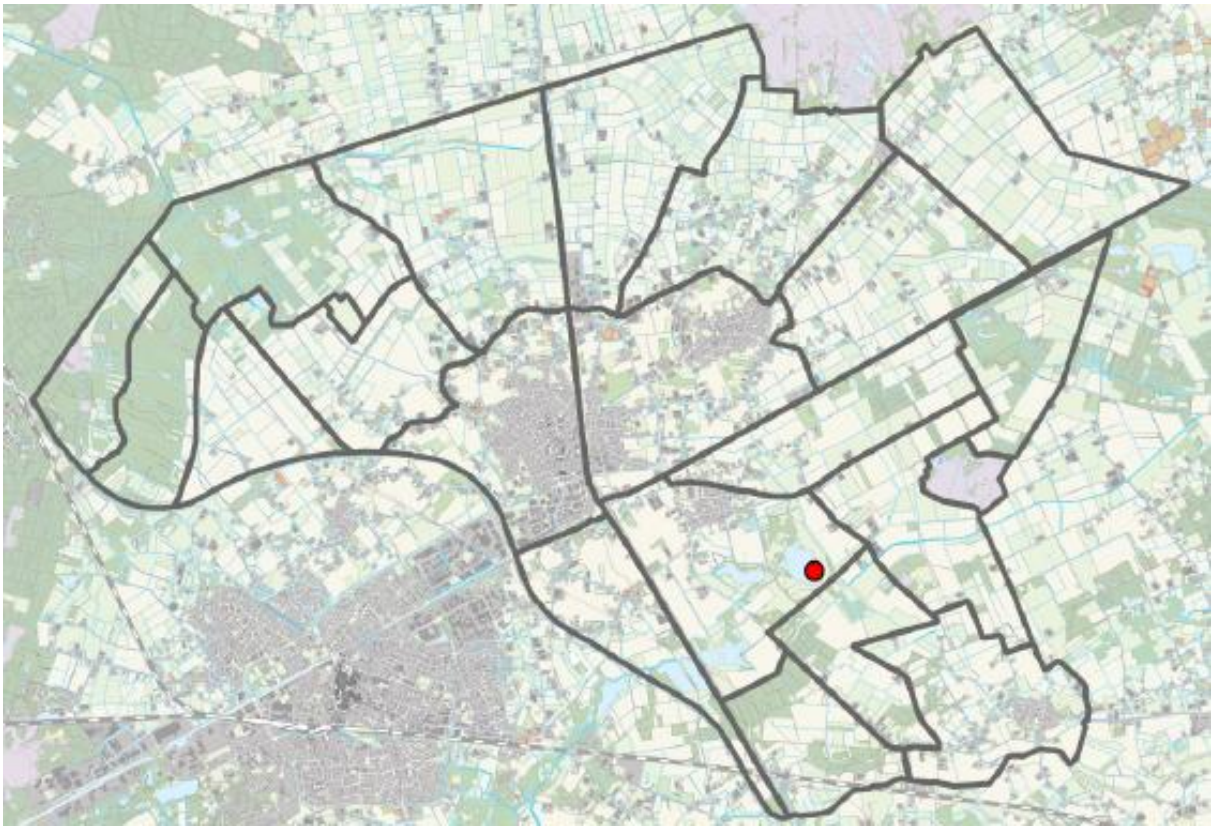
Figuur 33. Koereiger: verspreiding in 2025.

Heilige ibis (*Threskiornis aethiopicus)*

Verspreiding en biotoop
In 2007 is in De Banen mogelijk in een wilgenbosje gebroed. De vogels hielden zich op bij een oud blauwe reigernest. Het broedproces is echter onvoldoende gedocumenteerd.

Onderzoek 1994-2023
De vestiging in 2007 in De Banen was het eerste territorium ooit in Nederweert en voorlopig ook het laatste. De verwilderde ibissen stammen waarschijnlijk af van een groep ontsnapte vogels afkomstig van het vogelpark Avifauna in Alphen aan de Rijn. Om verdere expansie van deze exoot te voorkomen werd ontsnapte vogels gevangen en werd de populatie teruggedrongen. Na 2017 zijn in Nederland geen territoria gevonden (stats.sovon.nl). Hervestiging is niet waarschijnlijk.

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

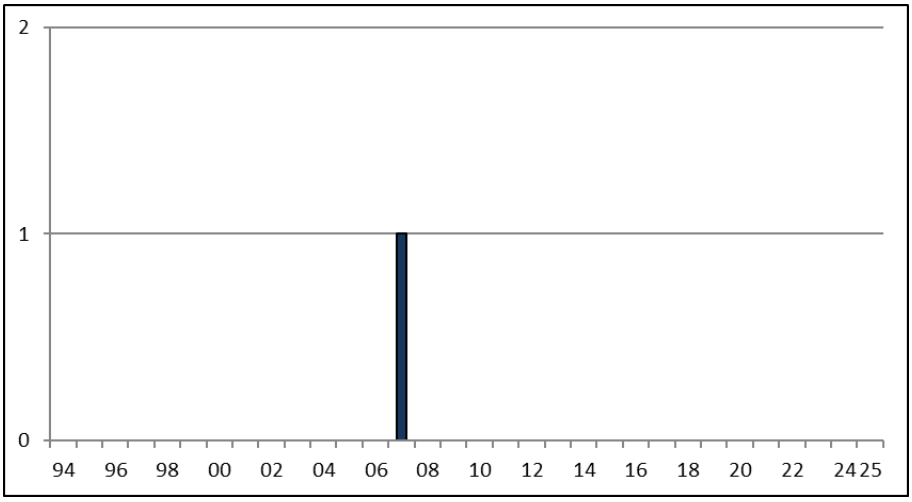

Figuur 34: Heilige ibis: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Lepelaar *(Platalea leucorodia)*

Lepelaars, De Banen, 17 augustus 2024 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
Lepelaars broeden in een groot wilgenbos in De Banen. De kolonie is onder normale omstandigheden omgeven door water. Tijdens de eerste vestiging in 2021 was op deze locatie alleen een blauwe reigerkolonie gehuisvest. Vanaf 2024 kregen ze ook gezelschap van aalscholver, koereiger, kleine zilverreiger en in 2025 kwak. Lepelaars zoeken hun voedsel en nestmateriaal aan de randen van het ven. De vele voedselvluchten zijn een aanwijzing dat een deel van de vogels buiten De Banen foerageert.

Onderzoek 1994-2023
In het verleden was de waarneming van een pleisterende of overvliegende lepelaar in Limburg een absolute bijzonderheid. Hustings *et al.* (2006) beschrijven de soort voor de provincie als een 'onregelmatige gast'. De enige waarneming in Nederweert vóór 2006 werd op 10 oktober 1988 gedaan. In de Groote Peel werden toen enkele overvliegende lepelaars tussen een groep aalscholvers waargenomen.
De website waarneming.nl geeft een beeld van de opkomst van de lepelaar in Nederweert. In 2008-2014 worden in delen van het broedseizoen vooral individuele vogels waargenomen. In de jaren daarna loopt het aantal waarnemingen op en worden steeds vaker kleine groepen gespot. Lepelaars verbleven steeds langer in Nederweert en werden in het tijdvak april-oktober regelmatig waargenomen. De belangrijkste pleisterplaatsen waren de laagte in de Mussenbaan en de heidevennen De Banen, de Schoordijk en de Kwegt, later ook de Grashut in het Weerterbos.
De toename van waarnemingen in Nederweert was een gevolg van een sterk groeiende Nederlandse broedpopulatie. Lepelaars namen toe in de meest westelijke helft van het land en vooral op de Waddeneilanden. De toename is één groot succesverhaal: 1973-1977: 190-240; 1998-2000: 1008-1270; 2013-2015: 2530-3050; 2023: 3750-3825 (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2002; Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018; Boele *et al*., 2024).
Lepelaars broeden meestal in gemengde kolonies met blauwe reiger, aalscholver, grauwe gans, zilvermeeuw en kleine mantelmeeuw (www.werkgroeplepelaar.org). Omdat in De Banen een blauwe reigerkolonie is gevestigd, de landelijke populatie sterk toenam en steeds vaker overzomerende groepjes werden waargenomen, werd een kolonie in Nederweert niet uitgesloten. Deze mogelijkheid werd versterkt door de eerste vestigingen in Limburg. In 2015 werd gebroed in een blauwe reigerkolonie bij de kasteeltuinen in Arcen (Ovaa *et al*., 2015), in 2016 was een kolonie aanwezig in de Mariapeel (www.stats.sovon.nl).
Op 8 april 2021 werd in De Banen de eerste broedende lepelaar gevonden. In de blauwe reigerkolonie waren ten minste 12 nesten aanwezig. Vermoedelijk waren meer paren aanwezig omdat het onoverzichtelijke middendeel van de kolonie niet werd onderzocht. De meeste nesten bevonden zich aan de noordzijde. De wilgen zijn hier minder dichtbegroeid en er zijn verschillende goed bereikbare etages. De zuidzijde is vrij stijl en minder geschikt.
De vestiging van de lepelaar werd niet door alle reigers gewaardeerd. Er waren voortdurend conflicten, vooral als bij een buur nestmateriaal werd 'geleend'. Later in het seizoen werden in de kolonie bedelende jongen waargenomen. In 2022 en 2023 was de lepelaar opnieuw aanwezig en werden respectievelijk 12 en 19 nesten geteld.
Mogelijk is een eerdere vestiging in De Banen in 2019 en 2020 vertraagd. In die jaren stond het ven rond de kolonie grotendeels droog. De nesten lagen daardoor binnen het bereik van de vos. Lepelaars en vossen gaan niet goed samen. Met name laaggelegen nesten zijn gevoelig voor predatie en verstoring.
De vestiging in De Banen blijft bijzonder en is een van de weinige plekken in het zuidoosten van Nederland waar ze broeden. Kleine kolonies worden regelmatig snel verlaten. Of ze ook op de langere termijn in De Banen blijven is dus allerminst zeker.

Onderzoek 2024-2025
Door gebruik te maken van een drone kon het aantal broedparen goed in kaart worden gebracht. In 2024 waren op 26 april 34 bezette nesten aanwezig, in 2025 werden tijdens een telling op 24 april en 28 juni ten minste 73 nesten geteld.

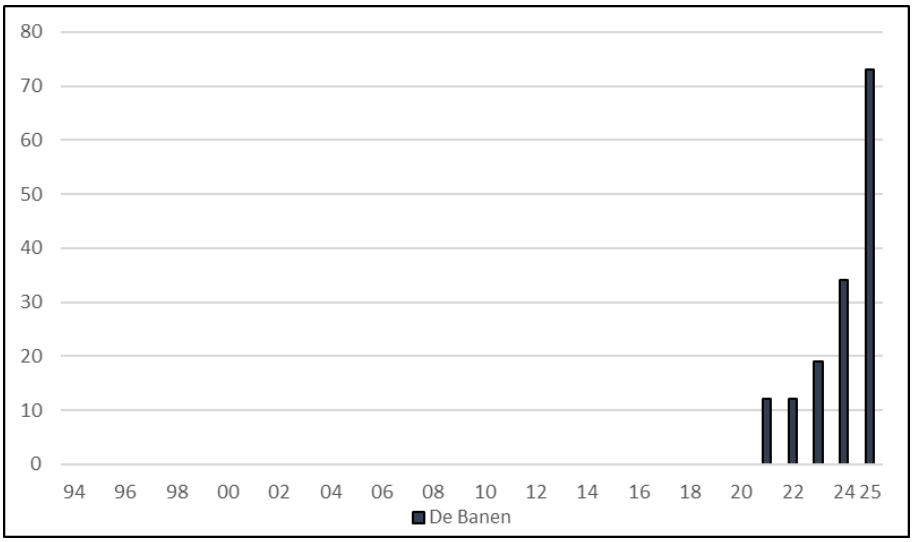

Figuur 35 . Lepelaar: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

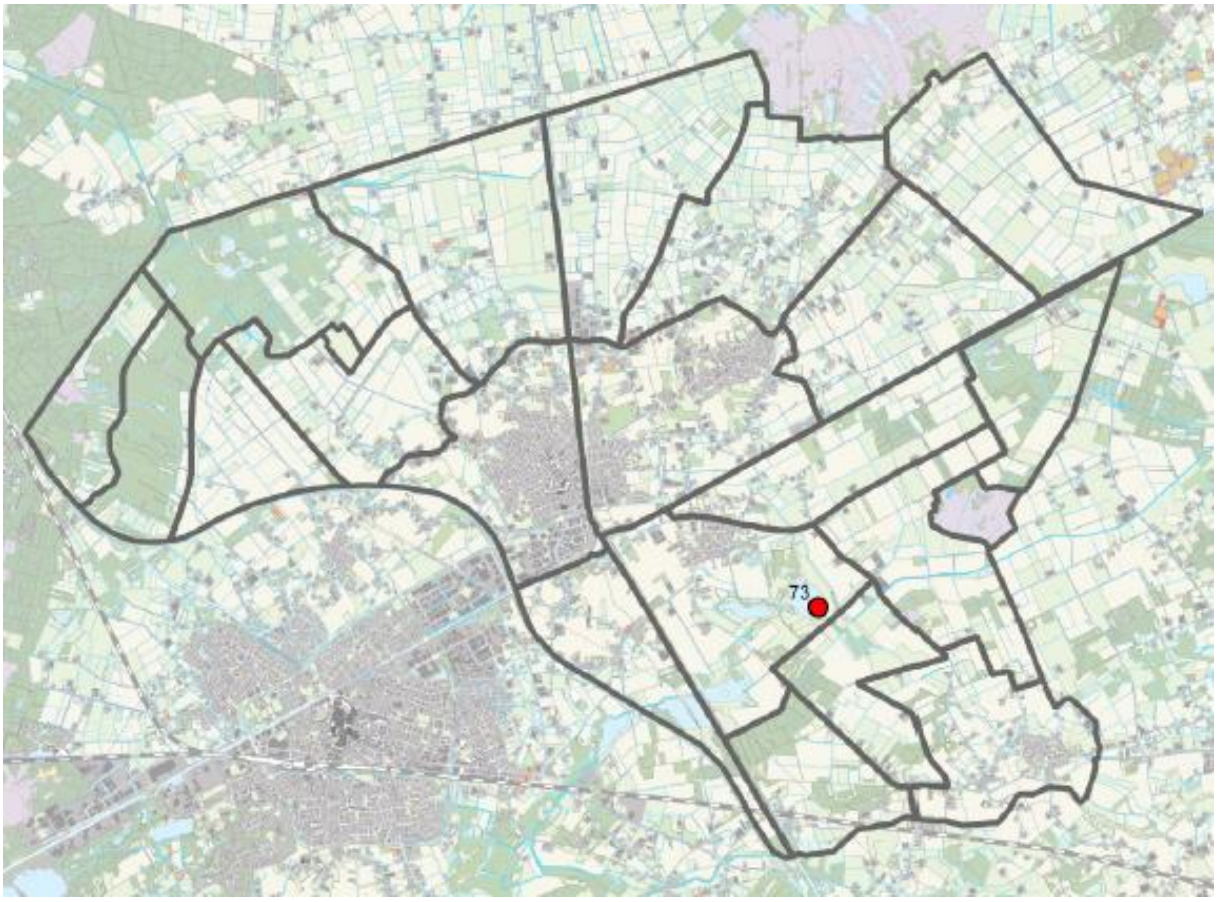

Figuur 36. Lepelaar: verspreiding in 2025.

Knobbelzwaan *(Cygnus olor)*

Verspreiding en biotoop
Door grootschalig venherstel is geschikt broedbiotoop flink toegenomen en heeft de knobbelzwaan het verspreidingsgebied uitgebreid.
Ze broeden in heidevennen, vijvers, laagtes, retentiebekkens en soms langs een beek. De waterkwaliteit varieert van voedselarm tot voedselrijk. De kanalen worden meestal gemeden. Nesten liggen verborgen tussen het riet en soms in pitrusvelden of tussen wilgenstruwelen. Een enkele keer is broeden op het talud van een beek of in een bosrand vastgesteld.

Onderzoek 1994-2023
De knobbelzwaan heeft zich pas begin jaren negentig in Nederweert gevestigd. Het eerste broedgeval werd in 1993 gevonden. Daarna worden jaarlijks territoria vastgesteld en neemt het aantal mede door venherstel toe (1994-2001: 0-2; 2002-2011: 3-7; 2003-2017: 6-12). Het succesverhaal werd alleen onderbroken door de koude winter van 1996/97. In het daaropvolgende voorjaar ontbrak de soort in Nederweert. De toename in Nederweert past voor een deel binnen de landelijke trend. Landelijk is de populatie vanaf 2005 vrij stabiel (Boele *et al.,* 2023), in het onderzoeksgebied stabiliseert de populatie in 2018-2023 (6-10, deels geschat).
De Banen, de Schoorkuilen, het Sarsven, de visvijvers Stokershorst en de omgeving van landgoed ’t Kruis waren aanvankelijk de kerngebieden. Vanaf 2015 wordt de Grashut in het Weerterbos (1-2) ontdekt. Paren komen echter niet verder dan nestbouw omdat de ondiepe laagte, bij weinig neerslag deels droogvalt. De besloten gelegen vennen in In den Vloed zijn amper geschikt, met alleen in 2022 een territorium.
De retentiebekkens Laarderheide werden in 2012 uitgegraven. Vanaf 2015 (1-2) worden de bekkens jaarlijks bezet en in 2018 werd voor het eerst succesvol gebroed. In de bekkens is open water met waterplanten aanwezig, geven rietkragen dekking voor het nest en fungeert grasland in de omgeving als foerageergebied. Het enorme neerslagtekort in 2019-2021 had vooral gevolgen voor De Banen waar 3 jaar op rij geen territorium werd vastgesteld.
Bij de helft van het aantal paren worden jongen waargenomen. Bij De Banen, het Sarsven en de Schoorkuilen is het aantal mislukte broedsels groot. Mogelijke oorzaken zijn menselijke verstoring en predatie van de eieren door vos en wild zwijn.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden maar 6 territoria opgevoerd (deels geschat). Slechts 2 paren hebben succesvol gebroed. In 2025 werden 8 territoria gevonden. Bij 7 paren werd nestbouw of broeden waargenomen en 4 paren werden met jongen gezien. Een paar met jongen ter hoogte van Sluis Hulsen op de Noordervaart was vermoedelijk afkomstig van de visvijvers Stokershorst. De jonge zwanen waren onfortuinlijk en kwamen tussen een damwand en gemaal terecht en werden door de brandweer gered. Op de Visschensteert ter hoogte van de Reulisweg was een paar aanwezig. Agressief gedrag van het mannetje in juni duidt op broeden, echter werd het nest niet gevonden. In het noordelijk deel van De Banen werd in een groot wilgenbos een goed verscholen broedend exemplaar ontdekt. Zoals zo vaak in De Banen werden geen jongen groot gebracht.

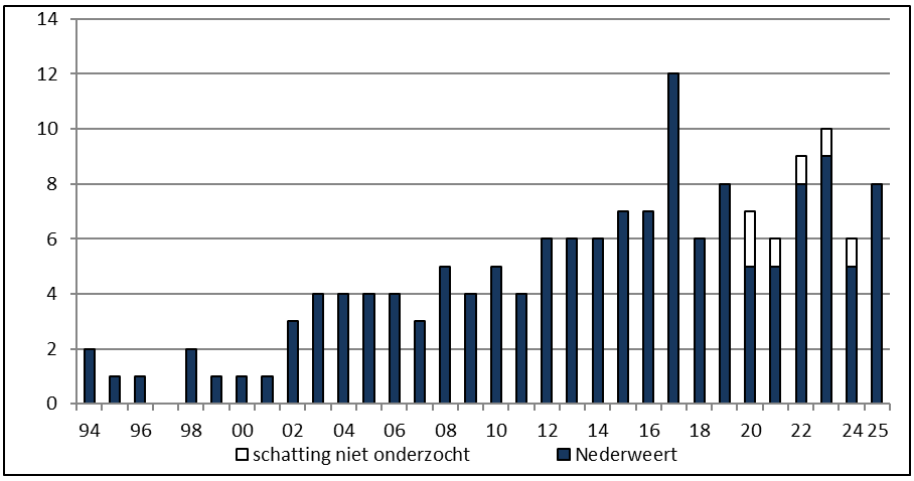

Figuur 37. Knobbelzwaan: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

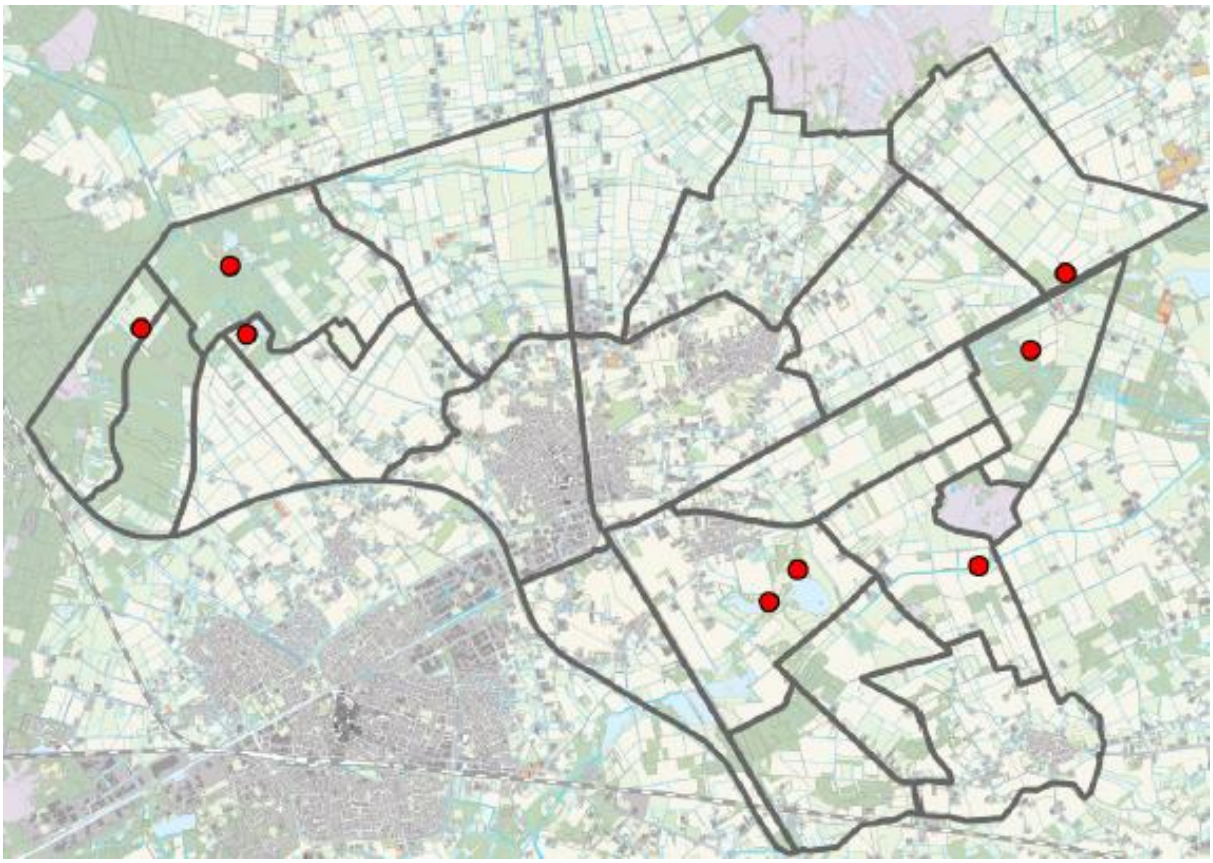

Figuur 38. Knobbelzwaan: verspreiding in 2025.

Grauwe gans (*Anser anser*)

Verspreiding en biotoop
De grauwe gans heeft het verspreidingsgebied de afgelopen decennia enorm uitgebreid. Venherstel en herstel van laagtes in 1992-2017 heeft de soort geen windeieren gelegd. Ze broeden ook in retentiebekkens, vijvers, poelen, de kanalenviersprong, langs beken met een natuurlijke oever, in tuinvijvers en in een helofytenfilter. De waterkwaliteit varieert van voedselarm tot voedselrijk. Voedzaam grasland in de buurt van open water is voor paren met jongen een belangrijke voorwaarde. Bij onraad tijdens het foerageren vluchten de vogels gezamenlijk het water op en zijn ze veilig voor verstoring en predatie. Broeden op honderden meters afstand van de foerageergebieden komt voor. Vermoedelijk maken sommige ganzenfamilies gebruik van het uitgebreide sloten- en bekenstelsel om naar geschikte gebieden te verplaatsen.
Nesten liggen verscholen in dichte begroeiing, meestal riet, maar ook tussen gagel, braam en onder wilg. Eilandjes bieden bescherming tegen predatie en worden maximaal bezet (de Kwegt, In den Vloed, Sarsven, landgoed ’t Kruis, visvijvers Stokershorst). Eén keer is een nest op een takkenbos gevonden aan de rand van een poel.

Onderzoek 1994-2023
Het aantal territoria van de grauwe gans nam in 1994-2014 (1-37) langzaam toe en is daarna explosief gestegen (2015-2023: 76-235, deels geschat). Nadat de kerngebieden waren bezet werden broedgebieden daarbuiten veroverd. Recent worden territoria in de buurt van woningen en bedrijven gevonden.
In 2017-2023 bevinden de grotere populaties zich in: het Weerterbos (35-64), retentiebekkens Laarderheide (5-15), Mussenbaan (18-24), De Banen (18-51), het Sarsven (2-11), de Schoorkuilen (26-39), visvijvers Stokershorst (2018-2019: 18-24) en landgoed ’t Kruis (0-10). Kleine populaties zijn aanwezig bij De Kievit, De Zoom, de Leegde bij de Reulisweg, Het Vlakwater, Tungelroyse Beek, visvijver Krommedijk, de kanalenviersprong/retentiebekken

Wessemerdijk en het retentiebekken Pannenweg. Bij woningen en een bedrijf zijn solitaire paren aangetroffen.
In De Kievit werden in 2021 en 2022 respectievelijk 5 en 6 territoria geregistreerd. De soort was vermoedelijk al langer aanwezig maar niet eerder opgevoerd. De vogels houden zich op bij niet-toegankelijke particuliere visvijvers deels omzoomd met riet. Vermoedelijk ligt het aantal territoria nog iets hoger.
Gebieden met weinig geschikt grasland in de buurt van de nestplaats worden vooral door niet-broedende paren bezet (vennen In den Vloed, Sarsven, vennen Schoordijk en de Tungelroyse Beek). Op locaties met een ruim aanbod aan grasland wemelt het in april/mei van de paren met jongen (Grashut, Mussenbaan, visvijvers Stokershorst, De Banen).
Hoe de aantalsontwikkeling verder verloopt is onzeker. In de vennen wordt het aantal mede bepaald door veranderingen in de vegetatie, het beheer in de oeverzone en soms sterk wisselende waterstanden. Predatie van nesten door vos en wild zwijn en mogelijk opzettelijke verstoring (De Banen/Sarsven) kan, evenals jachtdruk, van invloed op de populatie zijn. Vooralsnog is daar weinig van te merken en blijven de aantallen onverminderd hoog.
Het inventariseren van de grauwe gans is lastiger dan menigeen denkt, met name als het om de niet-broedende paren gaat. Paren en solitaire exemplaren bewegen door elkaar heen en zijn met enig inzicht van elkaar te onderscheiden. Deze manier van onderzoeken wordt niet overal consequent toegepast waardoor territoria worden gemist.

In de Leegde ten zuiden van De Zoom wordt door meerdere paren gebroed. De Leegde, Nederweert-Eind, 6 maart 2025 (Thijs Loven).

Onderzoek 2024-2025
In 2024 was sprake van extreem hoge en in het broedseizoen oplopende waterstanden en is een onbekend aantal broedsels waarschijnlijk verloren gegaan. Door de plasdrassituaties die het hele voorjaar in het agrarisch gebied aanwezig waren, werden ze langere tijd op plaatsen gezien die niet tot de feitelijke biotoop behoren. Deze situatie deed zich voor in de verre omgeving van het Weerterbos en bij sommige heidevennen. Omdat de relatie met een potentieel broedgebied vaak te vaag was zijn deze paren niet in het onderzoek meegenomen.

In 2025 was het waterpeil nog steeds hoog, maar daalde het niveau in de loop van het broedseizoen. In de hele gemeente werden 235 territoria gevonden. Nieuwe vestigingen werden ontdekt in gebieden die in 2020-2024 niet werden onderzocht; retentiebekken Pannenweg 2 paren met jongen, vijver Noordhoeve 5 territoria.
In het hele onderzoeksgebied werden ten minste 63 zekere broedgevallen geteld en 335 jongen waargenomen. De meeste succesvolle paren zaten in de Mussenbaan/Moostdijk (21). Bij de visvijvers Stokershorst werden slechts 5 nesten gevonden, maar is het broedsucces onbekend. Een favoriet eiland wordt hier steeds minder geschikt. Bevers doen hier gestaag hun werk waardoor het eiland bezaaid is met omgevallen bomen. Door de hoge waterstand in De Zoom was ook dit gebied aantrekkelijk en waren tenminste 6 territoria aanwezig.

In 2007 is in een aantal opgeschoonde vennen in Nederland onderzoek gedaan naar het effect van vermesting door watervogels. De Banen was een van deze gebieden. Het onderzoek richtte zich hier op de sterk toegenomen grauwe gans (Brouwer & van den Broek, 2010). De resultaten waren tamelijk dramatisch. In de oeverzone bewegen de ganzen mee met het stijgen en dalen van het venpeil. Daardoor worden hun uitwerpselen over een groter gebied verspreid. Op die plaatsen waar ze zich ophielden was de hoeveelheid fosfaat duidelijk hoger dan in de delen waar ze niet verbleven. Gevolg was dat karakteristieke planten als oeverkruid en snavelbies door planten uit de voedselrijkere milieus verdrongen werden. Bij ganzen die in de winter op het geïsoleerde ven Banen-Noord verbleven werd in korte sterke algengroei waargenomen waardoor het water vertroebelde. Een sliblaag die op de venbodem werd afgezet had een negatieve invloed op de waterplanten. Het onderzoek sloot niet uit dat de vermesting ook gevolgen had voor de macrofauna, libellen en amfibieën.
In 2007 werd gesproken over een groep van 100 ganzen die jaarrond aanwezig was en een populatie van 200-300 exemplaren in juli-oktober op het ven Banen-Noord. De populatie is daarna, als het aantal broedparen als referentie worden gehanteerd, alleen maar groter geworden. Het is aannemelijk dat de problematiek in 2025 aanzienlijk groter is dan in 2007.
De vermesting van De Banen, maar ook het Sarsven en de Kwegt wordt momenteel opnieuw onderzocht (mededeling Carlo van Seggelen). Naast een effect op de flora en waterkwaliteit geeft het onderzoek mogelijk ook antwoord op de vraag of er veranderingen in het voedselaanbod optreden (macrofauna, wieren) voor dodaars, krakeend, kuifeend en andere soorten.

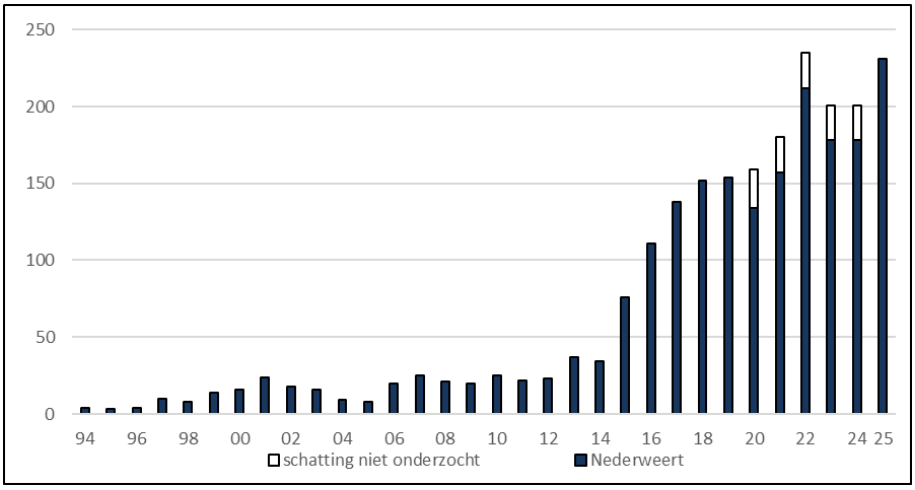

Figuur 39. Grauwe gans: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

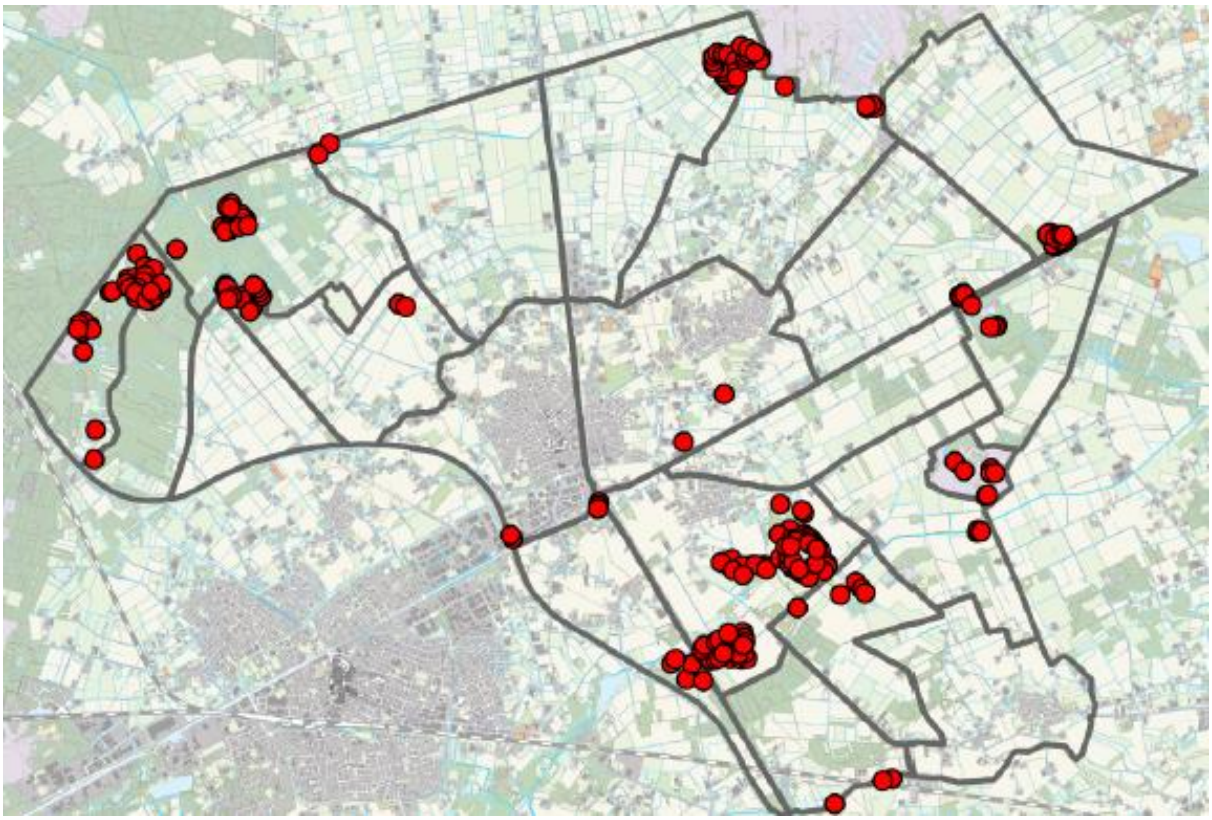

Figuur 40. Grauwe gans: verspreiding in 2025.

Grote Canadese gans *(Branta canadensis)*

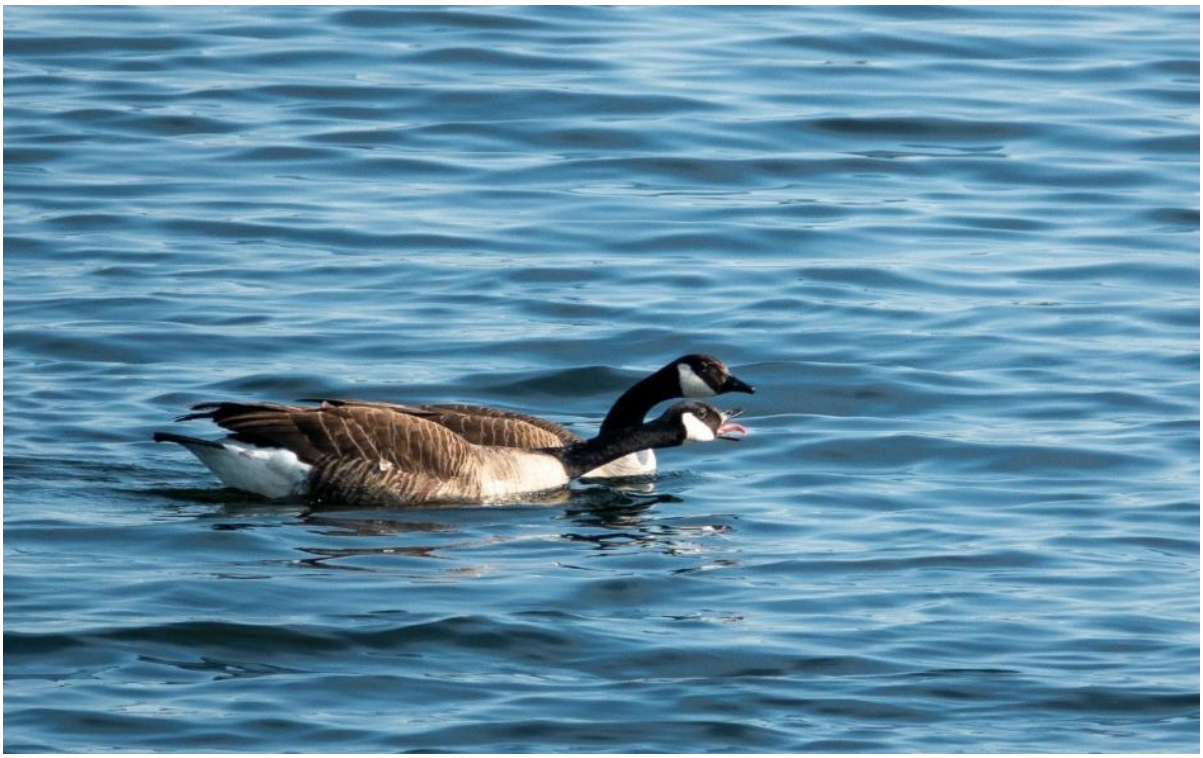

Grote Canadese gans, de Kwegt, 3 mei 2022 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
De grote Canadese gans heeft een beperkte verspreiding in Nederweert. Ze broeden in landgoed ’t Kruis, De Banen, de Schoorkuilen en in heidevennen en een vijver in het

Weerterbos. Nesten worden gevonden op eilandjes en langs ven- en bosranden met onder andere braam, gagel, riet, wilg of pitrus.

Onderzoek 1994-2023
De galmende roep van de grote Canadese gans wordt op enkele plekken gehoord in Nederweert. In 1994-2012 is de soort een onregelmatige broedvogel (0-1). Vanaf 2013 is de vestiging definitief en neemt het aantal territoria langzaam toe (2013-2023: 3-9). Het eerste succesvolle broedgeval werd pas in 2010 vastgesteld. Het Weerterbos is het kerngebied met territoria in de Grashut en omgeving (1-4) en in de vennen In den Vloed (1-2). De overige locaties worden vanaf 2016 (0-2) bijna jaarlijks bezet. Het aantal zekere broedgevallen is beperkt en soms wordt geen enkel paar met jongen gezien.
De toename in Nederweert is een flauwe afspiegeling van de landelijke populatie die in 2021 terugviel, maar daarna opnieuw is toegenomen. De schatting uit 2018-2020 met 12.000-16.000 paren is achterhaald (Boele *et al.*, 2024).

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden territoria vastgesteld in het Weerterbos (5), De Banen (2) en landgoed ’t Kruis (1). In 2025 werden 10 territoria gevonden; Weerterbos (6), De Banen (2), landgoed ’t Kruis (2) en de Kwegt (1). Bij de Kwegt werd op een eilandje gebroed en werden 3 jongen geteld en ook in de Grashut werden 3 jongen waargenomen. In De Banen werd genesteld onder een solitaire wilg maar is het broedsel waarschijnlijk mislukt. Het resultaat van een broedgeval op landgoed ‘t Kruis en een eilandje in een vijver in het Weerterbos bleef onbekend.

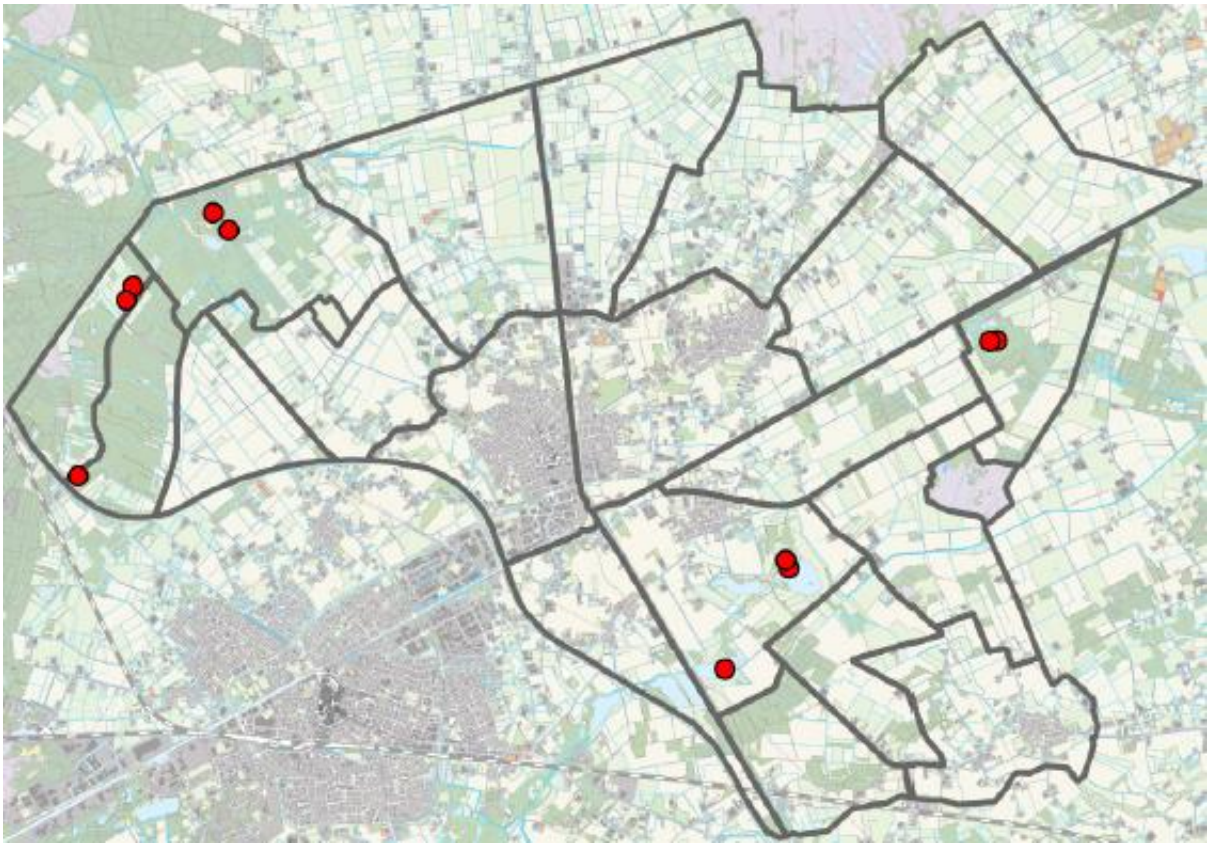

Figuur 41. Grote Canadese gans: verspreiding in 2025.

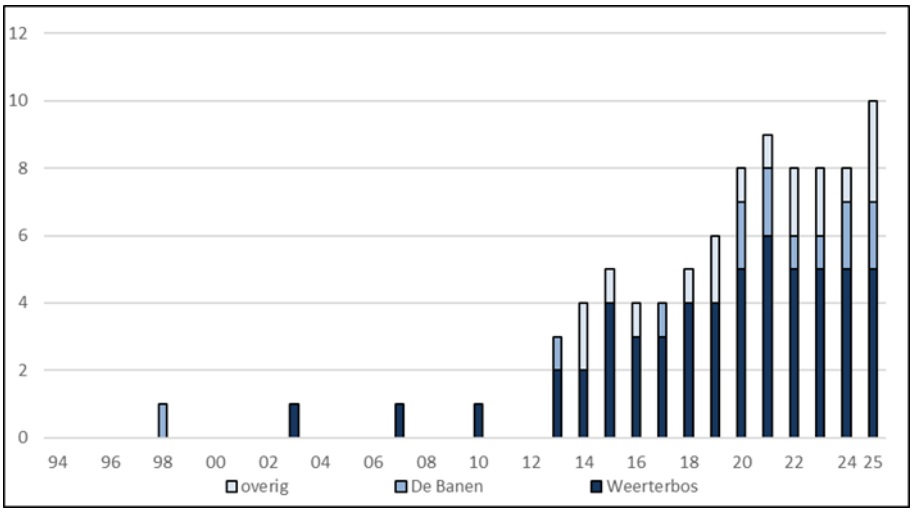

Figuur 42. Grote Canadese gans: aantalsontwikkeling in 1994-2025

Brandgans *(Branta leucopsis)*

Verspreiding en biotoop
De brandgans heeft een zeer beperkte verspreiding. Ze is alleen in de heidevennen De Banen en de Schoordijk in het zuidoosten van Nederweert vastgesteld.

Onderzoek 1994-2023
De brandgans is een incidentele broedvogel in Nederweert. Territoria zijn vastgesteld bij De Banen (2012, 2015) en de Schoorkuilen (2017). Bij de vennen aan de Schoordijk ging het mogelijk om een mengpaar brandgans x grauwe gans en werd op 14 mei 2017 een donsjong waargenomen. De brandgans is vanaf 1982 sterk toegenomen in Nederland. De populatie werd in 2018-2020 op 14.000-20.000 paren geschat. De sterke groei die eerder werd doorgemaakt lijkt af te vlakken. Het incidentele voorkomen in Nederweert past in het landelijke verspreidingsbeeld waarbij het zuidoosten van Nederland dun is bezet (SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2018; Boele *et al.,* 2024).

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

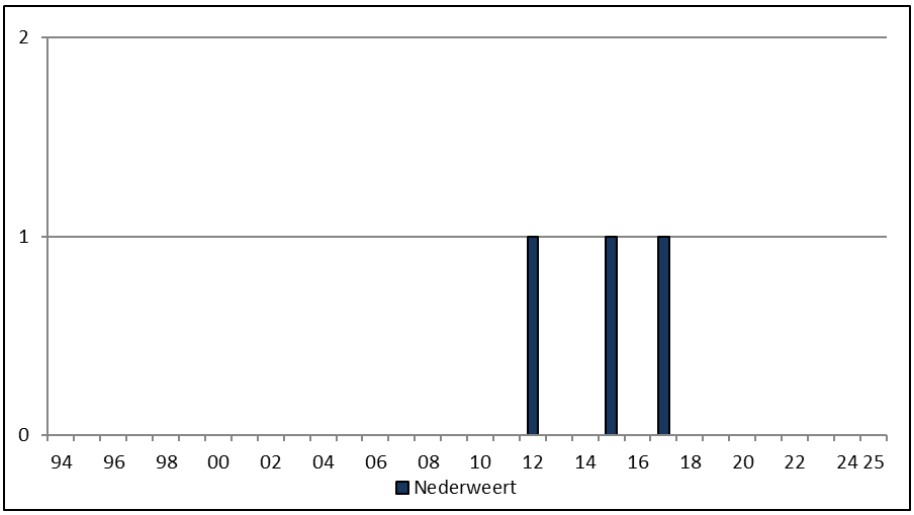

Figuur 43. Brandgans: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Nijlgans (*Alopochen aegyptiacus*)

Nijlgans, de Kwegt, 20 februari 2025 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
De nijlgans heeft het verspreidingsgebied langzaam uitgebreid. Ze broeden bij heidevennen, laagtes, retentiebekkens, brede watervoerende sloten, beken en visvijvers. De nestplaats ligt meestal in de buurt van struwelen en bomen. Paren schromen niet om op enige afstand van open water te broeden. In het cultuurland worden vooral niet-broedende paren vastgesteld.
De belangrijkste broedgebieden zijn het Weerterbos, de Schoorkuilen, De Banen, Sarsven, landgoed ’t Kruis en de Tungelroyse Beek. Nijlganzen zijn opportunistisch als het om de nestplaats gaat en broeden in roofvogel- en kraaiennesten, boomholtes, bosuilen- en torenvalkenkasten en op eilandjes.

Onderzoek 1994-2023
Tijdens onderzoek in 1991-1992 (provincie Limburg) werden geen territoria in Nederweert gevonden. In 1993 wordt het sein gegeven voor een definitieve vestiging en werd in De Banen succesvol gebroed. In 1994-2014 (0-14) neemt de populatie langzaam toe, in 2014-2023 (13-20, deels geschat) vlakt de toename af. De stijging is een gevolg van een landelijk sterk toenemende populatie en van grootschalig venherstel waardoor meer geschikt biotoop beschikbaar kwam. Ze is gevoelig voor stevig winterweer en ontbrak na de koude winter van 1996/97. De milde winters van 2008/09-2012/13 met regelmatig sneeuw en ijs hadden geen invloed.
Paren met donsjongen kunnen tot laat in het broedseizoen - laatste datum 20 augustus - worden waargenomen. Bij minder dan de helft van het aantal broedparen worden jongen gezien. Omdat na 1 juli weinig bezoeken worden gebracht wordt een aantal zekere broedgevallen gemist.

De visvijver Krommedijk; broedbiotoop voor grauwe gans en nijlgans. Laarderheide, 25 februari 2025 (Thijs Loven).

Onderzoek 2024-2025
De toename die in het verleden werd vastgesteld begint duidelijk af te vlakken. In 2024 werden 17 territoria gevonden waarvan 2 geschat. In 2025 werden in het hele onderzoeksgebied 19 territoria vastgesteld. In de verspreiding zit weinig verandering. In 2025 waren paren met jongen aanwezig bij de visvijver Krommedijk (5), Mussenbaan (6), de Kwegt (3) en De Banen (7). Nestvondsten of nestindicerende waarnemingen werden gedaan in de Mussenbaan, De Banen, de Kwegt, Lage Kuilen, visvijvers Stokershorst, landgoed ’t Kruis en het Weerterbos (Grashut, Voorste Hout eilandje in vijver, In den Vloed populierenbos).

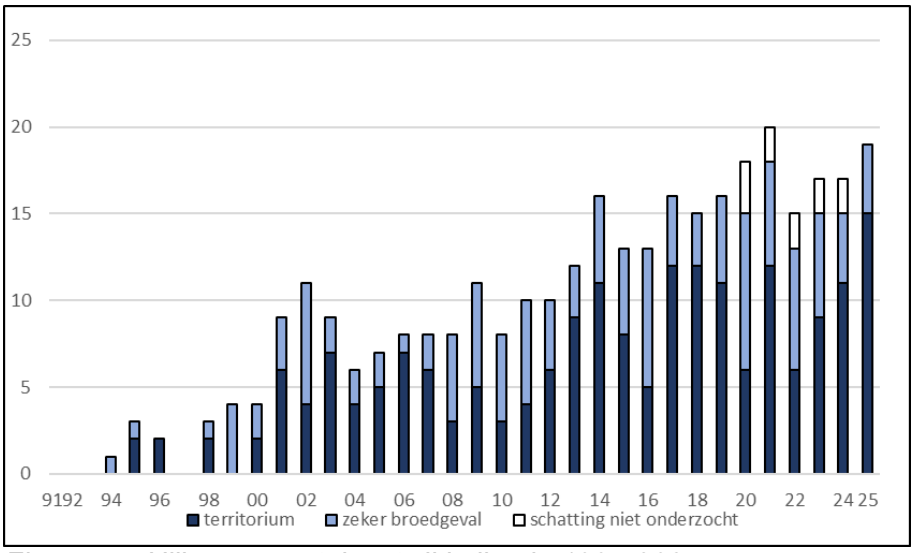

Figuur 44. Nijlgans: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

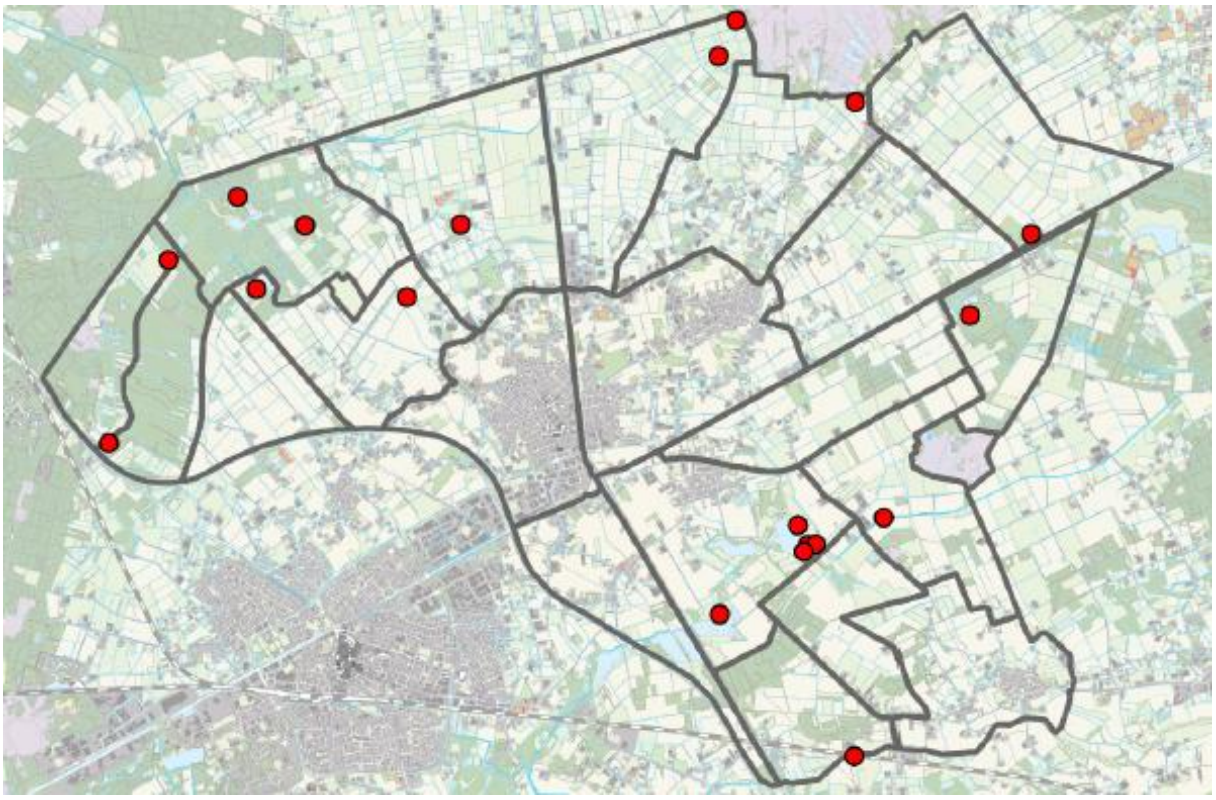

Figuur 45. Nijlgans: verspreiding in 2025.

Casarca (*Tadorna ferruginea*)

Verspreiding en biotoop
De casarca heeft een zeer beperkte verspreiding in Nederweert en is alleen in de heidevennen De Banen en de Kwegt vastgesteld. Op deze locaties is plaatselijk dichte oevervegetatie aanwezig.

Onderzoek 1994-2023
De Nederlandse broedpopulatie van deze exoot is klein en werd in 2013-2015 op niet meer dan 10-30 territoria geschat (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018). In Nederweert is de casarca een zeldzame broedvogel. Territoria zijn vastgesteld in De Banen (2013: zeker broedgeval, 7 jongen) en in de Kwegt (2011, 2012, 2019). Na 2019 zijn geen territoria vastgesteld.

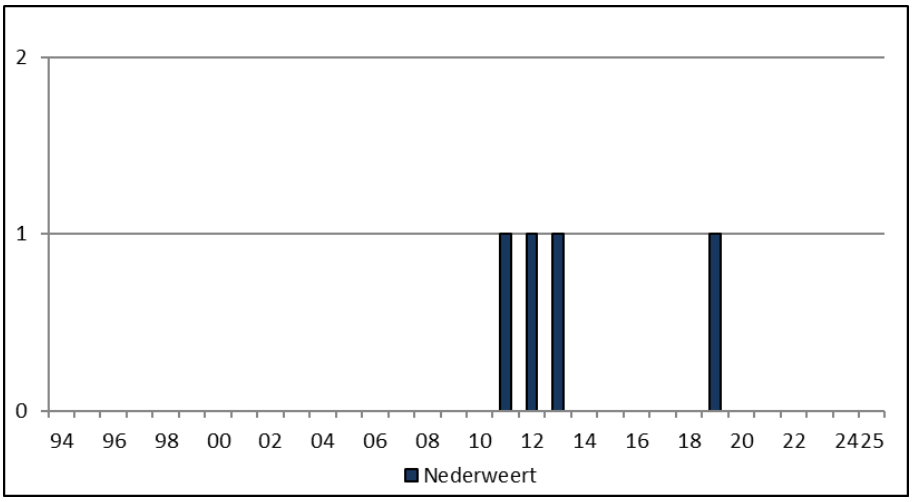

Figuur 46. Casarca: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025
Casarca's werden soms waargenomen maar konden niet als broedvogel worden opgevoerd. In 2024 werden landelijk niet meer dan 6 territoria gevonden (Boele *et al*., 2025).

Bergeend (*Tadorna tadorna)*

Verspreiding en biotoop
Bergeenden broeden in ondiepe heidevennen (De Banen, Schoorkuilen) laagtes (Mussenbaan) en retentiebekkens (Eindhovense Baan, Laarderheide). Brede, niet tot schaars begroeide zandige oevers en holen om te nestelen zijn belangrijke vestigingsvoorwaarden. Door het kwakkelende konijnenbestand zijn geschikte holen echter flink afgenomen.
De Mussenbaan is de meest kansrijke locatie. De ondiepe laagte is in het voorjaar een aantrekkelijk broedgebied mits in de voorafgaande winter voldoende neerslag valt. In de loop van het broedseizoen daalt het peil en foerageren ze in de modderige oeverzone
De opschoning van de peelrestanten in 1992-2018 was een gunstige ontwikkeling voor de bergeend. Deze gebieden waren direct na het natuurherstel geschikt door de aanwezigheid van zandige en schaars begroeide oevers. Na enkele jaren worden de meeste oevers te ruig en ongeschikt.

Onderzoek 1994-2023
De bergeend is in 1994-2014 (0-2) een onregelmatige broedvogel en wordt in 2014-2023 (1-2) regelmatig vastgesteld. In 2002 werd bij het gegraven retentiebekken Eindhovense Baan het eerste territorium gevonden. De meeste territoria zijn bij de Schoorkuilen vastgesteld (2008-2010, 2018-2021). In de Mussenbaan werd in 2015 het enige zekere broedgeval geregistreerd en werd een vrouwtje met 8 jongen waargenomen. De nestplaats lag vermoedelijk in de aangrenzende Groote Peel. In 2017 en 2020-2023 (1-2) was de bergeend hier ook aanwezig. Nestindicerende waarnemingen zijn niet bekend.

Figuur 47. In de herfst/winter 2024/25 werd de Mussenbaan verder vernat. Bergeenden hielden zich tijdens het broedseizoen op in de ondergelopen laagtes. Mussenbaan, 5 maart 2025 (Thijs Loven).

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werd een territorium vastgesteld in de Mussenbaan en in de laagte langs de Moostdijk ter hoogte van Ospeldijk. Eén paar heeft succesvol gebroed en werd met op één jong gezien

(app Vogels Nederweert, 26 juni 2024, Bert Nagtegaal); het tweede zekere broedgeval in de tijdreeks. In 2025 waren in de Mussenbaan 2 territoria aanwezig. Ze hielden zich op in een laagte in de meest noordelijke punt van het gebied. In de winter van 2024/25 werden in de Mussenbaan sloten gedempt, stuwen aangelegd en laagtes licht afgegraven. Door de meer dan gemiddelde neerslag waren de laagtes in het voorjaar goed gevuld en werd het gebied nog aantrekkelijker voor water- en moerasvogels dan voorheen.

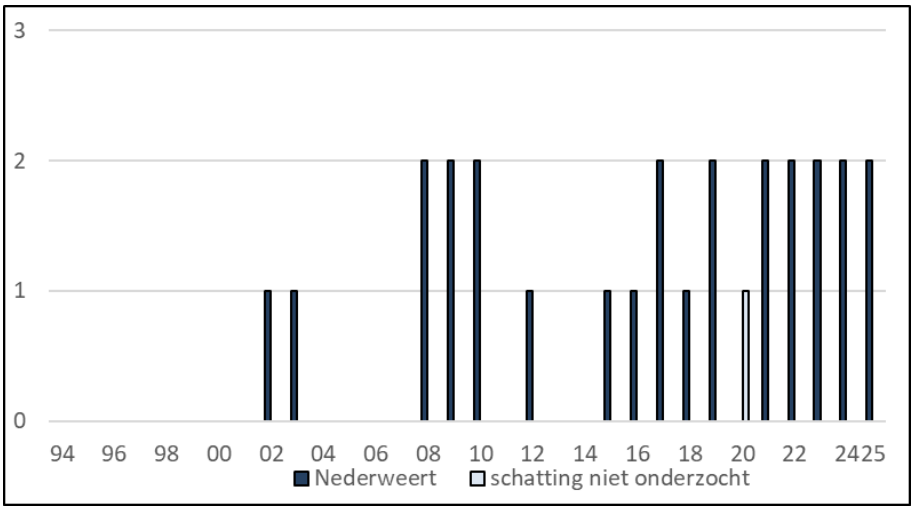

Figuur 48. Bergeend: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

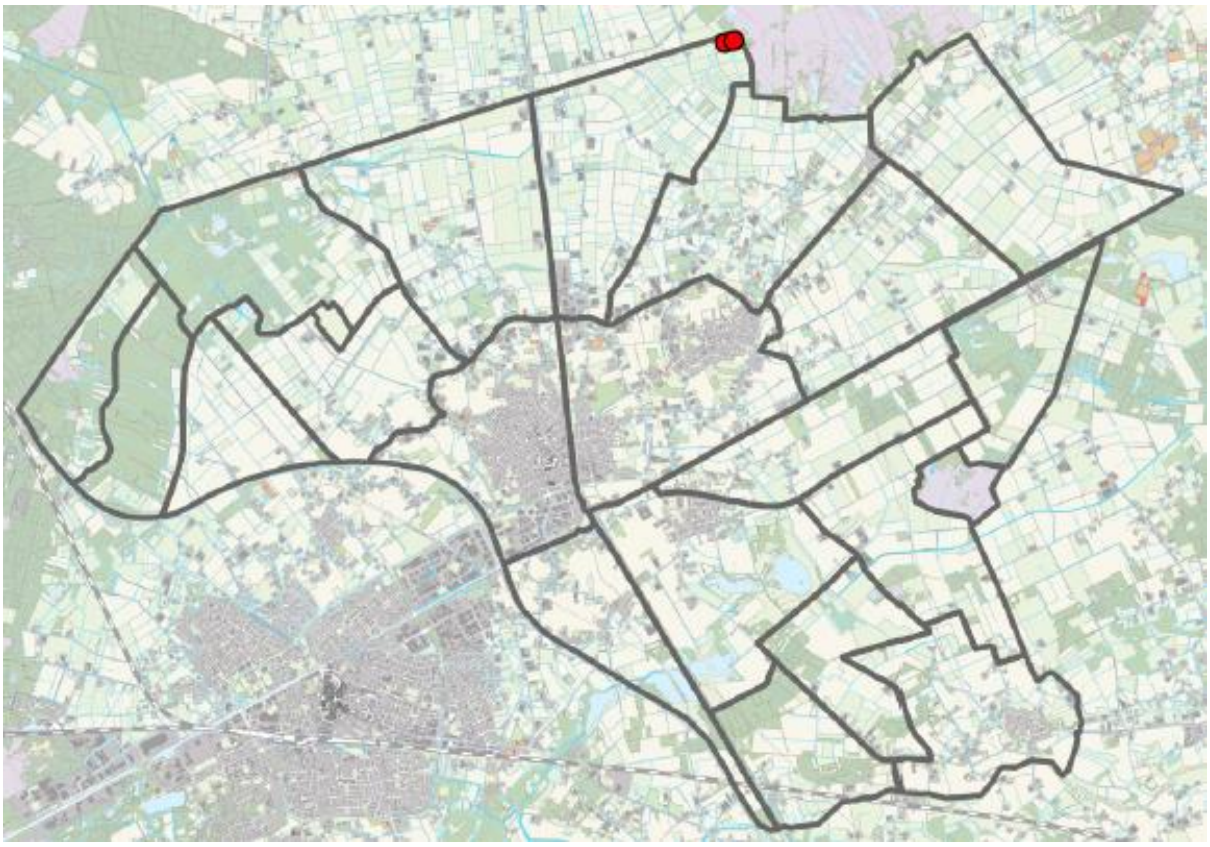
Figuur 49. Bergeend: verspreiding in 2025.

Mandarijneend (*Aixgale riculata*)

Verspreiding en biotoop
De mandarijneend heeft een zeer beperkte verspreiding in Nederweert. Territoria zijn vastgesteld in agrarisch bebouwd gebied en bij open water, mits bos in de nabijheid lag. Mandarijneenden zijn holenbroeders. Ze maken onder andere gebruik van spechtenholen en grote nestkasten. In de buurt van enkele territoria waren bosuilenkasten en nestholtes van de zwarte specht aanwezig.

Onderzoek 1994-2023
De mandarijneend is een zeldzame en onregelmatige broedvogel in Nederweert. Ook deze eend is een exoot die zich in het wild vermeerderd heeft. In Nederweert zijn territoria vastgesteld in het Weerterbos, de omgeving van bebouwing ter hoogte van de Bloemerstraat en langs de Tungelroyse Beek. In 2003 en 2009 werden zekere broedgevallen geregistreerd. Territoria met broedverdachte waarnemingen werden gedaan in een sparrenbosje langs de Oude Graaf in het Weerterbos en langs de Tungelroyse Beek ter hoogte van de Mildert.

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

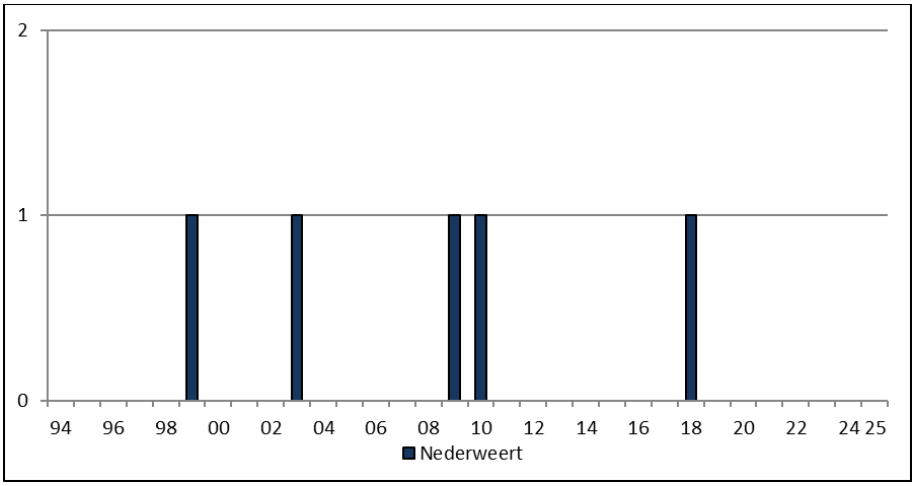

Figuur 50. Mandarijneend: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Krakeend (*Anas strepera*)

Krakeend, de Kwegt, 21 april 2025 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
De krakeend heeft het verspreidingsgebied flink uitgebreid en de expansiedrift lijkt nog niet voorbij. Territoria werden tot 2005 in een enkel heideven gevonden. Door grootschalig venherstel en ontwikkeling van retentiebekkens werd het verspreidingsgebied uitgebreid. Territoria worden ook gevonden in kleine plasjes, visvijvers, de kanalen en permanent watervoerende sloten en beken in het agrarisch gebied.
Krakeenden zijn planteneters. Ze hebben een voorkeur voor voedselrijk water, maar ook matig voedselrijk en voedselarme wateren worden bezet. Dichte oevervegetatie is een belangrijke voorwaarde voor de nestplaats.

Uitgestelde maaidatums vergroten de kans op een succesvol broedgeval. Rosveldlossing, Laarderheide, 5 juni 2023 (Thijs Loven).

Onderzoek 1994-2023
Het broedvogelonderzoek heeft de opkomst van de krakeend nauwkeurig vastgelegd. In 1994-2000 (0-3) is de soort een onregelmatige broedvogel en worden alleen in De Banen territoria gevonden. De onregelmatige presentie was terug te voeren op de landelijke verspreiding waarbij ze in het oosten en zuiden grotendeels ontbrak. In 2001-2009 (4-7) is de populatie vrij stabiel en worden behalve De Banen ook het Sarsven en de Schoorkuilen bezet. Daarna komt

de opmars in een stroomversnelling en neemt de populatie flink toe (2010-2023: 9-96, deels geschat).
De aantalsontwikkeling in Nederweert volgt de landelijke trend. De schatting van 26.000-32.000 paren in 2018-2020 is achterhaald en ligt inmiddels veel hoger.

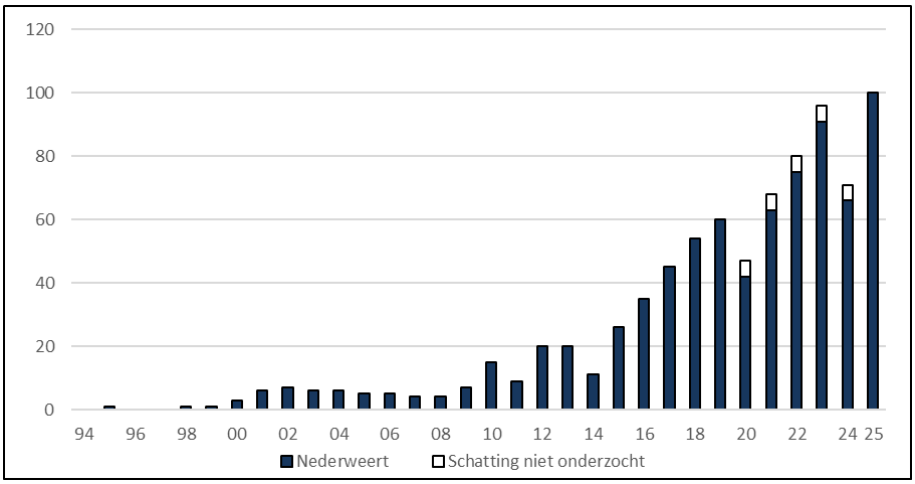

Figuur 51. Krakeend: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

De belangrijkste broedgebieden zijn De Banen, het Sarsven, de Schoorkuilen, de Mussenbaan en de vennen in het Weerterbos. Deze gebieden waren na venherstel overwegend voedselarm en minder geschikt voor de krakeend die voedselrijke omstandigheden prefereert. Bovendien waren oevers karig begroeid en was er weinig nestgelegenheid. In alle vennen zijn de aantallen de eerste jaren laag, maar nemen ze in de periode daarna toe. Het aantal paren wordt daarbij bepaald door de hoogte van het waterpeil, het voedselaanbod én geschikte vegetatie om in te broeden. Beheersplannen waarbij oevers gefaseerd worden gemaaid kunnen voor de krakeend remmend werken. Sterke opkomst van riet zoals in het Sarsven zorgt in enkele jaren tijd voor een toename.

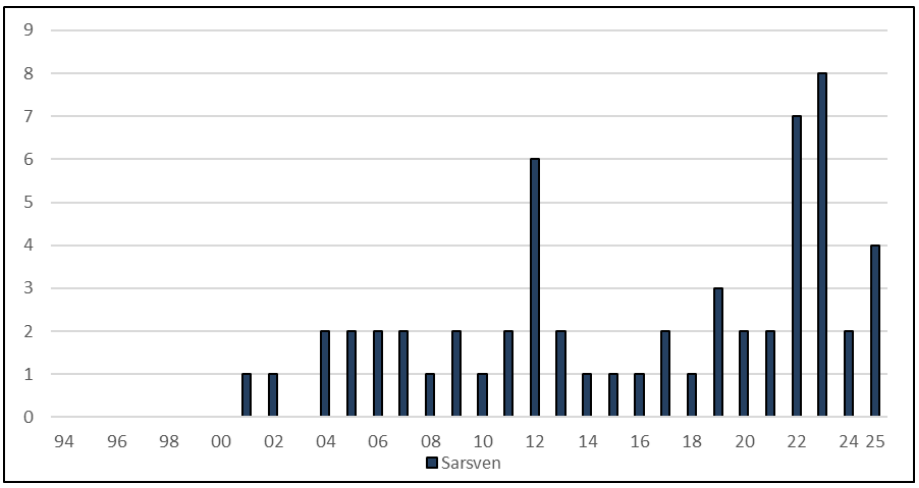

Figuur 52. Krakeend: aantalsontwikkeling in het Sarsven in 1994-2025.

Beheerders stellen veel in het werk om de voedselarme condities in stand te houden. Eutrofiering door gebiedsvreemd water en te smalle of afwezige overgangsgebieden kunnen tot voedselverrijking leiden. Een factor die in alle vennen een rol speelt is de aanwezigheid van de grauwe gans. Grauwe ganzen zijn jaarrond in flinke aantallen aanwezig. De uitwerpselen die ze produceren zorgen voor een aanzienlijke hoeveelheid voedingsstoffen waardoor het ven voedselrijker wordt (zie soorttekst grauwe gans). Voor de krakeend is dat vooralsnog een gunstige ontwikkeling, maar voor een vennensysteem met voedselarme kenmerken is deze situatie ongewenst.

In De Banen deed zich een bijzondere ontwikkeling voor die in de andere vennen (nog) niet is vastgesteld. Na het venherstel 1998 nam het aantal territoria voorzichtig toe. Vanaf 2003 namen ze onverwacht af en werden in sommige jaren geen territoria gevonden. Als mogelijke oorzaak worden veranderingen in het voedselaanbod en toename van roofvis genoemd (Loven *et al.*, 2018).

Het Sarsven is minder gevoelig voor droogte dan het aangrenzende ven De Banen. Sarsven-Oost, 22 juli 2019 (Thijs Loven).

In 2018-2021 werden in de Mussenbaan, het Weerterbos en De Banen soms minder territoria gevonden. Vooral in 2019 en 2020 waren de omstandigheden verre van gunstig. Oorzaak was een te lage waterstand of droogvallende vennen en laagtes. Deze situatie ontstond na flinke neerslagtekorten. In het Sarsven en vooral de Schoorkuilen bleef de populatie overeind. Deze vennen zijn minder gevoelig voor droge periodes

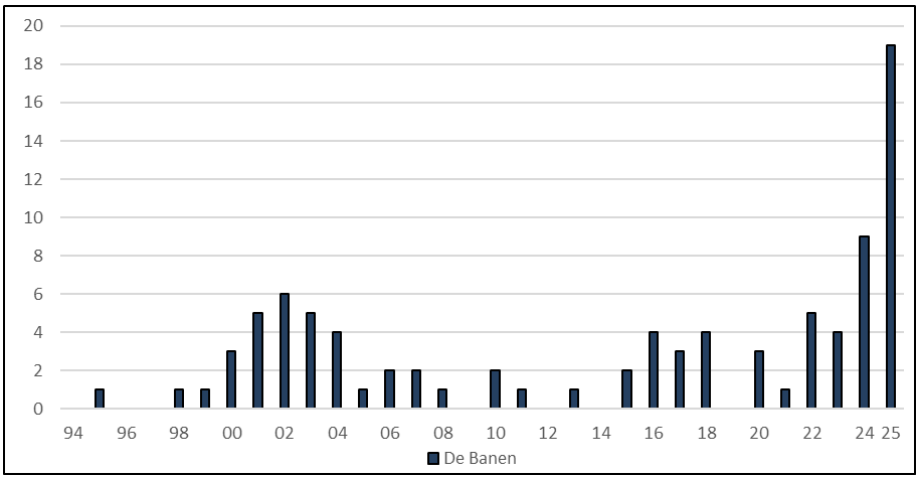

Figuur 53. Krakeend: aantalsontwikkeling in De Banen in 1994-2025.

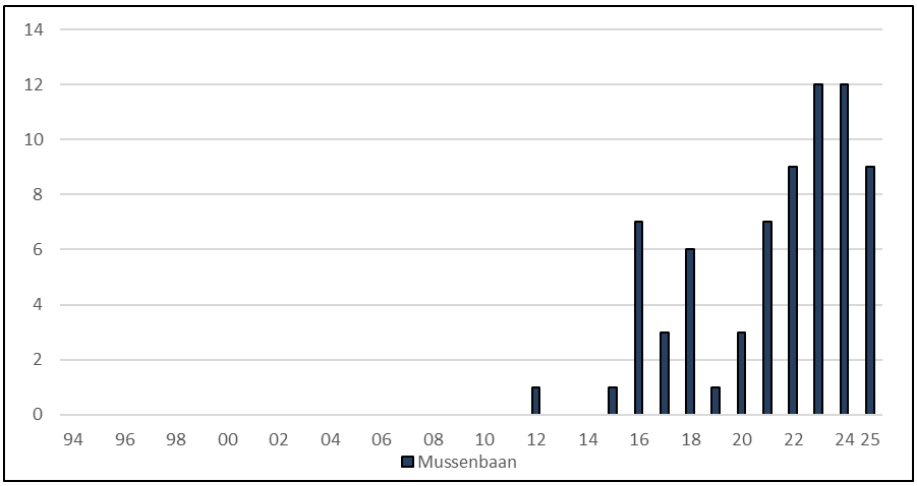

Figuur 54. Krakeend: aantalsontwikkeling in de Mussenbaan in 2012-2025.

Retentiebekkens zijn geschikte broedplaatsen voor de krakeend. Eindhovense Baan, 11 april 2024 (Thijs Loven).

Krakeenden nemen ook toe in sloten in het cultuurland, op de kanalen, retentiebekkens en in sommige vijvers. Het onderzoek is hier niet overal volledig. Paren die in smalle sloten met overhangende vegetatie broeden worden aan het zicht onttrokken en gemist. Ook hier heeft de droogte in 2018-2020 voor tegenvallende resultaten gezorgd. Sloten die via duikers en gemalen met kanaalwater worden gevoed bleven over het algemeen geschikt, maar de meeste andere sloten en beken vielen droog.
Krakeenden zijn vrij late broeders. Paren die in mei/juni langs sloten broeden lopen het gevaar om uitgemaaid of verstoord te worden. In 2022 zijn met het Waterschap Limburg afspraken gemaakt om delen van de Rosveldlossing, Aa-beek en Bientje later te maaien. De kans op een succesvol broedgeval wordt hierdoor vergroot.

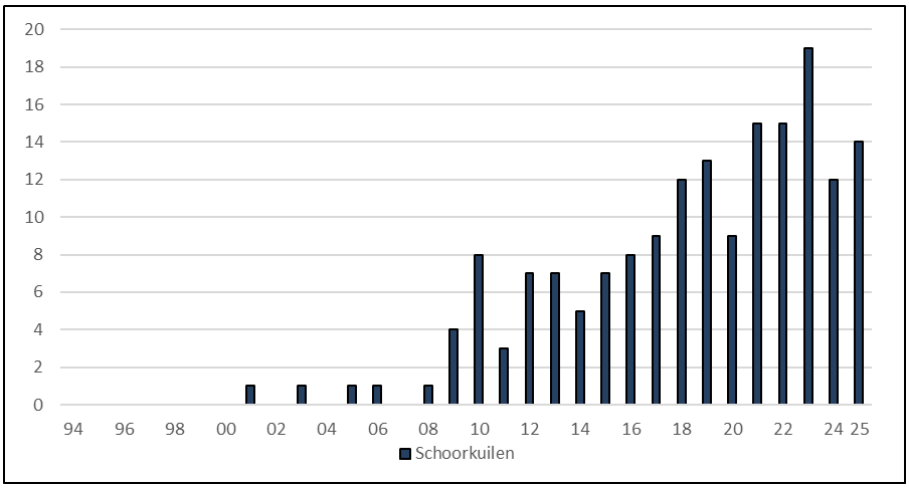

Figuur 55. Krakeend: aantalsontwikkeling in de Schoorkuilen in 1994-2025. 2020: deelgebied Schoordijk niet onderzocht.

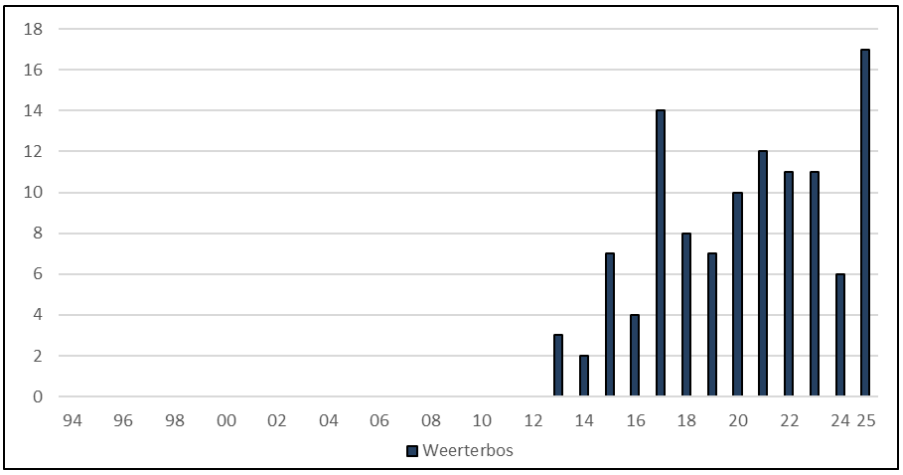

Figuur 56. Krakeend: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025

In 2024 werden in sommige heidevennen minder territoria gevonden dan in 2023 (Sarsven -6, Schoorkuilen -7, Weerterbos -5). In de Mussenbaan bleef het aantal gelijk. In De Banen (+5) lag het aantal hoger, maar in feite is hier sprake van een populatie in opbouw na het venherstel in 2017. Ook buiten de kerngebieden werden minder territoria (-12) vastgesteld. Oorzaak was de vele regen; oeverzones stonden onder water, in sloten was sprake van hoge afvoerpieken, en in retentiebekkens van sterk wisselende waterpeilen. Hierdoor waren nestplaatsen ongeschikt of gingen broedsels verloren.

In 2025 waren de waterstanden nog steeds hoog en tot begin mei vrij stabiel, daarna zakte het peil door een zeer droge periode. In het hele onderzoeksgebied werden 100 territoria vastgesteld; een record. In De Banen waren de omstandigheden zeer gunstig en werden liefst 18 territoria gevonden. Krakeenden bevonden zich vooral in het zuidelijke en oostelijk deel van het ven. De Visschensteert (5) wordt ook steeds vaker bezet. Deze permanent watervoerende sloot met een weelderige oeverbegroeiing werd in het verleden in het broedseizoen volledig gemaaid. Tegenwoordig wordt een zijde gemaaid en blijft nestgelegenheid gespaard.

In de Mussenbaan werd in 2012 natuurherstel uitgevoerd om het waterpeil te verhogen. In het gebied werden extra stuwen geplaatst sloten verondiept of gedempt en laagtes uitgegraven. Het bufferende vermogen werd zo verbeterd om verdroging van de Groote Peel te voorkomen. Deze ingreep was gunstig voor de krakeend (2012-2024: 0-12). In de winter van 2024/25 werden nieuwe werkzaamheden uitgevoerd om het gebied nog meer te vernatten. De maatregelen hadden na een kletsnatte winter meteen effect en er ontstonden meerdere grote en kleine plassen. De Mussenbaan kan hèt kerngebied van Nederweert worden, als de

oevervegetatie tot ontwikkeling komt. Ondanks de vernatting heeft het gebied ook een nadeel: De ondiepe laagtes zijn gevoelig voor droogte en kunnen in korte tijd volledig opdrogen.

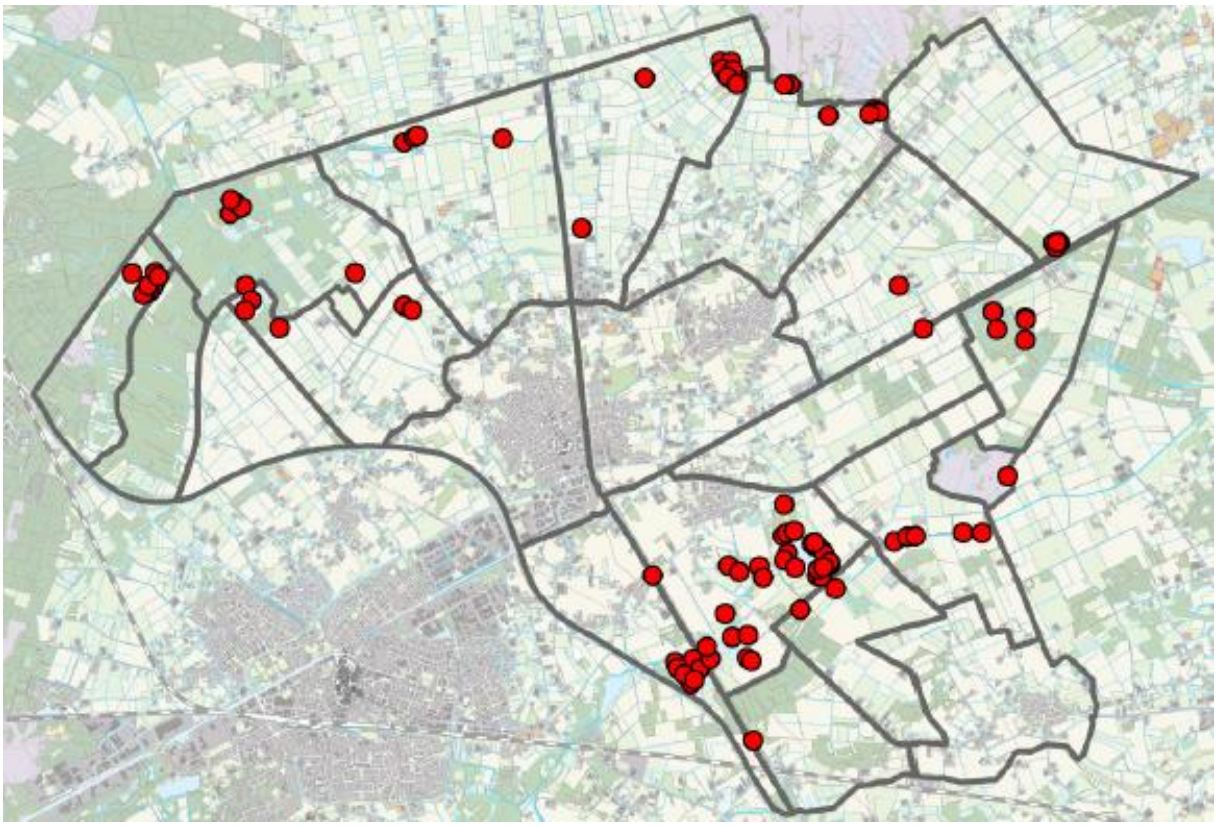

Figuur 57. Krakeend: verspreiding in 2025.

Wintertaling (*Anas crecca)*

Wintertaling, de Groote Peel, Meerbaansblaak, 31 maart 2025 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
De wintertaling heeft een beperkte verspreiding in Nederweert en wordt vastgesteld in ondiepe heidevennen en laagtes. Ze zijn schuw en broeden in dichte oevervegetatie. Wintertalingen broeden hoofdzakelijk in de natuurgebieden. De belangrijkste broedgebieden zijn De Banen, het Sarsven, de Mussenbaan en het Weerterbos. De Kievit is verdroogd en verruigd en heeft weinig mogelijkheden. In De Zoom worden alleen territoria gevestigd bij hoge waterstanden rond de 29 m./NAP. In intensief cultuurland waar het waterpeil sterk is verlaagd, komt de soort niet voor.

Onderzoek 1994-2023
De aantalsontwikkeling verloopt bijzonder grillig en wordt voor een belangrijk deel bepaald door venherstel, de hoogte van het waterpeil en veranderingen in de oevervegetatie en het visbestand. Toename van vis en mogelijk eutrofiering door grauwe gans kan tot een afname van kleine waterdiertjes leiden, een belangrijke voedselbron voor de wintertaling. Naast lokale problematiek heeft de soort het ook landelijk zwaar en is de langjarig trend flink negatief (Boele *et al.,* 2024). Alle genoemde factoren waren op De Banen van toepassing. Het ven is in 1994-2011 (0-6) het belangrijkste broedgebied in Nederweert. Daarna worden minder territoria gevonden en is ze meer af- dan aanwezig (2012-2023: 0-2).

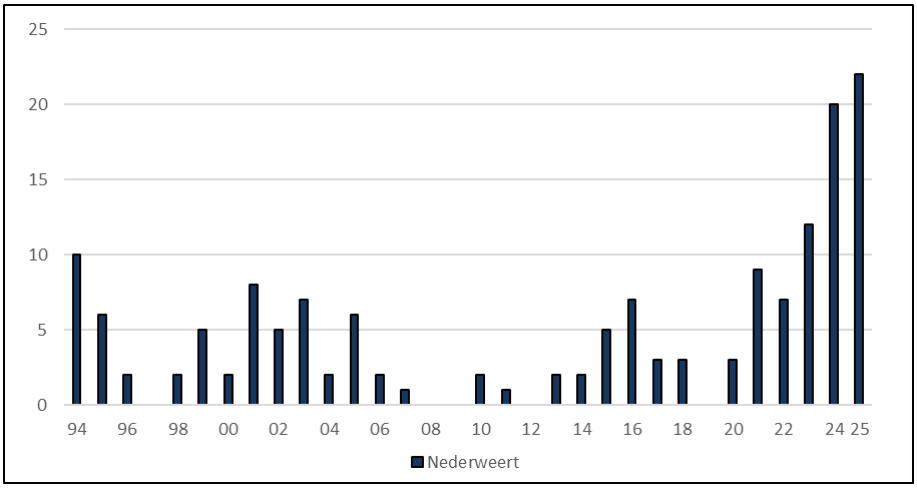

Figuur 58. Wintertaling: aantalsontwikkeling in Nederweert in 1994-2025.

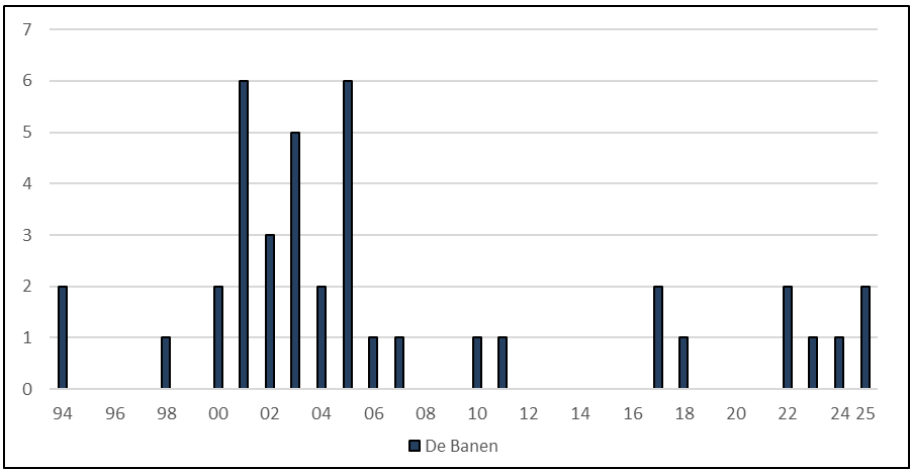

Figuur 59. Wintertaling: aantalsontwikkeling in De Banen in 1994-2025.

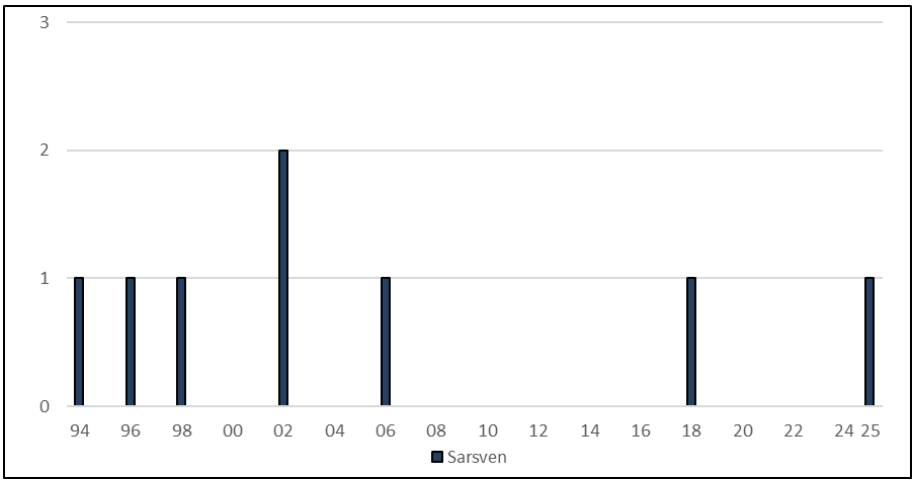

Figuur 60. Wintertaling: aantalsontwikkeling in het Sarsven in 1994-2025.

De Schoorkuilen zijn nog minder geschikt. Alleen in 2019 en 2023 werd een territorium vastgesteld. Droogte speelt hier minder een rol, maar er is wel een aanzienlijk visbestand aanwezig. Dat blijkt uit de flinke toename van fuut, de vele jagende aalscholvers en in de trektijd tijdelijk pleisterende vis- en zeearenden. In 2007-2017 is venherstel uitgevoerd waardoor de oevervegetatie maar langzaam op gang kwam. Na afronding van het project worden delen als vochtige heide beheerd. Weelderige oevervegetatie, belangrijk om te kunnen nestelen, is vooral in de Kwegt beperkt aanwezig.

In de Schoorkuilen worden oevers vooral als natte heide beheerd en gefaseerd gemaaid om verruiging te voorkomen. De Kwegt, 15 maart 2024 (Thijs Loven).

Het is echter niet overal kommer en kwel. Nieuwe mogelijkheden ontstonden in laagtes in het Weerterbos en de Mussenbaan/Moostdijk. Bij voldoende neerslag lopen de laagtes vol en neemt het wateroppervlak flink toe. Wintertalingen foerageren in de plasdrassituaties in de oeverzone. De aanwezige dichte pitrusvegetatie is geschikt om te nestelen.

In de Mussenbaan worden na het natuurherstel in 2012 steeds meer territoria vastgesteld. In jaren met een hoog waterpeil (2016, 2021, 2023) werden 6-11 territoria geregistreerd. In jaren met een laag peil is ze afwezig of is het aantal klein (0-2).

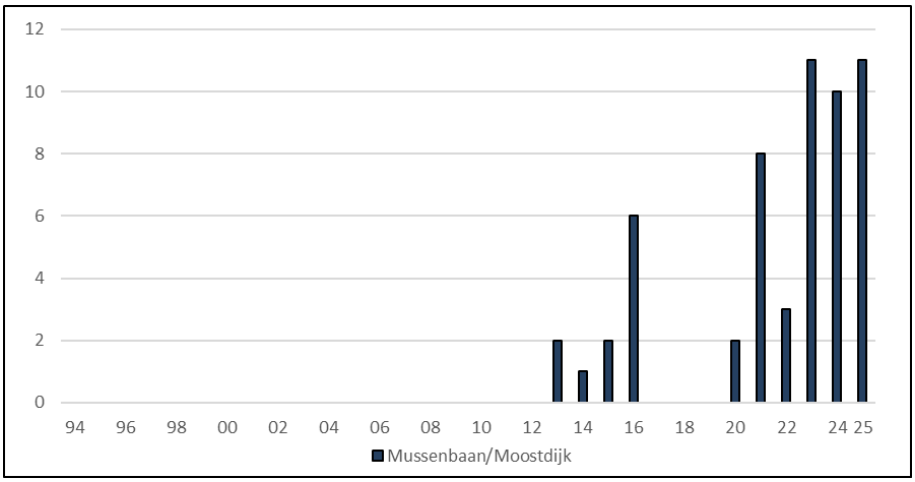

Figuur 61. Wintertaling: aantalsontwikkeling in de Mussenbaan/Moostdijk in 1994-2025.

In het Weerterbos zijn voor de eeuwwisseling geen territoria gevonden. Er was geen open water aanwezig en laagtes waren dichtgegroeid of bij de landbouw in gebruik. Venherstel vanaf 2000 heeft de biotoop verbeterd zoals in de Grashut. De wintertaling is hier een regelmatige broedvogel in klein aantal (0-3). In de vennen In den Vloed zijn de omstandigheden minder gunstig en wordt ze onregelmatig vastgesteld (0-2). Deze vennen liggen in het lagere deel van het Weerterbos, maar vallen bij een flink neerslagtekort en hoge temperaturen grotendeels droog.

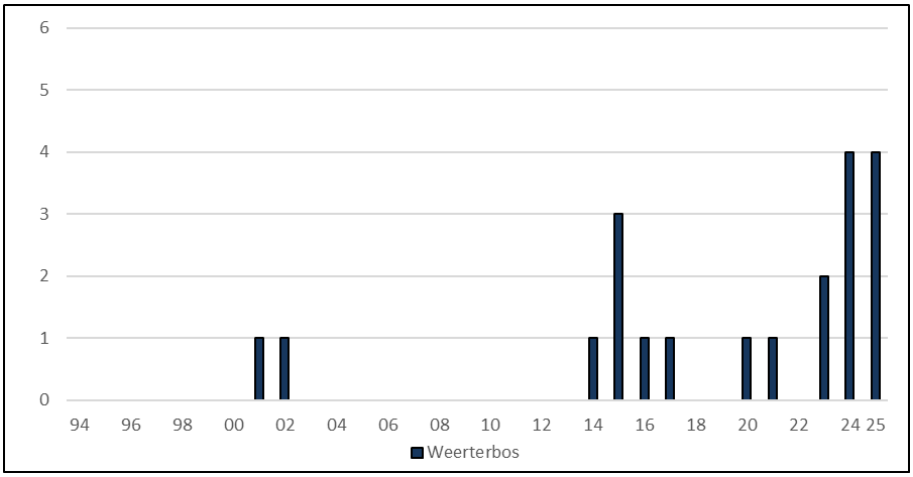

Figuur 62. Wintertaling: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1994-2025.

De Zoom was in het verleden een belangrijk broedgebied. Het peelrestant is de afgelopen decennia verdroogd en verruigd. Landbouwgronden die aan het reservaat grenzen zijn, zelfs in recente jaren, gedraineerd. De Zoom is geheel afhankelijk van neerslag en kwel. Alleen in zeer natte jaren stijgt het waterpeil zodanig dat nog wintertalingen worden vastgesteld. Het laatste territorium werd in 2003 gevestigd.

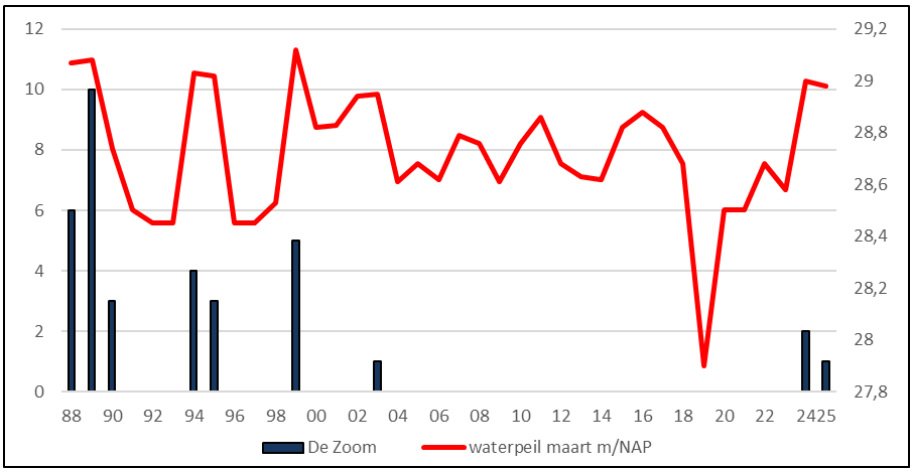

Figuur 63. Wintertaling: aantalsontwikkeling in De Zoom in 1988-2025 in relatie tot de hoogte van het waterpeil.

Onderzoek 2024-2025

De zeer hoge waterstanden in beide onderzoeksjaren hadden een gunstig effect op de wintertaling en hebben tot een record aantal territoria geleid. De verspreiding is in beide jaren vrijwel gelijk en geeft aan welke gebieden in potentie geschikt zijn. In 2024 werden 20 territoria geteld, in 2025 werden 22 territoria gevonden. Alle territoria werden in een natuurgebied, of een gebied met natuurvriendelijk beheer gevonden.

De helft van de populatie werd in de beheersgebieden De Mussenbaan/Moostdijk vastgesteld (2024:10; 2025: 11). De territoria worden gevonden in laagtes die in 2012 werden hersteld en deels met pitrus zijn omzoomd. In de winter van 2024/25 werd in de Mussenbaan aanvullend natuurherstel uitgevoerd. Als zich in de nieuwe laagtes een dichte oevervegetatie ontwikkelt kunnen de aantallen nog verder toenemen.

In het Weerterbos werden territoria vastgesteld in In den Vloed (1), de Grashut (1), omgeving Groot- en Kleinven en bij een overjarige rietkaag langs de Rosveldlossing. In het aangrenzende retentiebekken was eveneens een territorium aanwezig. De overige territoria waren gevestigd in De Banen (2), De Zoom (1), De Kievit (1), het Sarsven (1) en de Kwegt (1).

De beheersgebieden aan de zuidzijde van de Groote Peel zijn geschikt voor de wintertaling. Moostdijk ter hoogte van Ospeldijk, 5 maart 2025 (Thijs Loven).

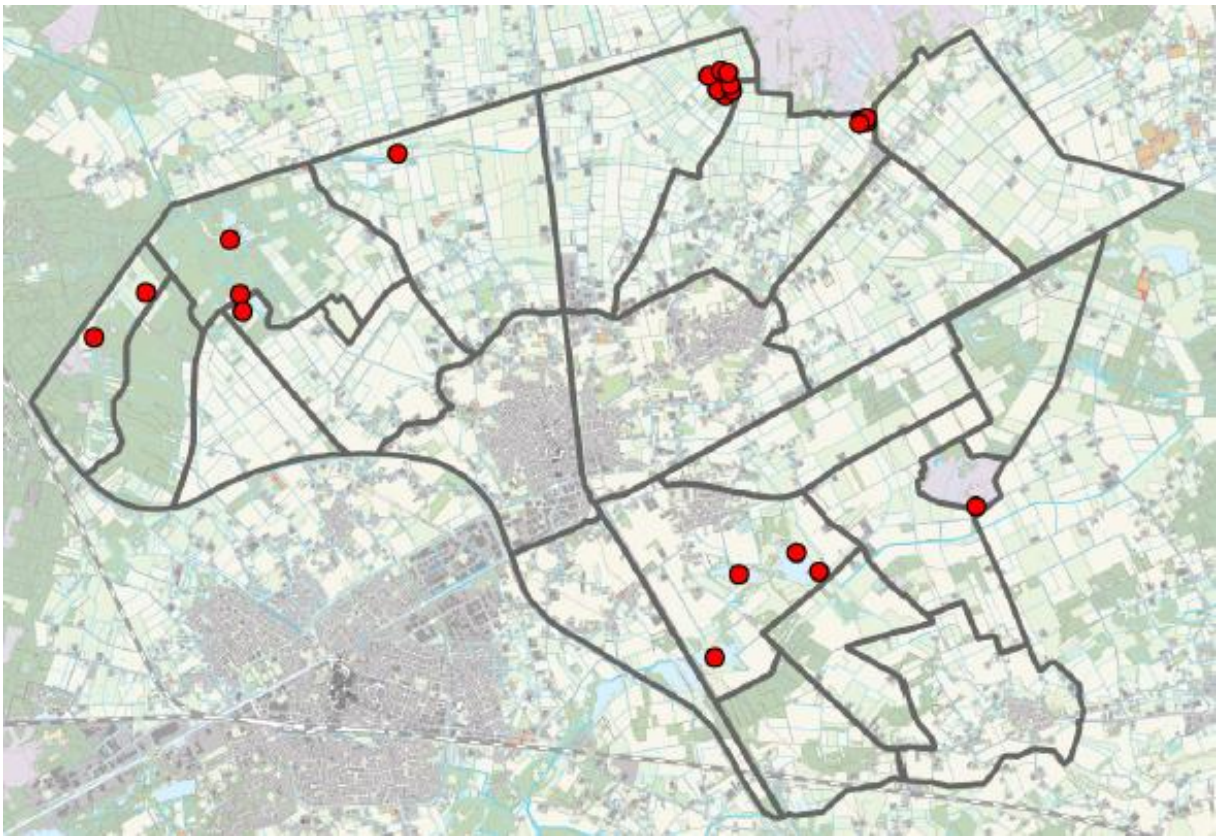

Figuur 64. Wintertaling: verspreiding in 2025.

Pijlstaart *(Anas acuta acuta)*

Verspreiding en biotoop
Het enige territorium van de pijlstaart werd gevonden in De Banen. De vogel hield zich met name op langs de schaars begroeide oostelijke oever.

Onderzoek 1994-2023
In 2021 was een behoorlijke influx van pijlstaarten. De meeste exemplaren werden in de Mussenbaan waargenomen. Soms waren tientallen exemplaren aanwezig. Op De Banen was van 18 mei - 8 juni een mannetje present. Tijdens een van de waarnemingen trok de vogel op met een vrouwtje wilde eend. Er werden geen vervolgwaarnemingen gedaan. Gezien de aard van de waarnemingen is sprake van een marginaal territorium. De pijlstaart is een zeer zeldzame broedvogel in Nederweert. Historische gegevens gaan terug naar de eerste helft van de 20e eeuw. In 1925 werd in een onontgonnen gebied in de gemeente een nest met eieren gevonden en in 1926 werd in De Zoom een vrouwtje met jongen waargenomen. Waarnemingen van mogelijke broedgevallen zijn bekend van De Banen in 1933, 1942 en 1943 en De Zoom in 1943. In 1966 werd in de broedtijd in De Zoom een mannetje waargenomen en was mogelijk sprake van een territorium (Loven & Pahlplatz, 2003).
De kans op een nieuw (zeker) broedgeval in Nederweert is erg klein. In 2018-2020 wordt de Nederlandse populatie op hooguit 5-15 territoria geschat. In 2018-2024 zijn maximaal 17 zekere broedgevallen vastgesteld (Boele *et al.,* 2019 t/m 2024).

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

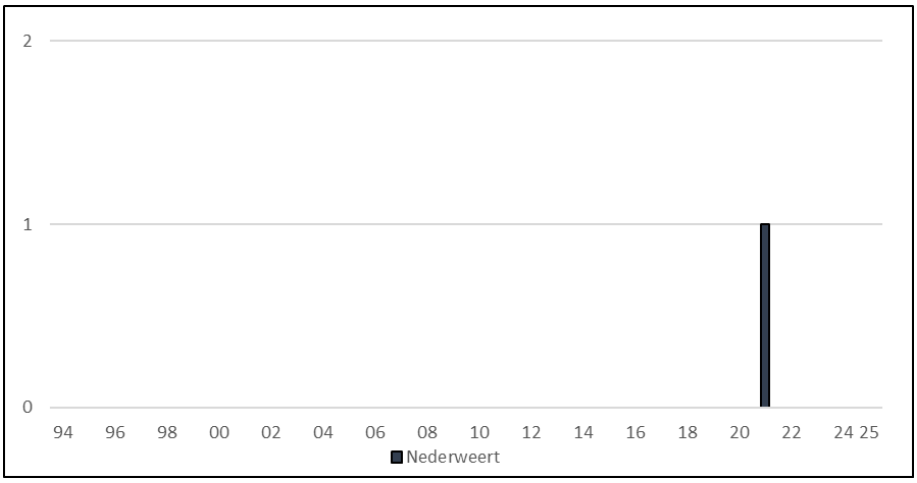

Figuur 65. Pijlstaart: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Zomertaling *(Anas querquedula)*

Zomertaling, De Banen, 16 april 2025 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
De zomertaling heeft een zeer beperkte verspreiding in Nederweert. Ze worden vastgesteld in heidevennen, laagtes en retentiebekkens. Rust is voor deze verstoringsgevoelige eend een belangrijke voorwaarde, evenals voldoende openheid van het terrein. De Banen en de laagte in de Mussenbaan zijn de belangrijkste broedgebieden. De Kievit, de Schoorkuilen, het Sarsven en de retentiebekkens Laarderheide en Eindhovense Baan worden incidenteel bezet.

Onderzoek 1994-2023
De zomertaling heeft het moeilijk in Nederland en ook in Nederweert is het beeld vrij somber. Ondanks het vele natuurherstel vanaf 1991 blijft het aantal klein en werden in sommige jaren geen territoria gevonden. De afname in het onderzoeksgebied is ook in de aangrenzende Groote Peel vastgesteld. In het Nationaal Park waren in 1999 12 territoria aanwezig, in 2016 nog maar 4 (van Noorden, 2017). De afname of het uitblijven van vestigingen in ogenschijnlijk

geschikte gebieden wordt toegeschreven aan veranderingen in de Afrikaanse overwinteringsgebieden en jachtdruk tijdens de trek. Achteruitgang van de biotoop in eigen land door intensieve landbouw speelt een rol evenals lokale predatie (Boele *et al.,* 2025).

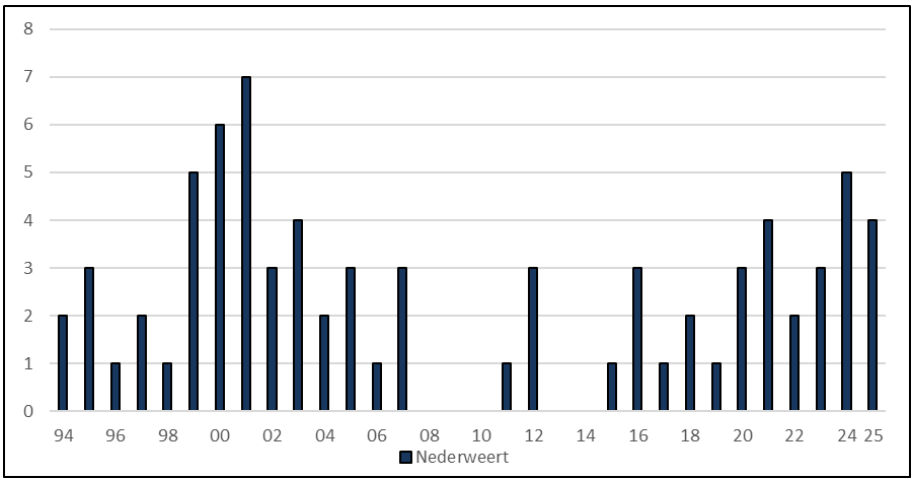

Figuur 66. Zomertaling: aantalsontwikkeling in Nederweert in 1994-2025.

De Zoom werd ongeschikt door verdroging en verruiging. De laatste territoria werden in 1999 vastgesteld, een jaar met een hoog waterpeil. In het peelrestant is geen natuurherstel uitgevoerd.
In De Banen werden in 1994-2007 (0-5) regelmatig territoria geregistreerd. In 2008-2023 (0-1) is ze meer af- dan aanwezig. De afwezigheid in 2008-2015 valt samen met de afname of zelfs het verdwijnen van dodaars, geoorde fuut, krakeend, wintertaling, slobeend en kuifeend. Zoals eerder beschreven speelt toename van vis en veranderingen in het voedselaanbod waarschijnlijk een rol. Afwezigheid in 2019 en 2021 viel samen met enkele zeer droge jaren. Bovendien waren de oevers na venherstel in 2017 schaars begroeid en grotendeels ongeschikt. In het Weerterbos is in de tijdreeks geen enkel territorium vastgesteld. Een deel van de vennen ligt te besloten, maar de Grashut met ondiepe laagtes, pitrusvegetatie en open grasland lijkt ogenschijnlijk geschikt. Zomertalingen zijn hier alleen in de trektijd waargenomen.

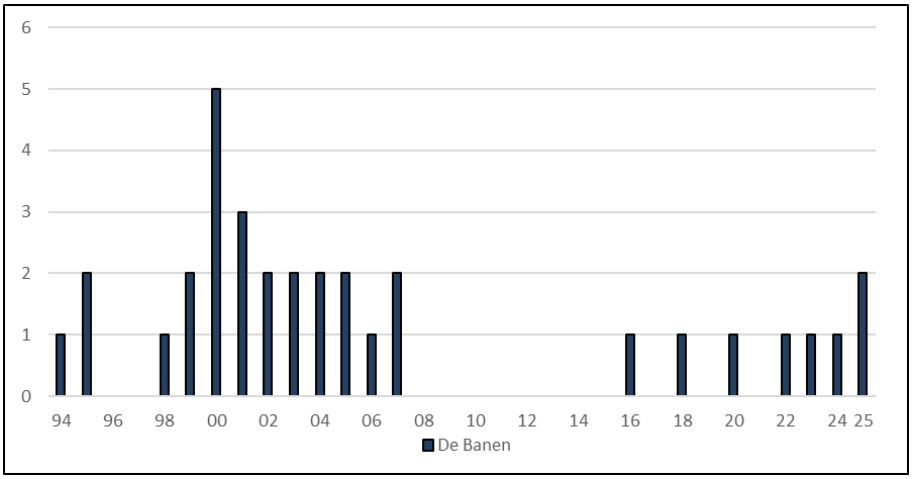

Figuur 67. Zomertaling: aantalsontwikkeling in De Banen in 1994-2025.

In de Mussenbaan/Moostdijk kwam in 2012 na ontwikkeling van natte natuur nieuw broedhabitat beschikbaar. De laagte wordt gevuld door neerslag en overtollig water vanuit de Groote Peel. De plasdrassituaties, extensief grasland en oeverdelen met pitrus zijn vestigingsvoorwaarden die de ideale biotoop benaderen. Territoria in 2001 en 2011 bevonden zich bij een poel. Vanaf 2015 is de zomertaling een regelmatige broedvogel en wordt bijna

jaarlijks een territorium vastgesteld. Slechts één keer werd een zeker broedgeval gevonden (Mussenbaan, 2018: 7 jongen).

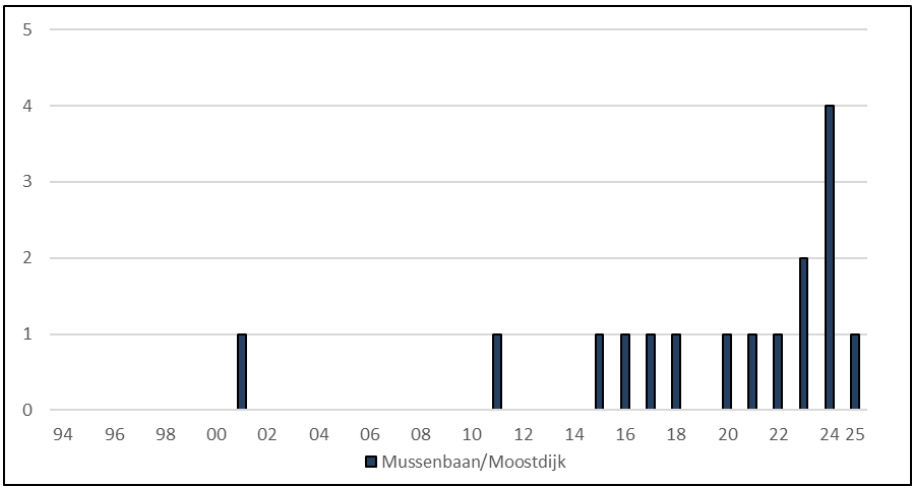

Figuur 68. Zomertaling: aantalsontwikkeling in de Mussenbaan/Moostdijk in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025
De hoge waterstand in beide jaren was gunstig voor de zomertaling. In het beheersgebied Mussenbaan/Moostdijk was ze in beide jaren aanwezig (2024: 4; 2025: 1). De retentiebekkens in de Laarderheide werden voor de eerste keer bezet (2025: 1). Hier werd in april en mei de ratelende baltsroep gehoord. In De Banen werd ze voor het vierde jaar op rij gevonden (2024: 1; 2025: 2).

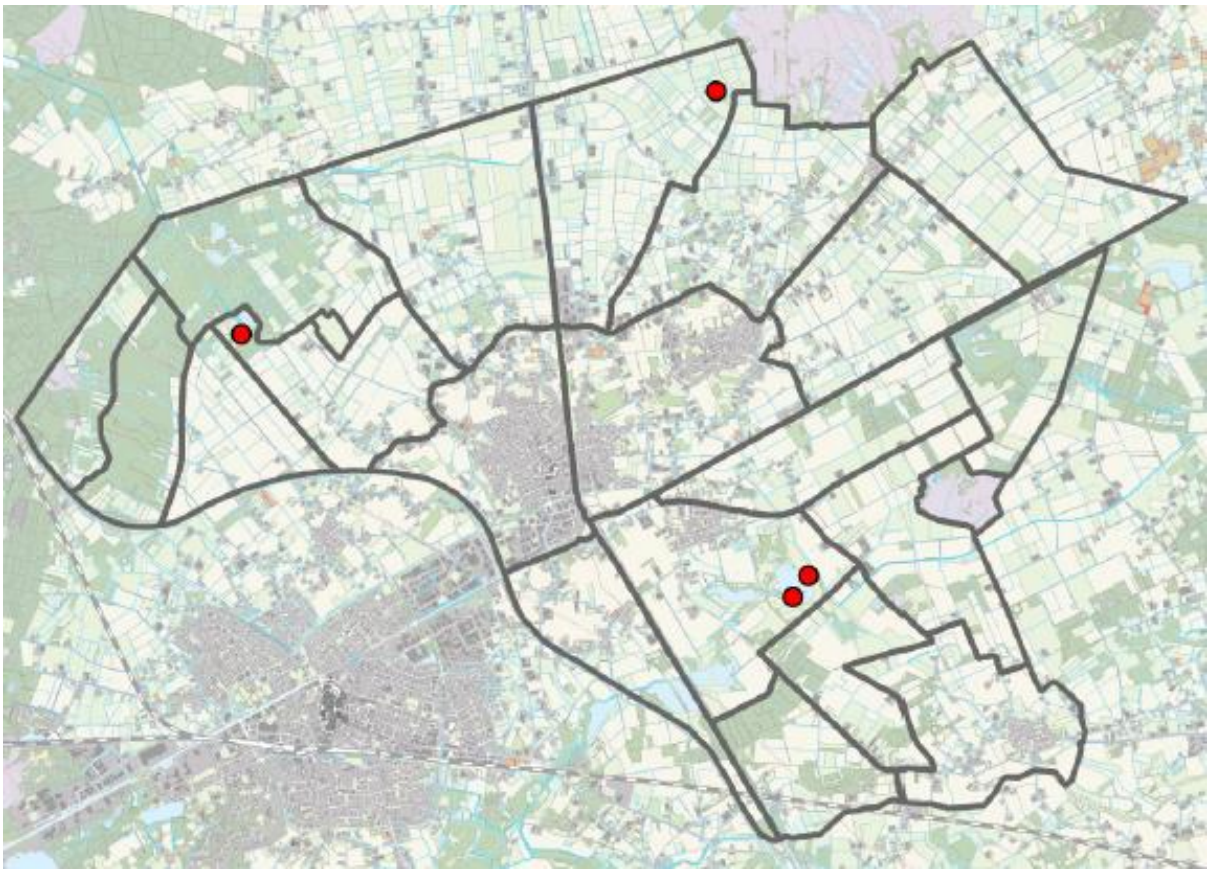

Figuur 69. Zomertaling: verspreiding in 2025.

Slobeend *(Spatula clypeata)*

Verspreiding en biotoop
De slobeend heeft een beperkte verspreiding in Nederweert. Ze worden meestal in ondiepe heidevennen en laagtes vastgesteld. De waterkwaliteit varieert van voedselarm tot voedselrijk. Slobeenden behoren net als de zomertaling tot de weidevogelgemeenschap. Ze voeden zich met plantaardig en dierlijk voedsel (kleine waterdiertjes) in bij voorkeur voedselrijker water. Ze stellen voor de nestplaats een dichte oevervegetatie op prijs.
De belangrijkste broedgebieden zijn De Banen, het Sarsven en de Mussenbaan. De Schoorkuilen, het Weerterbos en retentiebekkens (Eindhovense Baan) zijn van geringe betekenis. De Zoom werd door verdroging en verruiging vrijwel ongeschikt. Het cultuurland in Nederweert is zover bekend nooit een geschikte plek geweest.

Onderzoek 1994-2023
De aantalsontwikkeling van de slobeend is aan fluctuaties onderhevig. De waterstand in de broedgebieden is van invloed op het aantal territoria. In jaren met een laag waterpeil of droogvallende vennen is het aantal klein of ontbreekt de soort (1996, 2019, 2020), jaren met hoge waterstanden (1999, 2023) zorgen voor hogere aantallen. Herstel van natte natuur heeft, met uitzondering van de Mussenbaan, nauwelijks voor een opleving gezorgd.
In het voorjaar kunnen in Nederweert behoorlijke aantallen worden waargenomen. In april zijn flinke groepen aanwezig met een overtal aan mannetjes. In de loop van de maand vindt de paarvorming plaats waarbij de mannetjes elkaar flink uitdagen. De meeste paren zijn rond half april gevormd en vertrekken naar gebieden elders.

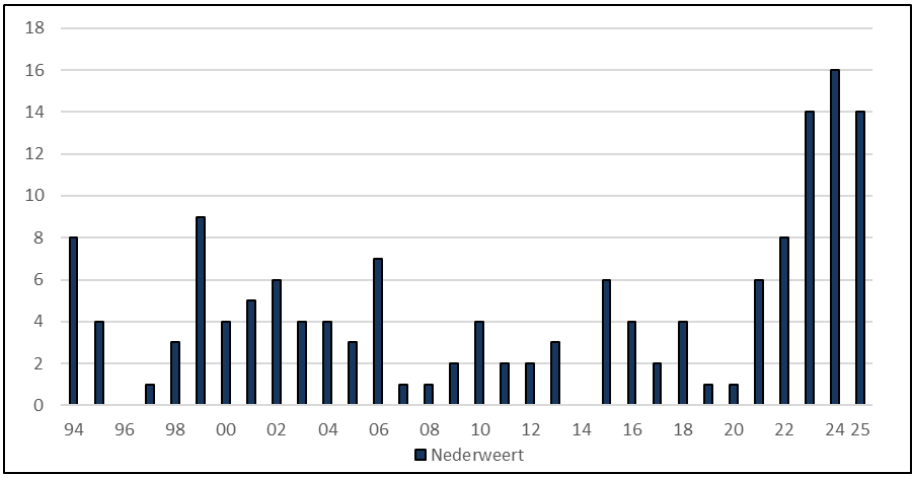

Figuur 70. Slobeend: aantalsontwikkeling in Nederweert in 1994-2025.

Het natuurgebied De Zoom is een historisch belangrijk broedgebied. Door verdroging en verruiging en het uitblijven van venherstel gingen de karakteristieke eigenschappen van dit peelrestant verloren. Een vroeger florerend heideven werd een verland moeras met pijpenstrootje, pitrusvelden, vuilbomen, berken en wilgen. De Zoom is slachtoffer van het waterbeheer in het aangrenzende cultuurland. De landbouwgronden rondom het peelrestant zijn gedraineerd en worden in droge periodes met grondwater beregend. Daarnaast wordt via een fijnmazig slotenstelsel in de omgeving regenwater naar de Neerpeelbeek en Visschensteert geleid. Omzetting van grasland naar akkerland waar een lager grondwaterpeil wordt gehanteerd is eveneens ongunstig. Door al deze factoren ontvangt het laaggelegen ven te weinig water met alle gevolgen van dien. De bijzondere natuurwaarden in het verleden zijn gedegradeerd tot 2 locaties met vochtige heide, maar ook die terreinen gaan kwalitatief hard achteruit. In 1988-2023 (0-4) werd de slobeend alleen voor de eeuwwisseling nog vastgesteld.

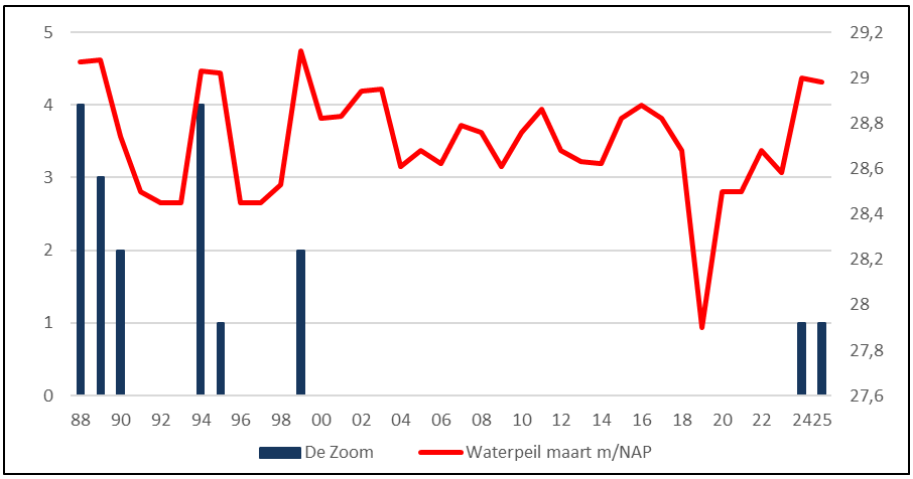

Figuur 71. Slobeend: aantalsontwikkeling in De Zoom in 1988-2025.

In de tijdreeks is De Banen het beste broedgebied in Nederweert. Na venherstel in 1998 en hoge waterstanden in de jaren daarna werden 3-6 territoria vastgesteld. In 2004-2018 (0-4) zijn de aantallen lager en is ze soms zelf afwezig. Dezelfde ontwikkeling werd ook bij krakeend, wintertaling en kuifeend vastgesteld. Veranderingen in voedselaanbod en toename van roofvis zijn mogelijk de oorzaak.
Afwezigheid in De Banen in 2019-2021 is te verklaren door te lage waterstanden en voedselarmere omstandigheden na venherstel in 2015-2017. Bovendien is in het opgeschoonde ven weinig nestgelegenheid aanwezig.

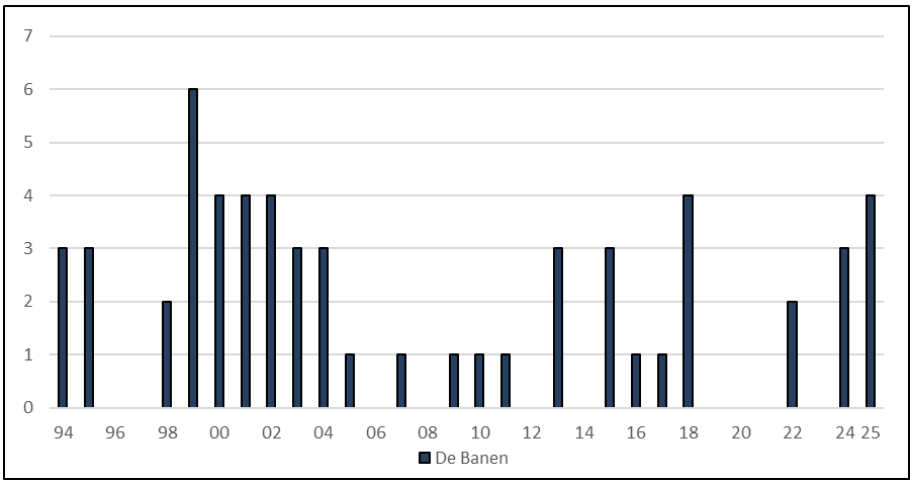

Figuur 72. Slobeend: aantalsontwikkeling in De Banen in 1994-2025.

De Schoorkuilen is nauwelijks in trek bij de slobeend (2019: 1; 2023: 1). De vennen werden na het venherstel voedselarm en er is weinig geschikte oevervegetatie aanwezig. Tijdens het herstel in 2007-2017 is het visbestand ook hier flink toegenomen.
Het Sarsven is eveneens van geringe betekenis. Dit heideven dient in 1994-2009 vermoedelijk als uitwijkgebied van De Banen als de omstandigheden daar te ongunstig werden. Na het venherstel in 2009 werd de broedbiotoop minder gunstig; het ven werd voedselarmer en dichte oevervegetatie, belangrijk voor het nest was de eerste 10 jaar sporadisch aanwezig. De recent massale opkomst van riet is een aanwijzing dat ven voedselrijker wordt. Voor de slobeend lijken de omstandigheden gunstiger, echter broeden ze liever in dichte pitrusvegetatie (Hustings *et al.,* 2006). Territoria zijn alleen in 2012, 2015 en 2019 vastgesteld.
Het Weerterbos (2021: 1; 2023: 2) is van geringe betekenis. Paren werden alleen in de Grashut gevonden. De laagte is voedselarm en valt bij weinig neerslag deels droog.

Oevers in de Schoorkuilen worden deels als natte en vochtige heide beheerd. Schoordijk-West, 5 juli 2024 (Thijs Loven).

Vanaf 2013 speelt de Mussenbaan een steeds grotere rol in Nederweert (0-10). De ondiepe laagte met modderige oevers, drassig grasland en pitrus voldoet in grote lijnen aan de eisen die ze als broedvogel stelt. Het aantal paren hangt sterk af van de hoogte van het waterpeil. Bij langdurige droogte wordt het gebied in korte tijd ongeschikt en komt van broeden niet veel terecht.

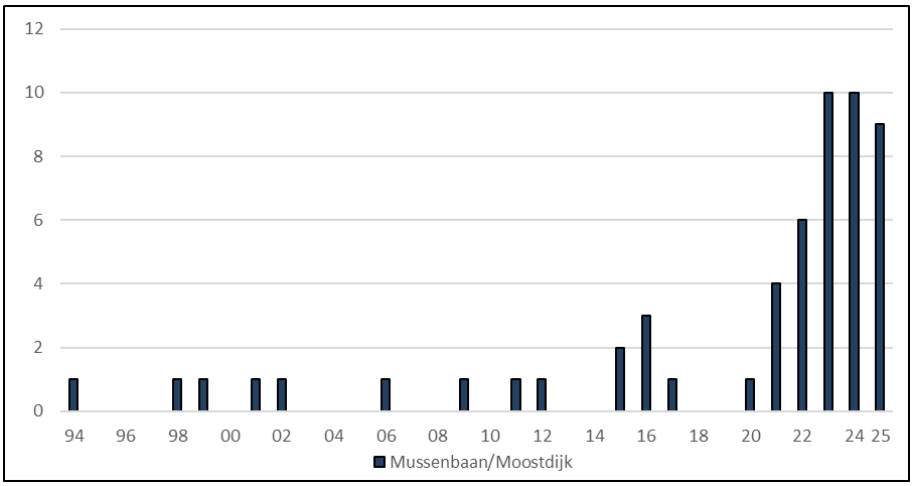

Figuur 73. Slobeend: aantalsontwikkeling in de Mussenbaan/Moostdijk in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025

De hoge waterstanden waren zeer gunstig voor de slobeend. In 2024 (16) werd de hoogste stand in de tijdreeks vastgesteld, in 2025 (14) werden iets minder territoria gevonden. De Mussenbaan/Moosdijk (2024: 10; 2025: 9) was het beste broedgebied. De overige territoria werden gevonden in De Banen (2024: 3; 2025: 4), de Grashut in het Weerterbos (2024: 2) en

in De Zoom (2024: 1; 2025: 1). De vestiging in De Zoom was verrassend en te danken aan het hoge waterpeil [figuur 71]. Het laatste territorium werd in 1999 vastgesteld.
In 2025 waren in het Weerterbos, de Schoorkuilen en het Sarsven tot eind maart ten minste 76 exemplaren aanwezig waarvan een groot aantal baltsgedrag vertoonde. Bij vervolgbezoeken later in april werden geen waarnemingen gedaan. De omstandigheden om te broeden zijn kennelijk niet optimaal waarop ze naar geschikte biotopen vertrekken. Ook in De Banen vertrekt een deel van de slobeenden naar gebieden elders.

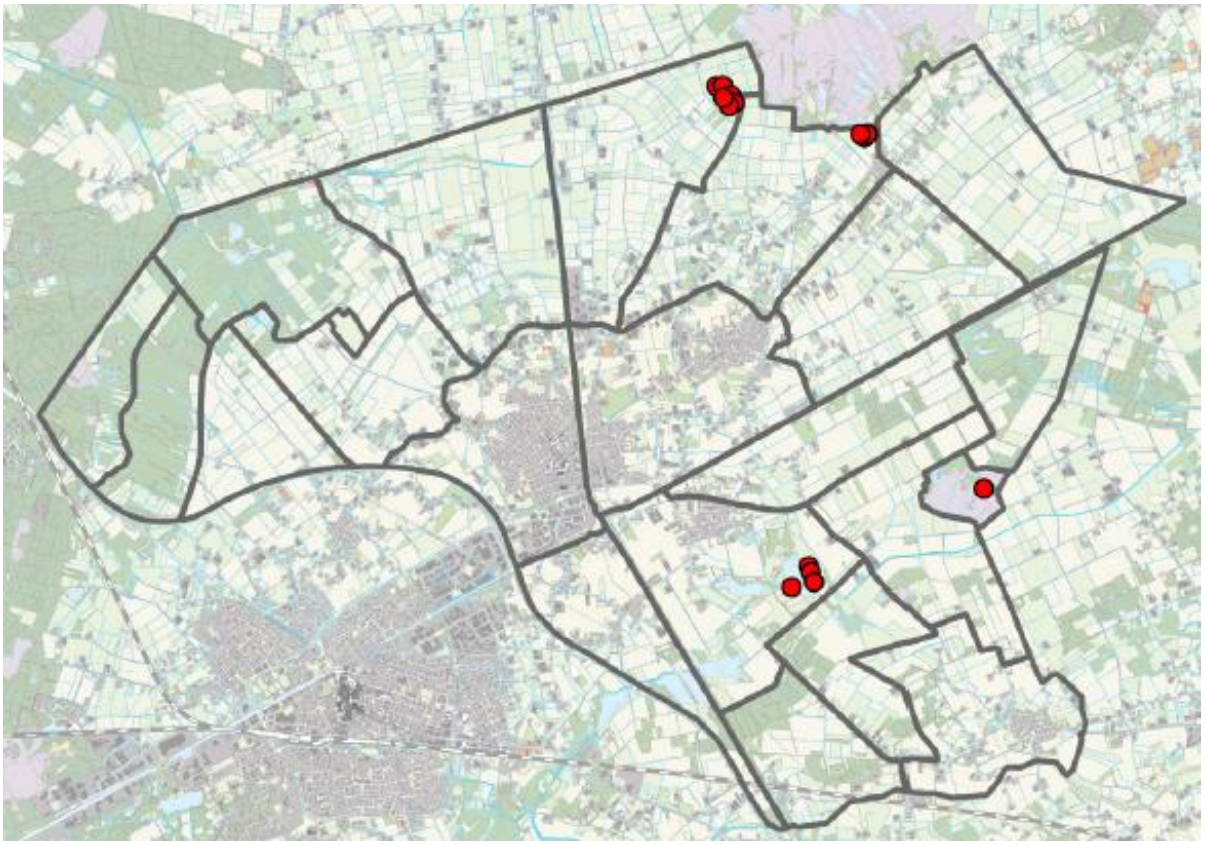

Figuur 74. Slobeend: verspreiding in 2025.

Krooneend (*Netta rufina)*

Verspreiding
De krooneend is een vrij zeldzame broedvogel en wordt meestal op meren en plassen in het westen van het land en rondom de IJsselmeerpolders vastgesteld. In het zuidoosten is de soort een zeldzaamheid. In Nederweert werd ze alleen in de Schoorkuilen vastgesteld. De hier aanwezige kranswieren zijn gunstig voor een planteneter als de krooneend.

Onderzoek 1994-2023
De krooneend is in 1990-2010 relatief flink toegenomen. In de periode daarna vlakt de groei af en zijn de aantallen vrij stabiel. De laatste landelijke schatting in 2016 komt uit op 440-520 paren (Boele *et al.,* 2025).
Door het venherstel in Nederweert in de afgelopen decennia wordt de kans op vestiging groter. In het onderzoeksgebied zijn tot nu toe 2 marginale territoria gevonden. In 2014 was in de Schoorkuilen van 24 mei - 18 juni een solitair mannetje aanwezig. In 2023 was in het Sarsven van 23 april - 24 mei eveneens een solitaire man present.

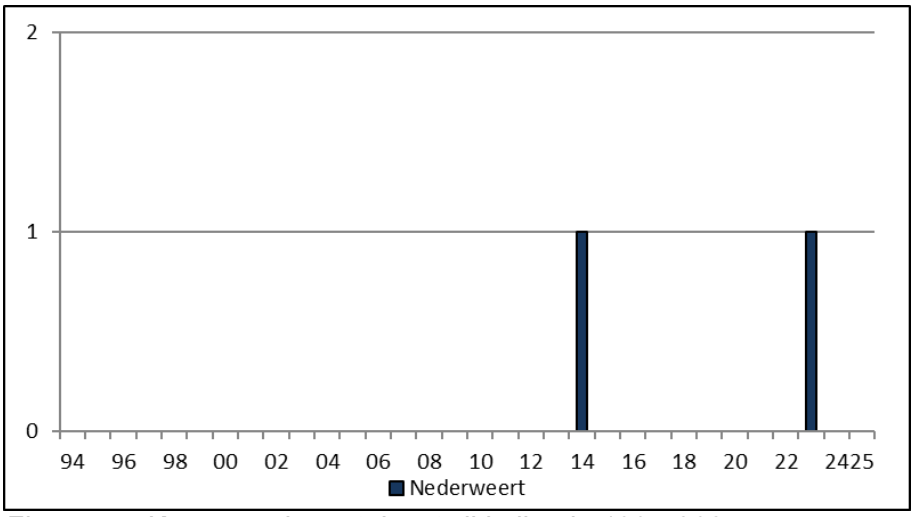

Figuur 75. Krooneend: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

Tafeleend (*Aythya ferina*)

Verspreiding en biotoop
De tafeleend wordt in voedselarme tot voedselrijke wateren aangetroffen. De belangrijkste broedgebieden zijn De Banen, het Sarsven en de Schoorkuilen. Recent is ook de Mussenbaan/Moostdijk toegevoegd. Incidentele territoria zijn vastgesteld bij de visvijvers Stokershorst, de kanalenviersprong, de Grashut en de vennen In den Vloed. Nesten zijn gevonden in dichte vegetatie met riet en pitrus.

Onderzoek 1994-2023
De tafeleend is een regelmatige broedvogel in Nederweert. De aantalsontwikkeling verloopt wisselvallig, met een licht positieve trend. Venherstel heeft tot nieuwe mogelijkheden geleid.

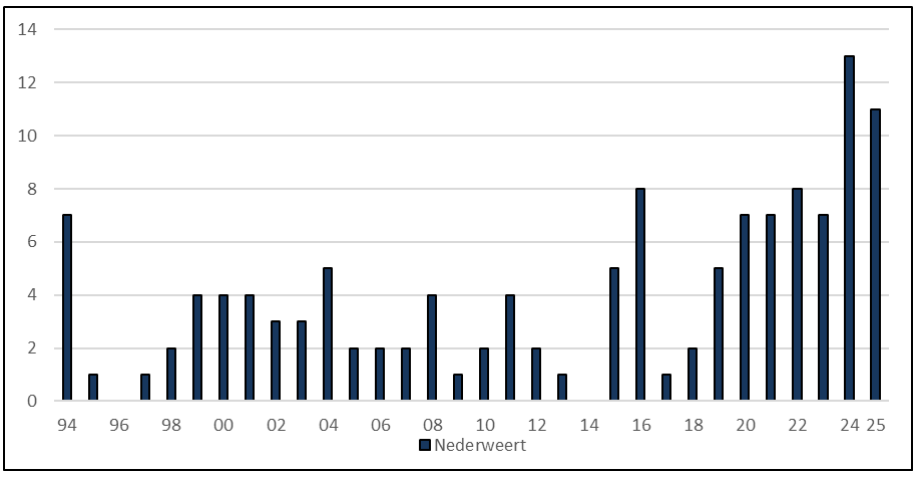

Figuur 76. Tafeleend: aantalsontwikkeling in Nederweert in 1994-2025.

In 1994-2011 is De Banen de enige plek waar tafeleenden regelmatig, maar in afnemend aantal worden vastgesteld. In 2012-2014 waren ze zelfs afwezig. In De Banen is het beheer gericht op voedselarme omstandigheden waardoor de omstandigheden minder gunstig werden.
In 2017-2023 waren de broedcondities verre van ideaal. Tijdens venherstel in 2015-2017 was het peil laag en werd het gebied in het najaar van 2016 tijdelijk drooggelegd. Door voldoende

neerslag in het vroege voorjaar van 2018 was De Banen tot in mei redelijk gevuld en werd nog net een territorium vastgesteld. Door kurkdroge maanden daarna, ongunstige neerslagcijfers in 2019-2021 en voedselarme omstandigheden ontbrak de soort. De voedselarme omstandigheden zijn in de nieuwe situatie beter geborgd dan vóór 2017; de Rietbeek is verlegd, er werd een ruimere bufferzone gecreëerd en voedselrijk slib werd afgegraven. De nieuwe situatie is, voor de korte termijn, in het nadeel van de tafeleend die een voorkeur heeft voedselrijkere omstandigheden. Hoe voedselrijk De Banen wordt hangt deels af van vermesting door de grauwe gans.

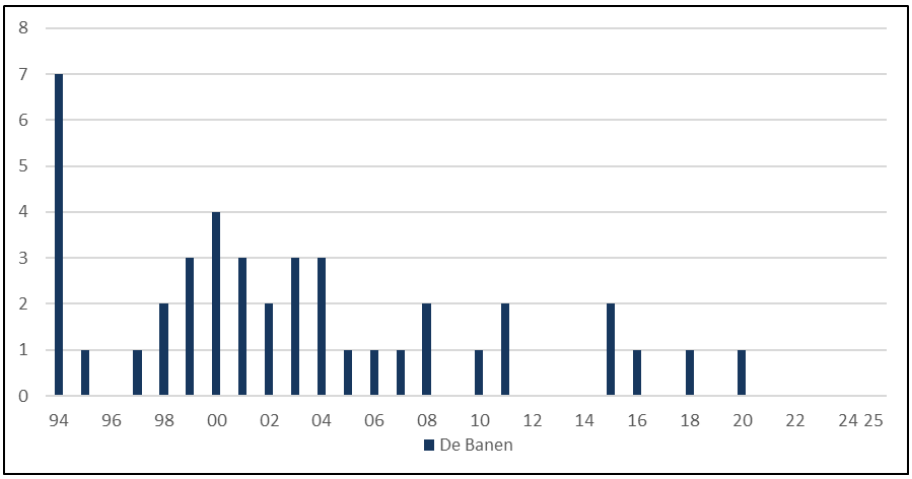

Figuur 77. Tafeleend: aantalsontwikkeling in De Banen in 1994-2025.

Het Sarsven was vóór 2009 voedselrijk en de oeverzone bestond uit een dichte rietkraag en wilgenstruwelen. In 2001-2009 werden vrijwel jaarlijks 1-2 territoria vastgesteld. Na het venherstel in 2009 werd de biotoop minder geschikt door voedselarmere omstandigheden en opgeschoonde de oevers. In 2010-2023 werd alleen in 2017 een territorium vastgesteld.

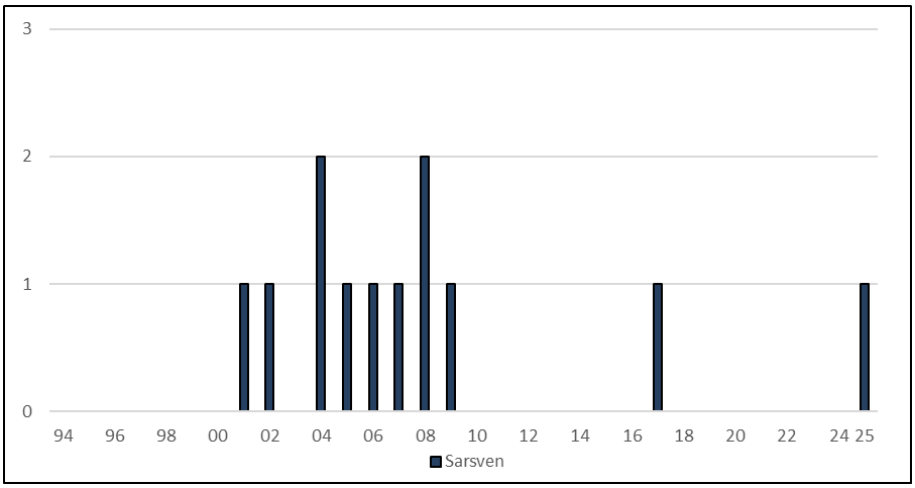

Figuur 78. Tafeleend: aantalsontwikkeling in het Sarsven in 1994-2025.

De afname in De Banen en het Sarsven werd gecompenseerd door vestigingen in de Schoorkuilen. In 2010-2023 werden de vennen het kerngebied in Nederweert en zijn ze vrijwel jaarlijks aanwezig. Het aantal territoria loopt langzaam op naar maximaal 7 in 2022. Meerdere malen zijn paren met jongen waargenomen. De overige gebieden in Nederweert worden onregelmatig bezet. Meestal gaat het om een territorium per locatie.

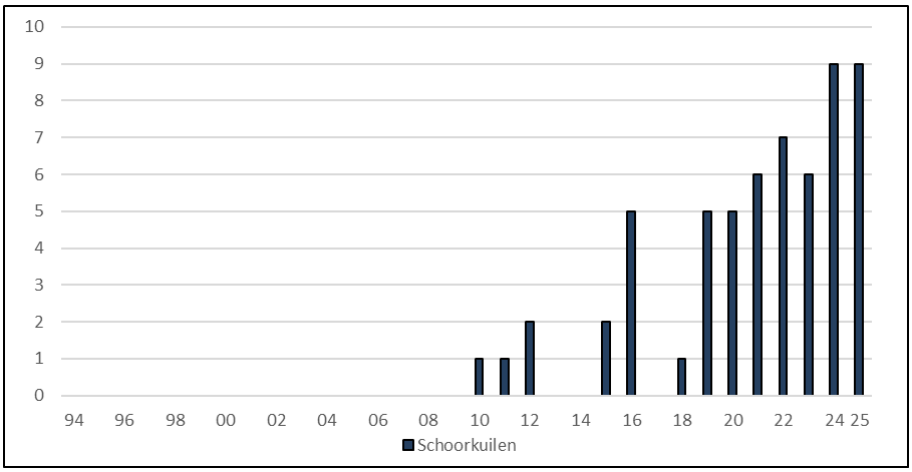

Figuur 79. Tafeleend: aantalsontwikkeling in de Schoorkuilen in 1994-2025.

Momenteel is de Schoorkuilen het belangrijkste broedgebied voor de tafeleend. Schoordijk-West, 5 juli 2024 (Thijs Loven).

Onderzoek 2024-2025
In 2024 (13) werd een record vastgesteld, in 2025 (11) lag het aantal iets lager. In het kerngebied de Schoorkuilen werden in beide jaren 9 territoria gevonden en respectievelijk 1 en 3 zekere broedgevallen geregistreerd.
De Mussenbaan/Moostdijk blijkt voor deze naar voedsel duikende eend geschikt mits de laagte voldoende water bevat. In 2024 was het waterpeil het hele broedseizoen extreem hoog en werden 4 territoria vastgesteld. Bij 2 paren werden jongen waargenomen (13 juni 6; 29 juni: 6). In 2025 werd de laagte door een dalend waterpeil vanaf mei minder geschikt en werd één territorium geregistreerd. Van de overige gebieden was alleen het Sarsven (1) bezet. Het laatste territorium werd hier in 2015 vastgesteld.

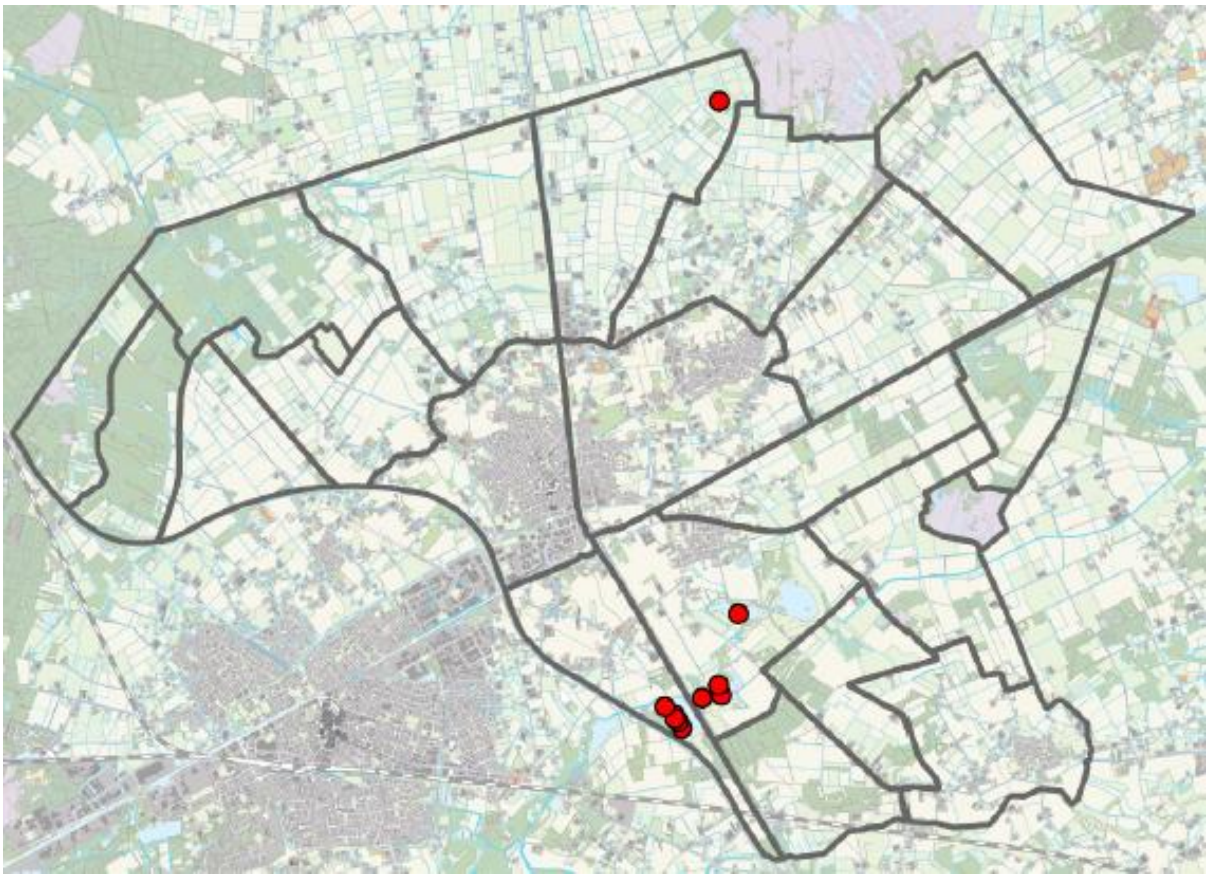

Figuur 80. Tafeleend: verspreiding in 2025.

Kuifeend (*Aythya fuligula*)

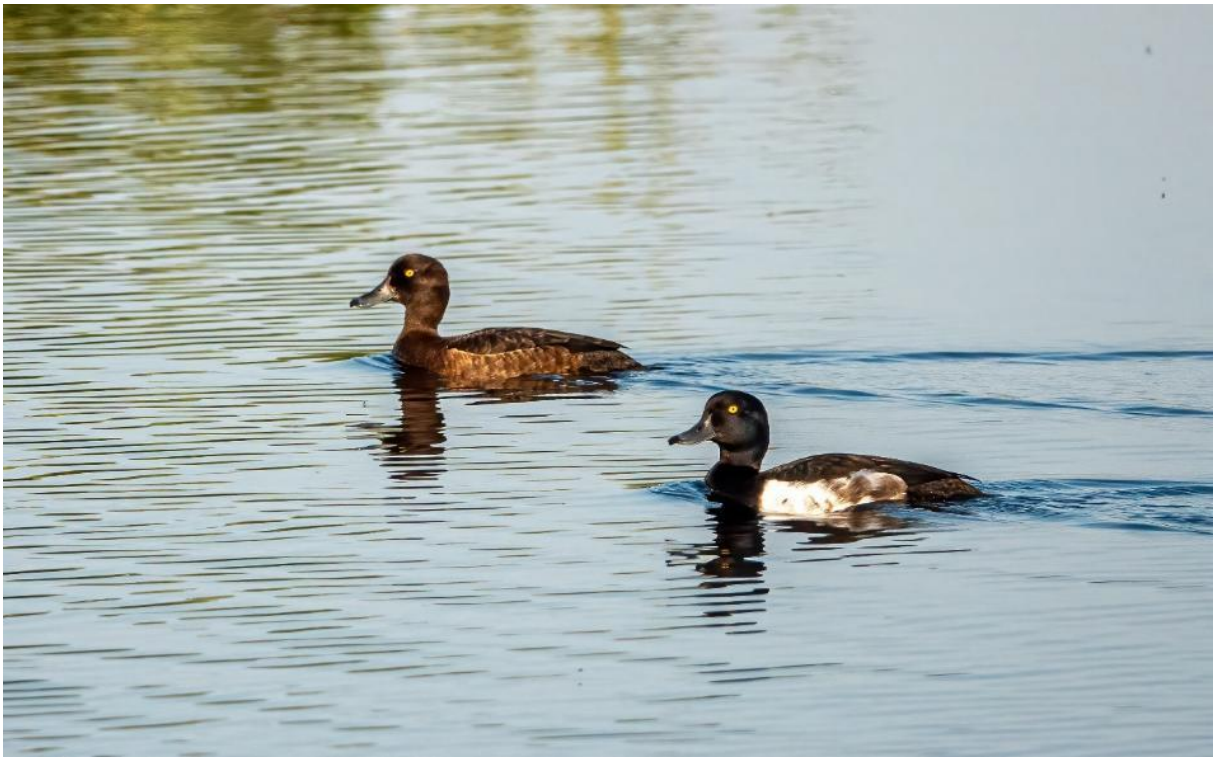

Kuifeend, vennen Schoordijk, 24 juni 2024 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
De kuifeend heeft het verspreidingsgebied flink uitgebreid Ze worden vastgesteld in heidevennen, laagtes, de kanalen, visvijvers, brede watervoerende beken en retentiebekkens. De belangrijkste broedgebieden zijn het Weerterbos, De Banen, het Sarsven en de Schoorkuilen. Territoria worden zowel in voedselarm als voedselrijk water gevonden. Ze broeden in dichte oevervegetatie en op eilandjes.

Onderzoek 1994-2023
De sterke toename in Nederweert past binnen de trend die landelijk wordt vastgesteld. Het vele venherstel vanaf 1992 was een gunstige ontwikkeling. In 1994-2008 (1-13) is een kleine populatie aanwezig. Daarna neemt het aantal sterk toe (2009-2017: 18-52) en vervolgens stabiliseert de populatie op een lager niveau (2018-2023: 23-42). De dip in 2019 en 2020 (31-33) was het gevolg van een aantal droge jaren. Het waterpeil was toen erg laag en sommige vennen en laagtes vielen (deels) droog.
Landelijk heeft de kuifeend de top bereikt en is de trend vanaf 2010 negatief. Uit onderzoek blijkt dat ze steeds later broeden en het nestsucces, ondanks een stabiel aantal eieren per nest, is afgenomen. In 2010 was circa 80% van de broedsels succesvol, in 2018 slechts 46% (Boele *et al*., 2024).
De uitkomst van de broedsels wordt in Nederweert niet systematisch onderzocht en de onderzoeksintensiteit eind juni/juli is laag voor de laat-broedende kuifeenden. In 1994-2025 zijn in de periode 10 mei - 30 augustus paren met jongen waargenomen (N=83, leeftijd < 1 week). Aangevuld met informatie via waarneming.nl ligt de piek op basis van 45 succesvolle paren tussen 10 juli - 30 juli [figuur 82].

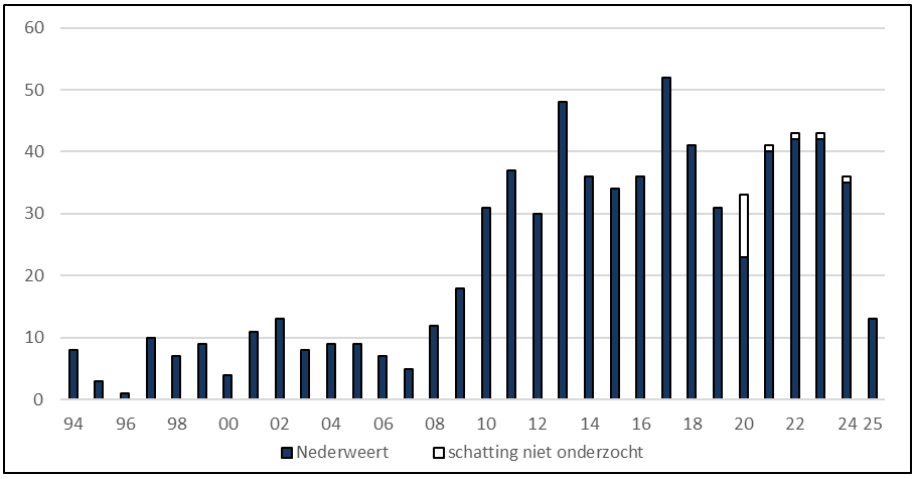

Figuur 81. Kuifeend: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Volwassen kuifeenden foerageren op schelpdieren en waterdiertjes, maar nuttigen ook waterplanten. Jonge kuifeenden voeden zich in de eerste levensfase vooral met klein dierlijk voedsel. Uit het onderzoek blijkt dat de omstandigheden vlak na het venherstel optimaal zijn; het aantal territoria is dan het hoogst en het aantal succesvolle paren het grootst. In die jaren is de vispopulatie nog in opbouw en het aanbod aan dierlijk voedsel waarschijnlijk groot. Daarna neemt het aantal territoria af en worden minder of geen paren met jongen waargenomen. Deze ontwikkeling is in alle kerngebieden vastgesteld. Veranderingen in het voedselaanbod en visbestand lijken bepalende factoren.
In 1994-2006 (0-10) was De Banen het kerngebied in Nederweert en het Sarsven (0-4) als broedgebied in opkomst. De populatie in De Banen fluctueerde behoorlijk. Na 2002 is de trend negatief en wordt in 2007 zelfs geen enkel territorium gevonden.
In 2017 werd in De Banen de laatste fase van het venherstel afgerond. Na de droge jaren 2019-2020 (0-3) neemt het aantal in 2021-2023 (6-12) weer toe [figuur 83]. In het Sarsven werd na het venherstel in 2009 een flinke opleving vastgesteld, maar ook hier wordt de trend na enkele jaren negatief [figuur 84].

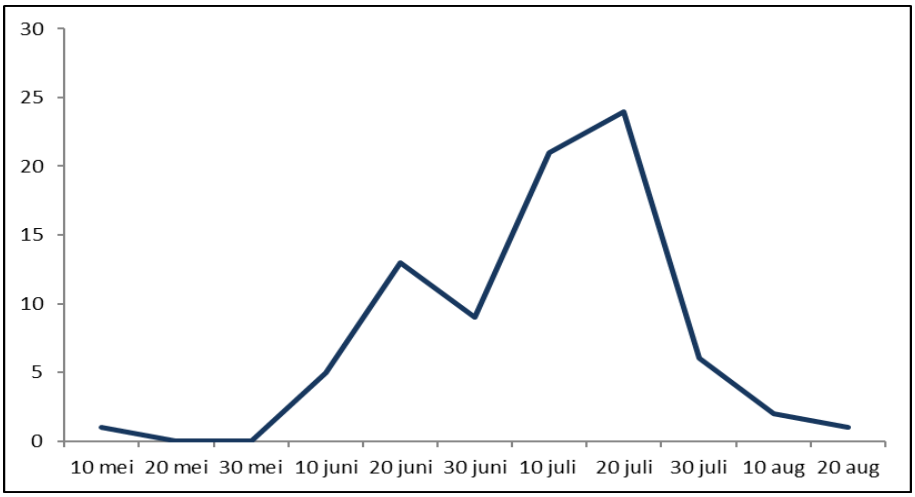

Figuur 82. Kuifeend: aantal paren met jongen (leeftijd < 1 week, geschat) per decade in 1994-2025.

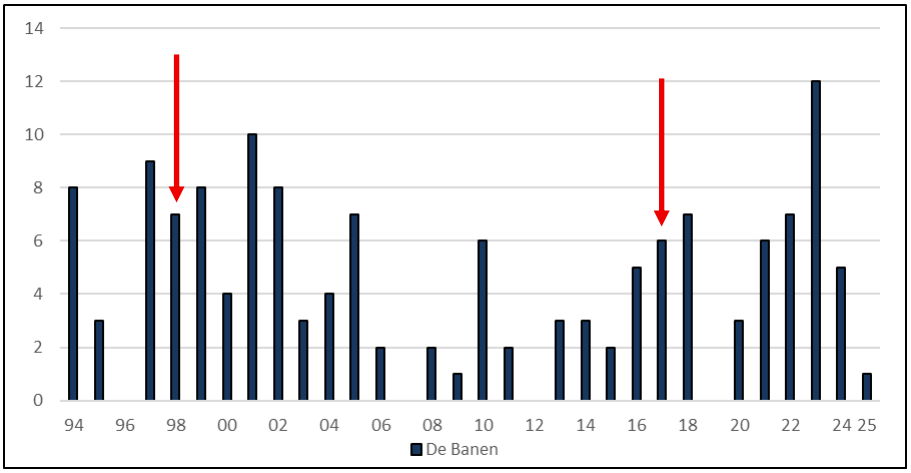

Figuur 83. Kuifeend: aantalsontwikkeling in De Banen in 1994-2025 in relatie tot natuurherstel (rode pijl).

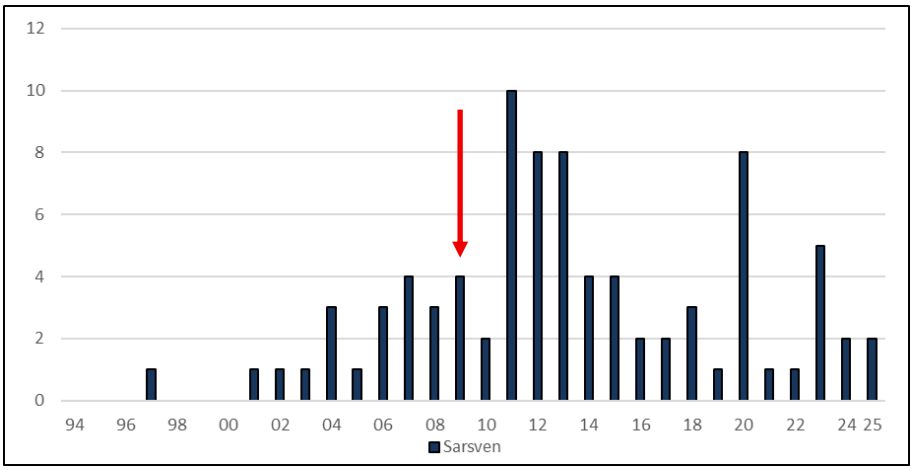

Figuur 84. Kuifeend: aantalsontwikkeling in het Sarsven in 1994-2025 in relatie tot natuurherstel (rode pijl).

In de Schoorkuilen werd in 2007-2017 venherstel uitgevoerd. Tussen 2010-2014 (16-23) werden de hoogste aantallen vastgesteld. In de jaren daarna is de trend licht negatief. Het zeer lage aantal in 2020 viel samen met langdurige droogte waardoor het waterpeil laag was. Bovendien werd het ven de Schoordijk toen niet onderzocht [figuur 85].

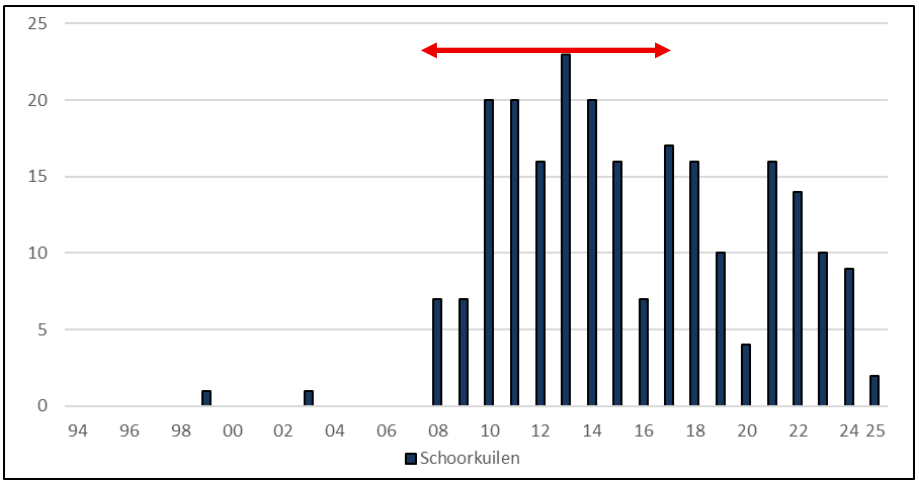

Figuur 85. Kuifeend: aantalsontwikkeling in de Schoorkuilen in 1994-2025 in relatie tot natuurherstel (rode pijl). 2020: vennen Schoordijk niet onderzocht.

In het Weerterbos is de kuifeend in 1994-2012 (0-1) een incidentele broedvogel. Er was toen nauwelijks geschikt broedhabitat aanwezig. In de jaren daarna worden ze jaarlijks en tot en met 2022 in toenemend aantal geregistreerd. Vooral de herstelde laagtes in de Grashut zijn geschikt (2013-2023: 3-9). De vennen In den Vloed zijn duidelijk minder in trek.
In De Mussenbaan (0-3) is de kuifeend onregelmatig aanwezig. De laagtes zijn ondiep en erg gevoelig voor droge periodes. Een klein gebied als de visvijvers Stokerhorst (1-3) wordt vrijwel jaarlijks bezet. Van de kanalen is de Noordervaart het meest interessant (0-4). Het retentiebekken Wessemerdijk (0-4) en de retentiebekkens Laarderheide (0-1) worden onregelmatig bezet.

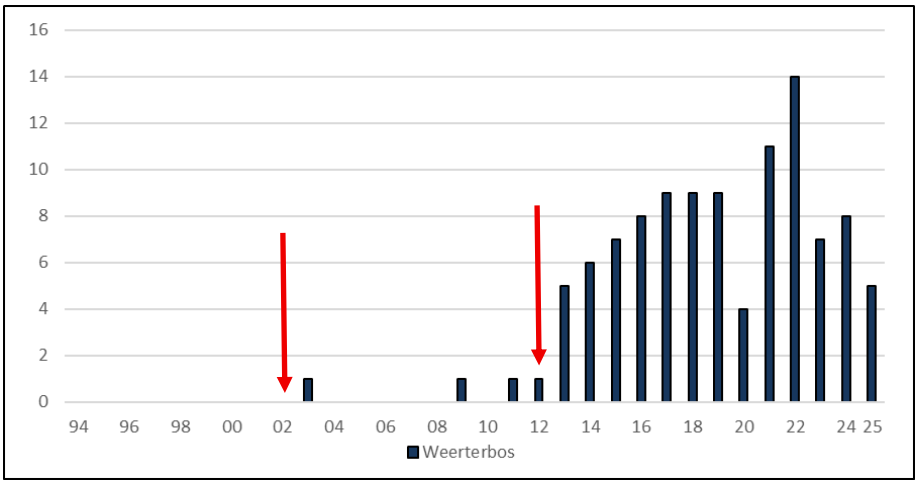

Figuur 86. Kuifeend: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1994-2025 in relatie tot natuurherstel (rode pijl).

Onderzoek 2024-2025
Landelijk gaat het de laatste jaren minder goed met de kuifeend en ook in Nederweert bevindt de soort zich in een moeilijke fase. In 2024 werden nog 35 territoria vastgesteld, in 2025 niet meer dan 13; het laagste aantal sinds 2008, waarbij van een heuse inzinking gesproken kan worden. Vooral in De Banen en de Schoorkuilen werden fors minder paren gevonden. De mindere omstandigheden voor de kuifeend vertalen zich ook in minder zekere broedgevallen. In 2023-2025 was het, aantal bijzonder laag en werden alleen in de Kwegt 2 succesvolle broedsels ontdekt. Al met al staan de seinen behoorlijk in het rood en ziet de toekomst er niet rooskleurig uit.

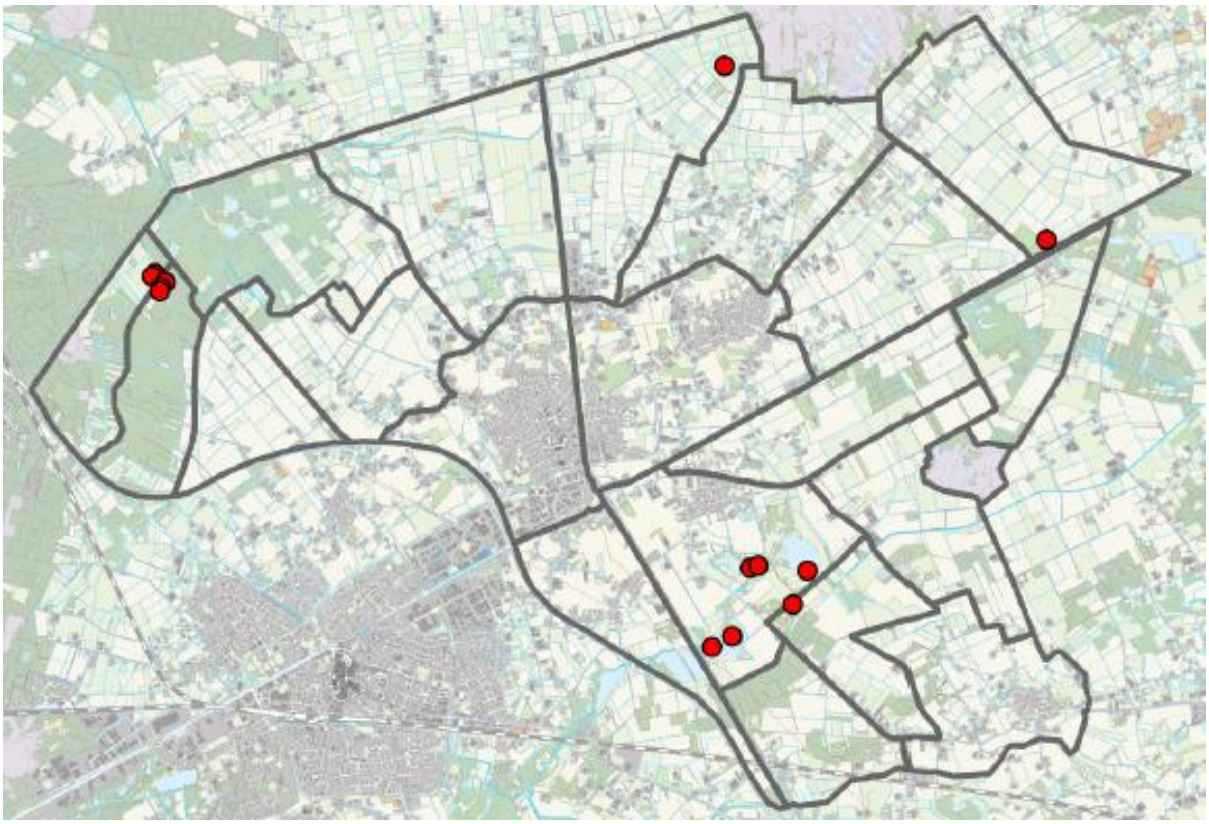

Figuur 87. Kuifeend: verspreiding in 2025.

Brilduiker (*Bucephala clangula*)

Verspreiding en biotoop
De brilduiker is alleen in de Schoorkuilen als broedvogel vastgesteld. Brilduikers hebben een voorkeur voor weelderig begroeide wateren (Voskamp, 2003). Deze omstandigheden waren in de vennen waar destijds volop aan natuurherstel werd gewerkt marginaal aanwezig.

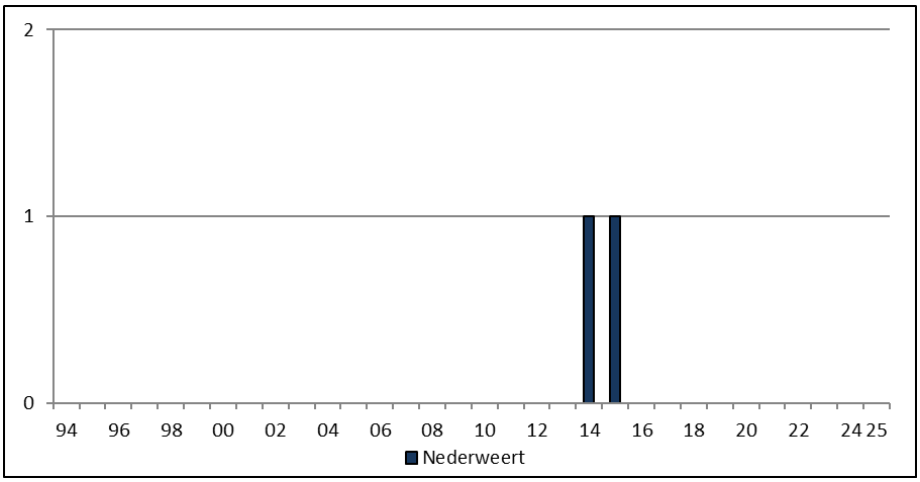

Figuur 88. Brilduiker: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 1994-2023
In 2014 en 2015 werden territoria van de zeldzame brilduiker geregistreerd. In beide jaren werd in de Schoorkuilen een territorium vastgesteld en werd balts en paring waargenomen. De vogels hielden zich op in de Kwegt en de Schoordijk. Om de kans op een zeker broedgeval van deze holenbroeder te vergroten werd bij de Kwegt zonder succes een speciale nestkast geplaatst. Rond de eeuwwisseling werd het aantal landelijk op 15-20 territoria geschat. In

2018-2020 zijn hooguit 2-6 territoria aanwezig. Het aantal zekere broedgevallen is zeer beperkt (Boele *et al*., 2025). Hervestiging is op korte termijn niet waarschijnlijk.

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

Wespendief *(Pernis apivorus*)

Verspreiding en biotoop
Territoria van de wespendief worden vooral in de grote bossen en bossen in halfopen cultuurland gevonden. Binnen deze biotopen heeft vochtig loofbos en gemengd bos de voorkeur. Het belangrijkste broedgebied is het Weerterbos, gevolgd door bossen in het zuidoosten van Nederweert zoals landgoed ’t Kruis, Wellenstein en de omgeving van De Banen. Elders wordt incidenteel een territorium gevonden.
Uit onderzoek in het Kempenbroek blijkt dat ongeveer 60 % van het menu uit raten van de gewone wesp bestaat. Bruine kikker en in mindere mate groene kikker zijn belangrijk stapelvoedsel (circa 20-30%) en worden vooral door de mannetjes wespendief gepredeerd. Wespendieven foerageren vooral in bos. Het aantal foerageermomenten per type bos varieert per maand (mei-augustus) waarbij veranderingen in het voedselaanbod (natte periode minder wespen, droge periode meer wespen) voor een andere strategie kan zorgen. Ze foerageren ook in het cultuurland waarbij het aandeel voedselvluchten in de loop van het seizoen toeneemt. Gras- en akkerland en taluds van sloten zijn belangrijke elementen om te foerageren. Sommige wespendieven wijken zelfs uit naar industrieterreinen en de rand van de woonkernen (van Diermen *et al*., 2016).

Onderzoek 1994-2023
In 1994-2023 zijn tussen de 1-7 territoria vastgesteld. De fluctuaties zijn toe te schrijven aan meer kennis over het broedgedrag, de intensiteit van het onderzoek in juni-augustus, en intensief onderzoek in het Weerterbos in 2013-2017. Aanvullend onderzoek in de zomer is nodig om het aantal territoria te kunnen bepalen. In de meeste jaren wordt niet aan deze voorwaarde voldaan.
De meeste territoria komen tot stand op basis van individuele vogels, paren of baltsvluchten. Specifiek nestonderzoek is zeer tijdrovend en wordt sporadisch gedaan. Hierdoor zijn in 30 jaar onderzoek slechts 15 nesten gevonden, veel minder dan bij andere roofvogels. Als nestboom viel de keuze op berk, Corsicaanse den, grove den, populier, zomereik en zwarte els.
In het Weerterbos waren in 2013-2017 jaarlijks 2-4 territoria aanwezig. In het zuidoosten van Nederweert gaat het vermoedelijk om 2-3 territoria. Predatie van de jongen door met name havik is vastgesteld. De buizerd mag als predator niet worden uitgesloten (van Diermen *et al*., 2016) en dat geldt ook voor de boommarter waarvan het aantal waarnemingen in het Weerterbos is toegenomen (waarneming.nl).

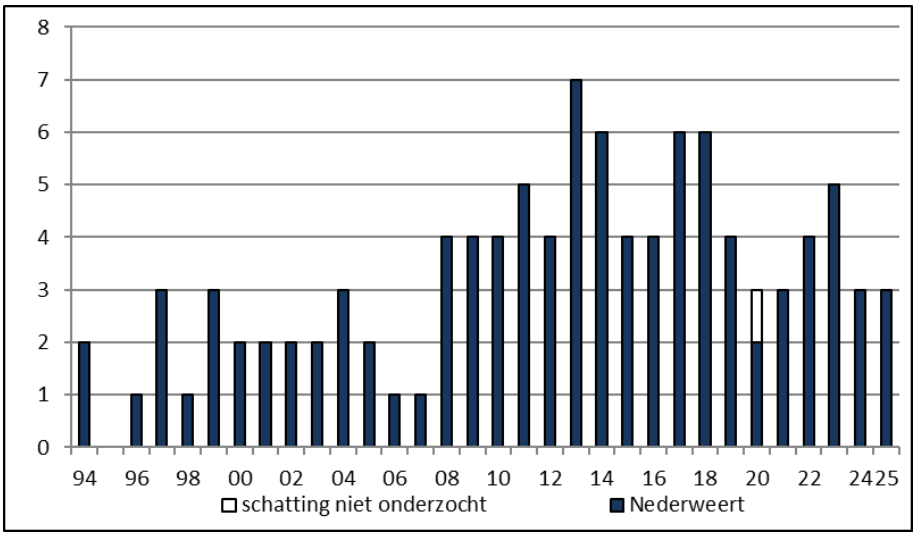

Figuur 89. Wespendief: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025
In beide onderzoeksjaren werden 3 territoria gevonden. In het Weerterbos (1) zijn door te weinig aanvullende bezoeken met zekerheid territoria gemist. In het zuidoosten van Nederweert werd territoria vastgesteld in de omgeving van De Banen, Wellenstein en De Zoom. In de bossen Gebleektendijk werd door een wespendief een wespennest gepredeerd recht onder de nestboom van een oehoe.

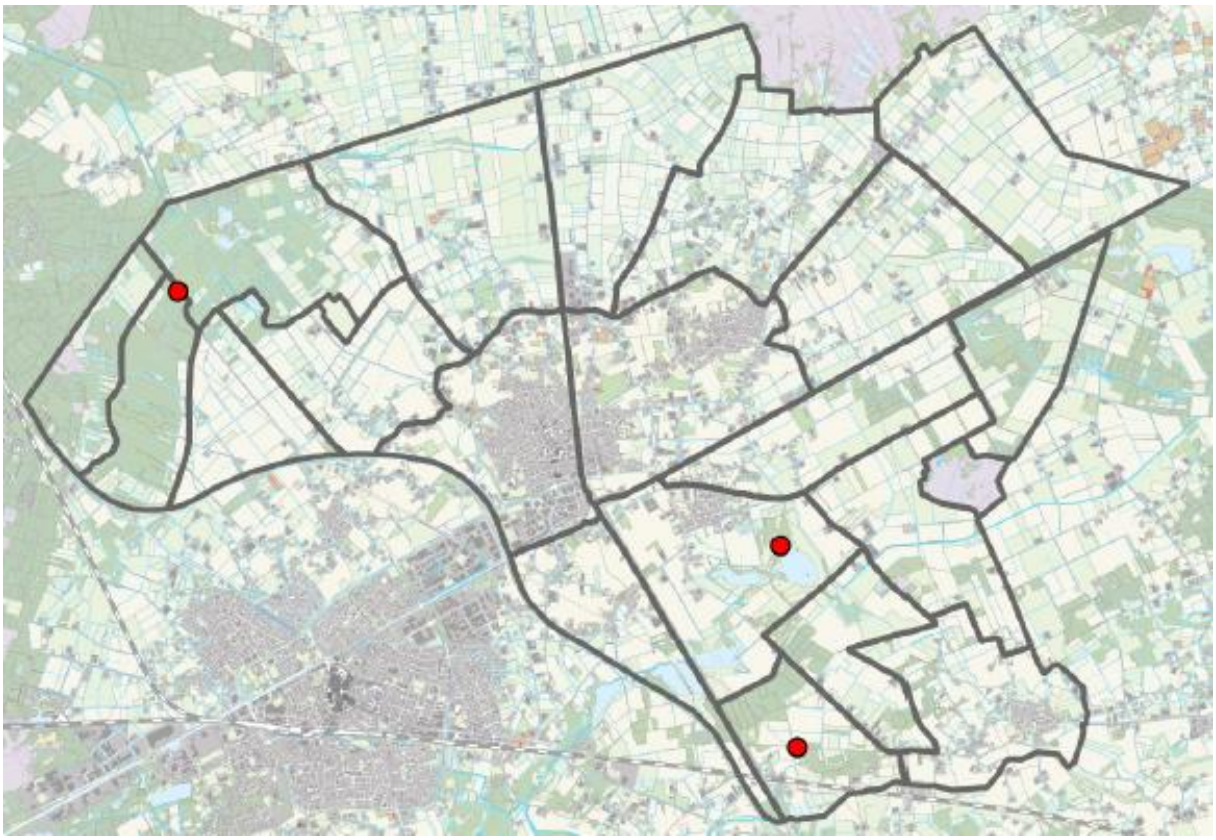
Figuur 90. Wespendief: verspreiding in 2025.

Bruine kiekendief (*Circus aeruginosus)*

Verspreiding en biotoop
De bruine kiekendief had een beperkte verspreiding in Nederweert en is in de loop van het onderzoek uit Nederweert verdwenen.
Territoria werden gevonden in De Banen, het Sarsven, De Zoom en De Kievit. Nesten lagen verborgen in rietveldjes en dichte rietkragen. Door venherstel is riet in De Banen zo goed als verdwenen. In het Sarsven verdween riet na het venherstel in 2009, maar herstelt de vegetatie na enkele jaren. In de huidige situatie is de rietkraag te smal en te ijl en (nog) niet geschikt. De terreinbeheerder streeft in beide vennen naar voedselarme omstandigheden waarbij riet feitelijk ongewenst is. De Zoom werd door verdroging ongeschikt. Riet is sterk afgenomen en na de zeer droge jaren in 2018-2021 amper beschikbaar. De Kievit is ongeschikt, met uitzondering van een rietveld in de meest oostelijke uitloper van het gebied.

Onderzoek 1994-2023
De territoria in 1994-2000 (1-3) zijn de laatste vestigingen van een karakteristieke roofvogel die daarvoor een regelmatige broedvogel was. Het laatste broedgeval in De Zoom werd in 1994 vastgesteld. Het peelrestant heeft een lange historie als geschikt broedbiotoop. Door verdroging en verruiging werden nestplaatsen ongeschikt en nam het prooiaanbod (water- en moerasvogels) zeer sterk af. Door intensief grondgebruik in het aangrenzende cultuurland was ook daar minder prooi beschikbaar.
De Banen was eveneens een bekende locatie. Na venherstel in 1992, 1998 en 2015-2017 werd het gebied minder geschikt. De oeverzone met brede rietkragen werd opgeschoond en door voedselarmere omstandigheden verdwenen de laatste rietveldjes. Hoewel venherstel het proces van afname waarschijnlijk heeft versneld was ze, gezien de leegloop in het zuidoosten van Nederland, ook zonder deze werkzaamheden verdwenen. Het laatste territorium dat in 2013 in De Banen werd vastgesteld was marginaal.
In 2021 werd het even spannend of de soort zich zou opnieuw ging vestigen. In het broedseizoen werd bij het grote eiland in de Kwegt een paar waargenomen. Waarschijnlijk hetzelfde paar werd ook bij het retentiebekken langs de Eindhovense Baan gezien. De oevers van het bekken zijn begroeid met riet en wilg. Op 9 mei werd een mannetje slepend met rietstengels waargenomen en werd steeds op dezelfde plaats geland. Een dag later werd ook het karakteristieke baltsritueel gezien. Helaas werd de euforie op een mogelijk broedgeval snel getemperd en werd na 16 mei geen activiteiten waargenomen. Het blijft opletten of een paartje kiekendieven het aandurft om Nederweert als broedgebied weer op de kaart te zetten.

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

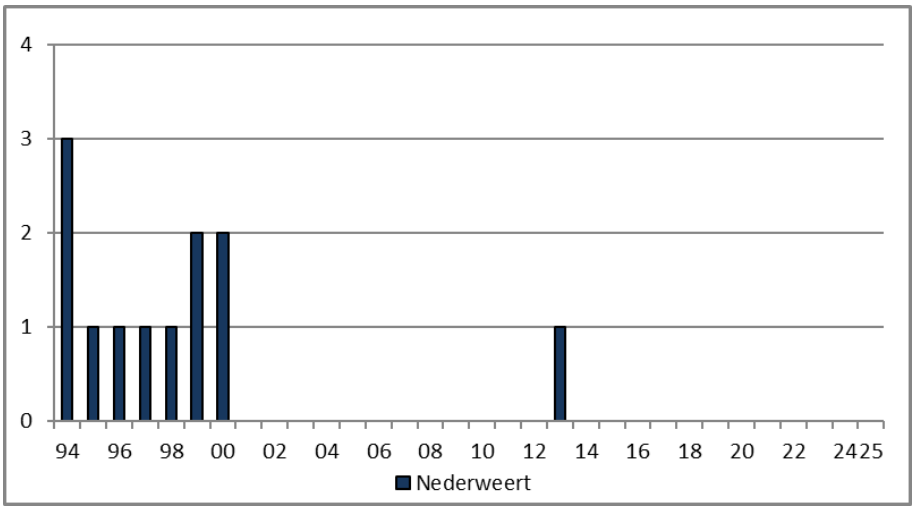

Figuur 91. Bruine kiekendief: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Havik *(Accipter gentilis)*

Havik, De Banen, 2 oktober 2025 (Jos Rooijakkers).

Verspreiding en biotoop
De havik heeft het verspreidingsgebied langzaam uitgebreid. Begin jaren negentig werden de grote bossen en bossen in halfopen cultuurland bezet. Daarna werden ze ook in bosjes in open cultuurland en in agrarisch bebouwd gebied gevonden.
De meeste paren broeden in het Weerterbos en in bossen in het zuidoosten van Nederweert (landgoed 't Kruis, De Banen, Het Vlakwater, bossen Houtsberg, bossen Gebleektendijk, bossen Reulisweg, bossen Ingstraat, bossen Kolenhofweg en Wellenstein). Ook solitaire bosjes van minder dan 2 hectare (Groote Heide, Krommedijk) en een ecologische verbindingszone (De Wetering) worden bezet. De grove den is de favoriete nestboom. Nesten zijn ook gevonden in abeel, berk, Corsicaanse den, eik, els, lariks en spar. Monotoon naaldbos in het Maarheezerveld en populierenopstanden worden gemeden.

Onderzoek 1994-2023
De start van het onderzoek in 1994 (7) viel midden in de periode waarin de havik sterk toenam in Nederweert. Na de eeuwwisseling worden ook kleinere bossen in het cultuurland bezet. Het hoogtepunt was 2002 toen 15 territoria werden geregistreerd. In 2005-2017 (8-11) neemt de populatie af en stabiliseert op een lager niveau. In 2018-2023 (12-14, deels geschat) ligt het aantal iets hoger.
In 1988-2002 (1-8) neemt de havik in het Weerterbos sterk toe. In 1998 en 2002 werden liefst 8 territoria gevonden; allen zekere broedgevallen. Mede door een afname van beschikbare prooi liepen de aantallen vervolgens terug. De houtduif, een belangrijke prooi voor de havik, verliet de bossen massaal, de konijnenpopulatie stortte in en ook de fazant is praktisch verdwenen. Dat geldt ook voor torenvalk en ransuil. Prooien als holenduif en zwarte kraai broeden nog steeds in het Weerterbos maar ook die aantallen nemen af (www. natuurgegevensprovincielimburg.nl, verslag onderzoek 2025, Ruud van Dongen). Hierdoor werd de concurrentiedruk tussen de haviken steeds groter. Dit vertaalt zich in een geleidelijke maar flinke afname (2003-2008: 6-4; 2009-2023: 4-2).

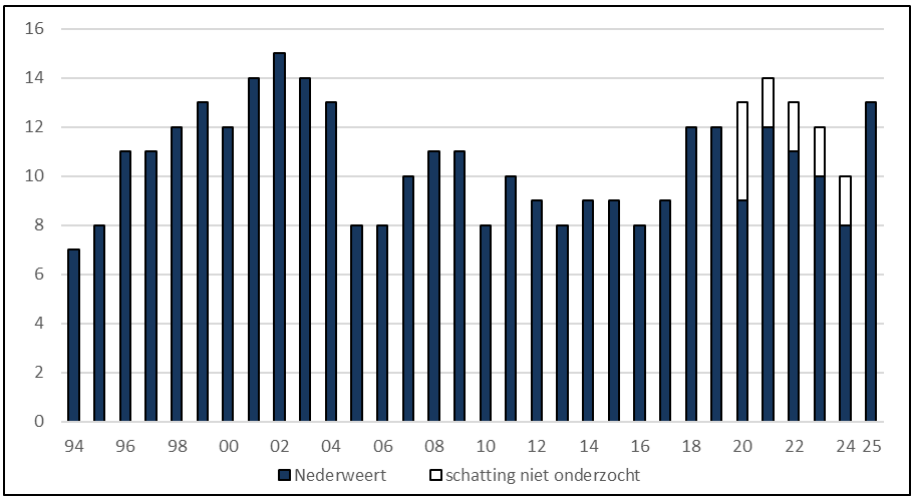

Figuur 92. Havik: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Een aantal paren is opgeschoven naar bosjes in het aangrenzende cultuurland, gebieden waar ze eerder niet werden aangetroffen. Houtduif en holenduif hebben zich vooral bij buurtschappen en in de dorpen gevestigd. Een jagende havik bij bebouwing was vroeger vrij uitzonderlijk, maar is geen bijzonderheid meer.
De havik was tot voor kort de alleenheerser onder de roofvogels. Met de komst van de oehoe krijgt ze er een geduchte concurrent bij die bovendien in staat is om een havik te verschalken (zie soorttekst oehoe).

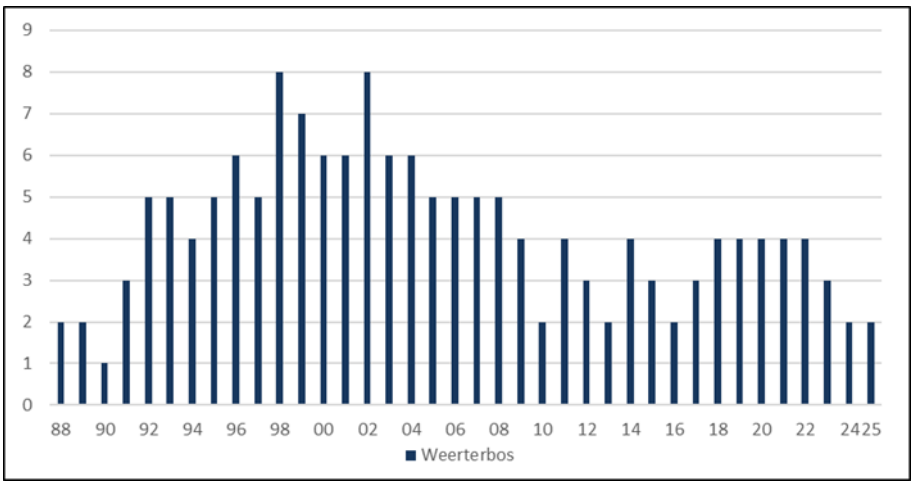

Figuur 93. Havik: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1988-2025.

In het zuidoosten van Nederweert nam de populatie toe (1994-2003: 3-7). In de jaren daarna (2007-2023: 4-8) is de stand vrij stabiel. Het gros broedt in een van de vele kleine bosgebieden. Kennelijk weten haviken in het gevarieerde landschap nog voldoende prooi te bemachtigen. Vervolging is in sommige jaren vastgesteld en verklaart het lage aantal in 2005 (3) en 2006 (2). Elders in Nederweert had met name De Kievit in het verleden een slechte reputatie. Het laatst verdachte voorval vond plaats in 2022 in het Weerterbos. Niet ver van de nestplaats werden in een poel 2 jonge dode haviken gevonden.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden 10 territoria (deels geschat) opgevoerd, in 2025 werden in het hele onderzoeksgebied 13 territoria gevonden. In 9 gevallen werd succesvol gebroed.
In het Weerterbos werden in beide jaren slechts 2 territoria geregistreerd. Door het lage aantal is de rivaliteit tussen paren klein en zijn haviken ‘stiller’ en lastiger te vinden. Eén paar heeft

succesvol gebroed, bij het andere territorium werd balts en nestindicerend gedrag waargenomen maar geen nest gevonden.

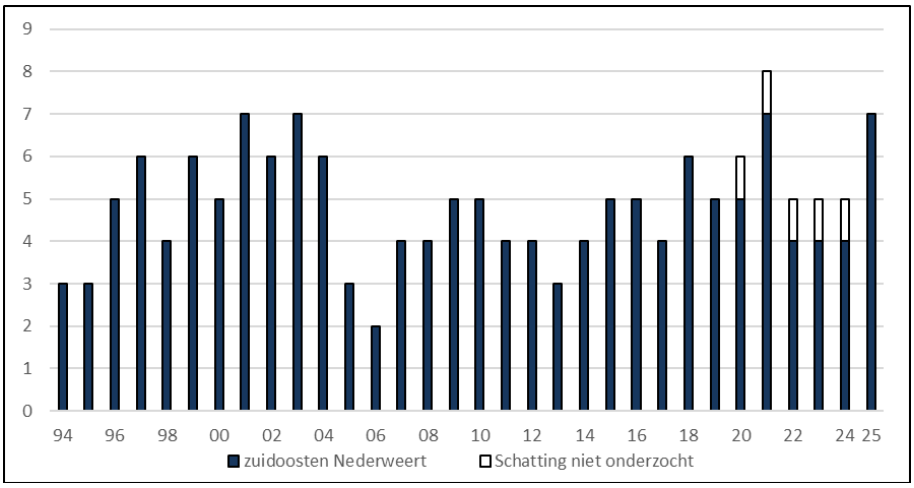

Figuur 94. Havik: aantalsontwikkeling in het zuidoosten van Nederweert in 1994-2025.

In het zuidoosten van Nederweert waren in 2025 7 territoria aanwezig. In landgoed ’t Kruis, een traditioneel broedgebied, werd geen territorium gevonden. In de bossen Ingstraat werd een broedsel mogelijk verstoord. In maart werd balts waargenomen, in mei werd onder de nestboom het nest en een ei gevonden. In de bossen Houtsberg werd in de omgeving van een horst meerdere keren de baltsroep gehoord, na 20 mei was het plotseling stil. Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat is gebroed.
Haviken jagen soms op grote afstand van het nest. In juni werd een jagend vrouwtje waargenomen afkomstig vanaf Sluis 13. De vogel sloeg toe bij een agrarisch bedrijf langs de Zuid-Willemsvaart en vloog met prooi rechtstreeks naar het nest richting de ecologische verbindingszone. De totale afstand bedroeg ten minste 2000 meter.

In Leveroy werd onder een Corsicaanse den een havikshorst met ei gevonden. Mogelijk was sprake van verstoring. Bossen Ingstraat, 2 mei 2025 (Mark Luijten).

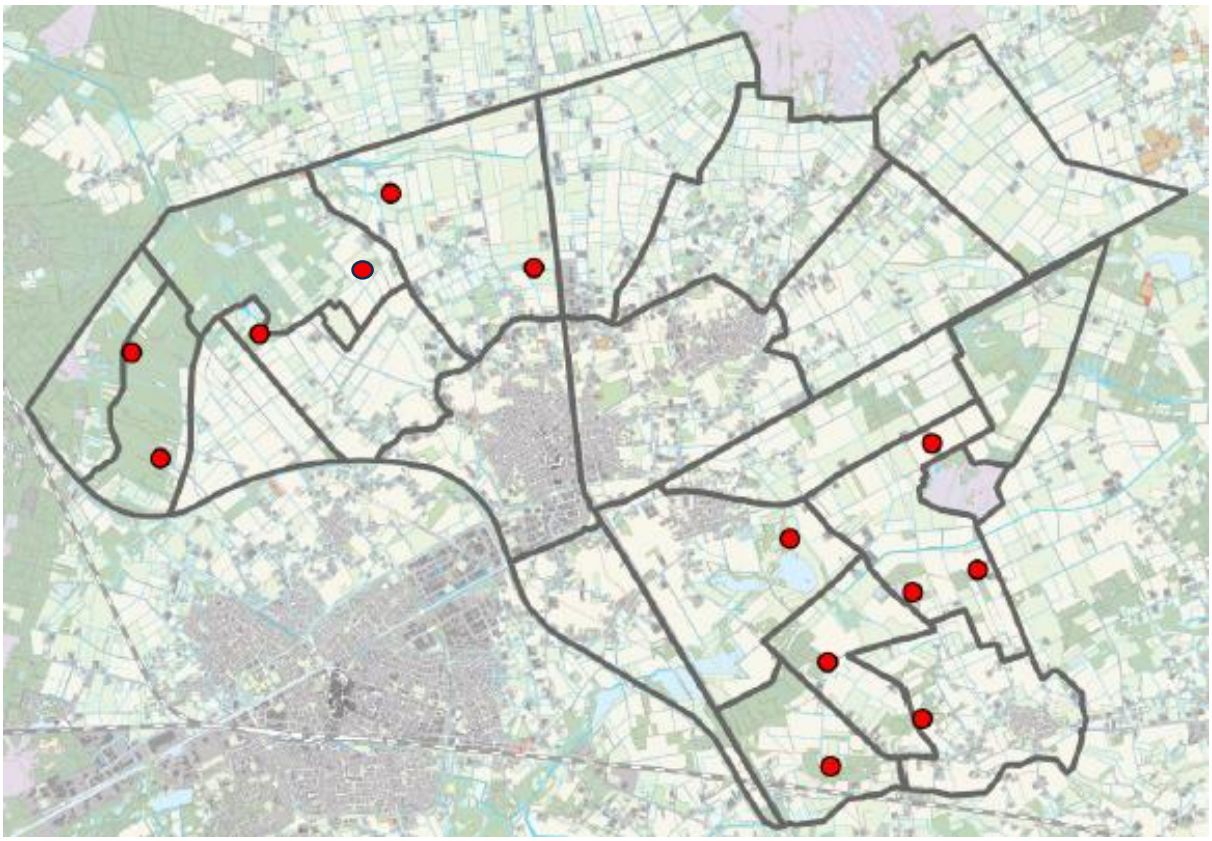

Figuur 95. Havik: verspreiding in 2025.

Sperwer *(Accipiter nisus)*

Verspreiding en biotoop
Sperwers kunnen in alle landschapstypen worden aangetroffen. Ze broeden vooral in halfopen cultuurland en in de omgeving van dorpen, buurtschappen en agrarisch bebouwd gebied. Enkele territoria worden in de grote bosgebieden gevonden. Sparrenbosjes of boomgroepen met sparren zijn favoriete nestplaatsen. Door houtkap en stormschade zijn veel sparrenopstanden verdwenen. Langdurige droogte en opkomst van de letterzetter in 2018 en 2019 had een vernietigend effect op de overgebleven sparren. Nieuwe sparrenbosjes worden door zowel particulieren als terreinbeheerders niet meer aangeplant.
Sperwers zijn soms bijzonder plaatstrouw aan de nestplaats zoals aan de rand van de bebouwde kom van Ospel. Hier wordt regelmatig gebroed in een tuin met grote coniferen en verschillende soorten dennen.

Onderzoek 1994-2023
In 1994-2023 werden meestal 8-12 territoria gevonden. De trend is licht negatief en volgt het landelijke scenario waarin vanaf 2000 een afname wordt vastgesteld (Boele *et al*., 2023).
De sperwer is een lastig te onderzoeken soort. Omdat de telgebieden in Nederweert erg groot zijn is de tijdsbesteding te laag om deze roofvogel goed te kunnen onderzoeken. De trend die is vastgesteld is reëel.
Door de opkomst van de havik broeden in de bossen van Nederweert nog maar weinig sperwers. Afname van de havik in het Weerterbos heeft (nog) niet tot een herstel van de sperwer geleid. Agrarisch bebouwd gebied en de dorpen en buurtschappen zijn aantrekkelijke broedgebieden. De dichtheid aan zangvogels (boerenerven, tuinen, parken) is relatief hoog en de predatiedruk door havik relatief laag.
In het verleden werden eind juni/juli sparrenbosjes aanvullend bezocht om zoveel mogelijk broedgevallen te lokaliseren. Op deze wijze kwamen territoria in beeld die tijdens reguliere bezoeken waren gemist. Omdat de meeste sparrenbosjes na 2019 zijn verdwenen moet een

deel van de populatie zich op andere nestbomen gaan richten. De uitdaging om het aantal territoria te bepalen wordt hierdoor alleen maar groter.

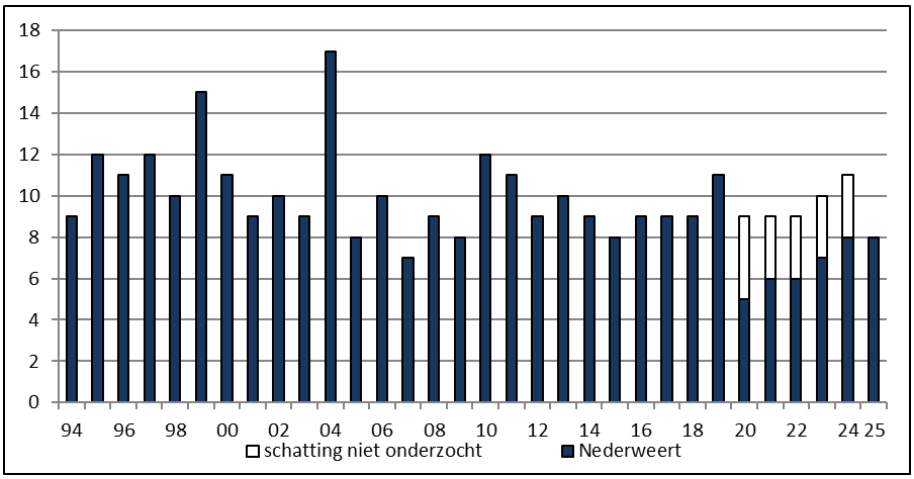

Figuur 96. Sperwer: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025
Zowel in 2024 als in 2025 werden 8 territoria vastgesteld. De 4 gebieden die in 2024 niet werden onderzocht leverden in 2025 geen extra territoria op. In 2025 werden in juli meer aanvullende bezoeken gebracht dan in de meeste jaren en werd slechts één extra territorium gevonden. Op 2 locaties werd gebroed in een tuin en bij 3 territoria werden nestindicerende waarnemingen gedaan.
De afwezigheid in cultuurland en agrarisch bebouwd gebied tussen de Laarderheide en de Noordervaart en in Leveroy is niet reëel. Er werden in de broedtijd wel waarnemingen gedaan maar te weinig om als territorium op te kunnen voeren.

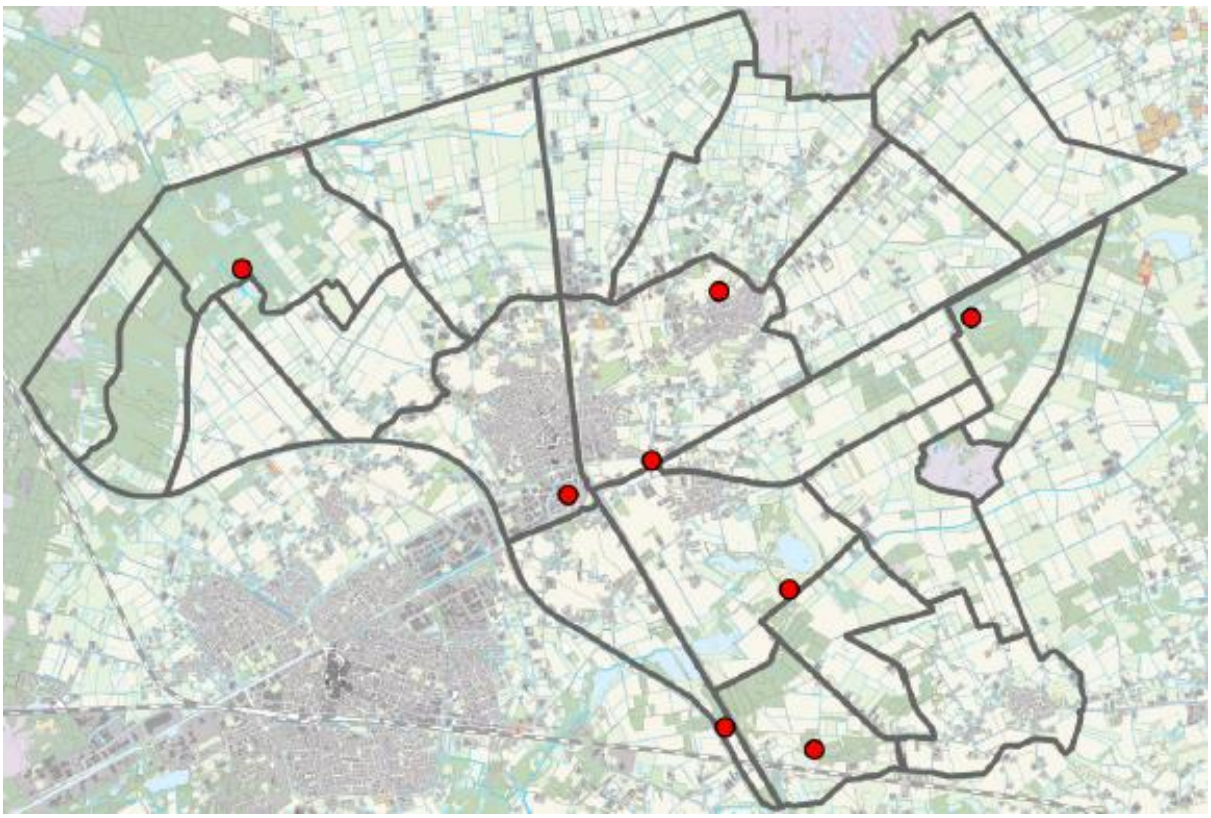

Figuur 97. Sperwer: verspreiding in 2025.

Buizerd *(Buteo buteo)*

Buizerd, De Banen 24 september 2025 (Jos Rooijakkers).

Verspreiding en biotoop
De buizerd heeft het verspreidingsgebied flink uitgebreid. In de eerste jaren van het onderzoek werden ze vooral in het Weerterbos en in bos en halfopen cultuurland in het zuidoosten van Nederweert gevonden. In de rest van de gemeente was de buizerd toen nauwelijks te vinden. Na de eeuwwisseling kwam hier verandering in en werd ook open cultuurland en agrarisch bebouwd gebied bezet [figuur 98].

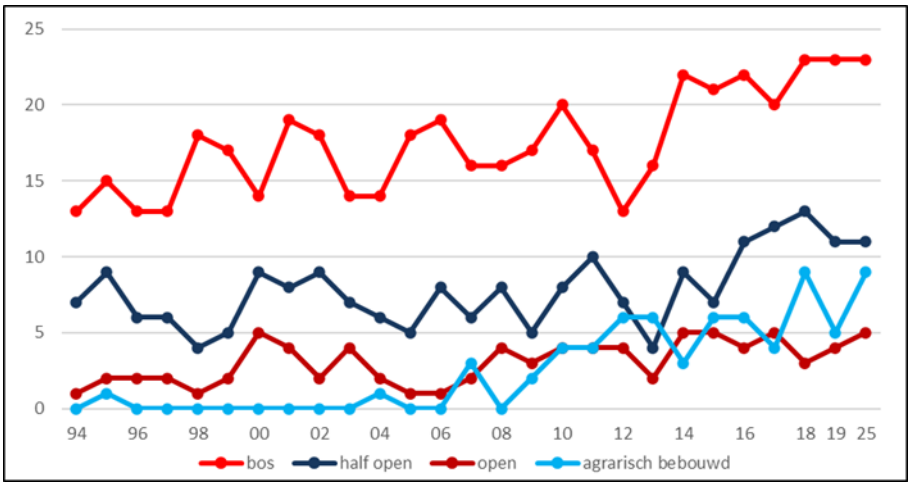

Figuur 98. Buizerd: aantalsontwikkeling in bos, halfopen cultuurland, open cultuurland en agrarisch bebouwd gebied in 1994-2019 en 2025.

In open cultuurland wordt gebroed in wegbeplanting, erfbeplantingen met oudere bomen, ruilverkavelingsbosjes, solitaire bomen en een enkele houtwal. Prooi, vooral muizen en mollen, is door intensief grondgebruik flink afgenomen. Toename van percelen met akkervogelbeheer

is vermoedelijk gunstig voor het prooiaanbod. Raaigrasland, percelen met graszoden, bloementeelt en aspergevelden hebben niets te bieden.
In agrarisch bebouwd gebied is het prooiaanbod gunstiger door de kleinschalige inrichting van het landschap, de aanwezigheid van boomkwekerijen en lintbebouwing met moestuinen en verruigde percelen. In dit biotoop zijn steeds meer geschikte nestbomen beschikbaar door het ouder worden van erfbeplantingen, kleine bosjes en boomgroepen. Het gunstige voedselaanbod wordt ook door de florerende populatie van de steenuil bevestigd.
De buizerd heeft een breed scala aan soorten nestbomen. Ze broeden net als de havik meestal in grove den en ook in abeel, acacia, berk, Corsicaanse den, eik, els, lariks, populier, spar en treurwilg.

Onderzoek 1994-2023
De buizerd heeft de positie van meest algemene dagroofvogel stevig in handen. In 1994 werden 'maar' 21 territoria vastgesteld, in de jaren daarna nam het aantal in een gestage golfbeweging toe naar maximaal 50 territoria in 2018. In 2019-2023 lijkt de populatie te stabiliseren, met de aantekening dat in de niet-onderzochte gebieden het aantal op basis van historische gegevens is geschat. De golfbeweging in de grafiek [figuur 99] is te herleiden tot veranderingen in het voedselaanbod, waarbij muizenrijke of muizenarme jaren de doorslag geven.

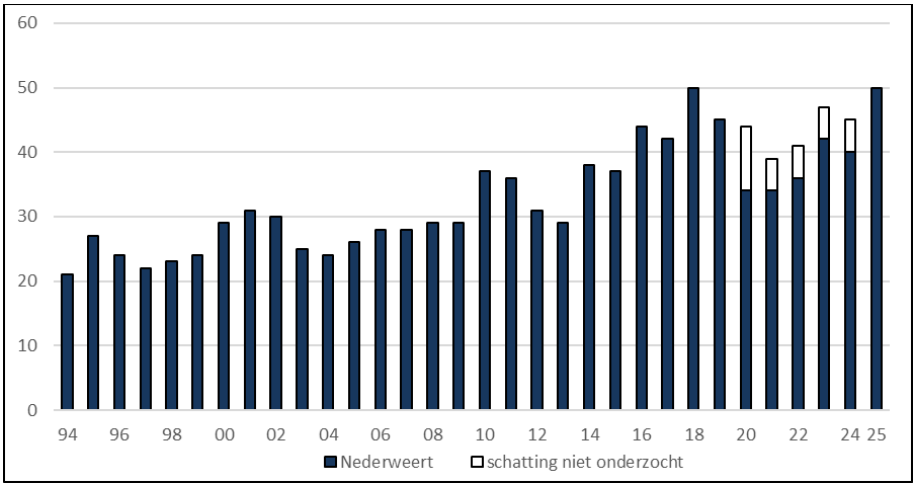

Figuur 99. Buizerd: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

De buizerd kan in alle landschapstypen als broedvogel worden aangetroffen. Bos is de belangrijkste biotoop waarbij het opvallend is dat ze nog steeds nieuwe plekken bezetten (1994-2012: 13-20; 2013-2025: 16-23). Broedparen die ook in het aangrenzende cultuurland jagen hebben een gevarieerder voedselaanbod (bos- en veldmuizen) dan de paren die alleen in cultuurland broeden. Het Weerterbos is veruit het belangrijkste broedgebied en vanaf 1991 goed onderzocht. In het laatste decennium is een populatie van 8-14 territoria aanwezig.
In halfopen cultuurland is een soortgelijke ontwikkeling als in de bos vastgesteld (1994-2013 4-10; 2014-2025: 7-13). In open cultuurland is het aantal licht toegenomen (1994-1999:1-2; 2000-2016: 1-5; 2017-2023: 3-5). Agrarisch bebouwd gebied was eerst niet in beeld bij de buizerd, maar de ontwikkelingen mogen toch wel spectaculair worden genoemd. In 1994-2008 (0-3) is ze een onregelmatige broedvogel en werd in slechts 3 jaren een territorium gevonden. In 2009-2025 (1-9) worden ze jaarlijks vastgesteld. De populatie is inmiddels groter dan die in open cultuurland en nadert de omvang van de paren die in halfopen gebieden broeden [figuur 98].
Moeras is naar areaal een relatief klein biotoop en wordt incidenteel bezet. In stedelijk gebied wordt aan de randen incidenteel een territorium vastgesteld
Roofvogelvervolging is vastgesteld in het gebied tussen De Zoom, Leveroy en Het Vlakwater, de omgeving van De Kievit en het zuidelijke deel van het Weerterbos.

In de broedtijd is het fenomeen ‘agressieve buizerd’ ook in het onderzoeksgebied vastgesteld. Sommige paren tolereren in de jongenfase geen menselijke activiteit en schuwen een duikvlucht niet waarbij soms lijfelijk contact wordt gemaakt. Duikvluchten op passanten zijn bekend in de Kruisvennen en langs de Banendijk ter hoogte van De Zoom.

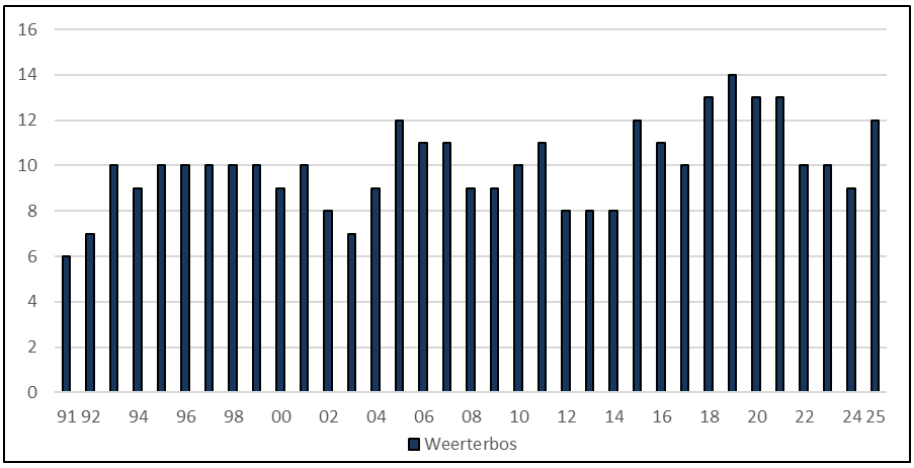

Figuur 100. Buizerd: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1991-2025.

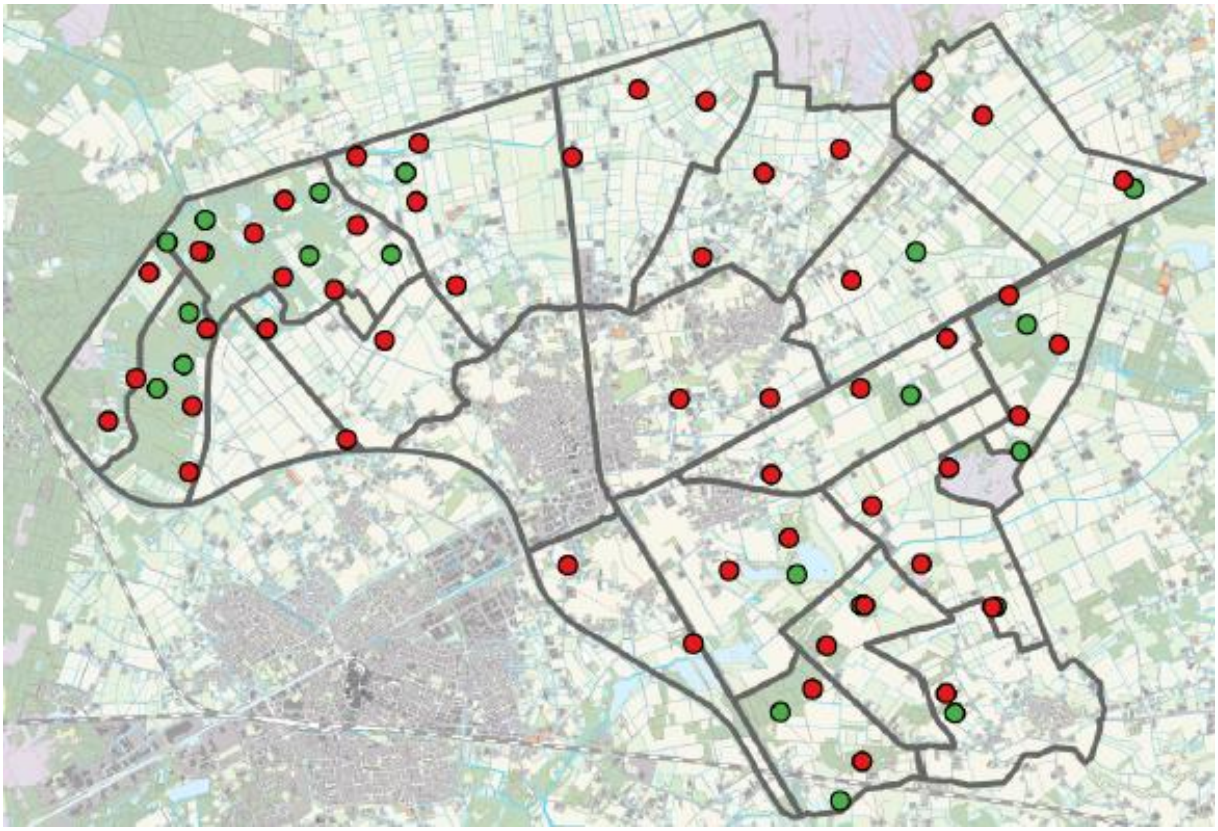

Figuur 101. Buizerd: verspreiding in Nederweert in 1994 (groene stip: 21 territoria) en in 2025 (rode stip: 50 territoria).

Onderzoek 2024-2025

In 2024 werden 45 territoria (deels geschat) opgevoerd. Bij slechts 18 van 40 territoria werd nestindicerend gedrag of een nestvondst opgegeven. Vermoedelijk heeft de hoge grondwaterstand tijdens het broedseizoen een rol gespeeld. Veel prooidieren zijn in het kletsnatte voorjaar waarschijnlijk verdronken en de reproductie zal laag zijn geweest. In 2025 waren de grondwaterstanden aanvankelijk nog steeds vrij hoog. In alle telgebieden werden 50 territoria geregistreerd. Dit hoge aantal werd in verband met een voorafgaand slecht

muizenjaar niet verwacht. Bij 33 paren werd nestindicerend gedrag waargenomen of een nestvondst gedaan. Onderzoekers van de provincie Limburg ontdekten in het Weerterbos broedgevallen die nog niet bekend waren. Met deze aanvullende informatie kon het aantal territoria beter worden bepaald.

Torenvalk *(Falco tinnunculus)*

Torenvalk, omgeving Mussenbaan, 15 juli 2015 (Jos Rooijakkers).

Verspreiding en biotoop
De torenvalk is uit de grote bossen verdwenen en in halfopen cultuurland sterk afgenomen. Territoria worden vooral in open cultuurland en agrarisch bebouwd gebied vastgesteld. De meeste paren broeden in een nestkast bij particulieren of op boerenerven. Soms wordt gebroed op oude kraaiennesten, loofbosjes, hoogspanningsmasten of in gebouwen met een geschikte opening. In het onderzoeksgebied is een surplus aan torenvalkenkasten aanwezig [figuur 103]. De meeste worden niet of onregelmatig bezet. Voedselgebrek is vermoedelijk de beperkende factor. Vooral muizen, een belangrijke voedselbron, zijn door intensief grondgebruik flink afgenomen. Een lichtpuntje zijn de kruiden- en zadenrijke akker- en weidevogelpercelen waarvan het areaal in recente jaren is uitgebreid. Torenvalken worden afhankelijk van het gekozen mengsel regelmatig ‘biddend’ boven deze muizenrijkere percelen waargenomen.

Onderzoek 1994-2023
De trend van de torenvalk is licht afnemend. Het aantal territoria wordt bepaald door het muizenaanbod. In goede muizenjaren worden meer paren vastgesteld, in slechte jaren minder. De aantalsontwikkeling komt sterk overeen met de trend van de ransuil en kerkuil en iets minder met de buizerd. Op hoofdlijn is sprake van een 4-6 jarige cyclus terwijl vroeger een 3-jarig patroon gangbaar was. Muizenplagen zoals die bij de oudere generaties bekend zijn, behoren tot het verleden.

In slechte muizenjaren telt de populatie 9-16 territoria, in goede jaren ligt het aantal tussen de 17-26 territoria. In de tijdreeks was 2013 een extreem slecht jaar met slechts 9 territoria [figuur 102]. Kerkuil en ransuil werden toen ook in een zeer laag aantal vastgesteld.
Torenvalken waren vóór 1994 talrijker dan in de periode daarna. De achteruitgang wordt toegeschreven aan verslechtering van de biotoop in het cultuurland en opkomst van de havik in bos. De bossen waren vroeger een belangrijk broedgebied. Alleen in het Weerterbos zaten in 1972 al 10 broedparen (Loven & Pahlplatz, 2003).

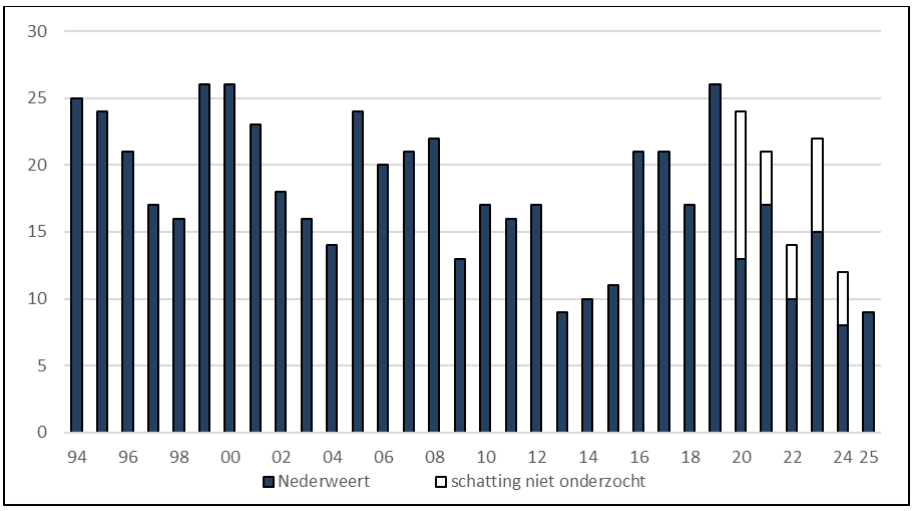

Figuur 102. Torenvalk: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025
In de slechte tot matige muizenjaren 2024 en 2025 werden respectievelijk 12 (deels geschat) en 9 territoria vastgesteld. In 2024 heeft de extreme regenval en hoge grondwaterstand ongetwijfeld een rol gespeeld. In 2025 werd de laagste stand ooit in 2013 geëvenaard.
De slechte situatie blijkt uit de afwezigheid in het open cultuurland en agrarisch bebouwd gebied tussen de Zuid-Willemsvaart en Meijelsedijk en in de Kruisvennen. Dat zelfs nestkasten in een gebied met de meeste akker- en weidevogelpercelen niet werden bezet is veelzeggend. Dat geldt ook voor het relatief kleinschalige landschap in de omgeving van Roeven/Schoor. Dit gebied oogt geschikt echter is de laatste 4 jaar geen broedgeval gevonden.

Deze nestkast was in 2025 een van de 9 locaties waar succesvol werd gebroed. Den Breijen Ospel, 8 juni 2025 (Thijs Loven).

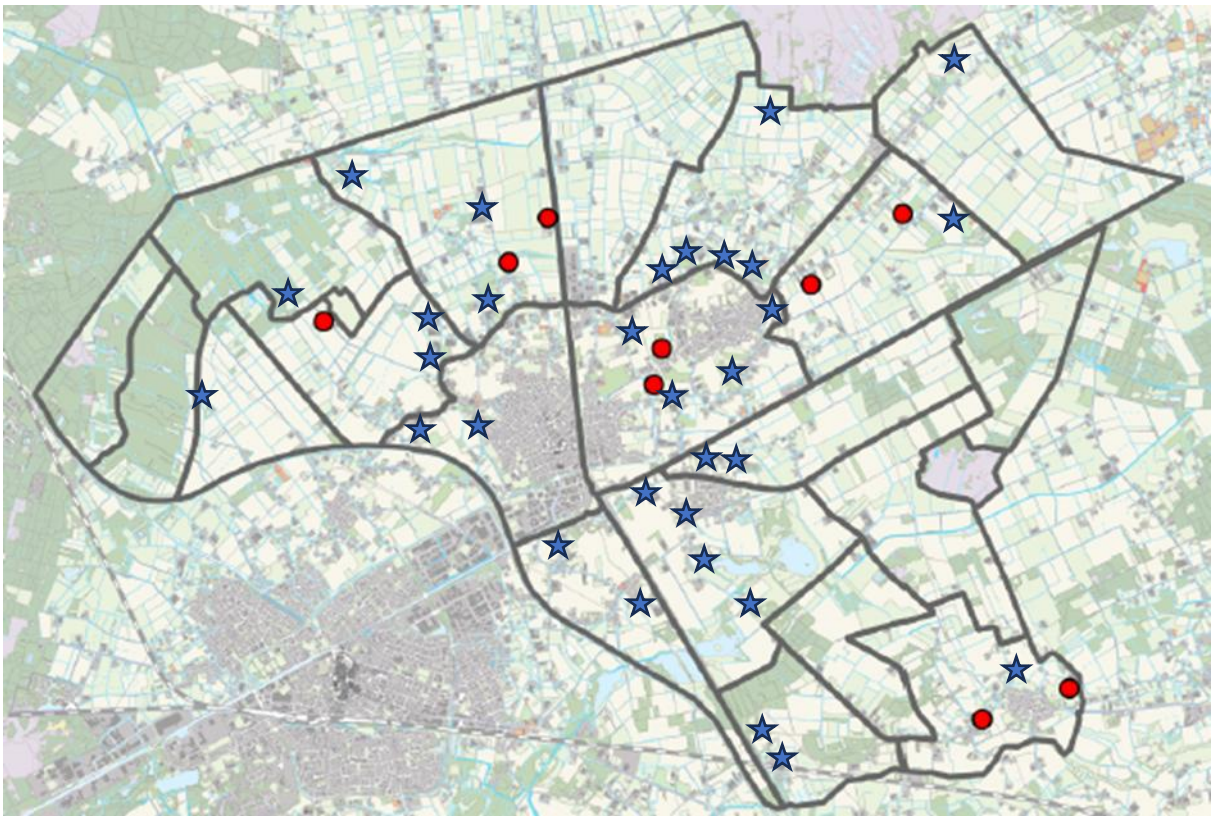

Figuur 103. Torenvalk: verspreiding territoria (rode stip) en bekende, niet bezette nestkasten (ster) in 2025.

Boomvalk *(Falco subbuteo)*

Verspreiding en biotoop
De boomvalk heeft een zeer beperkte verspreiding. Territoria worden vooral in bos en open en halfopen cultuurland gevonden. Nesten zijn aangetroffen in wegbeplanting, houtwallen, langs bosranden en in hoogspanningsmasten. Van de 37 nestvondsten werden 18 in een hoogspanningsmast gevonden. Als nestboom viel de keuze op eik (9), grove den (5), berk (1) en populier (1). 3 nestvondsten zijn niet gedocumenteerd. In de periode dat libellen massaal uitvliegen worden ze vaak jagend boven de heidevennen waargenomen.

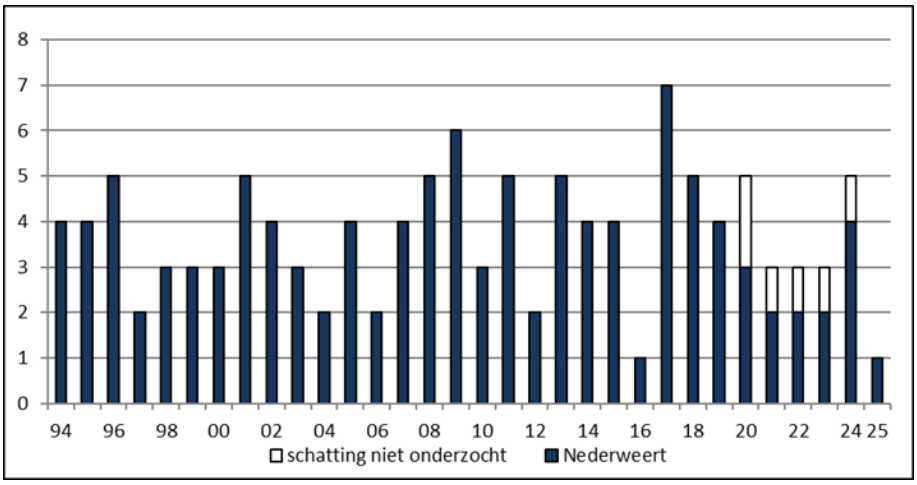

Figuur 104. Boomvalk: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 1994-2023
De populatie in Nederweert is redelijk constant en ligt gemiddeld tussen de 3-5 territoria. In 2016 werd slechts één territorium vastgesteld. Territoria zijn toen gemist door de zeer slechte weersomstandigheden. Bovendien viel toen tussen eind mei en half juni meer dan 200 millimeter neerslag in Nederweert en is de kans groot dat broedsels zijn mislukt.
Door onvolledig onderzoek in juli tot half augustus worden territoria gemist. In deze fase zijn zekere broedgevallen door de luid bedelende jongen beter op te sporen. Of de opkomst van de havik van invloed is op het aantal territoria is onbekend. Landelijk is de trend negatief (Boele *et al.,* 2025).

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden territoria gevonden in het Weerterbos (2), omgeving Broenenhoup (nest in wegbeplanting met eik) en het Sarsven (1). In 2025 werd het enige territorium gevonden langs de Houbenbaan (nest in wegbeplanting met eik) en werden 3 jongen geringd. Territoriale boomvalken werden waargenomen in de Lage Kuilen, de Kruisvennen ter hoogte van de Noordervaart en de Oude Baggertweg eveneens ter hoogte van de Noordervaart. In alle gevallen ging het om eenmalige waarnemingen. Aanvullend onderzoek in juli leverde geen nieuwe waarnemingen op.
Op het traject van de hoogspanningslijn Leveroy-Broenenhoup werden in 2024-2025 werkzaamheden uitgevoerd. De masten waren tijdens de werkzaamheden geen geschikte broedlocatie. Daarna waren ze ongeschikt door het ontbreken van kraaiennesten.

In het cultuurland ten zuiden van de Groote Peel werd in 2024 en 2025 succesvol gebroed. Houbenbaan, Ospel, 18 juli 2025 (Willem Maris).

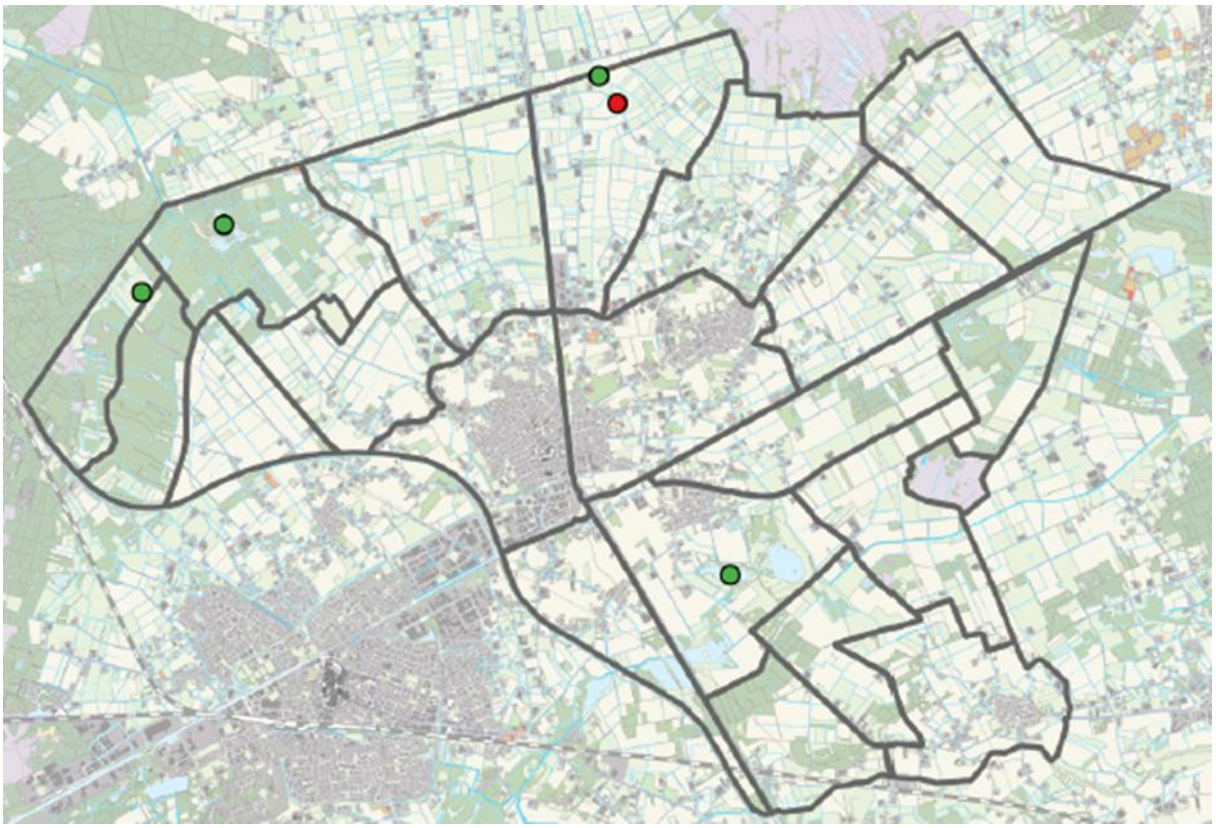

Figuur 105. Boomvalk: verspreiding in 2024 (groene stip, exclusief telgebied 05, 09, 10, 18) en 2025 (rode stip).

Slechtvalk (*Falco peregrinus)*

Slechtvalk, kerktoren, Nederweert-dorp, 16 april 2023 (Huub Janssen).

Verspreiding en biotoop
Slechtvalken worden in open en halfopen cultuurland en in stedelijk gebied vastgesteld. Ze maken gebruik van hoogspanningsmasten en broeden daar in een nestkast of op een oud kraaiennest. Dit is vastgesteld op de Laarderheide, de omgeving van De Zoom, de

Broenenhoup en de Platte Peeldijk. De kerktoren in het centrum van Nederweert-dorp is eveneens geschikt. Hier is geen nestkast aanwezig.

Onderzoek 1994-2023
In 1990 werd op de elektriciteitscentrale in Maasbracht het eerste zekere broedgeval in Limburg vastgesteld. Daarna neemt het aantal in Limburg snel toe. In de winter van 2000/01 is in Nederweert langere tijd een slechtvalk aanwezig. In de winters daarna werden ze vaker en op meer plaatsen in de gemeente waargenomen. Deze waarnemingen waren de opmaat naar het eerste zekere broedgeval in 2010. Het paar maakte gebruik van hoogspanningsmast op de Laarderheide waar een speciale nestkast was geplaatst. In de periode daarna neemt het aantal toe en wordt ze een jaarlijkse broedvogel (2011-2023: 1-5). De paren die in de 2 nestkasten broedden waren vrijwel ieder jaar succesvol. Paren die in een mast op een oud kraaiennest nestelen zijn minder beschut en kwetsbaar. Met name tijdens een storm is de kans op mislukking groot. De kerktoren in Nederweert-dorp wordt in de winter als slaapplaats en uitvalsbasis voor een prooivlucht gebruikt. In 2023 was in de broedtijd een paar aanwezig en werd nestindicatief gedrag waargenomen.
Slechtvalken blijken gevoelig voor vogelgriep. In eerste instantie betrof het exemplaren die alleen in de winter werden gevonden. In 2023 bleek dat ook de broedpopulatie door het virus wordt geraakt. Onderzoek aan 20 dode slechtvalken leverde bij 15 exemplaren een match van het virus op. De gevoeligheid voor het virus is vermoedelijk de verklaring voor de landelijk sterke afname in korte tijd (2021: 210-240; 2024: 150-170) (Boele *et al*., 2024).

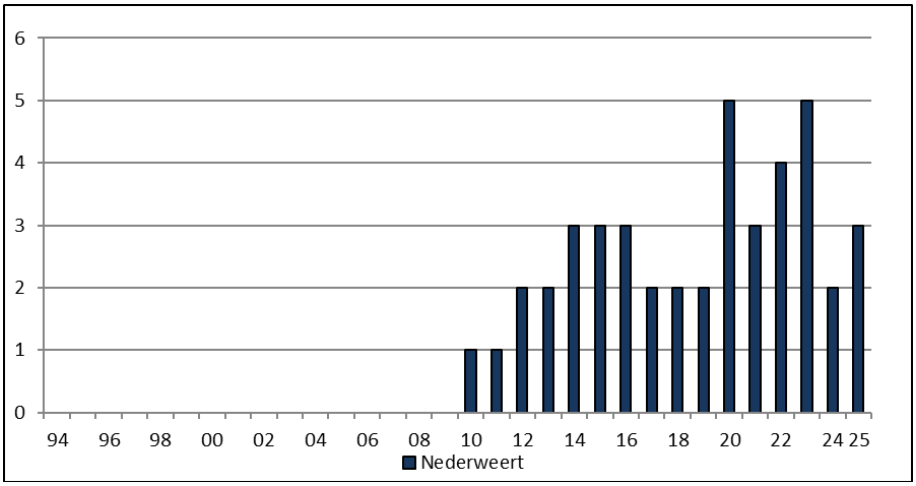

Figuur 106. Slechtvalk: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 waren 2 territoria aanwezig, in 2025 werden 3 territoria vastgesteld. In beide jaren werd in hoogspanningsmasten op de Laarderheide en bij De Zoom succesvol gebroed. In 2025 was op de kerktoren van Nederweert-dorp voor de tweede keer een paar aanwezig. Er werd balts waargenomen en prooi aangedragen.
Op 4 mei werd onder de kerktoren een geringde dode slechtvalk gevonden. De vogel was sterk ingedroogd en al langere tijd dood. Volgens de ringgegevens was het mannetje op 19 mei 2018 in Born als niet vliegvlug nestjong geringd (leeftijd 6 jaar, 11 maanden en 15 dagen). De afstand tot de vindplaats bedroeg bijna 28 kilometer (Bron: Vogeltrekstation Wageningen). Of deze slechtvalk slachtoffer van het vogelgriepvirus was, is niet onderzocht. Uit onderzoek blijkt dat dodelijke territoriale gevechten bij de slechtvalk niet ongewoon zijn (Boele *et al* , 2024). Frappant is dat op 7 mei weer 2 slechtvalken aanwezig waren. Mogelijk heeft eerder inderdaad een gevecht op leven en dood plaatsgevonden, maar een natuurlijke dood waarbij de open plek door een soortgenoot werd overgenomen is ook een optie. Een succesvol broedgeval is in ieder geval niet vastgesteld.

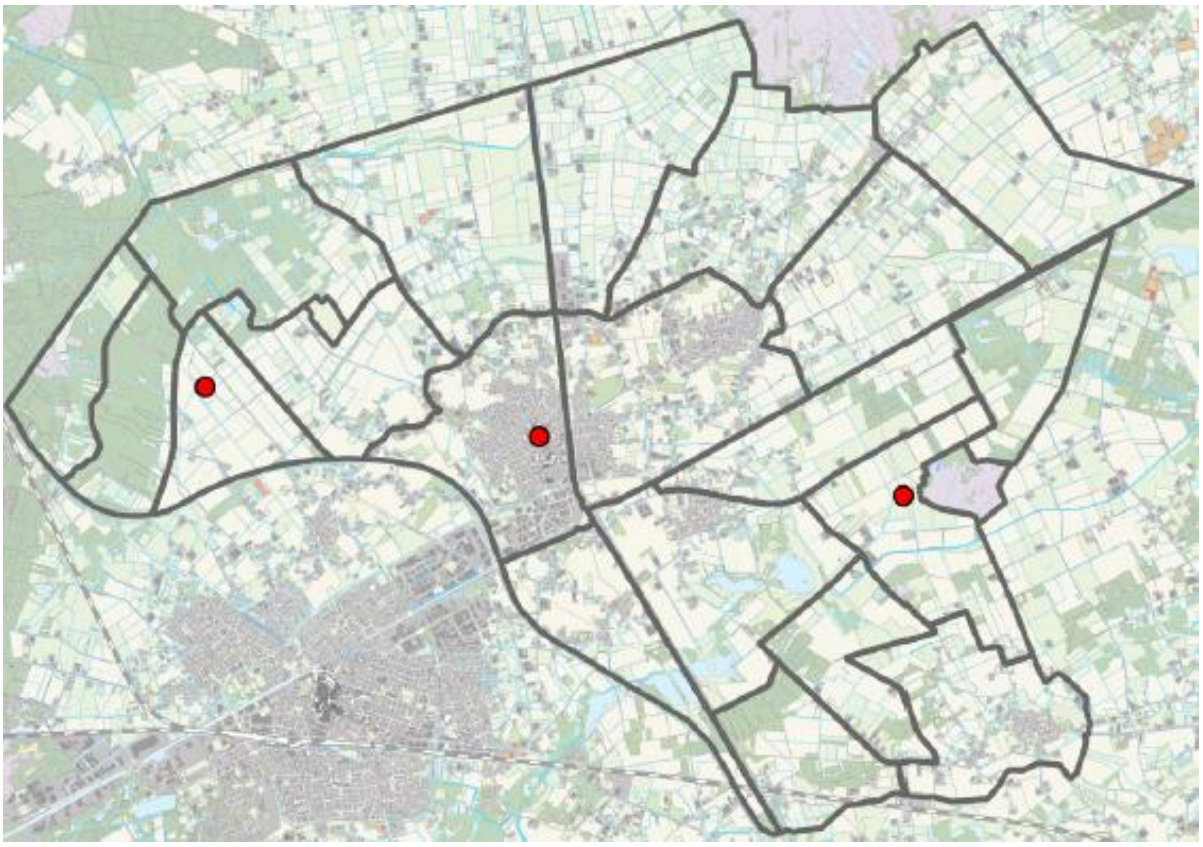

Figuur 107. Slechtvalk: verspreiding in 2025.

Patrijs (*Perdix perdix)*

Patrijs met juvenielen, Koneweg, Ospel, 18 juli 2019 (Jos van de Kerkhof).

Verspreiding en biotoop
Het verspreidingsgebied van de patrijs is enorm geslonken. In 1994 waren ze ruim vertegenwoordigd in open cultuurland en in agrarisch bebouwde gebieden en ook halfopen cultuurland was een belangrijk biotoop. Dit beeld is sterk gewijzigd. Open cultuurland op de

Laarderheide en De Wetering wordt amper meer bezet en ook in halfopen cultuurland in het zuidoosten van Nederweert heeft de soort fors ingeleverd. In het kerngebied van Nederweert, tussen de Zuid-Willemsvaart en Noordervaart, hielden patrijzen lang stand maar ook hier worden de ruimtes tussen de territoria steeds groter.
Patrijzen broeden op plaatsen waar voldoende dekking te vinden is. Wegbermen, perceelsloten, boomkwekerijen en percelen met weidevogelbeheer zijn belangrijke potentiële nestplaatsen. De kwaliteit van de biotoop gaat door schaalvergroting achteruit en ruigte, belangrijk voor de patrijs, wordt in de intensief gebruikte percelen steeds minder getolereerd. De verschraling van het landschap gaat gepaard met een afname van akkeronkruiden; een essentiële voedselbron voor de kuikens. Om het voor de soort nog complexer te maken; in het broedseizoen worden te veel bermen gemaaid en gaan nesten en dekking verloren, maar ook predatie is van invloed.
Zenderonderzoek in de omgeving van Ospel geeft meer inzicht in het terreingebruik. Uit de gegevens blijkt dat ze in de nachtelijke uren buiten het broedseizoen vaak op akkers verblijven. Op deze wijze 'wapenen' patrijzen zich tegen predatoren als vos en marterachtigen. Overdag is het omgekeerd. De vogels houden zich dan op langs bermen, sloten en andere ruigte op zoek naar voedsel en als dekking tegen roofvogels en kraaiachtigen. Uit het onderzoek blijkt ook dat ten minste 50 % van de paren in een wegberm broedt. Daarbij wordt menselijke activiteit als wegverkeer en honden die worden uitgelaten verdragen. De overige territoria worden gevonden in graan, hooiland of grasland (Maris, 2023). Ondanks aandacht via de media wordt ieder jaar in het broedseizoen een aanzienlijk areaal aan wegbermen en sloten gemaaid. Voor soorten als de patrijs is dat funest. Daarnaast staat het leefgebied rond de dorpen onder druk door uitbreiding van industrieterreinen en woonwijken.
In het onderzoeksgebied in Ospel is het areaal akkervogelpercelen het laatste decennium flink toegenomen. Patrijzen gebruiken deze percelen echter niet als broedgebied. In de winter, als voedsel schaars is, worden de percelen soms benut. Deze percelen hebben wel een positief effect op andere soorten. In de winter foerageren hier groepen putter, groenling, kneu, vink, keep en geelgors, in het voorjaar worden territoria gevonden van onder andere kwartel, fazant gele kwikstaart, roodborsttapuit, grasmus en bosrietzanger.

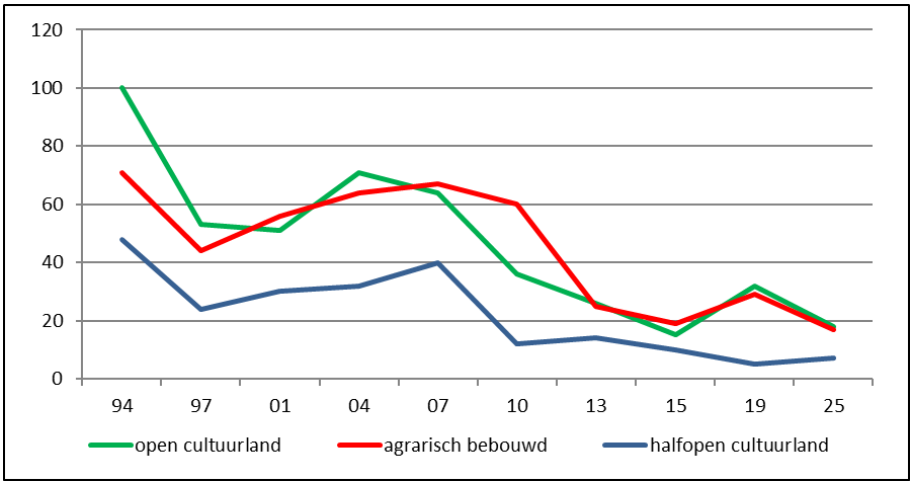

Figuur 108. Patrijs: aantalsontwikkeling in de belangrijkste biotopen per peiljaar in 1994-2019 en 2025.

Onderzoek 1994-2023
Het is nauwelijks meer voor te stellen dat in 1994, 220 patrijzenparen het cultuurland van Nederweert bevolkten. Dat lijkt veel maar was veel minder dan in de periode daarvoor toen ze op de Limburgse akkers veel talrijker waren (Hustings *et al.,* 2006). Het patrijzenonderzoek kent weinig hoogtepunten. De aantalsontwikkeling kan in vier tijdvakken worden samengevat: 1994-1998: 220-74; 1999-2006: 95-202; 2007-2015: 188-45; 2016-2023: 57-69.
In de koude winters van 1995/96 en 1996/97 liep de populatie, ondanks weinig sneeuwdagen, flinke averij op. De patrijs bleek toen nog over flinke veerkracht te beschikken. Er trad een

krachtig herstel op waarbij in 2007 een fraaie populatie van 202 territoria werd geteld. Dit herstel stond haaks op de landelijke ontwikkelingen van een gestaag afnemende populatie.
Vanaf 2007 volgt het onderzoeksgebied de landelijke trend en raakt de soort in een vrije val. Die werd versterkt door de milde winters van 2008/09-2012/13. De winters van 2009/10 en 2010/2011 waren relatief sneeuwrijk, de winter van 2012/13 was sneeuwrijk en vanaf 24 februari lag er een dik pak sneeuw. Landelijk bleef de sneeuw gemiddeld 18 dagen liggen tegenover 13 dagen normaal. Daarna volgde een zeer koude maart met een temperatuurgemiddelde van 2,5 Celsius tegenover 6,2 Celsius normaal, een van de koudste maartmaanden ooit (www.knmi.nl). In tegenstelling tot de periode na de koude winters eind jaren negentig bleken ze nauwelijks in staat om te herstellen. Na de warme en droge zomers in 2018-2021 is een lichte toename waargenomen terwijl op een veel krachtiger herstel werd gehoopt. In deze jaren waren de winters bovendien zacht tot zeer zacht wat gunstig is voor de overleving.
De vooruitzichten voor de patrijs zijn ongunstig. Bij een koude winter of zeer ongunstige condities in de zomer laat staan een combinatie van beide, zou de restpopulatie, alle inspanningen ten spijt, wel eens opnieuw flink uitgedund kunnen worden.

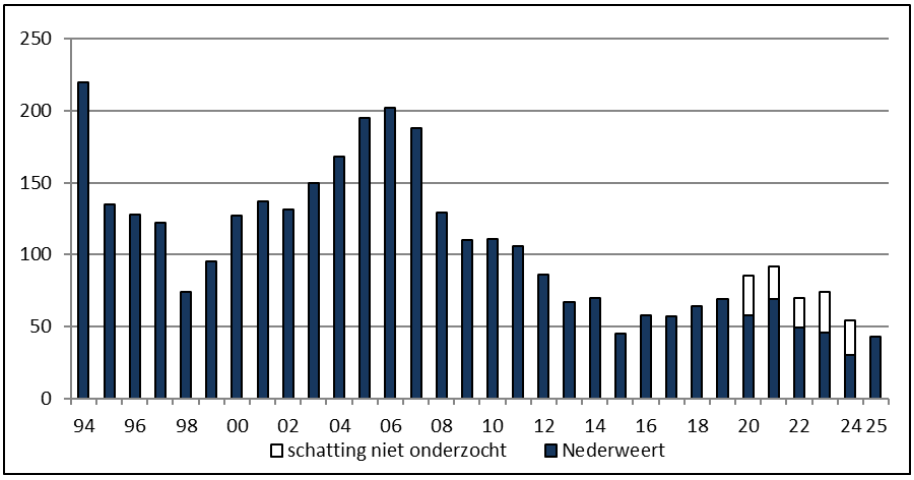

Figuur 109. Patrijs: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Ook in het kerngebied rond Ospel heeft de patrijs het zwaar. Omgeving Kreijel-Lemmenhoek, Ospel, 25 juni 2025 (Thijs Loven).

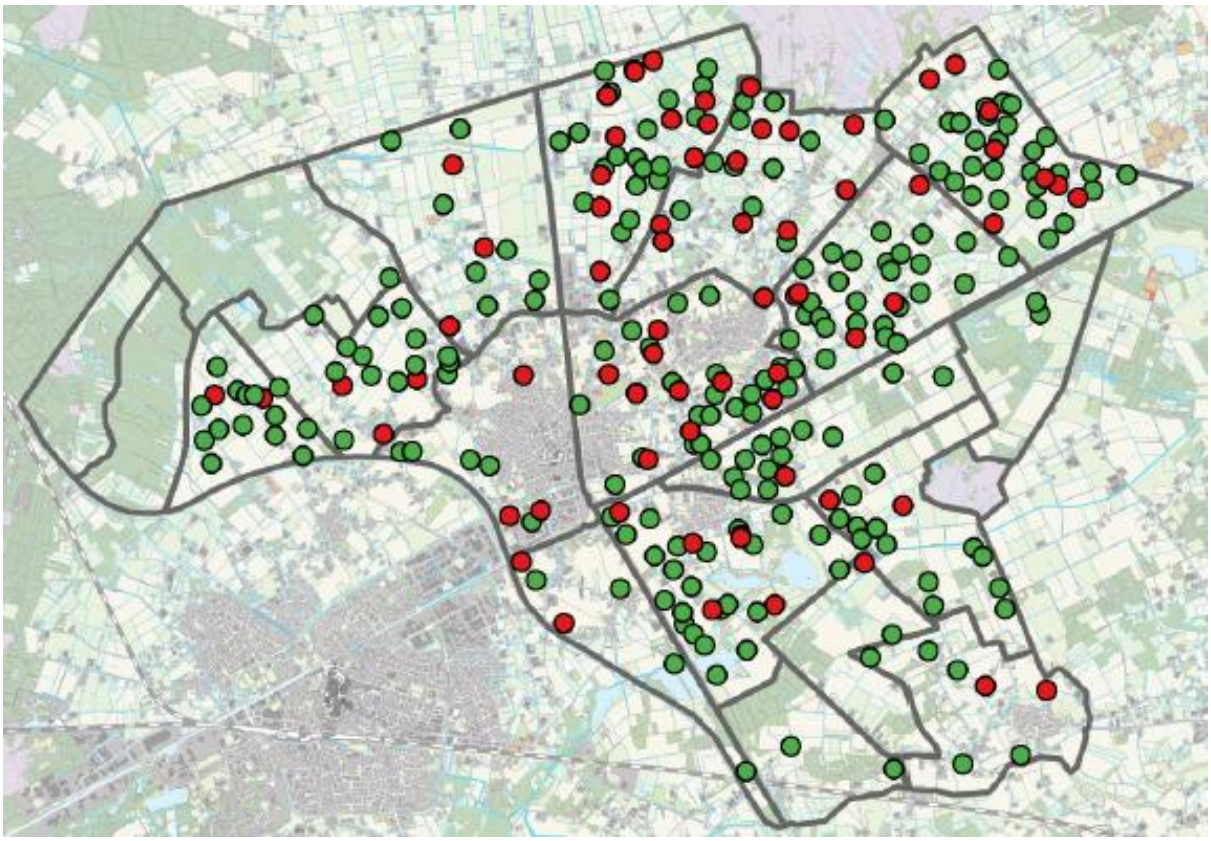

Figuur 110. Patrijs: verspreiding in 1994 (rode stip) en 2019 (groene stip).

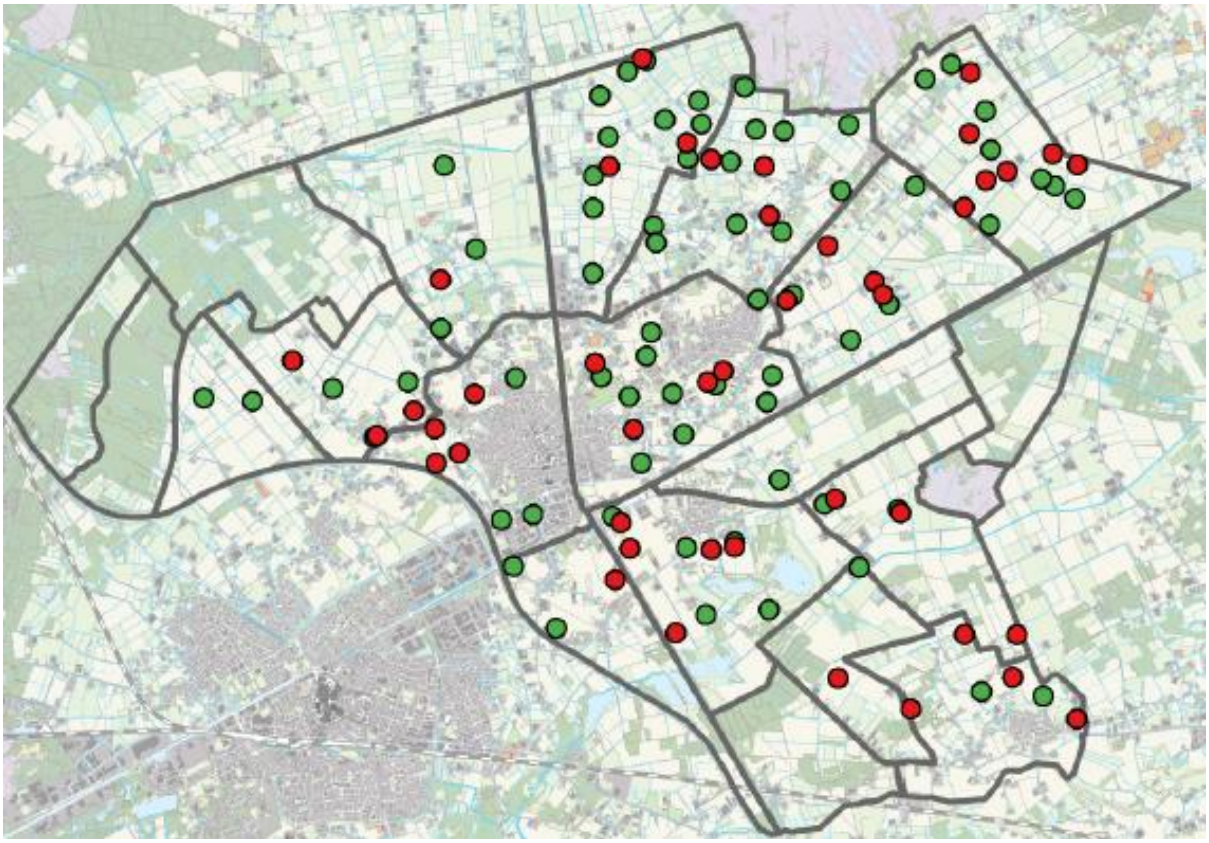

Figuur 111. Patrijs: verspreiding in 2019 (groene stip) en 2025 (rode stip).

Onderzoek 2024-2025
De teloorgang van de patrijs werd in 2024 (54, deels geschat) en 2025 (43) voortgezet. Het kletsnatte 2024 was ongunstig en er werden weinig broedsels grootgebracht (Maris, 2024). De ongunstige vooruitzichten werden in 2025 werkelijkheid door de laagste stand ooit. Ten opzichte van 2021 (92, deels geschat) is de populatie in 2025 meer dan gehalveerd. Verhoudingsgewijs werd in het kerngebied tussen de Noordervaart en Zuid-Willemsvaart het grootste verlies geleden (2021: 64; 2025: 21). De gecombineerde verspreidingskaarten 1994-2019 en 2019-2025 [figuur 110, 111] zijn een weergave van de leegloop in het cultuurland en spreken boekdelen.
Door de lage aantallen wordt het steeds lastiger om de populatie te onderzoeken. Patrijzen die geen concurrent in de buurt hebben zijn zwijgzaam en slechts korte tijd actief. Dit vraagt van de waarnemers een hogere bezoekfrequentie met kleinere deelgebieden om ook die paren op te sporen.

Kwartel *(Coturnix coturnix)*

Kwartel, geringd voor onderzoek. Mussenbaan, 25 juli 2025 (Jan Biemans).

Verspreiding en biotoop
Kwartels worden vooral in open cultuurland vastgesteld en soms in de halfopen gebieden. Het belangrijkste broedgebied zijn de vochtige extensieve hooilanden in de Mussenbaan en weidevogelpercelen ten zuiden hiervan. Extensieve percelen zijn een fractie van het cultuurland in Nederweert, maar de betekenis voor de kwartel is groot. In de meeste jaren wordt de helft van de populatie in deze gebieden gevonden, soms zelfs meer. Territoria worden ook gevonden in de Laarderheide, De Wetering, de omgeving van De Banen, De Zoom en in Het Vlakwater/De Koelen. Meestal worden ze gevonden in intensieve akkers met peen, aardappel, biet, graan en peulvruchten. In monotoon dicht raaigrasland worden ze zelden aangetroffen, mais is ongeschikt.

Aantalsontwikkeling 1994-2023
De aantalsontwikkeling van de kwartel verloopt bijzonder grillig. Het beste jaar in de tijdreeks was 2011 (48), 2018 (2) was een absoluut dieptepunt. Het grillige voorkomen is de kwartel niet vreemd en hoort bij het invasieve karakter waarbij top- en daljaren elkaar afwisselen [figuur 112].

In hoeverre het beeld compleet is en de vastgestelde territoria echte broedvogels zijn blijft giswerk. Het aandeel solitair roepende mannetjes met kortdurend verblijf, waarschijnlijk doortrekkers, is niet te bepalen en zorgt voor een behoorlijk grijs gebied. Daarbij zijn kwartels in de eerste 2 uren vóór zonsopkomst het meest actief. Het onderzoek in Nederweert begint in de meeste gebieden een halfuur voor zonsopkomst waardoor territoria worden gemist.
In de hooilanden en weidevogelpercelen in Mussenbaan/Moostdijk en omgeving worden ze jaarlijks vastgesteld. Veruit het beste jaar was 2011, landelijk ook een topjaar, toen 31 territoria werden gevonden.
In 1994-2012 waren ze gemiddeld talrijker dan in de periode daarna. Of de oorzaak binnen het onderzoeksgebied of ver daarbuiten moet worden gezocht is niet bekend. Grasland is in de onderzoeksperiode verder afgenomen, werd steeds intensiever gebruikt en is nauwelijks geschikt. Intensiever gebruik van bouwland en verschuivingen binnen de gewassen kan ook een rol spelen. Teelt van prei, ui en courgette neemt toe terwijl de uitbreiding van asperge-, sierbloemen- en graszodenteelt al eerder was ingezet. Dit speelt vooral in het zuidoosten van Nederweert. Kwartels worden niet in deze teelten aangetroffen. De opkomst van akker- en weidevogelbeheer vanaf 2012 is gunstig en jaarlijks worden hierin territoria gevonden, maar weegt waarschijnlijk niet op tegen de ontwikkelingen in gangbaar boerenland.
De resultaten in het onderzoeksgebied moeten worden geïnterpreteerd als een globale afspiegeling van de populatie die in Nederweert aanwezig is, waarbij de trend een weergave is van de landelijke bevindingen.

In het cultuurland rond De Kievit werden 6 territoria van de Kwartel gevonden. Kievitdijk, 7 juni 2025 (Thijs Loven).

Onderzoek 2024-2025
In 2024 (11, deels geschat) was sprake van een matig jaar. Territoria werden gevonden in de omgeving Mussenbaan/Moostdijk (7) en de omgeving van De Kievit/ De Wetering (2). In 2025 werd de hele gemeente onderzocht en werden 26 territoria vastgesteld; een van de betere jaren in de tijdreeks. De helft van de populatie werd in de omgeving Mussenbaan/Moostdijk/Broenenhoup aangetroffen. De overige territoria werden vastgesteld in de Laarderheide (2), de Groote Heide/De Kievit/ De Wetering (6), de Kruisvennen (3), Ospel-Oost (1) en Leveroy (1). Percelen waarvan het gewas is opgegeven en waar roepende mannetjes werden gehoord zijn: extensief hooiland (8), graan (4), aardappel (4) en akkervogelpercelen (3).

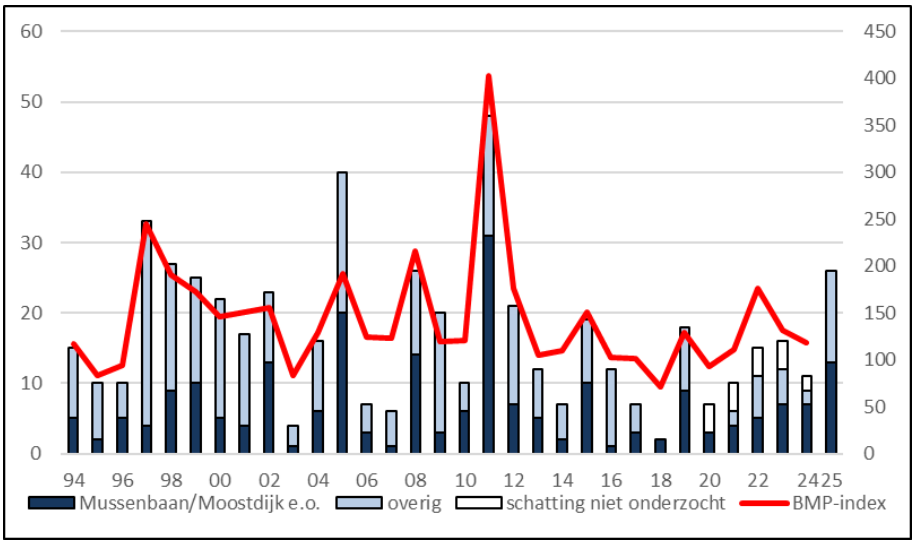

Figuur 112. Kwartel: aantalsontwikkeling in 1994-2025 in relatie tot de landelijke ontwikkeling (BMP-index).

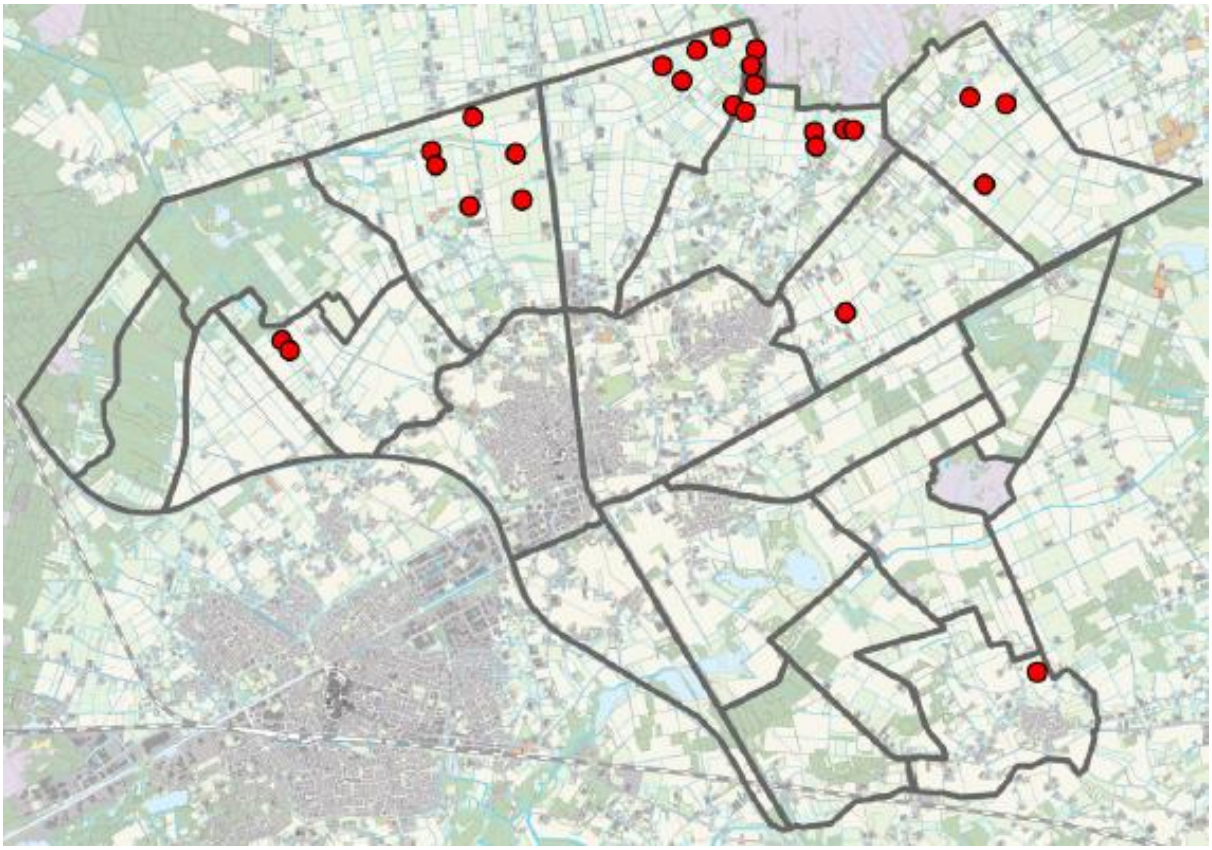

Figuur 113. Kwartel: verspreiding in 2025.

Waterral *(Rallus aquaticus)*

Waterral met juvenielen, de Kwegt 5 juli 2025 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
In de tijdreeks is de biotoop van de waterral sterk gewijzigd. Vennen werden na natuurherstel minder geschikt door opschoning van verruigde oevers en beheer gericht op voedselarme waarden (De Banen: 1992, 1998, 2015-2017; Sarsven: 2009). Nieuwe mogelijkheden ontstonden door herstel van verdwenen vennen en laagtes en de ontwikkeling van retentiebekkens (Schoorkuilen: 2007-2017; Weerterbos: 1998, 2002, 2012; Mussenbaan/Moostdijk: 2012, 2024-2025) en de retentiebekkens Laarderheide (2012) en Pannenweg (2011). De Zoom wordt door verdroging en verruiging steeds minder geschikt. Met name in droge periodes zakt het waterpeil tot ver beneden het maaiveld. Ook De Kievit is sterk verruigd. Dit langgerekte moerasgebied is minder droogtegevoelig door een permanente aanvoer van voedselrijk water.
Na neerslagrijke periodes en hoge waterpeilen worden ze soms op tijdelijk geschikte plekken gevonden. De meeste territoria worden gevonden in vegetatie met hennegras, pijpenstrootje en dichte riet- en pitrusvegetatie. Ze verlangen voldoende openheid van het terrein waarbij struwelen tot op zekere hoogte worden getolereerd.

Aantalsontwikkeling 1994-2023
Venherstel, verruiging en verdroging, koude of zachte winters, droge of natte periodes met sterk wisselende waterstanden en beheer zijn factoren die, vooral bij een samenloop, bepalen hoeveel territoria worden vastgesteld. Hierdoor is de populatie constant in beweging en kunnen de aantallen per gebied per jaar behoorlijk fluctueren [figuur ###]. De aantallen zijn laag na koude en milde winters (1994/95, 1995/96; 2008/09-2012/13) of hoog bij gemiddelde of bovengemiddelde neerslag en hoge waterstanden (1999-2003). De droogte in het broedseizoen in 2018-2021 heeft naast lokale impact vermoedelijk ook op landelijke schaal een nadelig effect gehad op het broedsucces van de waterral.

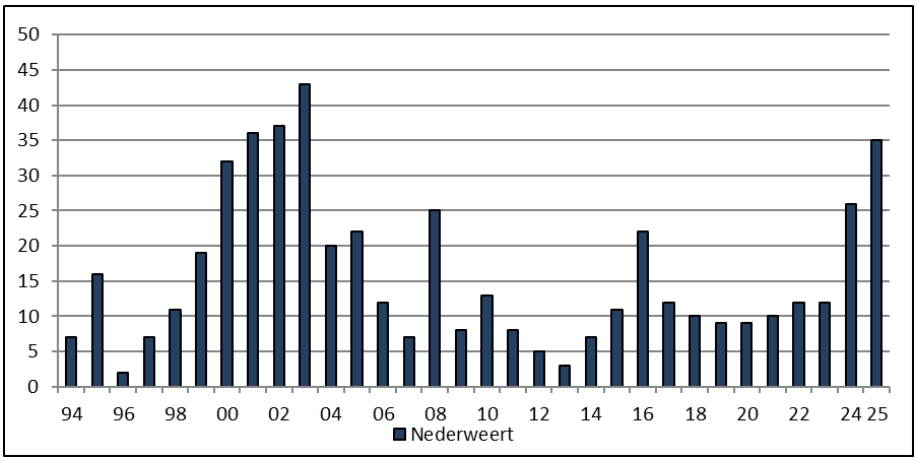

Figuur 114. Waterral: aantalsontwikkeling in Nederweert in 1994-2025.

De Zoom is het belangrijkste broedgebied in Nederweert. Het waterpeil in het peelrestant is van grote invloed op de territoria die worden gevonden [figuur 115] . In jaren met hoog een peil (28.80-29.10 m./NAP) worden de meeste territoria geregistreerd. In jaren met een laag peil (< 28.50-28.70 m./NAP) is het aantal klein of ontbreken ze. Door de zeer droge jaren 2018-2021 zakte het grondwater ver weg en was ze in 2018-2023 (0-2) meer af- dan aanwezig. De Zoom ligt in een komvormige laagte en is afhankelijk van regenwater en kwel. De aangrenzende landbouwpercelen zijn gedraineerd waardoor het gebied te weinig water ontvangt. Door de massale opkomst van wilg, vuilboom, els, populier en berk krimpt de biotoop en wordt het gebied steeds minder geschikt.

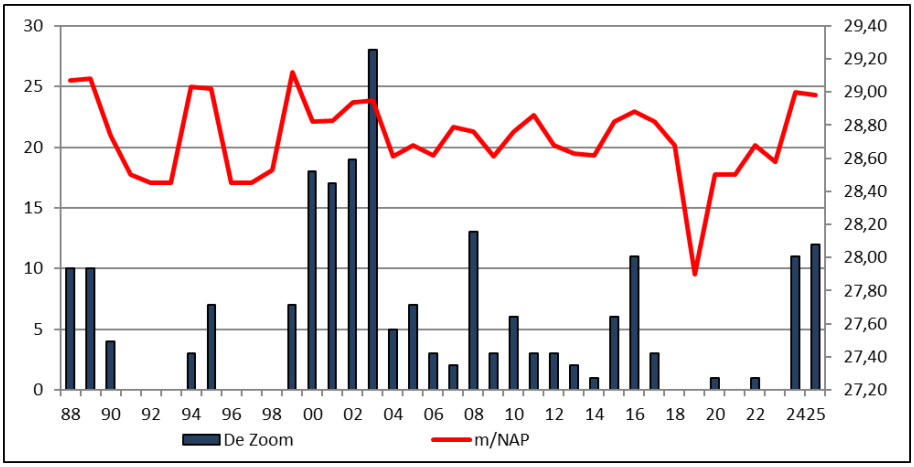

Figuur 115. Waterral: aantalsontwikkeling in De Zoom in 1988-2025 in relatie tot het waterpeil in maart (m./NAP).

In het Sarsven is venherstel van invloed op het aantal territoria. In 1991 (provincie Limburg) werden in het destijds voedselrijke ven 5 territoria gevonden. Rond het ven was een dichte rietkraag met afwisselend wilgen aanwezig. In 1994-2008 (0-3) is ze een regelmatige broedvogel maar neemt het aantal territoria af. Afwezigheid in 1996 was een gevolg van de koude voorafgaande winter.
De oevers werden door verruiging steeds minder geschikt voor de waterral. In 2009 is het ven opgeschoond en vrijwel alle opslag verwijderd. Door aanpassing van de waterhuishouding werd het gebied voedselarmer. Het peil werd afhankelijk van neerslag, kwel en toevoer vanuit De Banen.
Door het verwijderen van de oevervegetatie verdween broedgelegenheid en werden in 2009-2015 geen territoria vastgesteld. In 2016-2020 (0-3) waren de omstandigheden gunstiger. Er kwam riet tot ontwikkeling en de dichtheid van de vegetatie nam toe. In de droge jaren 2019-

2021 werd slechts één territorium gevonden [figuur 116]. In 2022 en 2023 werd tegen de verwachting in geen territorium gevonden.

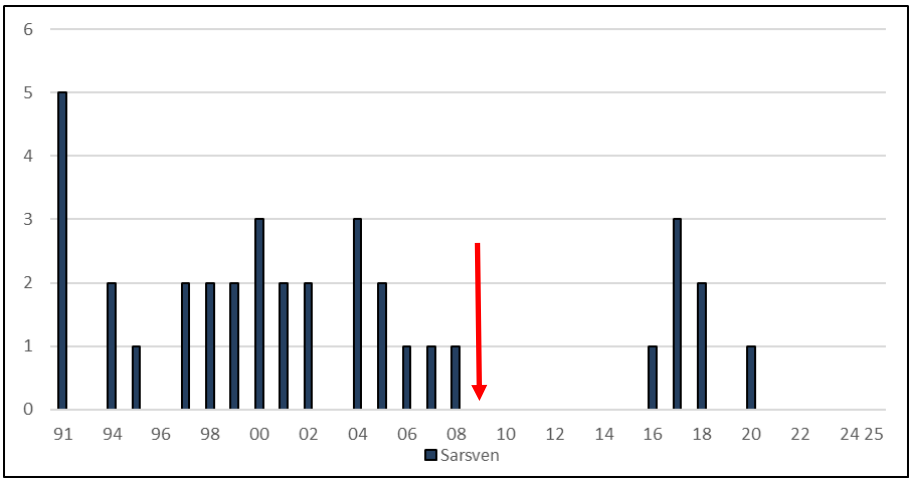

Figuur 116. Waterral: aantalsontwikkeling in het Sarsven in 1991 en 1994-2025 in relatie tot venherstel in 2009 (rode pijl).

In 2024 en 2025 stond het waterpeil in een groot deel van De Banen en het Sarsven te hoog voor de waterral. De Banen, oostoever, 13 april 2024 (Thijs Loven).

Ook De Banen werd na venherstel minder aantrekkelijk. Na de werkzaamheden in 1992 en 1998 was nog een deel van het geschikte habitat aanwezig. Door de voedselarmere omstandigheden ging de kwaliteit van het overgebleven riet achteruit, werd de dichtheid ijler en verdween de meeste vegetatie. Tijdens de laatste opschoning in 2017 werd de hele venoever opgeschoond en bleef amper biotoop beschikbaar. Hierdoor en door lage waterstanden in 2019-2021 (0-2) was het aantal laag [figuur 117]. In 2023 (4) is het waterpeil gunstig en zijn delen van de oostelijke oever geschikt.
Welke potentie De Banen in toekomst voor de waterral heeft is onzeker. Factoren die een rol kunnen spelen zijn: de hoogte van het waterpeil (afhankelijk van droge en natte jaren), de ontwikkeling van de oevervegetatie en het beheer.

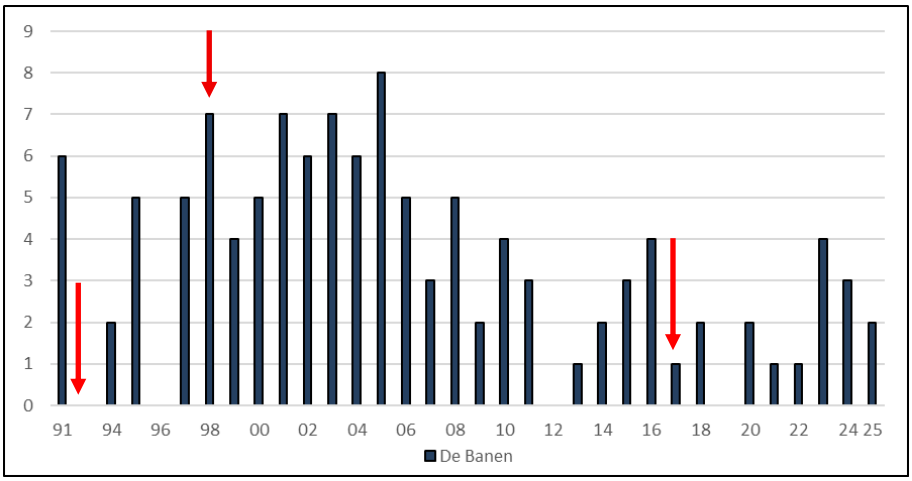

Figuur 117. Waterral: aantalsontwikkeling in De Banen in 1991 (provincie Limburg) en 1994-2025 in relatie tot venherstel in 1992, 1998 en 2015-2017.

De Schoorkuilen is het grootste vennencomplex in Nederweert, maar voor de waterral van geringe betekenis. In het hele projectgebied werden in 2007-2017 werkzaamheden uitgevoerd en was nauwelijks geschikte vegetatie aanwezig. De waterral werd toen onregelmatig vastgesteld (0-1). In 2018-2023 (1-3) zijn de omstandigheden iets gunstiger, maar blijft het aantal laag [figuur 118].
Ook in deze vennen is het beheer op voedselarme waarden gericht. In de Kwegt zijn oevers die als natte/vochtige heide worden beheerd ongeschikt. Waterrallen worden vooral aangetroffen in riet en opkomende wilgen aan de oostzijde en in de brede oever aan de noordzijde. Deze oever wordt in het najaar gefaseerd gemaaid om verruiging met berk en wilg te voorkomen. Bij de vennen langs de Schoordijk is de rietkraag aan weerszijden van de weg geschikt. De overige oeverdelen worden ook hier als natte/vochtige heide beheerd, zijn verruigd of verbost en minder geschikt.

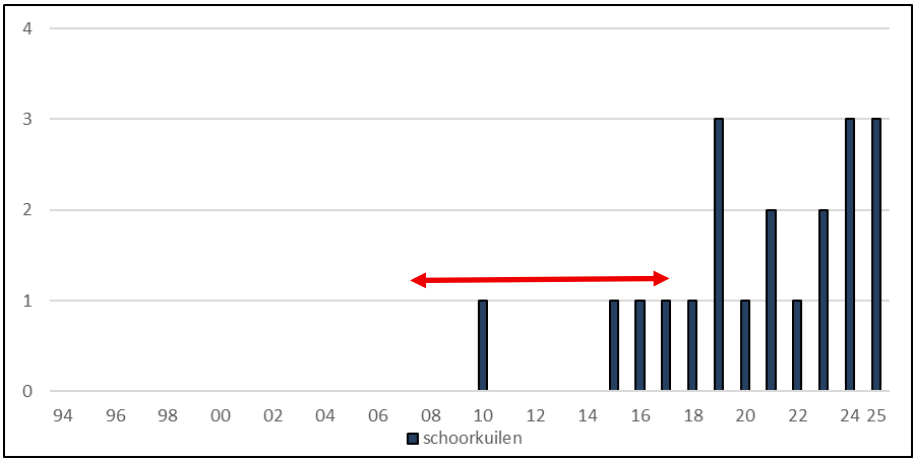

Figuur 118. Waterral: aantalsontwikkeling in de Schoorkuilen in 2007-2025 in relatie tot venherstel (rode pijl).

Delen die als natte heide worden beheerd zijn ongeschikt voor de waterral. Kwegt zuidelijke oever, 24 maart 2024 (Thijs Loven).

Op de noordelijke oever is geschikt broedhabitat aanwezig. Kwegt 27 april 2024 (Thijs Loven).

In het Weerterbos was vóór het grootschalige venherstel weinig geschikt biotoop aanwezig. Marginale biotopen waren te vinden in sterk verruigde laagtes in In den Vloed en het Hugterbroek. In 1992 (provincie Limburg) werd geen enkele waterral gevonden. In 1994-1998 (0-1) was ze onregelmatig aanwezig.
In 1998, 2000 en 2012 werd op grote schaal venherstel uitgevoerd. Tevens werden door stuwbeheer en het dempen en afdammen van sloten maatregelen genomen om gebiedseigen

water langer vast te houden. Hoewel deze maatregelen voor de waterral plaatselijk gunstig waren kan het peil in natte of droge periodes nog steeds behoorlijk fluctueren. Hierdoor is het onzeker of een locatie in het broedseizoen geschikt blijft.
Vanaf 1998 werden territoria gevonden in de omgeving van het Grootven, Kleinven, berkenven en Duuvelskuulke en in de vennen In den Vloed. Enkele territoria werden gevonden in rietveldjes in wegkwijnend nat populierenbos. De laagte in de Grashut werd in 2012 hersteld. In de pitrusvegetatie aan de randen van de laagte zijn mogelijkheden maar nog geen territorium gevonden.
In 1999-2008 (1-8) lag het aantal beduidend hoger dan in 2009-2023 (1-2). Tijdens het broedseizoen in 2019-2021 (jaarlijks 2) was het peil laag en is de droogte van invloed geweest.

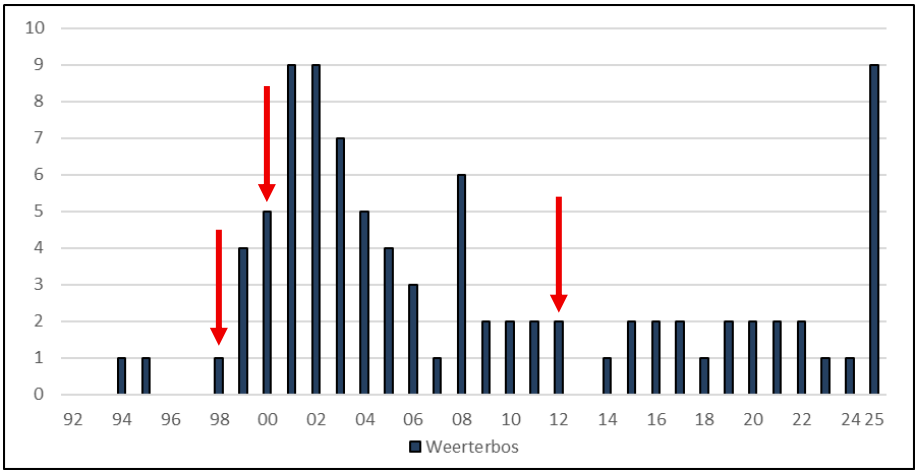

Figuur 119. Waterral: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025 in relatie tot venherstel in 1998, 2000 en 2012 (rode pijl).

In De Kievit en omgeving worden vanaf 1994 (0-2) incidenteel territoria vastgesteld. In 2022 en 2023 werden respectievelijk 4 en 3 territoria gevonden. In een groot deel van het gebied is de afgelopen decennia landschappelijk relatief weinig veranderd. Vermoedelijk is de soort in de meeste jaren in klein aantal aanwezig geweest.
Nieuwe inzichten omtrent waterbeheer bieden kansen voor de waterral. Om wateroverlast te beperken zijn in Nederweert meerdere retentiebekkens aangelegd. Met name de bekkens aan de rand van het Weerterbos zijn geschikt. De buffers werd in 2012 uitgegraven en zijn begroeid met onder ander begroeid met wilg, riet, pitrus, gele lis en lisdodde. Het waterpeil per bekken fluctueert afhankelijk van de instroom vanuit het agrarisch gebied. Bij zware regenval kan het peil snel stijgen en is de kans op mislukking groot. In 2014-2023 (2-4) werden ze jaarlijks vastgesteld.

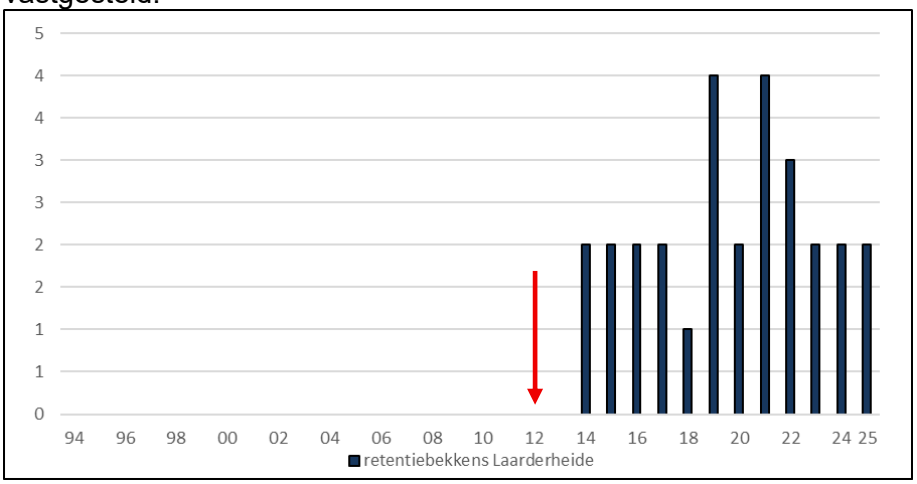

Figuur 120. Waterral: aantalsontwikkeling in de retentiebekkens Laarderheide in relatie tot de aanleg in 2012 (rode pijl).

Onderzoek 2024-2025
In 2018-2021 was het broedseizoen extreem droog, liep het neerslagtekort flink op en werden niet meer dan 9-10 territoria vastgesteld. In 2024 en begin 2025 was het extreem nat en werden 26-35 territoria geregistreerd.
In 2024 stonden de oevers overal onder water en was het peil op veel plekken te hoog voor de kleine waterral. In 2025 waren de waterstanden nog steeds hoog maar voor de waterral gunstiger dan in 2024. In het Weerterbos (9) werd een record vastgesteld. De meeste territoria (6) werden gevonden in de omgeving Grashut/Grootven/Kleinven. De trefkans werd hier vergroot door een 2 uur durende simultaantelling voor de watersnip waarbij 4 vaste posities werden ingenomen.
In De Banen en Sarsven stond het peil voor de waterral te hoog. In het Sarsven werden geen territoria gevonden, in De Banen in beide jaren slechts 2.
In De Zoom, het kerngebied in Nederweert waren de omstandigheden zeer gunstig. Het peil stond in beide jaren in maart rond de 29 m./NAP, de hoogste stand in 27 jaar. In 2024 werden 11 territoria vastgesteld. In 2025 werden op basis van 19 locaties met roepende of baltsende waterrallen 12 territoria geregistreerd. Mogelijk dat een enkel territorium op een van de ontoegankelijke plekken is gemist. Aantallen zoals in 2000-2003 (17-28) zijn door verruiging van het gebied niet meer haalbaar.
De hoge waterstanden waren ook gunstig in de Mussenbaan/Moostdijk (2024: 4; 2025: 3). In de toekomst kan de Mussenbaan nog interessanter worden voor deze ral. In de winter van 2024/25 werden werkzaamheden uitgevoerd om de (grond)waterstand te verhogen. Door de natte winter liepen afgegraven laagtes snel vol. Of de waterral deze plekken in de toekomst bezet hangt af van de vegetatie en het beheer.
In een retentiebekken tussen de autosnelweg A2 en industrieterrein Pannenweg werd voor de eerste keer een territorium vastgesteld. Het bekken is dichtgegroeid met riet en door de plasdrassituatie geschikt.
De overige territoria werden vastgesteld in de Schoorkuilen (2024: 3; 2025: 3), retentiebekkens Laarderheide (2024: 2; 2025: 2), De Kievit (2024: 2; 2025: 2) en Het Vlakwater (2025: 1).

De Zoom was in 2024 eindelijk weer eens ouderwets nat en is dan het beste gebied voor de waterral in Nederweert. 27 april 2024 (Thijs Loven).

De verbossing van De Zoom is zonder ingrijpende maatregelen niet meer te stoppen. Wilgenbos noordwesthoek, 27 april 2024 (Thijs Loven).

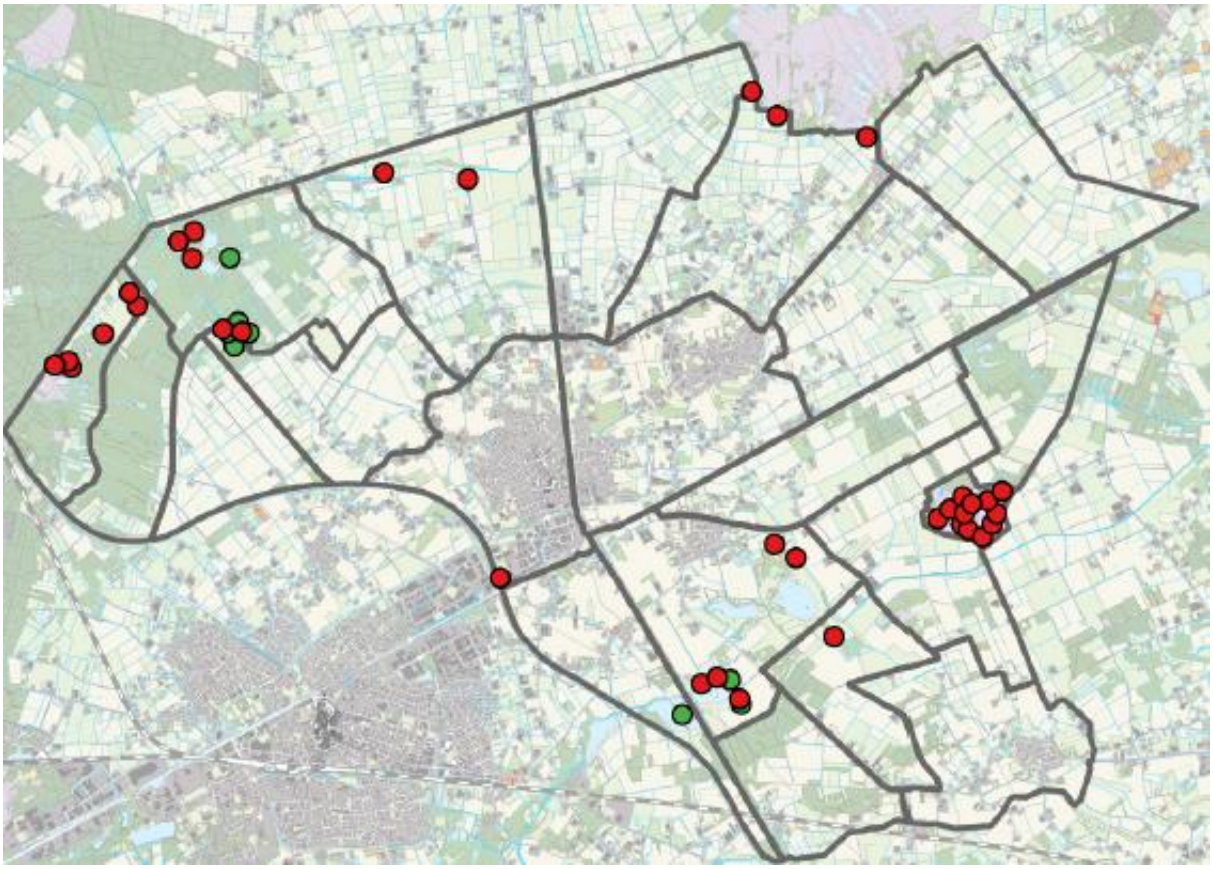

Figuur 121. Waterral: verspreiding in Nederweert in 2019 (groene stip, zeer lage waterstanden: 9 territoria) en 2025 (rode stip, zeer hoge waterstanden: 35 territoria).

Porseleinhoen (*Porzana porzana)*

Verspreiding en biotoop
Territoria worden in natuurgebieden gevonden (De Banen, de Kwegt, Weerterbos, De Zoom) of natte gebieden met natuurvriendelijk beheer (retentiebekkens Laarderheide). Baltsende vogels hielden zich op langs oevers en in vrij open plasdrasgebieden met een lage en dichte vegetatie. De vegetatie bestond onder andere uit pijpenstrootje, pitrusvelden, zeggen, gele lis en grassen.

Onderzoek 1994-2023
Nederweert is een van de weinige plekken in de provincie waar de zwiepende baltsroep wordt gehoord. De soort is in 1994-2023 (0-2) een onregelmatige broedvogel. In De Banen werd ze 4 keer vastgesteld vóór het venherstel in 1998. Na het venherstel verdween een drassige locatie aan de noordzijde van het ven en werd alleen in 2007 nog een territorium gevonden. De retentiebekkens Laarderheide bieden in drogere periodes kansen als vanuit het agrarisch achterland minder water wordt aangevoerd. In 2016 werd laat in het broedseizoen een territorium vastgesteld.
Alle territoria in Nederweert kwamen tot stand op basis van roepende mannetjes. De droogte in 2018-2021 met veel te lage waterstanden was ongunstig voor de soort. De landelijke trend vanaf 1990 is negatief, ondanks een kleine opleving in recente jaren. In 2023 werd de landelijke populatie op 130-170 territoria geschat (Boele *et al*., 2024).

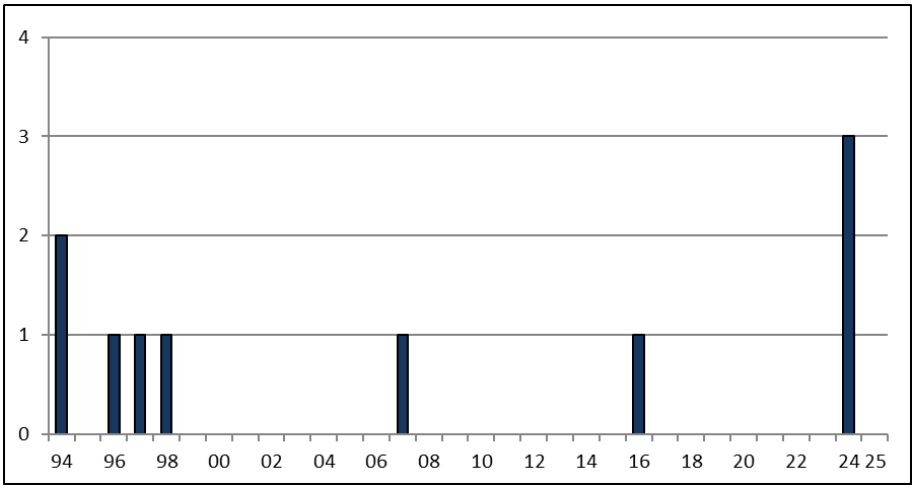

Figuur 122. Porseleinhoen: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 waren maar liefst 3 territoriale porseleinhoentjes aanwezig. Zowel in de Grashut als in de Kwegt werd voor de eerste keer een territorium vastgesteld. Het derde territorium werd in het noordoostelijke deel van De Zoom gevonden. Over de broedvogels van De Zoom is relatief veel bekend. Het porseleinhoen werd hier 3 keer eerder vastgesteld. In 1966 werden 2 territoria gevonden en is daadwerkelijk gebroed. Op 23 april 1975 werd een exemplaar met gebroken pootjes gevonden en een dag later dood aangetroffen. Later op 13 mei waren 2 roepende mannetjes aanwezig. Daarna werd alleen in 1983 een territorium geregistreerd (Bossenbroek & van Bree, 1984; dagboek Jo van Bree).
De vestigingen in 2024 in Nederweert passen in het landelijk beeld. In alle provincies werden territoria vastgesteld, waarbij de landelijke populatie op 280-340 territoria werd geschat; een verdubbeling ten opzichte van 2023 (Boele *et al*., 2025). In 2025 werd in Nederweert ondanks ogenschijnlijk geschikte omstandigheden geen territorium gevonden.

In 2024 werd in de Grashut voor de eerste keer een territorium vastgesteld. Het baltsende mannetje zat in de lage drassige vegetatie op de voorgrond. Weerterbos, 7 maart 2024 (Thijs Loven).

In de noordoosthoek van het peelrestant was in pijpenstrootje regelmatig een fanatiek baltsend mannetje te horen. De Zoom, 11 maart 2024 (Thijs Loven).

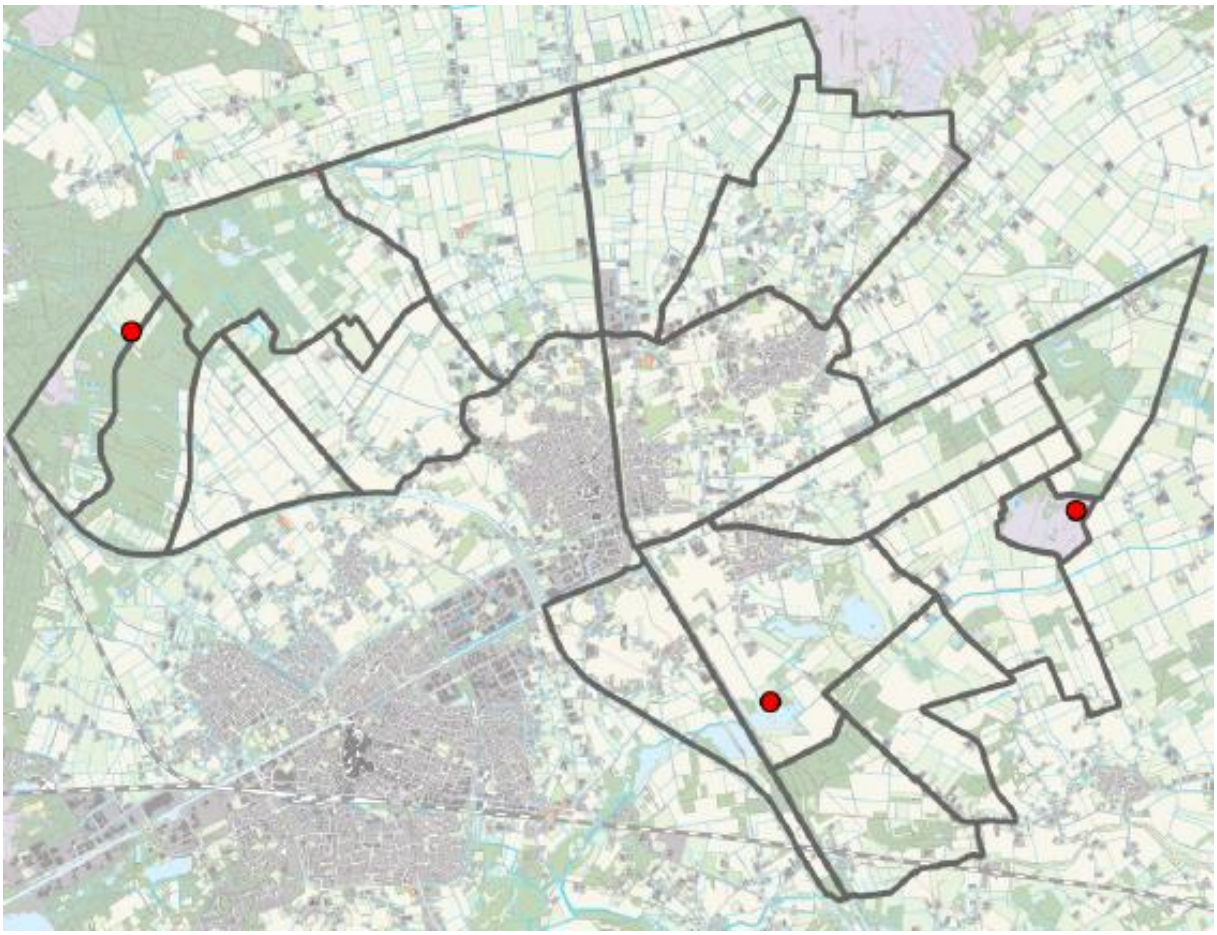

Figuur 123. Porseleinhoen: verspreiding in 2024.

Kleinst waterhoen (*Porzana pusilla)*

Verspreiding en biotoop
Het kleinst waterhoen is alleen bij de retentiebekkens Laarderheide vastgesteld. De eerste vestiging vond plaats in een ondiep compartiment met weinig open water. De vegetatie bevond zich nog in de pioniersfase en werd gedomineerd door grote lisdodde, gele lis, pitrus en opkomend riet. De tweede vestiging werd ontdekt in een kleine moerassige laagte naast een zandpad. De vegetatie bestond uit riet, pitrus en zeggen met in de randzone opkomende berk, els en wilg. Op deze locatie ontstond door de extreme neerslag in 2024 tijdelijk een plasdrassituatie.

Onderzoek 1994-2023
Het kleinst waterhoen is een zeldzame broedvogel en werd alleen in 2014 vastgesteld. Tussen 25 mei - 1 juni werd een baltsend exemplaar gehoord. De ratelende roep was overigens lastig te lokaliseren door een overweldigend kikkerconcert. Het was het eerst bekende territorium in Nederweert en een van de weinige die in Limburg is vastgesteld.
Na een nacht met 40 millimeter regen steeg het waterpeil in het bekken en werd de locatie snel ongeschikt. Fluctuerende waterpeilen en kleinst waterhoentjes gaan niet goed samen. Ze prefereren lage en constante waterpeilen met een dichte moerassige vegetatie waarin ze zich permanent ophouden.

Onderzoek 2024-2025
Waar en wanneer kleinst waterhoentjes zich vestigen is moeilijk te voorspellen. De soort is een zeldzame broedvogel in Nederland. De laatste schatting dateert van 2018-2020 (20-40). Vestiging in Nederland kan een relatie hebben met de situatie in Spanje; een belangrijk

Europees broedgebied voor deze soort. Indien de broedgebieden daar uitdrogen verplaatsen de vogels zich naar geschikte gebieden elders. In de eerste maanden van 2024 was het in de Spaanse broedgebieden droog, maar werd in Nederland geen opvallende influx geregistreerd (Boele *et al*., 2025). Landelijk werden in 2024 17 territoria opgevoerd waarvan één bij de retentiebekkens Laarderheide. Hier werd op 3 juni tijdens een avondbezoek een baltsend mannetje gehoord in een moerassig overgangsgebied naast de bekkens. De vogel was een paar dagen eerder waarschijnlijk ook aanwezig, echter werd het geluid toen niet herkend.

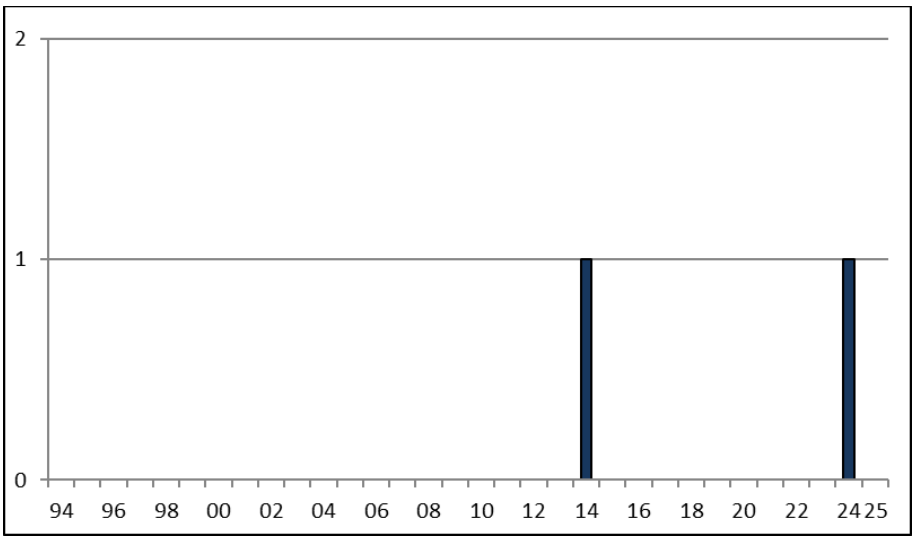

Figuur 124. Kleinst waterhoen: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

In een moerassig overgangsgebied bij de retentiebekkens Laarderheide werd een baltsend kleinst waterhoen gehoord. Laarderkapeldijk 4 juni 2024 (Thijs Loven).

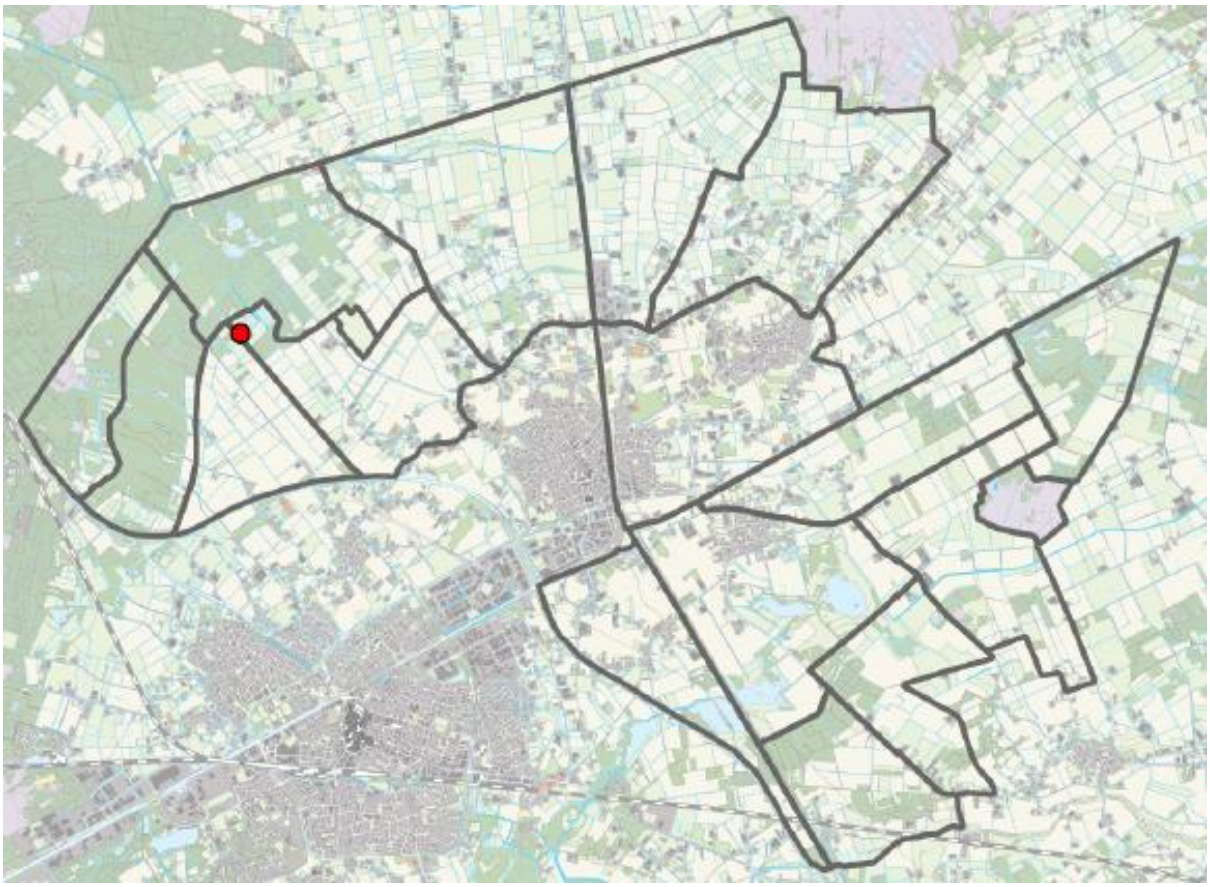

Figuur 125. Kleinst Waterhoen: verspreiding in 2024.

Kraanvogel *(Grus grus)*

Verspreiding en biotoop
Territoria van de kraanvogel zijn vastgesteld in het Weerterbos en in de Mussenbaan. De locatie In den Vloed maakt deel uit van het Weerterbos. Het is een atypisch broedbiotoop met loof- en gemengd bos, heidevennen en laagtes. In het gebied ligt een landbouwenclave met in- en extensief vochtig hooi- en grasland en akkers waarop mais werd geteeld. In den Vloed is het meest rustige deel van het Weerterbos.
Het paar dat in Mussenbaan foerageerde broedde in de aangrenzende Groote Peel. Het nest bevond zich in een verdroogde open vlakte begroeid met pijpenstrootje. De Mussenbaan bestaat uit vochtig extensief beheerd hooiland en gevarieerde bermen. Sommige percelen werden begraasd. Centraal is een ondiepe laagte aanwezig.

Onderzoek 1994-2023
De kraanvogel heeft zich vanaf 2001 als broedvogel in Nederland gevestigd. In de jaren daarna neemt ze eerst voorzichtig toe (2002-2013: 1-6), daarna groeit de populatie stevig door (2014-2023: 9-50) (stats.sovon.nl). Kraanvogels broeden vooral in de uitgestrekte heide- en veengebieden in het noordoosten van Nederland. Nederweert is door de ligging van de Groote Peel een potentieel broedgebied.
In 2017 werd in het Weerterbos een territorium vastgesteld. In 2018 werd opnieuw een territorium gevonden, ditmaal in de Groote Peel. Door het gedrag van de oudervogels rees het vermoeden dat daadwerkelijk werd gebroed, jongen werden echter niet gezien. De locatie van de nestplaats is onder normale omstandigheden vrij nat. Door extreme droogte in 2018 viel de plek droog en is het broedsel waarschijnlijk gepredeerd.
In de jaren daarna kwam het Weerterbos niet meer in beeld. In de Groote Peel was in 2019 en 2021 een territoriaal paar aanwezig. In 2022 waren er aanwijzingen dat daadwerkelijk is gebroed (Boele *et al.,* 2021; mededeling Boena van Noorden).

De kans op een nieuwe vestiging in het Weerterbos is gezien de marginale biotoop niet erg groot.

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

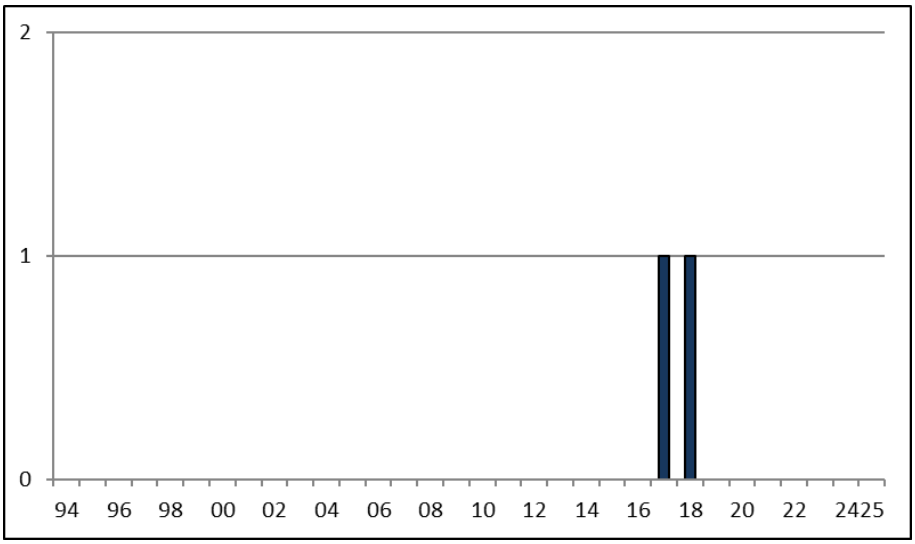

Figuur 126. Kraanvogel: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Scholekster *(Haematopus ostralegus)*

Verspreiding en biotoop
Scholeksters broeden in open en halfopen cultuurland en in agrarisch en stedelijk bebouwd gebied. Binnen de broedgebieden zijn grote veranderingen vastgesteld. In open cultuurland is de soort weggevaagd en in halfopen gebieden worden ze nog maar weinig gevonden. Het verlies in deze biotopen wordt deels gecompenseerd door verplaatsing naar agrarisch bebouwd gebied en stedelijk gebied.

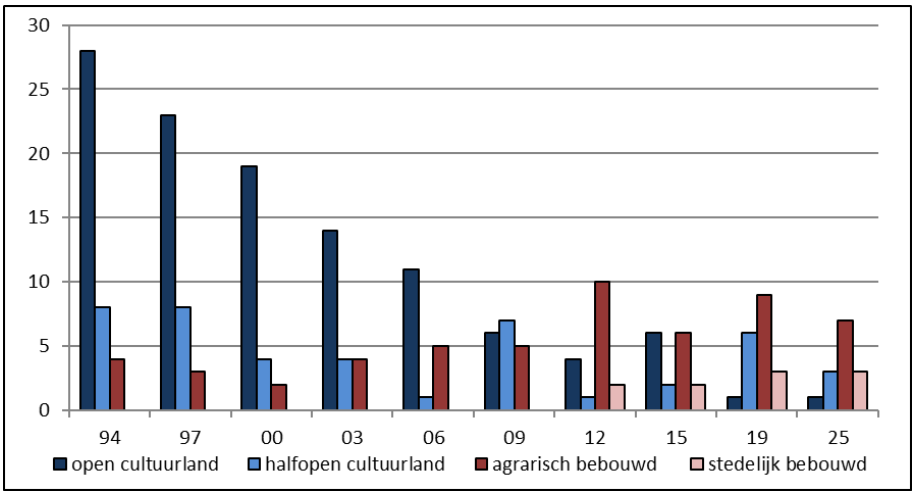

Figuur 127. Scholekster: aantalsontwikkeling per biotoop per peiljaar in 1994-2019 en in 2025.

Onderzoek 1994-2023
In 1962 werd in Nederweert het eerste broedgeval van de scholekster vastgesteld. De vestiging viel samen met de periode dat deze kustvogel meer richting het binnenland ging broeden. De toename viel samen met het verdwijnen van de korenvelden en de opkomst van de maisteelt.

In 1991-1992 (provincie Limburg) waren 43 territoria aanwezig, in 1994 en 1995 werden respectievelijk 40 en 42 territoria geteld. Het waren de hoogtijdagen van de scholekster in Nederweert. Daarna gaat ze hard onderuit (1996-2002: 34-22), is ze enige tijd vrij stabiel (2003-2019: 15-22) en neemt het aantal in recente jaren opnieuw af (2020-2023: 12-17, deels geschat).
De ontwikkelingen in open cultuurland (1994: 28; 2019: 1) zijn bepalend voor de vrije val waarin de soort terecht kwam. Afname van voedsel in steeds intensiever gebruikt cultuurland, (raai)grasland dat door de snelle en hoge groei ongeschikt is om te foerageren en predatie zijn vermoedelijk de belangrijkste oorzaken.
De populatie in halfopen cultuurland neemt met kleine oplevingen eveneens af (1994-2019: 8-1). Het agrarisch bebouwde gebied werd min of meer het vangnet voor de resterende populatie met licht toenemende aantallen (1994-2009: 2-5; 2012-2019: 6-10). In 2004 en 2005 werden in stedelijk gebied de eerste dakbroeders gevonden. Vanaf 2015 (1-4) wordt jaarlijks op de daken gebroed.
Net als bij wulp en scholekster schort het ook bij de scholekster aan de jongen aanwas. Weidevogelbeschermers hebben een goed zicht op het broedsucces en meldden in 2020-2024 bij 9-11 paren respectievelijk 2, 5, 1, 2, 2 uitgevlogen, veel te weinig om de populatie in stand te houden. De resultaten concentreren zich op het gebied tussen de Zuid-Willemsvaart-Noordervaart, delen van De Wetering en de Laarderheide (Maris, 2020-2024).

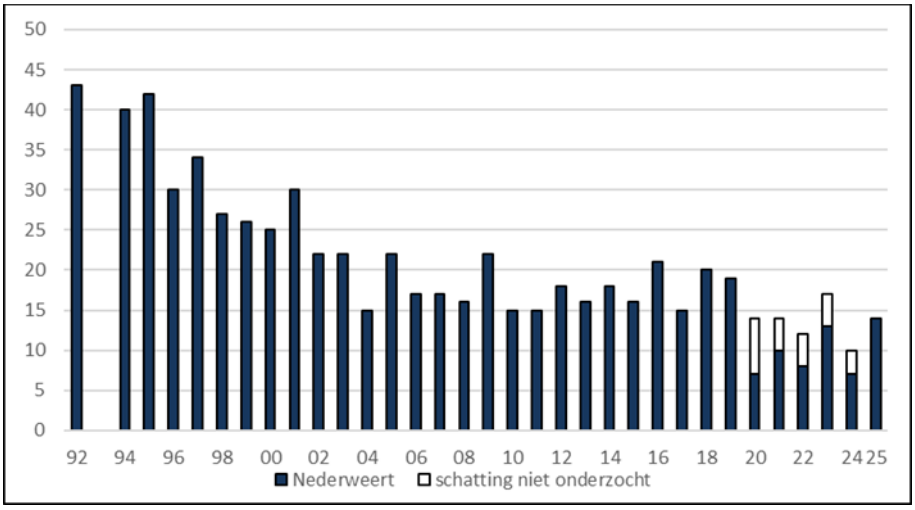

Figuur 128. Scholekster: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025
Voor de Scholekster was 2024 een bijzonder slecht jaar. Weersomstandigheden speelden een grotere rol dan in de meeste andere jaren. In het hele voorjaar was het neerslaggemiddelde hoger dan normaal. De natte akkers konden daardoor lange tijd niet of slechts deels worden bewerkt. De kans op verstoring door werkzaamheden was klein, maar het vele water was ook problematisch bij het vinden van een geschikte nestplaats. Dat gold ook de paren die op de daken broedden. Op Budschop werd voor het eerst op het dak van een voormalige sporthal gebroed. Het broedsel ging door neerslag verloren waarna een poging in een aangrenzende hoge gelegen akker werd ondernomen. Helaas ging ook dit nest verloren.
Binnen de onderzochte gebieden werden slechts 7 territoria gevonden, daarbuiten zijn vermoedelijk niet meer dan 3 territoria aanwezig geweest. Een paar in Nederweert-Eind bracht succesvol jongen groot. De overige paren hebben zover bekend geen vliegvlugge jongen grootgebracht (Maris, 2024).
In 2025 werden in het hele onderzoeksgebied 14 territoria gevonden. Dakbroeders werden gevonden op bedrijventerreinen (3) en bij een agrarisch bedrijf (1). Bij nog 2 agrarische bedrijven is mogelijk ook op een dak gebroed, maar ontbreekt sluitend bewijs. Langs de Tungelroyse Beek ter hoogte van Leveroy werd vanaf 1994 vrijwel jaarlijks een territorium

gevonden. Het gebied werd in 2020-2024 niet onderzocht, maar in 2025 bleek dat ze hier nog steeds een territoriaal paar aanwezig is.

Door de vele regen in 2024 konden akkers lange tijd niet worden bewerkt. Lage Kuilen, Nederweert, 22 mei 2024 (Thijs Loven).

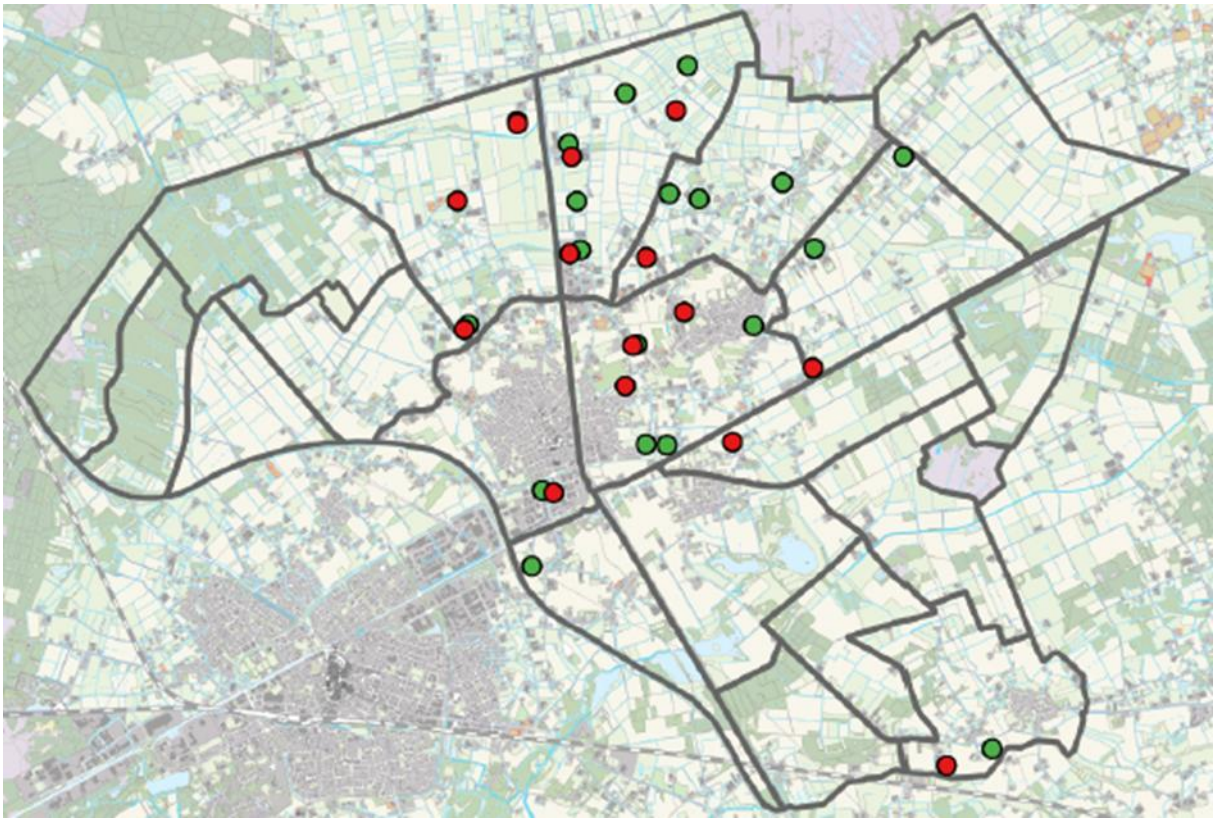

Figuur 129. Scholekster: verspreiding in 2019 (groene stip: 19 territoria) en in 2025 (rode stip: 13 territoria).

Kleine plevier *(Charadrius dubius)*

Kleine plevier, adult en juveniel, De Banen, 30 juni 2025 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
De verspreiding van de kleine plevier komt op hoofdlijn overeen met gebieden waar natuurherstel is uitgevoerd. Territoria worden gevonden bij heidevennen, laagtes, retentiebekkens en tijdens beekherstel. Ze maken gebruik van kale of schaars begroeide oevers en eilandjes. Een braakliggende akker, industrieterrein of zanddepot wordt soms benut. Geschikte biotopen worden door opkomende vegetatie meestal ongeschikt. Indien de broedtijd samenvalt met een droge periode, bieden droogvallende oevers, venbodems en laagtes tijdelijk broedgelegenheid.

Onderzoek 1994-2023
In de periode vóór 1994 werd de kleine plevier incidenteel als broedvogel vastgesteld in Nederweert. Onder normale omstandigheden zijn er weinig mogelijkheden. In de onderzoeksperiode is de soort een regelmatige broedvogel met een hoogtepunt in 2011-2017 (8-13). Deze impuls was te danken aan grootschalig venherstel (Weerterbos, Mussenbaan, Schoorkuilen, Sarsven, De Banen). De terugval in 2018-2023 (2-4) vindt plaats na afronding van deze projecten. De maagdelijke oevers raakten begroeid en voldeden steeds minder aan de eisen van de kleine plevier. In 2019-2023 werden territoria gevonden in de Grashut, vennen In den Vloed, Mussenbaan, De Banen en de Schoorkuilen. Het waren vaak late vestigingen op plekken die door een dalend waterpeil droogvielen.
Uitgezonderd een verdere vernatting van de Mussenbaan staan geen grootschalige herstelprojecten in de planning. De verwachting is dat ze in de toekomst in kleiner aantal en onregelmatiger als broedvogel wordt vastgesteld.

De oostelijke oever in De Banen stond in 2024 onder water en viel in 2025 grotendeels droog. Door de dynamiek van het waterpeil en wroetende zwijnen is de oever nog steeds geschikt voor de kleine plevier. De Banen, 15 april 2025 (Thijs Loven).

Onderzoek 2024-2025

In 2024 werden territoria vastgesteld bij De Banen (1) en de Mussenbaan (1). In beide gebieden was ondanks de hoge waterstanden enigszins verrassend toch geschikt biotoop aanwezig. Op de Laarderheide (1) werd nestindicerend gedrag waargenomen op een braakliggend terrein. Langs de Colusdijk (1) was een paar aanwezig in een ondergelopen onbewerkte akker. In 2025 (8) werd een bovengemiddeld aantal vastgesteld. Na half mei was het erg droog en daalde het waterpeil in vennen en laagtes. Op de brede oostelijke oever in De Banen werden 3 territoria vastgesteld en heeft ten minste één paar succesvol gebroed. Afleidingsgedrag bij een bouwplaats aan de rand van het Weerterbos duidt ook op een zeker broedgeval. De overige territoria werden gevonden in de Grashut (1) de laagtes in de Mussenbaan/Moostdijk (2) en in de Kwegt (1).

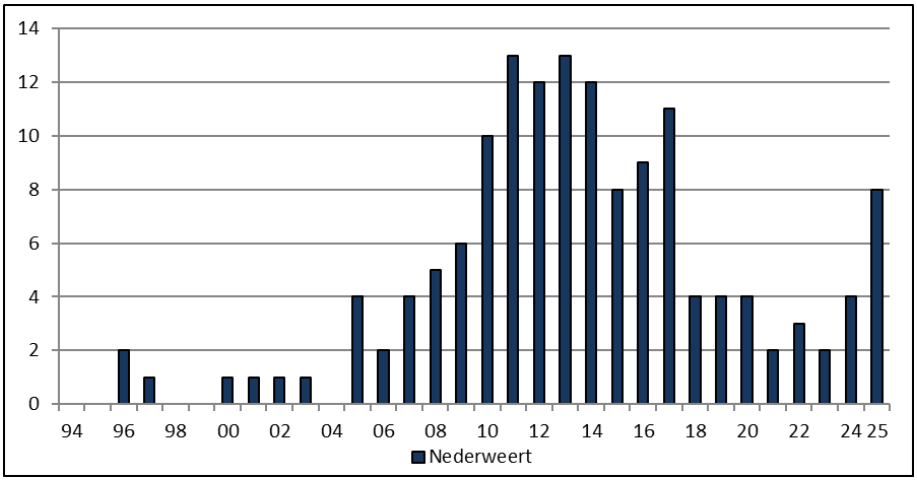

Figuur 130. Kleine plevier: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

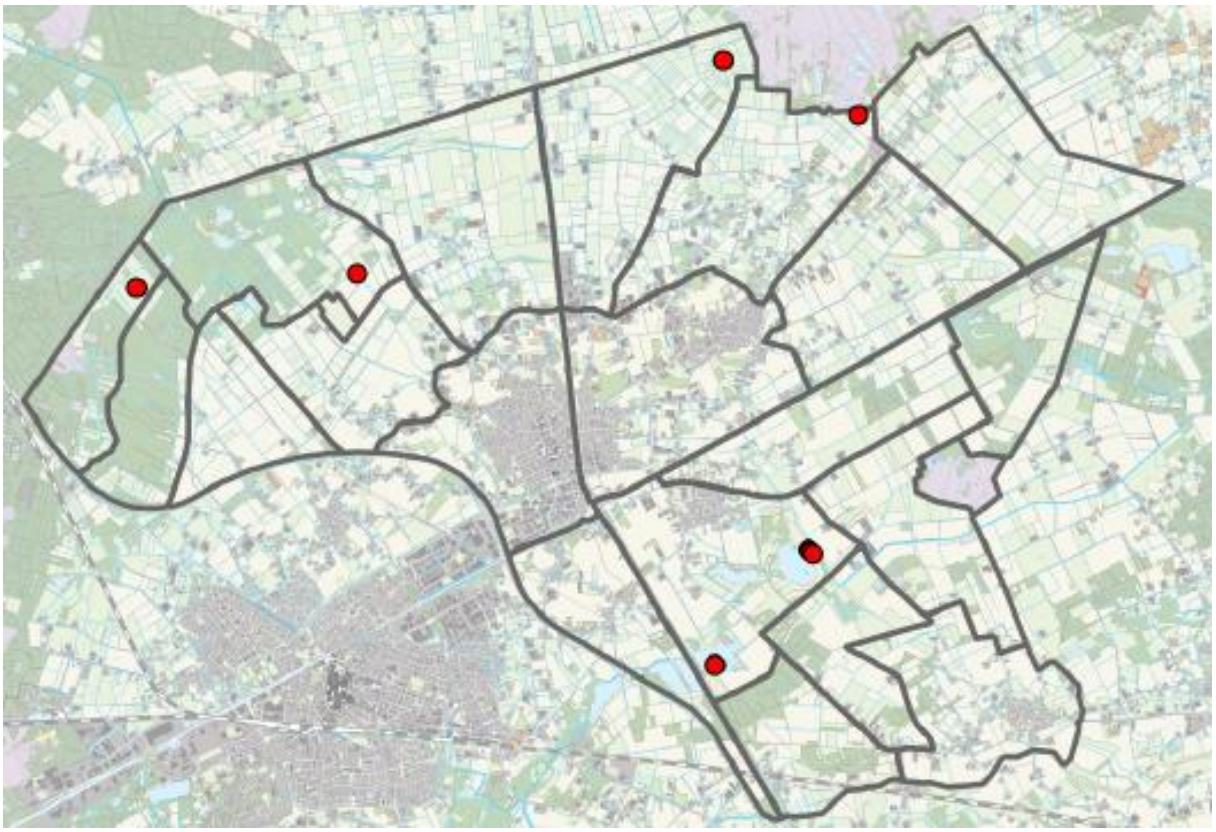

Figuur 131. Kleine plevier: verspreiding in 2025.

Watersnip *(Gallinago gallinago)*

Watersnip, De Banen, 16 april 2025 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
De watersnip heeft een zeer bepekte verspreiding. Territoria werden gevonden in een natuurgebied (Weerterbos, De Kievit, Mussenbaan, De Zoom, de Kwegt) of retentiebekkens met natuurvriendelijk beheer (Laarderheide). In intensief vochtig grasland is ze alleen in De Koelen vastgesteld. De broedbiotoop bestaat uit drassig gras- en hooiland, vochtige heide en verland moeras met onder andere pijpenstrootje, riet, pitrus of wilg. Het intensief gebruikte cultuurland met lage grondwaterstanden is ongeschikt.

Onderzoek 1994-2023
De watersnip is een onregelmatige broedvogel in Nederweert. In de tijdreeks zijn 9 territoria gevonden waarvan 8 in een natuurgebied. De meeste territoria voldoen maar net aan de broedcriteria; paren of individuen in geschikt biotoop. Territoria van baltsende vogels, die als waarschijnlijk broedgeval worden gekwalificeerd, zijn vastgesteld in De Zoom (2010, 2011, 2013) en in de Mussenbaan (2021). Het marginale territorium in De Koelen in 1998 werd gevonden in een laaggelegen perceel. De Koelen bestond destijds vooral uit vochtig grasland en er was ook een populatie grutto's aanwezig.

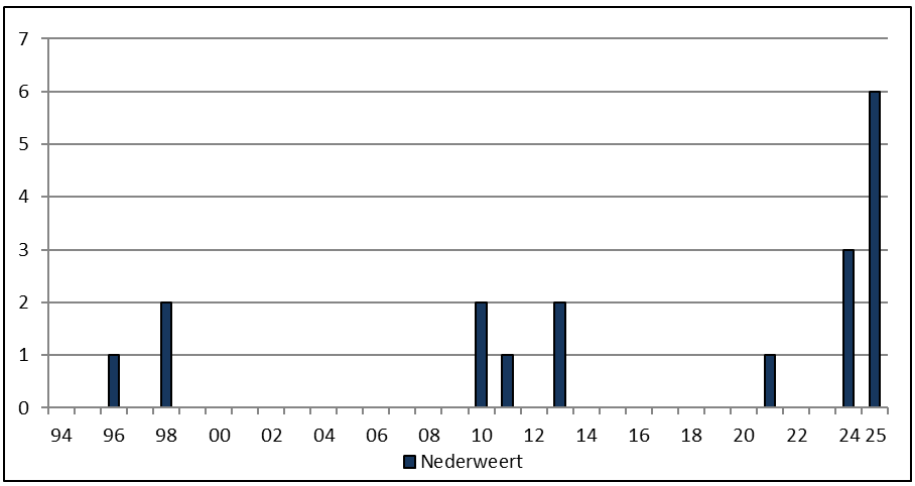

Figuur 132. Watersnip: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025
De watersnip is een zeldzame broedvogel in Nederweert en in de provincie Limburg. De Nederlandse broedpopulatie heeft het zwaar en is ten opzichte van 1984 gehalveerd waarbij het verspreidingsgebied sterk is geslonken. Boele *et al.* (2025) beschrijven dat ze ontbreken in grote delen van Limburg, Zeeland exclusief Zeeuws Vlaanderen, Westelijk Zuid-Holland en in de kop van Noord-Holland.
Ondanks het vele natuurherstel en lokaal geschikt biotoop is van een opleving in Nederweert niets te merken. Het enige gebied waar ze 'regelmatig' worden gevonden is De Zoom. Hier is echter geen venherstel uitgevoerd. Bij waterstanden tussen de 28.70 - 29.00 m./NAP zijn naast geschikte vegetatie ook plas-drassituaties aanwezig die aan de voorwaarden voldoen.
In 2024 viel extreem veel neerslag. Op de meeste plaatsen waar natte natuur is hersteld stond het waterpeil in de tijdreeks niet eerder zo hoog. Deze bijzondere omstandigheden werden in 2024 beloond met territoria in de Grashut (2) en in De Zoom (1). Op beide locaties werd de baltsvlucht waargenomen. Het zogenaamde 'kloktikken' werd in de Grashut gehoord vanaf een molshoop en op een draagarm van een hoogspanningsmast. In De Zoom werd dit geluid gehoord vanaf een pol met pijpenstrootje. De vestiging van 3 territoria was zeer bijzonder, maar werd in 2025 overtroffen. De waterstanden waren nog steeds hoog maar lager dan in 2024. Tijdens een ochtend- en avondbezoek begin april werden in de Grashut en bij de retentiebekkens Laarderheide baltsende vogels gespot. Omdat watersnippen een groot territorium hebben - fusieafstand 1000 meter - werd besloten om een simultaantelling te organiseren. In de omgeving van de Grashut en het Groot/Kleinven werd op 4 observatiepunten post gevat. Op alle locaties werden ruim na zonsondergang volop baltsende

watersnippen gehoord. Op basis van ingetekende baltsvluchten en uitsluitende waarnemingen waren in het gebied ten minste 5 territoriale watersnippen aanwezig. In de aangrenzende retentiebekkens een eindje verderop, werd nog een territorium gevonden. In afwijking van de territoria die vóór 2024 werden vastgesteld werd in 2025 tot ver in juni balts waargenomen. Stiekem werd gehoopt dat ook in de Mussenbaan territoria aanwezig waren. Het gebied voldoet ogenschijnlijk aan alle voorwaarden die worden gesteld. Watersnippen waren wel aanwezig, maar territoria werden niet gevonden. De 6 territoria in het onderzoeksgebied zijn voor Nederweertse begrippen ongekend en niet eerder vastgelegd. De aanwezigheid van deze kritische broedvogel is een bevestiging van de bijzondere omstandigheden die in de Grashut en omgeving aanwezig zijn.

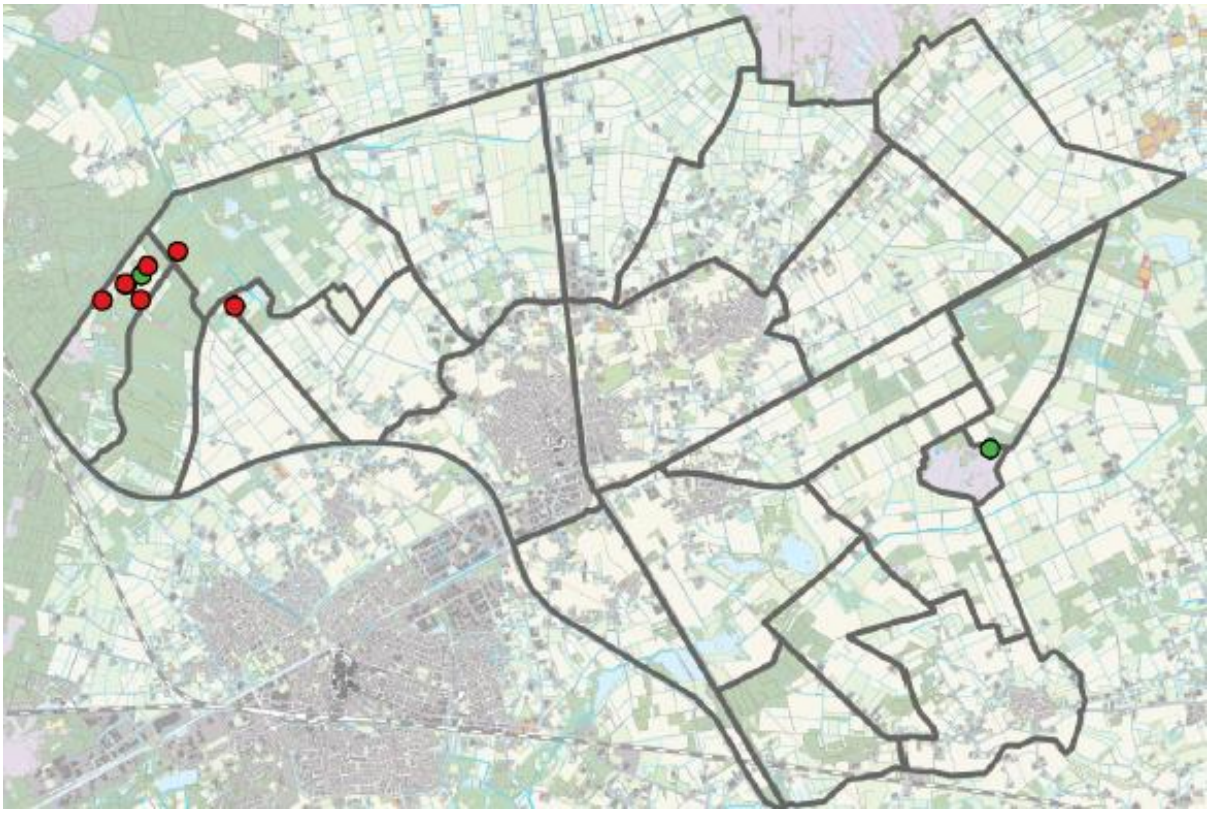

Figuur 133. Watersnip: verspreiding in 2024 (groene stip) en 2025 (rode stip).

Bij de retentiebekkens en aangrenzende laagtes was in april-juni 2025 een baltsende watersnip te bewonderen. Retentiebekkens Laarderheide, 6 juni 2024 (Thijs Loven).

Door een hoog waterpeil was De Zoom in 2024 geschikt broedbiotoop. De Zoom noordoosthoek, 6 maart 2024 (Thijs Loven).

De omgeving van de Grashut en het Grootven en Kleinven; goed voor 5 territoriale watersnippen. De Grashut, 2 mei 2021 (Thijs Loven).

Houtsnip *(Scolopax rusticola)*

Verspreiding en biotoop
De houtsnip heeft het verspreidingsgebied in Nederweert flink uitgebreid. Territoria worden vastgesteld in vochtig loofbos en gemengd bos en heidevennen omgeven door bos (Weerterbos, landgoed ’t Kruis/bossen Gebleektendijk, Wellenstein en omgeving, De Banen/Sarsven, Vlakwater/Houtsberg, bossen Ingstraat, bossen Reulisweg) en in verruigd moeras (De Zoom, De Kievit). Nesten en niet vliegvlugge jongen zijn gevonden in populierenbos en opkomend berkenbos.

Onderzoek 1994-2023
Houtsnippen onderzoeken is geen eenvoudige opgave. Het onderzoek is volledig afgestemd op het in kaart brengen van in de avondschemer baltsende mannetjes waarbij het tijdstip en de vliegrichting worden genoteerd. Omdat vooral niet-uitsluitende waarnemingen worden vastgelegd blijft het onderzoek, met alle andere mitsen en maren die aan de soort kleven, onvolledig. De resultaten zijn richtinggevend voor wat betreft de verspreiding, aantalsontwikkeling en trend.
De houtsnip is een jaarlijkse broedvogel en in de tijdreeks flink toegenomen (1994-2004: 1-4; 2005-2023: 9-22). In 1994-2004 werd ze vooral in het Weerterbos vastgesteld, daarna worden ook de andere grotere bossen in Nederweert bezet [figuur 134]. Een deel van de toename is te verklaren door intensiever onderzoek. De populatie in het Weerterbos (2005-2022: 7-12) lijkt redelijk constant, maar is groter dan wordt vastgesteld.
In het Weerterbos worden regelmatig simultaantellingen gehouden. In de andere bekende broedgebieden is dat zelden het geval. Omdat het verspreidingsgebied is vergroot, worden mogelijk ook de minder beboste delen als overloopgebied bezet. Potentieel geschikte gebieden zijn delen van de Groote Heide, de omgeving van Leveroy en de ecologische verbindingszone op de Laarderheide en De Wetering. Deze worden niet selectief onderzocht terwijl dat in de bekende broedbiotopen wel het geval is.

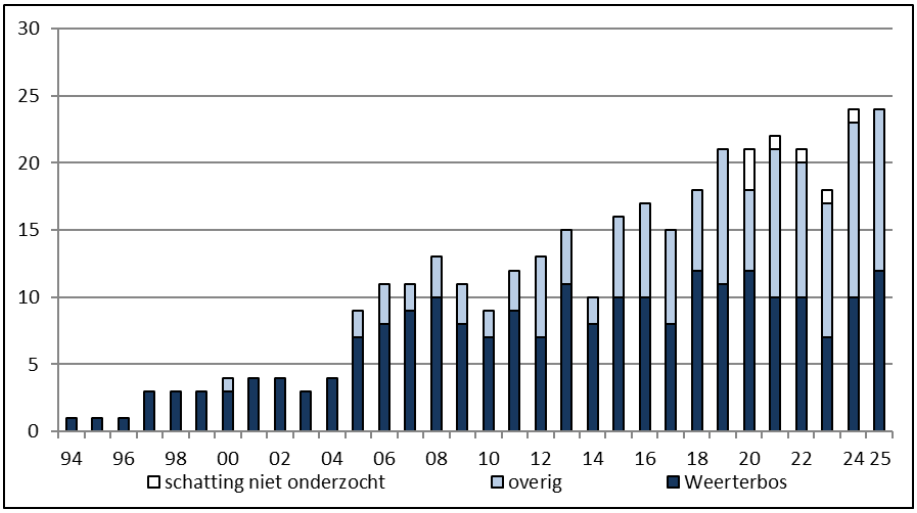

Figuur 134. Houtsnip: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden 24 territoria vastgesteld (deels geschat). In 2025 werd het hele onderzoeksgebied in kaart gebracht en werden eveneens 24 territoria gevonden. In de verspreiding werden ten opzichte van andere jaren geen veranderingen vastgesteld.
Waar mogelijk worden op enige afstand van de bosrand of in een open terrein posities ingenomen om een groot gebied te bestrijken. Op het moment dat een baltsende houtsnip wordt waargenomen is het de kunst om gelijktijdig een ander baltsend exemplaar te ontdekken. Deze uitsluitende waarnemingen zijn ‘goud’ waard om het aantal territoria zo nauwkeurig

mogelijk te kunnen bepalen. In 2025 lukte dit in De Zoom en aan de zuidzijde van het Weerterbos tegen de autosnelweg A2 [figuur 135].
De droge voorjaren in 2018-2021 waren ongunstig voor een soort die in vochtige (bos)bodems op regenwormen en insecten foerageert. In 2024 en in mindere mate in 2025 waren de grondwaterstanden in de laaggelegen bossen hoog. Hierdoor waren delen voor deze bodembroeder minder geschikt om te nestelen. Dit was het geval in het Weerterbos, landgoed 't Kruis, de bossen rond De Banen en Het Vlakwater.

Hoge waterstanden in 2024. Landgoed 't Kruis, 3 maart 2024 (Thijs Loven).

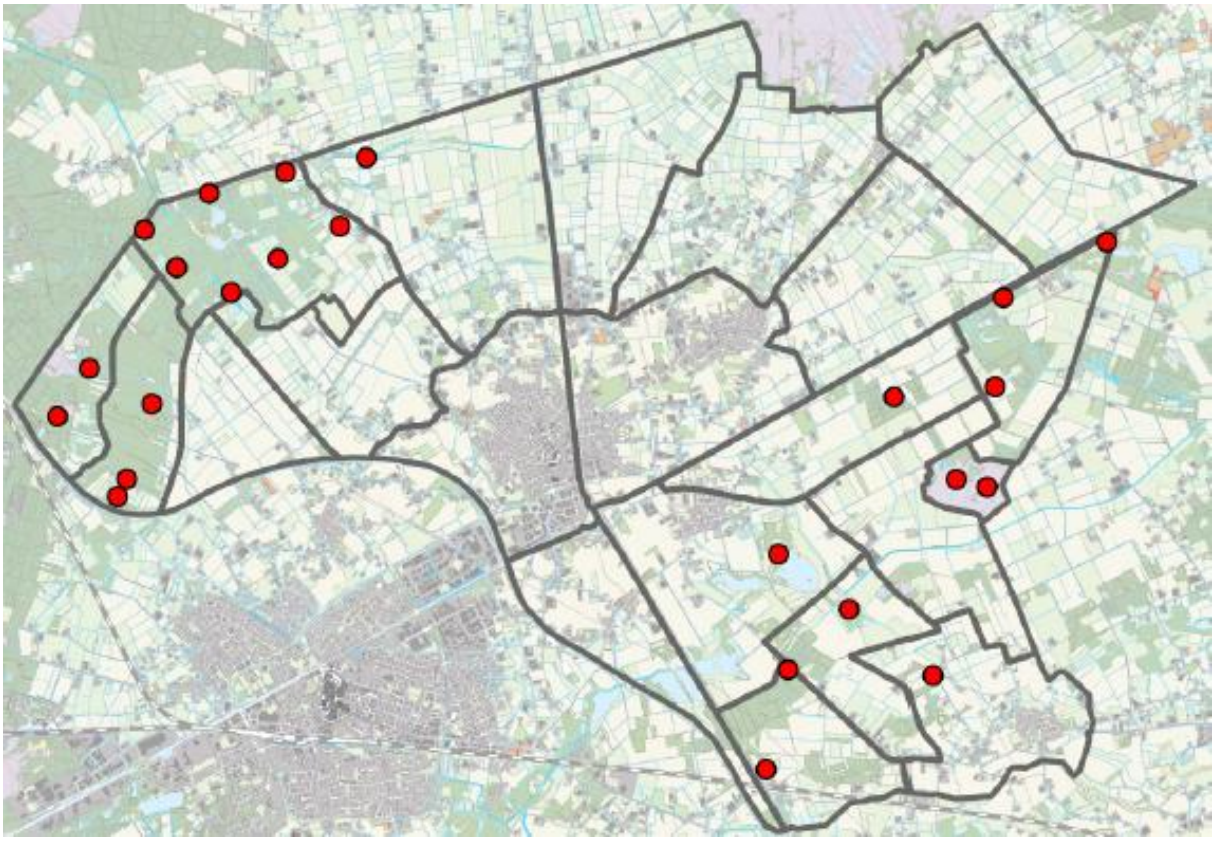

Figuur 135. Houtsnip: verspreiding in 2025.

Grutto (*Limosa limosa)*

Grutto, Mussenbaan, 7 april 2024 (Huub Janssen).

Verspreiding en biotoop
Het verspreidingsgebied van de grutto is in de onderzoeksperiode steeds verder ingekrompen. Midden jaren negentig waren in open cultuurland de meeste grotere vochtige graslanden bezet. Enkele paren werden zelfs in halfopen cultuurland gevonden.
Ruilverkavelingen, drainage, mestinjectie, steeds vroeger en frequenter maaien en afname van grasland hebben hun tol geëist. Gevolg was dat het ene na het andere broedgebied verlaten werd.
Een deel van de populatie heeft zich vanaf 2012 verplaatst naar de extensief beheerde weidevogelpercelen. Deze percelen worden in het broedseizoen niet bemest en gemaaid. Voor de jonge grutto's is de overlevingskans hier groter dan in de intensief gebruikte percelen; er is meer dekking tegen predatoren en het insectenaanbod is groter dan in gangbaar grasland. De weidevogelpercelen langs de Broenenhoup ten zuiden van de Groote Peel zijn het laatste 'bastion'. In regulier grasland zijn de grutto en veel andere weidevogels, indien ze niet worden beschermd, vrijwel kansloos. Broeden in akkerland wordt soms vastgesteld.

Onderzoek 1994-2023
De grutto heeft in 2015 de status van Nationale Vogel verworven. Grutto's zijn het visitekaartje van het agrarisch gebied, maar hoe lang nog, is zeer de vraag. De populatie staat landelijk al decennia onder druk en ook in Nederweert zijn de ontwikkelingen zorgelijk.
In het onderzoeksgebied is de populatie afgenomen van circa 300 territoria in de jaren zeventig en tachtig naar 147 territoria in 1991-1992 (provincie Limburg). In 1994-2023 doven de meeste populaties in korte tijd uit (Laarderheide: 1994-2007: 5-1; De Wetering/Groote Heide: 1994-2016: 16-2; de Kruisvennen/Ospel-Oost: 1994-2008: 14-2; De Koelen/Het Vlakwater: 1994-2008: 12-1). In het cultuurland ten zuiden van de Groote Peel nemen ze eveneens sterk af maar houdt een kleine populatie stand (1994-2023: 41-5). De ontwikkelingen van de totale populatie en de verschillende deelpopulaties wordt in onderstaande grafieken weergegeven:

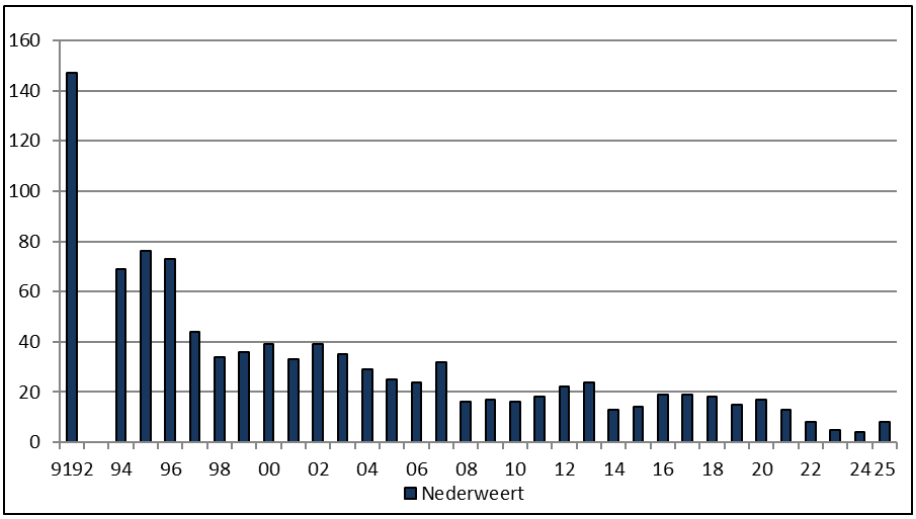

Figuur 136. Grutto: aantalsontwikkeling in Nederweert in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

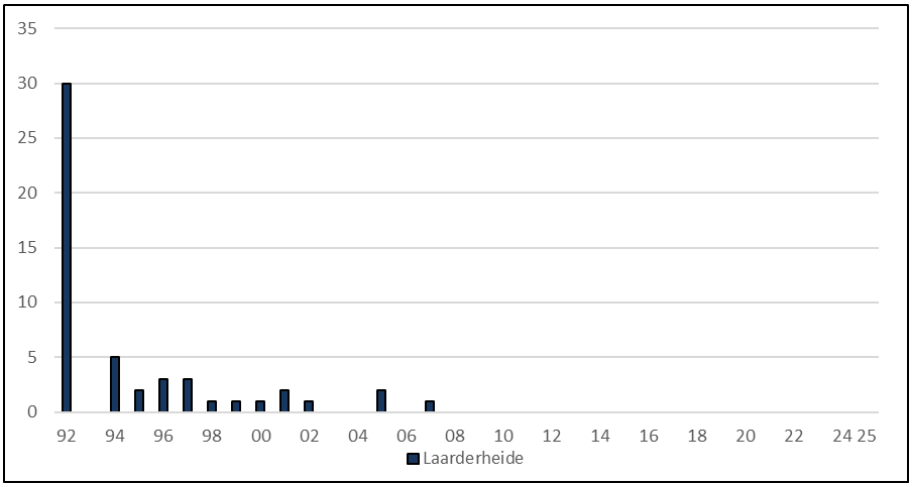

Figuur 137. Grutto: aantalsontwikkeling in de Laarderheide in 1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

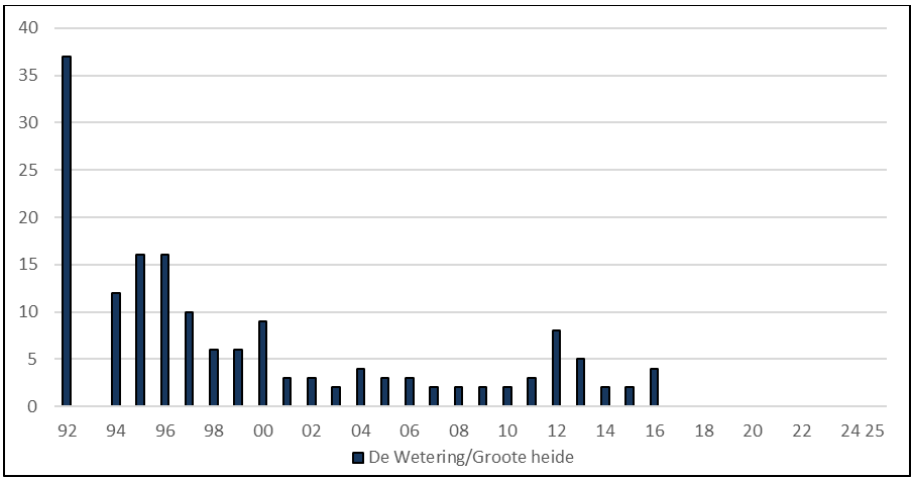

Figuur 138. Grutto: aantalsontwikkeling in De Wetering/Groote Heide in 1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

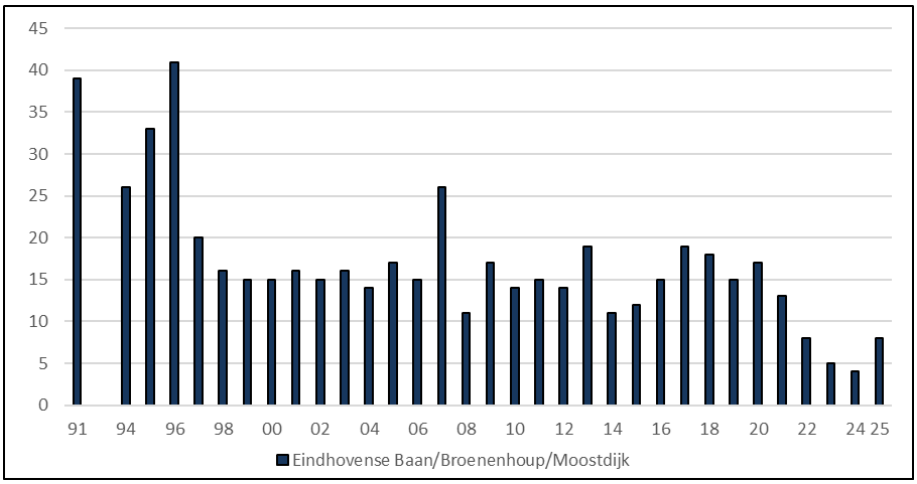

Figuur 139. Grutto: aantalsontwikkeling in de Eindhovense Baan/Broenenhoup/Moostdijk in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

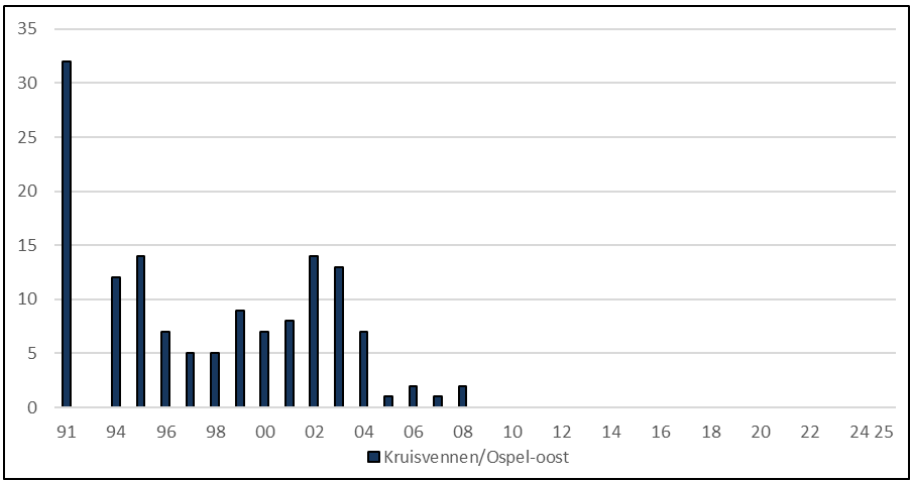

Figuur 140. Grutto: aantalsontwikkeling in de Kruisvennen/Ospel-Oost in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

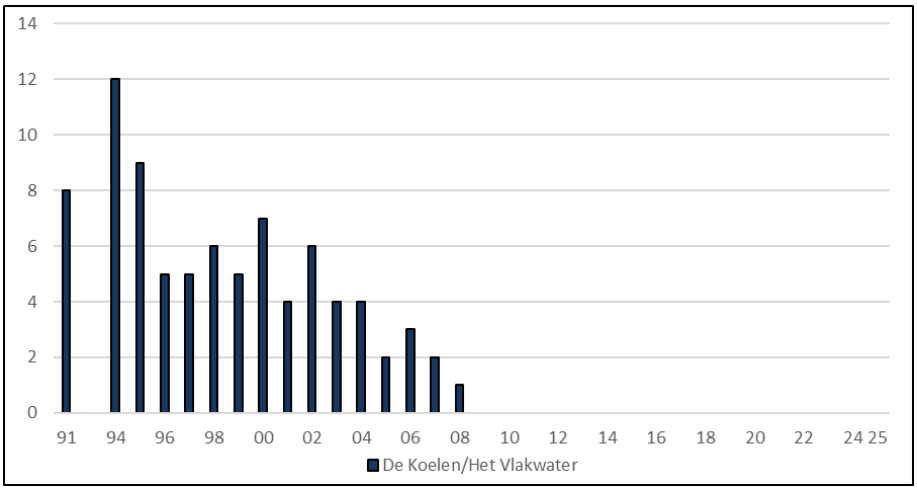

Figuur 141. Grutto: aantalsontwikkeling in De Koelen/Het Vlakwater in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

De populatie in de omgeving van de Broenenhoup ten zuiden van de Groote Peel broedt vooral in de weidevogelpercelen. De lange droge periodes in het broedseizoen in 2018-2021 waren ongunstig. De uitgedroogde bodems en daarmee samenhangend de afname van voedsel was

zo ongunstig dat nauwelijks jongen werden grootgebracht. De reproductie is te laag om de populatie in stand te houden en wordt door het wegvallen van de oude grutto's niet gecompenseerd. De predatiedruk van roofvogels, kraaien, marterachtigen en vos op de steeds kleinere populatie is relatief hoog om de situatie nog complexer te maken. Landelijk brengen grutto's al jaren te weinig jongen groot; het nestsucces is te laag en de kuikensterfte is te hoog (Boele *et al.,* 2023).

De laatste grutto's broeden in weidevogelpercelen ten zuiden van de Groote Peel. Omgeving Broenenhoup, 8 juni 2024 (Thijs Loven).

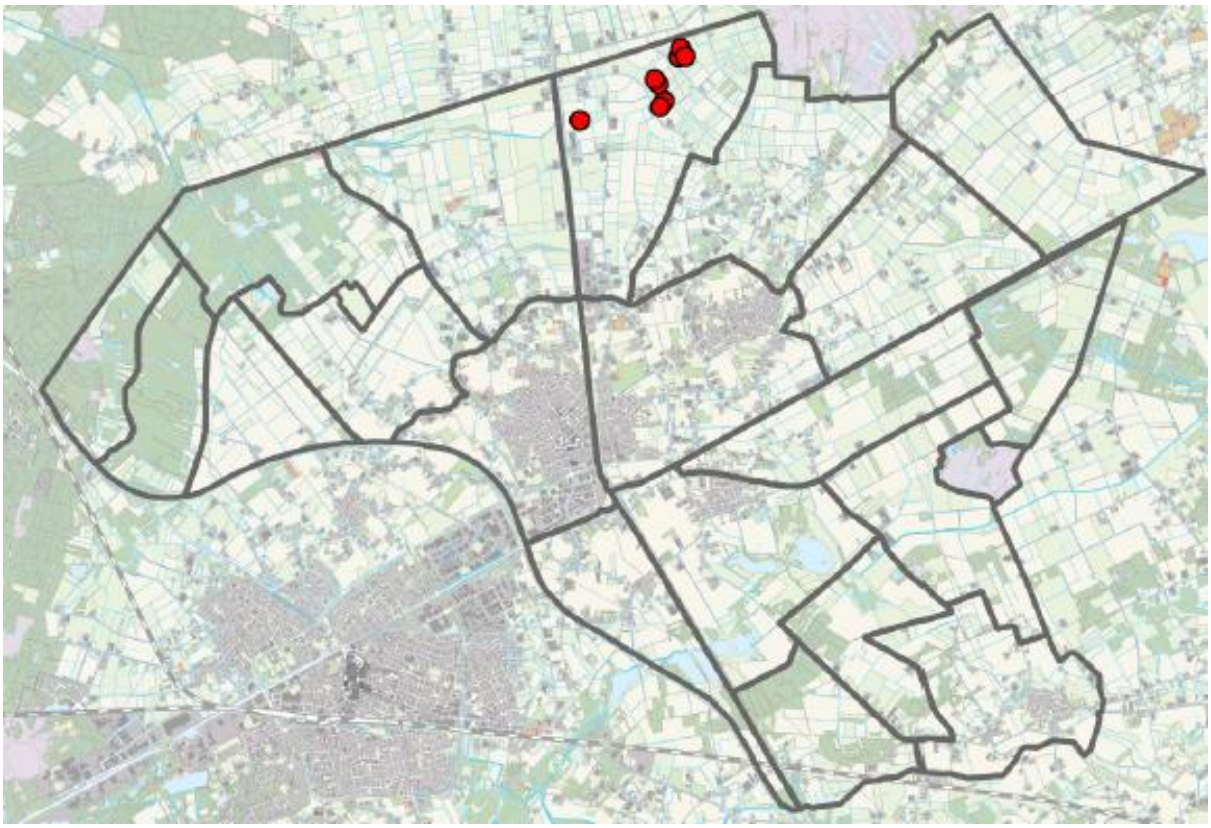

Figuur 142.Grutto: verspreiding in 2025.

Onderzoek 2024-2025
De slechte broedresultaten in de afgelopen jaren met soms geen enkele jonge grutto lieten in 2024 hun sporen nog na; een nieuw dieptepunt met slechts 4 territoria. Alle paren werden in de weidevogelpercelen rond de Broenenhoup vastgesteld. Gelukkig was er ook goed nieuws; 3 paren presteerden het om succesvol te broeden en 5 jongen zijn uitgevlogen (Maris, 2024). In 2025 waren opeens 8 territoriale paren aanwezig. Ze werden gevonden in weidevogelpercelen bij de Broenenhoup/Houbenbaan (7) en langs de Eindhovense Baan (1). Ondanks de goede omstandigheden zijn waarschijnlijk niet meer dan 2 jongen uitgevlogen (Maris, 2025).

Wulp *(Numenius arquata)*

Wulp, Broenenhoup, Ospel, 3 juni 2024 (Otto Plantema).

Verspreiding en biotoop
Het verspreidingsgebied van de wulp is de afgelopen decennia flink geslonken. De meeste territoria worden in open cultuurland vastgesteld. Halfopen cultuurland was tot eind jaren negentig relatief belangrijk, maar is vrijwel verlaten [figuur 143]. De meeste paren broeden in grasland, maar akkers worden ook regelmatig bezet.
Wulpen waren in 1994, en zeker in de periode daarvoor, goed vertegenwoordigd in de Laarderheide, De Wetering/Groote heide, ten zuiden van de Groote Peel, de Kruisvennen/Ospel-Oost, de omgeving van De Zoom en de Koelen/Het Vlakwater.
In de tijdreeks zijn de meeste gebieden verlaten. De belangrijkste populaties hebben zich teruggetrokken ten zuiden van de Groote Peel en in de Kruisvennen/Ospel-Oost. Ze broeden meer verspreid dan de grutto en zijn daardoor minder kwetsbaar bij veranderingen in het grondgebruik. Intensief grondgebruik, afname van geschikt grasland en predatie zijn belangrijke factoren die de teloorgang bepalen.
Wulpen en andere weidevogels worden geholpen door actieve nestbescherming en gesubsidieerd akker- en weidevogelbeheer. Rond de Broenenhoup liggen fraaie aaneengeschakelde weidevogelpercelen die jaarlijks worden bezet. De nog niet vliegvlugge jongen zijn door het permanent hoge gras beter beschermd tegen predatie dan in het intensieve cultuurland waar nauwelijks dekking is. Het voedselaanbod in de vochtige niet gemaaide percelen is bovendien gunstiger.

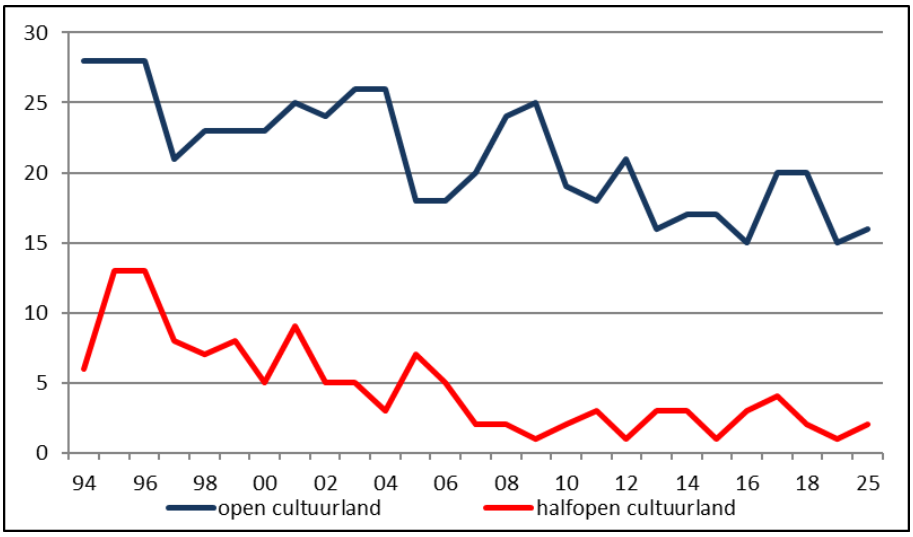

Figuur 143. Wulp: aantalsontwikkeling in open en halfopen cultuurland in 1994-2019 en in 2025.

Onderzoek 1994-2023

De wulp heeft na de grote ontginningen in de vorige eeuw in eerste instantie een overstap gemaakt naar de destijds vrij extensief gebruikte graslanden. De populatie in Nederweert wordt rond de jaren 80 op 80-100 paren geschat. Steeds intensiever grondgebruik daarna bleef niet zonder gevolgen. De 72 territoria die in 1991-1992 (provincie Limburg) werden vastgesteld zijn het laatste ijkpunt van een periode waarin de wulp nog goed vertegenwoordigd was. Na 1992 werd de jodelende baltsvlucht steeds minder gehoord. De broedpopulatie nam flink af om op een laag aantal enigszins te stabiliseren (1994-1996: 43-35; 1997-2015: 35-18; 2016-2023: 25-16).

Het cultuurland ten zuiden van de Groote Peel is het kerngebied in Nederweert. Tijdens het onderzoek in 1991 werden 9 territoria gevonden. In 1994-2000 (5-7) lag het aantal lager, maar daarna treedt herstel op. Het is bijzonder dat in de periode 2001-2023 (7-10) een vrij stabiele reeks wordt neergezet. De wulp profiteerde van verwerving van landbouwpercelen in de Mussenbaan waarbij intensief grondgebruik naar extensief beheer werd omgezet. In het cultuurland ten zuiden hiervan werd vanaf 2012 weidevogelbeheer geïntroduceerd. Het areaal is in de jaren daarna fors uitgebreid en een deel van de populatie broedt in deze percelen. Paren die voor intensief cultuurland kiezen krijgen hulp van weidevogelbeschermers en agrariërs. Ze broeden met wisselend succes in intensief grasland en bouwland.

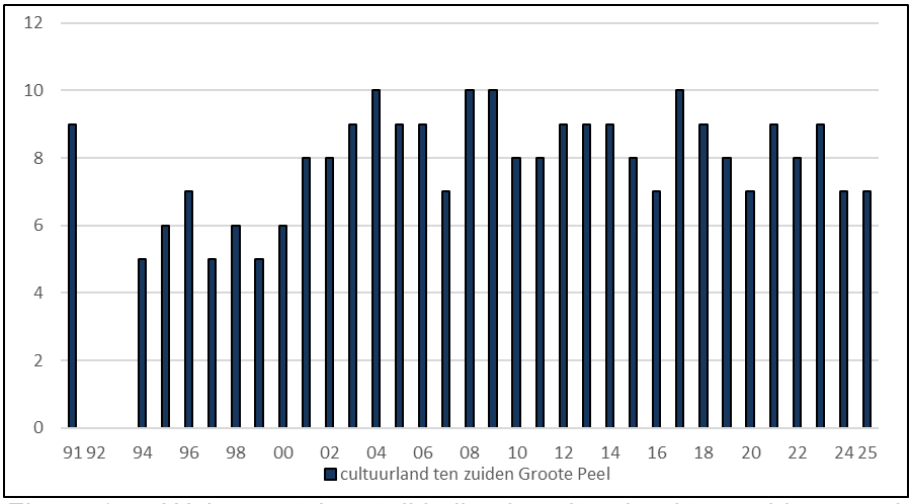

Figuur 144. Wulp: aantalsontwikkeling in cultuurland ten zuiden van de Groote Peel (telgebied 07 en 08) in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

Ook in de Kruisvennen/Ospel-Oost is nog een levensvatbare populatie aanwezig. In 1991 (provincie Limburg) waren hier liefst 18 territoria aanwezig. In 1994-2003 (10-6) namen ze flink af, in 2004-2023 (6-4) loopt het aantal langzaam terug. In dit gebied liggen geen percelen met weidevogelbeheer en worden nesten zoveel mogelijk actief beschermd.

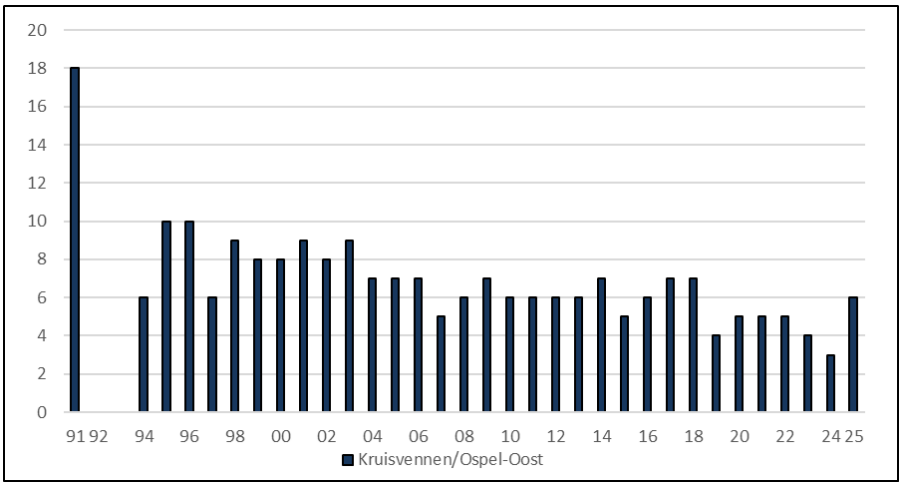

Figuur 145. Wulp: aantalsontwikkeling in de Kruisvennen/Ospel-Oost (telgebied 09 en 10) in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

In de rest van Nederweert is de wulp zo goed als verdwenen. Enkele paren broeden nog in de Laarderheide, De Wetering, de omgeving van De Zoom en in De Koelen/Het. Omdat zelden succesvol wordt gebroed lijkt een definitieve aftocht een kwestie van tijd.
Wulpen zijn, met hulp van beschermers en grondgebruikers, nog steeds in staat om in gangbaar boerenland te broeden. In 2022 werden hier zelfs meer nesten gevonden (5) dan in de weidevogelgebieden (2). In totaal werden 17 pullen geteld, maar is uiteindelijk niet een jong uitgevlogen. Ook in 2020 werden geen jongen grootgebracht (Maris, 2020-2022). De kurkdroge voorjaren in 2019-2021 hebben zeker een rol gespeeld omdat voedsel in de sterk verdroogde percelen beperkt beschikbaar was. In 2023 werden slechts 4 nesten gevonden en vlogen slechts 2 jongen uit. De jaarlijks te lage aantallen zullen de soort uiteindelijk opbreken.

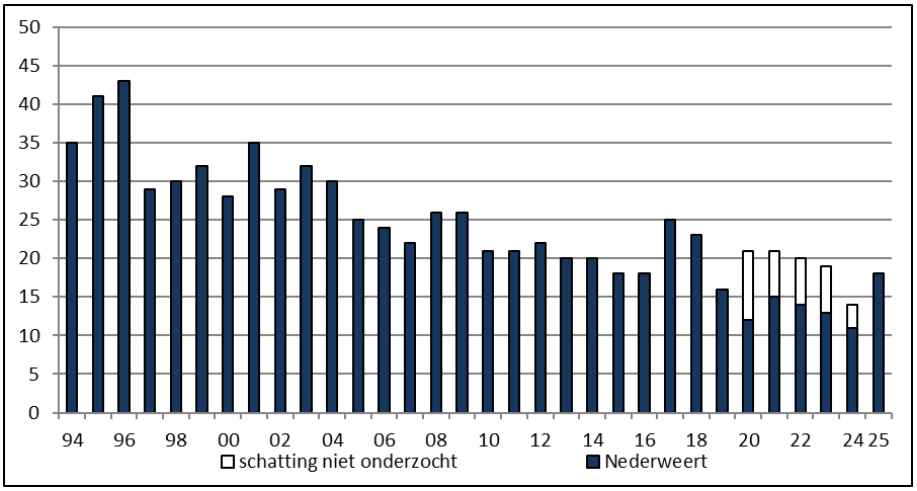

Figuur 146. Wulp: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden in de onderzochte gebieden slechts 11 territoria gevonden. In de niet-onderzochte gebieden (de Kruisvennen, Ospel-oost) werden door weidevogelbeschermers 3 paren gelokaliseerd. Het totaal voor Nederweert kwam hiermee op 14 territoria, het laagste aantal ooit. In 2025 kwam de wulp beter voor de dag en werden 18 territoria gevonden. Zekere

broedgevallen werden vastgesteld op de Laarderheide, De Wetering en ten zuiden van de Groote Peel. Er werden ten minste 11 jongen grootgebracht. Opvallend is dat vroege broedsel grotendeels zijn mislukt maar dat late broedsels in ingezaaid bouwland wel succesvol waren. Door het late broeden werden in juli en augustus nog pas vliegvlugge jongen waargenomen (Maris, 2025).

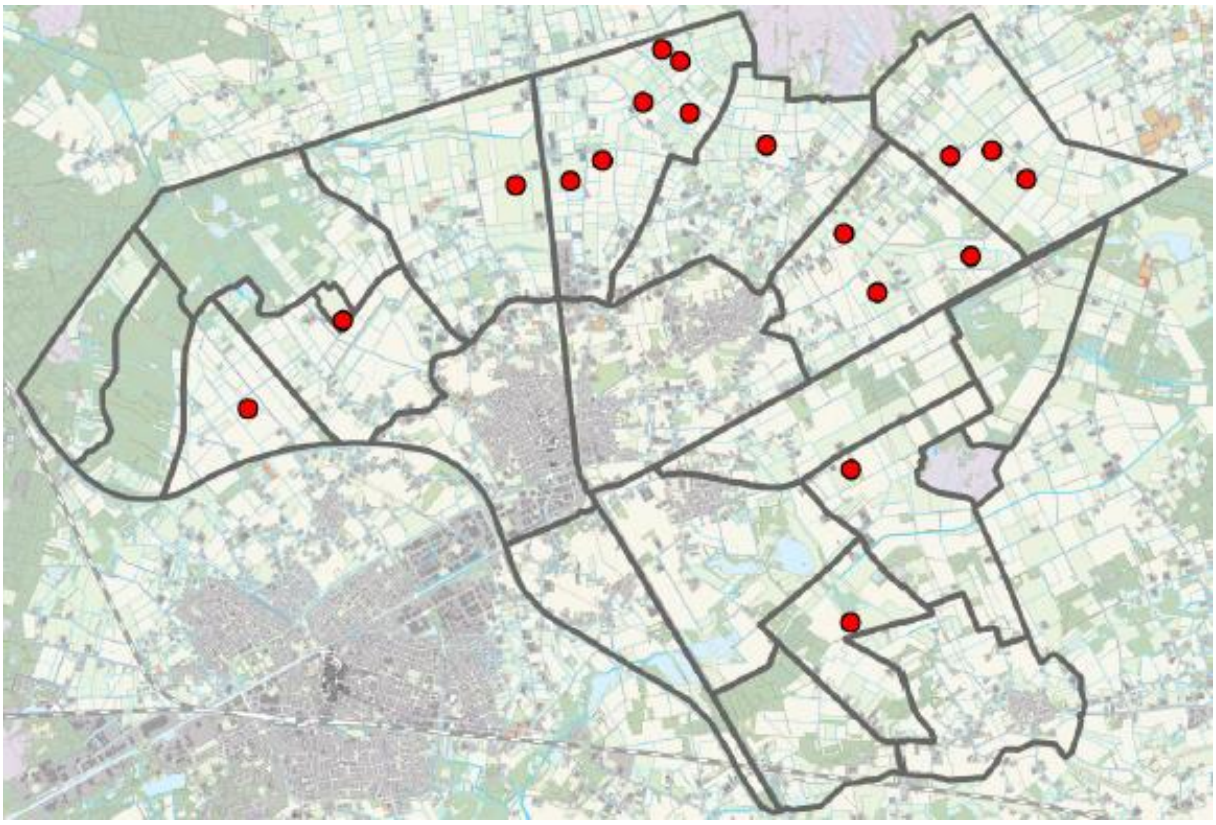

Figuur 147. Wulp: verspreiding in 2025.

Zoals in de soortteksten is beschreven zitten akker- en weidevogels vrijwel zonder uitzondering in de hoek waar de klappen vallen. Dit proces is al ver vóór 1994 begonnen. Het onderzoek in 1994-2025 aangevuld met gegevens van de provincie Limburg in 1991-1992 geeft een goed beeld van de tragische leegloop van het platteland in de afgelopen decennia. In 1994 werden van patrijs, grutto, wulp en scholekster in totaal 359 territoria vastgesteld. Dat lijkt veel maar is op basis van historische gegevens al vele honderden territoria minder dan de populatie die in jaren 70 en 80 aanwezig was. Het soortenspectrum dat met de dezelfde problematiek te maken heeft is echter nog veel groter. Wat te denken van soorten als graspieper en veldleeuwerik waarvan de aantallen fors zijn afgenomen en dat geldt ook voor de eens zo algemene Kievit (van Noorden, 2024).
De impact op vogels is groot, maar dat geldt voor vrijwel alle flora en fauna. Voor de oudere generaties zijn het zoete herinneringen, voor de jonge generaties is de leegte in het cultuurland het nieuwe normaal [figuur 147, figuur 148].

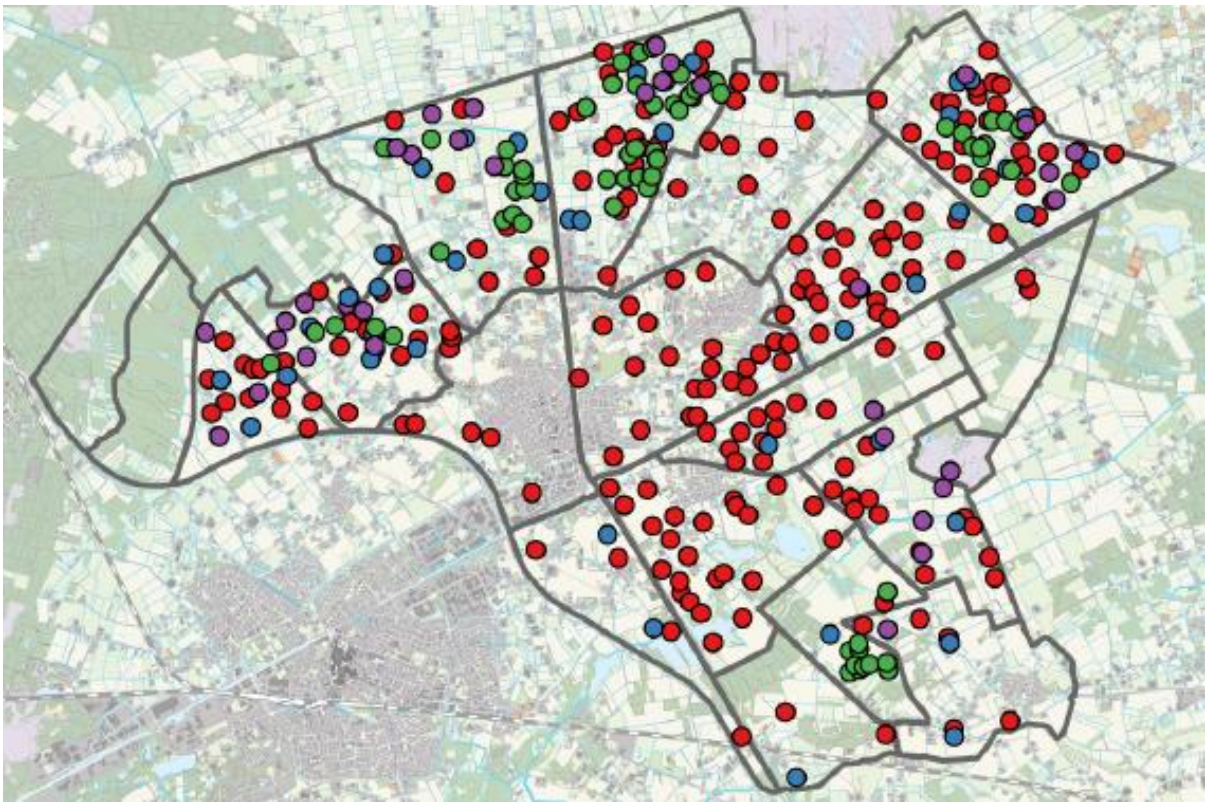

Figuur 147. Zie toelichting figuur 148.

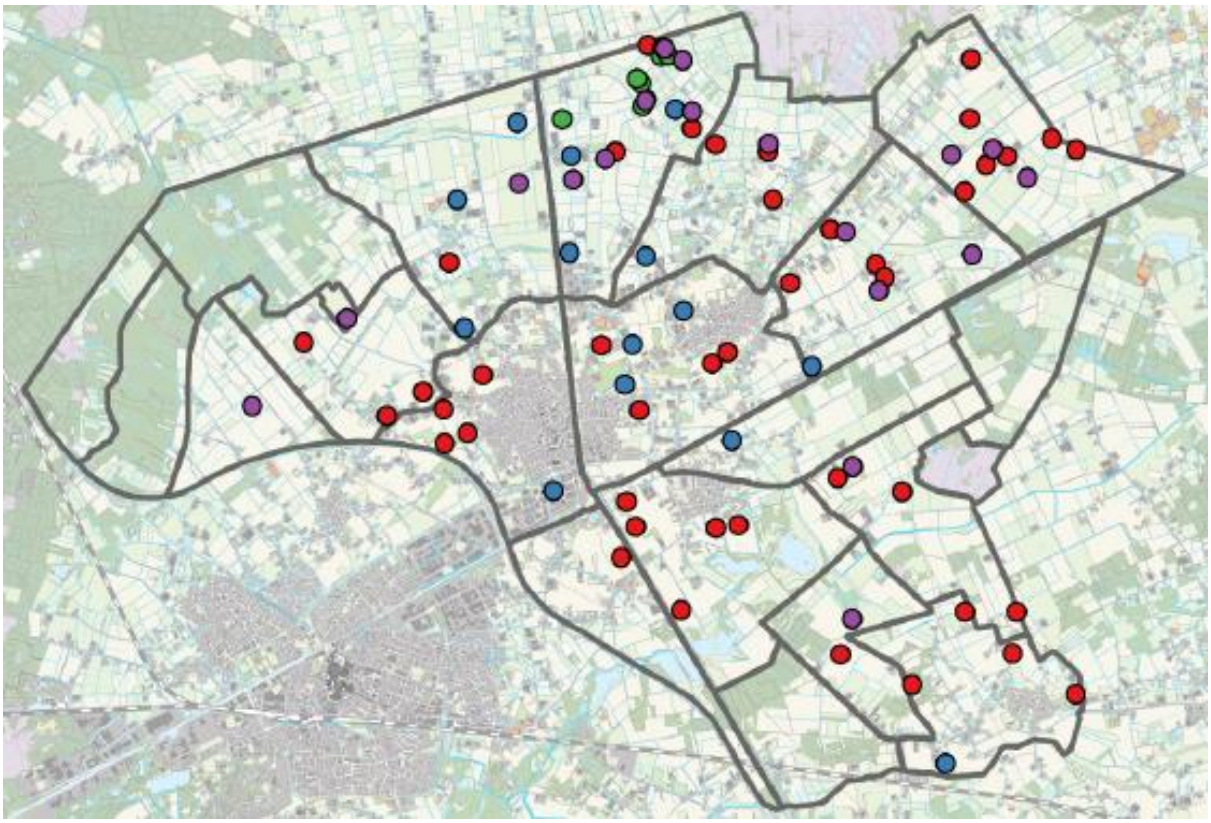

Figuur 148. Verspreiding patrijs (rode stip), grutto (groene stip), wulp (paarse stip) en scholekster (blauwe stip) in 1994: 359 territoria (kaart boven) en 2025: 83 territoria (kaart onder).

Kokmeeuw *(Chroicocephalus ridibundus*)

Verspreiding en biotoop
Nesten van de kokmeeuw zijn gevonden in de heidevennen De Banen, de Schoorkuilen en in een laagte in de Mussenbaan. Ze broeden op eilandjes of in de oeverzone. Nesten liggen verscholen tussen wilgenstruweel, in pitrusvegetatie en soms aan de rand van een rietkraag. Een vestiging is sterk afhankelijk van het waterpeil. Bij te hoge waterstanden staan sommige locaties onder water, tijdens langdurige droogte zijn ze kwetsbaar voor predatoren als vos en marterachtigen die de nesten kunnen bereiken.

Onderzoek 1994-2023
Kokmeeuwen hebben Nederweert herontdekt en worden vanaf 2013 in wisselend aantal vastgesteld. In de periode daarvoor genoot de soort bekendheid als trekpleister van het Nationaal Park de Groote Peel met maximaal 8500 paren. Ook het heideven De Zoom was in de vorige eeuw een belangrijk broedgebied met maximaal 1350 paren.
De nieuwe vestiging in 2013 kwam vrij onverwacht, zeker als naar de ijle verspreiding in het zuidoosten van Nederland wordt gekeken. De meeste paren broedden in de vennen aan de Schoordijk en in de Kwegt. Op beide locaties is het aantal nesten afhankelijk van de hoogte van het waterpeil. Is het peil nog net te hoog, dan staan ze 'in de wacht' tot het moment dat met nestbouw wordt begonnen. Deze strategie is ook in de andere broedgebieden waargenomen. Bij een dalend peil komen eilandjes beschikbaar en afhankelijk van het beschikbare oppervlak worden nesten gebouwd. Met name aan de Schoordijk kan in korte tijd een flinke kolonie ontstaan (2013-2023: 0-170 nesten).
In de Kwegt werd na het venherstel op schaars begroeide eilandjes gebroed (2017: 12; 2018: 33). Het grootste eiland ligt echter permanent boven de waterlijn en werd ongeschikt door de massale opkomst van wilg.
De Banen was door enkele droge voorjaren onregelmatig bezet (2017-2023: 0-20). In de Mussenbaan werd in 2012 de waterhuishouding hersteld en een laagte uitgegraven. Een droge periode in de loop van het broedseizoen is in het nadeel van de broedende meeuwen. De nesten komen dan binnen het bereik van predatoren en worden snel verlaten. In 2014-2022 (4-32) werd in 4 van de 9 jaren gebroed.

Onderzoek 2024-2025
Door de extreem hoge waterstanden in 2024 en 2025 waren de nestlocaties in De Banen en de vennen aan de Schoordijk ongeschikt. In 2024 werd in de Mussenbaan door ten minste 5 paren gebroed (mededeling Boena van Noorden). Waarnemingen van pas uitgevlogen jongen ter plaatse duidden op zekere broedgevallen.

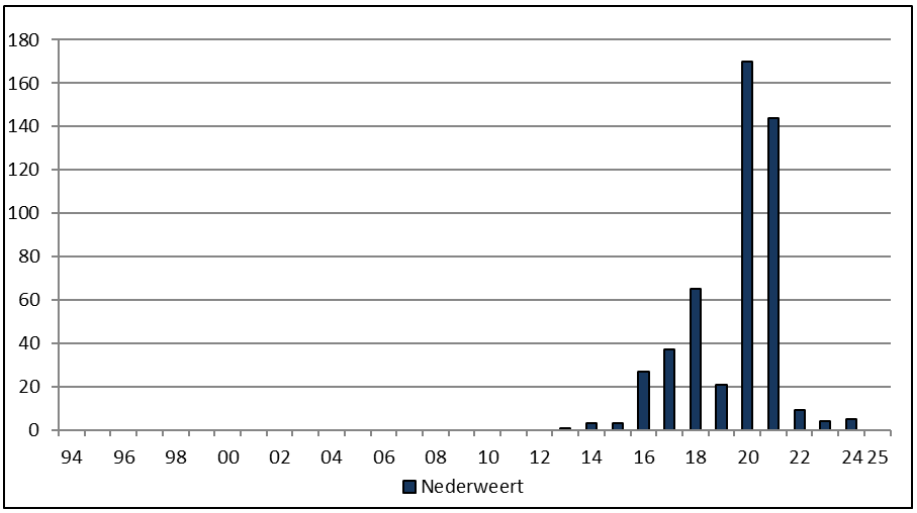

Figuur 149. Kokmeeuw: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

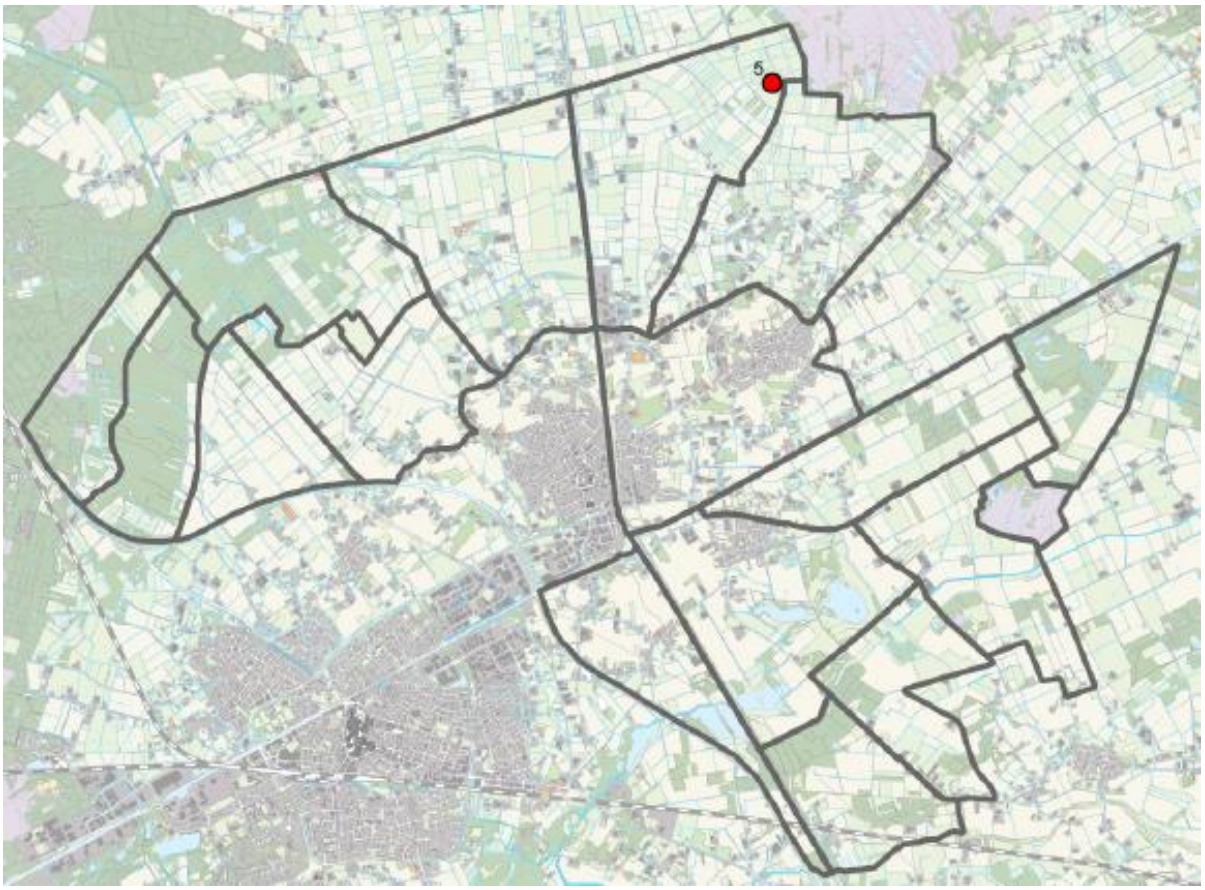

Figuur 150. Kokmeeuw: verspreiding in 2024.

Kleine mantelmeeuw *Larus fuscus)*

Kleine mantelmeeuw, Sluis 15, Nederweert, 23 maart 2024 (Huub Janssen).

Verspreiding en biotoop
De kleine mantelmeeuw is alleen in het heideven de Kwegt gevonden. Er werd gebroed op een klein eilandje met berk en wilg. Op dit eiland wordt ook gebroed door grauwe gans en nijlgans.

Onderzoek 1994-2023
Kleine mantelmeeuwen zijn echte kustvogels met bolwerken in de delta en op de Waddeneilanden. In de afgelopen decennia schuift de broedpopulatie langzaam op in oostelijke richting. Om predatie van het nest te ontlopen wordt steeds vaker op daken gebroed (Sovon, Vogelonderzoek Nederland, 2018). In 2012 worden op de Stevolplas bij Stevensweert de eerste 2 broedgevallen in Limburg ontdekt (Nagtegaal & Voesten, 2013). Het aantal is hier in de loop der jaren toegenomen. In 2024 (85) was deze kolonie de grootste kolonie in het binnenland (Boele *et al.,* 2025). Zover bekend heeft de kleine mantelmeeuw nog nooit in Nederweert gebroed. Ze worden wel in de gemeente waargenomen maar dit zijn steeds vogels op doortrek.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 waren bij de Kwegt in het broedseizoen langere tijd meerdere kleine mantelmeeuwen aanwezig. De vogels waren luidruchtig en maakten regelmatig buitelingen en duikvluchten. In juni werd op een klein eilandje een broedende vogel waargenomen. Of het broedsel succesvol was bleef lang onzeker. Op 4 juli werd het paar met één jong gezien (waarneming.nl), op 15 juli werden 3 jongen waargenomen. De Kwegt is de zesde locatie in Limburg waar ze als broedvogel is vastgesteld (stats.sovon.nl). In 2025 waren in de broedtijd groepen aanwezig in onder andere de Kwegt en de Mussenbaan maar werd niet gebroed.

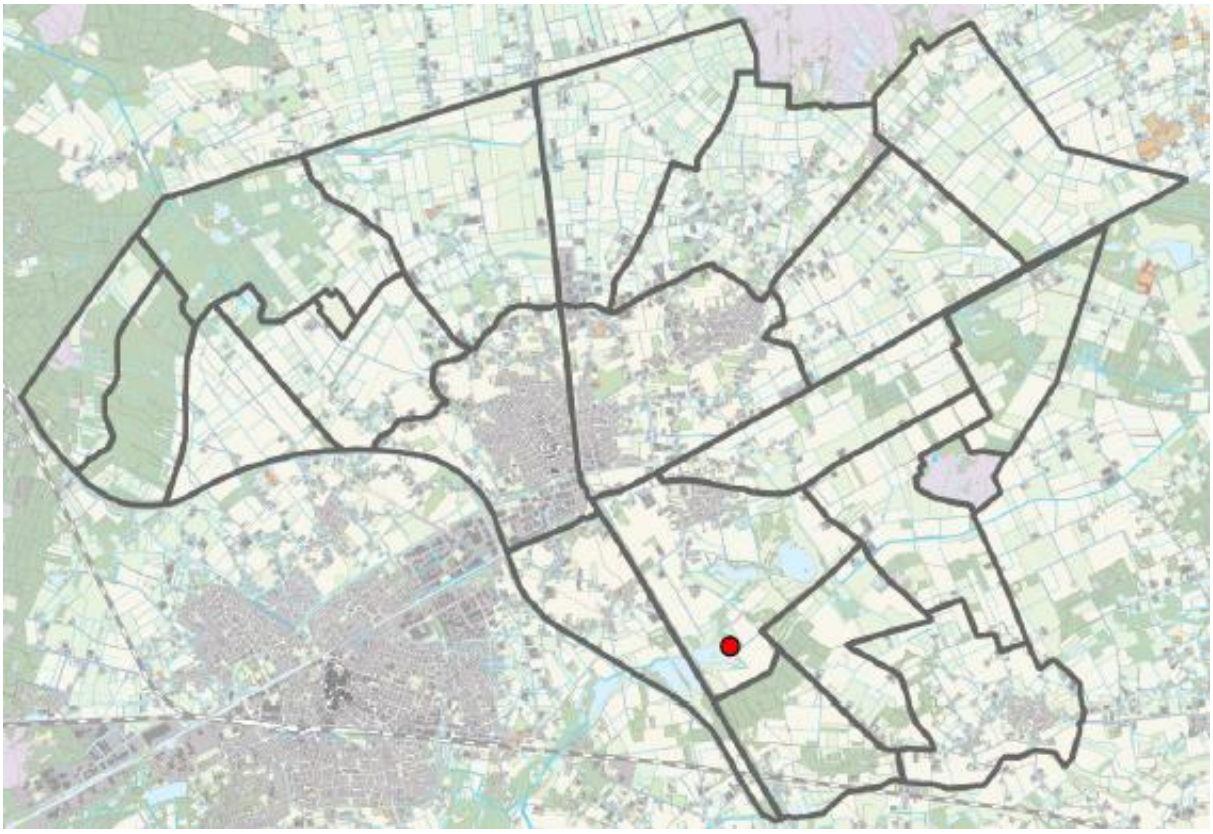

Figuur 150a. Kleine mantelmeeuw: verspreiding in 2024.

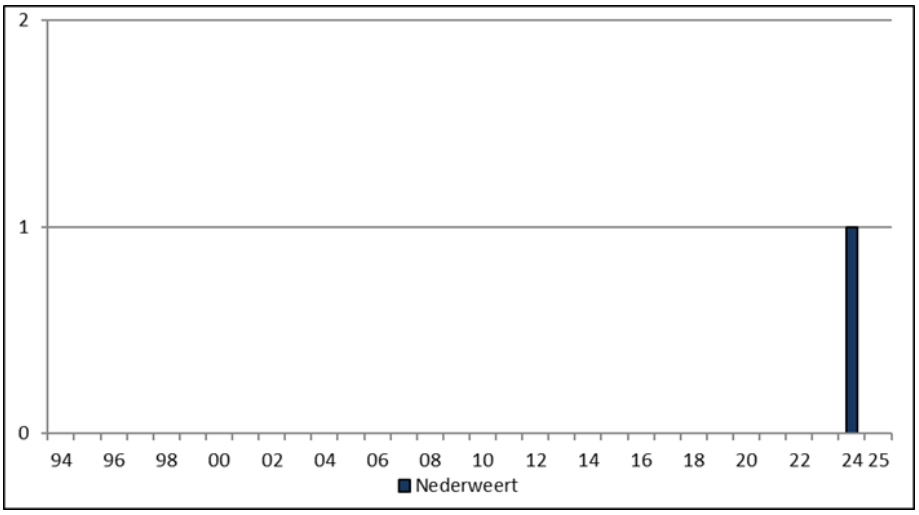

Figuur 151. Kleine mantelmeeuw: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Visdief *(Sterna hirundo)*

Verspreiding en biotoop
De visdief heeft geprofiteerd van het venherstel in Nederweert en is vastgesteld in De Banen en de Schoorkuilen. Eilandjes in de vennen zijn bij een te hoog waterpeil ongeschikt. Paren die tot broeden overgaan worden soms verrast door een stijgend peil waarna het nest verloren gaat. Bij extreme droogte zijn nesten door droogvallende venbodems kwetsbaar voor predatie. Zandplaten die langere tijd boven de waterlijn uitsteken worden ingenomen door wilg en ongeschikt.

Onderzoek 1994-2023
De visdief is een zeldzame broedvogel in Nederweert. In 2014-2023 wordt afwisselend gebroed in De Banen en de Schoorkuilen. Met uitzondering van 2016 en 2021-2023 werd succesvol gebroed. In 2016 viel eind mei/ begin juni extreem veel regen (> 200 mm) en ging het nest verloren. Nederweert is een van weinige plekken in Limburg waar deze sierlijke stern tot broeden komt (ww.stats.sovon.nl).

Onderzoek 2024-2025
In 2024 was vanaf half mei een territoriaal paar aanwezig. De vogels werden in De Kwegt ter hoogte van een klein eiland waargenomen. Er is geen indicatie dat daadwerkelijk is gebroed.

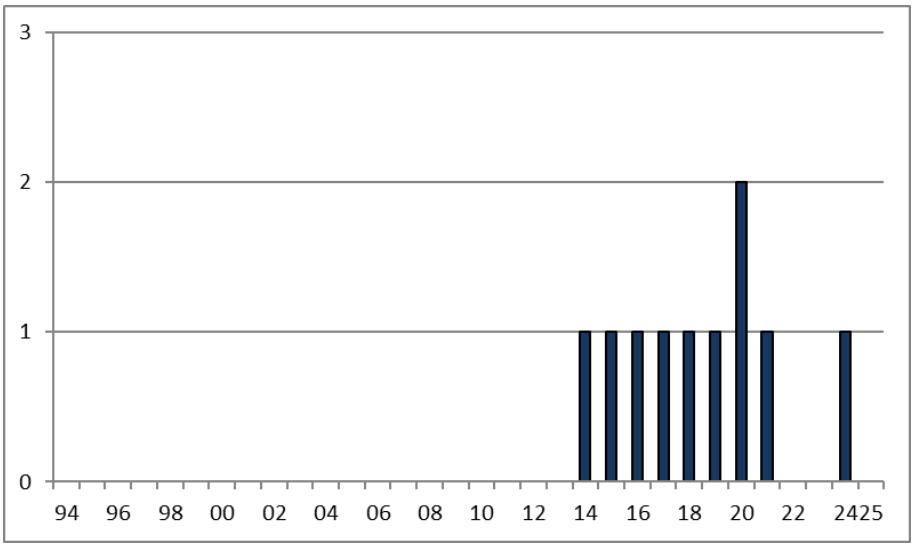

Figuur 152. Visdief: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

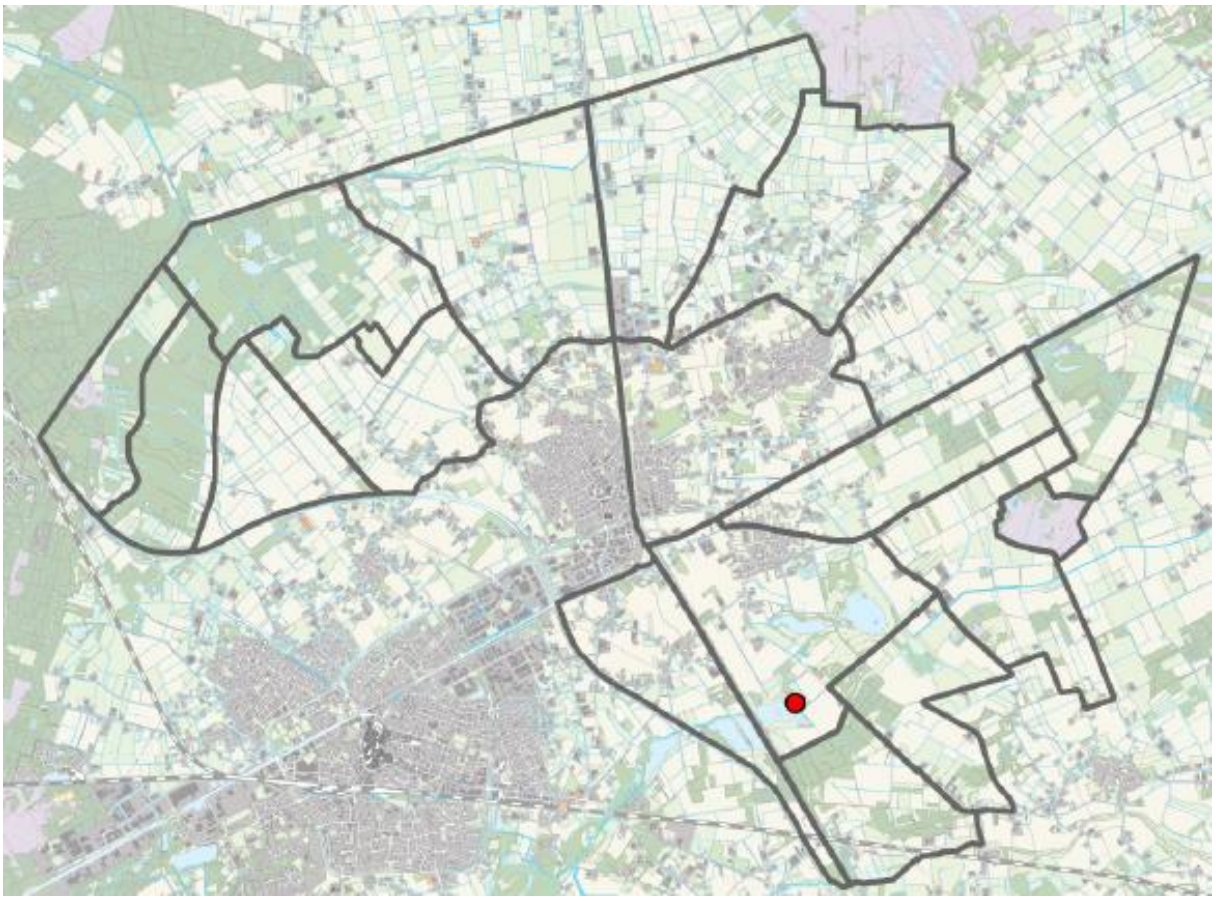

Figuur 153. Visdief: verspreiding in 2024.

Turkse tortel *(Streptopelia decaocto)*

Verspreiding en biotoop
Turkse tortels broeden vooral in stedelijk en agrarisch bebouwd gebied. De verspreiding wordt globaal bepaald door beschikbare bebouwing en geschikte vegetatie. De belangrijkste bolwerken zijn de woonkernen Nederweert, Budschop, Ospel, Ospeldijk, Nederweert-Eind en Leveroy. Ze houden zich vooral op in de oudere wijken met veel groen en grote tuinen. Nieuwbouwwijken zijn in de eerste jaren ongeschikt door het ontbreken van nestgelegenheid. De huidige tuintrend van meer steen en minder groen is ongunstig.

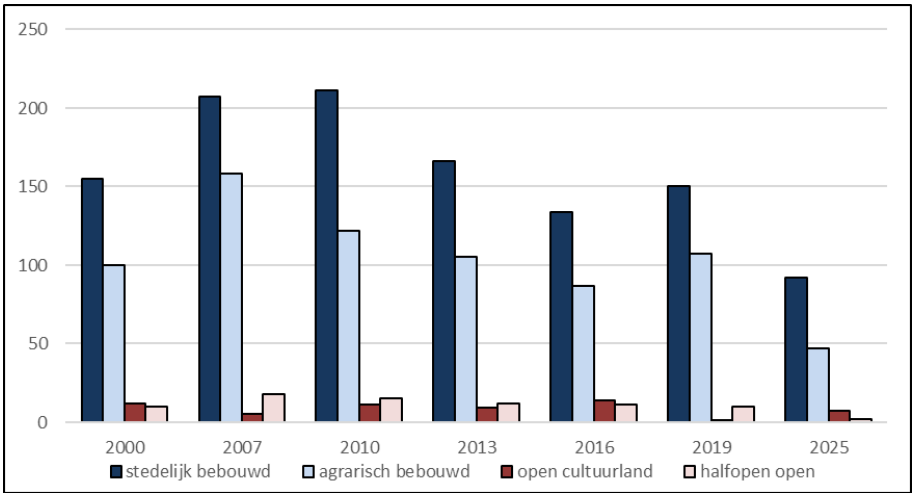

Figuur 154. Turkse tortel: aantalsontwikkeling in de belangrijkste biotopen per peiljaar in 1997-2025.

Buurtschappen, woningen en boerderijen in het buitengebied zijn eveneens belangrijke broedgebieden. Op industrieterreinen is ze in klein aantal aanwezig of ontbreekt de soort. Halfopen en open cultuurland is van geringe betekenis. De enkele territoria die in bos worden gevonden zijn altijd aan een gebouw gekoppeld.
Turkse tortels broeden in bomen, coniferen en struwelen en maken ook gebruik van materialen zoals kappen van rolluiken. Bij onstuimige weersomstandigheden gaat menig nest verloren.

Turkse tortels zijn binnen en buiten de woonkernen duidelijk op hun retour. Bernhardstraat Budschop, 5 april 2025 (Thijs Loven).

Onderzoek 1997-2023
De Turkse tortel heeft zich vanaf 1950 als broedvogel in Nederland gevestigd. Het eerste territorium in Nederweert werd in 1957 in Leveroy geregistreerd. De opkomst van deze cultuurvolger is vermoedelijk toe te schrijven aan de verstedelijking van het landschap.
De aantalsontwikkeling kan in 2 periodes worden opgedeeld: 1997-2011 (414-351) en 2012-2023 (308-185). Het verval tekent zich af in het hele onderzoeksgebied ondanks de toegenomen bebouwing in de dorpen en het buitengebied. Vermoedelijk spelen meerdere factoren een rol.
Binnen het leefgebied van de Turkse tortel heeft de houtduif een enorme opkomst doorgemaakt. Houtduiven zijn tegenwoordig in een veelvoud aanwezig ten opzichte van Turkse tortels. In 2019 werd in Nederweert-Eind en in Ospel op 20 telpunten een MUS-telling gehouden. Er werden 252 houtduiven geteld tegenover 36 Turkse tortels. Ook de holenduif is de laatste decennia flink toegenomen, zowel rond agrarische bedrijven als binnen de bebouwde kom. Holenduiven zijn geen concurrent als het om de nestlocaties gaat maar mogelijk wel wat voedsel betreft. Binnen de woonkernen zijn ze in recente jaren lokaal zelfs talrijker dan de Turkse tortel. Mogelijk dat de Turkse tortel de concurrentie met beide soorten verliest en terrein moet prijsgeven. Een natuurlijke terugval na jaren van bloei kan gelijktijdig ook een rol spelen. Afname speelt op meer plaatsen in Nederland. Boele *et al.* (2022) vermelden dat patronen bekend zijn van hoge dichtheden na hun vestiging en afname daarna.

Er is bovendien een beweging ingezet waarbij het belang van de zandgronden afneemt ten opzichte van het westen van het land.
De Turkse tortel is in staat om 2-4 broedsels per jaar te produceren. De krakkemikkige en slecht beschermde nesten zijn gevoelig voor slecht weer waardoor menig nest verloren gaat. De broedsels zijn ook een gemakkelijke prooi voor zwarte kraai, kauw en ekster die binnen de bebouwde kom maar ook rond buurtschappen in flinke aantallen aanwezig zijn.

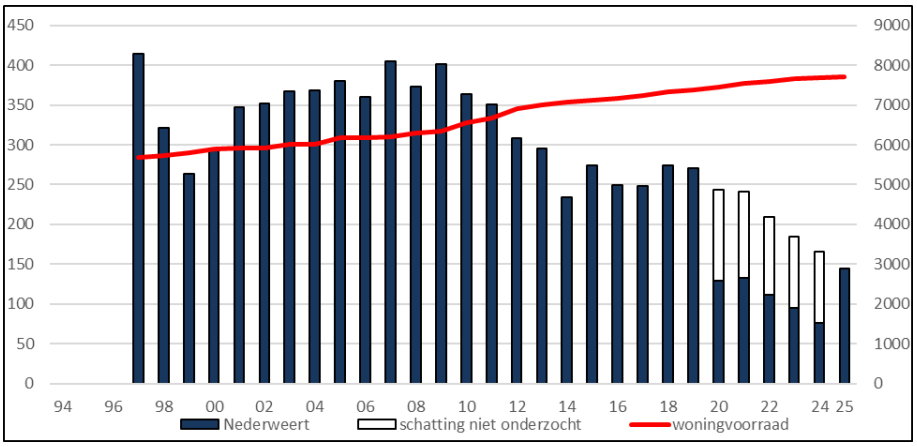

Figuur 155. Turkse tortel: aantalsontwikkeling in 1997-2025 in relatie tot de woningvoorraad van Nederweert (www.open data.CBS.nl)

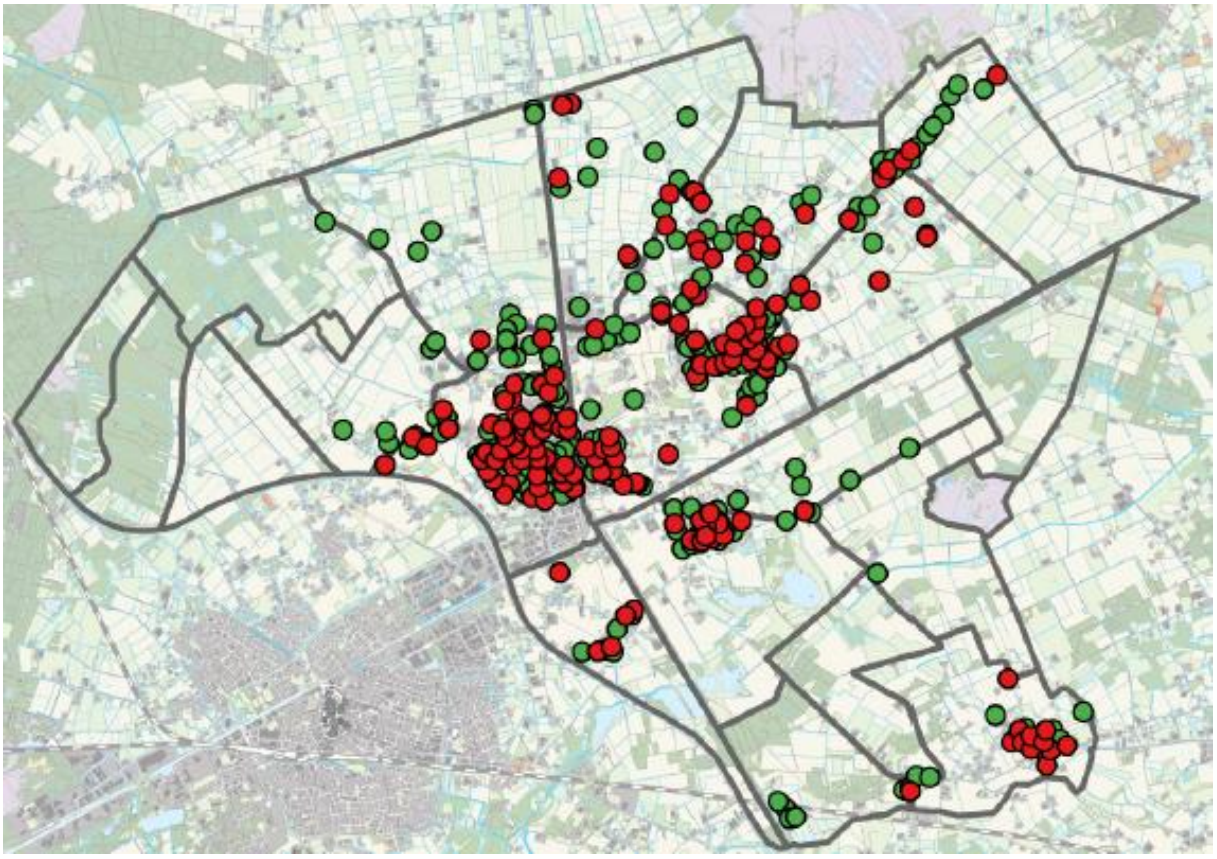

Figuur 156. Turkse tortel: verspreiding in 2019 (groene stip) en 2025 (rode stip).

Figuur 157. Turkse tortel: verspreiding in Nederweert-dorp en Budschop in 2019 (groene stip) en 2025 (rode stip).

Onderzoek 2024-2025
In 2019, de laatste keer dat Nederweert volledig werd onderzocht, werden 271 territoria geteld. In de jaren daarna was de trend in de onderzochte gebieden duidelijk negatief. Tijdens het volledige onderzoek in 2025 werden niet meer dan 145 territoria gevonden. Een afname van 46% in 5 jaar tijd. Ten opzichte van 2007, het beste jaar in de tijdreeks, met 406 territoria bedraagt de afname zelfs 64%. In het belangrijke agrarisch bebouwde gebied zijn gebieden verlaten [figuur 156] en binnen de kerngebieden in Nederweert vallen tussen de territoria steeds grotere gaten [figuur 157].
In 2024 waren de omstandigheden door de vele regen zeer ongunstig en zal menig broedsel verloren zijn gegaan. De droge en daardoor gunstige jaren in 2018-2021 hebben niet voor genoeg aanwas gezorgd om de afname te stabiliseren. Turkse tortels zijn meer dan de moeite waard om extra aandacht aan te besteden.

Zomertortel (*Streptopelia turtur*)

Verspreiding en biotoop
Het verspreidingsgebied van de zomertortel is vanaf 2009 flink gekrompen. Territoria worden gevonden in verruigd moeras en vochtig loofbos en in broekbosjes en landschapselementen in halfopen cultuurland. Dicht (wilgen)struweel en jonge sparrenopstanden, in combinatie met jong loofbos, zijn favoriete broedlocaties. Erfbeplantingen worden soms bezet. In stedelijk gebied zijn enkele territoria geregistreerd waaronder in een park op Budschop en het kerkhof in het centrum van Nederweert.
De vochtige bossen van In den Vloed in het Weerterbos, de broekbossen in de Mildert en het moerasgebied De Kievit zijn zo goed als verlaten. Het moerasgebied De Zoom en de vochtige tot natte loofbossen in landgoed ’t Kruis zijn de laatste kerngebieden.

Jonge sparrenbosjes waren in het verleden belangrijk broedbiotoop. Door het ouder worden van deze bosjes werden ze minder geschikt. Bovendien komt dit bostype na aantasting door de letterzetter in 2018-2019 amper nog voor. In 1992-2017 heeft in Nederweert grootschalig natuurherstel plaatsgevonden van vooral natte natuur. In en aan de rand van deze gebieden zijn vochtige kruidenrijke percelen in beheer. Ondanks de ogenschijnlijk gunstigere omstandigheden leidt dit niet tot nieuwe vestigingen.

Onderzoek 1997-2023
In 1991-1992 (92, provincie Limburg) waren er nog fraaie clusters in de Mildert (7), landgoed 't Kruis (19), in de oostelijke helft van het Weerterbos (11) en ook in cultuurland was ze geen zeldzaamheid. Ze broedden toen ook in erfbeplantingen en bosschages bij woningen en boerderijen tussen Ospel en Ospeldijk (10) en in Roeven (5). In 1997-2010 (19-42) lag het aantal gevoelig lager in Nederweert maar is de trend in tegenstelling tot de landelijke ontwikkeling licht toenemend tot stabiel. In 2012-2023 (19-3) neemt het aantal in Nederweert conform de landelijke trend flink af. De kleine opleving in 2023 is te verklaren door aanvullend onderzoek door de provincie Limburg eind mei/begin juni in het zuidoosten van Nederweert.
Het laatste territorium in De Kievit werd in 2014 geregistreerd, in de Mildert in 2018 en in het Weerterbos in 2020. Zomertortels houden nog stand in landgoed 't Kruis en in De Zoom en worden soms in De Banen aangetroffen.
De achteruitgang in Nederland wordt in verband gebracht met voedselgebrek en afname van het aantal legsels. Zomertortels hebben een voorkeur voor een gevarieerd kleinschalig landschap met akkerranden of voedselveldjes. De structuur is van groot belang en bestaat uit een combinatie van maximaal 20 centimeter hoge kruiden en een 30-60% kale bodem. In het overwinteringsgebied speelt voedselgebrek door begrazing een rol en is een aanzienlijk deel van de populatie drager van een parasitaire vogelziekte, het Geel. Jachtdruk in het overwinteringsgebied en tijdens de trek worden ook genoemd (Boele *et al*., 2024; Boele *et al.,* 2025).

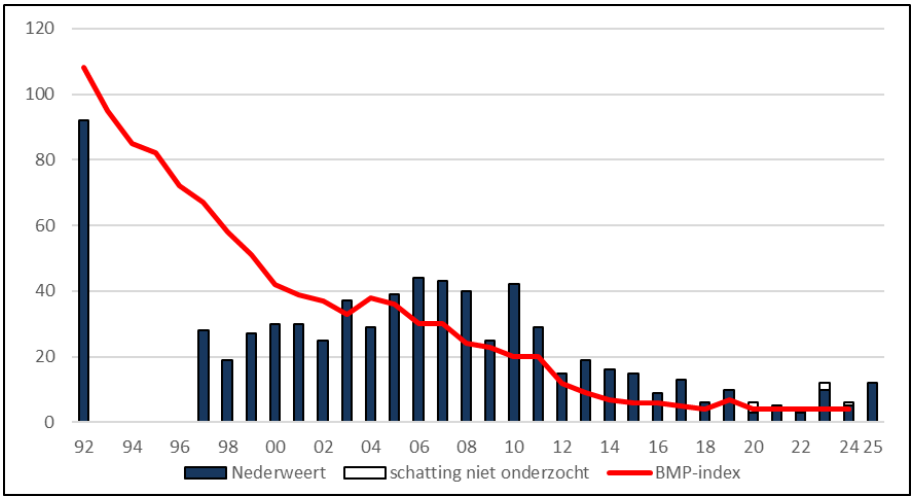

Figuur 158. Zomertortel: aantalsontwikkeling in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 1997-2025.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden 6 territoria opgevoerd (waarvan één geschat). In 2025 werden in alle telgebieden 12 territoria geregistreerd. In landgoed 't Kruis werden 2 territoria gevonden en in en aan de rand van De Zoom liefst 5. In In den Vloed in het Weerterbos werd voor het eerst sinds 2020 een territorium vastgesteld. De overige territoria werden gevonden in halfopen cultuurland bij de bossen Ingstraat, een bosje in de Mildert langs de Tungelroyse Beek en in een wilgenbos bij de Leegde ter hoogte van de Reulisweg. Tegenwoordig bijzonder is een vestiging ter hoogte van Ospeldijk tussen woningen en boerderijen met grote tuinen en

gevarieerde erfbeplantingen. In 2018 was deze locatie ook bezet. Opvallend is dat de helft van het aantal territoria pas in juni werd gevonden.

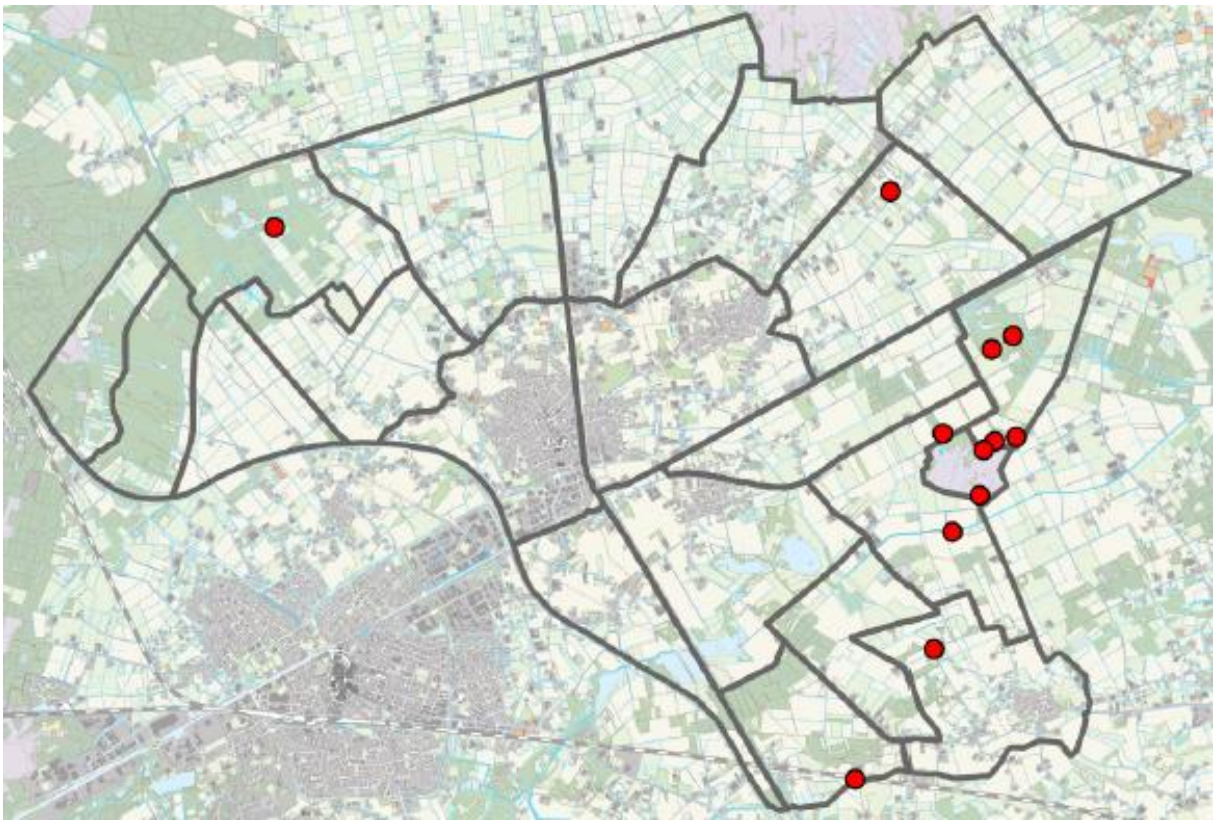

Figuur 159. Zomertortel: verspreiding in 2025.

Koekoek (*Curculus canorus)*

Koekoek, de Groote Peel, 27 april 2024 (Jos Rooijakkers).

De koekoek heeft een beperkte verspreiding in Nederweert. De meeste territoria worden in of in de directe omgeving van een natuurgebied gevonden. De belangrijkste biotopen zijn bos (Weerterbos, landgoed ‘t Kruis, Wellenstein), halfopen en open cultuurland (omgeving De Banen, het Sarsven, de Kwegt, Het Vlakwater, Mussenbaan) en moeras (De Kievit, De Zoom). In agrarisch bebouwd gebied is de koekoek tegenwoordig een zeldzaamheid.
De helft van de territoria heeft overlap met gebieden waar ook de bosrietzanger en kleine karekiet worden vastgesteld. Beide soorten zijn bekend als waardvogel voor de koekoek die de nesten parasiteert.

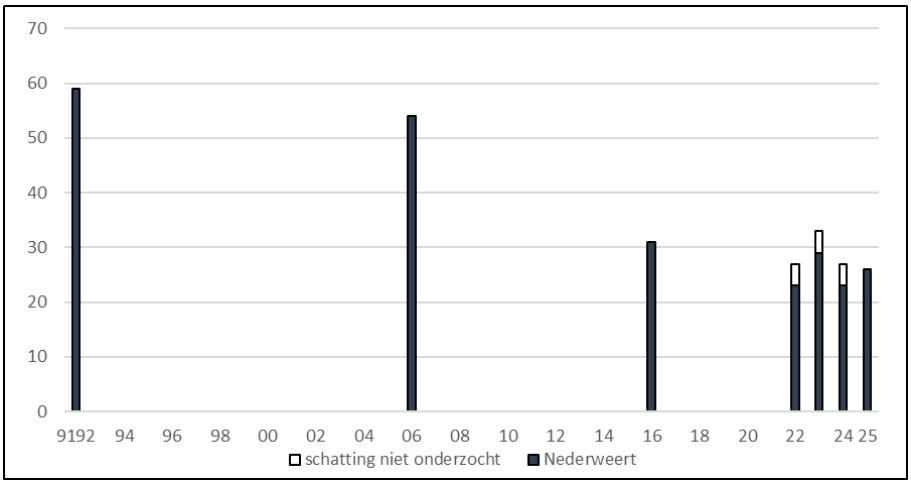

Figuur 160. Koekoek: aantalsontwikkeling in 1991-1992, 2006, 2016 (provincie Limburg) en in 2022-2025.

Onderzoek 2022-2023
Het onderzoeken van de koekoek lijkt eenvoudig maar is geen gemakkelijke opgave. De vogels zijn erg mobiel, vliegen door elkaars territorium en roepende mannetjes die zich op grote afstand van de waarnemer bevinden zijn lastig te lokaliseren. Vrouwtjes worden veel minder waargenomen en zijn zwijgzamer. Uitsluitende waarnemingen zijn het beste middel om de territoria te bepalen. Het intekenen van de vlucht is een dankbaar hulpmiddel.
De koekoek is vóór 2022 door de provincie Limburg in kaart gebracht (1991-1992: 59; 2006 54; 2016: 31) (www.natuurgegevensprovicielimburg.nl). In 2022 en 2023 werden 27 en 33 territoria gevonden (deels geschat). De tijd dat ze in mei aan de rand van woonkernen of bij de buurtschappen werd gehoord is al enige tijd voorbij. In 1991-1992 en 2006 werden in deze omgeving nog 10 territoria gevonden, in 2016 3 en in 2022 geen. Deze terugtrekkende beweging heeft ertoe geleid dat ze vooral rond de natuurgebieden worden gevonden.
Volgens Sovon Vogelonderzoek Nederland (2018) zijn voor de afname in cultuurland meerdere mogelijke oorzaken; afname van waardvogels in agrarisch gebied (graspieper, witte kwikstaart, gele kwikstaart), afname van voedsel in de vorm van dag- en nachtvlinders en het verdwijnen van landschapselementen. Omstandigheden tijdens de trek kunnen ook een rol spelen.
Het Weerterbos (2022-2023: 7, 7) is het belangrijkste broedgebied in Nederweert. In de bossen en halfopen cultuurland in het zuidoosten van Nederweert heeft ze een ruime verspreiding (2022-2023: 10,14). De omgeving van Nederweert-Eind en de buurtschappen werden gemeden. Het uitgestrekte open cultuurland in de Laarderheide en De Wetering moest het eveneens zonder de koekoek stellen.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden 26 territoria (deels geschat) opgevoerd. In 2025 werden in de hele gemeente 26 territoria gevonden. 25 territoria werden in een natuurgebied of gebied met natuurbeheer gevonden (retentiebekkens, Tungelroyse Beek). In cultuurland werd een territorium gevonden bij de voormalige stortplaats ten zuiden van de Groote Peel. De kleine karekiet is een belangrijke waardvogel voor de koekoek. Opvallend is dat 23 territoria binnen het leefgebied

van deze rietvogel lagen. In het cultuurland is de koekoek tegenwoordig de grote afwezig. Naast de Laarderheide, De Wetering en ontbreken ze ook in de Kruisvennen en Ospel-Oost. Na de herinrichting van de Tungelroyse Beek werd het traject goed bezet door de kleine karekiet en bosrietzanger. De koekoek (2025: 3) heeft hier een geschikte gastouder voor het uitzoeken.

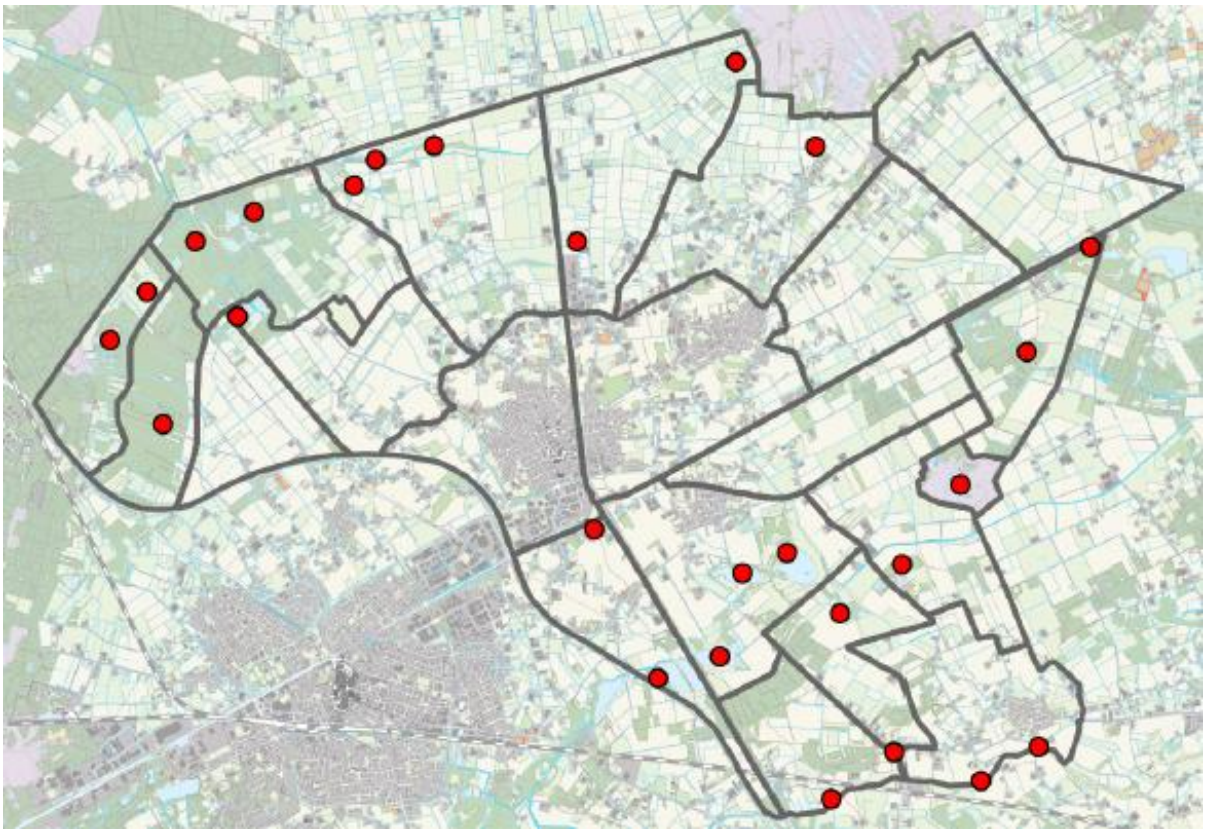

Figuur 161. Koekoek: verspreiding in 2025.

Kerkuil (*Tyto alba*)

Verspreiding en biotoop.
In Nederweert worden kerkuilen vooral in halfopen cultuurland en aan de rand van de dorpen en buurtschappen gevonden. Ze broeden vrijwel zonder uitzondering in speciaal daarvoor aangebrachte nestkasten. Deze kasten zijn geplaatst in loodsen, schuren en op zolders. In het verleden broedde de soort ook in de kerktorens van Nederweert en Ospel. Zonder kasten is er nauwelijks broedgelegenheid beschikbaar.

Onderzoek 1989-2023
De kerkuilenwerkgroep is vanaf 1989 actief en brengt de ontwikkeling van deze nacht actieve soort goed in beeld. Zonder hun inzet is het onmogelijk om de ontwikkeling van deze heimelijke nachtvogels te volgen.
Kerkuilen zijn echte muizenspecialisten. Goede of slechte muizenjaren uiten zich in weinig of juist veel broedsels en kleine of grote legsels. Het aantal broedparen wordt ook bepaald door de strengheid van de voorafgaande winter. Een winter met strenge vorst én langdurige sneeuwbedekking leidt tot grote sterfte. Als zo'n winter samenvalt met een slecht muizenjaar is het drama compleet. Een zachte winter heeft weinig gevolgen al kan 1-2 weken stevige vorst met sneeuw toch voor de nodige uitval zorgen. Door deze omstandigheden kan het aantal per jaar behoorlijk fluctueren. Hoeveel niet-broedende paren aanwezig zijn is onbekend.
Door een opwarmend klimaat worden nadelige gevolgen van een strenge winter kleiner en wordt de stabiliteit van de populatie vergroot. Deze veranderende situatie is af te lezen in de

bijgevoegde grafiek [figuur 162]. De lagere aantallen in 1989-1998 zijn de naweeën van 3 strenge winters in 1985-1987 en koude winters in 1995/96 en 1996/97. In de periode daarna worden vooral zachte tot zeer zachte winters geregistreerd en is het aantal broedparen relatief hoog. De dip in 2009/10 - 2012/13 komt door 4 milde tot koude winters op rij met soms matige tot strenge vorst en in februari 2013 langdurig een sneeuwdek. Het zeer lage aantal in 2013 (1) is ook toe te schrijven aan de samenloop met een zeer slecht muizenjaar. Dat het in slechte muizenjaren nog slechter kan bleek in 2022 toen in de gemeente Nederweert in geen enkele kast succesvol werd gebroed. De kerkuil is echter in staat om in goede muizenjaren snel om te schakelen en te herstellen.

Onderzoek 2024-2025
De winters van 2024 en 2025 waren zeer zacht en buitengewoon zacht en gunstig voor de overleving van de kerkuil. Ondanks de extreem hoge grondwaterstanden en signalen van instortende muizenpopulaties werden in 2024 toch 9 broedparen gevonden. 8 paren broedden in een kast, een paar broedde onder een dakbeschot. Beschermers troffen 24 jongen aan. Waarschijnlijk was in erfbeplantingen en rond de boerenerven toch voldoende voedsel aanwezig. Kerkuilen foerageren naast veldmuizen ook op huisspitsmuizen.
In 2025 was sprake van een matig tot slecht muizenjaar. In Nederweert werden 7 broedparen gevonden; 6 in een kast en één onder een dak. Er werden 15 jongen geteld. In één kast werden de 5 eieren niet uitgebroed. Kerkuilenkasten werden ook bezet door steenuil (4) en verder holenduif, kauw en spreeuw. Op 2 locaties waren sporen van een steenmarter aanwezig (Ekers 2024, Vaes, 2025).

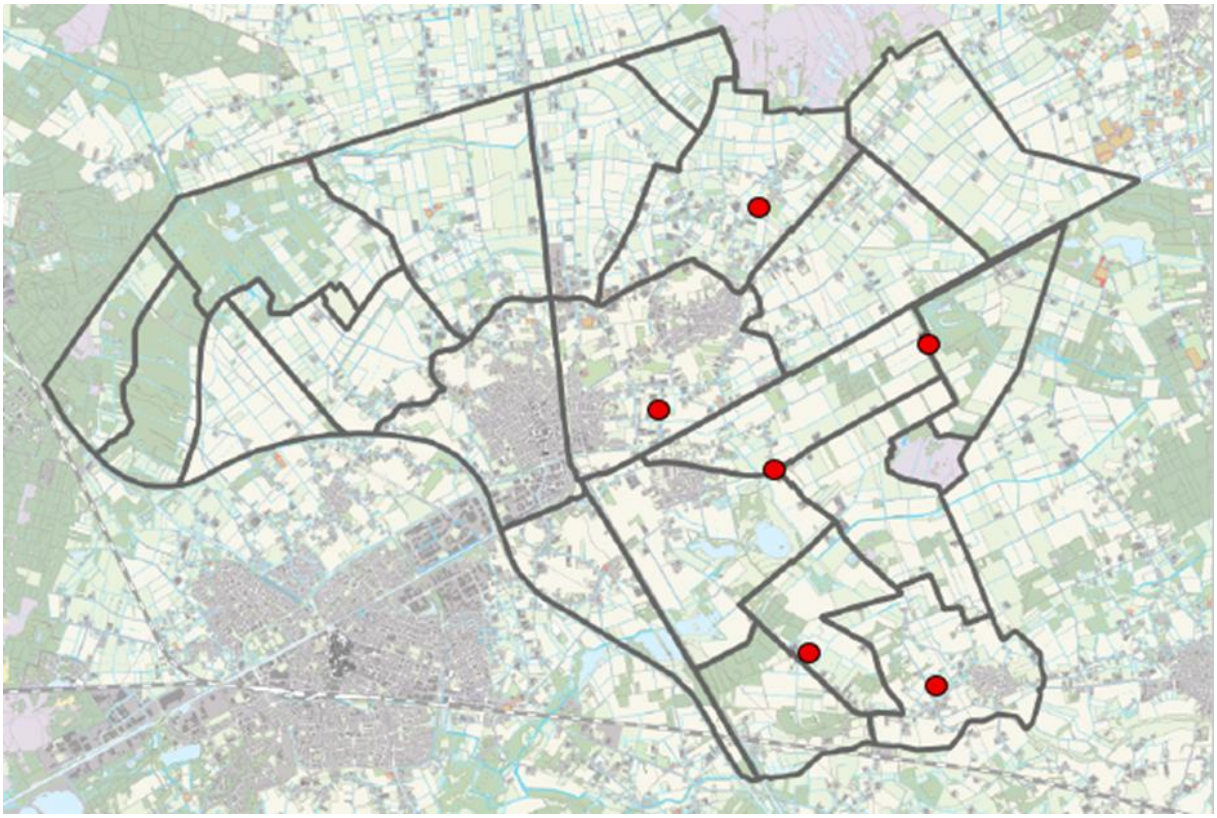

Figuur 162. Kerkuil: verspreiding broedgevallen nestkast in 2025.

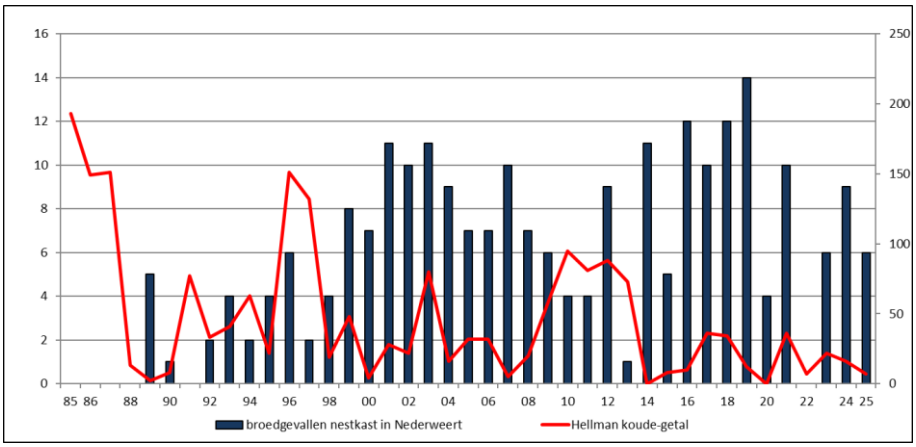

Figuur 163. Kerkuil: aantalsontwikkeling in 1989-2025 gebaseerd op kastcontroles in de gemeente Nederweert in relatie tot de strengheid van de winter (Hellmann). 1985-1988 geen onderzoek, in 2020-2021 i.v.m. corona niet alle kasten onderzocht

Oehoe (*Bubo bubo*)

Nieuwsgierige jonge oehoe, bossen Gebleektendijk, Nederweert-Eind, 2 mei 2024 (Ron de Wit).

Verspreiding en biotoop
In Nederweert is de oehoe aangetroffen in kleinschalig intensief cultuurland (Lage Kuilen/Bloemerstraat) en in bos (landgoed 't Kruis, bossen Gebleektendijk, Weerterbos). Nesten werden gevonden in grove den en lariks. Er werd gebroed op oude horsten van buizerd en havik. De nestlocaties grensden aan een kapvlakte en lagen in gemengd bos omgeven door intensief cultuurland.
Op basis van waarnemingen, prooiresten en ruipennen werd gejaagd in het aangrenzende cultuurland van de Kruisvennen, aangrenzende bossen en het moerasgebied De Zoom. In een straal van 2 kilometer rond de nestplaatsen ligt een gevarieerd landschap met jaarrond een groot prooiaanbod.

Onderzoek 1994-2023
De oehoe heeft zich pas vrij recent in Nederland gevestigd. In 1983-1996 zijn in Limburg meerdere territoriale exemplaren of paren geregistreerd. Eén keer werd een nest met eieren gevonden, maar het broedresultaat is onbekend (Hustings *et al*., 2006). Het eerste zekere

broedgeval werd in 1997 in Maastricht vastgesteld. Het bleek het startsein voor een spectaculaire uitbreiding die zich vooral op de zandgronden afspeelt, met Limburg als kerngebied. In 2023 werden in Nederland 84 territoria vastgesteld waarvan 35 in Limburg (Wassink, 2023).
In 2014 werd een territoriale oehoe vastgesteld in bosjes in de omgeving van de Bloemerstraat. Het ging om een roepende, vermoedelijk ongepaarde vogel die in maart en juni werd gehoord. Daarna bleef het stil ondanks dat de soort in Nederland en vooral Limburg sterk toenam.
Op 30 maart 2023 werd op landgoed 't Kruis voor het eerst een broedende oehoe waargenomen. Er waren, gezien de staat van het nest, al snel twijfels of het broedsel een succes zou worden. In 2023 werden landelijk 49 nesten gevonden waarvan 24 in roofvogelnest. Regelmatig eindigt dit in een mislukking (Wassink, 2023).
Bij een controle op 27 april was het nest met jonge oehoes al uit de boom gevallen. De jongen werden in hetzelfde perceel teruggevonden. Op 3 mei werden beide jongen, 2 mannetjes, geringd. De niet vliegvlugge jongen verbleven steeds op korte afstand van de nestboom. Op 5 juni werd vastgesteld dat ze konden vliegen.
Gedurende het broedseizoen werden prooiresten gevonden, zoals, veren of een deel van een karkas. Braakballen lagen vooral rond de nestboom en zijn niet onderzocht. De prooiresten concentreerden zich in een straal van circa 50 meter rond de nestboom.
Als prooi werden aangetroffen: havik (juveniel), buizerd (juveniel 2x) meerkoet, zwarte kraai, ekster, wulp, houtduif, kievit en patrijs. Verder werden haas/konijn en egel aangetroffen. Resten van houtduif en zwarte kraai werden het meest gevonden. Egels werden 5 keer gevonden en verschenen vooral in juli/augustus op het menu. Dat geldt ook voor de juveniele buizerd en havik. Deze werden eveneens in juli/augustus gevonden, de periode dat de vraag naar voedsel van de jonge oehoes groot is. Jonge roofvogels bedelen in deze periode nog volop en zijn voor de jagende oehoes een gemakkelijk te traceren prooi.
De vestiging van de oehoe betekent dat de hiërarchie onder de roofvogels gaat veranderen. De invloed op havik en buizerd is vooralsnog gering, maar kan veranderen als ze een jaarlijkse broedvogel wordt en meer paren zich in Nederweert of in een buurgemeente vestigen.

Onderzoek 2024-2025
Omdat het nest in 2023 verloren ging, was het de vraag of en zo ja waar de oehoe zich in Nederweert zou vestigen. Op 19 februari 2024 kwam hulp uit een onverwachte hoek. In de omgeving van Ospel was die nacht een gezenderde patrijs gepredeerd. Vanaf de locatie waar de vogel geslagen was ging het signaal in een rechte lijn naar een bos aan de overkant van de Noordervaart (mededeling Willem Maris). 4 dagen later werd vlak bij die plek in een lariks een broedende oehoe gevonden. In het nest werden 3 jongen grootgebracht.
In 2025 werd op hetzelfde nest opnieuw gebroed en waren wederom 3 jongen aanwezig. Aan het eind van het broedseizoen was hier weinig van het over en zullen ze een nieuwe locatie moeten vinden. Prooien die rond het nest zijn gevonden waren: krakeend, patrijs, fazant, kievit, holenduif, houtduif, zwarte kraai, ekster en rat.
De broedtijd van de oehoe varieert van 33 tot 35 dagen. Als gemiddelde wordt in onderstaande tabel 34 dagen aangehouden.

Jaar	Ringdatum	Geslacht	Vleugellengte	Gewicht	Leeftijd	Ei-leg
2023	03 mei	Man	288	1570 ram	47 dagen	12 februari
2023	03 mei	Man	256	1445 gram	42 dagen	17 februari
2024	02 mei	Man	270 mm	1490 gram	38 dagen	21 februari
2024	02 mei	Man	238 mm	1287 gram	34 dagen	25 februari
2024	02 mei	Vrouw	185 mm	1441 gram	32 dagen	27 februari
2025	30 april	Man	260 mm	1453 gram	43 dagen	13 februari
2025	30 april	Vrouw	240 mm	1750 gram	40 dagen	16 februari
2025	30 april	Man	205 mm	1180 gram	35 dagen	21 februari

Figuur 164. Broedbiologische gegevens oehoe 2023-2025. (schriftelijke mededeling Boena van Noorden, 2023 en 2024 en Frank Meeuwissen, 2025).

Behalve op landgoed ’t Kruis werd in het noordoostelijke deel van het Weerterbos een tweede territorium gevonden. Op 31 januari werd een roepend paar gehoord en op 4 februari liet op dezelfde plaats alleen het mannetje zich horen. Daarna bleef het stil. Onderzoek op de plaats waar de vogels werden gehoord leverde bewijs dat ze hier al langer aanwezig waren. Er lagen oudere prooirestanten van onder andere buizerd, zwarte kraai en houtduif. Ondanks intensief onderzoek waaraan ook de provincie Limburg een bijdrage leverde werd geen nest gevonden. Op 23 maart werd in de zuidwestelijk helft van het Weerterbos een solitaire oehoe ontdekt. De vogel bevond zich bij een bewoonde havikshorst waarvan de oudervogels heftig alarmeerden. Deze oehoe werd op die plek in april ook door onderzoekers van de provincie Limburg waargenomen en mogelijk dezelfde werd ook bij de Grashut gezien.
Het Weerterbos en omgeving is in al zijn verscheidenheid een geschikt broedbiotoop. Een zeker broedgeval lijkt een kwestie van tijd. Omdat alle bezette en potentiële havik- en buizerdhorsten in kaart zijn gebracht is de trefkans een stuk groter.

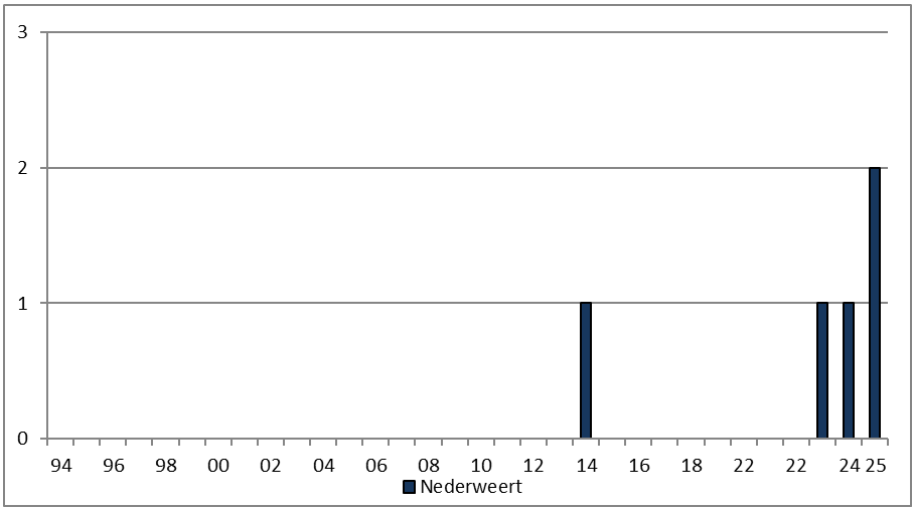

Figuur 165. Oehoe: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Steenuil (*Athene noctua)*

Steenuil, Broenenhoup, Ospel, 28 december 2020 (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop
Steenuilen worden in alle biotopen als broedvogel aangetroffen met uitzondering van bos en moeras. De aanwezigheid van een geschikt gebouw of een nestkast is een vereiste. De meeste paren broeden in kleinschalig cultuurland rond de kerkdorpen en buurtschappen. Met name de omgeving rond Ospel, Ospeldijk, Nederweert, Nederweert-Eind en Leveroy is goed bezet. In deze gebieden zorgen woningen met grote (moes)tuinen en boerenerven, erfbeplantingen, kortgrazig weiland en opslag van diervoeder voor voldoende voedsel in de vorm van muizen, kleine vogels en insecten. Open en halfopen cultuurland is eveneens van belang, maar de dichtheden en bebouwingsgraad, zijn hier beduidend lager. Ongeveer de helft van het aantal territoria wordt in de nabijheid van intensieve veehouderijen gevonden.
Steenuilen broeden onder daken, in schuurtjes, loodsen en in speciale nestkasten. Nestkasten compenseren vanaf 1995 deels het verlies aan broedgelegenheid door de sloop van stallen en schuurtjes en de isolatie van gebouwen. Meer recent wordt ook onder zonnepanelen gebroed. Broeden in natuurlijke holtes zoals in sommige gebieden elders in Nederland is niet vastgesteld.

Het kleinschalige landschap rond de buurtschappen is een ideaal leef- en broedgebied voor de steenuil. Boeket, Nederweert, 14 januari 2025 (Thijs Loven).

Onderzoek 1994-2023
Nederweert is een goed leef- en broedgebied voor de steenuil. Tijdens een inventarisatieronde op een rustige, niet te koude avond eind februari/maart is het niet uitzonderlijk als meerdere steenuilen tegelijk hun (balts)roep laten horen.
De broedpopulatie is vrij constant en ligt meestal rond de 50-55 territoria met uitschieters naar 63-65 territoria. De totale populatie wordt op ten minste 70-75 territoria geschat.
Steenuilen zijn wat betreft voedselaanbod breed georiënteerd. Dat maakt de soort minder afhankelijk van het muizenaanbod. Hierdoor zijn populatieschommelingen minder uitgesproken dan bij muizenspecialisten als kerkuil, ransuil en torenvalk. Hoeveel territoria worden gevonden wordt ook bepaald door de weersomstandigheden of te weinig avondbezoeken in het vroege voorjaar.
Het leef- en broedgebied staat voortdurend onder druk door verdichting van bebouwing in het buitengebied en uitbreiding van woonkernen en industrieterreinen.
Het steenuilenproject is een onmisbare schakel om de populatie in Nederweert op peil te houden. In 2023 werden 128 kasten gecontroleerd. In 37 kasten werd gebroed en er waren 120 jongen aanwezig (Luijten, 2023). Paren die in kasten broeden en tijdens het onderzoek

niet zijn ontdekt, worden voor een zuivere vergelijking niet aan het reguliere onderzoek toegevoegd.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden in de onderzochte gebieden 59 territoria opgevoerd (deels geschat). In 2025 werd in het hele onderzoeksgebied een record van 81 territoria vastgesteld. De verklaring voor dit veel hogere aantal is intensiever onderzoek en zeer gunstige weersomstandigheden.
Door een zeer matig broedseizoen van de patrijs in 2024 waren er signalen dat 2025 wel eens een slecht jaar kon worden. Om deze soort zo goed mogelijk te kunnen onderzoeken werden meer avondbezoeken gebracht dan voorheen. Om de trefkans nog eens extra te vergroten werden sommige telgebieden in meer deelgebieden opgesplitst dan in andere jaren. Deze intensievere werkwijze leverde naast territoriale patrijzen als 'bijvangst' meer territoria op van de steenuil.
Om het aantal nog concreter te maken werden gegevens van de steenuilenwerkgroep vergeleken met gegevens van het broedvogelonderzoek. Van de 122 gecontroleerde kasten bleken 33 bezet (Luijten, 2025). Bij 4 bezette kasten is met zekerheid vastgesteld dat deze territoria niet tijdens het broedvogelonderzoek zijn gevonden. In 4 andere gevallen was de onzekerheid te groot omdat op die locaties de gevonden territoria te dicht bij elkaar lagen om ze als extra op te voeren. Ondanks het intensievere onderzoek en de extra gegevens uit de kastcontroles zijn er ongetwijfeld nog enkele territoria gemist. Met de nieuwe informatie wordt de totale populatie voor Nederweert op 90-95 territoria geschat, aanzienlijk meer dan eerder werd gedacht.

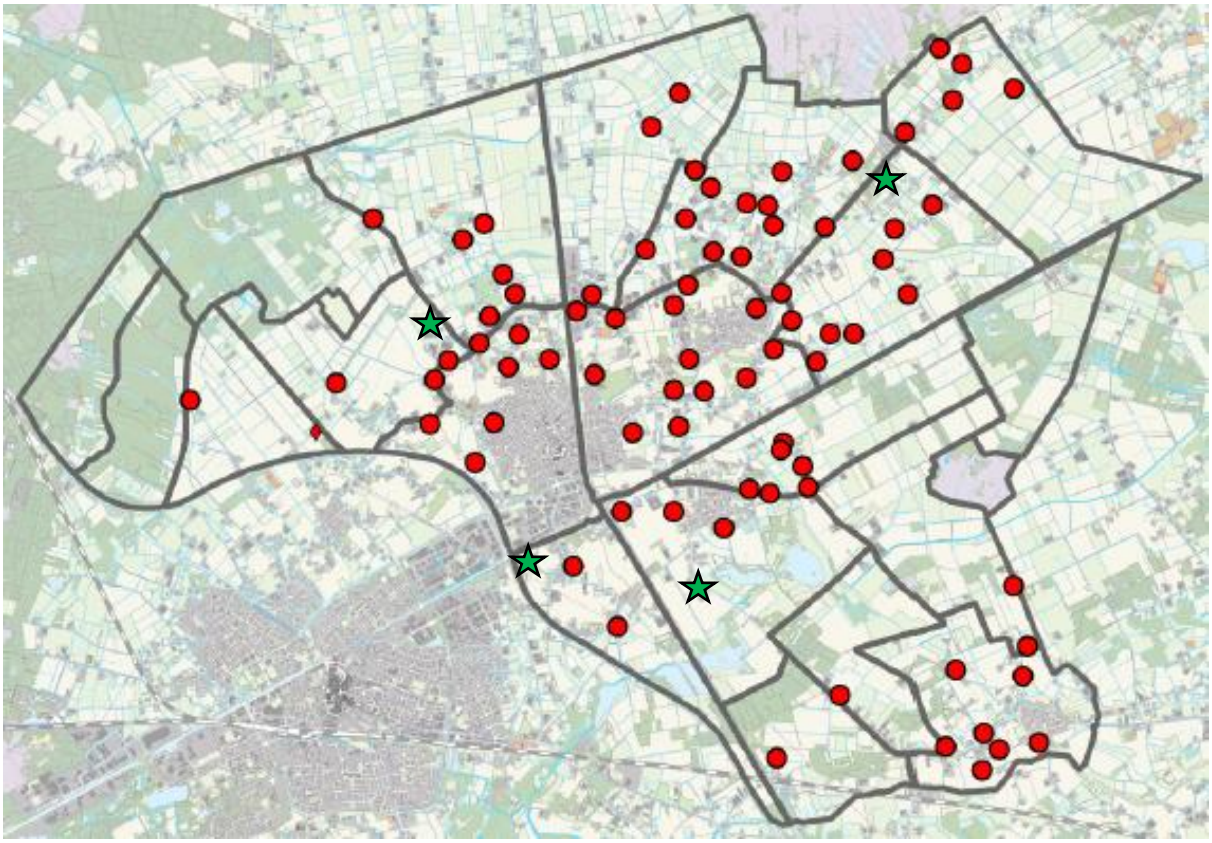

Figuur 165. Steenuil: verspreiding in 2025 op basis van broedvogelonderzoek (rode stip) en niet gevonden maar wel aanwezige broedgevallen tijdens controle van steenuilenkasten (groene stip).

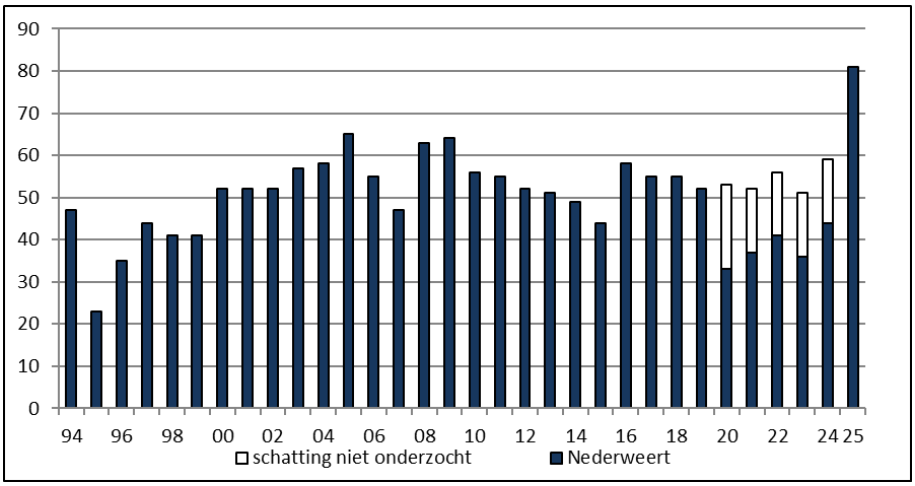

Figuur 166. Steenuil: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Bosuil (*Strix aluco)*

Verspreiding en biotoop
De kern van de populatie broedt in de grotere bossen van Nederweert (Weerterbos, landgoed 't Kruis/bossen Gebleektendijk en Wellenstein/Houtsberg). Enkele territoria worden in halfopen cultuurland en agrarisch bebouwd gebied gevonden. Bosuilen mijden bebouwing niet en maken onder andere gebruik van speciale nestkasten (omgeving Ospeldijk, Braakpeel, Philomenahoeve en Noordhoeve). Op die locaties zijn grote structuurrijke tuinen, erfbeplantingen of kleine bosjes aanwezig.
Het onderzoek aan de bosuil leunt vooral op het lokaliseren van baltsende en roepende vogels in januari-maart en bedelende jongen later in het seizoen. Indien ze niet spontaan roepen, wordt gebruik gemaakt van geluidsnabootsing om ze tot een reactie te bewegen. Deze wijze van onderzoek wordt in de meeste kerngebieden gehanteerd en op locaties waar ze eerder zijn aangetroffen.
In het Weerterbos werden vóór 1994 bosuilenkasten geplaatst. Deze kasten waren regelmatig in gebruik en zorgden voor meer territoria dan op basis van natuurlijke nestplaatsen aanwezig was. De meeste kasten worden niet meer onderhouden, waardoor het aantal geschikte nestlocaties afneemt. Voor de bosuil hoeft dat geen problemen op te leveren. Door het ouder worden van de bossen ontstaan natuurlijke holtes en komt de populatie meer in evenwicht ten opzichte van de aanwezige broedhabitat. Bosuilen broeden ook wel eens in oude roofvogelnesten. In het onderzoeksgebied is dat slechts één keer vastgesteld.

Onderzoek 1994-2023
De aantalsontwikkeling van de bosuil verloopt nogal grillig. Het hoogste aantal werd in 2004 (21) gevonden, het dieptepunt was 2020 (8).
Het Weerterbos is het absolute kerngebied. Hier broedt ten minste de helft van de populatie, met 2004 (14) als topjaar. In het gevarieerde landschap in het zuidoosten van Nederweert (2-7) worden enkele grotere bossen regelmatig bezet met meestal één territorium per locatie. Alleen in landgoed 't Kruis worden soms 2 territoria gevonden. Locaties die in de tijdreeks werden verlaten zijn De Hoeven, De Zoom en de Leegde bij de Leveroysedijk (kasten vervallen) en de Kwegt (nestholte na venherstel verdwenen).
Bosuilen hebben in jaren met weinig voedselaanbod een geringere baltsactiviteit. Hoewel ze een breed voedselspectrum hebben spelen goede of slechte muizenrijke hierin een belangrijke rol. In muizenarme jaren is de soort vermoedelijk wel aanwezig maar zijn ze moeilijker op te sporen.
De periode waarin avondbezoeken worden gebracht is belangrijk voor de trefkans. Tijdens zachte winters zijn ze vanaf januari actief en wordt in februari al gebroed. De baltsactiviteit neemt dan flink af en de trefkans is aanzienlijk kleiner. In gebieden waar ze pas vanaf maart worden onderzocht kan de soort hierdoor worden gemist. Periodes met slecht weer zijn

eveneens van invloed op de baltsintensiteit. Het meest waarschijnlijke scenario is dat de schommelingen die worden vastgesteld minder groot zijn dan wordt weergegeven [figuur 167]. Aangezien bosuilen echte standvogels zijn is het aannemelijk dat jaarlijks een populatie van 15-20 territoria aanwezig is en wellicht nog iets hoger.

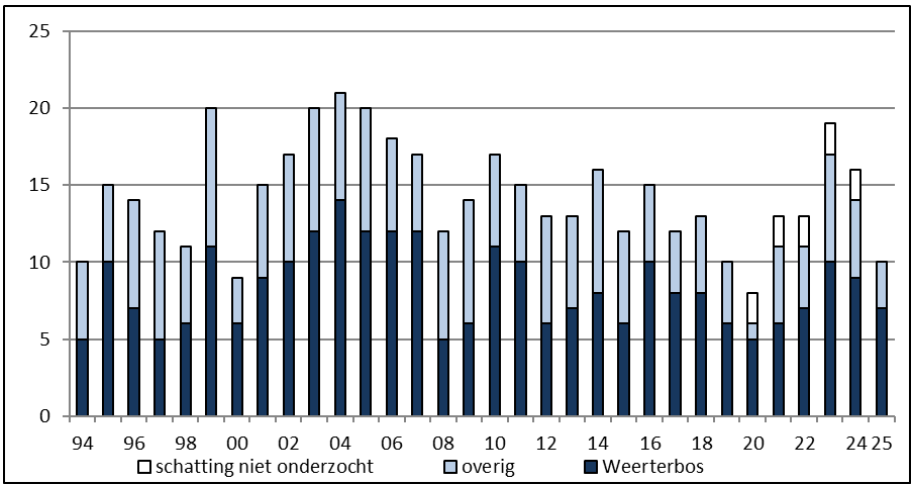

Figuur 167. Bosuil: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

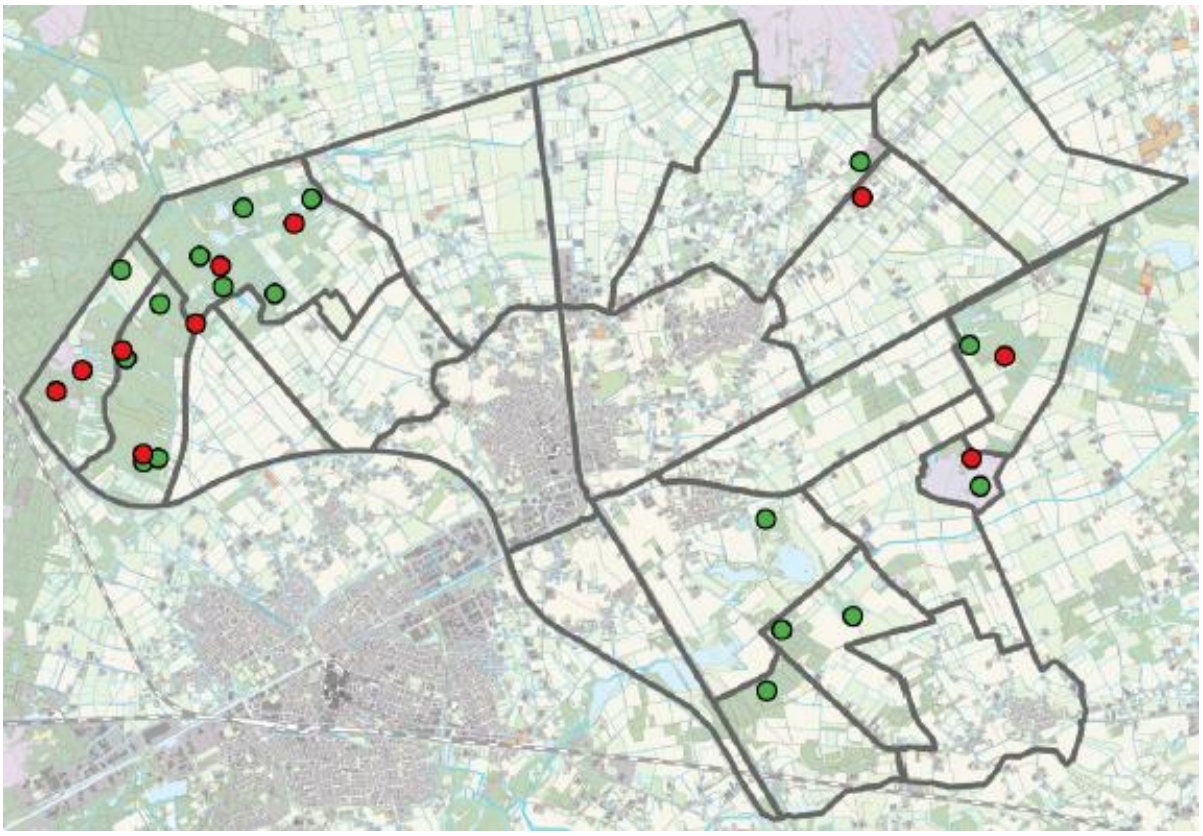

Figuur 168. Bosuil: verspreiding in 2024 (groene stip) en 2025 (rode stip).

Onderzoek 2024-2025

In 2024 werden in de onderzochte gebieden 14 territoria gevonden en wordt het aantal daarbuiten op 2 territoria geschat. In het Weerterbos werden 9 territoria geregistreerd, in het zuidoosten van Nederweert 5 en in de omgeving van Ospeldijk werd één territorium gevonden. Het aanbod van muizen maar ook andere kleine zoogdieren was door de hoge grondwaterstanden op veel plaatsen vermoedelijk problematisch.

In 2024 was de baltsactiviteit in het vroege voorjaar groot en waren territoria vrij gemakkelijk te vinden. 2025 verliep geheel anders. Bosuilen 'vertikten' het om zich te laten horen. Ondanks meer en in tijdsduur langere avondbezoeken en gebruik van geluidsnabootsing bleef het op veel bekende plekken stil. Zo leek het of grote delen van Weerterbos en het zuidoosten van Nederweert bosuilenvrij waren. De plaatstrouwe bosuilen waren op de meeste plaatsen vermoedelijk wel aanwezig maar deden er het zwijgen toe. De provincie Limburg bracht in mei-juni per telgebied meerdere nachtbezoeken. Bosuilen en hun jongen werden toen wel op plaatsen gelokaliseerd waar ze eerder in het jaar afwezig leken. Deze gegevens zijn niet aan het reguliere onderzoek toegevoegd.

Ransuil (*Asio otus*)

Verspreiding en biotoop
In het verleden waren de bossen van In den Vloed en omgeving en bosrijke delen in het zuidoosten van Nederweert de favoriete broedgebieden. Territoria werden gevonden in bosranden, kleine bosjes, landschapselementen, tuinen, erfbeplanting en solitaire vliegdennen. Ransuilen hebben in de onderzoeksperiode echter flink terrein verloren. Feitelijk is in Nederweert geen kerngebied meer aanwezig en worden territoria verspreid over het onderzoeksgebied vastgesteld. In de eerste helft van de tijdreeks werden ze vooral in bos en halfopen cultuurland gevonden. In de tweede helft worden territoria vaker rond de buurtschappen vastgesteld, zoals Horickheide ten noorden van Ospel. Broeden in stedelijk gebied (Leveroy, Ospel) komt incidenteel voor.

Onderzoek 1994-2023
Ransuilen worden steeds zeldzamer in Nederweert. In vergelijking met historische gegevens vóór 1994 is de populatie flink afgenomen. Nederweert volgt het landelijke beeld van een populatie die het erg zwaar heeft.
In 1994-2008 werden in het onderzoekgebied 99 territoria vastgesteld. In 2009-2023 werden slechts 54 territoria gevonden met de aantekening dat in 2020-2023 in de niet onderzochte gebieden per jaar circa 1-3 territoria zijn gemist.
Ransuilen zijn in de baltstijd minder actief dan steen- en bosuil. De meeste territoria worden ontdekt aan de hand van bedelende jongen. Niet broedende paren of paren waarvan het broedsel is mislukt worden gemakkelijk gemist. Het onderzoek is daarom minder volledig, maar de trend is een goede weergave van de ontwikkeling in Nederweert.
De resultaten van de ransuil komen overeen met die van de torenvalk. Voor beide soorten zijn (veld)muizen een belangrijke voedselbron; in muizenrijke jaren levert dat meer territoria op, in muizenarme jaren minder [figuur 169]. In goede muizenjaren kan de soort nog steeds 'pieken' zoals 1999 (12), 2001 (14) en 2021 (9, exclusief 5 niet onderzochte gebieden).

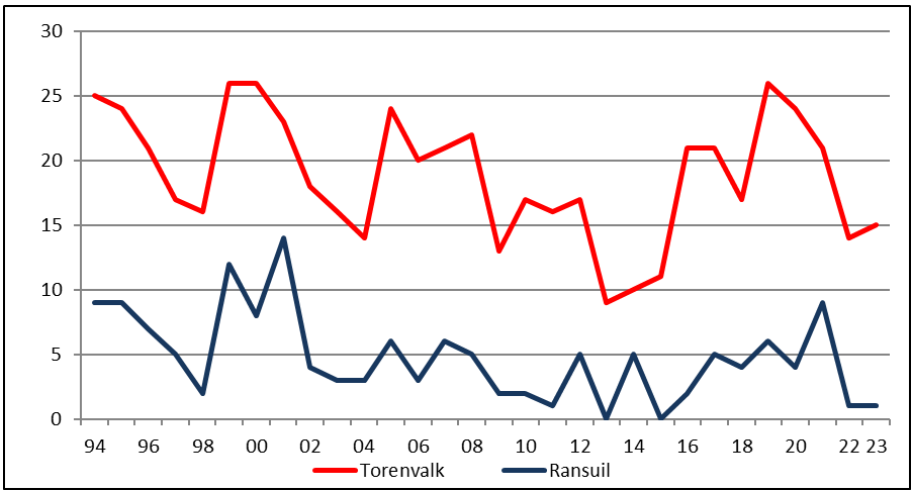

Figuur 169. Ransuil en torenvalk: aantalsontwikkeling in 1994-2025 (Opmerking: aantal niet onderzochte telgebieden in 2020: 7, 2021-2023: 5, 2024: 4).

De voortdurende afname ligt besloten in veranderingen in het grondgebruik, voedselaanbod en predatie. Extensief gebruikt grasland en graanteelt maakten vanaf de jaren zeventig plaats voor monotoon grasland, mais-, aardappel-, bieten-, asperge- en sierbloementeelt en lokaal graszoden. Door deze vorm van landbouw is er weinig ruimte voor muizen, het belangrijkste voedsel. Toename van percelen met akkervogelbeheer (30-50 ha) en weidevogelbeheer (120-150 ha) in 2013-2023 heeft vooralsnog geen positief effect. Predatie door opkomst van vooral havik en ook buizerd en bosuil is ook van invloed. In het verleden werden bij een havikshorst regelmatig geplukte ransuilen gevonden. Daarnaast is in de bossen nestgelegenheid verdwenen door afname van zwarte kraai en ekster. Dit zijn allemaal oorzaken waarom ze in bos praktisch verdwenen zijn. (Boele *et al.*, 2025). Met de komst van de oehoe vanaf 2023 krijgt de ransuil er nog een predator bij en neemt de druk op de toch al kleine populatie verder toe.

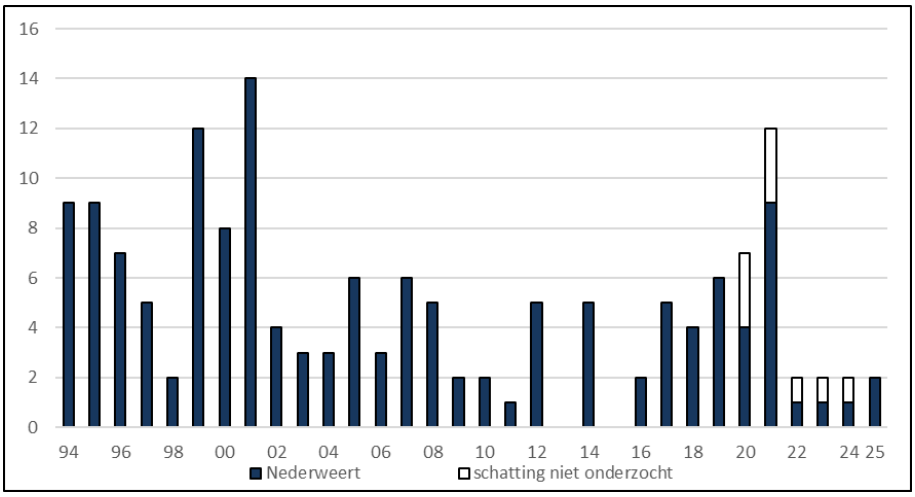

Figuur 170. Ransuil: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

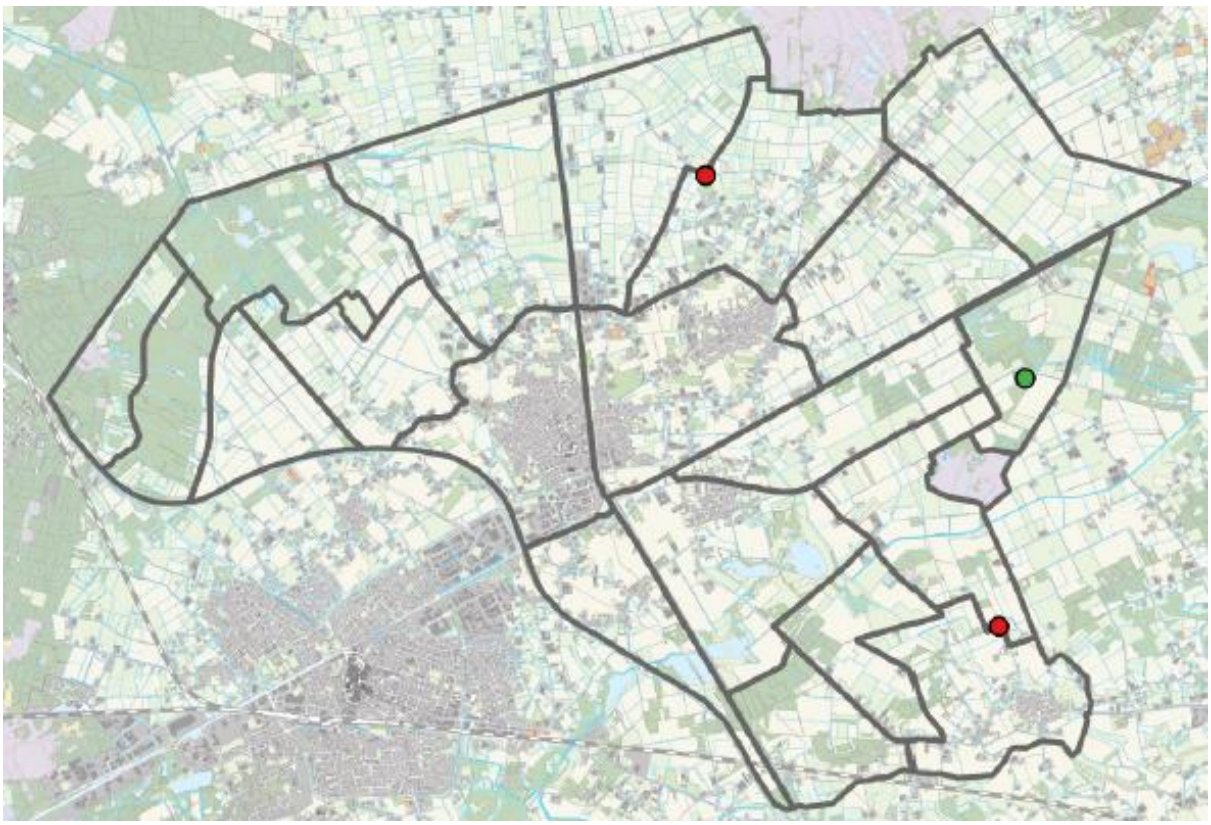

Figuur 171. Ransuil: verspreiding in 2024 (groene stip) en 2025 (rode stip).

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden van deze Rode Lijst-soort slechts 2 territoria opgevoerd, in 2025 werden in het hele onderzoeksgebied eveneens niet meer dan 2 territoria gevonden. In beide jaren werden in de meest geschikte gebieden extra controlebezoeken gebracht, maar bleef het angstvallig stil. In het Weerterbos, eens een bastion voor de ransuil werd geen enkel territorium gevonden. Ook een onderzoek met audioapparatuur in het Weerterbos door de provincie Limburg bleef zonder resultaat (mededeling Ruud van Dongen).
Territoria werden gevonden in landgoed ’t Kruis, een bosje in halfopen cultuurland in Leveroy en in tuin in Horickheide. Deze territoria hadden betrekking op roepende vogels. Jongen werden nergens gehoord. De slechte veldmuizenstand in beide jaren heeft ongetwijfeld een rol gespeeld. In 2022-2025 (1-2) is de populatie bijzonder klein. In een goed muizenjaar als 2023 werd bij de torenvalk een opleving vastgesteld, maar vertoonden ransuilen geen herstel; een slecht teken voor de komende jaren.

Velduil (*Asio flammeus)*

Verspreiding en biotoop
Territoriale velduilen zijn aangetroffen in het beheersgebied de Mussenbaan ten zuiden van het Nationaal park de Groote Peel en in het aangrenzende open cultuurland. De extensieve hooilanden en structuurrijke bermen in de Mussenbaan zijn betere leefgebieden voor muizen dan het intensief gebruikte cultuurland. In intensief cultuurland ten zuiden van de Mussenbaan werden ze waargenomen in percelen met akker- en weidevogelbeheer. Deze percelen worden in het broedseizoen extensief beheerd en zijn muizenrijker dan gangbaar boerenland.

Onderzoek 1994-2023
De velduil is alleen in 1999 en 2018 in Nederweert vastgesteld. In beide jaren was sprake van een goede muizenstand.
Op 18 juli 1999 werd een jonge velduil waargenomen en is waarschijnlijk in de Groote Peel gebroed. In 2018 werd van 27 april tot en met 23 mei een marginaal territorium vastgesteld op basis van een individu in geschikt biotoop.
De kans op een nieuwe vestiging is niet erg groot. In matige jaren zoals 2021 en 2022 werd de landelijke populatie op niet meer dan 5-15 territoria geschat. In 2023, een goed veldmuizenjaar, werden 62 territoria gevonden waarvan 57 in Friesland en de Waddeneilanden. In het oosten en zuidoosten van het land werden slechts enkele territoria bekend (Boele *et al.,* 2024).

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

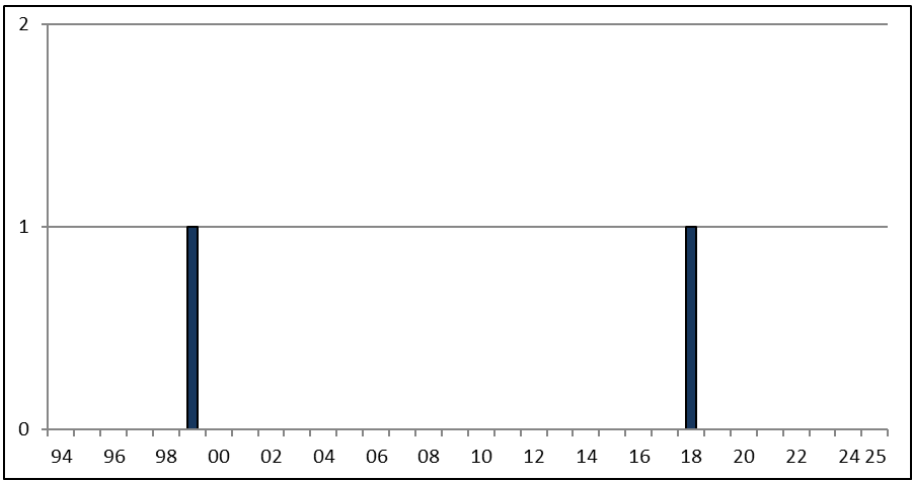

Figuur 171. Velduil: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Nachtzwaluw *(Caprimulgus europaeus)*

Verspreiding en biotoop
De Nachtzwaluw heeft een beperkte verspreiding in Nederweert. Territoria worden alleen in de natuurgebieden vastgesteld. Door heideherstel in met name het Weerterbos werden voormalige broedgebieden in ere hersteld. Nachtzwaluwen zijn op 10 verschillende locaties aangetroffen. Op al deze plekken is vochtige of droge heide aanwezig. Beheer is noodzakelijk om de terreinen open te houden. In het Weerterbos, De Zoom en de Leegde spelen vrijwilligers hierin een belangrijke rol.
Per gebied bepalen de volgende kenmerken de biotoop:

- Maarheezerveld: geaccidenteerd heideterrein met overstaande grove den, zomereik, berk en vuilboom;
- Peerkesbosch: kapvlakte met grassen, berken en struwelen en gedund grove dennenbos met open plekken;
- In den Vloed: brede open oevers ingeklemd tussen heideven en bosrand en bosrand met deels extensief beheerde landbouwenclave en een kapvlakte;
- Grashut en Gebleektendijk: hoogspanningstrajecten met periodiek gekapte stroken;
- De Zoom: moeras met verdroogde heide, overstaande grove dennen, berken, vuilbomen en pijpenstrootje;
- De Leegde: kleinschalig landschap met schraal kruidenrijk grasland met heide, bosjes en houtsingels;
- Mussenbaan: zandwegen met struwelen en vochtig hooiland met verspreide eikenboompjes.

Langs de Colusdijk was enigszins verrassend een territorium van de nachtzwaluw aanwezig. In den Vloed, 5 juni 2023 (Thijs Loven).

Onderzoek 1994-2023
In de vorige eeuw zijn veel broedgebieden in Nederland verdwenen en namen de aantallen sterk af. Alleen in terreinen met bronpopulaties hield de nachtzwaluw in klein aantal stand.

Door heideherstel vanaf eind vorige eeuw kreeg de soort de wind in de zeilen en vond landelijk een krachtig herstel plaats. In 1994-2008 was in Nederweert amper geschikt biotoop aanwezig en werden geen territoria vastgesteld. Door natuurherstel nam het aantal territoria toe (2008-2023: 1-8). De sterke toename van aangrenzende populaties in de Groote Peel en de Weerter- en Budelerbergen heeft waarschijnlijk geholpen. Deze gebieden kunnen als overloop dienen voor de omgeving.
Het Maarheezerveld en omgeving is de beste plek in het onderzoeksgebied. Na heideherstel in 2012 en 2017 worden ze jaarlijks (2-4) vastgesteld. De locaties in In den Vloed (2017, 2019 en 2020) en Peerkesbosch (2017, 2018, 2020-2022) worden onregelmatig bezet. De Zoom (1-2) wordt vanaf 2018 ontdekt. De biotoop ging echter hard achteruit nadat in 2021 2 heideveldjes werden geklepeld en maaisel maar deels werd afgevoerd. Op de dichtgeslagen bodem kregen pijpenstrootje en vuilbomen massaal de overhand en delft de heide het onderspit. Of de nachtzwaluw zich kan handhaven is twijfelachtig.
In 2019 werd in de Leegde eenmalig een territorium vastgesteld. Het gebied wordt jaarlijks op de nachtzwaluw onderzocht en wordt als marginaal broedgebied beschouwd. Een bijzonder biotoop zijn de territoria die bij hoogspanningstrajecten worden vastgesteld. Nachtzwaluwen gebruiken de draagarmen van een mast als zangpost. De ondergroei wordt periodiek verwijderd, waarna de bodem met droge heide geschikt is als nestlocatie. In het traject ter hoogte van de Grashut wordt vanaf 2012 (1) vrijwel jaarlijks gebroed. Het traject bij de Gebleektendijk werd alleen in 2020 (1) bezet nadat de ondergroei volledig was weggehaald. De 2 territoria in de Mussenbaan hoorden bij vogels die in de aangrenzende Groote Peel broedden. In heidevegetatie in Wellenstein zijn ogenschijnlijk mogelijkheden, maar is de nachtzwaluw nog niet gevonden.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden 5 territoria vastgesteld, in 2025 werd 11 territoria gevonden, een record. Het Weerterbos was hofleverancier met territoria bij Peerkesbosch (2), het Maarheezerveld (4) en de omgeving van de Grashut (2). In In den Vloed (1) werd een territorium vastgesteld op een afwijkende locatie aan het eind van de Colusdijk. Het mannetje zong in een vrij open gemengd bos, grenzend aan een landbouwenclave met extensief en intensief beheer. Een tweede territorium in In den Vloed werd gevonden op de rand van de provinciegrens. Op deze locatie werd in 2019 een aangetast sparrenbos gekapt. In het perceel zijn overstaande berken aanwezig en de randzone is omgeven door opgaand bos. Onderzoekers van de provincie Limburg vonden nog enkele territoria in de omgeving van het Maarheezerveld. Deze territoria zijn niet aan het onderzoek toegevoegd. In de rest van Nederweert was alleen De Zoom geschikt. In beide jaren was een territorium aanwezig.

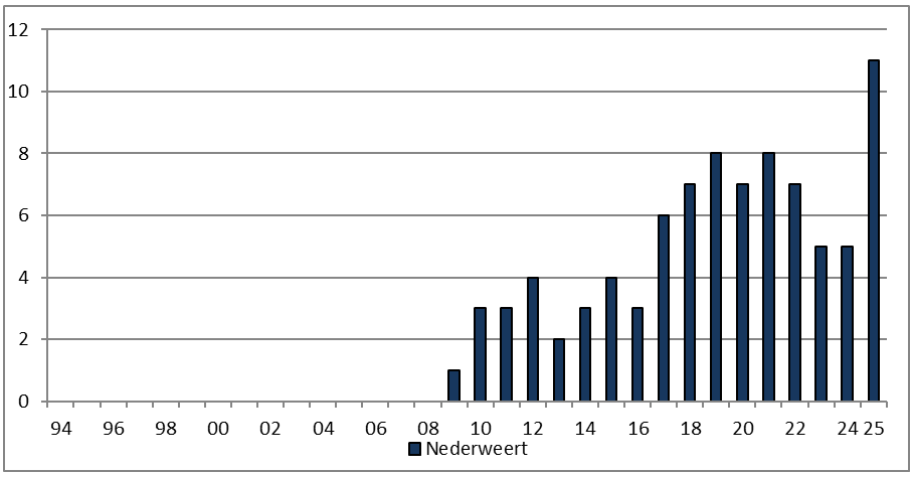

Figuur 172. Nachtzwaluw: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

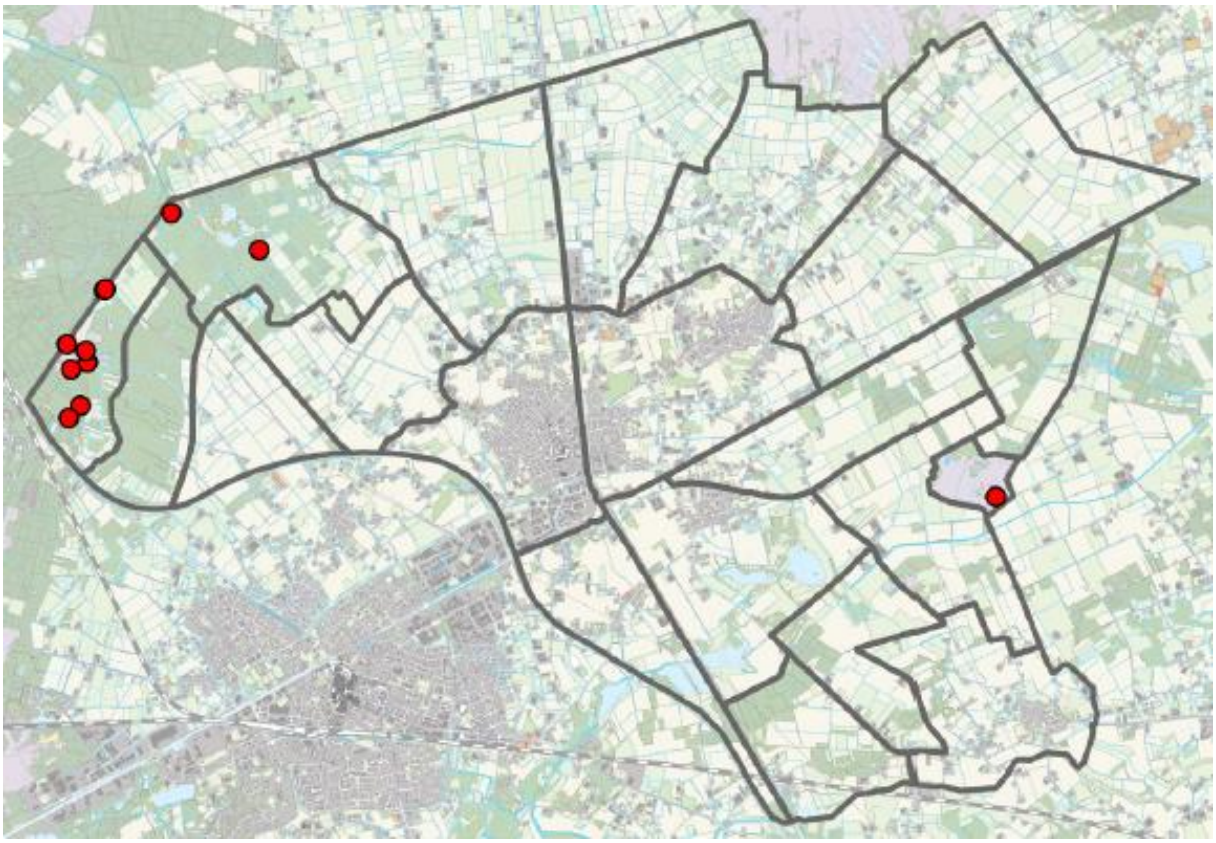

Figuur 173. Nachtzwaluw: verspreiding in 2025.

Gierzwaluw *(Apus apus)*

Verspreiding en biotoop
Gierzwaluwen broeden binnen de bebouwde kom van de dorpskernen. De vogels maken vooral gebruik van woningen uit de jaren zeventig en tachtig, of woningen uit de periode daarvoor. Deze woningen waren in de jaren van het onderzoek nog niet optimaal geïsoleerd en boden geschikte broedgelegenheid. De aanvliegroute naar de nestplaats dient vrij te zijn. De meeste nesten bevonden zich onder een gevelpan of op de hoek van een woning tussen het dak en de goot. Tweekappers en hoekwoningen waren favoriet. Broeden onder een dakpan werd incidenteel vastgesteld.

Onderzoek 1999-2005
In de 6 jaren dat de gierzwaluw werd onderzocht is een redelijk beeld vastgelegd van de gebieden waar in Nederweert werd gebroed. Het onderzoeken van de soort vraagt een behoorlijke inspanning om nestplaatsen in kaart te brengen. Op ochtenden met regen of lage temperaturen is de trefkans erg laag. De vogels trekken dan naar gebieden waar voldoende insecten zijn en blijven soms dagen weg. De meeste territoria werden vastgesteld in Nederweert-dorp (maximaal 150), Budschop (maximaal 48) en Ospel (maximaal 41). In de overige kernen werden maximaal 10-11 territoria gevonden.
Door het na-isoleren van woningen is het aannemelijk dat de aantallen na 2005 zijn afgenomen. Bij enkele woningen zijn door particulieren geschikte nestkasten geplaatst. Het is onbekend in hoeverre deze worden gebruikt.

Onderzoek 2024-2025
Niet onderzocht.

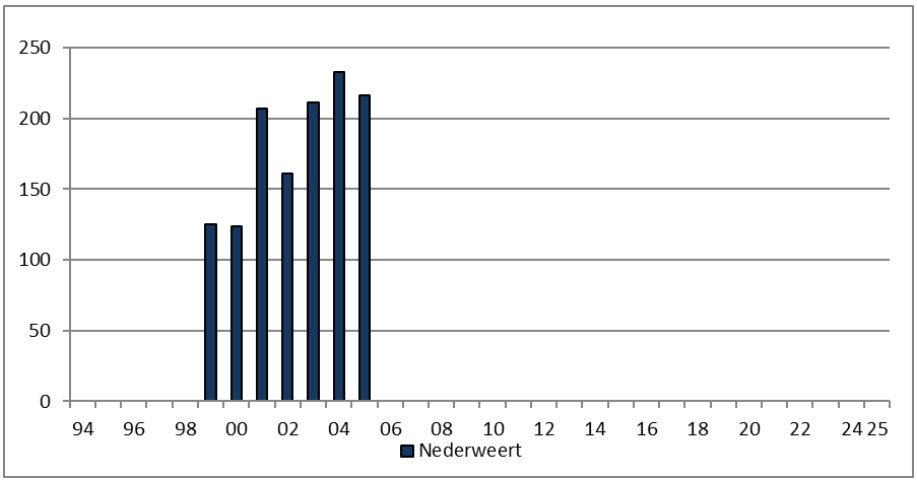

Figuur 174. Gierzwaluw: aantalsontwikkeling in 1999-2005.

IJsvogel *(Alcedo atthis)*

IJsvogel, De Banen, 24 oktober 2024 (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop
Nederweert werd door grootschalig ven- en beekherstel en de aanleg van retentiebekkens een aantrekkelijker broedgebied voor de ijsvogel. Ondiepe heidevennen werden vergroot (De Banen en Sarsven) gedempte vennen werden hersteld (de Schoorkuilen) en dichtgegroeide of verdroogde laagtes werden opgeschoond (Weerterbos). Daarnaast werd de gekanaliseerde Tungelroyse Beek in zijn oorspronkelijke meanderende vorm hersteld en werden oevers van een aantal watervoerende beken minder intensief onderhouden (Oude Graaf, Neerpeelbeek, Rosveldlossing, Rietbeek, Einderbeek). Hierdoor nam begroeiing in de vorm van overhangend struweel toe; ideaal als uitkijkpost voor een duik naar prooi. Ondiepe retentiebekkens (Laarderheide) zijn eveneens als jachtgebied geschikt. Territoria worden ook gevonden bij Sluis Hulsen in de Noordervaart, de omgeving van de kanalenkruising, landgoed ’t Kruis, De Kievit en soms bij een visvijver van particulieren.

Het aanbod aan geschikte nestplaatsen is beperkt. Broedgevallen zijn gevonden in de wortelkluit van omgewaaide bomen en soms in een steile niet beschoeide oever (Sarsven, Sluis Hulsen). Een speciaal ingerichte steile wand bij het retentiebekken Wessemerdijk en een afgestoken wand bij een ven in de Houtsberg worden niet benut.

Onderzoek 1994-2023
De aantalsontwikkeling van de ijsvogel is aan flinke schommelingen onderhevig (1994-2023: 0-9). De strengheid van de voorafgaande winter is van grote invloed op het aantal territoria. Strenge tot milde winters, maar ook zachte winters met een korte stevige vorstperiode hebben direct gevolgen. In 1994-1999 (0-2) had de soort te maken met de naweeën van de zeer koude winters in 1984/85-1986/87 en de koude winters in 1995/96 en 1996/97. In die jaren broedden weinig ijsvogels in Nederland en in Nederweert was de soort meer af- dan aanwezig. Hetzelfde scenario overkwam ze in de koude en milde winters van 2008/09-2012/13 (0-1). Tijdens zachte tot buitengewoon zachte winters (1998/99-2007/08: 1-7 en 2013/14-2022/23: 7-9) trad herstel op en werden gebieden opnieuw bezet. De flinke terugval in 2018 en 2021 komt in de koudegetallen niet goed naar voren. De dip is te verklaren door korte stevige vorst waardoor vennen en sloten tot een week waren dichtgevroren. Voedsel is dan amper bereikbaar en ijsvogels leggen massaal het loodje. Door het veranderende klimaat zullen koude en strenge winters minder vaak optreden. Hierdoor worden schommelingen binnen de populatie minder uitgesproken en komen jaren waarin ze niet als broedvogel worden vastgesteld minder vaak voor.
Vermoedelijk zijn in Nederweert meer territoria aanwezig dan met het onderzoek wordt aangetoond. Omdat niet gericht naar nesten wordt gezocht zijn waarnemingen tijdens het veldonderzoek leidend. IJsvogels hebben grote territoria (fusieafstand 1500 meter) en kunnen flinke afstanden overbruggen. Waarnemingen die binnen deze afstand uitsluiten dat het met zekerheid om een ander paar gaat worden zelden gedaan. Dit speelt in het Weerterbos, bij de heidevennen De Banen/Sarsven, de Schoorkuilen en de kanalenkruising. Meestal wordt hier één territorium opgevoerd maar zijn mogelijk meer territoria aanwezig.

Het voedingskanaal naar de Noordervaart is een goede plek om een ijsvogel te spotten. Wessemerdijk, Nederweert, 8 juli 2025 (Thijs Loven).

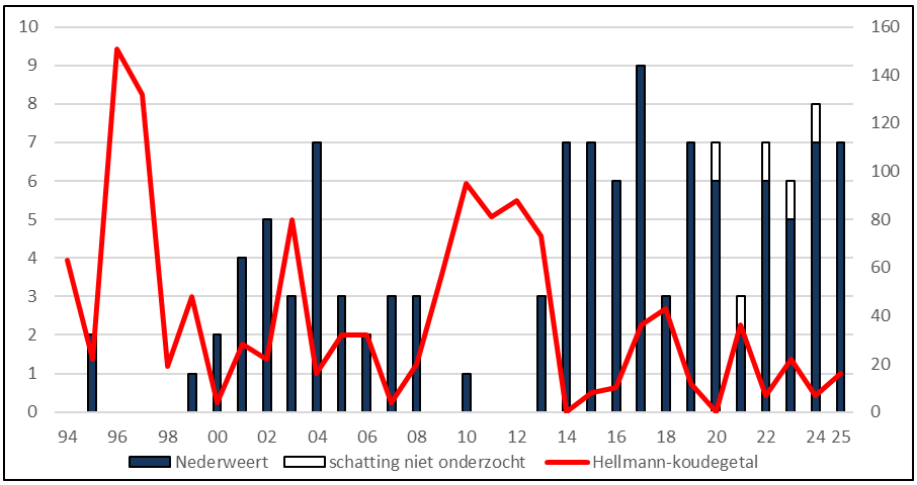

Figuur 175. IJsvogel: aantalsontwikkeling in 1994-2025 in relatie tot de strengheid van de winter (Hellmann).

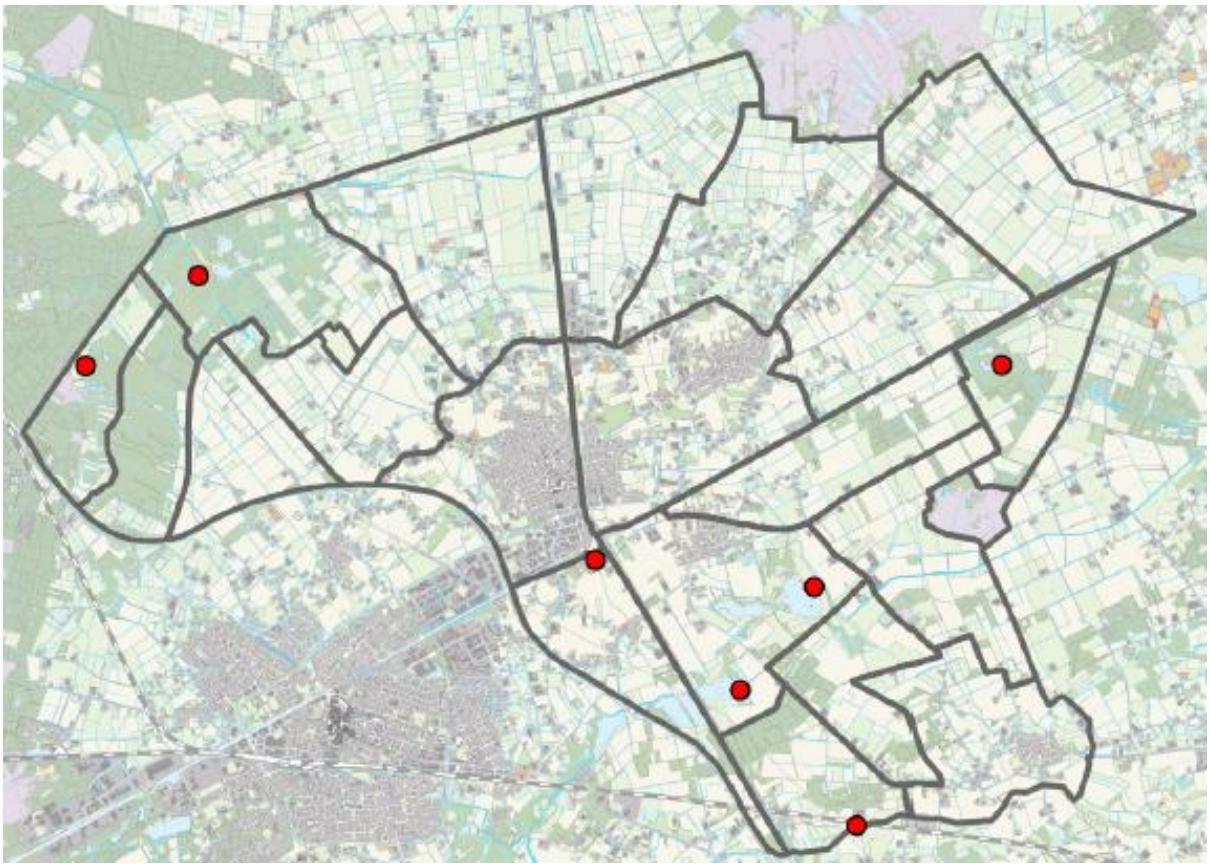

Figuur 176. IJsvogel: verspreiding in 2025.

Onderzoek 2024-2025
De winters van 2023/24 en 2024/25 waren volgens de koudegetallen van Hellmann zeer zacht tot buitengewoon zacht. In beide broedseizoenen werden in nagenoeg dezelfde gebieden 7 territoria gevonden; Weerterbos (2), omgeving kanalenviersprong, Schoorkuilen, De Banen, Sarsven en de Tungelroyse Beek.
In 2024 werd in het Weerterbos op 2 locaties de wortelkluit van een omgevallen boom gebruikt. Een locatie lag langs de Rosveldlossing ter hoogte van de splitsing met de Oude Graaf, de andere in de bosrand ter hoogte van de autosnelweg A2. Op deze locaties werd nestindicerend gedrag waargenomen maar is vermoedelijk niet succesvol gebroed.

De locatie ter hoogte van de autosnelweg werd ook in 2002 en 2003 bezet. Voor hun voedselvlucht moeten ze hier flinke afstanden overbruggen. De Oude Graaf en een aangrenzende vijver liggen op ruim 800 meter, de beek Nederweerter Riet in cultuurland aan de andere kant ligt op 400 meter.
Bij Sluis Hulsen werd in 2024 met zekerheid gebroed. In 2025 was deze locatie niet bezet maar was in de omgeving wel een paar aanwezig. De nestlocatie werd niet gevonden. Nestindicerend gedrag werd ook waargenomen bij de Kwegt. Pas uitgevlogen jongen werden waargenomen bij de Tungelroyse Beek.

Draaihals (*Jynx torquilla*)

Verspreiding en biotoop
Territoria van de draaihals zijn aangetroffen in een grove dennenbos in het Maarheezerveld, en in een bosrand met schraal grasland in het Hugterbroek. Beide locaties liggen in het Weerterbos. De overige territoria werden gevonden bij een zandpad met struwelen en uitschietende berken en elzen in de Mussenbaan en in een geaccidenteerd bosperceel met afstervende berken in Het Vlakwater.
Draaihalzen prefereren onder andere heide met opslag, zandige bodems en kapvlaktes. In het onderzoeksgebied zijn weinig plekken die aan deze criteria voldoen. Een heideveld (circa 18 hectare) in het Maarheezerveld lijkt een kansrijke plek.

Onderzoek 1994-2023
De draaihals is zover bekend altijd een zeldzame broedvogel in Nederweert geweest en ook in Limburg behoort de soort steevast tot de zeldzaamheden.
In de tijdreeks werden 4 territoria vastgesteld. In alle gevallen ging het om marginale territoria op basis van eenmalige waarnemingen van een baltsend exemplaar. Nederweert heeft de draaihals weinig te bieden aangezien geschikt broedbiotoop sporadisch aanwezig is.
De achteruitgang van de biotoop en daarmee de afname van de draaihals vond vooral in de vorige eeuw plaats. Het heideareaal nam af door ontginningen ten behoeve van de landbouw of door massale bosaanplant met vooral grove den. In de periode daarna volgde vergrassing door vermesting en verzuring en werden ook de laatste restanten ongeschikt.

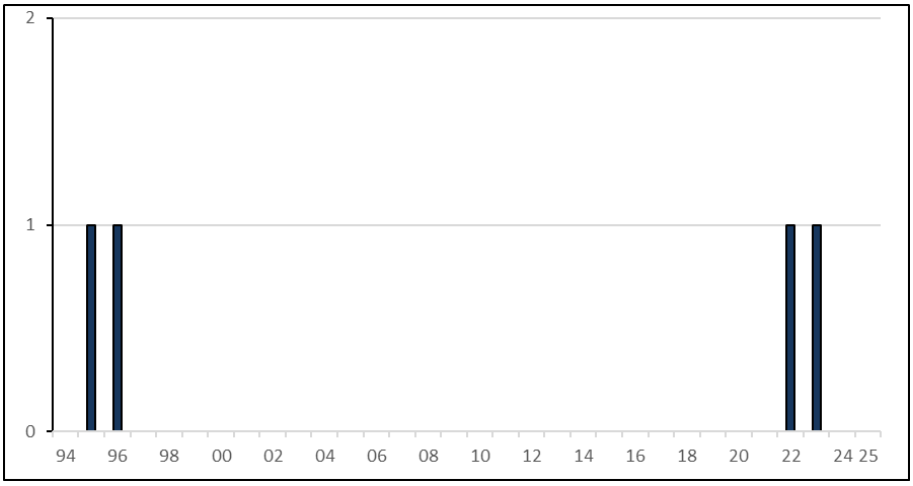

Figuur 177. Draaihals: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

De territoria in het Weerterbos (1995, 1996) passen in het tijdsbeeld van een soort die destijds landelijk terrein verloor. In Limburg wordt dat weergegeven door de afname van het aantal bezette atlasblokken (1961-1975: 19; 1976-1990: 16; 1991-2004: 12). In 2006 werd het aantal territoria in Limburg in het meest gunstige geval op 3-4 geschat (Hustings *et al.*, 2006). Landelijk werd rond 2005 (20) het dieptepunt bereikt. Daarna stabiliseert de soort en nemen ze weer toe (2013-2015: 35-75; 2024: 220-280) (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018;

Boele *et al.,* 2025). Limburg blijft achter met 0-5 territoria in 2019-2024 (Boele *et al.,* 2021-2025).

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

Groene specht *(Picus viridis)*

Groene specht, De Banen, 10 februari 2025 (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop
In de tijdreeks is het verspreidingsgebied flink vergroot en heeft binnen de biotopen een verschuiving plaatsgevonden. Bos wordt minder belangrijk, halfopen cultuurland is vrij stabiel, en agrarisch bebouwd gebied wint aan populariteit. Zelfs in open cultuurland en stedelijk gebied nemen ze toe [figuur 178].

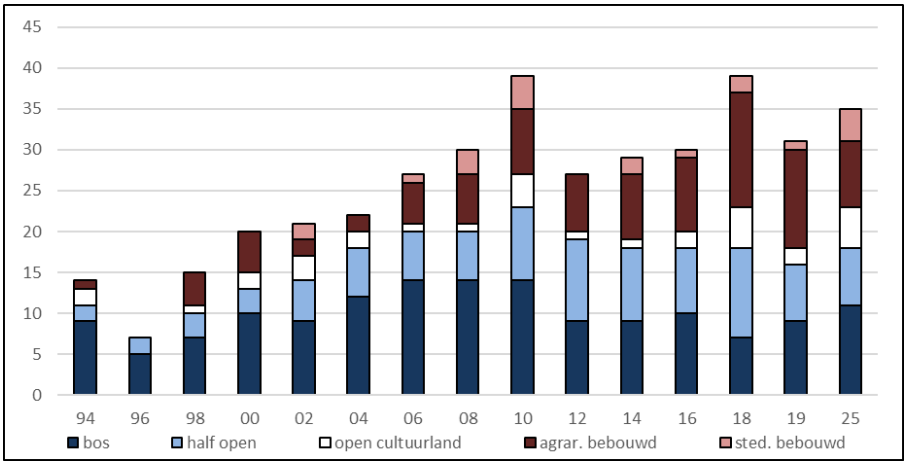

Figuur 178 . Groene specht: veranderingen in 1994-2025 per biotoop per peiljaar.

Bosranden, kleine bosjes, (eiken)wegbeplanting, houtsingels, oude erfbeplantingen, grote tuinen en (sport)parken zijn belangrijke elementen binnen de broedhabitat. Ze foerageren graag in bermen, kortgrazige weiland en, tot schrik van menige tuinliefhebber, ook in strakke gazons. In bos met een dichte ondergroei en in natte delen komt de soort weinig voor.

Onderzoek 1994-2023
De groene specht is vanaf 1994 flink toegenomen in Nederweert. De territoria in 2017-2023 (33-40, deels geschat) geven het huidige plafond aan [figuur 179].
De toename is een herstel van een populatie die flink was uitgedund door winters met stevige vorst en soms veel sneeuw. De koude tot strenge winters in 1984/85-1986/87 waren waarschijnlijk van grote invloed. In telgebieden in oostelijk Zuid-Limburg werd het aantal territoria van de groene specht destijds gehalveerd (Hustings *et al.,* 2006). Een krachtig herstel werd vermoedelijk vertraagd door een normale winter in 1990/91 met in februari strenge vorst en twee weken sneeuwbedekking (www.knmi.nl).
In 1991-1992 (provincie Limburg) was de soort (5) een zeldzame broedvogel in Nederweert. Na een reeks zachte winters klommen ze langzaam uit het dal (1994-1995: 14-17). De opleving was echter van korte duur. De koude winters in 1995/96 en 1996/97 tonen aan hoe kwetsbaar ze onder deze omstandigheden kan zijn. In 1996 (7, exclusief landgoed ‘t Kruis) en 1997 (11) werd opnieuw een terugval vastgesteld. De groene specht werd teruggedrongen tot de grote bosgebieden en het halfopen cultuurland. In 1998-2008 (15-31) is sprake van zachte winters en neemt het aantal flink toe. De gevolgen van de milde winters in 2008/09-2012/13 waren gering. Opvallend is dat in 2010 (40) en 2011 (41) zelfs de hoogste aantallen in de onderzoeksperiode werden gevonden. Het herstel heeft in het hele onderzoeksgebied plaatsgevonden, maar vooral in het relatief kleinschalige landschap tussen de dorpen en buurtschappen. Het aanbod aan mieren en geschikte nestbomen is hier kennelijk gunstig.

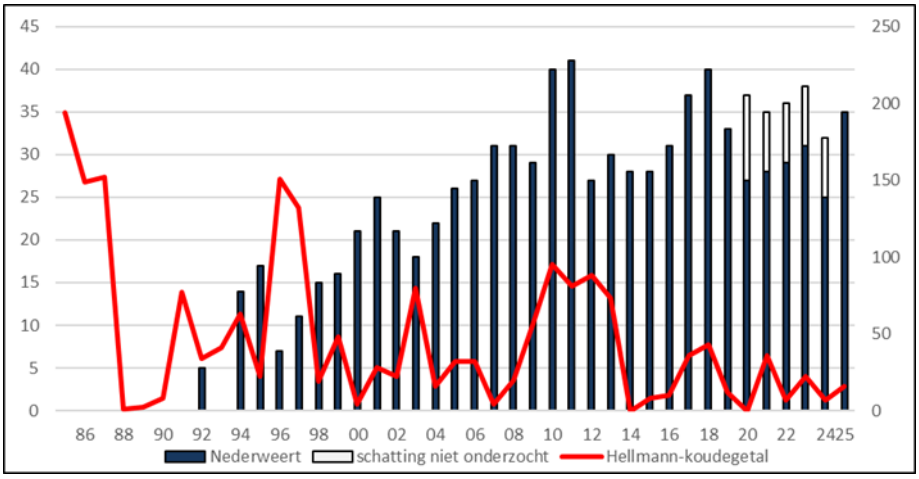

Figuur 179. Groene specht: aantalsontwikkeling in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025 in relatie tot de strengheid van de winter vanaf 1985 (Hellmann).

In het Weerterbos worden ze na 2011 duidelijk minder vastgesteld [figuur 180]. Vernatting en veranderingen in de bosstructuur spelen mogelijk een rol. Vanaf 2012 zijn grote natuurherstelprojecten uitgevoerd in de omgeving van de Grashut en in In den Vloed waarbij vennen en laagtes werden hersteld en aangrenzende delen werden vernat. Daarnaast is de structuur van de bodemvegetatie aan het veranderen. In de vrij open populierenbossen bestond de bodem in het verleden uit een vegetatie met grassen en lichte opslag. Momenteel is de onderlaag - afhankelijk van de locatie - begroeid met varen, braam, riet, wilg en opkomende eiken en elzen. Daarnaast worden bospercelen op grote schaal gedund waarbij vooral grove dennen worden geveld. Door meer daglicht krijgen berk maar ook varen en braam in korte tijd de overhand en worden hele percelen overwoekerd. Het Weerterbos, en dat geldt ook voor andere bossen in Nederweert, werd daardoor minder geschikt. Door al deze

ontwikkelingen wordt aangenomen dat bosmieren, belangrijk voedsel voor de groene specht, zijn afgenomen.

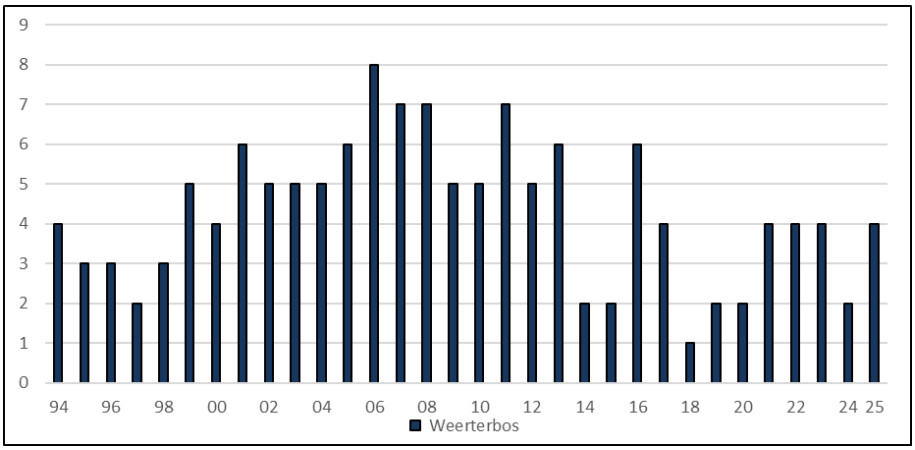

Figuur 180. Groene specht: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1994-2025.

2024 en de eerste maanden van 2025: hoge waterstanden in het Weerterbos. Middelste Hout, 7 april 2024 (Thijs Loven).

Onderzoek 2024-2025
De aantallen die in 2024 (32, deels geschat) en 2025 (35) aanwezig waren passen in het beeld van de afgelopen 10 jaar (32-40). De groene specht heeft een fraaie verspreiding over Nederweert. De omgeving van bebouwing is gelet op 7 territoria in de omgeving Nederweert-dorp, Budschop en Ospel momenteel erg interessant voor deze specht. In open cultuurland zijn de territoria dun gezaaid. Opvallend is dat in het halfopen cultuurland tussen De Banen en De Zoom geen territoria werden gevonden.

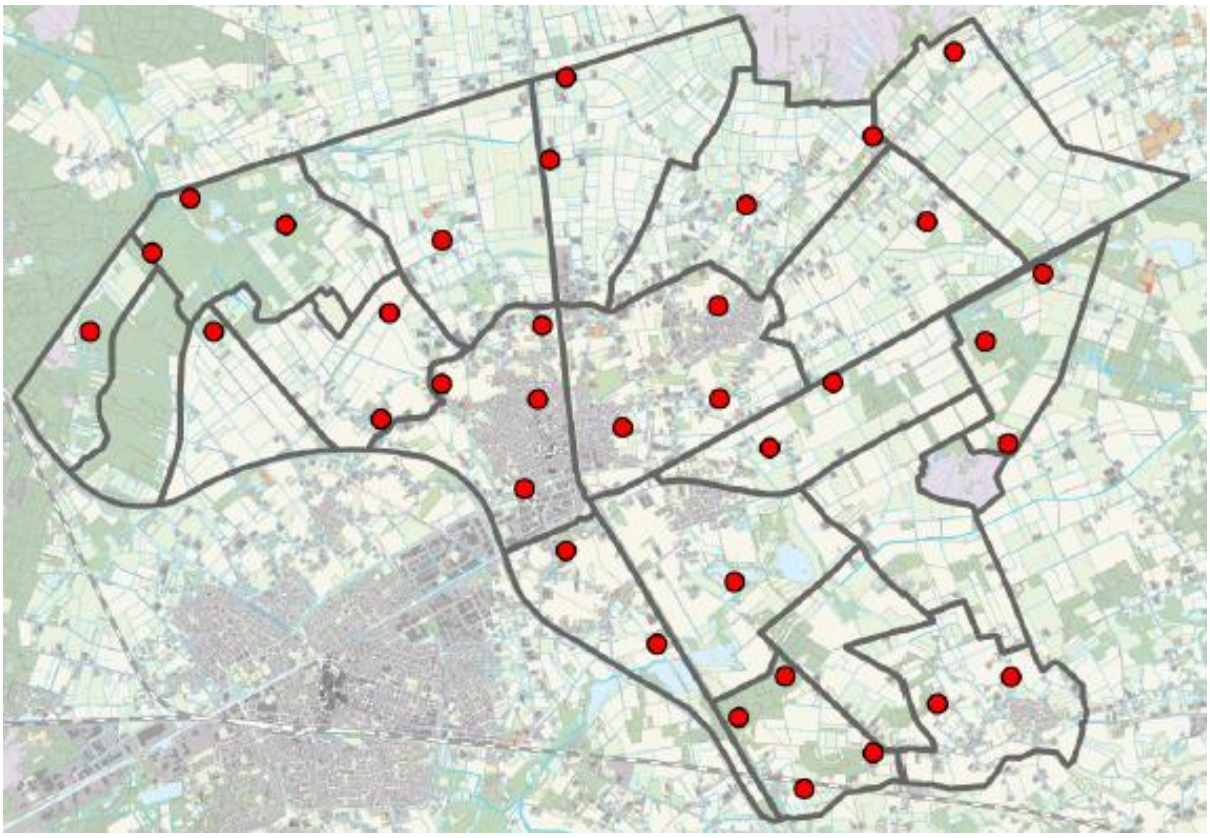

Figuur 181. Groene specht: verspreiding in 2025.

Zwarte specht (*Dryocopus martius*)

Zwarte specht, de Groote Peel, 17 maart 2023 (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop
Zwarte spechten zijn echte bosvogels. Ze worden vooral in de grotere bossen van Nederweert gevonden (Weerterbos, landgoed ’t Kruis, Wellenstein/Houtsberg, bossen Kolenhofweg). In de kleinere bossen worden territoria onregelmatig of incidenteel vastgesteld (bossen Gebleektendijk, de Leegde, bossen Reulisweg, bossen Ingstraat, omgeving De Banen/Sarsven, bosjes Groote Heide). De meeste territoria worden in ouder loofbos en gemengd bos gevonden. Populierenopstanden zijn favoriet.

Onderzoek 1994-2023
Het in kaart brengen van de zwarte specht is geen gemakkelijke opgave. Ze zijn behoorlijk mobiel en verspreiden zich over een groot gebied. Het consequent intekenen van het gedrag en vliegbewegingen helpt om het aantal territoria te bepalen.
De toename in 1994-2009 (8-13) en een iets lager niveau in 2010-2023 (11-7) is de voortgang van een proces dat zich, op basis van historische gegevens, over een langere periode uitstrekt. Het ouder worden van de bossen (nestgelegenheid en voedsel) is een belangrijke factor. De uitbijter in 2019 (5) is niet goed te verklaren. Mogelijk zijn toen territoria gemist.
In het Weerterbos neemt het aantal territoria licht af (1994-2007: 3-9; 2008-2016: 4-7; 2017-2025: 3-5). In het zuidoosten van de gemeente is de populatie vrij stabiel (1994-1999: 4-6, 2000-2023: 3-5 met negatieve uitschieters in 2012: 1 en 2019: 2).
De populatie leunt vooral op de ontwikkeling in de grotere bosgebieden (Weerterbos maximaal 9), landgoed t Kruis (maximaal 3), Wellenstein/Houtsberg en de bossen Kolenhofweg (maximaal 3). Op de overige locaties zijn ze onregelmatig aanwezig en wordt hooguit één territorium gevonden. De omgeving van De Banen en de Kwegt is na het venherstel in 2007-2017 minder aantrekkelijk door het kappen van geschikte bosjes.
De meeste populierenopstanden in Nederweert zijn rond de jaren zeventig aangeplant. Een deel daarvan is kaprijp of inmiddels geveld. Het grootste areaal bevindt zich in het Weerterbos. Deze percelen zijn voor de zwarte specht belangrijk als nestplaats en als foerageergebied. De populierenopstanden zijn echter in slechte staat en sterven langzaam af. Niet vitale delen kunnen na een storm gemakkelijk afbreken of tegen de vlakte gaan.
Wat dit voor de zwarte specht en andere holenbroeders betekent hangt mede af van andere processen die in de bossen plaatsvinden en waarbij de voortekenen niet bepaald gunstig zijn. Onder de eiken is een sluipend proces aan de gang waarbij ze door verdroging en een verstoorde mineralenhuishouding op grote schaal afsterven. De stikstofdepositie speelt hierin een rol. In eerste instantie waren het vooral jonge eiken die werden aangetast, maar ook de oude eiken krijgen het steeds zwaarder. Bij deze bomen wordt het wortelsysteem aangetast, laat de bast vervolgens los en sterft de boom af. Een windvlaag of storm is voldoende voor de laatste zet. In hoeverre dit proces nog omkeerbaar is, is niet in te schatten. Als de eikensterfte niet wordt gestopt heeft dat grote gevolgen voor het hele bossysteem, zeker als ook andere (bepalende) boomsoorten op deze wijze worden aangetast.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden 8 territoria vastgesteld, in 2025 werden er 9 gevonden waarvan 5 in het Weerterbos en 4 in het zuidoosten van Nederweert. De trend na 2007 is licht afnemend tot stabiel.

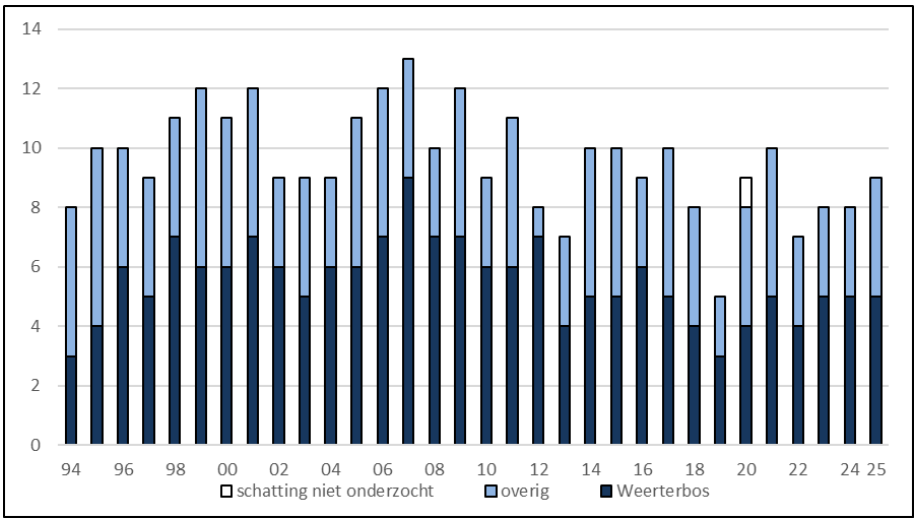

Figuur 182. Zwarte specht: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

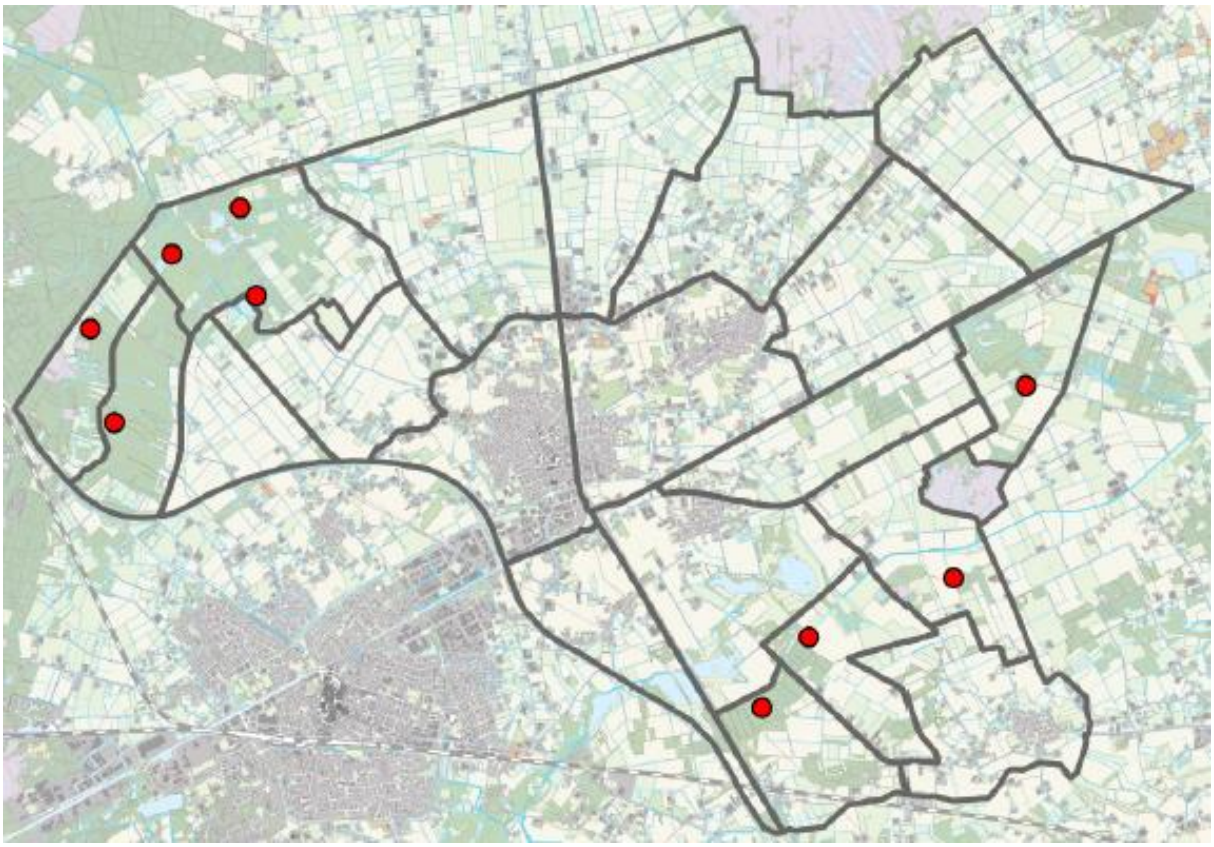

Figuur 183. Zwarte specht: verspreiding in 2025.

Middelste bonte specht *(Dendrocopos medius)*

Verspreiding en biotoop
De middelste bonte specht heeft zich vanaf 2017 in Nederweert gevestigd en breidt het verspreidingsgebied langzaam uit. Territoria worden vooral in de grotere bosgebieden gevonden. Het Weerterbos is het kerngebied. Ook het zuidoosten van Nederweert wordt langzaam bezet. Territoria zijn hier gevonden in landgoed ’t Kruis, de bossen Gebleektendijk, de Houtsberg, De Banen, Het Vlakwater en de bossen Kolenhofweg en omgeving. Binnen die gebieden zijn het de oudere en vochtige delen waar ze worden aangetroffen.
Loofhout heeft de voorkeur maar ook in gemengd bos worden territoria bezet. De 50-60 jaar oude populierenopstanden blijken een aantrekkelijk biotoop. Percelen met vooral zomereik maar ook zwarte els en berk, soorten met een ruwe bast, zijn eveneens geliefd.

Onderzoek 1994-2023
De middelste bonte specht is een relatief nieuwe broedvogel binnen de Nederlandse avifauna en was voor de eeuwwisseling een zeldzaamheid. Kleine populaties waren aanwezig in de zuidelijke helft van Limburg en later ook in Twente en de Achterhoek. Na de eeuwwisseling wordt het verspreidingsgebied flink uitgebreid en worden in het zuidoosten en oosten van het land steeds meer bossen bezet (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018).
In 2009-2015 werden in Nederweert steeds vaker waarnemingen buiten de broedtijd gedaan, een voorbode dat de vestiging als broedvogel aanstaande was. In 2017 was het zover en in In den Vloed in het Weerterbos werden 2 territoria vastgesteld. In 2018-2023 ligt het zwaartepunt nog steeds in In den Vloed (2022 maximaal 7). Het belang van de oudere opstanden in het Voorste Hout en Middelste Hout in het zuidelijke deel neemt toe (2022 maximaal 5). Bossen in het zuidoosten van Nederweert zijn eveneens geschikt. Het gaat om solitaire territoria in landgoed t Kruis (vanaf 2019), de bossen Gebleektendijk (vanaf 2023), de Houtsberg (vanaf 2022) en een bosperceel aan de rand van De Banen (vanaf 2022).

Om ze goed te kunnen onderzoeken zijn ochtendbezoeken eind februari/begin maart een belangrijke aanvulling op de reguliere bezoekrondes. Omdat niet ieder bosgebied op deze wijze wordt onderzocht worden territoria gemist.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden 12 territoria vastgesteld en in 2025 werden 15 territoria gevonden. In het Weerterbos (13) werd het hoogste aantal tot nu toe vastgesteld; in In den Vloed (7) en in de zuidelijk helft (6). In het zuidoosten van Nederweert werden territoria geregistreerd bij De Banen (1) en ter hoogte van de bossen Kolenhofweg (1), een nieuwe locatie. In Het Vlakwater, de bossen Gebleektendijk en in landgoed ’t Kruis werden geen territoriale spechten ontdekt terwijl ze in 2024 wel aanwezig waren. Ondanks extra aandacht lieten ze zich niet zien of horen. Het is onwaarschijnlijk dat ze op alle genoemde locaties ontbrak.

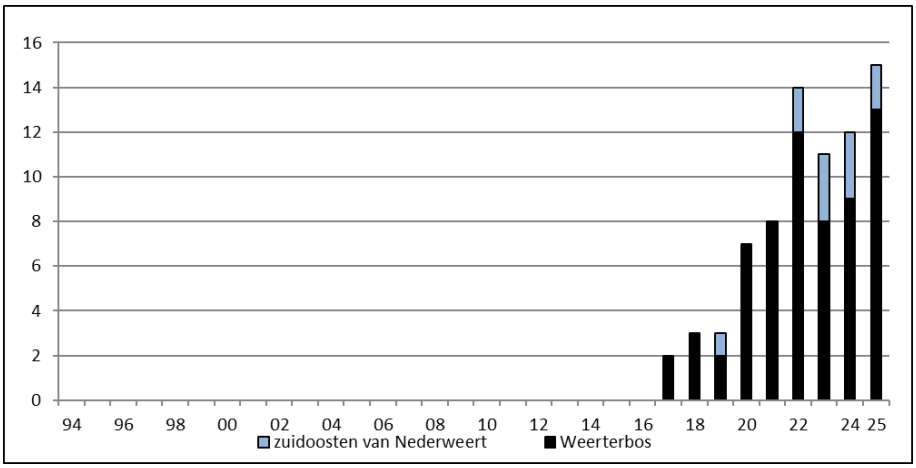

Figuur 184. Middelste bonte specht: aantalsontwikkeling in het Weerterbos en het zuidoosten van Nederweert in 1994-2025.

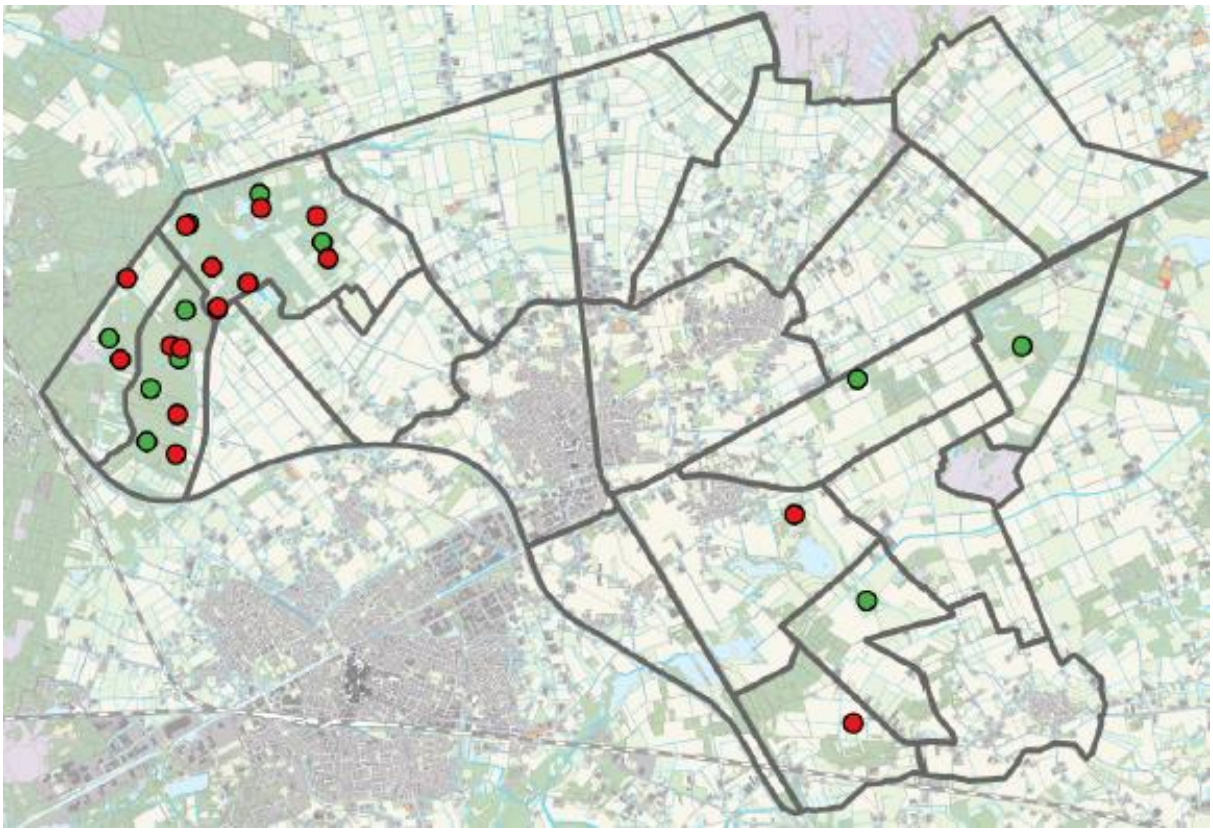

Figuur 185. Middelste bonte specht: verspreiding in 2024 (groene stip) en 2025 (rode stip).

Kleine bonte specht (*Dryobates minor*)

Kleine bonte specht, de Groote Peel, 22 februari 2024 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
De kleine bonte specht heeft een beperkte verspreiding in Nederweert, maar heeft het verspreidingsgebied wel uitgebreid. Territoria worden gevonden in bos en halfopen cultuurland met een voorkeur voor ouder vochtig loofbos en gemengd bos.
Binnen de broedgebieden zijn meestal eik, berk of populier aanwezig. Belangrijke broedgebieden zijn het Weerterbos, landgoed 't Kruis, de bossen Gebleektendijk, Wellenstein/Houtsberg en de bossen Kolenhofweg. Beboste delen rond de peelrestanten De Banen, Sarsven, de Kwegt en De Zoom zijn eveneens van belang.

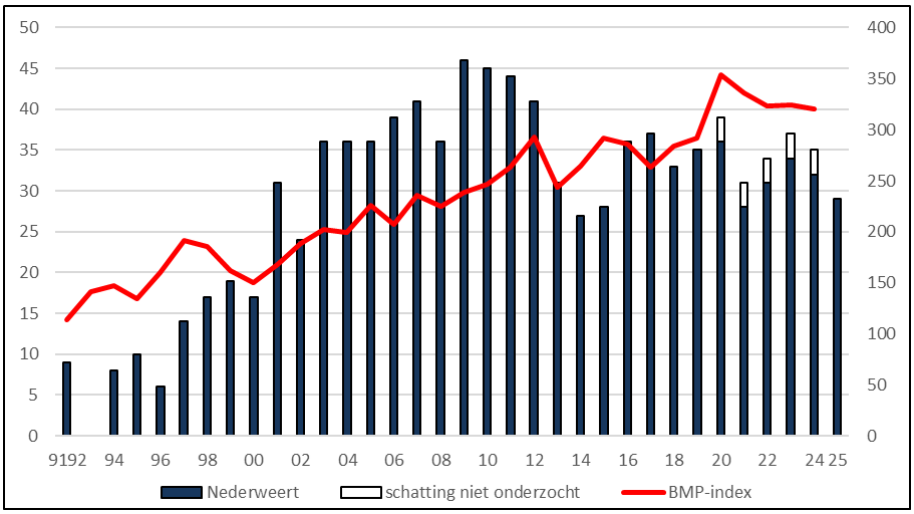

Figuur 186. Kleine bonte specht: aantalsontwikkeling in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025 in Nederweert in relatie tot de landelijke ontwikkeling (BMP-index).

Onderzoek 1994-2023
In 1991-1992 (9, provincie Limburg) en in 1994-1996 (6-10) was de kleine bonte specht een schaarse broedvogel in Nederweert. Vanaf eind jaren negentig namen ze sterk toe en werd in 2009 (46) de top bereikt. In 2013-2015 (27-35) volgde, ook landelijk, een onverklaarbare dip. In 2016-2023 (31-39) veert het aantal op en stabiliseert de populatie. De toename is toe te schrijven aan het ouder worden van de bossen en een gewijzigd bosbeheer waarbij afstervende en dode bomen niet meer worden geruimd. Deze bomen zijn rijk aan insecten en belangrijk als voedselbron. De deels vervallen populierenopstanden in het Weerterbos, waar circa de helft van de populatie wordt gevonden, zijn het meest interessant.
In landgoed 't Kruis/bossen Gebleektendijk (1994-2023: 1-6) en Wellenstein/Houtsberg (1994-2023: 0-6) namen ze eerst toe en stabiliseert het aantal eveneens.

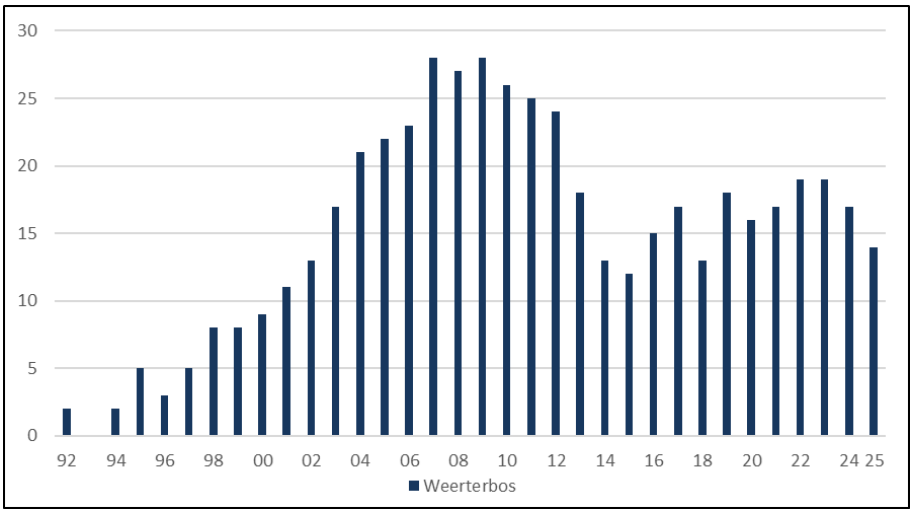

Figuur 187. Kleine bonte specht: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

Bij de peelrestanten De Banen/Sarsven/de Kwegt (1994-2006: 1-10; 2007-2023: 1-6) nemen ze eerst toe en wordt daarna een afname vastgesteld. Dit verschil is te herleiden tot de verschillende venherstelprojecten waarbij geschikte loofbosjes werden gekapt en berken door peilverhoging afstierven. Vestiging buiten de kerngebieden komt soms voor zoals in oude eikenbosjes bij Sluis 15 in 2014 (1) en 2015 (1). Door de korte periode waarin wordt geroffeld en gebaltst is de trefkans klein en worden territoria gemist.

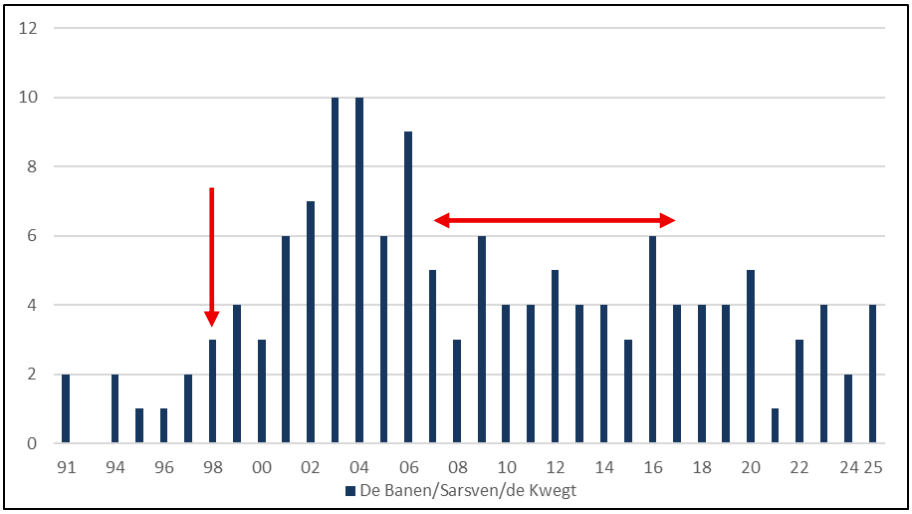

Figuur 188. Kleine bonte specht: aantalsontwikkeling in De Banen/Sarsven/de Kwegt in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025 in relatie tot houtkap tijdens venherstel (rode pijl).

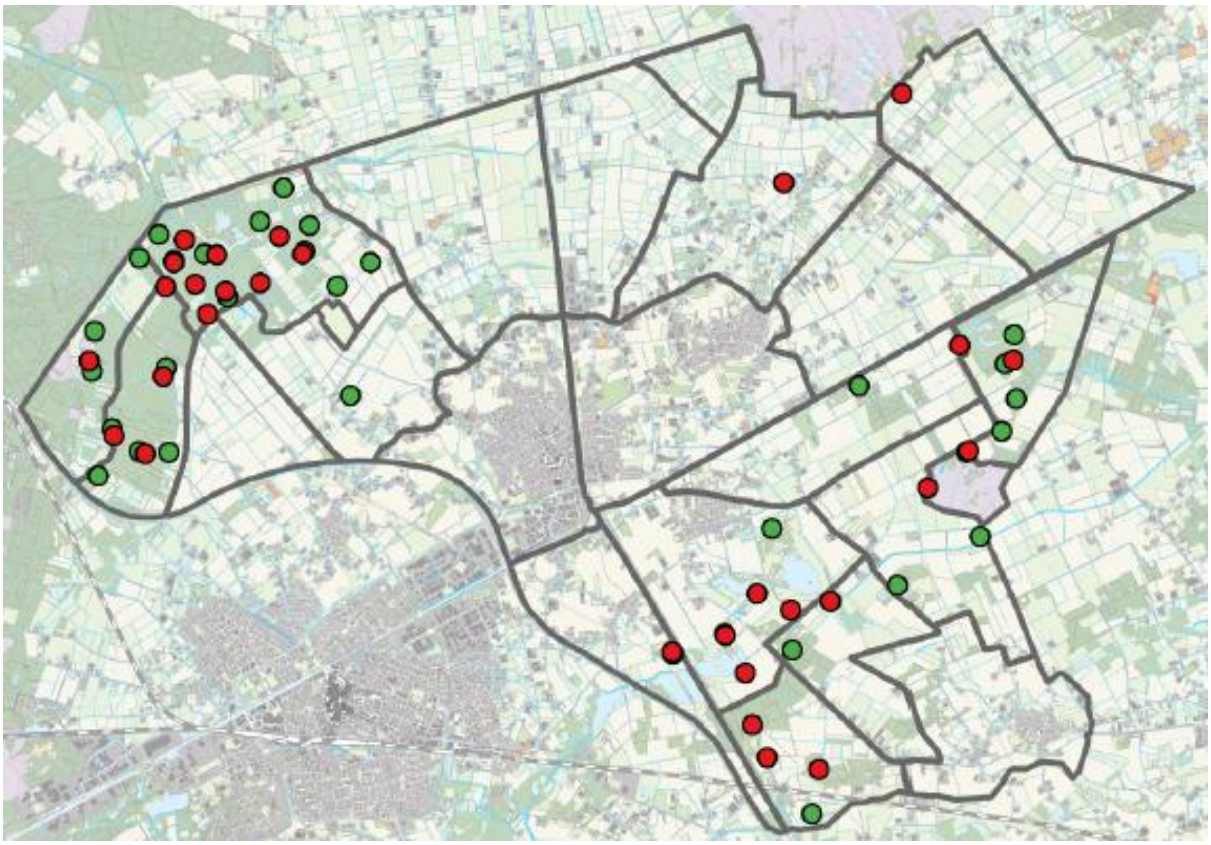

Figuur 189. Kleine bonte specht: verspreiding in 2024 (groene stip) en 2025 (rode stip).

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden 34 territoria gevonden in 2025 werden ondanks goede weersomstandigheden en meer tijdsbesteding niet meer dan 29 territoria geregistreerd, het laagste aantal sinds 2015. Op de verspreidingskaart [figuur 189] zijn de territoria van beide onderzoeksjaren weergegeven. De verschillen zijn lokaal vrij groot. Het bevestigt het beeld van een soort die vrij lastig te onderzoeken is. Opmerkelijke verschillen werden gevonden in het noordoostelijke deel van In den Vloed, landgoed 't Kruis, omgeving Wellenstein/Kolenhofweg en omgeving De Banen. Afwijkende nieuwe locaties waren territoria in de ecologische verbindingszone Laarderheide (2024: 1) en wegbeplanting met eiken op de Gabrielweg in Horick (2025: 1).

Boomleeuwerik *(Lullula arborea)*

Boomleeuwerik, de Groote Peel, 23 mei 2020 (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop
De boomleeuwerik heeft een beperkte verspreiding in Nederweert. De meeste territoria worden gevonden in het Weerterbos en in het zuidoosten van de gemeente, in het bijzonder het halfopen landschap tussen Wellenstein/bossen Kolenhofweg en De Zoom/Leveroy. In natuurgebieden worden ze gevonden in heide, kapvlaktes en schraal grasland. In deze vrij open percelen zijn solitaire bomen en struwelen aanwezig met in de randzone opgaand bos. (Maarheezerveld, De Zoom, de Leegde, de Kwegt, De Banen, landgoed Philomenahoeve). Territoria in halfopen cultuurland hebben vaak een relatie met een natuur- of bosgebied. Elementen die hier de biotoop bepalen zijn bouwland, vrij open schraal grasland, bosranden, houtwallen, houtsingels, akkers en onverharde wegen. Broeden in halfopen cultuurland is in landelijk perspectief vrij bijzonder en vooral een Limburgse en Brabantse aangelegenheid (Sovon, Vogelonderzoek Nederland, 2018).
Opvallend zijn de territoria die soms bij percelen met asperge- of bloementeelt worden gevonden. In de randzone van deze teelten liggen brede zandige stroken die vaak aan een bosrand, landschapselement of natuurgebied grenzen.
Incidentele vestigingen elders werden vastgesteld aan de randen van het Weerterbos, de Kruisvennen, 't Bientje, de omgeving bossen Ingstraat en de beheersgebieden aan de rand van de Groote Peel.

Onderzoek 1994-2023
In 1991-1992 (provincie Limburg) werden territoria alleen in het Weerterbos (6) gevonden. In 1994-2003 (4-12) neemt het aantal toe, terwijl in 2004-2019 (3-12) flinke schommelingen vastgesteld en in de meeste jaren minder territoria worden gevonden. In 2020-2023 (14-17, deels geschat) liggen de aantallen conform het landelijke beeld op een veel hoger niveau dan gemiddeld (stats.sovon.nl)

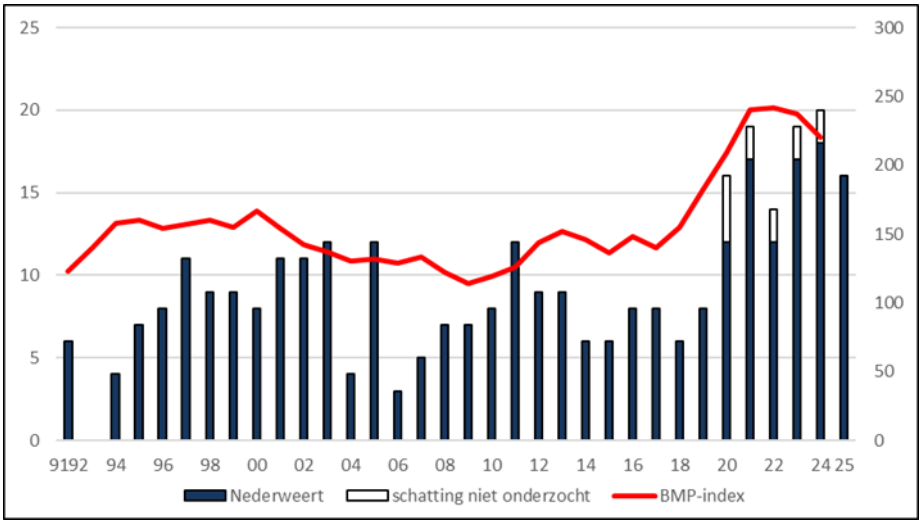

Figuur 190 . Boomleeuwerik: aantalsontwikkeling in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025 in relatie tot de landelijke ontwikkeling (BMP-index).

Binnen de natuurgebieden zijn de wisselende aantallen deels te verklaren. Kapvlaktes zijn tijdelijk geschikt biotoop en kunnen voor een korte opleving zorgen (Maarheezerveld: 1991 en 1994-1998: 2-5). Herstelde heidevegetaties bieden meer garantie en blijven, mits voldoende open, een permanent broedgebied (Maarheezerveld en omgeving: 2012-2023:1-5). Pas herstelde of droogvallende laagtes en oeverovergangen met voldoende openheid maken soms deel uit van het territorium (Grashut, de Kwegt, omgeving De Banen).
De grootste schommelingen doen zich voor in het zuidoosten van Nederweert. In 1995 werd het eerste territorium gevonden, in 1996-2019 waren 0-5 territoria aanwezig. Vanaf 2020-2023 (7-13) neemt het aantal sterk toe (niet onderzocht, telgebied 16: 2020 en telgebied 18: 2020-2023). Fraaie clusters zijn te vinden in de omgeving van Wellenstein en de omgeving van het natuurgebied de Leegde langs de Leveroysedijk.

Onderzoek 2024-2025
Het aantal territoria van de boomleeuwerik blijft bovengemiddeld hoog. In 2024 (18) werd binnen de onderzochte gebieden een record vastgesteld. In 4 niet onderzochte gebieden werd het aantal op 2 territoria geschat. In 2025 (16) lag het aantal iets lager. Op de verspreidingskaart [figuur 191] komen de fraaie clusters in de omgeving van Wellenstein en ten zuiden van De Zoom goed naar voren.
In 2024 werden solitaire territoria gevonden in cultuurland op de Laarderheide, ten zuiden van Schoor, de Kruisvennen en tussen De Zoom en landgoed ’t Kruis. In natuurgebieden werden territoria vastgesteld in het Maarheezerveld (2024: 2; 2025: 3) en de beheersgebieden aan de rand van de Groote peel (2024: 1; 2025: 2). Laagtes of brede oeverovergangen waren door de zeer hoge waterstanden in beide jaren ongeschikt.

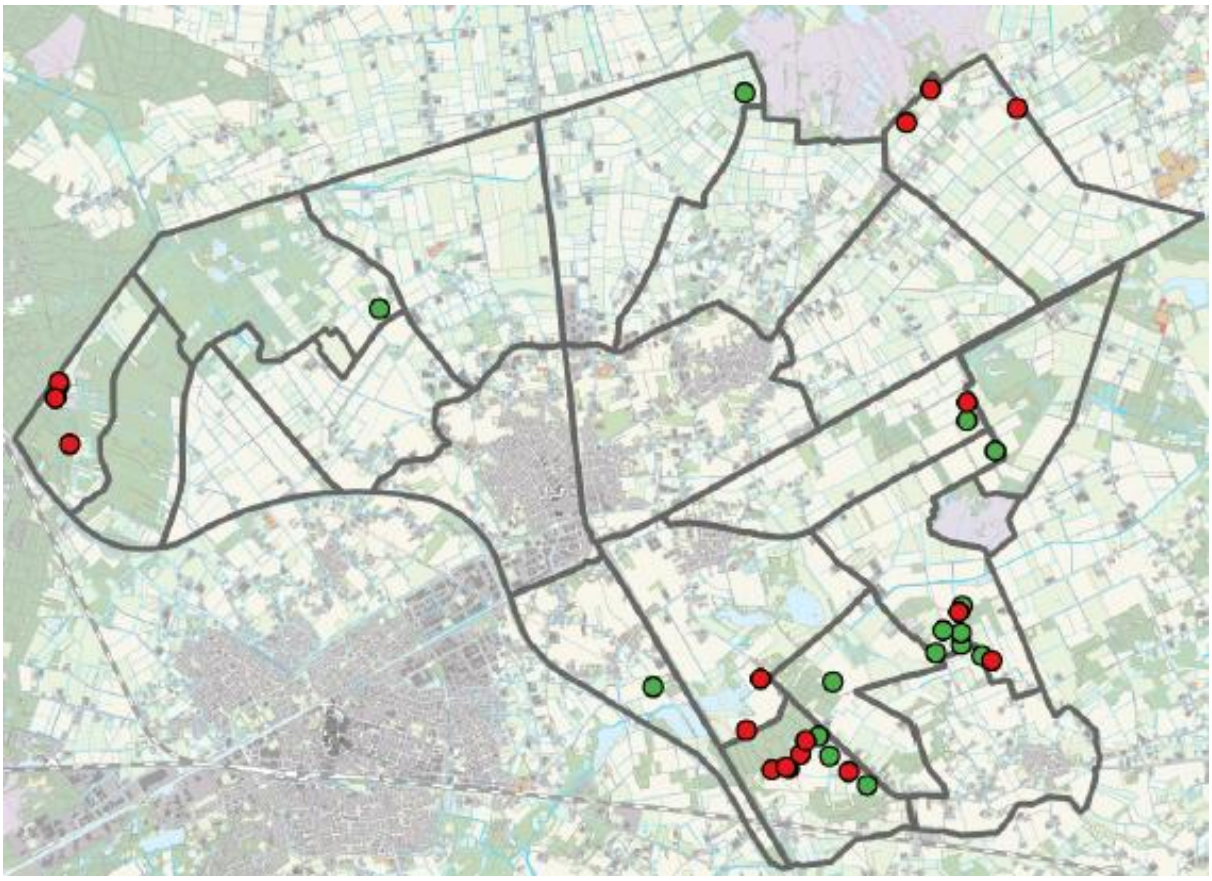

Figuur 191. Boomleeuwerik: verspreiding in 2024 - gebied 5, 09, 10 en 18 niet onderzocht - (groene stip) en in 2025 (rode stip).

Veldleeuwerik (*Alauda arvensis*)

Verspreiding en biotoop
Het verspreidingsgebied van de veldleeuwerik is de afgelopen decennia flink gekrompen. In Nederweert worden ze vooral in relatief vochtig open cultuurland vastgesteld. Kerngebieden zijn de Laarderheide, De Wetering, de Kruisvennen, Het Vlakwater/De Koelen en het gebied Mussenbaan/Broenenhoup/Eindhovense Baan. Halfopen cultuurland en agrarisch bebouwd gebied zijn duidelijk minder in trek.
Territoria worden gevonden in grasland, bouwland of een combinatie daarvan. Grote aaneengesloten percelen met hoogproductief grasland werden steeds minder geschikt door mestinjectie en frequent maaien. Te lage grondwaterstanden spelen ook een rol. Beperkte mogelijkheden bieden de aangrenzende bermen en perceelssloten, maar ook hier wordt lokaal gemaaid. Percelen met akker- of weidevogelbeheer hebben een positief effect en zijn geschikt mits de vegetatie of het gras niet te hoog en te dicht is.

Onderzoek 1994-2023
Bij de start van het broedvogelonderzoek in 1994 was de teloorgang van de veldleeuwerik al een tijdje in volle gang. In 1991-1992 (provincie Limburg) werd nog een fraaie populatie (214) gevonden al waren de aantallen toen al lager dan voorheen. De afname in 1994-2003 (153-74) geeft aan hoe snel de veranderingen op het platteland plaatsvonden. In 2004-2018 (75-55) vertraagt de vrije val. In de verspreiding van de veldleeuwerik vallen grote hiaten met in de meeste broedgebieden lage dichtheden (1-2 terr/100 ha.). In 2019-2023 (63-89, deels geschat) ligt het aantal op een iets hoger niveau.
In het onderzoeksgebied is rond de Mussenbaan en de Broenenhoup ten zuiden van de Groote Peel de grootste populatie aanwezig. In de Mussenbaan kregen steeds meer percelen een natuurbestemming. De voormalige landbouwgronden werden vernat en het grondgebruik geëxtensiveerd. Het gebied werd op meerdere plaatsen geschikt voor de veldleeuwerik. Dat geldt ook voor de vochtige aaneengesloten weidevogelpercelen bij de Broenenhoup. Territoria worden gevonden op die plaatsen waar het gras niet te hoog en te dicht van structuur is. Veldleeuweriken kunnen hier door de uitgestelde maaidatums meerdere broedsels grootbrengen; een vereiste om de populatie in stand te houden.

De transitie in de Mussenbaan van intensief cultuurland naar extensief beheer is gunstig voor de veldleeuwerik. Mussenbaan, 11 juli 2021 (Thijs Loven).

Onderzoek 2024-2025
Na de dieptepunten in 2017-2018 met 55 territoria vindt in de jaren daarna voorzichtig herstel plaats. In 2024 werden 89 territoria opgevoerd (deels geschat). In 2025 is Nederweert volledig onderzocht en worden 79 territoria gevonden. Het kletsnatte 2024 was zowel gunstig als ongunstig voor de soort. Laaggelegen landbouwpercelen waren tot in mei onbegaanbaar waardoor veldleeuweriken en andere weidevogels ongestoord konden broeden. Door de vele plensbuien kwamen percelen ook blank te staan en zijn ongetwijfeld nesten verloren gegaan.
Op de verspreidingskaart [figuur 193] wordt een vergelijking tussen 1994 en 2025 gemaakt. In een oogopslag wordt duidelijk waar de grootste verliezen zijn geleden en hele gebieden verlaten werden: open cultuurland tussen Zuid-Willemsvaart/Houbenbaan/Ommelpad (1994: 15; 2025: 1), Ospel-Oost (1994-9; 2025: 0), open en halfopen cultuurland tussen de

Leveroysedijk/Kruisstraat/De Zoom (1994: 14; 2025: 4) en de omgeving Leveroy (1994: 13; 2025: 4). In de 2 telgebieden ten zuiden van de Groote Peel is het verval een stuk kleiner. In 1994 (26) was in de westelijke helft sprake van een ruime verspreiding, in 2025 (20) broeden de meeste paren in de Mussenbaan en weide- en akkervogelpercelen bij de Broenenhoup. Opvallend is de situatie in de Kruisvennen. In werden 1994 14 territoria vastgesteld, in 2025 werden zelfs 16 territoria gevonden. Een kleine populatie broedt in percelen met akkervogelbeheer waarvan het areaal flink is toegenomen.

Akkervogelbeheer is gunstig voor onder andere gele kwikstaart en veldleeuwerik. Hoge Kruisdijk, Ospel, 28 april 2025 (Thijs Loven).

.

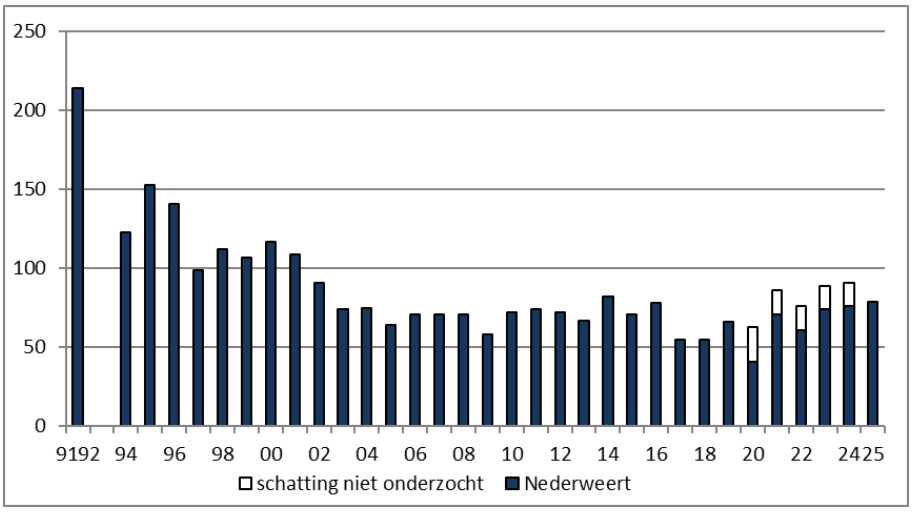

Figuur 192. Veldleeuwerik: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

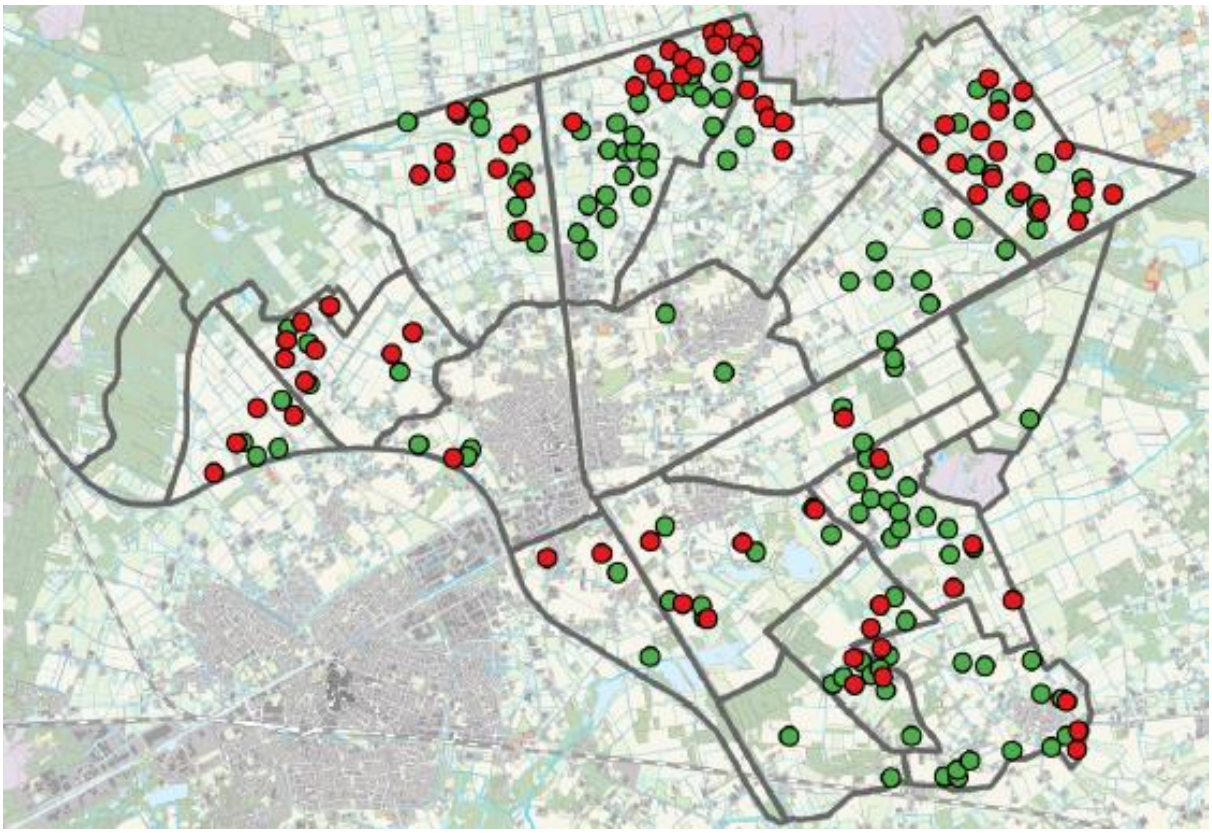

Figuur 193. Veldleeuwerik: verspreiding in 1994 (groene stip) en 2025 (rode stip).

Oeverzwaluw *(Riparia riparia)*

Oeverzwaluw, de Schoorkuilen, 21 april 2013 (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop
Oeverzwaluwen broeden van nature in een steile wand langs rivieren of snelstromende beken. In Nederweert is geen natuurlijk broedhabitat aanwezig. Kolonies die werden aangetroffen bevonden zich allen in tijdelijke zanddepots. Deze broedgelegenheid kwam beschikbaar tijdens de uitvoering van venherstel bij het Sarsven, de Schoorkuilen en de Leegde ter hoogte van de Reulisweg. Vanaf 2014 worden verspreid over het cultuurland tijdelijke zanddepots bezet na de sloop van stallen of andere gebouwen. De grondsoort is van ondergeschikt belang,

mits de structuur voldoende stabiel is om een nestpijp te graven. Kolonies worden meestal in de buurt van open water gevonden maar kunnen ook elders in het onderzoeksgebied worden gevestigd.

Tijdens de sloop van gebouwen wordt vrijkomend zand tijdelijk in depot opgeslagen; broedgelegenheid voor de oeverzwaluw. Schepengraaf, Ospel, 28 juni 2024 (Thijs Loven).

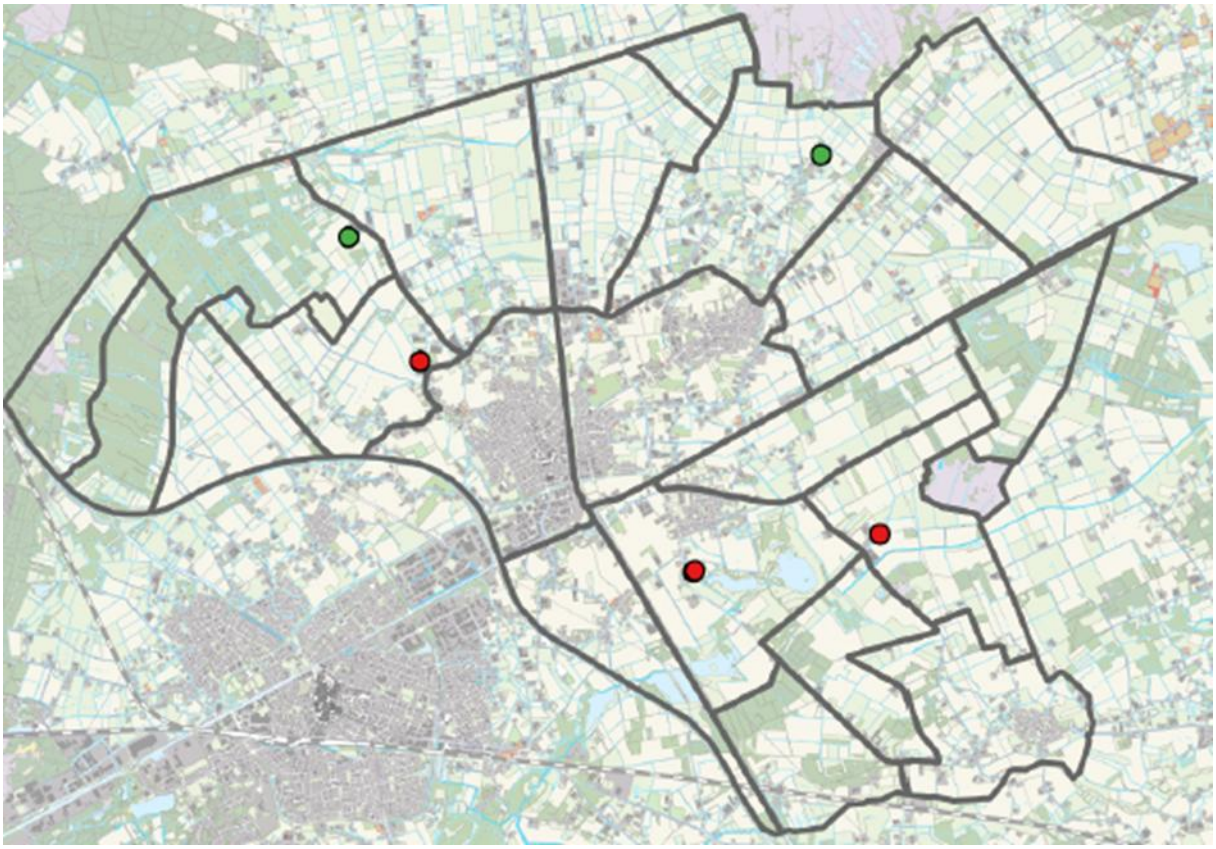

Figuur 194. Oeverzwaluw: verspreiding kolonies in 2024 en 2025.

Onderzoek 1994-2023
In 1994-2007 werden in Nederweert geen broedgevallen van de oeverzwaluw ontdekt. Vanaf 2008 is de soort vrijwel jaarlijks en in sterk wisselende aantallen (10-230 territoria) vastgesteld. De aanwezigheid viel samen met de beschikbaarheid van massieve zanddepots bij het Sarsven (2010), de Schoorkuilen (2008-2016) en de Leegde (2016). Het sterk wisselende aantal werd bepaald door het oppervlak geschikte steile wand dat per depot, per jaar beschikbaar was. De grootste kolonie met 190 nesten in 2013, bevond zich in het enorme depot tussen de Schoordijk en autosnelweg A2. Met het afgraven van deze depots verdween ook de oeverzwaluw. In 2014-2023 werd ook elders in het onderzoeksgebied gebroed. Meestal waren het zanddepots die na sloop of bouwactiviteiten ter beschikking kwamen. De grootste kolonie telde 185 nesten.
Nesten gaan soms verloren door verstoring (Schoordijk, 2007) of door enorme hoosbuien waardoor wanden verzakken en de vogels bedolven worden (de Leegde, 2016). Opportunistisch als de oeverzwaluw is worden daar waar het kan in een mum van tijd nieuwe nesten gegraven.

Onderzoek 2024-2025
In de onderzoeksjaren waren in totaal 5 verschillende kolonies in Nederweert aanwezig. In een tuin langs de weg Eind in Nederweert-Eind was beide jaren een kolonie gehuisvest. De vogels broedden in een zandwal die door de eigenaar vanaf 2022 in een goede conditie wordt gehouden. In 2024 ging een onbekend aantal door de vele regen verloren en werden maar 19 nesten geteld. In 2025 waren ten minste 52 nesten aanwezig. De kolonie kreeg toen meerdere malen bezoek van vos die menig broedsel heeft gepredeerd.
De overige locaties werden gevonden in zanddepots bij agrarische bedrijven die in kader van een ‘stoppersregeling’ beëindigd werden; Booldersdijk (2024: 28 nesten), Schepengraaf (2024: 58 nesten), Krommedijk (2025: 2 nesten) en Banendijk (2025: 44 nesten).

Deze oeverzwaluwkolonie werd voor een deel door een vos gepredeerd. Eind, Nederweert-Eind, 1 augustus 2025 (Thijs Loven).

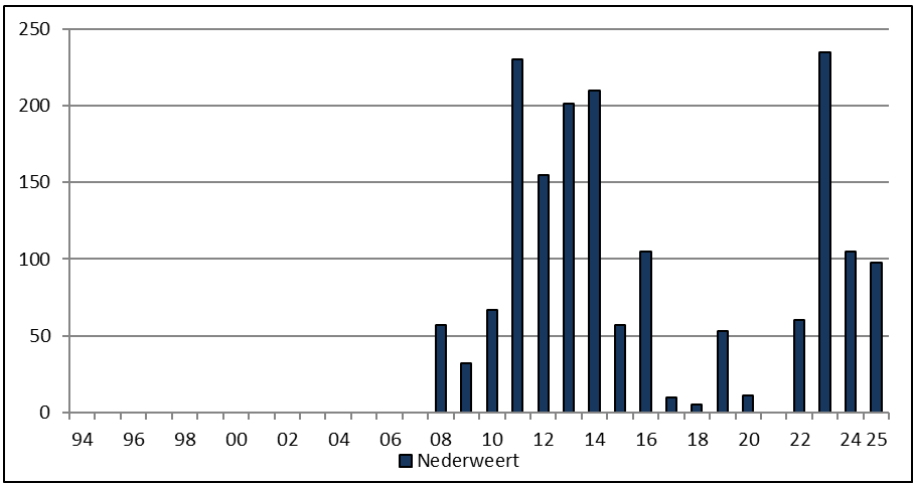

Figuur 195. Oeverzwaluw: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Huiszwaluw *(Delichon urbica)*

Huiszwaluw, de Groote Peel, 18 augustus 2028 (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop
De huiszwaluw heeft een beperkte verspreiding en wordt alleen in de omgeving van bebouwing vastgesteld. Een steeds kleiner deel van de populatie broedt binnen de bebouwde kom. De meeste nesten worden gevonden bij geschikte woningen of veehouderijen in het cultuurland. Met name rundveehouderijen zijn interessante broedplaatsen. Nestmateriaal en insecten zijn hier kennelijk voldoende aanwezig.
Huiszwaluwtillen kunnen succesvol zijn maar de 2 exemplaren die in Nederweert zijn geplaatst worden niet bezet. Daarnaast is de soort bij menige huisbezitter niet geliefd en worden nesten regelmatig verwijderd.

Onderzoek 2000-2023
De aantalsontwikkeling van de huiszwaluw verloopt bijzonder wisselvallig en schommelt in 2000-2019 tussen 94-220 nesten. In 2020-2023 is het beeld onvolledig omdat meerdere telgebieden niet of tijdelijk niet zijn onderzocht.
De populatie die binnen de bebouwde kom broedt is een fractie van de populatie die in het cultuurland is gehuisvest. In de onderzoeksperiode neemt het aantal kolonies af en is ze binnen de bebouwde kom zo goed als verdwenen (Nederweert: 19-2; Ospel: 34-0). Budschop werd 2 keer bezet en in Leveroy zijn geen nesten gevonden. Alleen in de kleine kernen Nederweert-Eind (maximaal 11) en Ospeldijk (maximaal 14) wordt nog gebroed.

De hoofdmacht broedt in het cultuurland waar rundveehouderijen een belangrijke rol vervullen. Met name een kolonie langs de Booldersdijk groeide aanzienlijk (2001: 18; 2019: 94). Het bedrijf werd in 2021-2022 gesloopt, waarna alleen nog bij de bedrijfswoning werd gebroed. Het verdwijnen van deze maar ook andere grote kolonies (sloop rundveebedrijf Gebleektendijk 2009: 40 nesten) is van grote invloed op het totaal en wordt niet gecompenseerd door vestigingen elders.
In gebieden die in 2021-2023 werden onderzocht werden niet meer dan 49-94 nesten geregistreerd. Bekende kolonies bij de weg Vlakwater (2019: 8) en de Bientjesweg (2019: 13) zijn toen niet geteld. Voor de jaren 2020-2023 zijn in verband met de te grote onzekerheid in figuur 197 geen schattingen toegevoegd.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden in de onderzochte gebieden 65 nesten gevonden. Omdat Nederweert 5 jaar op rij niet volledig is onderzocht is het overzicht niet compleet. Tijdens het volledige onderzoek in 2025 werden 93 nesten geteld een flinke aderlating ten opzichte van de laatste volledige telling in 2019 (168). Binnen de bebouwde kom werden 21 nesten geteld, buiten de bebouwde kom werden 72 nesten gevonden.
Een kolonie langs de Eindhovense Baan was in 2025 verdwenen (2024: 8). Nieuwe kleine vestigingen werden ontdekt bij woningen langs de Hoofstraat (1), Peelsteeg (3) en Kruisvennendijk (4). De kolonies bij rundveehouderijen langs de weg Vlakwater (2019: 8, 2025: 6) en de Bientjesweg (2019: 13, 2025: 6) bleken geslonken. Het meest gunstige gebied voor de huiszwaluw ligt momenteel in het cultuurland tussen de Booldersdijk/De Kievit/Lage Kuilen. In 2025 ging het om 6 locaties met 51 nesten.

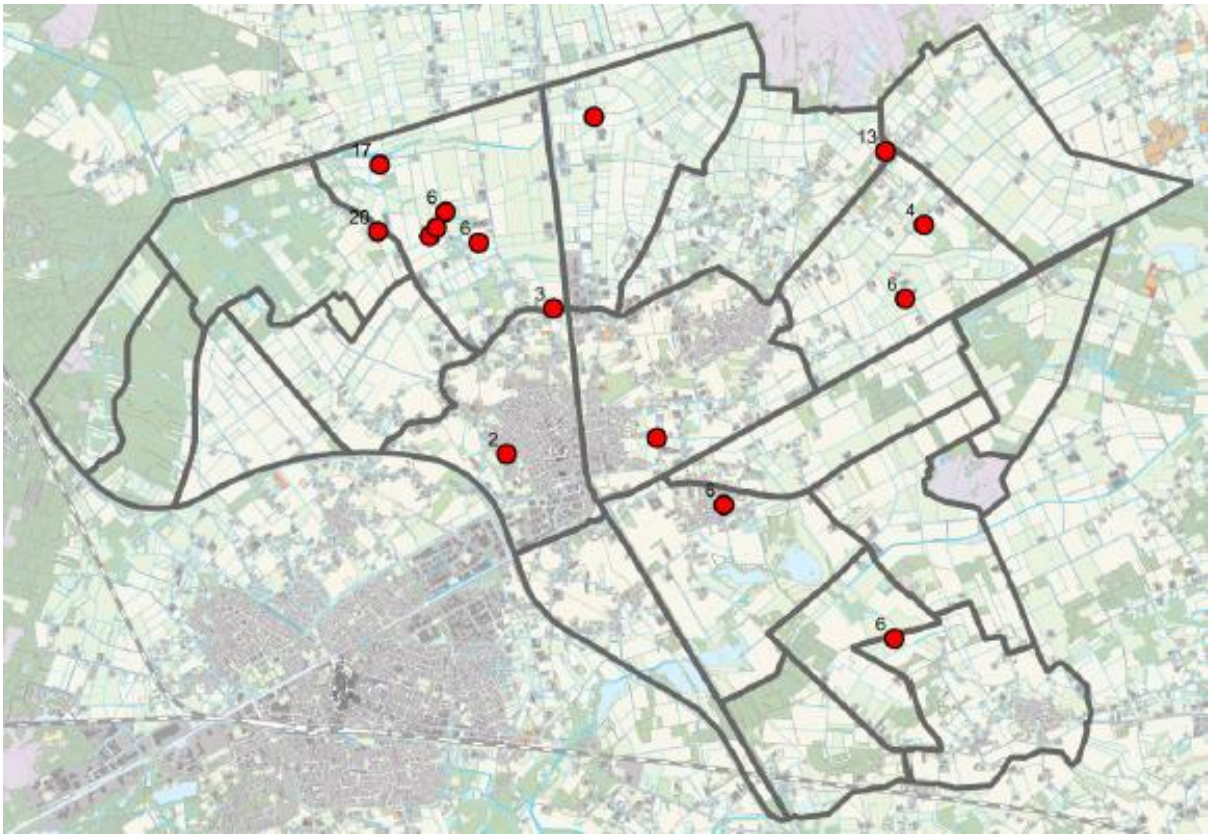

Figuur 196. Huiszwaluw: verspreiding van de kolonies in 2025.

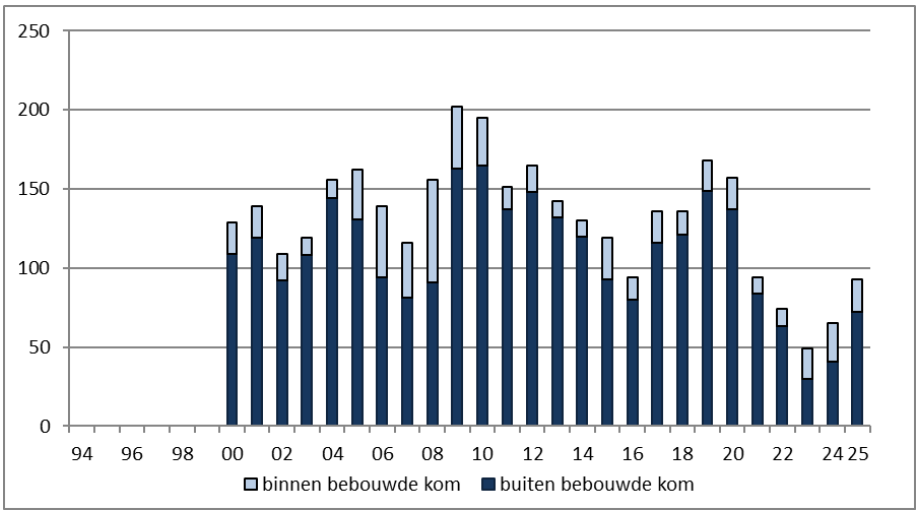

Figuur 197. Huiszwaluw: aantalsontwikkeling in 2000-2025. 2020-2024: eventuele kolonies in telgebied 05, 09, 10, 17b en 18 zijn niet onderzocht.

Boompieper *(Anthus trivialis)*

Verspreiding en biotoop
De boompieper heeft een vrij ruime verspreiding en heeft het verspreidingsgebied uitgebreid. De meeste territoria worden gevonden in bos, heide en halfopen cultuurland. Plaatselijk wordt ook het open cultuurland bezet. Kerngebieden zijn het Weerterbos, landgoed ‘t Kruis, de peelrestanten De Zoom, De Banen en Sarsven, Wellenstein/Houtsberg, de bossen Kolenhofweg en het natuurgebied de Leegde langs de Leveroysedijk.
De broedbiotoop bestaat overwegend uit structuurrijke bosranden, kapvlaktes, jonge bosaanplant, heide en open plekken met overstaanders en struwelen, landschapselementen en bermen en wegbeplanting met een voorkeur voor zandwegen.

In de ecologische verbindingszone op de Laarderheide worden steeds meer territoria van de boompieper vastgesteld. Colusdijk, 13 januari 2025 (Thijs Loven).

Onderzoek 2002-2023
De boompieper is de afgelopen decennia flink toegenomen in Nederweert. De toename verloopt in een golfbeweging waarbij de trend onmiskenbaar positief is. Het onderzoek in 1991-1992 (provincie Limburg) toen 116 territoria werden gevonden dient als referentie. In 2002-2011 (152-300) neemt het aantal flink toe, in 2012-2018 (283-195) is in lijn met de landelijke ontwikkeling sprake van een terugval. In 2019-2023 (195-368, deels geschat) neemt het aantal weer toe waarbij de soort zich in 2023 overtrof en een nieuw record werd gevestigd.
Hoeveel territoria in Nederweert worden vastgesteld, wordt mede bepaald door omstandigheden in het Afrikaanse overwinteringsgebied. In droge jaren worden minder boompiepers vastgesteld in natte jaren meer. Onder zeer gunstige omstandigheden kan het aantal flink oplopen zoals in 2011 en 2023 [figuur 201]. Behalve bij de boompieper zijn toen ook bij de grasmus en andere Afrikagangers hoge tot zeer hoge aantallen geregistreerd. In ongunstige jaren is de boompieper in het open cultuurland afwezig of zijn de aantallen zeer laag (de Kruisvennen, Ospel-Oost, Broenenhoup/Moostdijk).

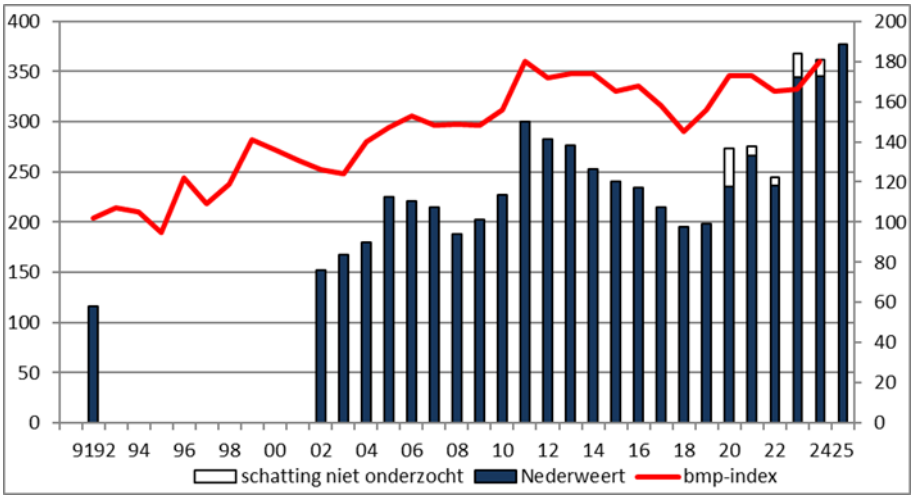

Figuur 198. Boompieper: aantalsontwikkeling in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 2002-2025 in relatie tot de landelijke ontwikkeling (BMP-index).

In het onderzoeksgebied is een mix van factoren van grote invloed op het vastgestelde aantal. Boompiepers reageren snel op tijdelijke veranderingen in het landschap. Positieve effecten zijn vastgesteld na heideherstel, veranderend bosbeheer met natuurlijke overgangen van opgaand bos naar aangrenzend extensief hooiland en uitbreiding van geschikte bufferzones rondom de natuurgebieden. Terreinbeheerders hebben binnen het bosbeheer bovendien een overstap gemaakt van houtkap op perceelsniveau naar het dunnen van bosbestanden. Een flinke toename op kapvlaktes wordt nu vertaald door vestigingen op kleinere open plekken, verdeeld over een groter gebied. Door deze samenloop van ontwikkelingen werden de omstandigheden gunstiger, namen de dichtheden toe, en werd het verspreidingsgebied vergroot. Verruiging en verdroging van een voorheen open en nat gebied als De Zoom heeft eveneens een positief effect.
In 2018 en 2019 deed zich een bijzondere situatie voor waarbij sparrenopstanden door de letterzetter werden aangetast. In de jaren daarna werden de afstervende opstanden geruimd. Dit leidde plaatselijke tot een opleving van het aantal territoria. Na herplant of spontane opkomst van vooral berk, waren deze plekken na enkele jaren weer ongeschikt.
De boompieper heeft delen van het cultuurland ontdekt waar ze eerder nauwelijks voorkwam. Dit proces vond plaats in de Kruisvennen (2000-2019: 1-25), het cultuurland ten zuiden van de Groote Peel (2000-2023: 0-15) en de omgeving van De Kievit (2000-2023: 4-14). Deze biotopen dienen waarschijnlijk als overloop als de kerngebieden maximaal zijn bezet.

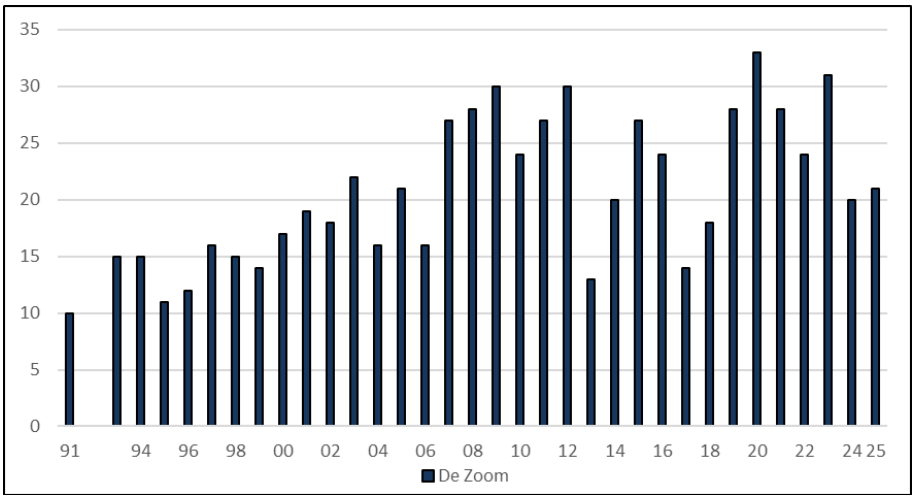

Figuur 199. Boompieper: aantalsontwikkeling in De Zoom in 1991 (provincie Limburg) en in 1993-2025.

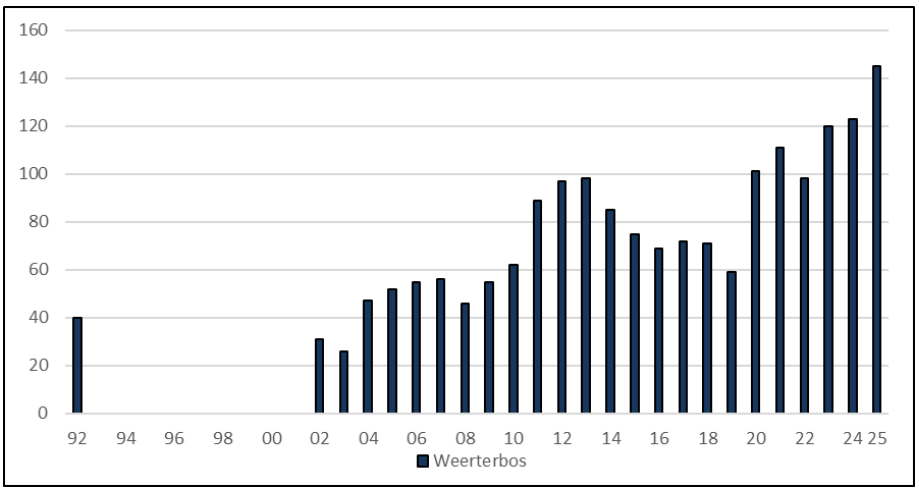

Figuur 200. Boompieper: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1992 (provincie Limburg) en in 2002-2025.

Onderzoek 2024-2025

De forse toename in 2023 (368) was geen toeval. Ook in 2024 (363, deels geschat) en 2025 (377) was de boompieper buitengewoon goed vertegenwoordigd. In de daljaren 2018 en 2019 werden circa 150 territoria minder gevonden ten opzichte van 1991-1992 is zelfs een verschil van 261 territoria.

In het Weerterbos werd het record naar boven bijgesteld (145), ondanks het feit dat delen in april nog behoorlijk nat waren. In De Zoom daarentegen had ze beide jaren wel degelijk last van het hoge waterpeil en waren alleen de heideveldjes, bosrand en houtsingel aan de rand van het gebied geschikt.

In piekjaren worden in de overloopgebieden territoria gevonden op plekken die in een daljaar niet of in klein aantal worden bezet. 2024 en 2025 waren piekjaren waarbij het onderzoeksgebied in het laatste jaar volledig werd onderzocht. De ‘mindere’ biotopen zoals delen van de ecologische verbindingszone Laarderheide/ De Wetering, de Kruisvennen en het de omgeving Moostdijk/Broenenhoup bleken goed bezet en dat geldt ook voor bosjes in de omgeving van De Kievit.

In De Kievit en omgeving worden steeds meer territoria gevonden. 15 juli 2025 (Thijs Loven).

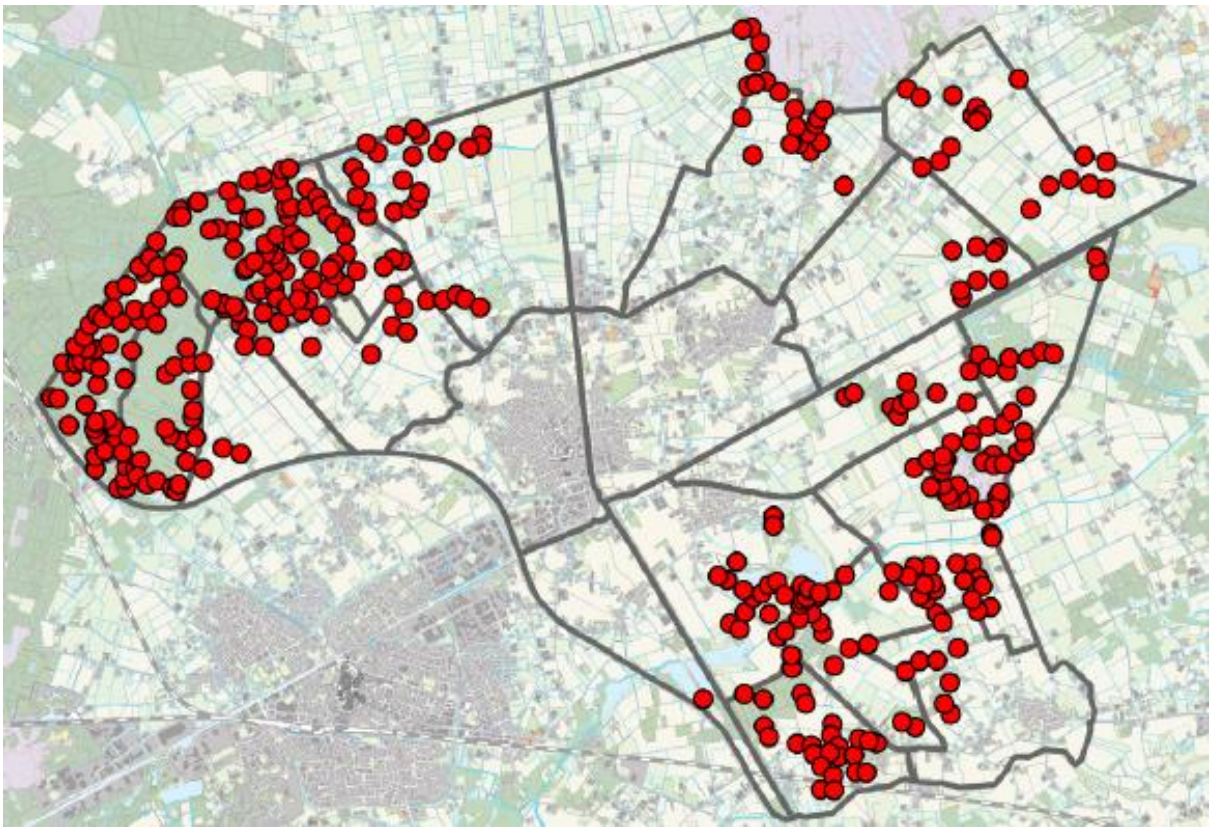

Figuur 201. Boompieper: verspreiding in 2025.

Graspieper *(Anthus pratensis)*

Graspieper, Mussenbaan, 16 juni 2020 (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop
Het verspreidingsgebied van de graspieper is sterk ingekrompen. De meeste territoria bevinden zich in vochtige beheersgebieden in de Mussenbaan en in weidevogelpercelen. Percelen met akkervogelbeheer zijn te ruig en nauwelijks geschikt. Extensief hooiland in de overige natuurgebieden wordt onregelmatig bezet (De Banen/Sarsven, Weerterbos, De Kievit) evenals heide in De Zoom. Door intensief grondgebruik, lage grondwaterstanden, de opkomst van snelgroeiende dichte raaigraslanden en steeds vroeger en vaker maaien werd het cultuurland grotendeels ongeschikt.

Onderzoek 2001-2023
In 1991-1992 (provincie Limburg) was nog iets van een populatie graspiepers (65) in Nederweert aanwezig. Hoeveel paren in de periode daarvoor in Nederweert hebben gebroed is niet bekend. Het is aannemelijk dat de populatie net als veel andere weidevogels veel groter was en door de grote veranderingen in het grondgebruik flink heeft ingeleverd.
Vanaf 2001 (42) wordt de soort in het reguliere onderzoek meegenomen. De grootste populaties bevonden zich in open cultuurland ten zuiden van de Groote Peel en Ospeldijk (16), de Kruisvennen (7) en De Koelen (6). In 2002-2012 (24-11) gaat het aantal hard onderuit. In de Kruisvennen (2002-2023: 4-0) werd ze een onregelmatige tot incidentele broedvogel en de populatie in De Koelen verdween (2001-2012: 10-1; 2013-2022: 0). Wat overbleef was een kleine populatie ten zuiden van de Groote Peel (2001-2012: 6-11). In de rest van Nederweert werd ze incidenteel vastgesteld.
Door natuurherstel en de opkomst van weidevogelbeheer vanaf 2012 kreeg de graspieper een nieuwe impuls. In het beheersgebied de Mussenbaan/Moostdijk werd steeds meer grond verworven, werd het beheer geëxtensiveerd en de grondwaterstand verhoogd. Daarnaast werd akker- en weidevogelbeheer geïntroduceerd. Het areaal is in de loop der jaren flink toegenomen, met de grootste en meest waardevolle percelen ronde de Broenenhoup, ten zuiden van de Mussenbaan.
Deze ontwikkelingen hadden een gunstig en elkaar versterkend effect waardoor het aantal territoria toenam (2012-2023:15-34). De Mussenbaan en de omgeving van de Broenenhoup is het enige gebied in Nederweert met een levensvatbare populatie. In de rest van de

gemeente is de graspieper schaars. Territoria worden alleen nog gevonden in De Zoom (2016: 1), de Laarderheide (2019: 1), Het Vlakwater (2021: 3) De Kievit (2022: 1) en De Wetering (2023: 1). In de niet onderzochte gebieden in 2020-2023 wordt het aantal op hooguit 2 territoria geschat.

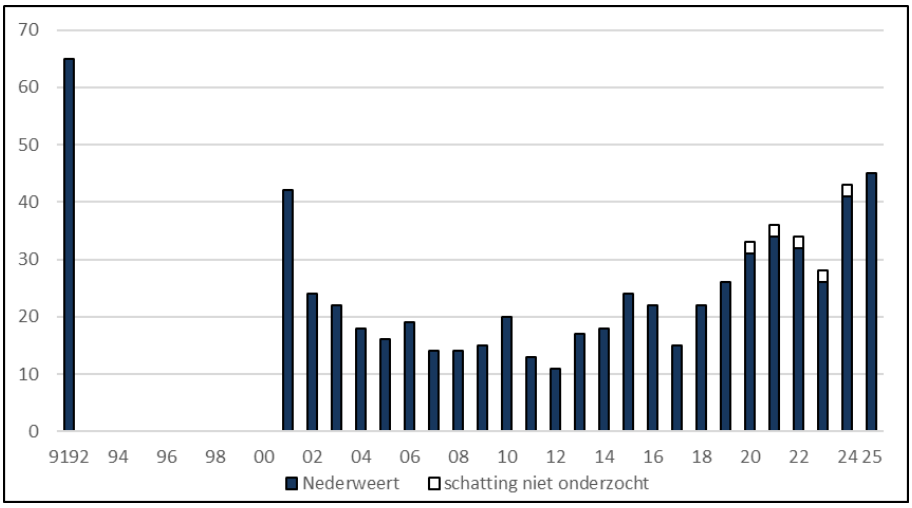

Figuur 202. Graspieper: aantalsontwikkeling in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 2001-2025.

Onderzoek 2024-2025

De maatregelen in de Mussenbaan in 2012 en een groter areaal weidevogelbeheer werpen hun vruchten af'. De populatie zit hier duidelijk in de lift (2024: 35; 2025: 37). In de Mussenbaan zijn in de winter van 2024/25 werkzaamheden uitgevoerd om de grondwaterstanden te verhogen. Sommige percelen worden mogelijk te nat, maar voorheen te droge percelen worden mogelijk geschikt.

In 2025 werden in het beheersgebied Mussenbaan/Moostdijk 14 territoria gevonden, in de weidevogelpercelen ten zuiden hiervan waren 23 territoria aanwezig. Met name de grote percelen weerszijden van de Broenenhoup zijn van groot belang. Territoria elders werden gevonden in natuurgebieden (Grashut: 1), beheersgebied oostzijde Groote Peel (2) , percelen met akker- en weidevogelbeheer (De Wetering: 1, de Kruisvennen: 1). In gangbaar boerenland werden ze alleen gevonden in de Kruisvennen (1) en Laarderheide (2).

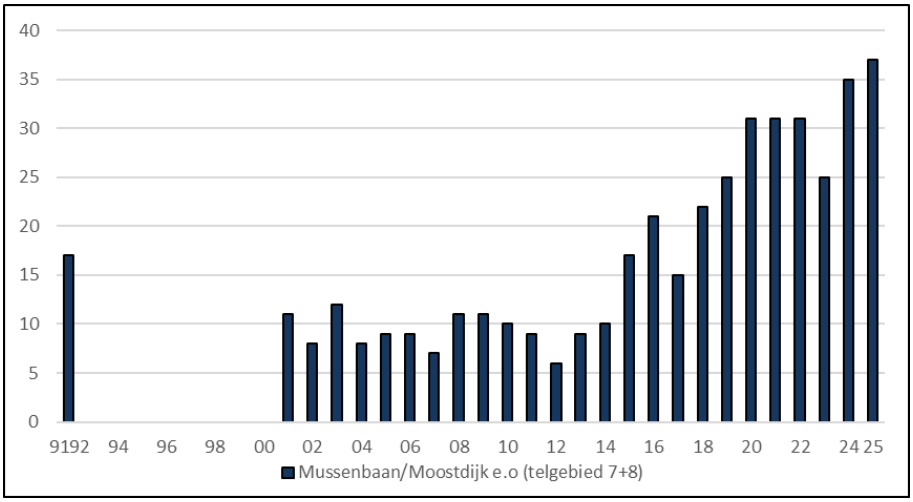

Figuur 203. Graspieper: aantalsontwikkeling in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 2001-2025 in de Mussenbaan/Moostdijk en omgeving.

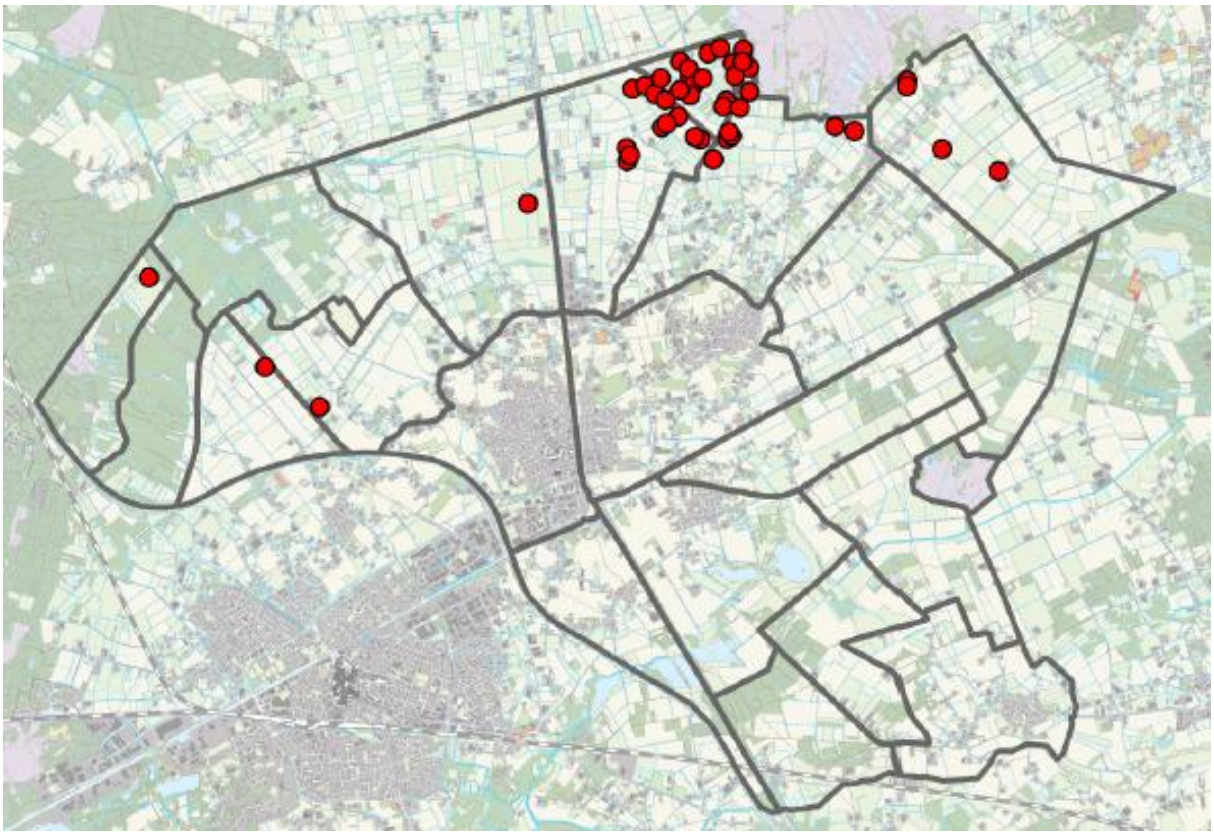

Figuur 204. Graspieper: verspreiding in 2025.

Engelse kwikstaart *(Motacilla flavissima)*

Verspreiding en biotoop
De Engelse kwikstaart is vastgesteld in open cultuurland tussen de Eindhovense Baan en de Zuid-Willemsvaart. In de directe omgeving was een retentiebekken aanwezig, omgeven door vochtig akkerland.

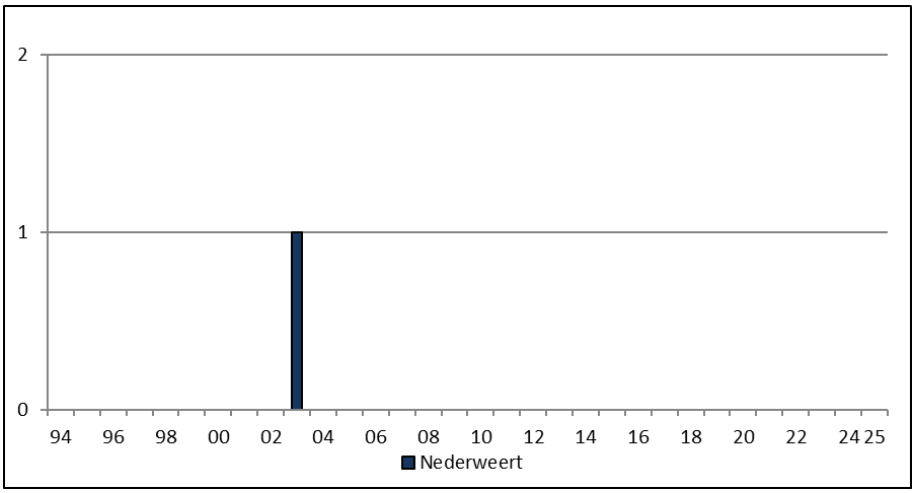

Figuur 205. Engelse kwikstaart: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 1994-2023
De kans om de Engelse kwikstaart als broedvogel te registreren is erg klein. De soort is een zeldzame broedvogel in Nederland met in 2019 naar schatting 10-20 territoria (Boele et al., 2025). De meeste territoria worden in het westen van het land gevonden, meestal in de omgeving van bollenvelden.

In 2003 werd in Nederweert het enige territorium tot nu toe vastgesteld. Het ging om een ongepaarde vogel die tot 15 mei aanwezig was. Omdat de soort veel op de gele kwikstaart lijkt is mogelijk vaker een territorium aanwezig dan met het onderzoek wordt aangetoond.

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

Gele kwikstaart *(Motacilla flava)*

Gele kwikstaart, de Groote Peel, 30 juli 2024 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
De gele kwikstaart heeft een vrij ruime verspreiding in Nederweert. Ze broeden in open cultuurland (Laarderheide, de Kruisvennen, gebied ten zuiden van de Groote Peel) en in halfopen gebieden (Groote Heide, omgeving De Zoom/De Banen/de Kwegt, Het Vlakwater, beekdal Tungelroyse Beek). Lokaal worden ze ook in de omgeving van de woonkernen en buurtschappen gevonden. Vochtig cultuurland heeft de voorkeur, maar broeden op de hogere en drogere gronden komt ook voor.
Territoria worden gevonden in percelen met aardappels, granen en sierbloemen- en bollenteelt. Teelten met suikerbiet, peulvruchten, peen, en schorseneren worden ook bezet. Bermen en sloten tussen of aan de rand van landbouwpercelen zijn als nestplaats vermoedelijk van groot belang. In maisakkers, intensief gebruikt grasland en graszodenpercelen worden weinig tot geen territoria gevonden.
Vanaf 2012 is het areaal akker- en weidevogelpercelen flink toegenomen. Of ze hier territoria vestigen is afhankelijk van de hoogte en dichtheid van het gras en de samenstelling van de ingezaaide mengsels.

Onderzoek 1994-2023
De negatieve ontwikkeling die bij meeste akker- en weidevogels wordt vastgesteld gaat aan de gele kwikstaart voorbij. In de tijdreeks is de populatie, met kleine golfbewegingen, licht toegenomen. In de regel worden 120-150 territoria vastgesteld. Door teeltwisselingen kunnen de aantallen per gebied per jaar behoorlijk fluctueren. Ook de situatie in het Afrikaanse overwinteringsgebied in de Sahel is van belang. Dat bleek in 2011 (195) toen opvallend meer territoria werden gevonden. Ook andere Afrikagangers als boompieper en grasmus hadden toen een topjaar.
De gele kwikstaart heeft een voorkeur voor de meer vochtige gebieden. In 2018-2021 was sprake van een droog tot zeer droog broedseizoen. Wat betreft het aantal territoria had dat geen gevolgen.

De verschuiving van meer territoria in bouwland ging ten koste van minder paren in intensief grasland. Het graslandareaal nam bovendien af van 2390 ha. in 1990 naar 1541 ha. in 2024 (www.CBS.statline.nl). Uit onderzoek blijkt dat 70% van de populatie momenteel in bouwland broedt (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018). Ook in Nederweert worden in bouwland veruit de meeste territoria gevonden.
Hoe ongunstig de omstandigheden in de grote graslandpercelen zijn blijkt in de Laarderheide, langs de Eindhovense Baan en vooral De Wetering. Werkzaamheden als mestinjectie en maaien volgen elkaar zo snel op dat de kans op een succesvol broedgeval, uiterst klein is. Deze intensief gebruikte percelen zijn zonder uitzondering arm aan weidevogels.

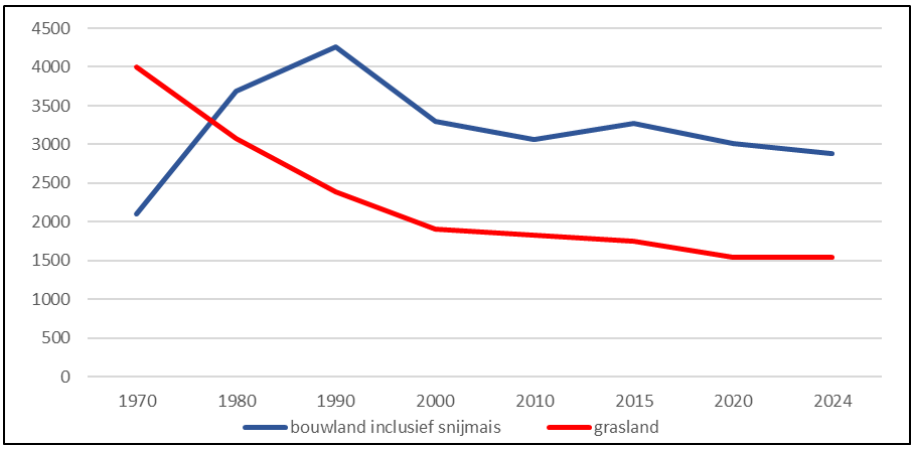

Figuur 206. Aantal hectare grasland en bouwland inclusief snijmais per peiljaar in 1970-2024 (bron: www.CBS.statline.nl) .

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden 172 territoria geteld (deels geschat), in 2025 werd een record van 204 territoria gevonden. De positieve trend vanaf 1994 zet nog steeds door. Fraaie aantallen werden gevonden in de weide- en akkervogelpercelen ten zuiden van de Moostdijk. Akkervogelpercelen met onder andere luzerne, koolzaad en bladrammenas zijn geschikt. Dit werd vastgesteld langs de Klaarstraatzijweg (5) en in percelen in de Kruisvennen, Leveroy, Laarderheide en Groote Heide. De gele kwikstaart is een van de weinige soorten die ondanks intensief gebruik van bestrijdingsmiddelen jaarlijks in percelen met bloementeelt wordt gevonden. Opvallend waren 2 territoria in vochtig hooiland in de Grashut in het Weerterbos. Horickheide springt er negatief uit en is een van de minst aantrekkelijke gebieden in Nederweert. Zelfs in een goed jaar als 2025 worden ze hier niet gevonden.

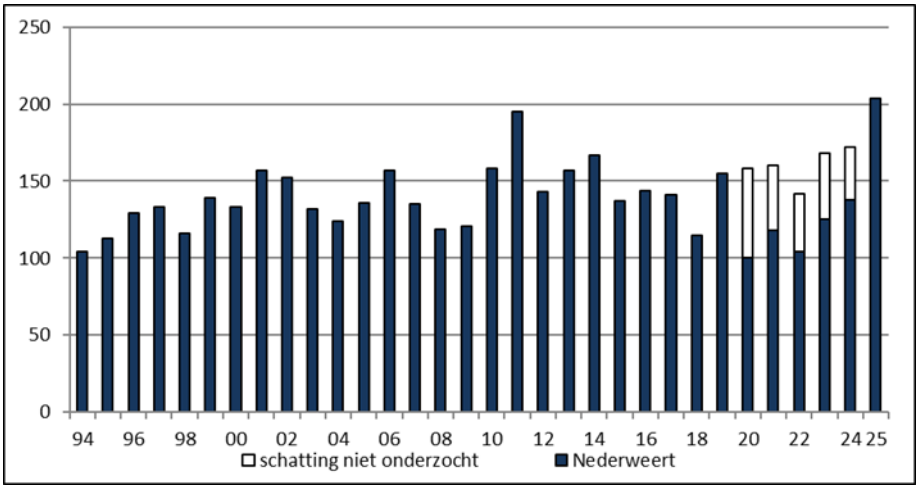

Figuur 207. Gele kwikstaart: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

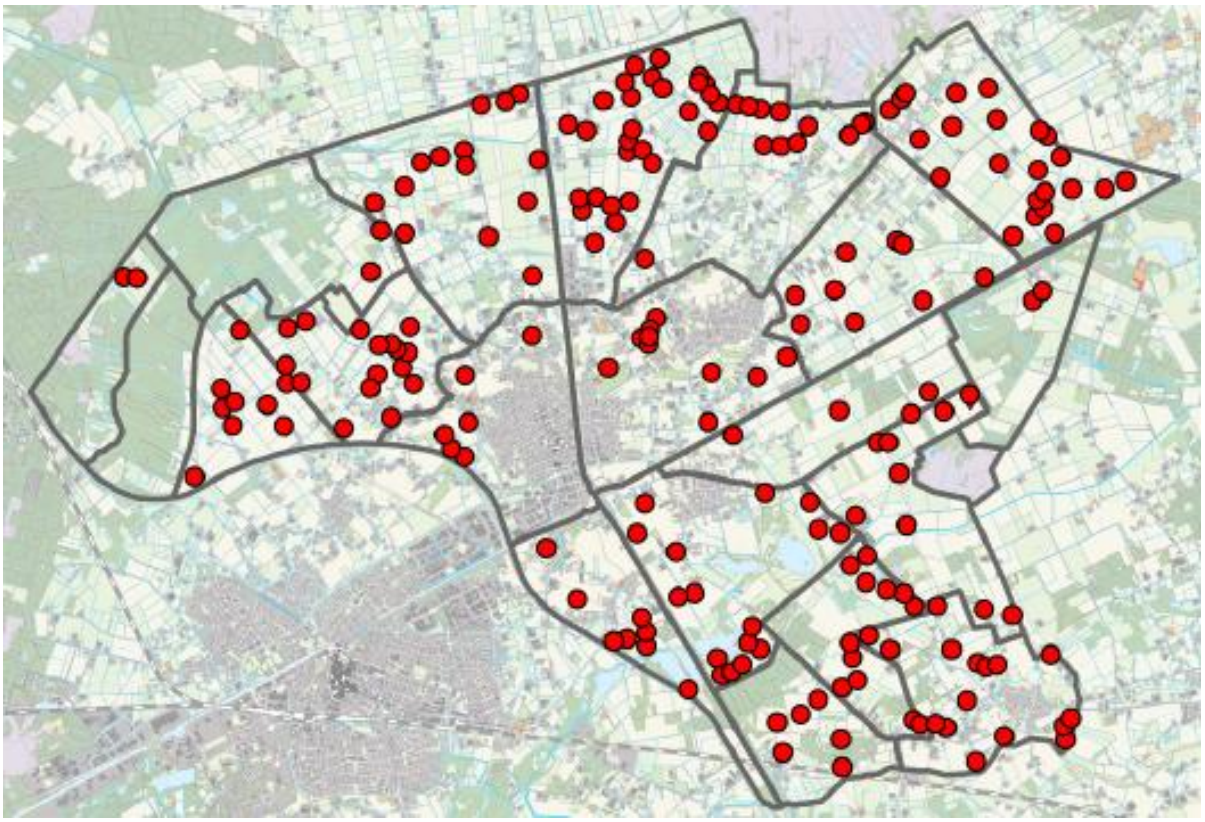

Figuur 208. Gele kwikstaart: verspreiding in 2025.

Grote gele kwikstaart (*Motacilla cinerea*)

Verspreiding en biotoop
De grote gele kwikstaart heeft een zeer beperkte verspreiding in Nederweert. Territoria worden gevonden bij zwak stromende beken en kanalen (Sluis 15, Sluis Hulsen, bruggen Zuid-Willemsvaart en Kanaal Wessem-Nederweert) bij stuwen (Weerterbos: Oude Graaf, Rosveldlossing) duikers (Noordervaart, voedingskanaal, Tungelroyse Beek) en bij gemalen (Neerpeelbeek, Rietbeek). Tijdens de herinrichting van beken zijn oevers verbreed en meanders aangelegd en nam geschikt broedbiotoop toe.
Nesten zijn gevonden in sluisdeuren, nissen in kademuren en in een uitgetrapt wildspoor. Bijzonder waren nestvondsten in een vuurdoornstruik en kroonluchter bij een woning langs de Noordervaart.

Onderzoek 1994-2023
De aantalsontwikkeling van de grote gele kwikstaart verloopt over een langere periode positief. Ze ontbreken tijdens en na koude winters (1995/96,1996/97). De soort liet toen landelijk een flinke terugval zien. Het herstel van de populatie nam enkele jaren in beslag. In milde tot koude winters met matige en soms strenge vorst (2009/10-2012/13) waren de aantallen lager dan gemiddeld, maar bleef een bronpopulatie overeind (1-3). In de zachte tot zeer zachte winters van 2014-2023 (3-7) treedt herstel op. Het opwarmende klimaat lijkt een gunstig effect te hebben door minder grote winterverliezen.
Sluis 15, Sluis Hulsen en de Tungelroyse Beek ter hoogte van de duiker bij de Mildert zijn de favoriete plekken in Nederweert. Op de overige locaties wordt onregelmatig een territorium vastgesteld.

Sluis 15 is dé broedlocatie voor de grote gele kwikstaart in Nederweert. 26 mei 2025 (Thijs Loven).

Onderzoek 2024-2025
Koude of strenge winters komen steeds minder vaak voor. Deze trend werd in 2024 en 2025 met een buitengewoon zachte en zachte winter voortgezet. In 2024 (9) werd een nieuw record neergezet, in 2025 (7) lag het aantal iets lager [figuur 209].
Het Weerterbos wordt een steeds belangrijker broedgebied. In 2007-2010 (1) werd ze jaarlijks gevonden en werd gebroed in een nestkast onder een brug van de Oude Graaf. In 2011-2021 is de soort afwezig. In 2022-2023 (1-2) worden territoria gevonden bij stuwen in de Oude Graaf en Rosveldlossing. In 2024-2025 (4-3) waren beide beken opnieuw bezet en was op alle locaties een stuw aanwezig, in 2 gevallen in combinatie met een brug. Langs de Oude Graaf werd een nest gevonden in een holte van een uitgetrapt wildspoor. Zeker broeden werd niet vastgesteld. Vermoedelijk is het nest vertrapt.

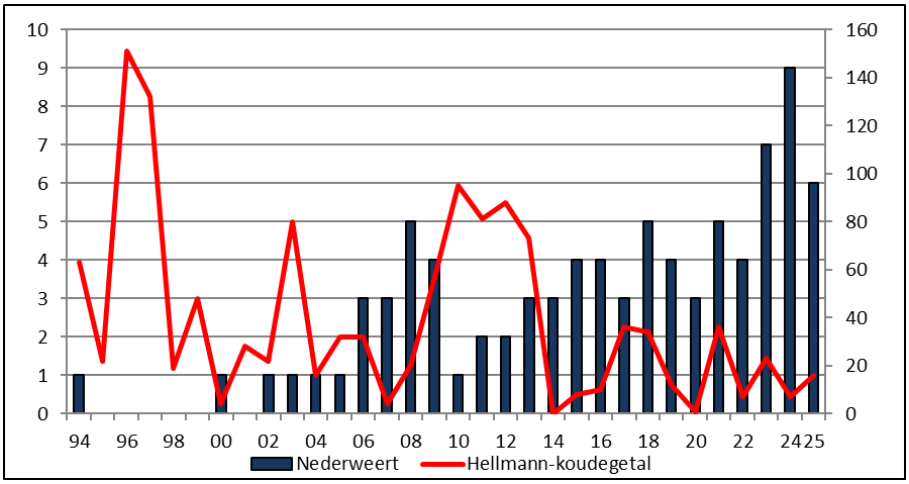

Figuur 209. Grote gele kwikstaart: aantalsontwikkeling in 1994-2025 in relatie tot de strengheid van de winter (Hellmann).

In een uitgetrapt wildspoor werd een nest (inzet linksonder) van de grote gele kwikstaart gevonden. Oude Graaf, Weerterbos, 25 maart 2025 (Thijs Loven).

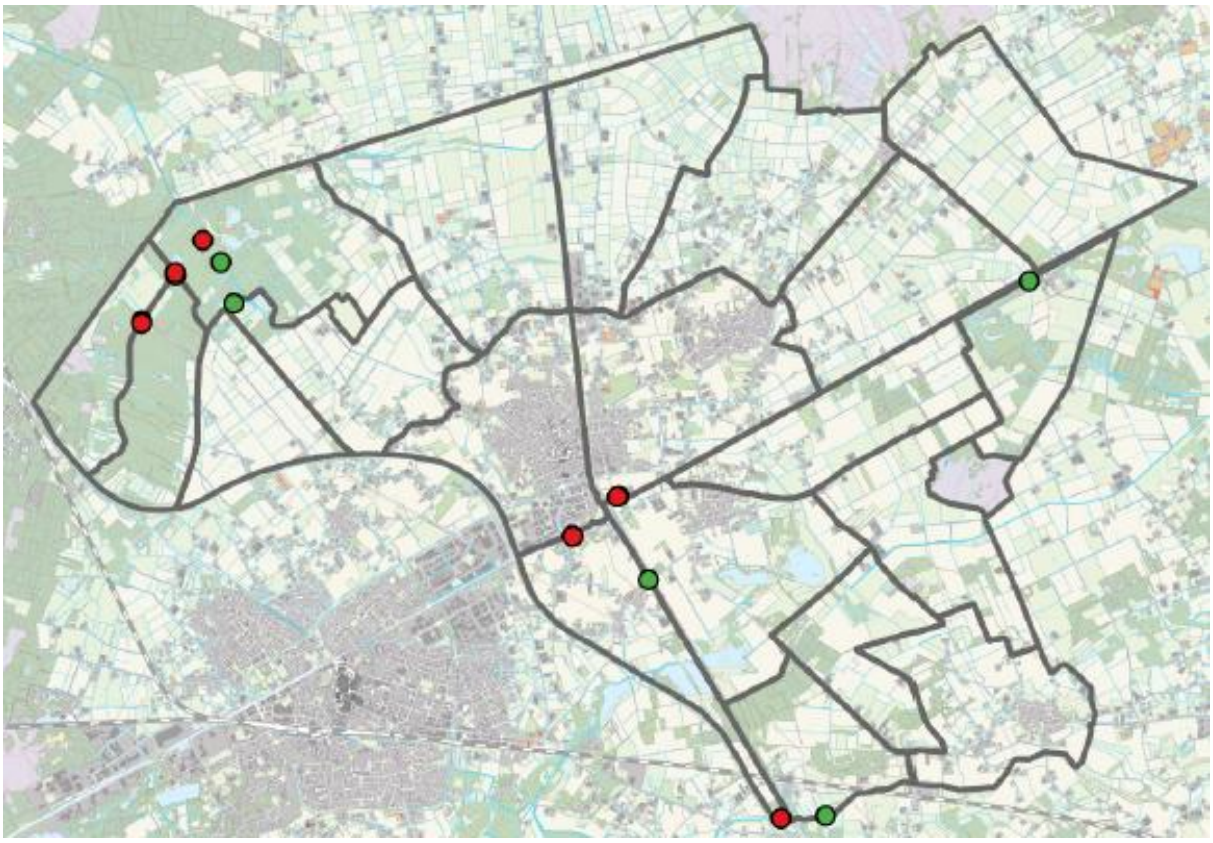

Figuur 210. Grote gele kwikstaart: verspreiding in 2024 (groene stip) en 2025 (rode stip).

Nachtegaal *(Luscinia megarhynchos)*

Verspreiding en biotoop
De nachtegaal heeft een beperkte verspreiding in Nederweert. De meeste territoria worden in het zuidoosten van het onderzoeksgebied gevonden. Ze worden vastgesteld in vochtige vrij open biotopen in bos, halfopen cultuurland en in moeras. Belangrijke broedgebieden zijn landgoed ’t Kruis/bossen Gebleektendijk, De Zoom, De Banen/Sarsven, Wellenstein en de Tungelroyse Beek ter hoogte van de Mildert. Nachtegalen werden eerder veel in opgaand populierenbos gevonden. Deze opstanden zijn gekapt of werden te ruig en worden nog zelden benut. Nachtegalen worden tegenwoordig vooral gevonden in houtwallen, houtsingels en erfbeplanting met een dichte onderlaag van struwelen. Territoria worden ook gevonden in opkomende bosaanplant en in verruigd wilgen- en broekbos.

Het gevarieerde landschap rond het ven De Banen is zeer geschikt voor de nachtegaal. Visdijk Nederweert-Eind, 27 maart 2025 (Thijs Loven).

Onderzoek 1994-2023
De aantalsontwikkeling van de nachtegaal verloopt verrassend. In 1994 werden in Nederweert 28 territoria vastgesteld, veel minder dan 1991-1992 (40, provincie Limburg). In de jaren daarna ging de afname in een golfbeweging gestaag door. De populatie in landgoed ’t Kruis, voorheen een Limburgs bolwerk en populaties in de andere kerngebieden liepen sterk terug. In 2008 (1) en 2009 (3) was sprake van een absoluut dieptepunt. Verdroging, veranderingen in de vegetatiestructuur in bos en verzuring worden als belangrijke oorzaken genoemd, zaken die ook in Nederweert spelen.
In 2010-2023 vindt een krachtig herstel plaats en neemt ze in een golfbeweging weer toe (2010-2015: 4-10; 2016-2023: 7-36 deels geschat). In landgoed ’t Kruis/Gebleektendijk (0-4) blijft het aantal echter laag, terwijl in De Banen/Sarsven (maximum 2023: 9) een opleving plaatsvindt. In de tijdreeks is dit gebied de meest constante factor. Vochtig kruidenrijk hooiland met houtwallen, houtsingels en struwelen is het meest in trek.
In De Zoom (maximum 2020: 10) wordt eveneens een opvallende toename vastgesteld. Territoria worden bezet in een smalle strook met opkomende populier, zwarte els, berk en wilg aan de rand van het natuurgebied. Deze situatie kwam in een versnelling nadat in 2017 middeloude eiken werden gekapt en opslag verwijderd. Het doel was om een kwelscherm te plaatsen. Het plan werd uiteindelijk niet uitgevoerd en op de open plekken kwam opslag

massaal tot ontwikkeling. Hoelang nachtegalen zich blijven vestigen hangt mede af van het beheer. Vestiging buiten de genoemde gebieden komt sporadisch voor. Opvallend is dat het Weerterbos zo weinig te bieden heeft. De nachtegaal is hier een onregelmatige broedvogel met in 1994-2023 slechts 7 territoria.

Onderzoek 2024-2025
Het zijn betere tijden voor de nachtegaal en vanaf 2010 kruipen ze langzaam uit het dal. 2024 (48 deels geschat) was een uitzonderlijk goed jaar. In de kerngebieden zijn grote verschillen vastgesteld (landgoed ’t Kruis/bossen Gebleektendijk 1991: 15; 2024: 6; De Zoom 1991: 1; 2024: 5; De Banen/Sarsven 1991: 6; 2024: 14). In landgoed ’t Kruis verdwenen gewilde populierenopstanden terwijl de omstandigheden in De Banen/Sarsven (natuurherstel) en in De Zoom (vegetatiesuccessie) gunstiger waren. Zingende nachtegalen werden ook gevonden in het Weerterbos (3), Wellenstein/Mildert (8), de Houtsberg (1), in tuinen en erfbeplatingen rondom woningen (6) en in een houtwal en populierenbos langs de Visschensteert (2). In 2025 werden ‘slechts’ 25 territoria gevonden en viel de soort in hoofdzaak terug op de kerngebieden (16). De ontwikkelingen in de Mildert en Wellenstein zijn bijzonder. Niet eerder werden hier zo’n hoge aantallen vastgesteld. Solitaire vestingen waren aanwezig langs de Moostdijk en in De Kievit.

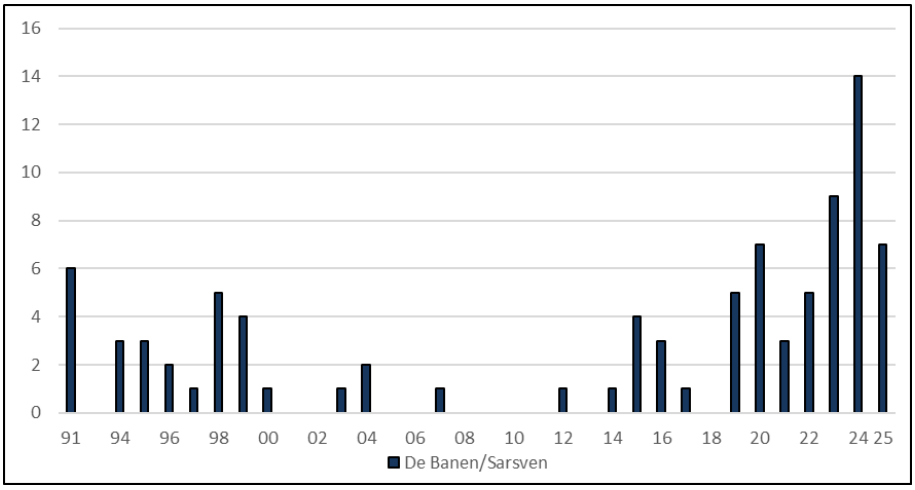

Figuur 211. Nachtegaal: aantalsontwikkeling in De Banen/Sarsven in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

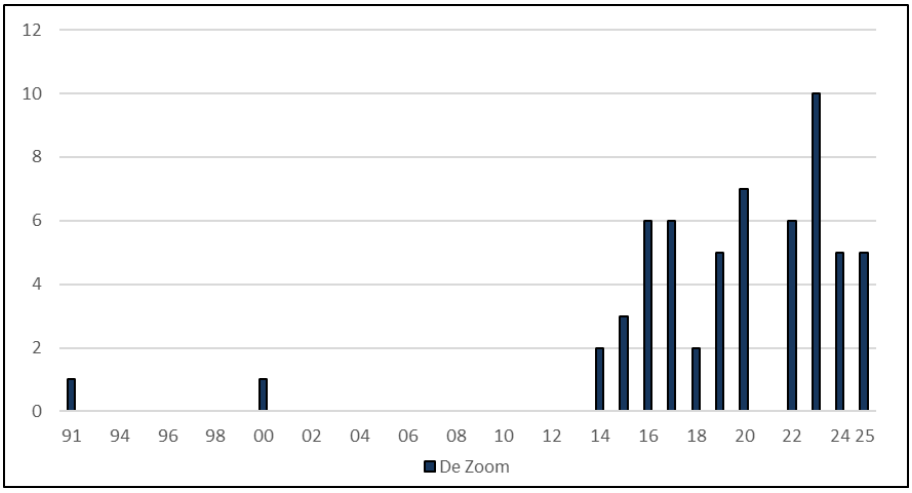

Figuur 212. Nachtegaal: aantalsontwikkeling in De Zoom in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

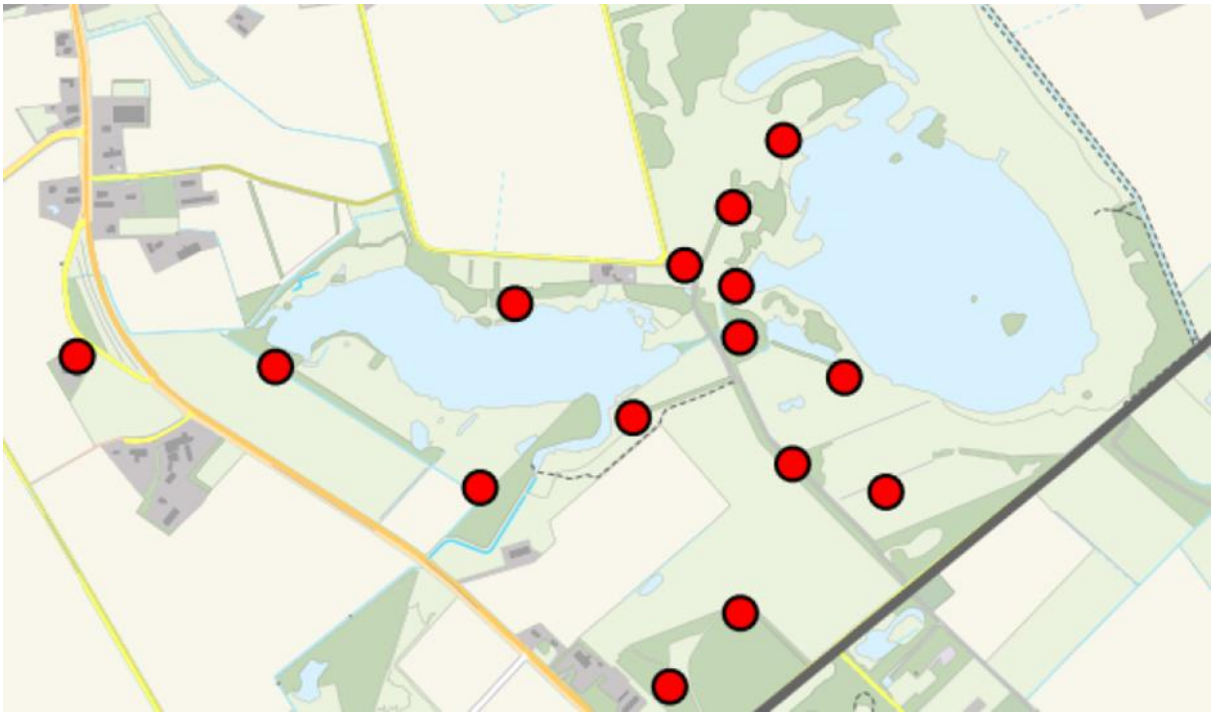

Figuur 213. Nachtegaal: verspreiding in De Banen en Sarsven in 2024

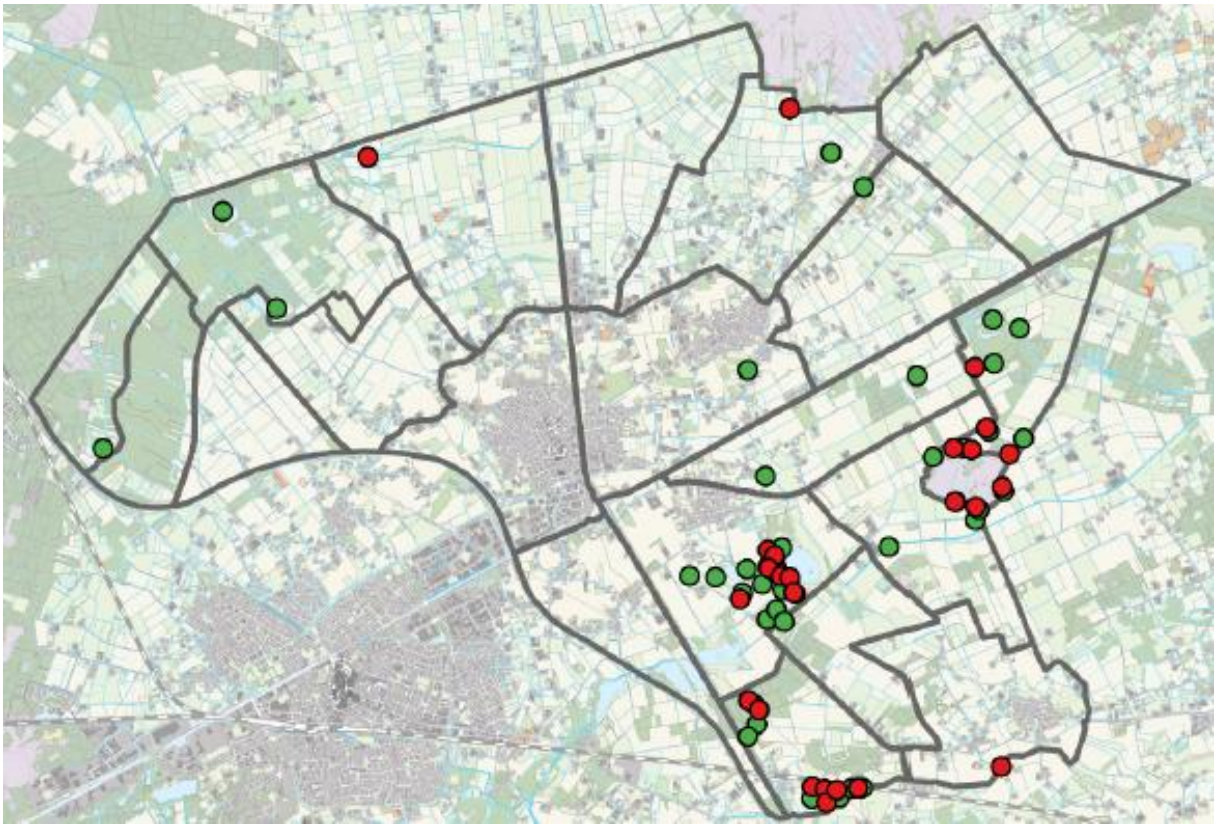

Figuur 214. Nachtegaal: verspreiding in 2024 (groene stip) en 2025 (rode stip).

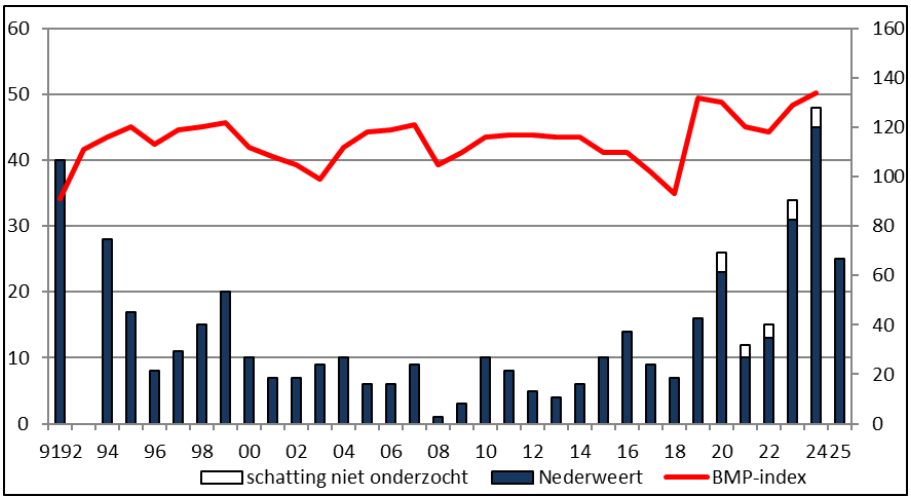

Figuur 215. Nachtegaal: aantalsontwikkeling in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025 in relatie tot de landelijke ontwikkeling (BMP-index).

Blauwborst *(Luscinia svecica)*

Blauwborst, 30 maart 2019, de Groote Peel (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop

Natuurherstel heeft vanaf 1992 een grote invloed op de verspreiding van de blauwborst. Gebieden werden minder geschikt door opschoning van de oevervegetatie, nieuw habitat ontstond door beekherstel en het uitgraven van dichtgegroeide of verdwenen vennen en laagtes. De meeste territoria worden in een natuurgebied of gebied met natuurbeheer gevestigd (Weerterbos, retentiebekkens Laarderheide, De Kievit, Mussenbaan, De Banen/Sarsven, de Schoorkuilen, De Zoom, Tungelroyse Beek). In cultuurland worden ze gevonden in sloten (Laarderheide, ’t Bientje).

Vennen en beken met een niet te dichte oevervegetatie en verruigd moeras met plasdrassituaties zijn favoriet. Wilg, vuilboom, lisdodde, riet en uitschietende berken worden als zangpost gebruikt. Retentiebekkens en oevers van heringerichte beken zijn geschikt afhankelijk van de vegetatiesuccessie en het beheer. Territoria worden ook gevonden in drassig vrij open populierenbos, in verruigde sloten en braakliggend terrein.

Onderzoek 1994-2023
Veranderingen in de broedbiotoop hebben meestal een positief effect (toename bestaande populatie, vestiging nieuwe populatie) en soms een negatief effect (afname door verdroging en overmatige verruiging). Per saldo nam het aantal toe (1994-2011: 23-37; 2012-2023: 45-63).
De aantalsontwikkeling wordt bepaald door het aanbod van geschikt broedbiotoop, het gevoerde (maai)beheer en de hoogte van het waterpeil. Door deze dynamiek kunnen de aantallen per jaar per gebied verschillen.
Nederweert kan op basis van geschikt broedbiotoop feitelijk in 6 categorieën worden opgedeeld. De ontwikkelingen per gebied worden hieronder beschreven:

1) Verruigde peelrestanten zonder natuurherstel (De Kievit, De Zoom).
In De Zoom en De Kievit is in de onderzoeksperiode geen natuurherstel van betekenis uitgevoerd. Beide gebieden zijn sterk verruigd. De omstandigheden in De Kievit en aangrenzende percelen zijn in de hele onderzoeksperiode tamelijk stabiel, maar de verruiging neemt wel toe. In het laagste deel stroomt de Kievitsbeek. Het water is voedselrijk en wordt permanent aangevoerd. Bij veel neerslag kan de beek tijdelijk buiten haar oevers treden. De oeverzone bestaat voornamelijk uit riet, wilg, berk en els en gaat over in een bufferzone met vochtig extensief beheerd hooiland. In het verlengde van De Kievit ten oosten van de Bloemerstraat liggen 2 grote wilgenbossen en een rietveld. Beide locaties worden omgeven door intensief gras- en bouwland. In De Kievit en aangrenzende percelen worden meestal 3-6 territoria gevonden, met uitersten van 2 en 8 territoria.

Uittredende Kievitsbeek, 22 mei 2024 (Thijs Loven).

In De Zoom is veel veranderd. Dit voorheen open en waterrijke hoogveenrestant is sterk verdroogd en verruigd. De verruiging van het gebied met vooral wilg, maar ook ratelpopulier, berk, els en vuilboom verloopt in een razend tempo. Hierdoor wordt De Zoom aantoonbaar minder geschikt voor water- en moerasvogels. In 1988-2003 was er een relatie tussen het aantal territoria en de hoogte van het waterpeil. In de periode daarna is deze relatie veel minder uitgesproken. Waterstanden boven de 28.90 m./NAP (peil in maart) werden na 2003 niet meer vastgesteld. De periode 2019-2022 was zeer ongunstig door een enorm neerslagtekort en een laag grondwaterpeil. In 1988-2003 (7-20) is de trend licht positief, in 2004-2023 (8-17) is het verloop stabiel tot licht negatief.

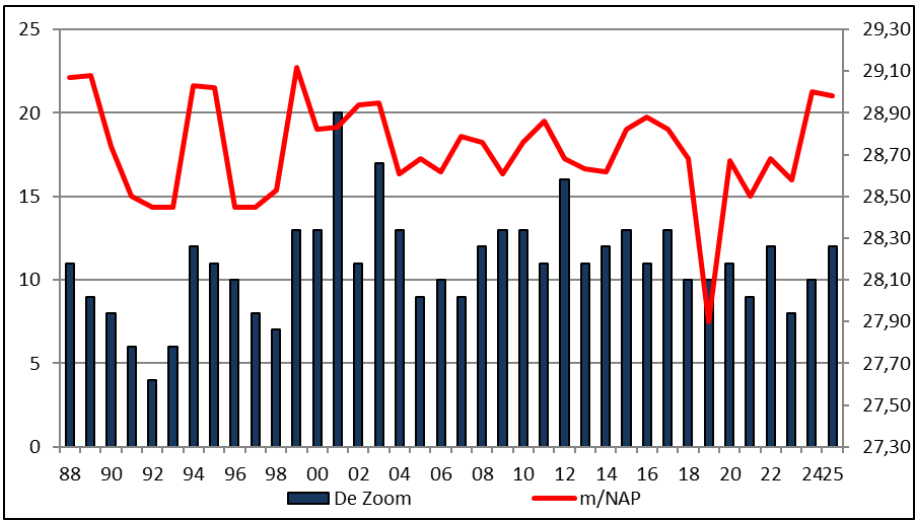

Figuur 216. Blauwborst: aantalsontwikkeling in De Zoom in 1988-2025 in relatie tot het waterpeil in maart.

Indien de waterhuishouding rond De Zoom niet verbetert en geen venherstel wordt uitgevoerd zal het gebied verder verbossen en gaan de karakteristieke eigenschappen definitief verloren. Blauwborsten zullen het nog een tijdje kunnen volhouden, maar het aantal territoria zal ongetwijfeld afnemen.

2) Vennen met natuurherstel (De Banen, Sarsven).

In 1991 (provincie Limburg) was vlak voor het eerste natuurherstel in De Banen een grote populatie (18) aanwezig. In het aangrenzende Sarsven (8) was ze eveneens goed vertegenwoordigd. Blauwborsten zijn hier toegenomen door verdroging en vermesting en de daarmee gepaard gaande verruiging. In beide vennen waren brede rietkragen en wilgenbossages aanwezig.

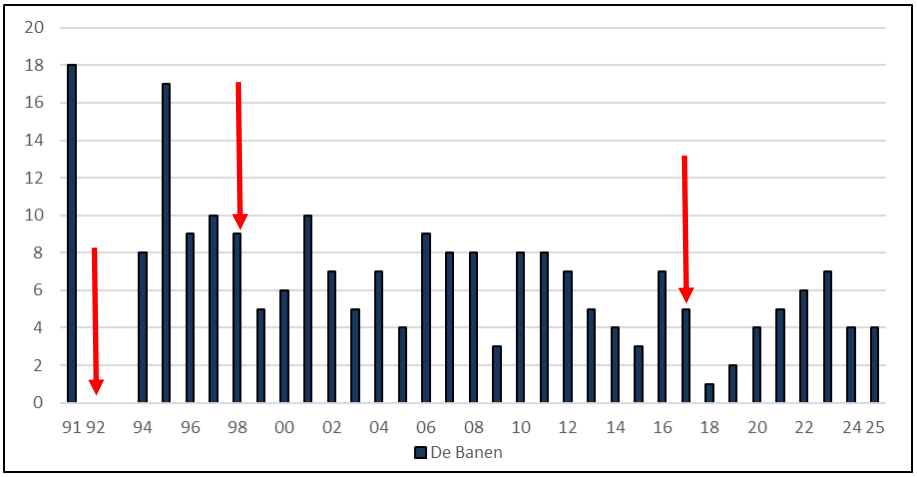

Figuur 217. Blauwborst: aantalsontwikkeling De Banen in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025 in relatie tot natuurherstel (rode pijl).

In 1992, 1998 en in 2015-2017 werd in De Banen venherstel uitgevoerd. Het ven werd uitgebaggerd en vergroot waarbij riet, wilg en andere opslag werd verwijderd. Deze ingrepen hadden behoorlijke gevolgen. In De Banen nam het aantal geleidelijk af (1991-1997:18-8; 1998-2017: 3-10; 2017-2023: 1-6). Blauwborsten broeden na het laatste venherstel vooral op de oostelijke oever. Deze oever beschikt afhankelijk van het waterpeil over plasdras-situaties met struwelen en open vlaktes. Delen daarvan worden jaarlijks gemaaid.
In het Sarsven nam de soort af door het dichtgroeien van de oeverzone. Het ven werd vóór 2009 gevoed met voedselrijk kanaalwater en bij stortbuien diende het als riool overstort van Nederweert-Eind. In 1991 (8) en 1994-2009 (6-1) werd ze in afnemend aantal vastgesteld. Na grootschalig venherstel in 2009 werd de oeverzone volledig opgeschoond. In 2010-2023 (1-4) is een kleine populatie aanwezig.

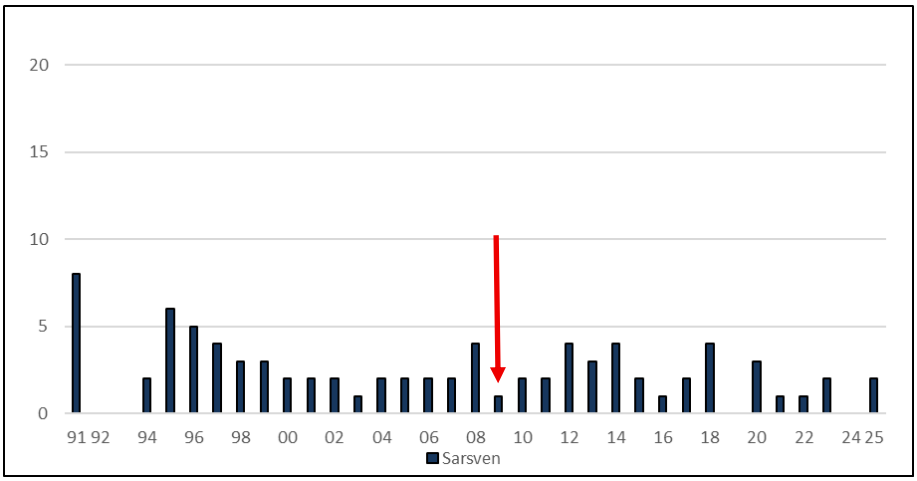

Figuur 218. Blauwborst: aantalsontwikkeling Sarsven in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025 in relatie tot natuurherstel in 2009 (rode pijl).

3) Herontwikkeling van verdwenen vennen en laagtes (Weerterbos en Schoorkuilen).
Het Weerterbos is van oorsprong een nat tot vrij nat bosgebied. Door verdroging, verruiging en ontginningen ten behoeve van de landbouw zijn laagtes en vennen verdwenen of groeiden ze dicht met wilg, berk en grove den. In 1992 (provincie Limburg) werden geen territoria gevonden. In 1998, 2000, en 2012 werden projecten uitgevoerd waarbij herstel van voedselarme natte natuur centraal stond.

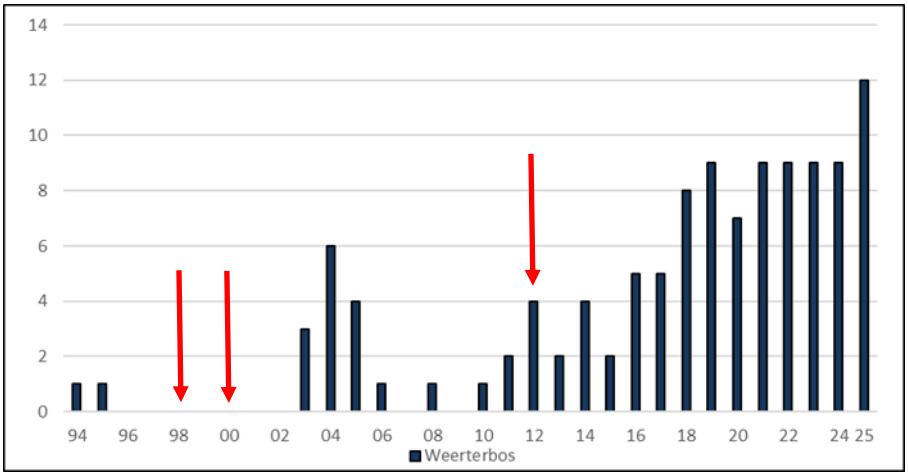

Figuur 219. Blauwborst: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1994-2025 in relatie tot natuurherstel (rode pijl).

Door het afvoeren van opslag en voedselrijke bagger en het verhogen van het waterpeil werd het watersysteem lokaal hersteld. Deze ingrepen waren gunstig voor de blauwborst (1994-

2009: 0-6; 2010-2023: 1-9). De voormalige landbouwenclave de Grashut werd het beste broedgebied (2012-2023: 1-5). Blauwborsten vestigen hier territoria in slootjes met ruigte en in struwelen langs de Oude Graaf. Bij het Grootven en Kleinven en aangrenzende laagte (1-3) worden regelmatig territoria bezet. De vennen in In den Vloed en het Koolespeelke (0-3) zijn minder geschikt en worden onregelmatig bezet. Soms worden ze vastgesteld in nat populierenbos met wilg of riet en in drassig hooiland met opslag.

Een van de restanten van het vroeger immense ven de Schoorkuilen werd als pilotproject uitgegraven. De resultaten waren veelbelovend waarna in 2007-2017 de vennen deels werden hersteld. De Kwegt, 1998 (Thijs Loven).

Het vroeger uitgestrekte ven de Schoorkuilen werd in de jaren twintig gedempt tijdens het graven van het Kanaal Wessem-Nederweert. In de Kwegt werd destijds een klein peelrestant gespaard. In 1998 werd het verruigde vennetje als proefproject opnieuw uitgegraven. De resultaten waren veelbelovend en in 2007-2017 werd in fases een enorm project uitgevoerd. Het eindresultaat was een groot ven in de Kwegt en 2 vennen langs de Schoordijk; het vennencomplex de Schoorkuilen was daarmee een feit.
Bij de Kwegt zijn oeverdelen geschikt door de aanwezigheid van struwelen, open plekken en plasdrassituaties. De vennen aan de Schoordijk liggen ingeklemd tussen de autosnelweg A2 en het Kanaal Wessem-Nederweert. Ze hebben smallere deels beboste, verruigde of open oevers en zijn minder geschikt.
De Schoorkuilen is nog volop in ontwikkeling. Gefaseerd maaibeheer aan de rand van de vennen is nodig om struwelen en bomen in toom te houden. Hierdoor blijft het gebied geschikt voor bijzondere plantensoorten en soorten als de blauwborst. In 2007-2009 (0) was nog geen geschikt biotoop aanwezig. In 2010-2023 is de soort bij de Schoordijk (0-3) een onregelmatige broedvogel en worden ze in de Kwegt (2-9) regelmatig vastgesteld. De dip in 2017 in de Kwegt is te verklaren door de werkzaamheden die werden uitgevoerd. De asfaltweg die het ven doorsneed werd afgegraven en daarmee ook het aanwezige struweel.

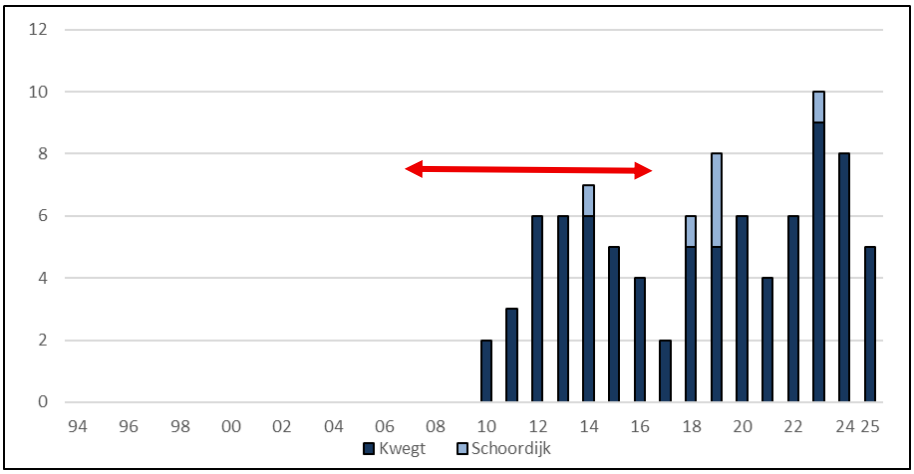

Figuur 220. De Schoorkuilen: aantalsontwikkeling in 2007-2025 in relatie tot natuurherstel in 2007-2017 (rode pijl). In 2020 werd de Schoordijk niet onderzocht.

4) beekherstel Tungelroyse Beek
In de periode vóór 2011 was de Tungelroyse Beek voor flora en fauna van geringe betekenis. De enige laaglandbeek in het onderzoeksgebied werd in de jaren zestig gekanaliseerd en bodem en taluds werden intensief onderhouden. Vanaf 1999 is over de hele lengte natuurherstel uitgevoerd waarvan in 2011 op het traject in Nederweert (Akkermans *et al.,* 2022). Het beekprofiel werd verbreed, meanders zijn hersteld en het onderhoud werd extensiever. Delen van de oever werden aangeplant met zwarte els, terwijl op andere plekken wilg, berk en riet zich spontaan vestigden. In combinatie met de schaars begroeide delen langs de oplopende oever kregen natuurwaarden een flinke impuls.

De Tungelroyse Beek is een van de kerngebieden in Nederweert. Leveroy, 23 maart 2025 (Thijs Loven).

De gevarieerde oevers werden voor veel soorten een belangrijk nieuw broedgebied. In 2012 worden de eerste blauwborsten vastgesteld. Door de dynamiek in het stroomgebied, zoals de opkomst van struwelen, nam het aantal toe tot een record in 2016 (16). Vooral het traject tussen de Ellerweg en Leveroy bleek geschikt. In 2017 werd de oever, midden in het broedseizoen, over de hele lengte geklepeld/gefreesd. Deze onbegrijpelijke ingreep was een reactie op de extreme wateroverlast in mei/juni 2016. In 2017 waren nog 11 territoria aanwezig. Daarna nam het aantal verder af door de opkomst van beek begeleidend bos en de verdichting van struwelen. Maaien in het broedseizoen en begrazing met runderen heeft ongetwijfeld een negatief effect. In 2019 werd traject in Nederweert voor de laatste keer volledig onderzocht en werden 6 territoria gevonden. In de Neerpeelbeek is eerder soortgelijk herstel uitgevoerd. Dit heeft de blauwborst nauwelijks iets opgeleverd.

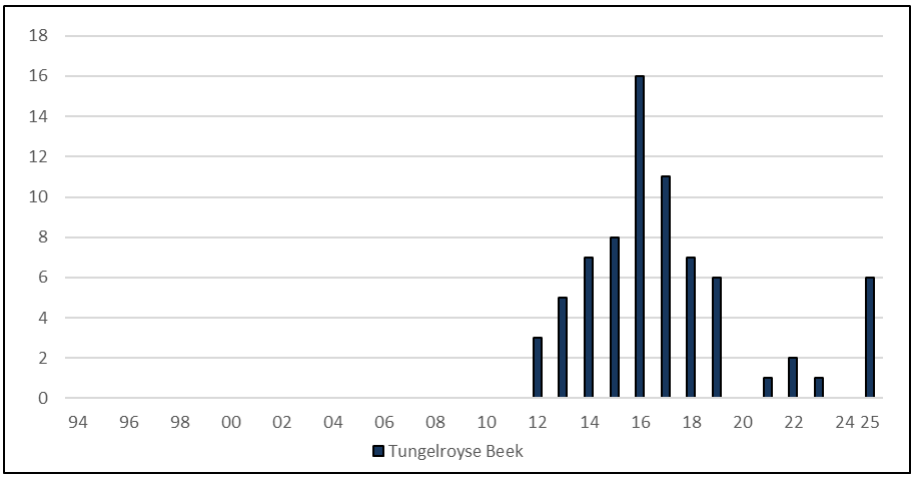

Figuur 221. Tungelroyse Beek: aantalsontwikkeling in 1994-2025 in relatie tot beekherstel in 2011 (2020-2024 beektraject telgebied 18 niet onderzocht).

5) aanleg retentiebekkens;
In de onderzoeksperiode werden meerdere retentiebekkens gegraven. Deze objecten dienen als buffer bij piekafvoer vanuit het agrarisch gebied (Buseweg, Laarderheide) of een industrieterrein (Eindhovense Baan, Pannenweg).

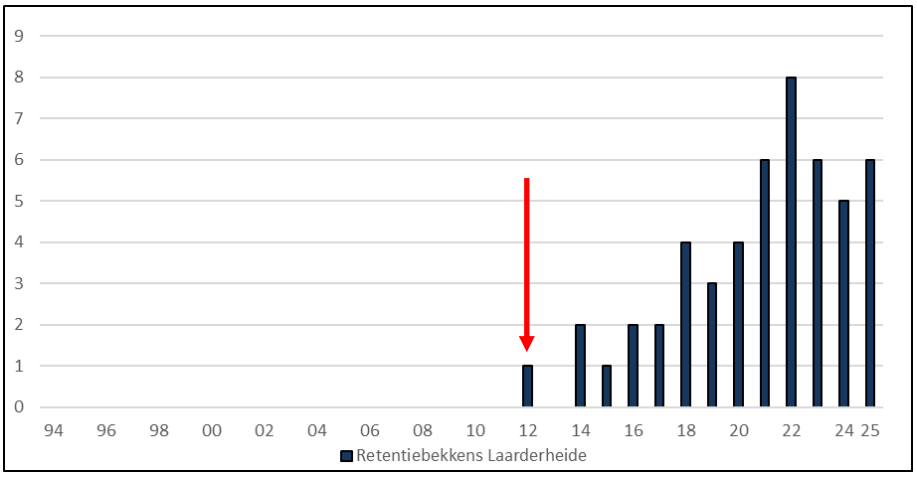

Figuur 222. Blauwborst: aantalsontwikkeling in de retentiebekkens Laarderheide in 2012-2025 in relatie tot de oplevering in 2012.

De bekkens in de Laarderheide, grenzend aan het Weerterbos, zijn geschikt. De bekkens bestaan uit compartimenten met variabele waterpeilen. Per compartiment verschilt de verhouding tussen het aandeel open water en het aandeel vegetatie. Door de variatie werden de bekkens in korte tijd een waardevol broedgebied voor water- en moerasvogels. De

vegetatie wordt bepaald door lisdodde, pitrus, gele lis, riet, wilg en berk. De successie van de vegetatie is af te lezen aan het aantal territoria (2012-2017: 0-2; 2018-2023: 3-8).

6) ontwikkelingen in het cultuurland
Het intensief gebruikte cultuurland is van geringe betekenis. In het gedraineerde landschap ontbreekt het in de meeste sloten aan geschikte ruigte, belangrijk als zangpost en als nestlocatie. In het onderzoeksgebied zijn enkele plaatsen waar onder marginale omstandigheden territoria worden vastgesteld. bouwland in de omgeving van de Heugterbroekdijk/Laarderheideweg (1-6) en ‘t Bientje (0-2) wordt het vaakst bezet.

Door het uitzonderlijk hoge waterpeil in De Zoom werden de meeste blauwborsten aan de randen van het peelrestant gevonden. De Zoom ter hoogte van de Banendijk, 26 mei 2024 (Thijs Loven).

Onderzoek 2024-2025
Door de vele regen in 2024 was in vennen, laagtes en moerassen sprake van een hoge tot zeer hoge waterstand. Ook in 2025 was het peil in de eerste helft van het broedseizoen aan de hoge kant. In beide jaren waren broedgebieden te nat (Sarsven, De Banen, de Kwegt) of lagen er juist meer mogelijkheden (Weerterbos, De Zoom).
In 2024 werden in de onderzochte gebieden 58 territoria gevonden. In 2025 werden in het hele onderzoeksgebied 62 territoria geregistreerd. Het aantal langs de Tungelroyse Beek was nog net zo hoog als in 2019 (6), de laatste keer dat de beek volledig werd onderzocht. Opvallend is de afwezigheid op het traject Mildert-Kelperweg. Blauwborsten worden hier onregelmatig vastgesteld (2019-2023: 0-2).
Door de hoge waterstanden werd de blauwborst in In den Vloed op locaties gevonden waar ze normaal gesproken ontbreekt; nat hooiland (2024: 1; 2025: 1) en een verruigde sloot (2025: 1). Een braakliggend verruigd perceel langs de Booldersdijk (2024: 1) was ook geschikt.
In De Zoom werden in beide jaren de hoogste waterstanden sinds 1999 bereikt en werden respectievelijk 10 en 12 territoria ontdekt. In De Kievit werd in 2024 (8) een evenaring van het record vastgesteld. In 2025 (4) lag het aantal op een gemiddeld niveau.

In het najaar van 2024 is in de Mussenbaan natuurherstel uitgevoerd en werden in 2025 4 territoria gevonden. Wat de verhoging van de grondwaterstand voor de blauwborst gaat betekenen zal de komende jaren blijken.

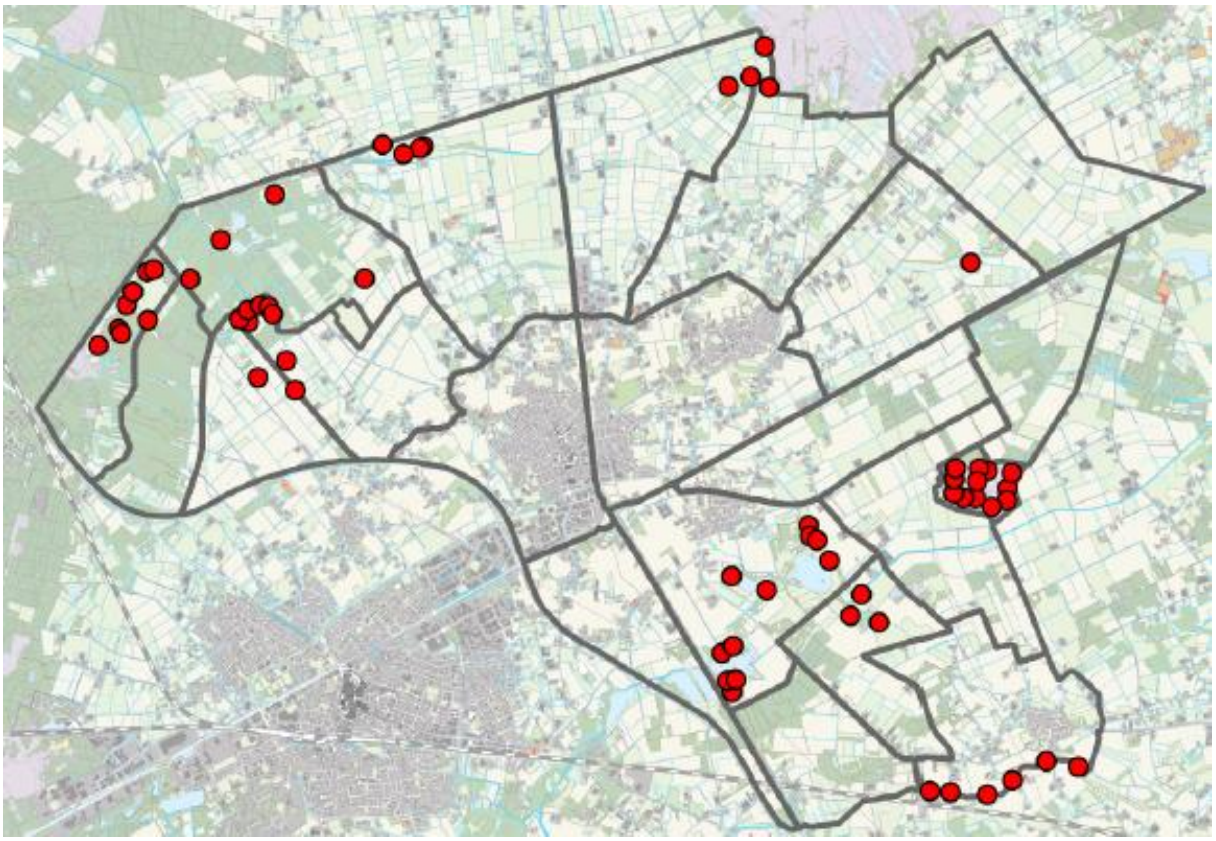

Figuur 223. Blauwborst: verspreiding in 2025.

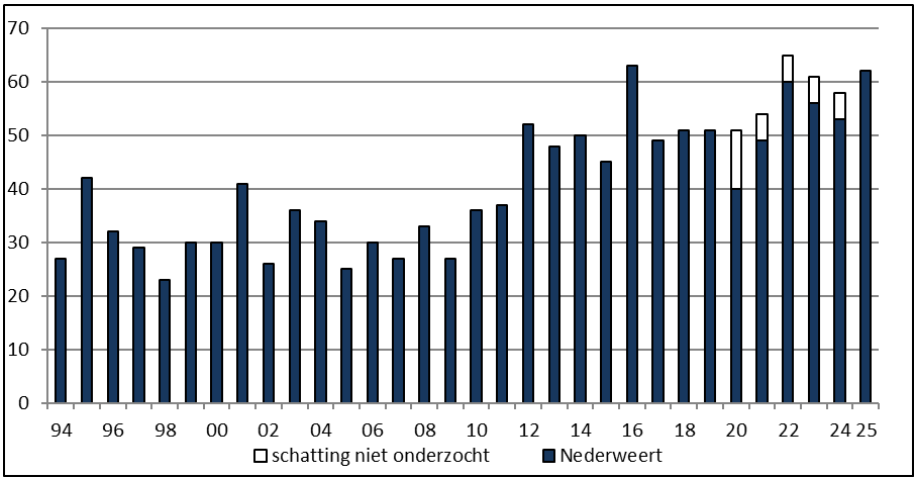

Figuur 224. Blauwborst: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Zwarte roodstaart *(Phoenicurus ochruros)*

Verspreiding en biotoop
De zwarte roodstaart wordt in een groot deel van Nederweert als broedvogel vastgesteld. De aanwezigheid van bebouwing is cruciaal. De meeste territoria worden gevonden in de agrarisch bebouwde gebieden, maar ook de aangrenzende woonkernen zijn van belang (Nederweert, Budschop, Ospel, Ospeldijk, Nederweert-Eind, Leveroy). Tevens worden alle industrieterreinen bezet. Ze worden gevonden bij woonwijken in aanbouw en boerderijen,

woningen en bedrijven met geschikte stallen, schuren of loodsen. Nieuwbouwwijken zijn tijdelijk geschikt broedhabitat. Als de werkzaamheden zijn afgerond, zijn ze snel verdwenen. Het buitengebied van Nederweert wordt door de sloop van schuurtjes en stallen mogelijk minder geschikt. Op basis van territoria die ook bij moderne bedrijven worden vastgesteld blijkt de zwarte roodstaart vooralsnog inventief genoeg om nieuwe locaties te ontdekken.

Onderzoek 1997-2023
De aantalsontwikkeling van de zwarte roodstaart heeft een grillig verloop (1997-2014: 37-57; 2015-2023: 37-79, deels geschat). De reeks in Nederweert volgt op hoofdlijn de landelijke trend. In 1994-2019 verloopt de aantalsontwikkeling met schommelingen tamelijk vlak, in 2020-2023 wordt een opvallende toename geconstateerd. In de onderzochte telgebieden zijn toen respectievelijk 42, 43, 56 en 58 territoria vastgesteld. Voor het hele onderzoeksgebied werd de populatie op basis van eerdere tellingen en landelijke ontwikkelingen op 68, 62, 77, en 79 territoria geschat. Industrieterreinen (1-3) worden jaarlijks bezet. Vooral in Pannenweg I en II en Aan Veertien worden jaarlijks meerdere territoria gevonden.
In Nederweert begint de start van een ochtendronde meestal een halfuur voor zonsopkomst. Zwarte roodstaarten zijn echter al vanaf de diepe schemer actief waardoor territoria worden gemist. De trend in Nederweert is echter reëel.

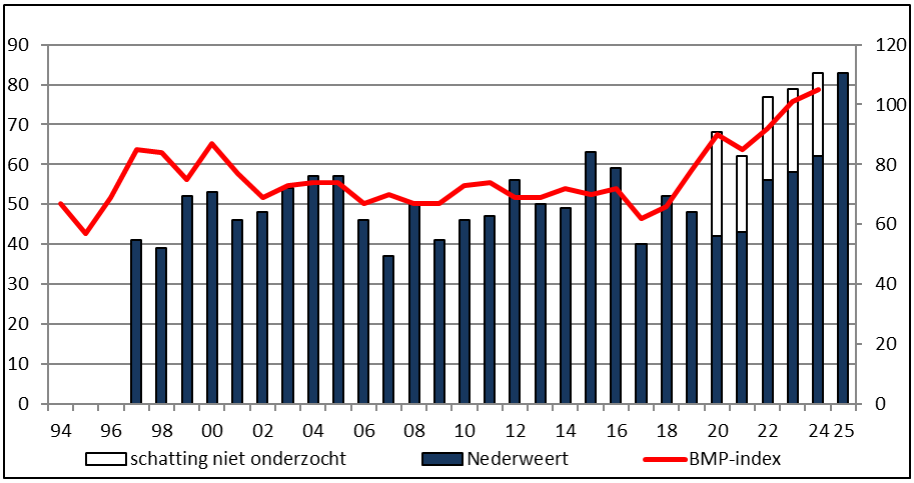

Figuur 225. Zwarte roodstaart: aantalsontwikkeling in 1997-2025 in relatie tot de landelijke ontwikkeling (BMP-index).

Door de sloop van intensieve veehouderijen verdwijnt broedgelegenheid voor de zwarte roodstaart en steenuil. Schans, Ospel, 1 april 2025 (Thijs Loven).

Onderzoek 2024-2025
De zwarte roodstaart maakt een bijzondere ontwikkeling door. In Boele *et al.* (2021) wordt beschreven dat de forse populatiegroei voorbij lijkt, echter neemt ze in 2020-2023 landelijk en ook in Nederweert flink toe. Deze stijgende lijn werd in 2024-2025 voortgezet. In 2024 (82, deels geschat) en 2025 (82, volledig onderzocht) werden recordaantallen vastgesteld.
In 2025 waren fraaie clusters aanwezig in de omgeving van Horick, tussen Budschop en Ospel en in de omgeving van Leveroy [figuur 225]. In de omgeving Bosserstraat en langs de route Peelsteeg, Boeket en Heijsterstraat waren in verleden meerdere territoria aanwezig, maar bleef het ondanks extra vroege rondes opvallend stil. Op de industrieterreinen werden 8 territoria opgetekend.

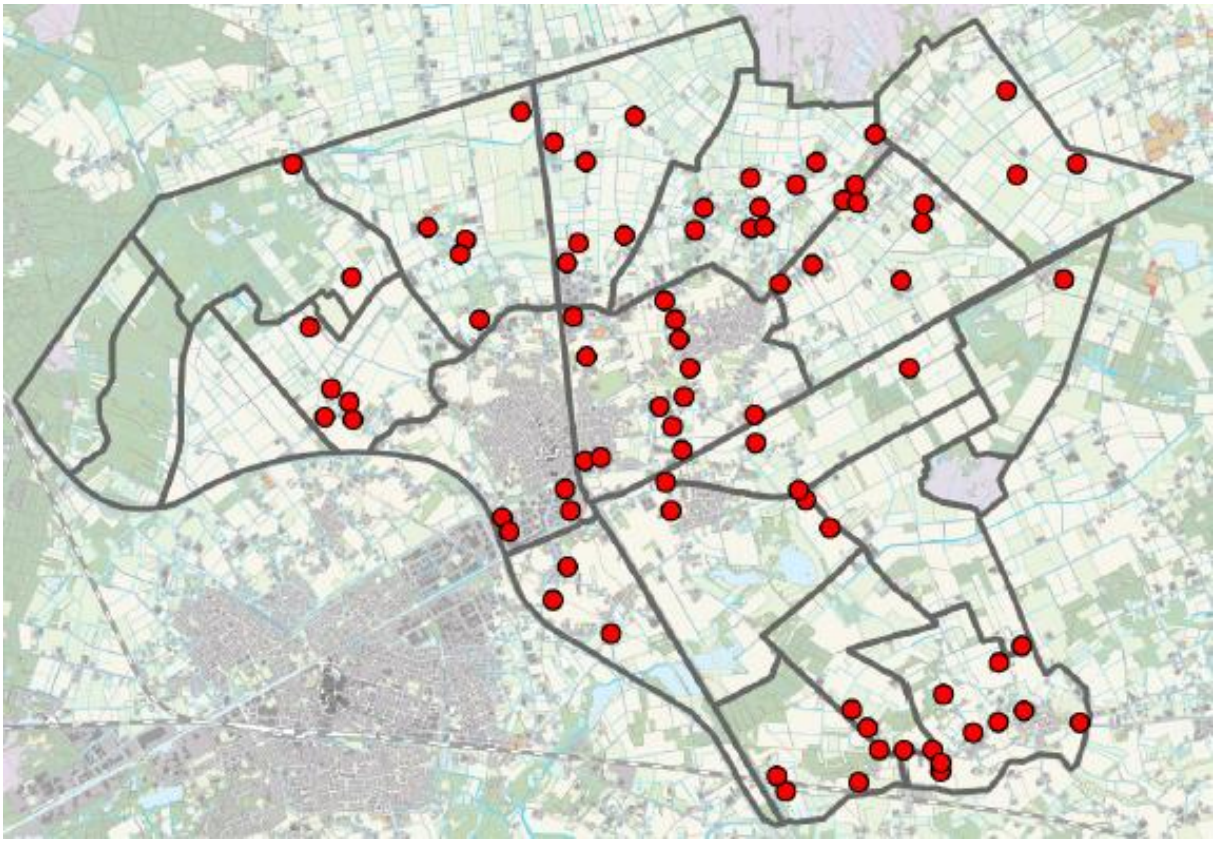

Figuur 226. Zwarte roodstaart: verspreiding in 2025.

Gekraagde roodstaart *(Phoenicurus phoenicurus)*

Verspreiding en biotoop
De gekraagde roodstaart heeft een beperkte verspreiding in Nederweert maar breidt het broedgebied wel uit. Het overgrote deel broedt in bos en halfopen cultuurland. Kerngebieden zijn het Maarheezerveld en Wellenstein. Soms is sprake van clustervorming. Het belang van de bossen landgoed ’t Kruis/Gebleektendijk, de omgeving van De Zoom en het kleinschalige landschap tussen de Reulisweg en de Houtsberg neemt toe. In de rest van Nederweert komt ze sporadisch voor.
Droog naaldbos, gemengd bos en overgangen van bos naar heide zijn favoriete biotopen.
Ze worden ook gevonden in bosranden, langs brede zandwegen in bos, houtwallen en kleine bosjes. Kapvlaktes en gedund bos met open plekken zijn tijdelijk geschikt. Erfbeplanting of grote tuinen met oude bomen worden soms bezet.

Onderzoek 2002-2023
Op de Limburgse verspreidingskaart van 1991-1992 was Nederweert dun bezet in vergelijking met de omliggende gebieden (www.natuurgegevensprovincielimburg.nl). In de tijdreeks neemt

het aantal eerst langzaam toe (2002-2011: 7-17; 2012-2020: 12-25) om daarna plotseling sterk toe te nemen (2021-2023: 39-56, deels geschat). De trend in Nederweert is reëel en volgt de landelijke ontwikkeling. De landelijke toename wordt in verband gebracht met relatief natte jaren in het overwinteringsgebied de Sahel *(*Boele *et al.,* 2022*)*. Meer aanbod van natuurlijke holtes in de steeds oudere bossen is eveneens gunstig (zie ook boomklever en bonte vliegenvanger).
De forse toename in 2020-2023 leidt tot meer territoria in het zuidoosten van Nederweert (gebied Wellenstein/bossen Reulisweg: 7-18; landgoed 't Kruis/bossen Gebleektendijk/De Zoom: 5-11). In het Weerterbos worden in die periode meer territoria gevonden in het Maarheezerveld en de oostelijke helft van In den Vloed (8-16). In mei/juni 2023 is door de provincie Limburg in het zuidoosten van Nederweert een extra telling in bos, heidevennen en moeras uitgevoerd. Door het vroegere begin en de grotere tijdsbesteding per hectare zijn, zoals verwacht, meer territoria vastgesteld. Dit is deels een verklaring voor het hogere aantal dat jaar.
De aantallen die tijdens het onderzoek worden vastgesteld zijn structureel te laag. Gekraagde roodstaarten zingen vanaf een uur tot anderhalf uur voor zonsopgang. In Nederweert worden de meeste gebieden vanaf een half uur voor zonsopkomst onderzocht. Hierdoor en door de omvang van de telgebieden worden territoria gemist.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 (39, deel geschat) en 2025 (42) was het aantal lager dan in het topjaar 2023. De populatie blijft op het hogere niveau zoals dat vanaf 2021 is geregistreerd. Het Maarheezerveld en omgeving (8) en het zuidoosten van Nederweert (29) zijn bepalend voor de ontwikkelingen in Nederweert. In de rest van de gemeente komt ze sporadisch voor.

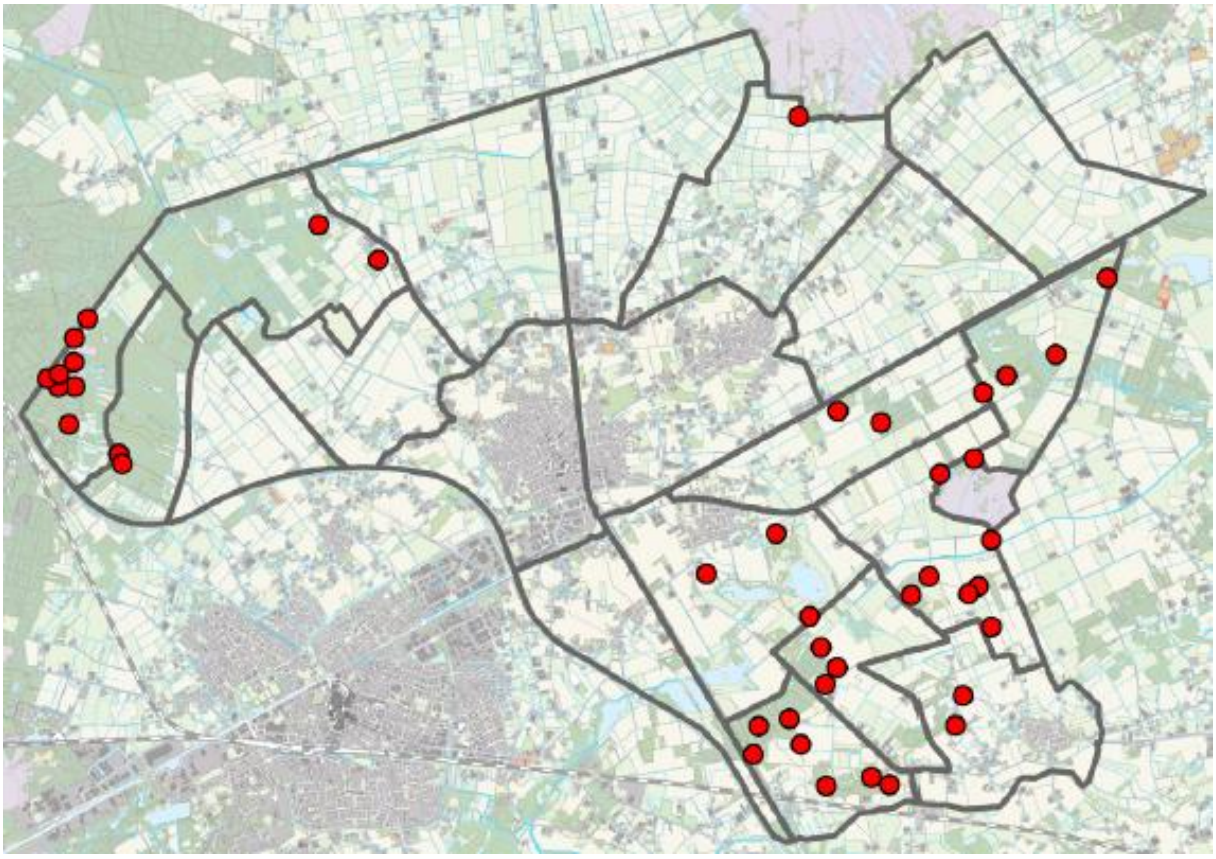

Figuur 227. Gekraagde roodstaart: verspreiding in 2025.

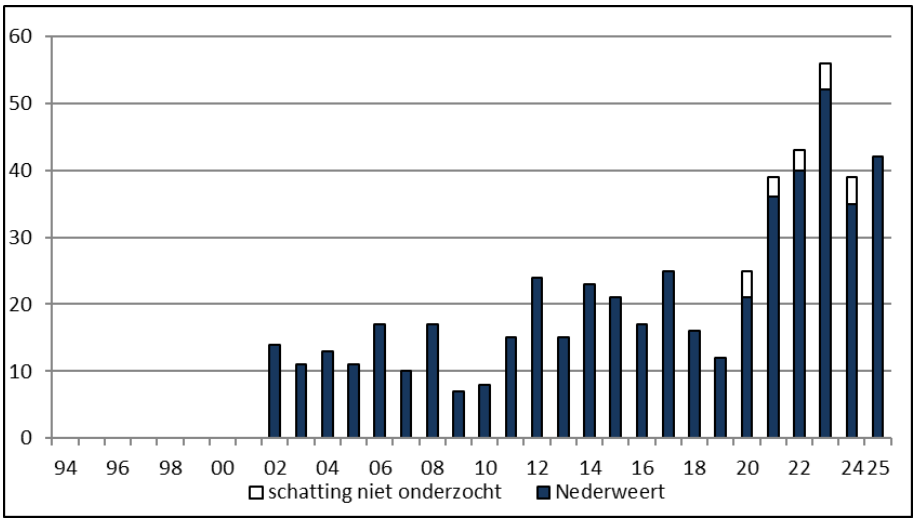

Figuur 228. Gekraagde roodstaart: aantalsontwikkeling in 2002-2025.

Roodborsttapuit *(Saxicola rubicola)*

Roodborsttapuit, de Groote Peel, 25 april 2024 (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop
De roodborsttapuit was na de beroerde jaren tachtig grotendeels uit het landschap van Nederweert verdwenen. In de tijdreeks vindt een krachtig herstel plaats en wordt het onderzoeksgebied heroverd. De meeste territoria worden vastgesteld in intensief open en halfopen cultuurland (Laarderheide, de Groote Heide, de Kruisvennen en het zuidoosten van Nederweert). In cultuurland zijn de vochtige en insectenrijke weidevogelpercelen vanaf 2012 van toegevoegde waarde (omgeving Broenenhoup/Moostdijk), en wordt ook menig akkervogelperceel elders in Nederweert bezet. Bermen met (zak)sloten en sloten tussen de landbouwpercelen zijn de belangrijkste nestplaatsen. Roodborsttapuiten nestelen vooral in de taluds. Struwelen, ruigtekruiden, solitaire boompjes, maar ook weipalen en prikkeldraad zijn van belang als zang- en uitkijkpost.
In natuurgebieden worden territoria gevonden in percelen met vochtig, extensief gras- en hooiland (Grashut, De Kievit, Mussenbaan, omgeving De Banen/Sarsven). Heidevelden met

struik- en dopheide worden eveneens bezet (Maarheezerveld, De Zoom). Bosaanplant is tijdelijk geschikt.
Roodborsttapuiten ontbreken of zijn zeer schaars in de omgeving van bebouwing (de kerkdorpen, Roeven, Horick) en in monotoon grasland (De Wetering), graszodenpercelen en gebieden met structuurarme (berm)sloten.

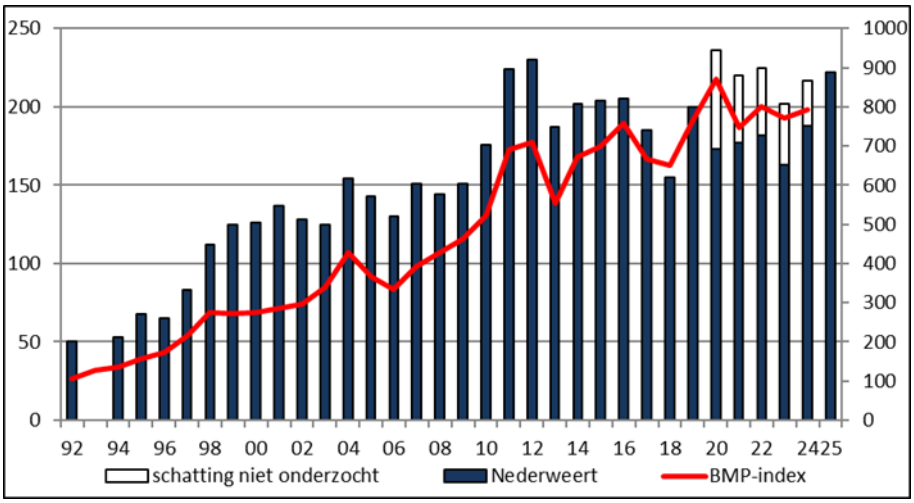

Figuur 229. Roodborsttapuit: aantalsontwikkeling in 1994-2025 in relatie tot de landelijke ontwikkeling (BMP-index).

In insectenrijk extensief beheerd hooiland worden territoria van de roodborsttapuit gevonden. De Mildert, Nederweert-Eind, 6 juli 2024 (Thijs Loven).

Onderzoek 1994-2023
Onder de zangvogels zijn roodborsttapuiten de helden van het cultuurland. Ondanks de gigantische omslag die het landschap de afgelopen 100 jaar onderging, laten ze zich niet uit het veld slaan. De periode 1970-1990 was een zwarte bladzijde voor de roodborsttapuit.

Ruilverkavelingen waarbij de kleinschaligheid verdween en opeenvolgende koude tot zeer koude winters in 1984/85-1986/87 die tot ver in de overwinteringsgebieden doordrongen, waren niet fataal maar decimeerde de populatie tot een fractie van wat ze ooit was geweest.
Het begin van het onderzoek legt het herstel gedetailleerd vast waarbij de bronpopulatie in het Nationaal Park de Groote Peel en de restpopulatie in de Laarderheide vermoedelijk de basis vormden (1994-2001: 53-157; 2002-2009: 125-154; 2010-2018: 176-230; 2019-2023: 200-236, deels geschat). Gelet op de ontwikkelingen in 2010-2023 is de top bereikt.
Een verbod op het afbranden van bermen in de jaren negentig en gefaseerd gemeentelijk bermbeheer was gunstig voor grondbroeders zoals de roodborsttapuit. Natuurherstel in en aan de rand van de natuurgebieden en de introductie van akker- en weidevogelbeheer vanaf 2012 was eveneens gunstig en droegen bij aan de florerende populatie die in Nederweert aanwezig is. Dichtheden van 9/10 terr./100ha werden vastgesteld in natuurgebieden en de directe omgeving daarvan (de Grashut, Moostdijk/Mussenbaan, omgeving De Banen/Sarsven, De Zoom). In cultuurland zijn deze dichtheden ook in de Laarderheide vastgesteld.
Gelet op de vele alarmerende ouderparen en paren met jongen slaagt menige roodborsttapuit erin om succesvol te broeden. De kans dat het eerste broedsel slaagt is het grootst, zeker als in een zacht voorjaar vroeg wordt genesteld. Paren die in mei/juni aan een vervolglegsel beginnen lopen risico om uitgemaaid te worden. Langs waterschapssloten en wegbermen is die kans aanzienlijk. Roodborsttapuiten zijn hier afhankelijk van de betreffende beheerder en aangrenzende grondgebruikers. Percelen met graszoden, bloementeelt en vollegrondsteelt worden bovengemiddeld gemaaid of nog erger geklepeld.

Telgebied	94	96	98	00	02	04	06	08	10	11	12	13	14	16	18	19	25
Grashut/Hoogbosdijk	3	6	9	11	8	10	9	11	8	10	9	11	10	8	9	14	14
In den Vloed	0	0	2	1	0	4	3	5	5	8	7	9	12	8	7	9	9
Laarderheide 3a+b	28	11	21	22	12	20	15	18	29	32	32	31	29	36	27	32	36
Wetering & De Kievit	6	14	17	14	11	16	8	10	12	22	17	17	16	16	13	15	15
Nederweert	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	3	1	0	2	0	0	0
Budschop	0	0	0	0	0	1	1	0	1	2	2	1	0	3	1	2	3
Eindhovense Baan	6	9	9	13	20	22	11	16	15	21	16	14	19	24	19	19	20
Horick	2	1	6	8	9	9	11	10	15	13	19	10	19	15	15	16	15
Ospel - Oost	1	2	5	6	11	11	13	11	8	11	15	14	10	13	3	8	11
Kruisvennen	0	4	14	17	13	16	11	16	17	25	25	14	22	19	12	16	25
Schoor	0	0	1	2	6	4	5	4	7	6	8	4	4	4	5	6	4
De Banen	0	2	4	4	3	8	7	7	9	14	12	14	14	12	8	19	10
Gebleektendijk	0	0	1	0	1	1	2	1	3	6	4	7	5	5	2	4	5
Landgoed 't Kruis	0	0	0	1	2	3	2	1	3	1	3	2	2	3	0	0	2
Zoom (reservaat)	3	4	5	5	2	4	5	3	7	7	6	5	5	5	4	4	2
Zoom (agrarisch)	4	6	7	13	12	9	12	13	16	19	19	10	13	18	11	11	19
Wellenstein/Vlakwater	0	5	7	6	13	10	12	15	11	14	20	14	9	12	9	16	22
Leveroy	0	1	4	3	5	6	2	2	8	12	13	9	12	12	9	9	9

Figuur 230. Roodborsttapuit: aantalsontwikkeling per peiljaar, per telgebied in 1994-2019 en in 2025.

Onderzoek 2024-2025
Door het volledige onderzoek in 2025 (222) is er na 5 jaar weer zicht op de totale populatie die in Nederweert aanwezig is. Gelet op de ontwikkelingen in de afgelopen 15 jaar lijkt de top bereikt. Ook landelijk vlakt de stijgende lijn steeds meer af. Opvallend is dat in het kletsnatte 2024 toen sloten lang onder water stonden toch een respectabel aantal aanwezig was. (217, deels geschat). In 2025 werden in de Mussenbaan 10 territoria vastgesteld. In 2023-2024 werden 13-15 territoria gevonden. Tijdens natuurherstel najaar 2024 werden struwelen geruimd en percelen vernat. Hoe ze daarop gaan reageren zal de komende jaren blijken.

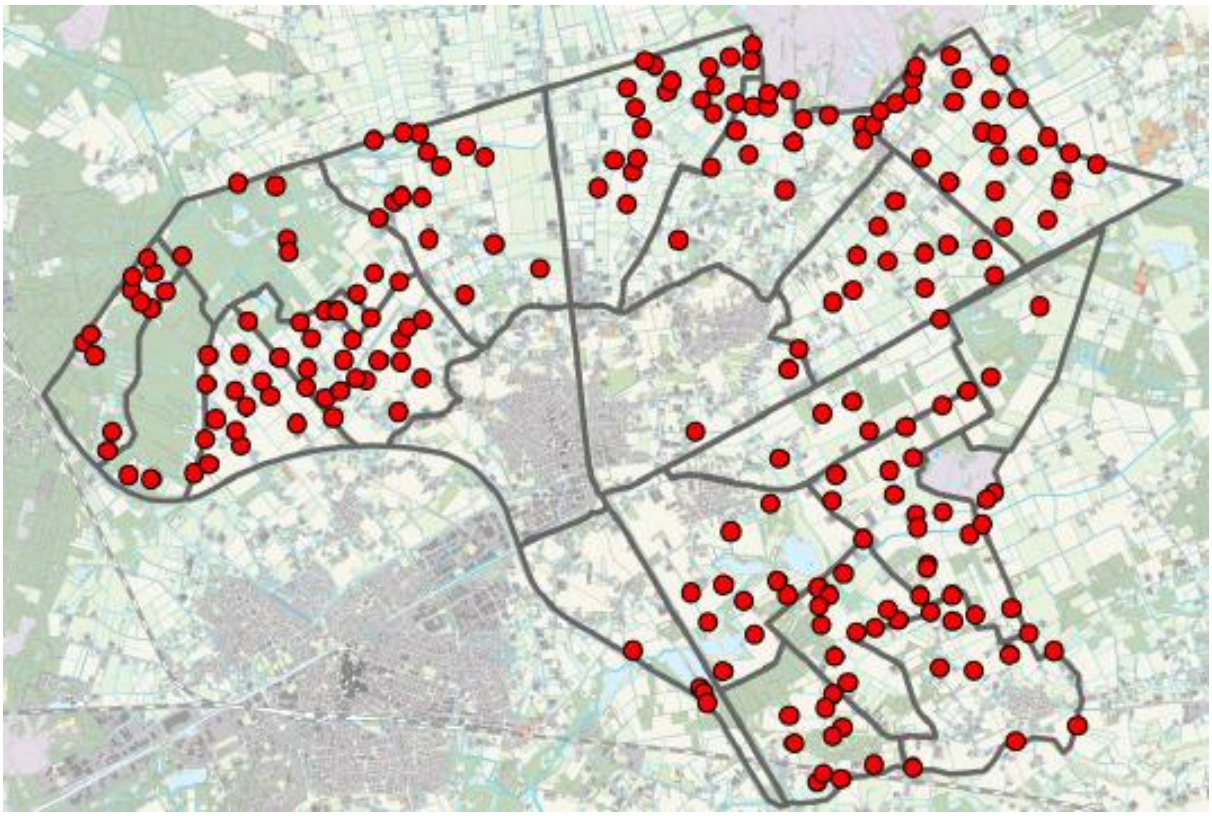

Figuur 231. Roodborsttapuit: verspreiding in 2025.

Kramsvogel *(Turdus pilaris)*

Kramsvogel Anselberg, Ospel, 20 december 2024 (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop
De enkele territoria die tijdens de onderzoeksperiode werden vastgesteld hebben wat betreft biotoop overeenkomsten met de territoria die in 1984-1992 werden gevonden. Kramsvogels werden in de tijdreeks gevonden in bosjes aan de rand van De Banen en bij het pompstation in Ospeldijk. In alle gevallen was in de nabijheid vochtig gras- of hooiland aanwezig.

Onderzoek 1994-2023
De kans om in Nederweert een territoriale kramsvogel aan te treffen is flink afgenomen. Solitaire territoria werden vastgesteld in 1995, 1998 en 2008. In slechts een geval werd

nestindicatief gedrag waargenomen. Soms worden eind april nog ‘late’ kramsvogels gezien, maar dit zijn ongetwijfeld exemplaren op doortrek. De hoogtijdagen van deze lijster waren rond eind jaren tachtig. Daarna nemen ze gestaag af en worden landelijk steeds minder territoria gemeld. In 2018-2020 wordt de populatie op hooguit 10-25 territoria geschat. In 2024 werden in Nederland niet meer dan 4 territoria gevonden en ontbraken nest-indicatieve waarnemingen (Boele *et al.,* 2024, Boele *et al*., 2025).

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

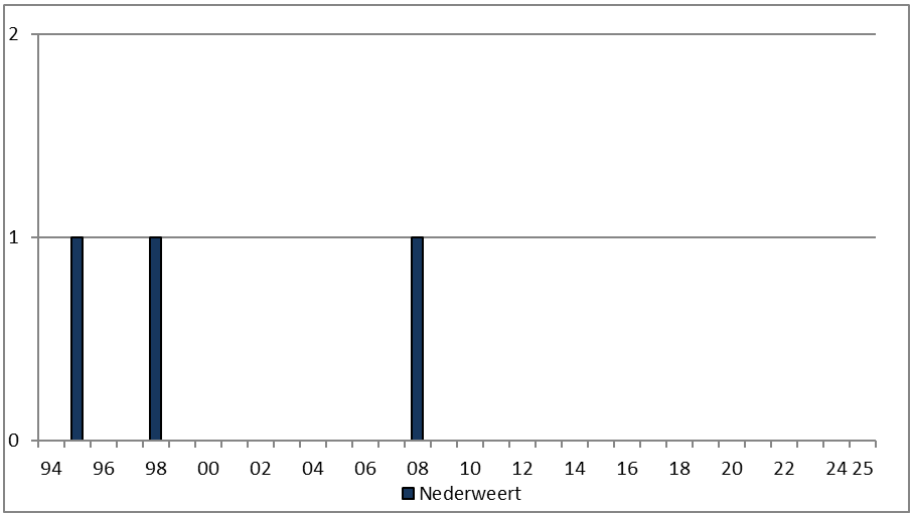

Figuur 232. Kramsvogel: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Grote lijster (*Turdus viscivorus*)

Verspreiding en biotoop
Het verspreidingsgebied van de grote lijster staat behoorlijk onder druk. Tot en met 2007 werden in vrijwel alle landschapstypen territoria vastgesteld. Daarna verdwijnen ze langzaam uit het cultuurland. De grootste klappen vielen in agrarisch bebouwde gebieden zoals Horick en de omgeving rond de buurtschappen. Intensivering van het grondgebruik, peilverlaging en afname van het areaal grasland spelen ongetwijfeld een rol. Bovendien zijn de zwaar bemeste graslanden met snelgroeiende grassen ongeschikt om te foerageren. De populatie in bos blijft nog overeind. In natuurgebieden zoals het Weerterbos is een aanzienlijk areaal intensief grasland omgezet naar extensief beheer. De situatie in Nederweert past in het landelijke beeld van een soort die het op de zandgronden moeilijk heeft (Boele *et al*., 2025).
In bos zijn het Weerterbos, landgoed ’t Kruis en Wellenstein de kerngebieden. In halfopen cultuurland worden territoria gevonden in de omgeving van de bossen Kolenhofweg en De Zoom. In beide biotopen werden vooral de randen van loofbossen en gemengde bossen bezet. De populatie in agrarisch bebouwd gebied maakte gebruik van wegbeplanting, erfbeplantingen, grote tuinen, parken en kleine bosjes.

Onderzoek 1997-2023
De aantalsontwikkeling van de grote lijster wordt bepaald door positieve ontwikkelingen in bos en halfopen cultuurland en negatieve ontwikkelingen in de rest van Nederweert. In 1991-1992 (provincie Limburg) werden 62 territoria vastgesteld. In 1997-2000 (30-41) lag het aantal een stuk lager. Dit was mogelijk te wijten aan de koude winters in 1995/96 en 1996/97 al is daar landelijk geen bewijs voor. Onvolledig onderzoek van deze soort die nieuw aan het onderzoek werd toegevoegd kan ook hebben meegespeeld.
In 2002-2007 worden 45-59 territoria geregistreerd. Vanaf 2008 (48) neemt het aantal territoria sterk af naar een dieptepunt in 2019 (17). In 2020-2023 (18-28, deels geschat) blijft het aantal laag.

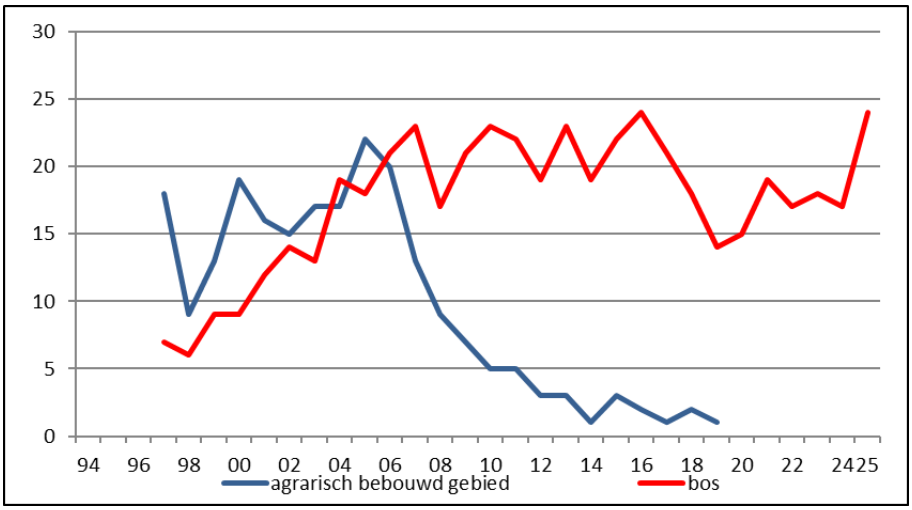

Figuur 232. Grote lijster: aantalsontwikkeling in agrarisch bebouwd gebied in 1997-2019 en in bos in 1997-2025.

Binnen de biotopen zijn verschillen groot tussen de populatie in bos en in het agrarisch bebouwde gebied. In agrarisch bebouwd gebied is de ontwikkeling ronduit dramatisch. In 1997-2007 (13-22) is ze nog op veel plekken te horen. Daarna wordt het snel minder en verdween de galmende zang uit het landschap (2008-2013: 9-3; 2014-2019: 1-3). In bos nemen ze eerst toe (1997-2016: 7-24), daarna worden minder territoria geregistreerd (2017-2023: 21-14). Deze afname heeft vermoedelijk een relatie met de sterk verdroogde bodems in 2019-2021. Door een enorm neerslagtekort in het broedseizoen was voedsel, vooral regenwormen, minder beschikbaar.

Onderzoek 2024-2025
2024 was een van de mindere jaren in de tijdreeks. Binnen de 17 onderzochte gebieden werden niet meer dan 20 territoria gevonden (bos: 17; halfopen cultuurland: 2; open cultuurland: 1). In de niet onderzochte delen werd de populatie op 2 territoria geschat.
In 2025 is Nederweert volledig onderzocht en werden 28 territoria vastgesteld (bos: 24; halfopen cultuurland: 3; agrarisch bebouwd gebied: 1). Het verschil met de verspreiding in het cultuurland rond de eeuwwisseling is enorm. Binnen de biotopen is het alleen de populatie in bos die zich nog weet te redden.

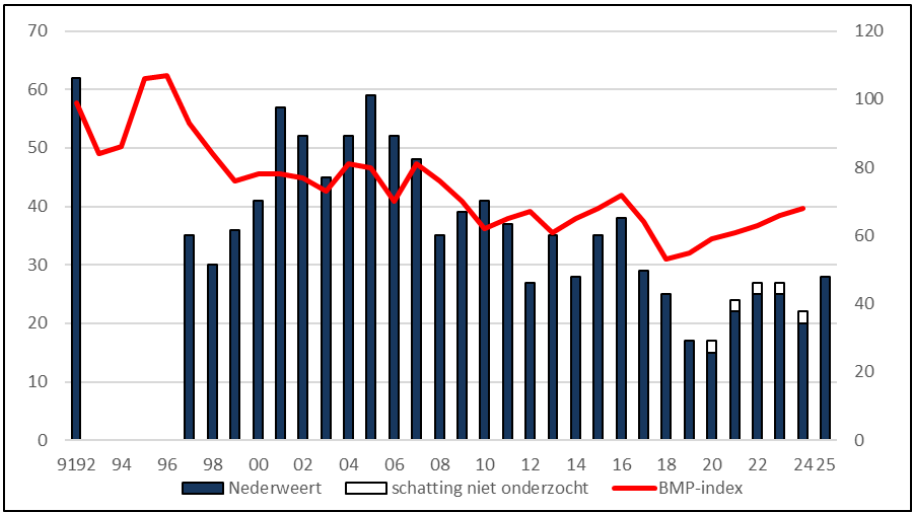

Figuur 233. Grote lijster: aantalsontwikkeling in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 1997-2025 in relatie tot de landelijke trend (BMP-index).

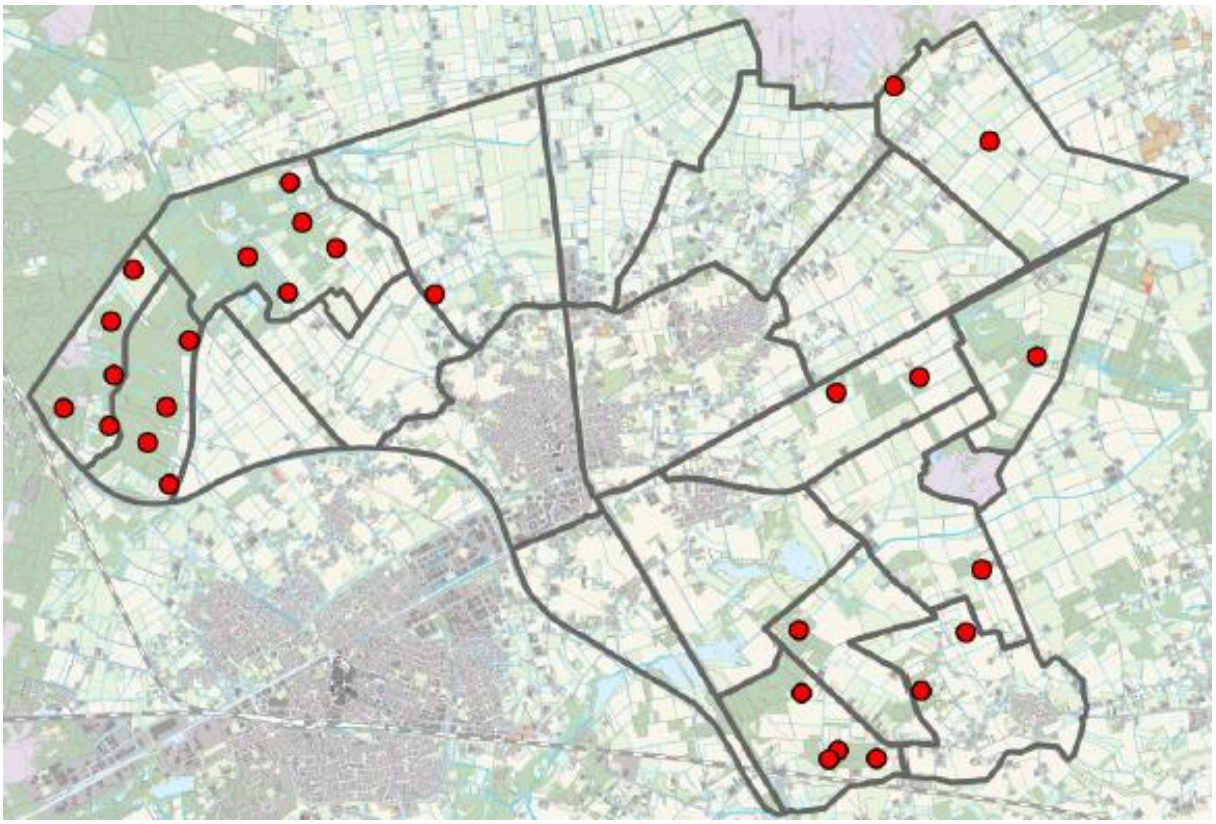

Figuur 234. Grote lijster: verspreiding in 2025.

Cetti's zanger *(Cettia cetti)*

Cetti's zanger, de Schoorkuilen, 25 maart 2025 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
De cetti's zanger heeft een beperkte verspreiding in Nederweert. Territoria zijn gevonden in braamstruwelen en brandnetels langs een beek (Weerterbos) riet en dicht wilgenstruweel

langs een venoever (Schoordijk, de Kwegt) en in rietfragmenten in een gedempte beek grenzend aan extensief nat hooiland (De Banen).

Onderzoek 1994-2023
De Cetti's zanger is sterk in opkomst in Nederland. In 1969-1987 (0-62) deed de soort tijdelijk zijn intrede als broedvogel. De soort is gevoelig voor streng winterweer en verdween na de strenge winters in 1984/85-1986/87. In 1988-2000 worden ze soms vastgesteld, maar vanaf 2000 treedt herstel op en vindt vanuit de provincie Zeeland en het kerngebied de Biesbosch een sterke uitbreiding plaats naar gebieden elders in het land. Mede door de zachte winters namen ze explosief toe naar een populatie van 5300-6300 territoria in 2023 (Lensink *et al.,* 2025; Boele *et al.,* 2025).
In Nederweert werd de soort in januari 2022 voor de eerste keer waargenomen (waarneming.nl). losse waarnemingen daarna en in 2023 werden bijna allen in de wintermaanden gedaan. Gezien de landelijke ontwikkeling, de eerste waarnemingen in het onderzoeksgebied en meerdere geschikte gebieden in Nederweert is vestiging als broedvogel een kwestie van tijd.

Broedbiotoop cetti's zanger langs de gedempte Rietbeek. De Banen, 26 mei 2024 (Thijs Loven).

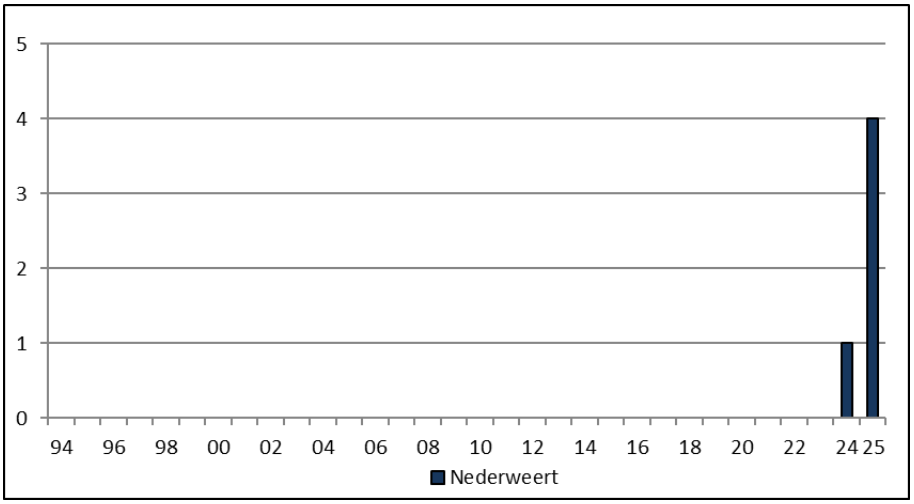

Figuur 235. Cetti's zanger: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025
Cetti's zangers zingen spontaan maar hebben ook de neiging om op een waarnemer te reageren. De explosieve zang is dan niet te missen en onmiskenbaar. In 2024 werd een territorium in De Banen gevonden. In 2025 waren territoria aanwezig bij de Kwegt (1), Schoordijk (2) en in het Weerterbos (1). Op alle locaties werden meerdere (2-4) territoriale activiteiten waargenomen. Cetti's zangers willen zich nogal eens verplaatsen en kunnen op plekken opduiken waar ze eerder niet werden gezien. Dat kan ook een locatie zijn die niet tot de preferente biotoop wordt gerekend. Dit was het geval bij een zingend vogel in bos langs de Oude Graaf. In Nederweert zijn tal van gebieden waar geschikt biotoop aanwezig is. Kansrijk zijn de heidevennen, De Kievit, De Zoom en de Tungelroyse Beek.

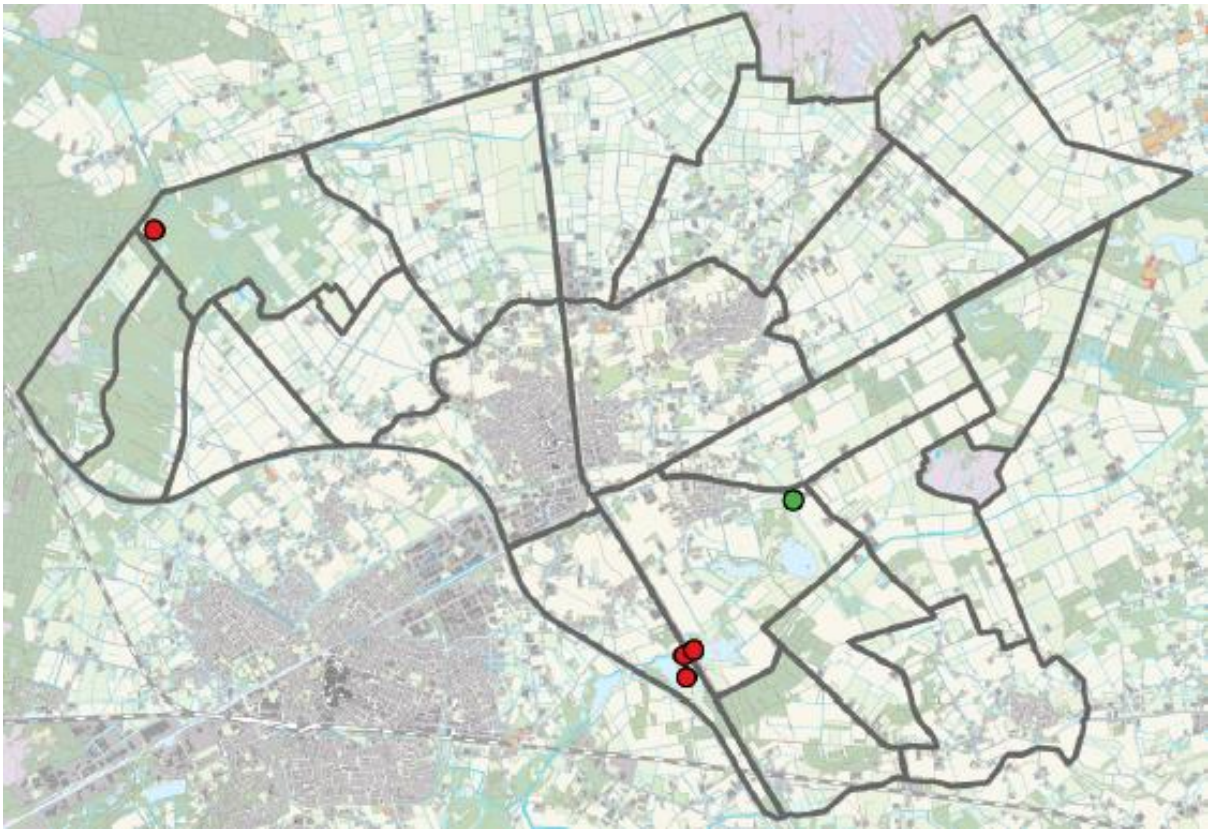

Figuur 236. Cetti's zanger: verspreiding in 2024 (groene stip) en 2025 (rode stip).

Orpheusspotvogel *(hippolais polyglotta)*

Verspreiding en biotoop
De orpheusspotvogel is aangetroffen in intensief cultuurland in de Kruisvennen. De zangpost bevond zich in een berm met struwelen en eiken. In de natuurgebieden de Mussenbaan en De Banen was ze aanwezig in struwelen omgeven door vrij open kruidenrijk hooiland. Op deze locaties was sprake van vochtige omstandigheden.

Onderzoek 1994-2023
De orpheusspotvogel is een zeldzame broedvogel in Nederland. Vestigingen hangen samen met een toename in België waarbij het verspreidingsgebied langzaam in noordelijke richting verschuift. De soort heeft zich in 1990 als broedvogel gevestigd en neemt voorzichtig toe. In 2018-2020 wordt de populatie op 10-25 territoria geschat (Boele *et al.,* 2024). De meeste territoria hebben betrekking op zingende mannetjes in geschikt biotoop. Zekere broedgevallen van zuivere paren of mengparen zijn schaars. Orpheusspotvogels zijn waarschijnlijk in een groter aantal aanwezig dan wordt vastgesteld. In Nederweert zijn 3 territoria vastgesteld:

- 16 juni - 5 juli 2006: de Kruisvennen, zingende man

- 20 mei - 21 juni 2022: Mussenbaan, zingende man
- 21 mei - 31 mei 2023: De Banen, zingende man

Omdat steeds meer waarnemers bekend zijn met de zang en het gedrag is de kans groot dat ze vaker in Nederweert worden vastgesteld.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werd door de provincie Limburg een zingende man gevonden bij de vennen langs de Schoordijk. Op 25 juni en 18 juli werd een alarmerend exemplaar gehoord en werden 2 jongen waargenomen. Het was niet zeker of het om 'zuivere' jongen ging, jongen uit een hybride broedsel danwel jongen van een spotvogel (schriftelijke mededeling Ruud van Dongen).

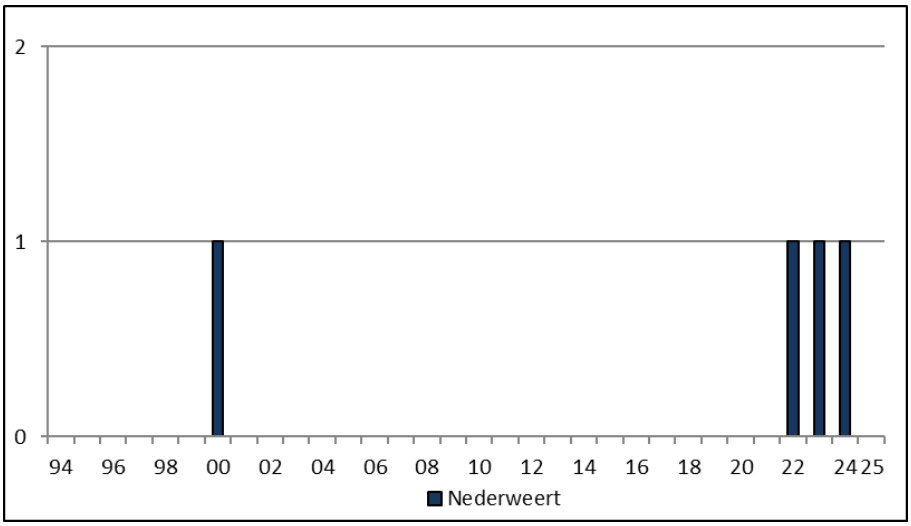

Figuur 237. Orpheusspotvogel: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

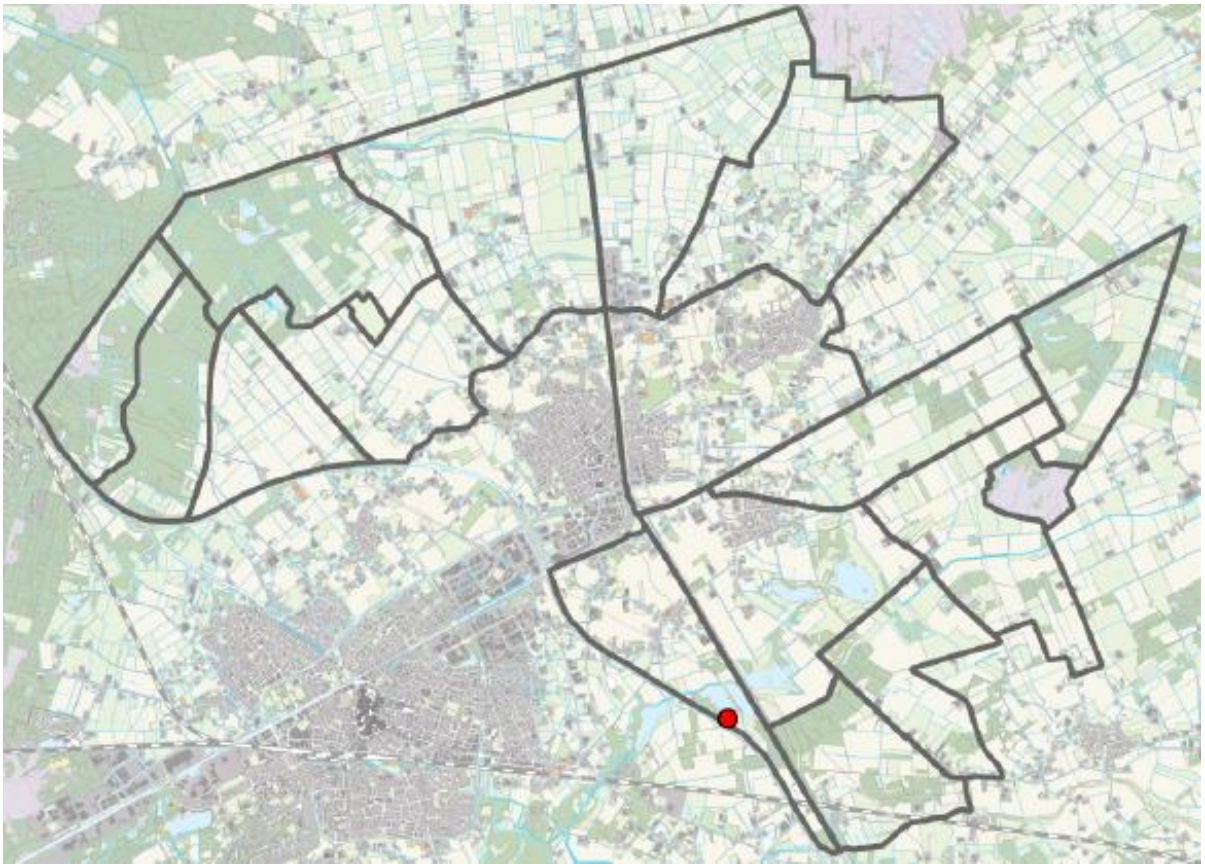
Figuur 238. Orpheusspotvogel: verspreiding in 2024.

Graszanger *(Cisticola juncidis)*

Verspreiding en biotoop
De graszanger heeft een zeer beperkte verspreiding in Nederweert. Territoria zijn gevonden in De Zoom en de Mussenbaan. In De Zoom was ze aanwezig in een vrij open gebied begroeid met pitrus, hennegras, riet en struwelen. In de Mussenbaan werd de balts(vlucht) waargenomen in een laagte met vochtig kruidenrijk hooiland en zandwegen met struwelen.

Onderzoek 1994-2023
De graszanger is een zeldzame broedvogel in Nederweert. In 2000 werd een baltsende vogel in De Zoom ontdekt; het eerste territorium ooit in Limburg. De vogel was van 16 mei tot en met 24 augustus aanwezig. In 2022 werd opnieuw een territorium bezet, dit keer in de Mussenbaan. De territoriale activiteiten vonden plaats van 7 mei - 8 augustus en hadden ook hier betrekking op een baltsend mannetje. De zang van de graszanger stelt niet veel voor en kan tussen het ochtendconcert van andere zangvogels gemakkelijk gemist worden. De karakteristieke golvende baltsvlucht maakt het gemakkelijker om de soort te ontdekken en werd zowel in De Zoom als de Mussenbaan regelmatig waargenomen.
De kans om een graszanger in het onderzoeksgebied aan te treffen is gezien de landelijke verspreiding erg klein, maar neemt wel toe. De provincie Zeeland, in het bijzonder het verdronken land van Saefthinge, is het kerngebied in Nederland. Graszangers zijn erg gevoelig voor streng winterweer. Door een milder winterklimaat dan in de rest van Nederland en de aanwezigheid van geschikt broedbiotoop, kunnen ze zich daar handhaven. Door de opwarming van het klimaat komt uitval door koude en strenge winters minder voor, al kunnen korte periodes met stevige vorst nog steeds voor een terugval zorgen. In 1980-2000 lag het aantal landelijk tussen de 1-25 territoria. Na 2000 neemt de populatie in golfbewegingen toe naar 280-310 territoria in 2024 (Boele *et al.,* 2024; Boele *et al.,* 2025).

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

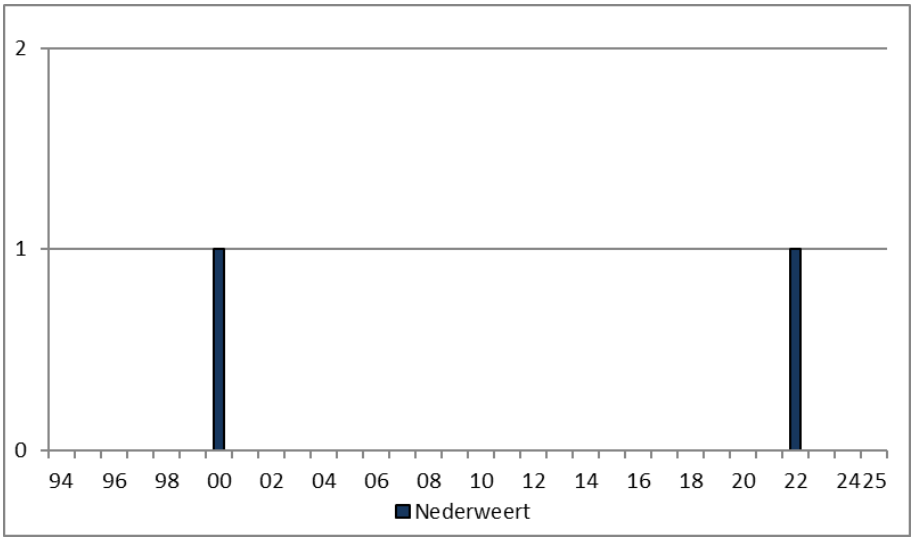

Figuur 239. Graszanger: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Sprinkhaanzanger *(Locustella naevia)*

Verspreiding en biotoop
Sprinkhaanzangers hebben een beperkte verspreiding en broeden vooral in de natuurgebieden. De Zoom en het Weerterbos met aangrenzende retentiebekkens zijn de kerngebieden. De Mussenbaan, De Banen, de Kwegt, De Kievit, Het Vlakwater en landgoed ’t Kruis worden onregelmatig of incidenteel bezet. Sprinkhaanzangers hebben een voorkeur

voor vrij open en vochtig tot drassig terrein, al worden drogere delen ook benut. Struwelen zijn steeds aanwezig en belangrijk als zangpost. In De Zoom wordt gebroed in vegetatie met wilg, vuilboom, hennegras, pitrus en pijpenstrootje. In de overige broedbiotopen komen ze voor in verruigde extensief beheerde percelen, moerassige laagtes, bosaanplant, kapvlaktes, open populierenbos en schaars begroeide oevers bij vennen en retentiebekkens.

Onderzoek 1994-2023
Door natuurherstel vanaf begin jaren negentig zijn de omstandigheden voor de sprinkhaanzanger aanzienlijk verbeterd in Nederweert. Het verspreidingsgebied werd vergroot en het aantal territoria nam toe. Fluctuaties kunnen optreden door wisselende waterstanden, tijdelijk geschikt biotoop en omstandigheden in de Afrikaanse overwinteringsgebieden.
In De Zoom maakt de soort een interessante ontwikkeling door. In dit voorheen open peelrestant met meerdere ondiepe vennen werden in 1963-2002 niet meer dan 0-4 territoria vastgesteld (Bossenbroek & van Bree, 1984; Vossen, 1991). Door verdroging en verruiging verdwenen de meeste watervogels maar ontstonden voor de sprinkhaanzanger juist kansen. In 2003-2023 (1-12) schommelt het aantal en is ze een regelmatige broedvogel. Bij ongewijzigd beheer zal het reservaat verder dichtgroeien, wordt de broedbiotoop minder geschikt en zal het aantal afnemen.
In het Weerterbos ontstond door natuurherstel geschikt biotoop en is een lichte toename vastgesteld. In 1994-2002 (0-1) is ze onregelmatig aanwezig, in 2003-2023 (0-13) wordt ze vrijwel jaarlijks vastgesteld. De uitzonderlijke piek in 2017 (13) is niet goed te verklaren. Sprinkhaanzangers werden toen op plekken gehoord waar ze niet eerder werden waargenomen. Met name de Grashut en aangrenzende laagte richting het Maarheezerveld (7) was goed bezet. In De Zoom (8) werden toen meer territoria vastgesteld dan gemiddeld.
Bij De Banen, Sarsven en de Kwegt was ze tot en met 2012 (1-2) onregelmatig aanwezig. Door venherstel verdwenen geschikte locaties. Vanaf 2013 zijn geen territoria gevonden. Ook in De Kievit is de sprinkhaanzanger een onregelmatige broedvogel en is slechts 4 keer een territorium vastgesteld. In de Mussenbaan worden vanaf 2018 (0-2) onregelmatig territoria geregistreerd. In de overige gebieden gaat het om incidentele vestigingen

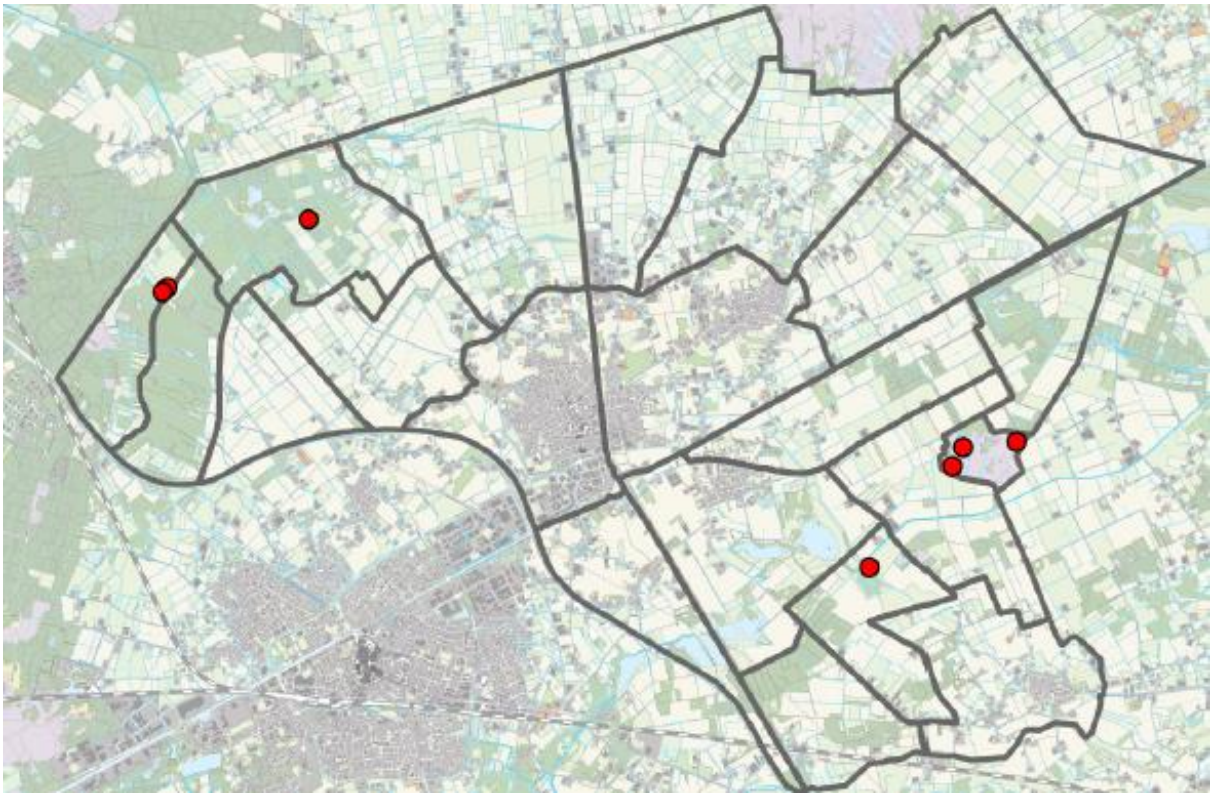

Figuur 240. Sprinkhaanzanger: verspreiding in 2025.

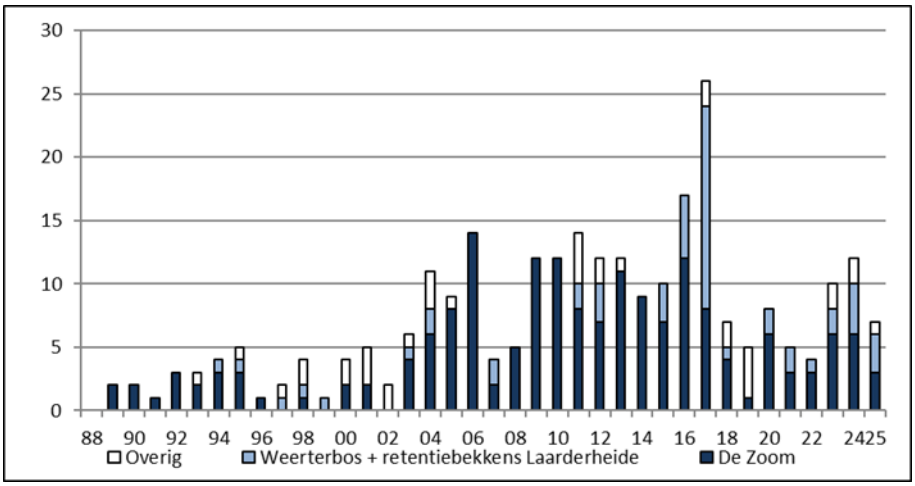

Figuur 241. Sprinkhaanzanger: aantalsontwikkeling in De Zoom in 1988-2025, het Weerterbos inclusief de retentiebekkens Laarderheide en overig Nederweert in 1994-2025.

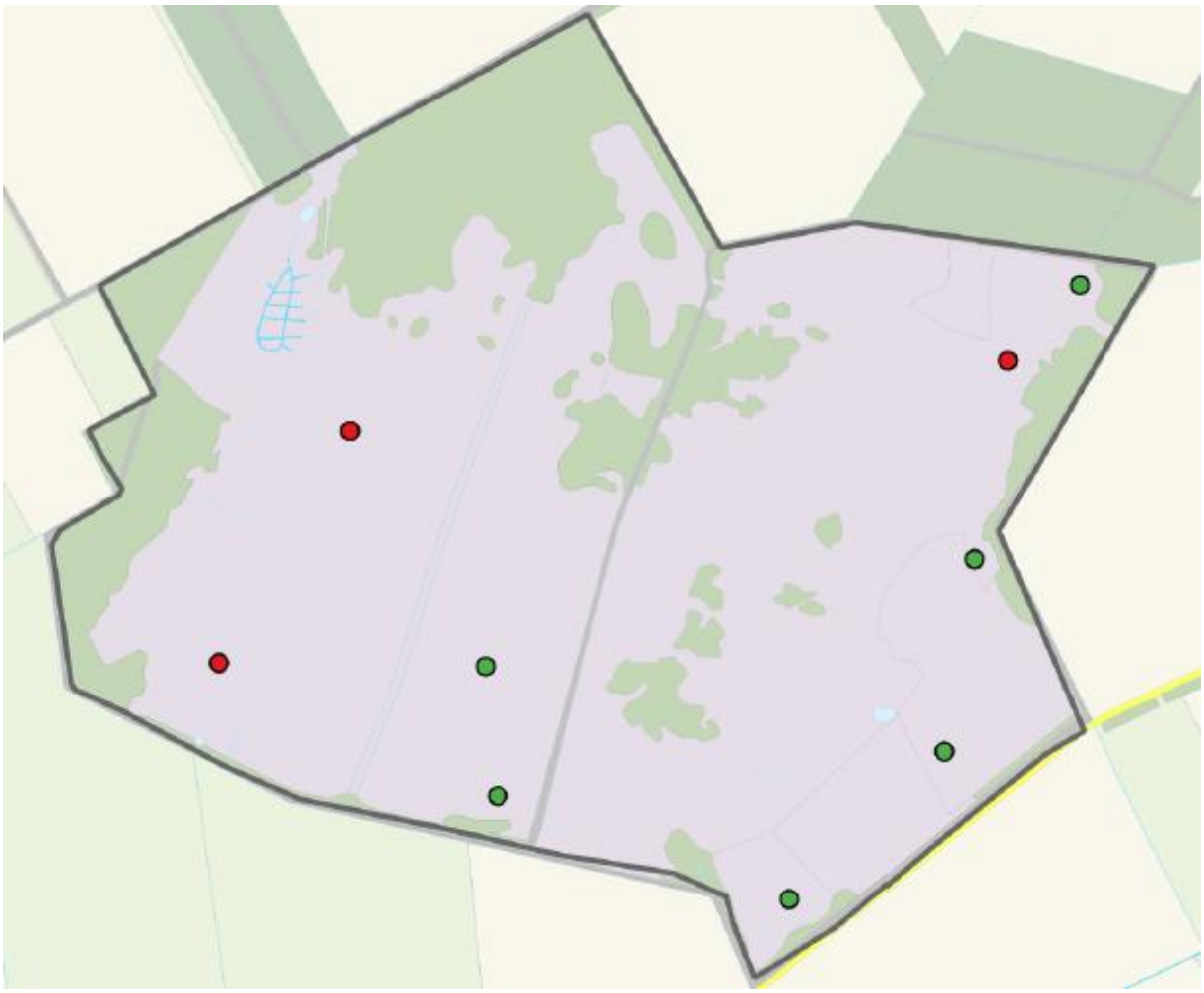

Figuur 242. Sprinkhaanzanger: verspreiding in De Zoom in 2024 en 2025 (hoog waterpeil).

Onderzoek 2024-2025

In 2024 (12) is sprake van een redelijk jaar, 2025 (7) behoort tot een van de mindere seizoenen in de afgelopen 20 jaar. In De Zoom werden respectievelijk 6 en 3 territoria vastgesteld. Door het hoge waterpeil was het centrale deel van het gebied niet geschikt en zochten ze hun toevlucht in de randzone van het reservaat. Jaren met 11-14 territoria worden vanaf 2016 niet meer gehaald. In beide onderzoeksjaren werden de overige territoria vastgesteld in het

Weerterbos (2024: 3; 2025: 3), de Mussenbaan (2024: 2), de retentiebekkens Laarderheide (2024: 1) en Het Vlakwater (2025:1).

Het Vlakwater, Nederweert-Eind, 24 mei 2024 (Thijs Loven).

Rietzanger *(Acrocephalus schoenobaenus)*

Rietzanger, de Kwegt, 4 juni 2025 (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop
Rietzangers hebben een beperkte verspreiding in Nederweert en worden alleen in natuurgebieden vastgesteld. De territoria bevinden zich in rietveldjes, stroken met riet of in rietkragen. In de nabijheid zijn soms wilgenstruwelen aanwezig. In alle gevallen werd gebruik gemaakt van overjarig riet. Gebieden waar territoria worden gevonden zijn de retentiebekkens Laarderheide, vennen In den Vloed, de Grashut, Sarsven, de Leemkuilen, de Schoorkuilen en Mussenbaan.

Onderzoek 1994-2023
De rietzanger is een vrij zeldzame broedvogel in Nederweert. Volgens historische gegevens was ze eind jaren zeventig veel talrijker dan in de onderzoeksperiode. In sommige gebieden werden toen 10 of meer territoria gevonden. Het Weerterbos, de Noordervaart en de

peelrestanten in het zuidoosten van Nederweert waren bekende broedplaatsen. In de periode daarna namen ze landelijk sterk af. Langdurige extreme droogte in overwinteringsgebieden in de Sahel wordt als belangrijkste oorzaak genoemd (Boele *et al.,* 2022). Rietzangers maakten in Nederland een terugtrekkende beweging waarbij het zuiden en oosten grotendeels werden verlaten. In Nederweert wijzigde de status van een regelmatige naar een incidentele broedvogel. Door gunstige omstandigheden in de Sahel trad in de jaren negentig in de westelijke helft van het land herstel op. Dit herstel zet ook na 1995 door. Opvallend is dat de aantallen in Nederland meer toenemen dan op grond van het neerslagpatroon in de Sahel werd verwacht. Mogelijke verklaringen zijn uitbreiding van de broedhabitat door moerasontwikkeling of steeds vroeger terugkerende rietzangers die een tweede legsel produceren. Meer vestigingen van elders door een verschuiving van het verspreidingsgebied in noordelijke richting is ook een mogelijkheid (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2024). In het oosten en zuidoosten van het land is daar overigens weinig van te merken.
In 1994-2002 werd in het onderzoeksgebied slechts één territorium vastgesteld. De omstandigheden waren toen minder gunstig dan in de periode daarvoor. Voormalige broedgebieden als het Weerterbos, landgoed ’t Kruis en De Zoom waren door verdroging en verruiging niet meer geschikt en in De Banen werd tijdens venherstel in 1991-1992 en 1998 veel riet verwijderd.
Na 2002 is in een aantal gebieden op grote schaal venherstel uitgevoerd. Het beheer is gericht op het in stand houden van voedselarme waarden. Desondanks neemt riet in sommige gebieden na enkele jaren toch toe. Dit is het geval bij de vennen aan de Schoordijk, het Sarsven en het Weerterbos. De aanvankelijk ijle rietkragen worden robuuster en delen werden geschikt voor de rietzanger. Dat geldt ook voor de retentiebekkens Laarderheide waar voedselrijk water wordt gebufferd. Hierdoor en door de landelijke toename worden rietzangers in 2003-2023 (0-4) steeds vaker en in een voorzichtig toenemend aantal vastgesteld. In De Banen werd in 2015-2017 opnieuw grootschalig venherstel uitgevoerd en werd vrijwel al het riet verwijderd. Of dat zo blijft zal de toekomst uitwijzen.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden territoria gevonden in de Leemkuilen (1) en de Mussenbaan (1). In 2025 (1) was ze alleen in de Kwegt aanwezig. De aantallen zijn nog steeds laag maar de onafgebroken presentie vanaf 2019 is een aanwijzing dat Nederweert het een en ander te bieden heeft. Dat blijkt ook uit de variatie aan gebieden waar ze gevonden worden. Vanaf 2019 gaat het om 8 verschillende locaties, waarvan een aantal meerdere keren is bezet.

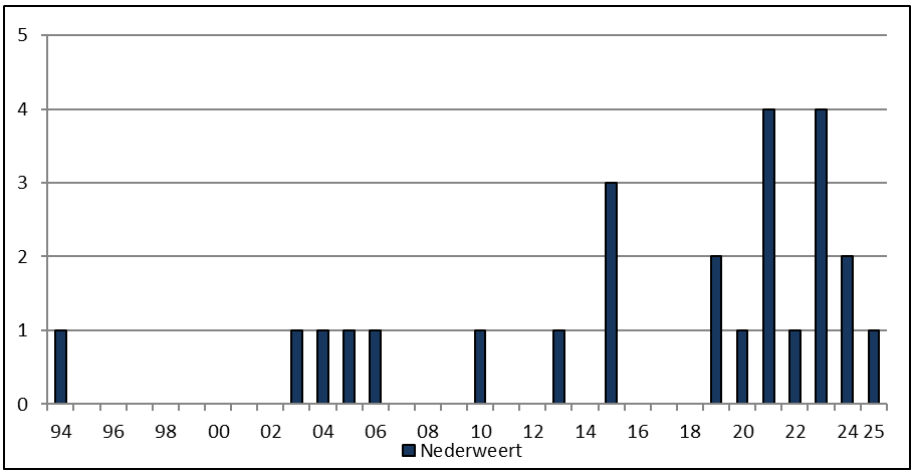

Figuur 243. Rietzanger: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

De Leemkuilen is een van de plekken waar de rietzanger is vastgesteld. Visdijk, Nederweert-Eind, 24 mei 2024 (Thijs Loven).

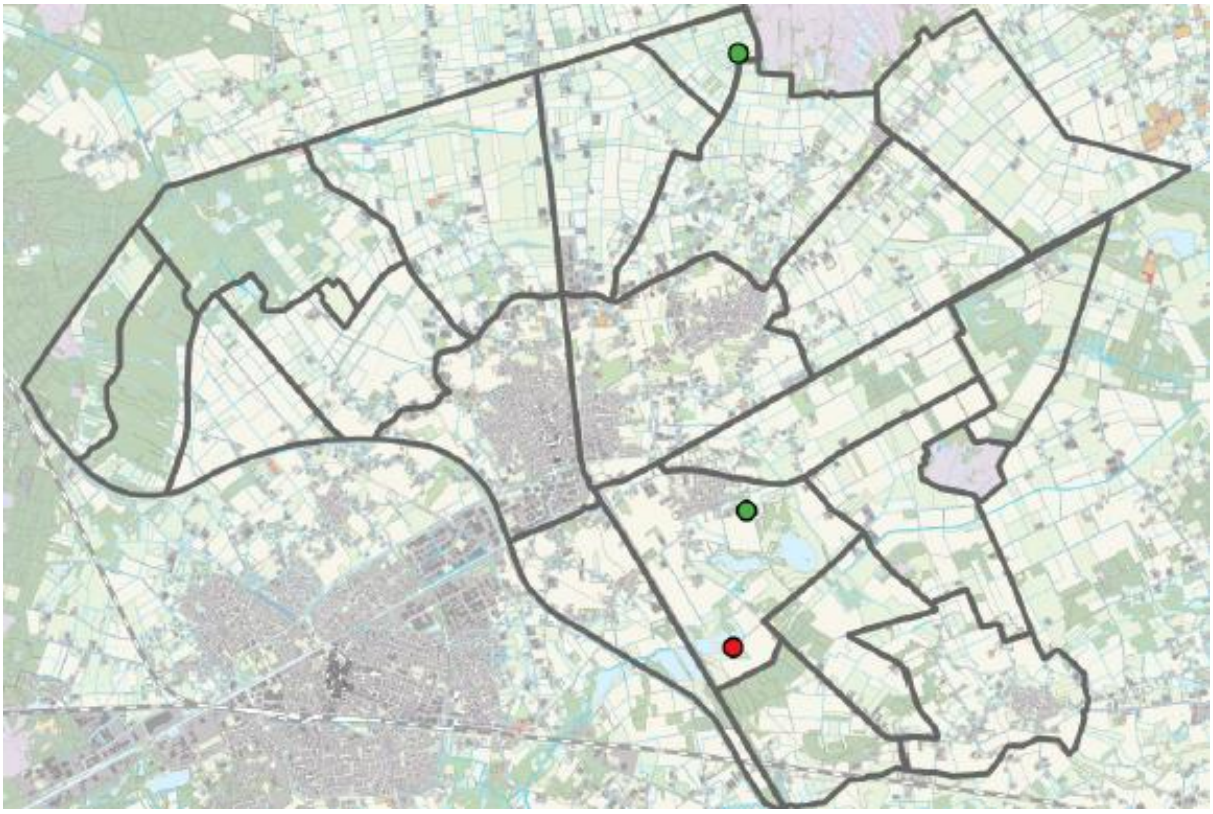

Figuur 244. Rietzanger: verspreiding in 2024 (groene stip) en 2025 (rode stip).

Bosrietzanger *(Acrocephalus palustris)*

Verspreiding en biotoop
De bosrietzanger broedt jaarlijks in een aantal kerngebieden in Nederweert maar kan zich als opportunistische soort ook op tijdelijk geschikte plekken vestigen. Territoria worden gevonden in de buurt van open water, moeras, en open en halfopen cultuurland. Ook in andere biotopen worden onder de juiste omstandigheden territoria gevestigd. Kerngebieden zijn De Kievit, omgeving Mussenbaan, de Schoorkuilen, Tungelroyse Beek, Noordervaart en Kanaal Wessem-Nederweert.
Territoria worden gevonden in verruigde oevers en taluds van de kanalen, retentiebekkens, heringerichte beken, verruigd moeras, jonge bosaanplant, braakliggend terrein, extensief beheerd gras/hooiland, open populierenopstanden, verruigde sloten en wadi's en meer recent ook in akkervogelpercelen. De broedbiotoop is over het algemeen vochtig tot drassig en vrij open. Stevige overjarige ruigtekruiden, struwelen of rietvegetaties zijn belangrijk als nestplaats en zangpost.

Het verruigde slotenstelsel op industrieterrein Pannenweg is geschikt voor bosrietzanger en kleine karekiet. Titaniumstraat, Nederweert, 26 mei 2025 (Thijs Loven).

Onderzoek 1999-2023
In 1991-1992 (provincie Limburg) werden 60 territoria vastgesteld. Vanaf 1999 wordt de soort in het reguliere onderzoek meegenomen. Het aantal territoria (33-89) kan jaarlijks behoorlijk fluctueren. De trend is licht positief.
Het aantal territoria dat is vastgesteld is consequent te laag. Bosrietzangers zijn zeer vroeg in de ochtend actief. In de meeste telgebieden begint het onderzoek een half uur vóór zonsopkomst. Voor de zeer vroege zingende bosrietzanger is dit aan de late kant.
In vergelijking met 1991-1992 zijn de omstandigheden in het voordeel van de bosrietzanger veranderd. Dit is een gevolg van beekherstel, herstel van natte natuur, extensivering van het grondgebruik in natuurgebieden en een minder stringent maaibeheer langs sommige sloten en beken. Droge of natte omstandigheden in het overwinteringsgebied zijn ook van invloed. Omdat bosrietzangers sterk op deze veranderingen reageren is de onzekerheid groot, hoeveel paren zich jaarlijks vestigen. Het verruigde moerasgebied De Kievit is een goed voorbeeld. De

omstandigheden zijn hier vrij constant, maar het aantal territoria laat stevige schommelingen zien met uitersten van 4-21 territoria [figuur 245].

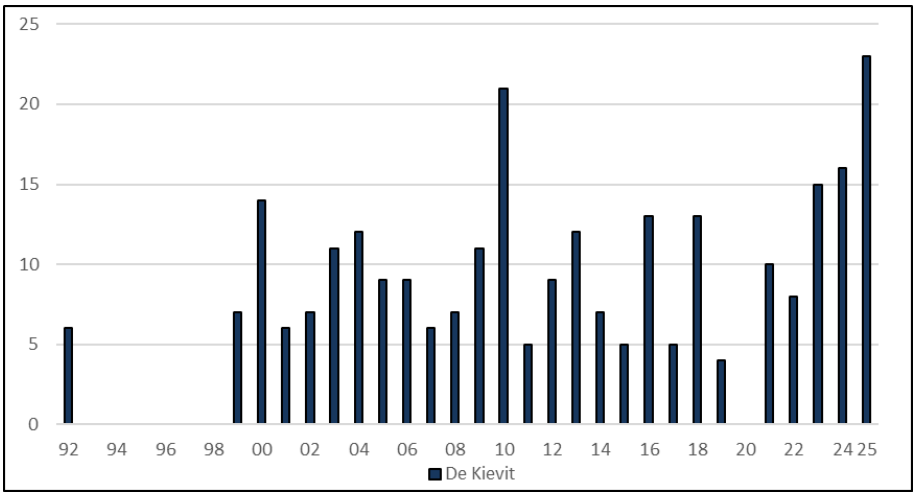

Figuur 245. Bosrietzanger: aantalsontwikkeling in De Kievit en omgeving in 1991 (provincie Limburg) en in 1999-2023. 2020: niet onderzocht.

Voorheen bosrietzangerarme broedgebieden als de Mussenbaan en Tungelroyse Beek behoren inmiddels tot de kerngebieden. De Mussenbaan is van intensief agrarisch gebruik getransformeerd naar een extensief beheerd gebied met een verhoogde grondwaterstand. De biotoop werd geschikt door de opkomst van bermstruwelen, ruigtekruiden en het beheren van akkervogelpercelen.

Akkervogelperceel in de Mussenbaan. 11 juli 2021 (Thijs Loven).

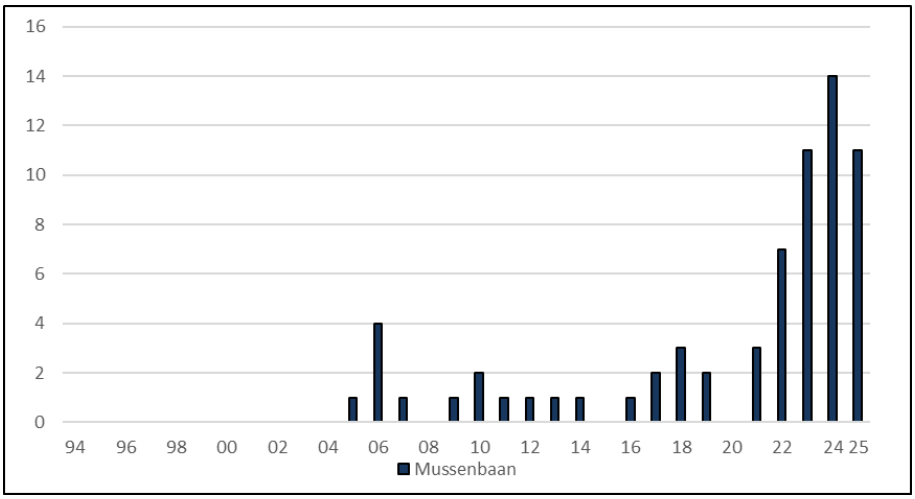

Figuur 246. Bosrietzanger: aantalsontwikkeling in de Mussenbaan in 1999-2025.

Beekherstel van de Tungelroyse Beek was eveneens zeer gunstig. Langs de voorheen rechtgetrokken beek werd vóór 2009 nauwelijks een bosrietzanger vastgesteld. Door herinrichting met meanders, brede oevers en de opkomst van struwelen en ruigtekruiden werd het traject in korte tijd het beste broedgebied van Nederweert. Door vegetatiesuccessie werden delen te ruig en ongeschikt en nam het aantal iets af. Ongunstig en ongewenst is het klepelen van oeverdelen in de broedtijd van deze laat broedende soort

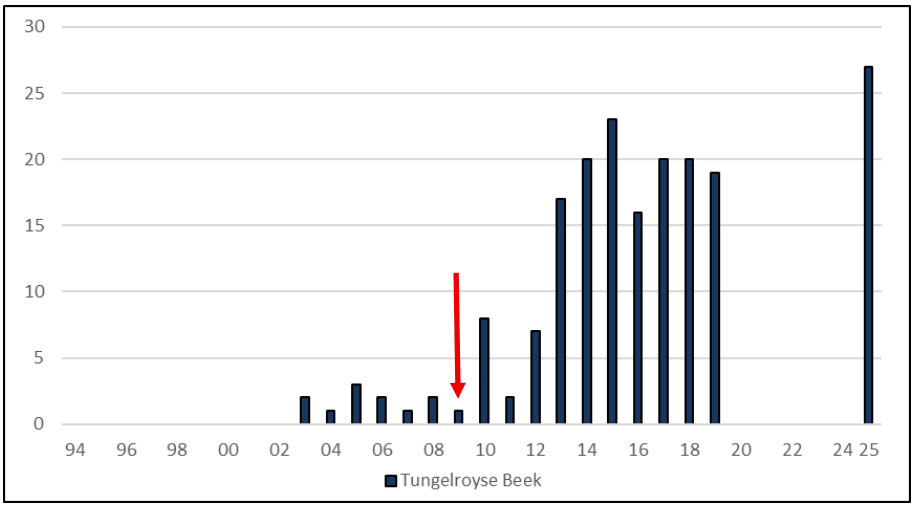

Figuur 247. Bosrietzanger: aantalsontwikkeling in de Tungelroyse Beek in 1999-2019 en in 2025 in relatie tot beekherstel in 2009 (rode pijl).

Grootschalig venherstel heeft een bescheiden effect op de bosrietzanger. De oevers zijn in de regel te nat en jaarlijks wordt gefaseerd gemaaid om de gewenste omstandigheden voor de bijzondere flora te behouden.
Braakliggend terrein heeft tijdelijk een grote aantrekkingskracht. Fraaie voorbeelden zijn een akker in de Kruisvennen (1999-2010: maximaal 9) en braakliggend industrieterrein op de Pannenweg (2000-2004: maximaal 7).

Onderzoek 2024-2025
De bosrietzanger zit momenteel in een goede fase. Een goed jaar in 2023 (121, deels geschat) werd gevolgd door 2 jaren waarin het aantal opnieuw naar boven werd bijgesteld (2024:150, deels geschat; 2025: 174). Het record in 2025 was meer dan een verdrievoudiging ten opzichte van 1999 (50). In de meeste kerngebieden werden meer territoria gevonden dan in andere jaren. De flinke toename is landelijk vanaf 2020 al opgemerkt. Nederweert loopt enkele jaren

achter maar corrigeert de achterstand in 2023-2025. Vermoedelijk is de opmars een gevolg van goede omstandigheden in de overwinteringsgebieden.
Een klein, maar steeds groter aantal wordt vastgesteld in percelen met akkervogelbeheer. In 2025 ging het om circa 15-20 territoria. Het industrieterrein Pannenweg werd vanaf 2020 niet onderzocht. Bosrietzangers werden tijdens de ontwikkeling van het gebied in braakliggende percelen gevonden (2006: 9). Het terrein is praktisch vol gebouwd maar biedt nieuwe kansen in ruigte langs een slotenstelsel en in een aangrenzend retentiebekken [figuur 249]. Langs de Tungelroyse Beek (27), Neerpeelbeek (6), in De Kievit (23) en inde Grashut (10) werden nieuwe records gevestigd. De enige dissonant was de Noordervaart. Hier werden in 2025 (6) veel minder territoria geregistreerd dan in 2024 (14) [figuur 250]. De soms grote verschillen langs de kanalen is een terugkerend patroon en deels terug te voeren op het beheer.

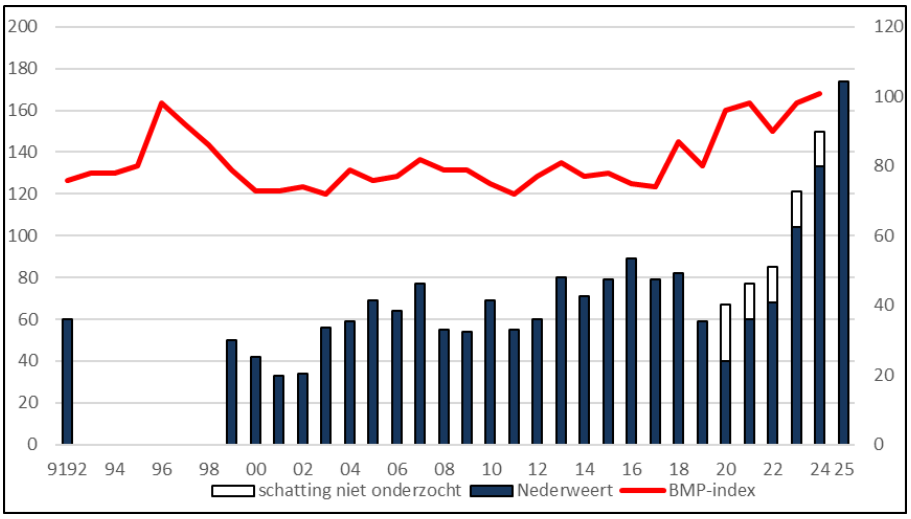

Figuur 248. Bosrietzanger: aantalsontwikkeling in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 1999-2025.

Figuur 249. Bosrietzanger: verspreiding op industrieterrein Pannenweg in 2019 (groene stip en 2025 (rode stip).

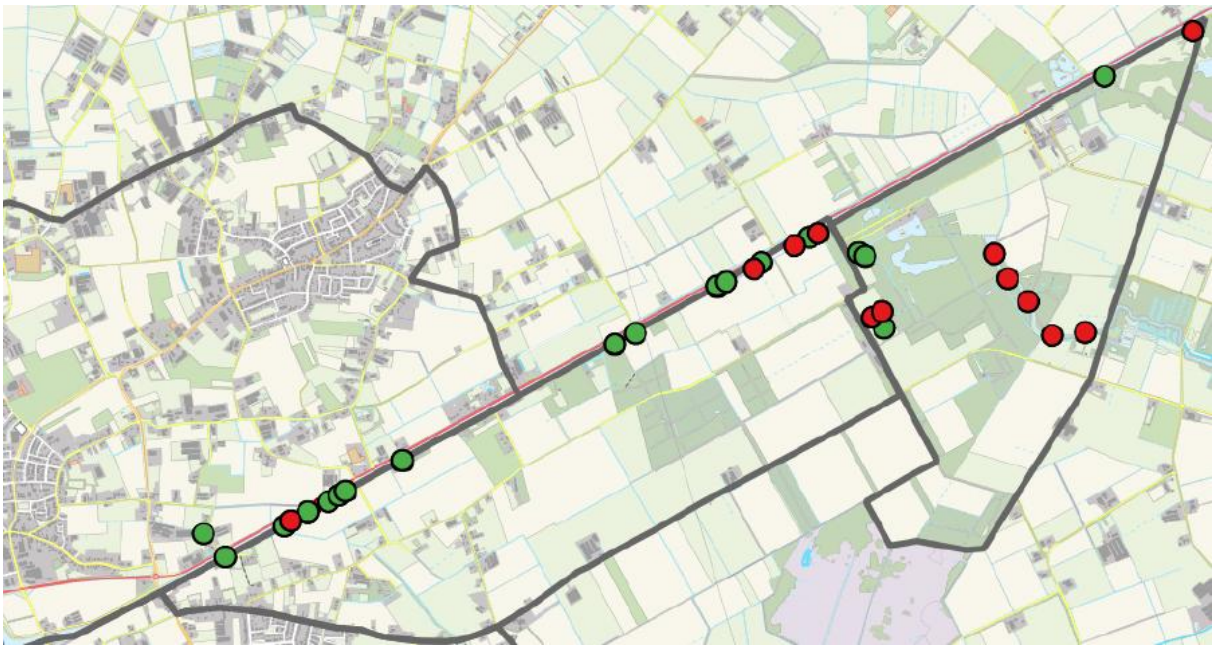

Figuur 250. Bosrietzanger: verspreiding langs de Noordervaart in 2024 (groene stip) en 2025 (rode stip).

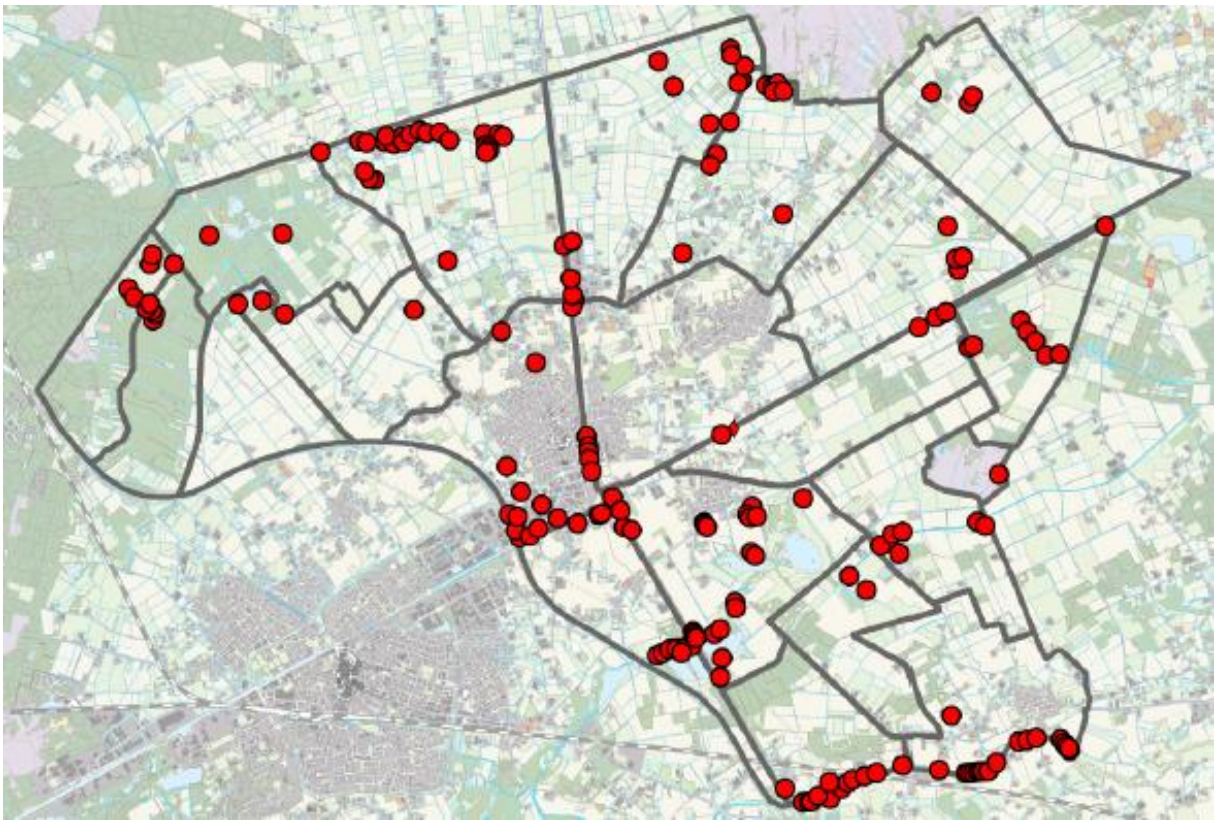

Figuur 251. Bosrietzanger: verspreiding in 2025.

Kleine karekiet *(Acrocephalus scirpaceus)*

Kleine karekiet, de Kwegt, 21 juni 2025 (Meinse van der Velde).

Verspreiding en biotoop
De kleine karekiet heeft het verspreidingsgebied vanaf 1999 flink uitgebreid. Deze uitbreiding vond plaats door herstel van natte natuur, veranderingen in het waterbeheer en minder intensief maaien van slootkanten. Territoria worden vastgesteld langs de kanalen, vennen, laagtes, verruigd moeras en retentiebekkens. Plassen, visvijvers, sloten en beken worden ook bezet.
Overjarig riet heeft de voorkeur, maar ook in eenjarig riet kunnen flinke aantallen worden vastgesteld. Kleine karekieten die eind april/begin mei terugkeren zijn aangewezen op overjarig riet. Hoeveel overjarig riet aanwezig is, is op hoofdlijn afhankelijk van het maaibeleid van Rijkswaterstaat (de kanalen) het waterschap (sloten, beken, retentiebekkens) en terreinbeheerders (vennen en laagtes)
Eenjarig riet is, afhankelijk van de temperatuur in het voorjaar, pas in een later stadium geschikt om het nest te bevestigen. Voor de bevestiging van het nest mag de rietkraag niet te ijl zijn. Ze prefereren puur in water staand riet boven rietkragen vermengd met ruigtekruiden en struwelen of tegen bosranden. In natuurgebieden met heidevennen en laagtes wordt naar voedselarme waarden gestreefd en is de rietkraag over het algemeen ijler dan in voedselrijke wateren.

Onderzoek 1999-2023
De aantalsontwikkeling van de kleine karekiet wordt grotendeels bepaald door veranderingen in de broedbiotoop, de omstandigheden in de overwinteringsgebieden en het broedsucces in het voorafgaande jaar (Boele *et al.,* 2023). De grafiek met het overzicht voor heel Nederweert, verhult de veranderingen die in de broedgebieden plaatsvonden en nog steeds plaatsvinden [figuur 259]. De belangrijkste ontwikkelingen per habitat worden beschreven:
1) Verruigd moeras. De Zoom wordt door verdroging en verruiging steeds minder aantrekkelijk. In dit vroeger voedselarme open hoogveenrestant was oorspronkelijk geen geschikt broedhabitat beschikbaar. Door externe omstandigheden werd het gebied voedselrijker en geschikt door de opkomst van rietveldjes en rietkragen (1964-1975: 2-8; 1988-2003: 5-16) (dagboek Jo van Bree, Vossen 1991, www.natuurgegevensprovincielimburg.nl). Door verdroging en verruiging werd het riet verdrongen en daarmee ook het leef- en broedgebied van de kleine karekiet (2004-2023: 0-9).

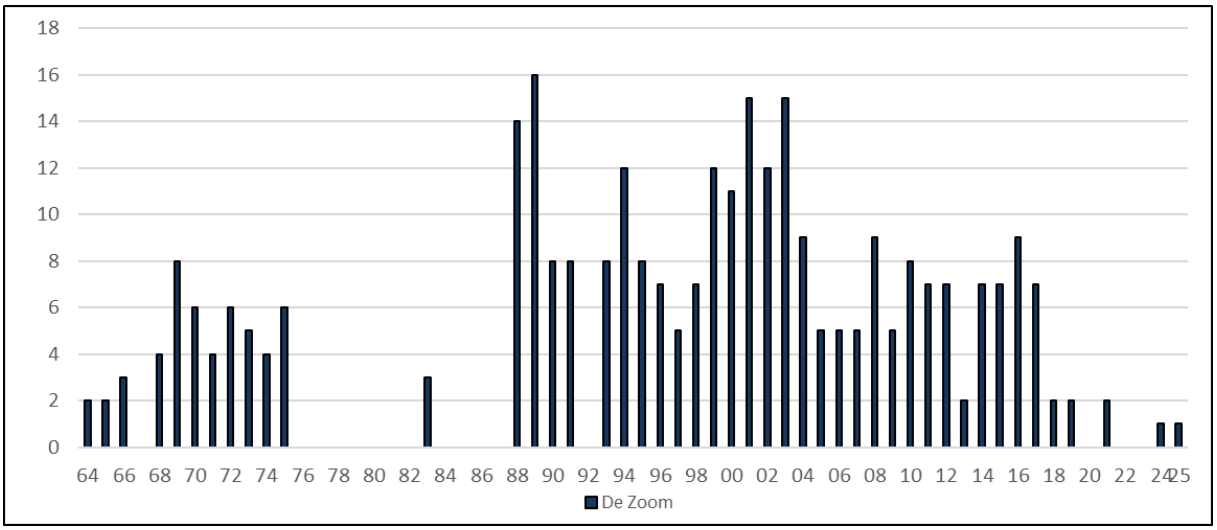

Figuur 252 . Kleine karekiet: aantalsontwikkeling in De Zoom in 1964-1975, 1983, 1988-1991 en in 1993-2025. In 1976-1982, 1984-1987 en 1992 soort vermoedelijk aanwezig maar aantal onbekend.

De Kievit en omgeving is door de aanvoer van voedselrijk water eveneens sterk verruigd. Omdat de oevers langs de beek deels worden gemaaid blijven de omstandigheden min of meer constant (1994-2018: 28-35; 2019-2022: 15-17; 2023: 31). Een deelverklaring voor de tussentijdse terugval rond 2019 is toe te schrijven aan tijdelijk intensiever maaien langs een klein deel van de beek.
2) Venherstel in verruigde heidevennen. In 1991 (provincie Limburg) was in De Banen (92) en in het Sarsven (46) een grote populatie present. De voorheen voedselarme vennen werden door invloeden van buitenaf steeds voedselrijker en waren omzoomd door een brede overjarige rietkraag; een ideaal broedbiotoop voor de kleine karekiet.
Tijdens natuurherstel in De Banen in 1992 en in 1998 werd voedselrijke bagger verwijderd en de oeverzone deels opgeschoond. Door de voedselarme omstandigheden takelden de overgebleven rietfragmenten af en werd de structuur ijler. In die periode nam ook de grauwe gans flink toe en heeft vraat het proces waarschijnlijk versneld. De Banen (1999-2014) en het Sarsven (1999-2008) blijken destijds onvoldoende onderzocht om de ontwikkeling te kunnen weergegeven. Na het laatste venherstel in 2015-2017 was riet beperkt tot een geïsoleerd ven ten noorden van het grote ven. In 2018-2023 (0-4) worden in De Banen maar weinig territoria gevonden.

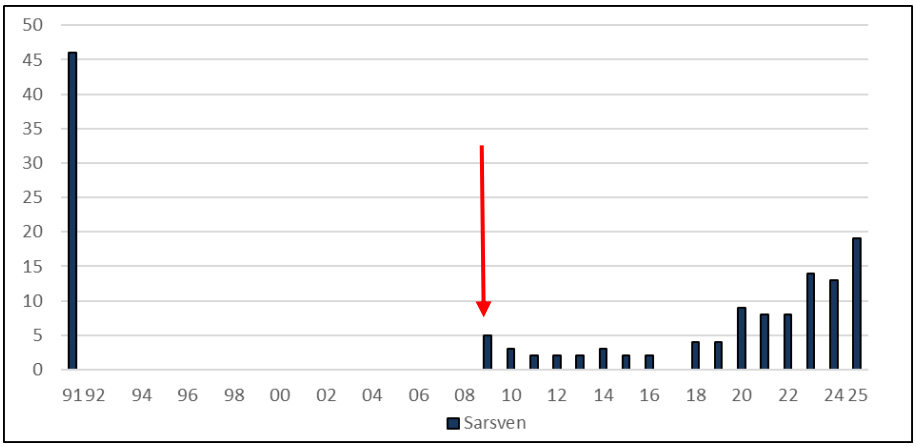

Figuur 253. Kleine karekiet: aantalsontwikkeling Sarsven in 1991 (provincie Limburg) en 2009-2025 in relatie tot venherstel in 2009 (rode pijl).

In het Sarsven is tijdens het venherstel in 2009 vrijwel al het riet verwijderd. Na enkele jaren kwam in de oeverzone plaatselijk een ijle rietvegetatie tot ontwikkeling. Vanaf 2020 vermeerdert het riet zich snel en wordt de rietkraag dichter en geschikt voor de kleine karekiet (2009-2019: 0-5; 2020-2023: 8-14). De toename van riet duidt op voedselverrijking in een ven waar naar voedselarme waarden wordt gestreefd. De oorzaak is een te hoog peil in de naastgelegen beek en een beverfamilie die door het bouwen van dammen en graafwerk voor infiltratie van voedselrijk water zorgt (mededeling Carlo van Seggelen).
3) Venherstel in voormalige vennen en laagtes. In de jaren twintig werd de Schoorkuilen gedempt met zand afkomstig van het uitgegraven Kanaal Wessem-Nederweert. In 2007-2017 vond venherstel plaats en werd het gedumpte zand tot op de oude venbodems afgegraven. Beken met voedselrijk water rondom de vennen werden verlegd.
Het deelgebied Schoordijk bestaat uit 2 vennen. De oevers van het ven tussen de weg Schoordijk en het Kanaal Wessem-Nederweert zijn met uitzondering van de zuidelijke oever begroeid met een ijle tot dichte rietkraag Bij de oevers van het ven tussen de autosnelweg A2 en de Schoordijk staat riet in de oever langs deze weg. De overige oevers worden beheerd als vochtige heide of zijn deels begroeid met struwelen en bos. Het aantal territoria neemt hier toe (2007-2016: 0-6; 2017-2023: 7-14) .
Het ven de Kwegt is minder geschikt. Een groot deel van de oeverlengte wordt als vochtige heide beheerd. Door opkomst van wilg en minder voedselrijke omstandigheden verdween steeds meer riet en nam het aantal territoria af (2008-2017: 1-12; 2018-2023: 4-8).

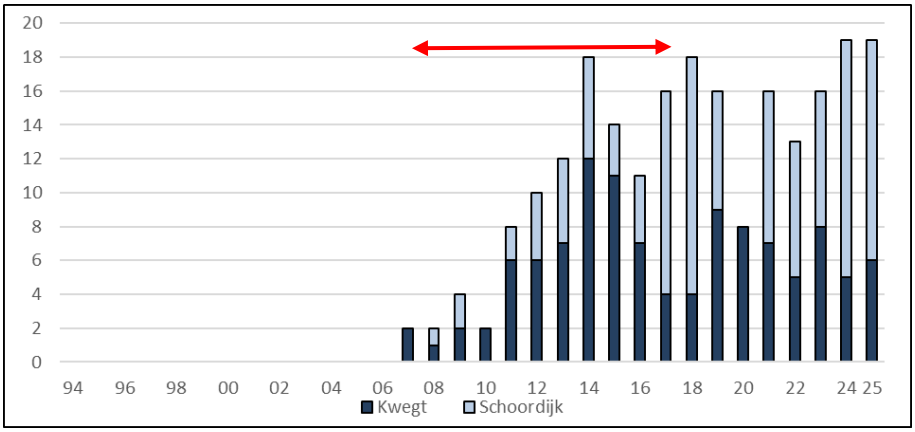

Figuur 254. Kleine karekiet: aantalsontwikkeling in de Kwegt en Schoordijk in 2007-2025 in relatie tot venherstel in 2007-2017 (rode balk). Vennen Schoordijk 2020 niet onderzocht.

In het Weerterbos was in de jaren negentig amper geschikt biotoop aanwezig. In 1992 (provincie Limburg) werden in het bosgebied slechts 3 territoria gevonden. In 1997 (1) en 1998 (3) was het aantal nog steeds laag. Door natuurherstel in de periode daarna kwam hier verandering in.
In 1998-2012 werden dichtgegroeide vennen uitgebaggerd en laagtes in voormalige landbouwgronden afgegraven. De waterhuishouding werd in delen van het Weerterbos verbeterd door stuwen te plaatsen en sloten te dempen of af te dammen. Door vernatting kwam in sommige populierenbossen riet tot ontwikkeling. In dezelfde periode werd riet in de Oude Graaf en de Rosveldlossing minder intensief gemaaid. Door de grote verscheidenheid aan biotopen is de dynamiek in het Weerterbos groot en kan het aantal territoria per locatie behoorlijk fluctueren; gebieden worden geschikter, tijdelijk geschikt, of ongeschikt.
Het aantal territoria nam voor het hele bosgebied eerst toe (1999-2015: 6-30) om daarna geleidelijk af te nemen (2016-2023: 26-18) [figuur 255]. Hoe de rietvegetatie zich gaat ontwikkelen is onzeker. Bij de vennen In den Vloed neemt het areaal toe, maar zijn hele stukken (nog) te ijl en ongeschikt. Bij hoge waterstanden wordt voedselrijk water vanuit omringende bossen naar de vennen aangevoerd en via een stuw weer afgevoerd. Of dit voldoende is om de vennen voedselarm te houden zal de toekomst uitwijzen.

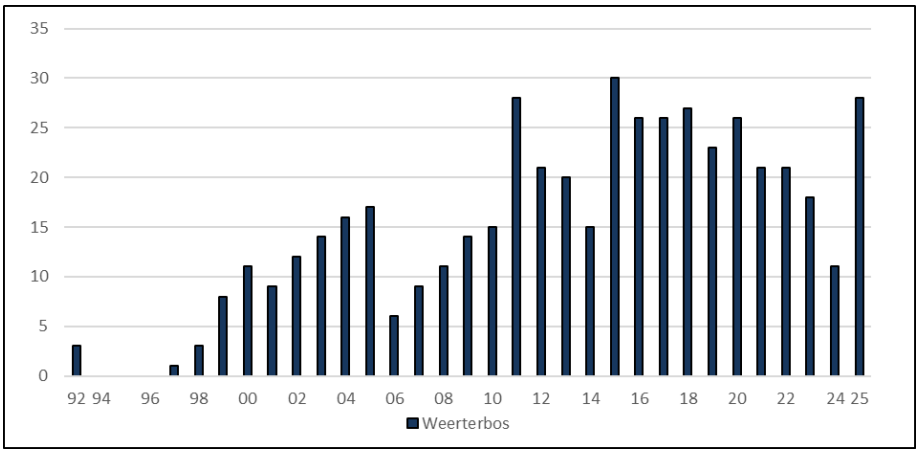

Figuur 255. Kleine karekiet: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1992 (provincie Limburg) en in 1997-2025.

4) De kanalen. De drie kanalen tekenen zich af als een karekietenlint in het landschap van Nederweert. De oevers van de Zuid-Willemsvaart zijn door verhoogde taluds, harde oeverbeschoeiing en struweelvorming grotendeels ongeschikt. De meeste territoria worden in de naastgelegen sloten gevonden. Op het traject tussen de autosnelweg A2 op de grens met Weert en Sluis 13 te Someren worden 10-19 territoria vastgesteld.

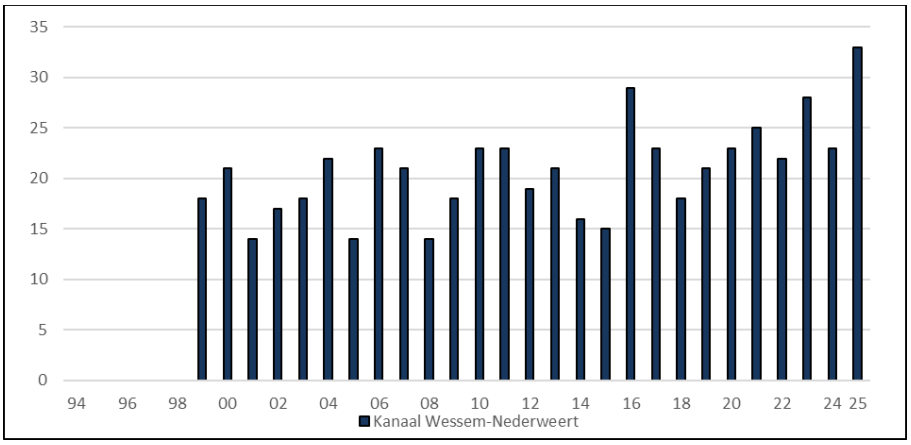

Figuur 256. Kleine karekiet: aantalsontwikkeling Kanaal Wessem-Nederweert in 1999-2023.

Het Kanaal Wessem-Nederweert is een belangrijk broedgebied. Het aantal territoria wordt bepaald door de natuurvriendelijk ingerichte oostelijke oever. Deze oever heeft een flauw oplopend talud en is in tegenstelling tot de beschoeide westelijke oever niet beschoeid. Het kanaal werd in de tijdreeks steeds aantrekkelijker wat zich vertaald in een positieve trend (1999-2015: 14-23; 2016-2023: 18-29).
De Noordervaart wordt aan beide zijden geflankeerd door een rietkraag en is een belangrijk broedbiotoop in Nederweert. Door verruiging met brandnetel, braam en akkerwinde zijn sommige stukken minder geschikt. Het riet langs de Noordervaart wordt in de winter gemaaid. Jaarlijks zijn er verschillen in de lengte die niet wordt gemaaid. Het is aannemelijk dat dit beheer van invloed is op het aantal gevonden territoria (1999-2007: 39-57; 2008-2018: 21-46; 2019-2023: 40-49).

5) Herinrichting van beken. In het onderzoeksgebied is beekherstel uitgevoerd in de Neerpeelbeek en de Tungelroyse Beek. Vóór de herinrichting van de Tungelroyse Beek was ze meer af- dan aanwezig (1999-2009: 0-3). Na de herinrichting in 2009 kwam steeds meer riet tot ontwikkeling en nam het aantal territoria toe (2009-2012: 1-6; 2013-2019: 14-27). In 2020-2023 (6-9) werd alleen het traject tussen het Kanaal Wessem-Nederweert en de Ellerweg onderzocht. In 2014-2019 waren daar 8-16 territoria aanwezig.

Langs de Neerpeelbeek kwam na de oplevering riet beschikbaar. Door de opkomst van wilg is het meeste riet verdrongen en worden minder territoria gevonden (2012-2017: 1-9; 2018-2023: 6-0).

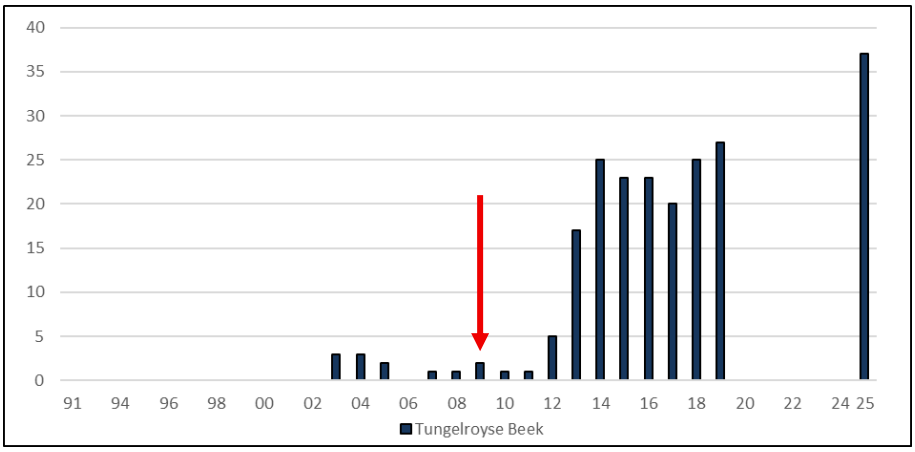

Figuur 257. Kleine karekiet: aantalsontwikkeling langs de Tungelroyse Beek in 1994 (provincie Limburg) en in 1999-2019 en 2025 in relatie tot beekherstel in 2009 (rode pijl).

6) Aanleg retentiebekkens. In de onderzoeksperiode werden enkele retentiebekkens aangelegd. Het bekken langs de Eindhovense Baan (2003) en de bekkens op de Laarderheide (2012) zijn belangrijk voor de kleine karekiet. De bekkens bevatten voedselrijk water. Op beide locaties zijn oeverdelen begroeid met riet. Bij de Eindhovense Baan werd in 2011 een maximum van 14 territoria vastgesteld. In 2012-2022 ligt het aantal tussen de 2-11 territoria. De aantallen liggen op een lager niveau door de opkomst van dicht wilgenstruweel en beheersmaatregelen om het bekken open te houden.

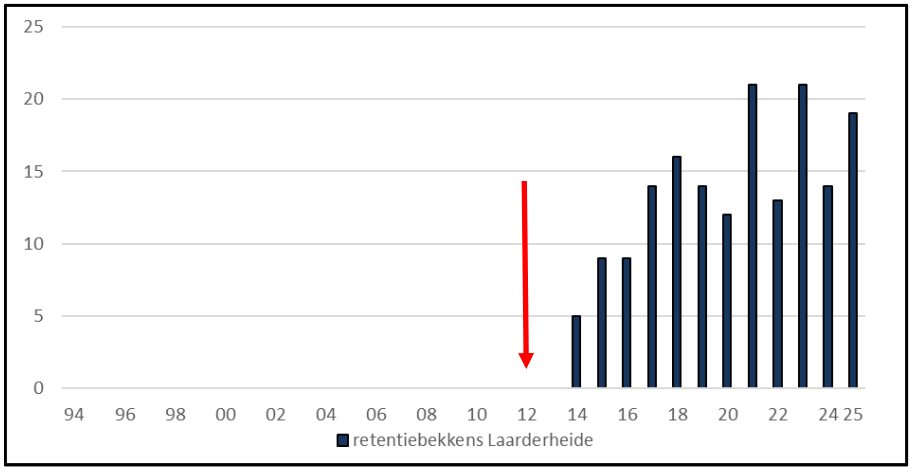

Figuur 258. Kleine karekiet: aantalsontwikkeling retentiebekkens Laarderheide in 2012-2025 in relatie tot de oplevering in 2012 (rode pijl).

De retentiebekkens op de Laarderheide zijn verdeeld in 4 compartimenten met verschillende waterniveaus. De bekkens worden doorsneden door de Rosveldlossing. De hoeveelheid riet verschilt per compartiment. Vanaf de oplevering in 2012 is het beheer extensief. Mede hierdoor zijn de bekkens een belangrijk broedgebied voor water- en moerasvogels. In 2012 en 2013 was amper riet aanwezig en ontbrak de soort. In 2014-2023 (5-21) worden omstandigheden gunstiger en neemt het aantal toe. De dip in 2022 is te verklaren door het deels maaien van een brede overjarige rietkraag. Deze ingreep was noodzakelijk na een illegale lozing in de beek.

Langs een buffer in het voedingskanaal wordt jaarlijks gebroed. Wessemerdijk, Roeven, 26 mei 2025 (Thijs Loven).

7) Overige gebieden. Het cultuurland en de bebouwde gebieden zijn van geringe betekenis. Een enkele karekiet broedt in een rietfragment langs een sloot, op een oude vuilstort, vijver of in een wadi op een industrieterrein of woonwijk. Permanent watervoerende en rechtgetrokken beken zijn van geringe betekenis. Op plaatsen waar minder intensief wordt gemaaid zijn mogelijkheden zoals langs de Oude Graaf, Rosveldlossing, Einderbeek en Visschensteert.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 (219, deels geschat) lag het aantal territoria op een iets lager niveau dan gemiddeld in de afgelopen 10 jaar. In 2025 (330) werd het onderzoeksgebied volledig onderzocht en werd het record uit 2023 (255, deels geschat) verpulverd. Gebieden met meer territoria dan in andere jaren waren het Weerterbos (28), De Kievit en omgeving (46), de 3 kanalen (100) het Sarsven (19) en de Tungelroyse Beek (35).

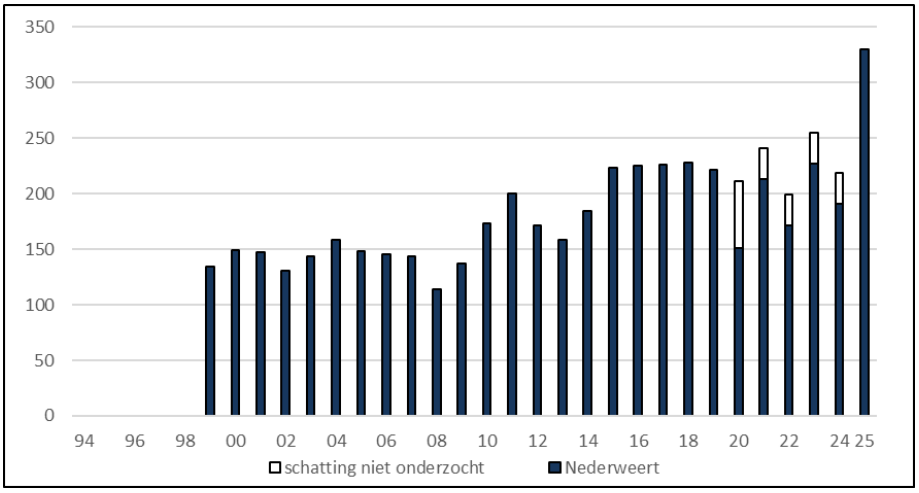

Figuur 259. Kleine karekiet: aantalsontwikkeling in 1999-2025.

Opvallend is de ontwikkeling op industrieterrein Pannenweg (12). Territoria werden vastgesteld in een retentiebekken langs de autosnelweg en in sloten op het industrieterrein gevonden. In de overige kerngebieden lag het aantal ongeveer op het niveau van andere jaren. De zeer gunstige weersomstandigheden tijdens het broedseizoen en mogelijk goede omstandigheden in de overwinteringsgebieden zijn aannemelijke argumenten voor het hoge aantal.

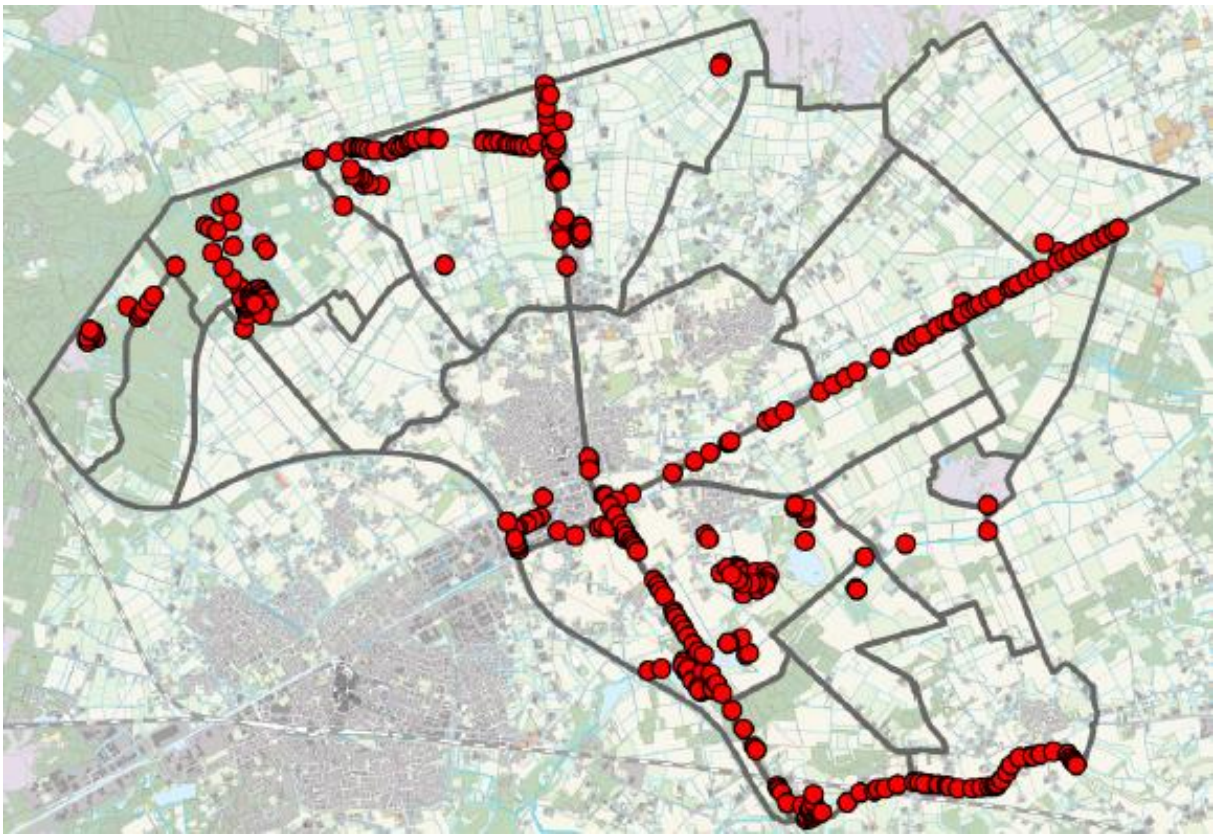

Figuur 260. Kleine karekiet: verspreiding in 2025.

Grote karekiet *(Acrocephalus arundinaceus)*

Verspreiding en biotoop
De grote karekiet is een incidentele broedvogel in Nederweert. De verspreiding bleef beperkt tot de vennen langs de Schoordijk, de Kwegt, een laagte in de Mussenbaan en de retentiebekkens op de Laarderheide. Alle territoria werden in overjarig riet gevonden.

Onderzoek 1994-2023
Nederweert was in het verleden voor Limburgse begrippen een belangrijk broedgebied met in sommige jaren enkele tientallen territoria. Belangrijke broedgebieden waren De Kievit, De Banen, het Sarsven, De Zoom, de Noordervaart tussen Ospel en Meijel, het Kanaal Wessem-Nederweert en de karpervijvers bij Stokershorst. In 1950 werd de Nederlandse populatie op 5000 territoria geschat. Door de achteruitgang van de broedbiotoop nam het areaal waterriet sterk af en daarmee ook de grote karekiet. In 2023 wordt de landelijke populatie op niet meer dan 135-150 territoria geschat (Boele *et al.,* 2024). In de oostelijke en zuidoostelijke helft van het land zijn ze vrijwel weggevaagd. De kans op een vestiging in Nederweert is daarom klein. In 2017 werd van 20 mei - 21 juni een territorium bezet bij de vennen langs de Schoordijk. Het mannetje was vermoedelijk ongepaard. In 2021 werden liefst 4 territoria in Nederweert vastgesteld. In de Mussenbaan werd met zekerheid gebroed en de jongen werden geringd (mededeling Frank Meeuwissen). Bijzonder waren 2 vestigingen bij de retentiebekkens Laarderheide. De vogels zongen in een brede rietkraag in de Rosveldlossing en werden

waargenomen van 9 mei - 30 mei en van 9 mei - 2 juli (waarneming.nl). Ook bij de Schoordijk werd toen wederom een zingend mannetje ontdekt. Dit exemplaar was aanwezig van 7 mei - 19 juni (waarneming.nl).

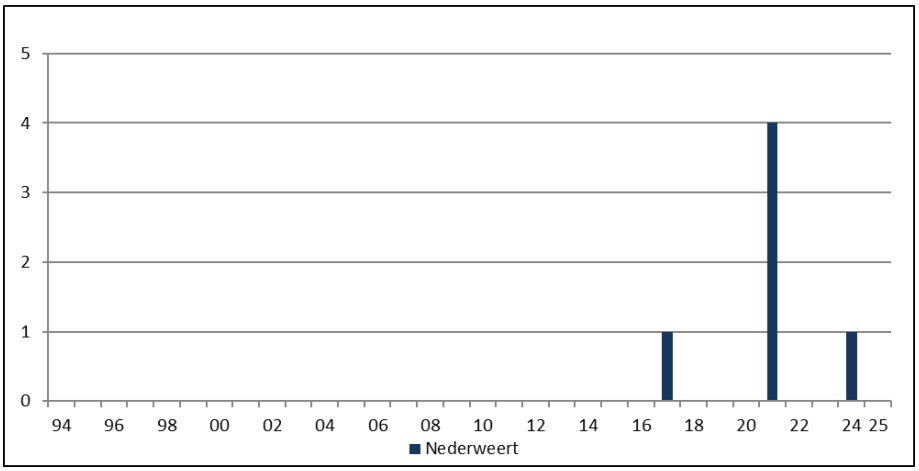

Figuur 261. Grote karekiet: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

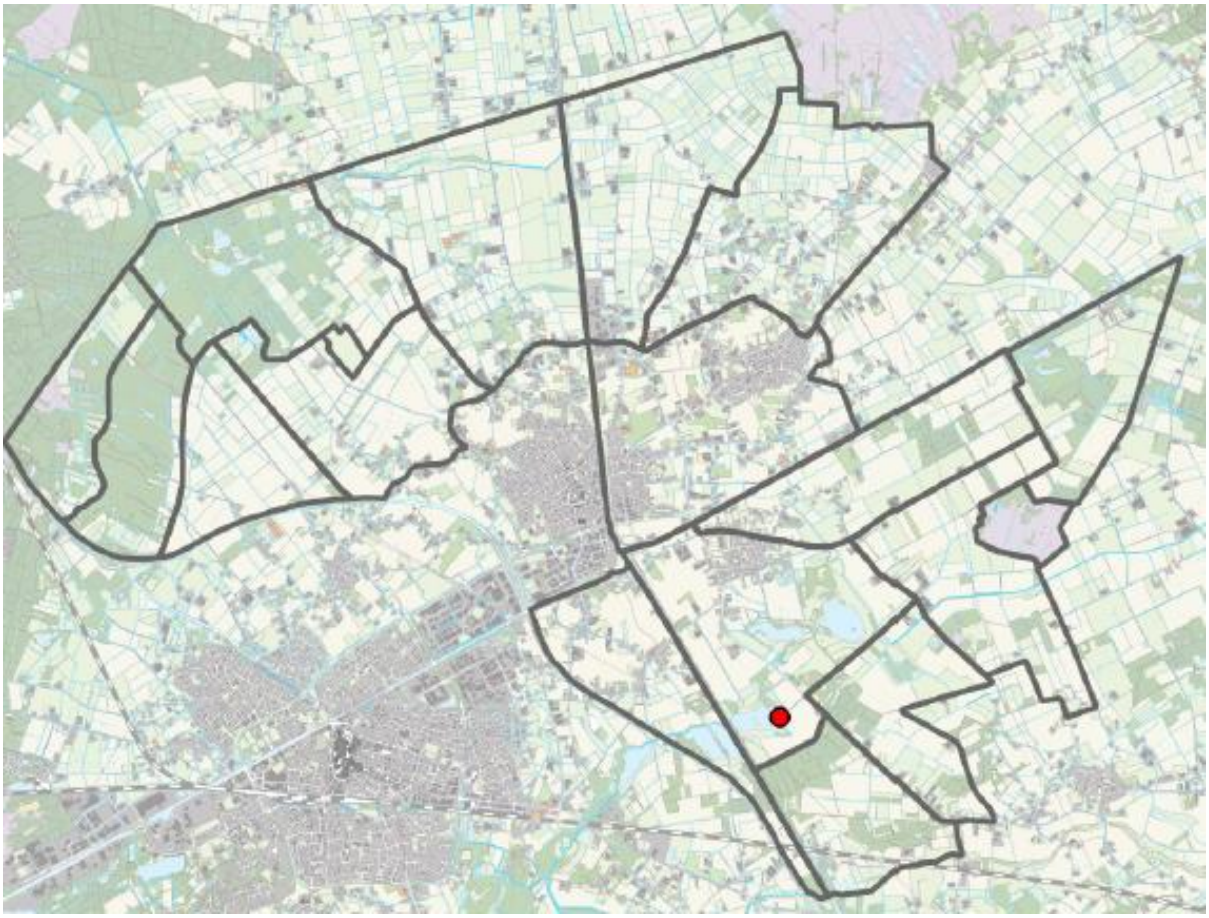
Figuur 262. Grote karekiet: verspreiding in 2024.

Onderzoek 2024 -2025
In 2024 werd een territorium vastgesteld bij de Kwegt. Ook bij dit exemplaar ging het vermoedelijk om een ongepaarde vogel. Het mannetje werd hele dagdelen zingend gehoord en was van 16 mei - 2 juli aanwezig (waarneming.nl).
De territoria in 2017, 2021 en 2024 bevonden zich in biotopen die na natuurherstel beschikbaar kwamen. De vestigingen zijn niet helemaal toevallig. 2018 was landelijk in een reeks van

tientallen jaren een historisch dieptepunt met vermoedelijk minder dan 100 territoria. In de jaren daarna vindt voorzichtig herstel en stabilisatie plaats. Beschermingsmaatregelen zoals het aanleggen van stromingsriet speelt een rol (Boele *et al.,* 2025). In vergelijking met de landelijke verspreiding in 2013-2015 is het verspreidingsgebied in 2021-2023 vergroot en worden in het zuidoosten van het land aanzienlijk meer territoria gevonden (stats.sovon.nl).

Braamsluiper *(Sylvia curruca)*

Braamsluiper, 20 april 2025 (Huub Janssen).

Verspreiding en biotoop
Braamsluipers hebben een beperkte verspreiding in Nederweert. De meeste territoria worden gevonden in de omgeving van de woonkernen (Nederweert, Budschop, Ospel) en in het kleinschalige agrarisch bebouwde gebied daaromheen. In halfopen en open cultuurland worden weinig territoria bezet. In bos is ze na 2006 niet meer vastgesteld. Favoriete broedlocaties zijn grote tuinen met beuken- of laurierhagen en houtwallen en erfbeplantingen met een dichte ondergroei. Territoria worden ook gevonden in (braam)struwelen en aanplant van boomkwekerijen.

Onderzoek 2002-2023
De braamsluiper wordt vanaf 2002 in het onderzoek meegenomen. Ze is een zeldzame tot schaarse broedvogel in Nederweert. De aantalsontwikkeling verloopt bijzonder grillig (2002-2023: 1-10). Door de korte zangpiek en de omvang van de telgebieden worden territoria gemist. De trend is in combinatie met de gegevens van 1991-1992 (13, provincie Limburg) reëel en over een langere periode negatief [figuur 263].
Het wisselvallige aantal en de trend passen binnen de langjarige ontwikkeling in onze regio. Landelijk onderzoek in 1973-1977, 1998-2000 en in 2013-2015 toont aan dat in een groot deel van Noord-Brabant en westelijk Midden-Limburg weinig tot geen territoria worden gevonden (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018). Recent lijkt de soort het op de zandgronden iets beter te doen (Boele *et al.,* 2023), maar in Nederweert is daar niets van te merken.
In de natuurgebieden worden nauwelijks territoriale braamsluipers aangetroffen, terwijl ogenschijnlijk geschikt biotoop aanwezig is. Met name dichte struwelen in de Mussenbaan en het kleinschalige landschap rond De Banen en de Mildert lijken geschikt. Braamsluipers zijn echter meer af- dan aanwezig (0-1).

Onderzoek 2024-2025
Beide onderzoeksjaren passen in het beeld van de tijdreeks vanaf 2002; braamsluipers zijn een vrij zeldzame verschijning in Nederweert. In 2024 werden territoria gevonden in een houtwal bij De Banen en bij een tuincentrum langs de Noordervaart. In 2025 werden ze vastgesteld in houtsingels met dichte onderbegroeiing (de Kruisvennen, Banendijk, van de Broekweg onder Wellenstein) en in erfbeplanting van een agrarisch bedrijf in Leveroy. De landelijke opleving die al enige tijd aan de gang is, gaat aan het onderzoeksgebied voorbij.

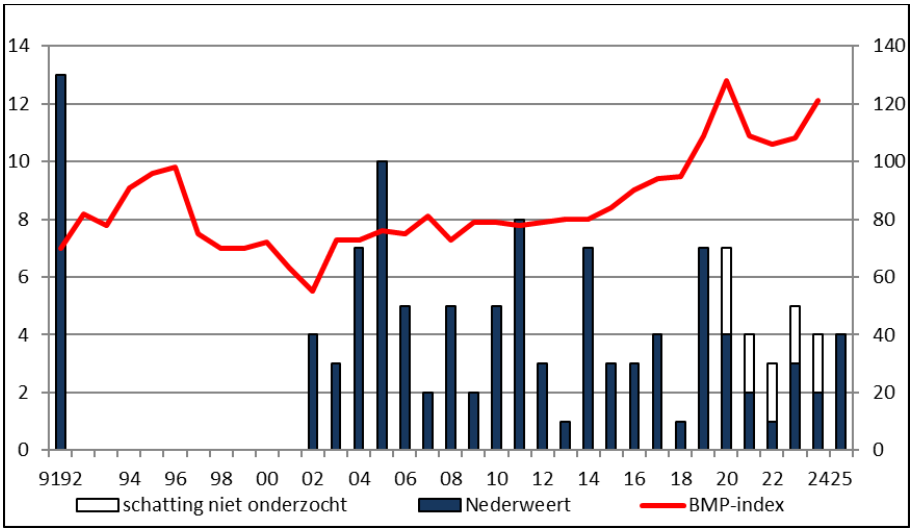

Figuur 263. Braamsluiper: aantalsontwikkeling in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 2002-2025 in relatie tot de landelijke ontwikkeling (BMP-index).

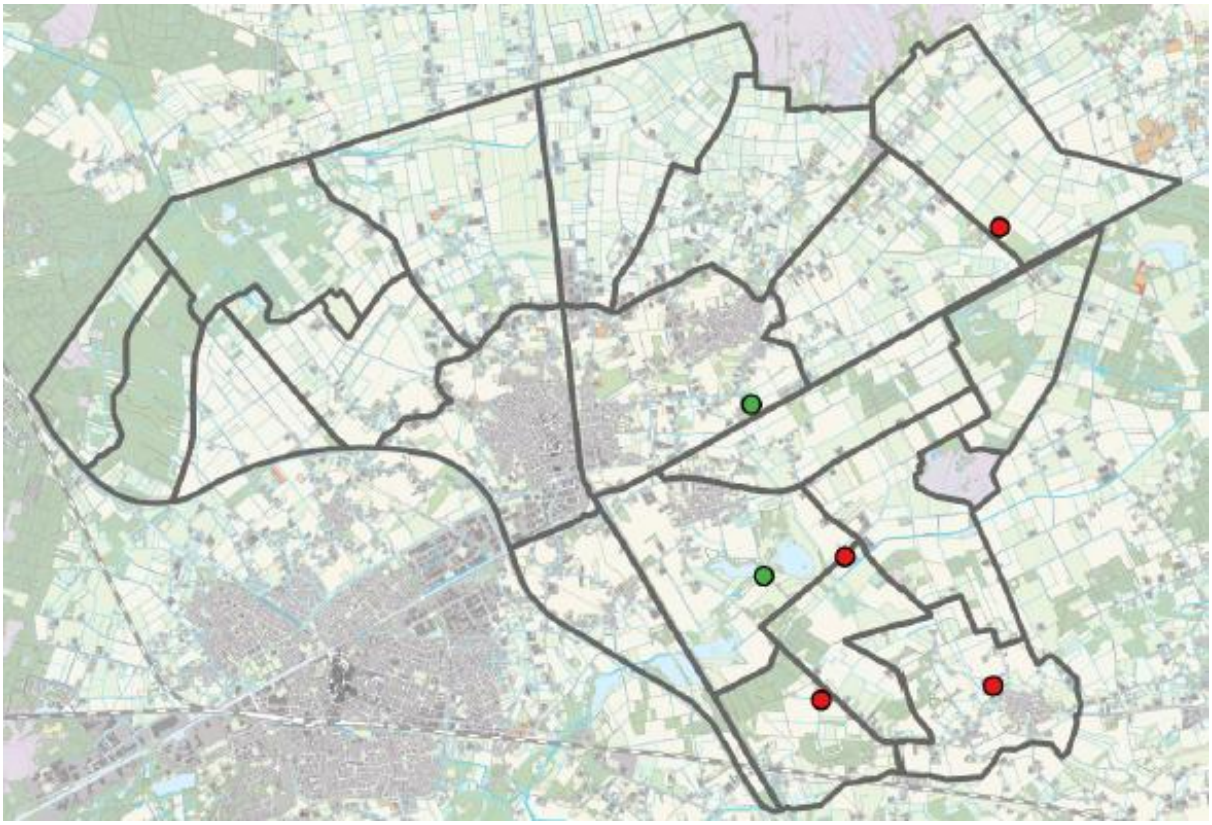

Figuur 264. Braamsluiper: verspreiding in 2024 (groene stip) en 2025 (rode stip). 2024: telgebieden 5, 9 10 en 18 niet onderzocht.

Grasmus (*Sylvia communis)*

Grasmus, 27 mei 2026, Sarsven (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop
De grasmus heeft van alle onderzochte soorten de meest ruime verspreiding in Nederweert. Belangrijke broedgebieden liggen in open en halfopen cultuurland en in moeras. De agrarisch bebouwde gebieden zijn minder geschikt. Ze ontbreken of zijn nauwelijks aanwezig in gesloten bos, zeer open cultuurland en stedelijk gebied. Bolwerken zijn de natuurgebieden De Kievit, de Mussenbaan, De Banen/Sarsven en De Zoom en het Kanaal Wessem-Nederweert en de heringerichte Tungelroyse Beek. In open cultuurland zijn de Laarderheide, de Kruisvennen/Ospel-Oost en de omgeving van de Broenenhoup van belang.
De hoogste dichtheden worden bereikt in vochtige, vrij open en insectenrijke extensieve biotopen met struwelen en ruigte.
De grasmus heeft een breed spectrum aan situaties waar territoria worden gevonden namelijk: bermstruwelen, struwelen in perceelsscheidingen, verruigd en verdroogd moeras, vrij open houtwallen en houtsingels, oevers van kanalen en heringerichte beken, gevarieerde bosranden, kapvlaktes, jonge bosaanplant, erfbeplantingen, aanplant van boomkwekerijen en braakliggend terrein. Het areaal akkervogelpercelen is vanaf 2012 flink uitgebreid en wordt in toenemende mate bezet.

Onderzoek 1999-2023
De grasmus is de afgelopen decennia flink toegenomen in Nederweert. Eigenlijk is er sprake van herstel. De grasmus overwintert in de Sahel. Droge of natte winters in dit gebied zijn van grote invloed op de aantallen die daar overleven, naar onze gebieden trekken en hier komen broeden. De zeer droge periode in de Sahel vanaf eind jaren zestig met een dieptepunt midden jaren tachtig had enorme gevolgen en zorgde voor een flinke afname. In die periode vond in het onderzoeksgebied ook een enorme schaalvergroting binnen de landbouw plaats. Door ruilverkavelingen verdwenen struwelen, ruigte en landschapselementen en kreeg de soort een extra klap te verwerken. De staat van de begroeiing is eveneens van belang. Ouder wordende

vegetatie kan te dicht of te hoog worden, jonge aanplant biedt tijdelijk nieuwe broedgelegenheid.
In 1999-2009 (324-411) is de populatie met kleine schommelingen vrij stabiel. In 2010-2019 (456-563) neemt ze structureel toe met een uitschieter in 2011 (654). In 2011 werd bij meerdere Afrikagangers een flinke plus gemeld. In 2020-2023 (476-653) vindt afvlakking plaats en lijkt de top bereikt. De aantallen zijn voor die jaren deels geschat waardoor er enige ruis op de resultaten zit.
De positieve trend in de tijdreeks is niet alleen een overwinteringseffect, maar ook toe te schrijven aan beekherstel, positieve ontwikkelingen in en rond de natuurgebieden en op bescheiden schaal de opkomst van akkervogelpercelen. Fraaie voorbeelden zijn de Mussenbaan (1992: 7; 2006:16 ; 2014-2023: 14-38) en de Tungelroyse Beek (1992: 2, 1999-2011: 0-2; 2012-2019: 7-33).
In De Zoom is geen noemenswaardig natuurherstel uitgevoerd. Door verdroging en verruiging werden de voorheen natte en open delen geschikt en nam het aantal ook hier flink toe (1994-2013: 4-24; 2014-2018: 20-38). Door een enorm neerslagtekort in 2019-2021 (15-20) was De Zoom kurkdroog en werden tijdelijk minder territoria gevonden. In 2023 waren de omstandigheden gunstiger en werden 32 territoria geregistreerd. Bij ongewijzigd beheer groeit De Zoom verder dicht en komt er een moment dat ze minder worden vastgesteld. Dit speelt vooral in de noordwestelijke helft van het gebied waar een enorm wilgenbos alleen maar groter wordt.
In het cultuurland van Nederweert zijn nog steeds gevarieerde bermen aanwezig. De territoria van de weinig eisen stellende grasmus tonen aan waar de meest geschikte broedplaatsen liggen. Opvallend is de negatieve omslag in de Kruisvennen/Ospel-Oost. In 2010-2017 is het aantal vrij constant (60-73) maar in 2018-2019 (42-55) ligt het aantal gevoelig lager. Deze gebieden zijn in 2020-2023 niet onderzocht waardoor een actueel overzicht ontbreekt.
De presentie in het cultuurland valt of staat met een goed uitgevoerd berm- en slotenbeheer. Het beheer laat te wensen over en er is in tegenstelling tot het verleden geen duidelijke structuur in de uitvoering. Daarbovenop worden bermen door grondgebruikers op grote schaal in het broedseizoen gemaaid; een uitdaging voor bermbroeders om succesvol jongen groot te brengen.

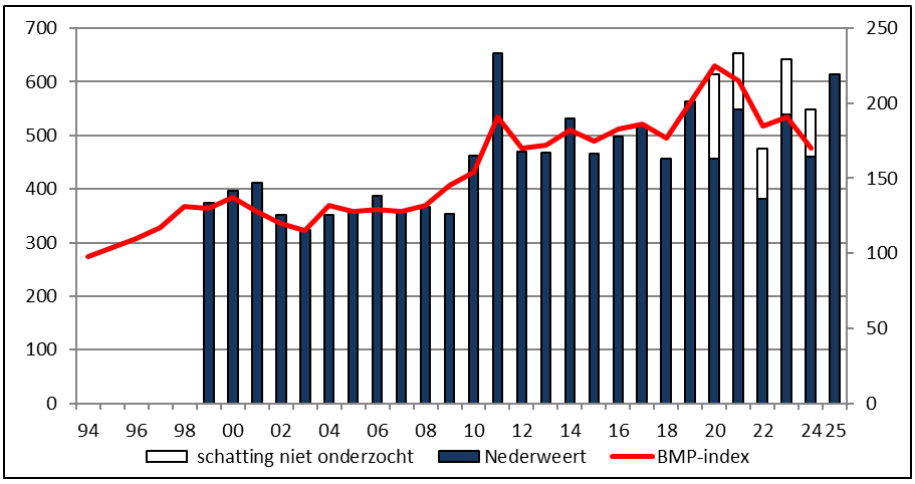

Figuur 265. Grasmus: aantalsontwikkeling in 1999-2025 in relatie tot de BMP-index.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden 549 territoria opgevoerd (waarvan 88 geschat). In 2025 was ze met 614 territoria vertegenwoordigd; een van de beste jaren in de tijdreeks. In de telgebieden de Kruisvennen/Ospel-Oost werden 76 territoria gevonden. Ten minste 13-15 territoria werden in akkervogelpercelen geregistreerd. Het areaal in deze gebieden was in 2019 veel kleiner en verklaart een deel van de opleving ten opzichte van de magere jaren 2018 (42) en 2019 (55). De Tungelroyse Beek is door vegetatiesuccessie minder geschikt dan voorheen. In 2019 werden 22 territoria gevonden, in 2025 niet meer dan 15.

De Mussenbaan/Moostdijk staat in de top-3 van grasmusbiotopen in Nederweert. In de winter van 2024/25 werden werkzaamheden uitgevoerd om het grondwaterpeil verder te verhogen. Hierbij werden honderden meters aan struwelen verwijderd. Dat dit gevolgen had was voorspelbaar. In 2023 en 2024 waren respectievelijk 40 en 58 territoria aanwezig. In het zeer goede grasmussenjaar 2025 werden ‘slechts’ 28 territoria geregistreerd.

Wegbermen, zoek de 10 verschillen. Foto boven: Meibergweg Schoor, 8 juli 2025. Foto onder: Kampersweg, Ospel, 27 juni 2025 (Thijs Loven).

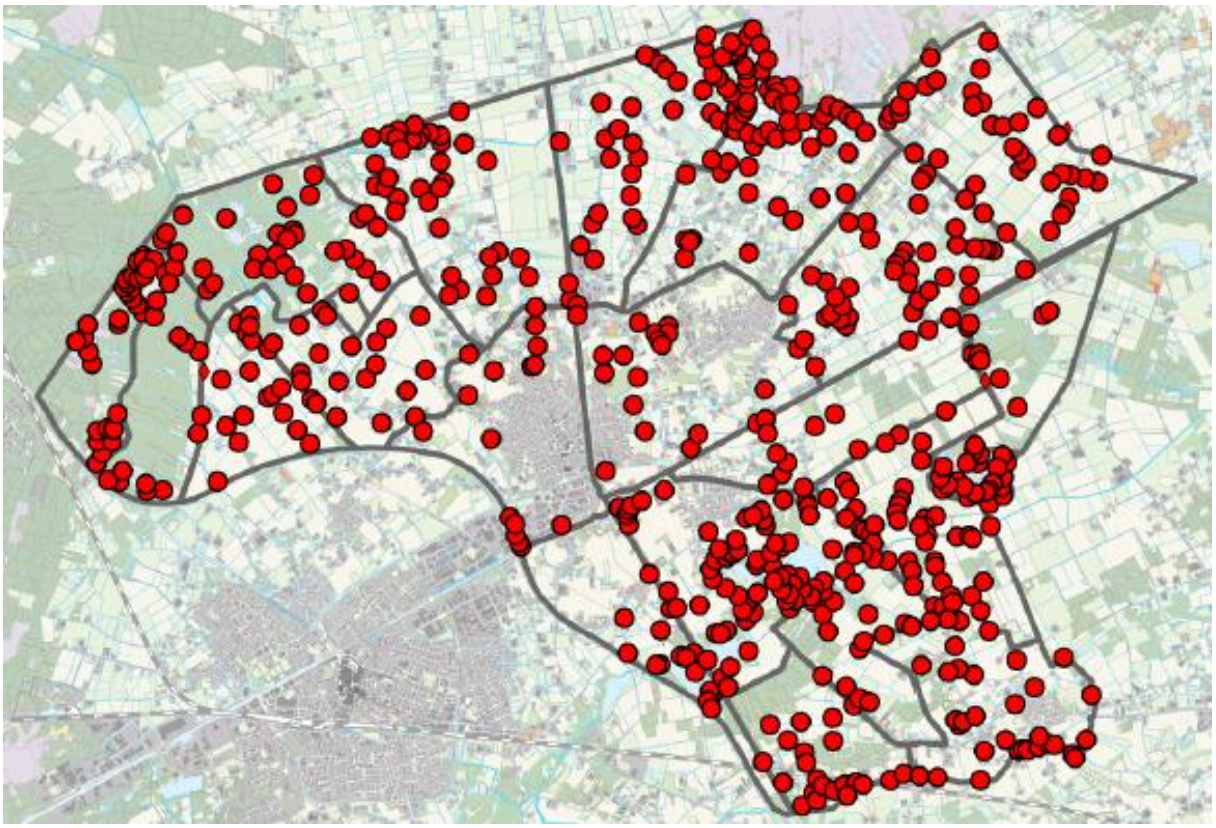

Figuur 266. Grasmus: verspreiding in 2025.

Fluiter *(Phylloscopus sibilatrix)*

Verspreiding en biotoop
Fluiters zijn echte bosvogels (99%, n=361). Het Weerterbos is veruit het belangrijkste broedgebied, gevolgd door de bossen Kolenhofweg/Wellenstein. De overige bossen worden onregelmatig bezet.
Fluiters broeden vooral in ouder loofbos en gemengd bos met zomereik en ruwe berk als dominante bomen. In de schaarse beukenopstanden worden ze onregelmatig aangetroffen. In bospercelen met grove den of lariks en een ijle struiklaag zijn enigszins verrassend incidenteel territoria gevonden.
Om de baltsvlucht te kunnen uitvoeren mag de struiklaag met onder andere vlier niet te dicht zijn. Natte bossen en populierenopstanden worden gemeden. Dat geldt ook voor bossen met een dichte onderlaag van bosbes, braam en varen.

Onderzoek 1994-2023
De trend van de fluiter verloopt negatief. Tijdens onderzoek in 1991-1992 (provincie Limburg) werden 74 territoria gevonden waarvan 53 in het Weerterbos. Fluiters waren destijds in vrijwel alle grote en middelgrote bossen aanwezig. Vanaf 1994 is het verloop erg wisselvallig en wordt in sommige jaren geen enkel territorium gevonden (1994-1999:10-33; 2000-2009: 0-3; 2010-2018: 12-41; 2019-2023: 0-7). In de tijdreeks zijn in het Weerterbos maximaal 34 territoria vastgesteld, in Wellenstein maximaal 9 en in de overige broedgebieden niet meer dan 1-3.
In het Weerterbos worden ze gevonden in de oudere wat hoger gelegen bossen ten zuiden van de Heugterbroekdijk (www.apps.arcgisonline.nl). De jongere vrij natte bossen in In den Vloed ten noorden hiervan zijn veel minder in trek. Bovendien liggen hier grote aaneengesloten niet geschikte populierenbossen
De grote jaarlijkse verschillen van deze bodembroeder zijn moeilijk te verklaren. Er zijn meerdere hypothesen; de presentie van fluiters is afhankelijk van verschuivingen van het voedselaanbod (rupsenpiek), en in muizenrijke jaren zouden broedgebieden gemeden

worden. Tegenstrijdige ontwikkelingen binnen regionale broedgebieden in Nederland, maken het geheel nog complexer (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018). In het onderzoeksgebied zorgt herstel van natte natuur lokaal voor te natte omstandigheden, maar ook verdichting van de bosbodems door de razendsnelle opkomst van varen en braam speelt ongetwijfeld een rol spelen. Welke factoren de doorslag geven voor het sterk wisselende aantal is nog steeds een raadsel.

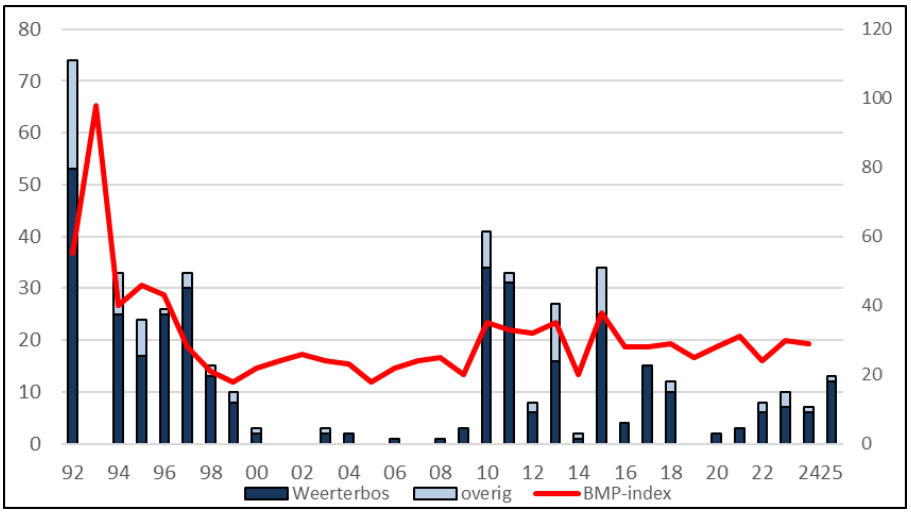

Figuur 267. Fluiter: aantalsontwikkeling in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025 in relatie tot de landelijke trend (BMP-index).

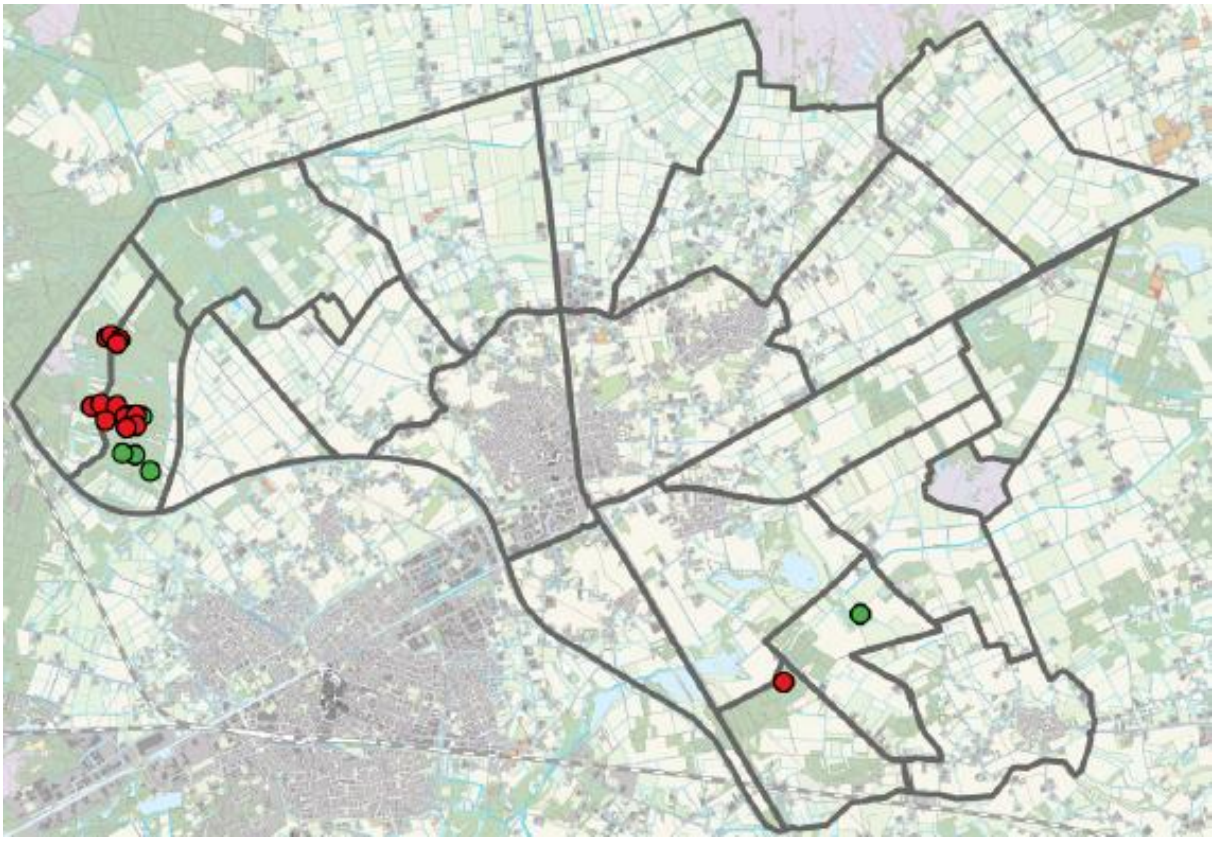

Figuur 268. Fluiter: verspreiding in 2024 (groene stip) en 2025 (rode stip).

Onderzoek 2024-2025

Met de fluiter wil het niet echt vlotten. Het laatste goede fluiterjaar was 2015 (34). 2024 (7) en 2025 (13) vallen beide in de categorie magere jaren. Van de in totaal 20 territoria lagen er 18

in het Weerterbos, allen in het zuidwestelijke deel. De overige territoria werden gevonden in Wellenstein (1) en in een vochtig eiken/berkenbos in Het Vlakwater (1). Op deze locatie werd ze niet eerder aangetroffen.

Vuurgoudhaan *(Regulus ignicapillus)*

Vuurgoudhaan, In den Vloed, Weerterbos, 20 oktober 2024 (Huub Janssen).

Verspreiding en biotoop
De vuurgoudhaan heeft een beperkte verspreiding in Nederweert. Territoria worden vooral in de grote bosgebieden vastgesteld. Het Weerterbos is het kerngebied, maar ook landgoed 't Kruis/bossen Gebleektendijk en Wellenstein worden bezet.
Territoriale vogels bevinden zich vrijwel zonder uitzondering in sparrenopstanden, boomgroepen met spar of solitaire sparren.
Door houtkap nam het areaal sparrenbos flink af terwijl nieuwe bomen nauwelijks worden aangeplant. In 2018 en 2019 voltrok zich onder de sparren een regelrechte ramp. In beide jaren was het extreem droog en sloeg een kever, de letterzetter, genadeloos toe. In het hele studiegebied werden sparrenbomen aangetast en kwijnden ze binnen een jaar weg. Exemplaren die de dans ontsprongen gingen bij de eerste de beste storm alsnog tegen de vlakte. Hierdoor bleef voor de vuurgoudhaan weinig geschikt broedbiotoop over.

Onderzoek 1994-2023
De vuurgoudhaan behoort tot de meest schaarse broedvogels in het onderzoeksgebied. Het schaarse voorkomen in Nederweert is te verklaren door de lage bezetting in westelijk Midden-Limburg en de aangrenzende Brabantse regio (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018).
In 1994-1996 (1) zijn waarschijnlijk territoria gemist door onvolledig onderzoek. In de periode 1998-2017 (3-8) schommelt het aantal territoria. De afname in 2018-2023 (0-3) is reëel en heeft een relatie met de forse inkrimping van het sparrenareaal.
De zachte en onopvallende zang vereist intensief onderzoek. Door de omvang van de telgebieden is het niet mogelijk om alle gebieden in een ronde volledig op deze soort te onderzoeken. De trend die wordt vastgesteld is representatief voor de aantalsontwikkeling.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werd een territorium gevonden in de bossen Reulisweg, een nieuwe locatie. De vogel bevond zich in gemengd bos met een enkele spar. In 2025 werd ze gevonden in gemengd bos met sparren bij de Ingstraat (1). In het Weerterbos werden 3 territoria geregistreerd. Een van de zangposten bevond zich in een eik met klimop. In 2023 werd ze in landgoed ’t Kruis in een grove den begroeid met klimop gevonden. Vestigingen in klimop en bosrank komen in Zuid-Limburg voor in eiken-haagbeukenbos (Hustings *et al.,* 2006). Wellicht wordt dit in het onderzoeksgebied een nieuwe trend onder de vuurgoudhanen aangezien sparren momenteel schaars zijn. Bomen met klimop zijn dun gezaaid in Nederweert maar het aantal breidt wel uit. Een extra aandachtspunt voor de komende jaren of de vuurgoudhaan hierin vaker wordt vastgesteld.

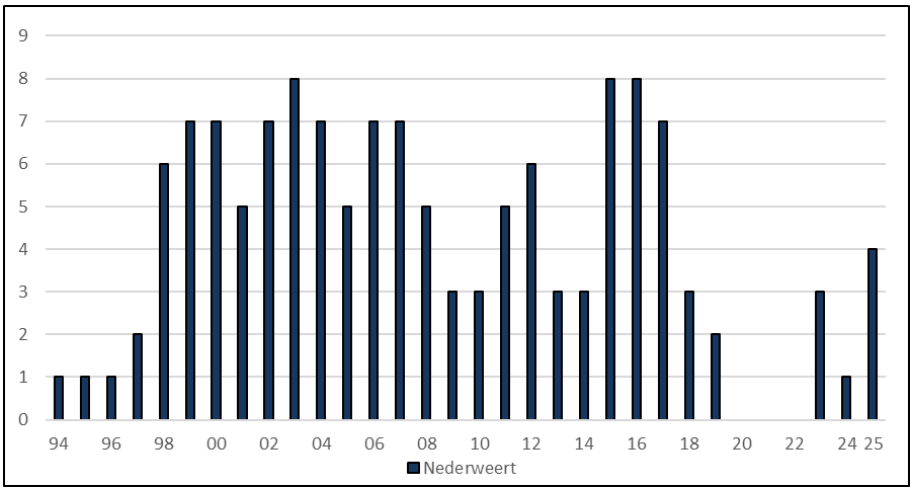

Figuur 269. Vuurgoudhaan: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

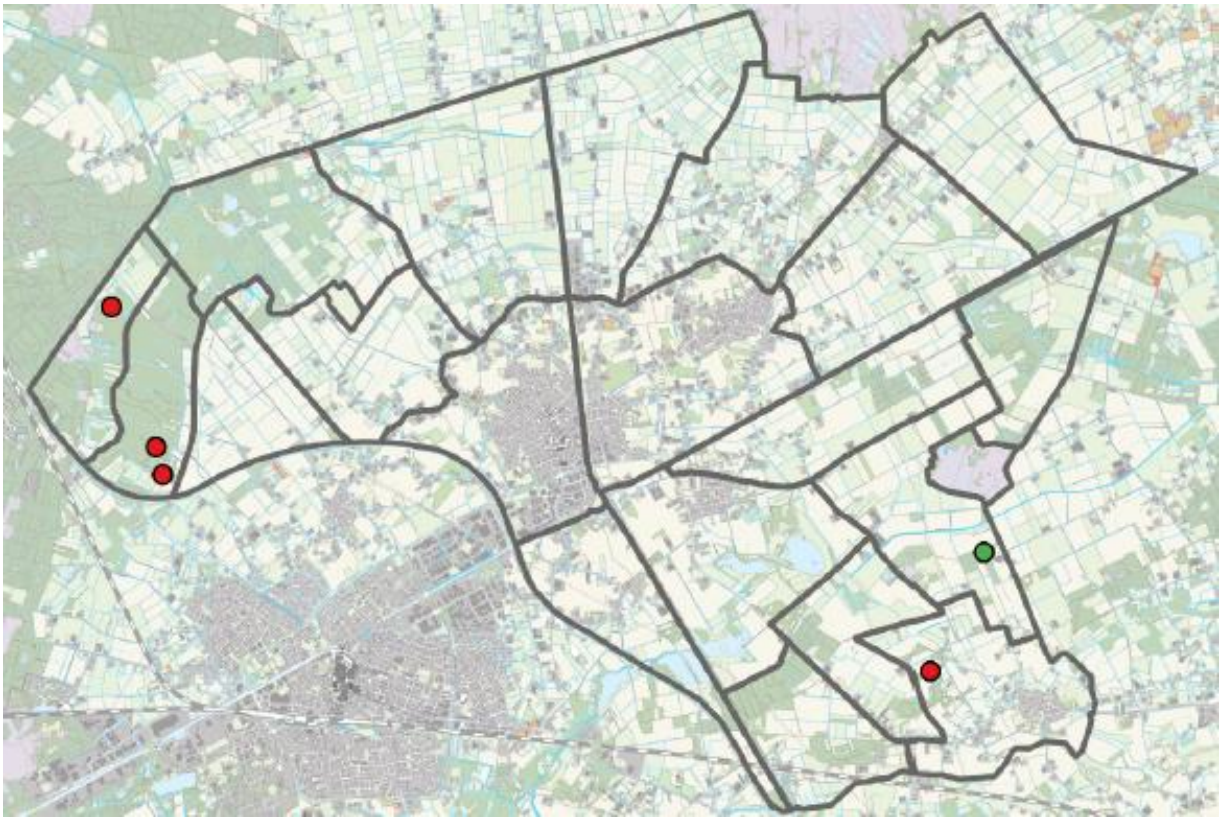
Figuur 270. Vuurgoudhaan: verspreiding in 2024 (groene stip) en 2025 (rode stip).

Bonte vliegenvanger *(Ficedula hypoleuca)*

Bonte Vliegenvanger, Weerterbos, In den Vloed, 1 april 2025 (Huub Janssen).

Verspreiding en biotoop
De bonte vliegenvanger heeft het verspreidingsgebied enorm uitgebreid. Het overgrote deel van de populatie broedt in bos en halfopen cultuurland. Agrarisch en stedelijk bebouwd gebied wordt steeds vaker bezet. De belangrijkste broedgebieden zijn het Weerterbos, Wellenstein/Kolenhofweg, landgoed ’t Kruis/bossen Gebleektendijk en de omgeving van Leveroy. In stedelijk gebied zijn clusters te vinden in Ospeldijk, Budschop, Nederweert-Eind en Leveroy. Hier wordt gebroed in plantsoenen, erfbeplantingen en grote tuinen. Nestkasten vergroten de kans op een vestiging aanzienlijk. Bij een overdaad aan nestkasten en voldoende voedsel kunnen de dichtheden extreem oplopen.
De meeste paren broeden in ouder vochtig loofbos of gemengd bos. Wegkwijnende populierenopstanden vervullen een belangrijke rol. Deze bossen zijn vrij open, hebben een weelderige ondergroei, zijn rijk aan insecten en nestholtes zijn talrijk aanwezig; een ideaal broedbiotoop voor de bonte vliegenvanger. In monotoon naaldbos broeden minder paren.

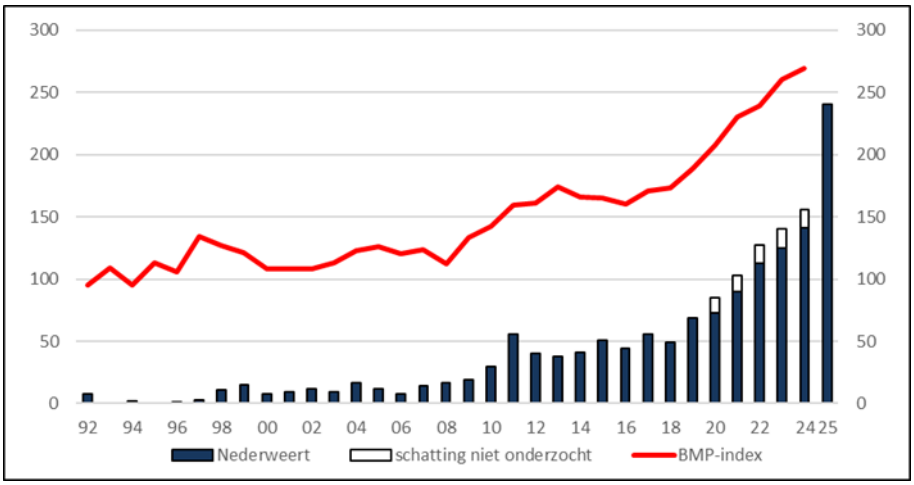

Figuur 271. Bonte vliegenvanger: aantalsontwikkeling in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025 in relatie tot de landelijke trend (BMP-index).

Onderzoek 1994-2023
De bonte vliegenvanger maakt een stormachtige ontwikkeling door. De aantallen in 1994-1997 (0-3) zijn vermoedelijk te laag door onvolledig onderzoek. In 1998-2009 (8-19) is ze een vrij schaarse broedvogel en nemen de aantallen langzaam toe. In de jaren daarna zet de positieve trend door en nemen ze explosief toe (2010-2018: 30-56; 2019-2023: 69-125). Deze toename past in het beeld van een flinke expansie die in heel Noord- en Midden-Limburg wordt waargenomen (www.natuurgegevensprovincielimburg.nl).
Het Weerterbos en Wellenstein en omgeving zijn de beste broedgebieden in Nederweert. De toename in Wellenstein is afgevlakt en het gebied lijkt in 2016-2023 (6-11) maximaal bezet. De aanwezigheid van nestkasten heeft de soort hier zeker een handje geholpen.
In het Weerterbos gaat de toename onverminderd door (1992-2016: 0-16; 2017-2023:16-67). Territoria worden vooral in de zuidelijke helft gevonden, waarbij de dichtheden nog steeds oplopen.

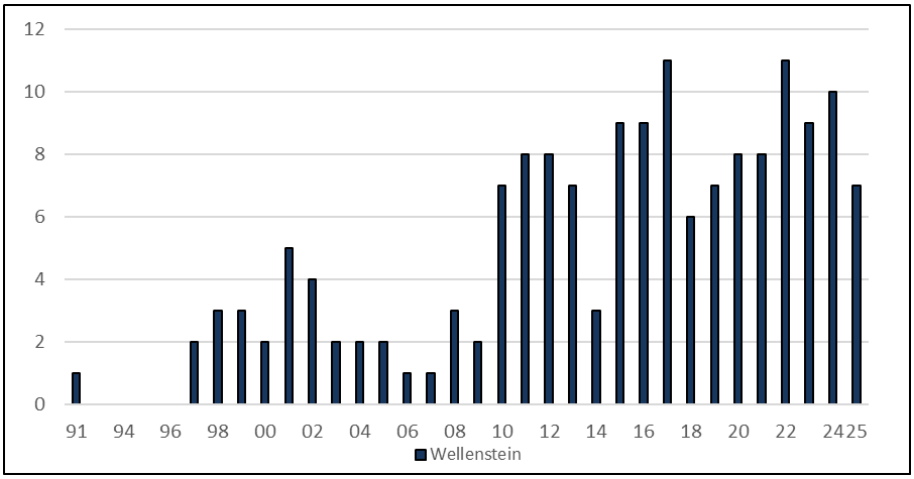

Figuur 272. Bonte vliegenvanger: aantalsontwikkeling in Wellenstein in 1994-2025.

In het Weerterbos is bij de meeste territoria geen nestkast in de directe omgeving aanwezig. Indien een nestkast aanwezig is, is de kans op vestiging groot mits deze niet wordt bewoond door een mees of boomklever, soorten die eerder met broeden beginnen. Bij een hoge dichtheid aan nestkasten kan het aantal broedgevallen flink oplopen. Dit is het geval in de omgeving van de Daatjeshoeve (4-6) en in een particulier terrein van 1.23 ha ter hoogte van de retentiebekkens (2019-2023: 6-14 nestkasten bezet).

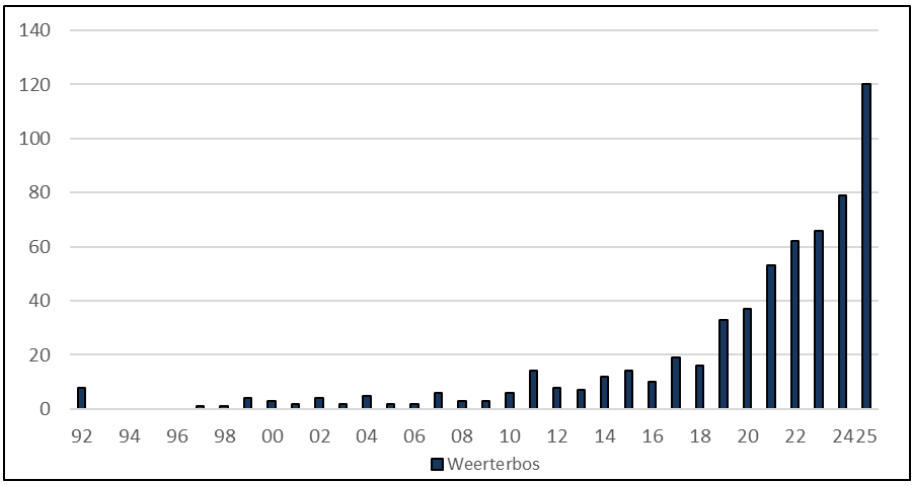

Figuur 273. Bonte vliegenvanger: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

Ook in de andere bossen van Nederweert neemt het aantal territoria gestaag toe. In de bossen Gebleektendijk worden bij de Hoeven meer territoria gevonden na het plaatsen van nestkasten. Ook op landgoed ’t Kruis nemen ze toe. Indien in bos en halfopen cultuurland het maximum is bereikt kunnen ze uitwijken naar de rand van de dorpskernen en buurtschappen met geschikte tuinen, erfbeplantingen en een overdaad aan nestkasten. Het voedselaanbod kan voor deze insecteneter de doorslag geven of ze zich wel of niet vestigen.
Enige tijd werd gedacht dat terugkerende vliegenvangers een mismatch zouden hebben door vervroeging van de rupsenpiek in de broedgebieden. Als oorzaak wordt klimaatverandering genoemd. De soort lijkt hierop te anticiperen door vroeger in de broedgebieden te arriveren en eerder met broeden te beginnen (Boele *et al.,* 2025).
Het opwarmende klimaat is van invloed op het broedproces van veel soorten. Een gevolg is dat zowel standvogels al zomergasten steeds vroeger met broeden beginnen. Dat heeft ook consequenties voor de territoriumkartering door datumgrenzen naar voren te halen. Bij de bonte vliegenvanger werd in opeenvolgende handleidingen de datumgrens 3 keer vervroegd namelijk van 1 mei -15 juni naar 20 april - 15 juni naar 15 april -10 juni (van Dijk, 1993; van Dijk & Boele, 2011; Vergeer et al., 2016; Vergeer et al., 2023). De basis hiervoor ligt besloten in een steeds vroege ei-leg. In de jaren tachtig lag de ei-legdatum rond 12 mei. Vanaf midden jaren negentig is de trend dat steeds vroeger wordt gebroed en verschuift de datum naar begin mei. In 2020 lag de datum gemiddeld op 30 april met als vroegste datum 13 april (Boele *et al.,* 2025).

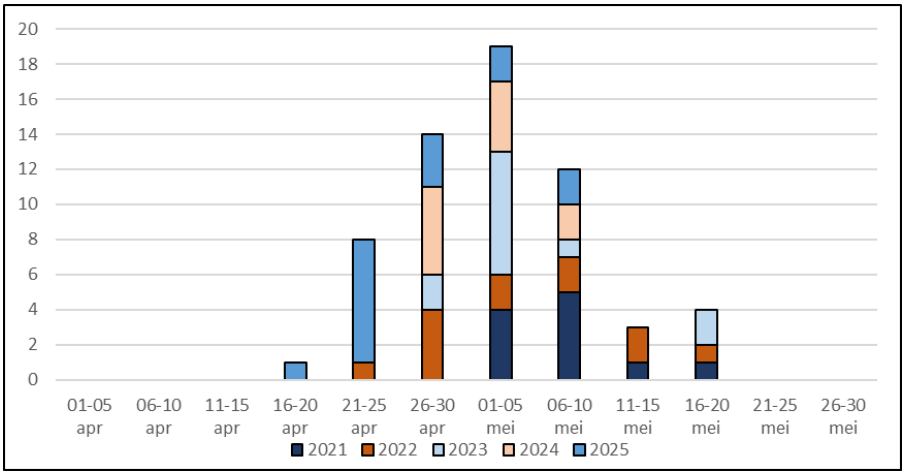

Figuur 274. Bonte vliegenvanger: eerste ei-leg met een interval van 5 dagen in 2021-2025 in een studieobject (1.23 ha.) in In den Vloed, Weerterbos.

jaar	broedgevallen	Aantal jongen	Aantal uitgevlogen	Gemiddeld uitgevlogen
2018	1	0	-	-
2019	7	37	37	5,28
2020	10	61	53	5,30
2021	11	61	61	5,54
2022	11	65	65	5,90
2023	12	66	40	3,33
2024	11	74	58	5,27
2025	15	104	93	6,20

Figuur 275. Aantal broedgevallen, jongen en uitgevlogen jongen in 2018-2025.

Vanaf 2018 is informatie beschikbaar over broedgevallen in een bosperceel van 1.23 ha in het Weerterbos. Het betreft een vochtig gemengd bos met overwegend loofbomen en een gevarieerde struiklaag. In 2018-2025 zijn respectievelijk 1 (1), 7 (1), 10 (1) 11 (2), 12 (2) en 15 (1) broedgevallen vastgesteld. Alle paren maakten gebruik van een nestkast. Vanaf 2021 worden de jongen geringd en is info over de eerste ei-leg bekend. 23 paren hadden een ei-legdatum tussen 16-30 april, bij 38 paren viel de eerste ei-leg tussen 1-20 mei, waarvan de

helft tussen 1-5 mei. Opvallend is dat ze in 2025 erg vroeg waren. De eerste waarneming in het perceel werd eind maart gedaan. Op 20 april werd het eerste ei gelegd en tussen 21-25 april werd bij 7 andere paren de eerste ei-legdatum vastgesteld. Ondanks de korte duur van de reeks zijn er signalen dat de vervroeging van de eerste ei-leg doorzet. Als de verschuiving richting 20 april of nog eerder ook landelijk wordt bevestigd, zal de datumgrens opnieuw moeten worden bijgesteld.
In het betreffende perceel ligt het aantal uitgevlogen jongen tussen de 5,28-6,20 per paar. In 2023 (3,33) was het aantal veel lager. Bij 4 nesten vloog toen geen enkel jong uit, bij 1 nest slecht één. De oorzaak is onbekend. In 2024 werd bij 3 nesten predatie vastgesteld en vlogen van die broedsels 0, 2 en 3 jongen uit (mededeling Huub Janssen).

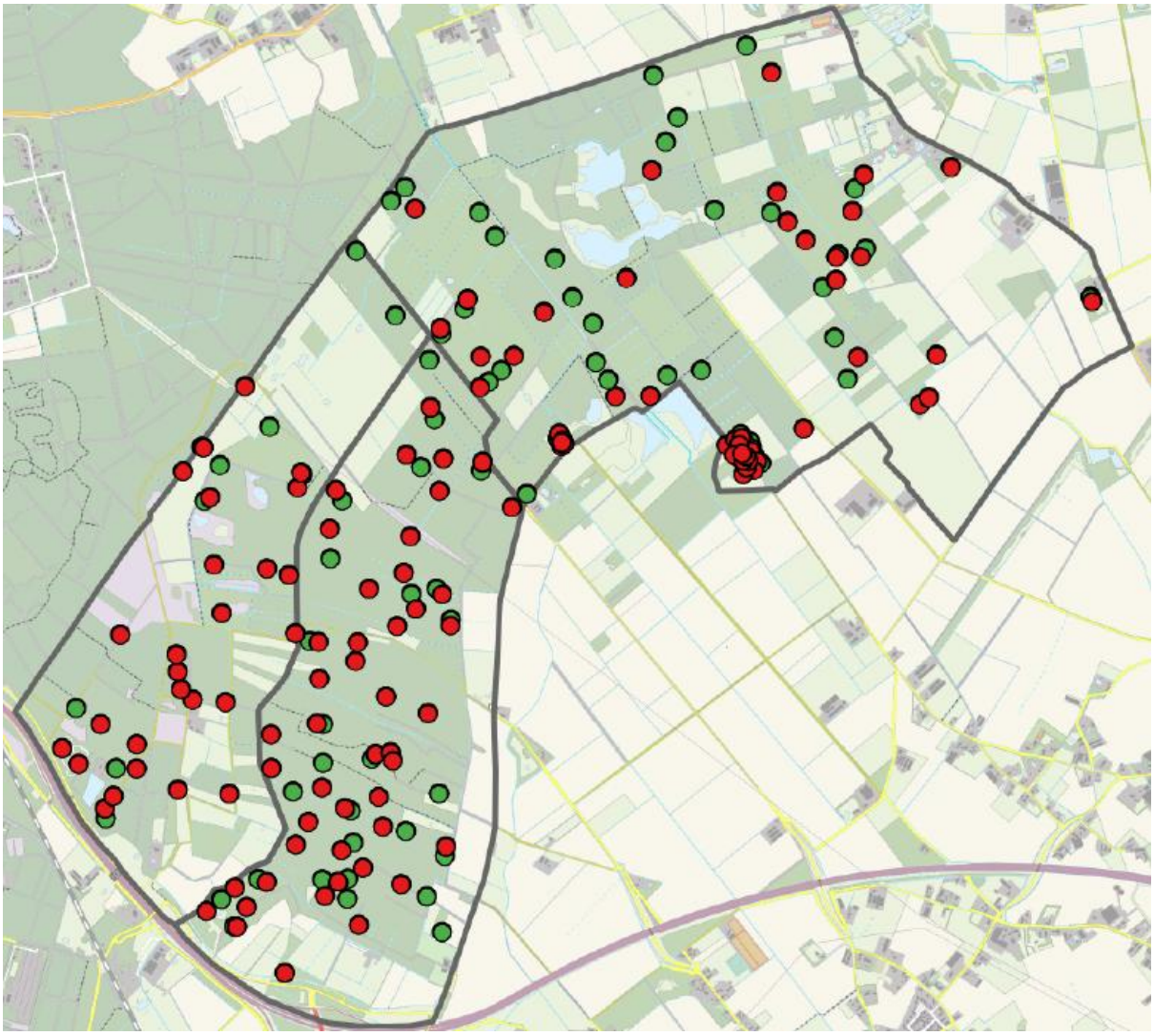

Figuur 267. Bonte vliegenvanger: verspreiding in het Weerterbos in 2024 (groene stip) en 2025 (rode stip).

Onderzoek 2024-2025
Wie rond 1994 in Nederweert op zoek ging naar een bonte vliegenvanger moest heel erg zijn best doen. De soort was destijds een zeldzame tot schaarse broedvogel met de meeste kans op een waarneming in Wellenstein of het Weerterbos. Hoe anders is de situatie in 2024 (156 waarvan 15 geschat) en helemaal in 2025 (240). In vrijwel alle telgebieden lag het aantal toen hoger dan een jaar eerder. De grootste sprong ten opzichte van 2024 werd gemaakt in het Weerterbos (+41). Vooral in de telgebieden tussen de Heugterbroekdijk en autosnelweg A2 waren veel meer territoria (+35) aanwezig; bijna een verdubbeling. In In den Vloed (+6) namen ze daarentegen amper toe. Opvallend is dat langs de Rosveldlossing in vergelijking met 2024

(7) een rijtje territoria ontbrak en ook in het meest noordelijke deel tegen de provinciegrens werden vestigingen van 2024 gemist [figuur 267]. Op
de verspreidingskaart [figuur 268] komt het kleinschalige landschap tussen Wellenstein en Leveroy goed naar voren. In 2019 werden15 territoria gevonden in 2025 39.
Nestkasten kunnen lokaal voor flinke clusters zorgen. In het park op Budschop werden 5 zingende mannetjes op een rij gevonden. In het een bosje in het Weerterbos (1.23 ha) ter hoogte van de retentiebekkens Laarderheide was het een drukte van jewelste en waren 15 nestkasten bezet.

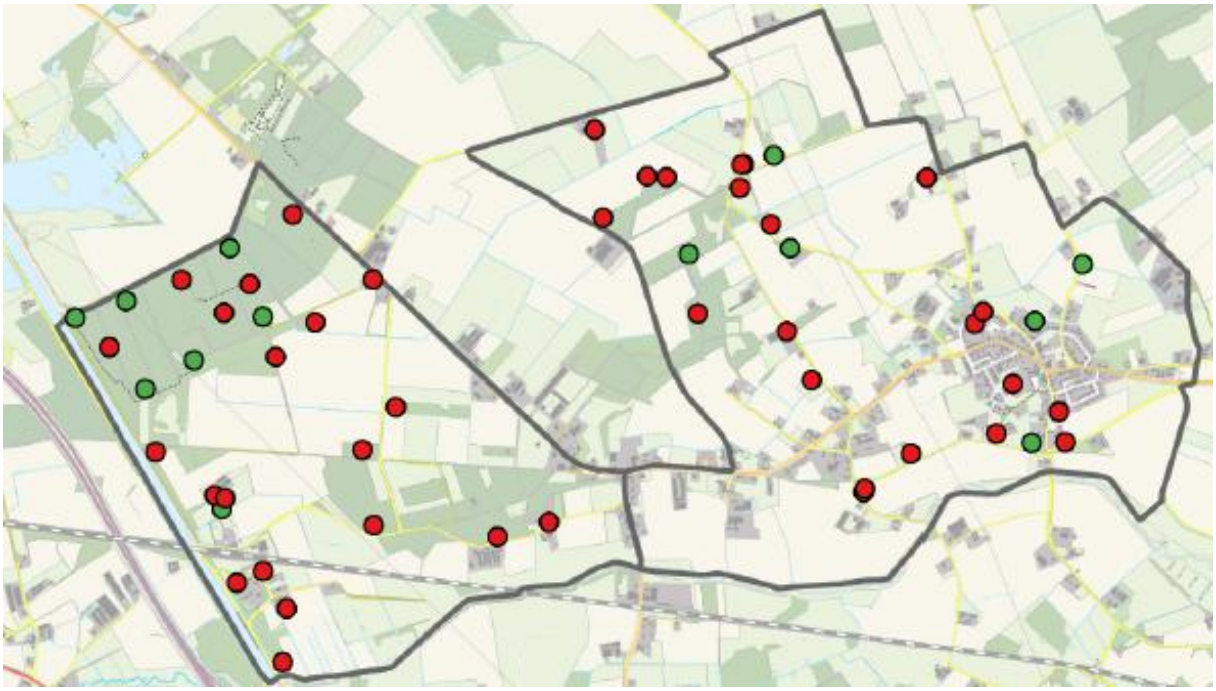

Figuur 268. Bonte vliegenvanger: verspreiding tussen Wellenstein en Leveroy in 2019 (groene stip) en 2025 (rode stip).

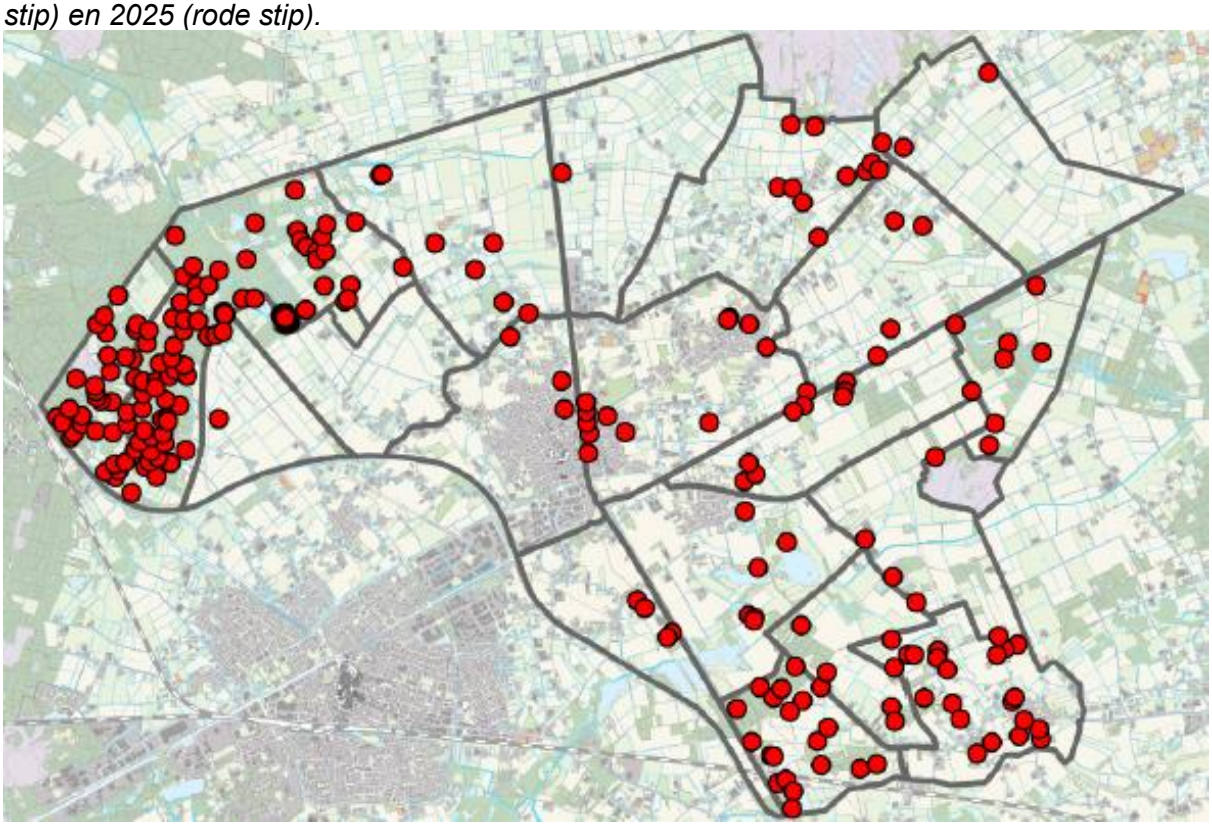

Figuur 269. Bonte vliegenvanger: verspreiding in 2025.

Boomklever *(Sitta europaea)*

Boomklever, de Groote Peel, 20 mei 2020 (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop
De Boomklever is een van de meest succesvolle soorten in de tijdreeks en heeft het verspreidingsgebied in bos en halfopen cultuurland enorm uitgebreid. In agrarisch en stedelijk bebouwd gebied zijn ze schaars, in open cultuurland komt ze nauwelijks voor. De belangrijkste broedgebieden zijn het Weerterbos, landgoed 't Kruis/bossen Gebleektendijk, Wellenstein/Houtsberg en de bossen Kolenhofweg. De bossen rond De Banen, het Sarsven en de Kwegt zijn eveneens van betekenis.
De meeste territoria bevinden zich in 50-100 jaar oud loofbos en gemengd bos met eiken, eiken/berken en populieren. Monotoon naaldbos wordt gemeden. Boomklevers broeden ook in kleine solitaire bosjes, landschapselementen, erfbeplanting, parken, grote tuinen met oude bomen en in wegbeplanting met eiken. Ze maken ook gebruik van geschikte nestkasten en kunnen dan op onverwachte plaatsen opduiken.

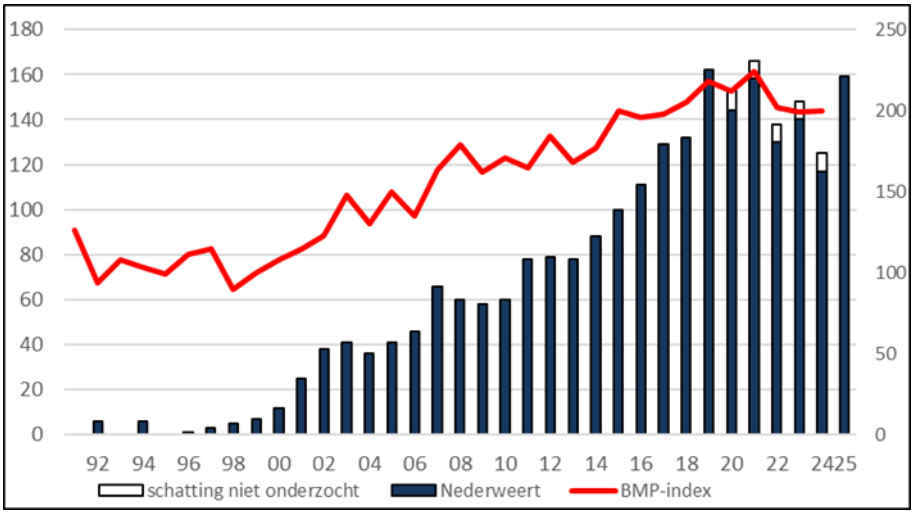

Figuur 270. Boomklever: aantalsontwikkeling in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

Onderzoek 1994-2023
De boomklever heeft de bossen in Nederweert in enkele decennia veroverd. Het tempo waarin dat gebeurde is verbluffend. Ze namen toe door het ouder worden van de bossen en het opschuiven van populaties aan de randen van het onderzoeksgebied.
In 1994-2000 (0-12) is een kleine en langzaam toenemende populatie aanwezig. De opmars werd waarschijnlijk vertraagd door de koude winters in 1995/96 (1) en 1996/97 (3). Vanaf 2001 nemen ze flink toe, eerst in bos en halfopen cultuurland, later ook daarbuiten. De groeispurt gaat gepaard in fases waarin eerst kleine vorderingen worden gemaakt (2001-2006: 25-41; 2007-2010: 58-66; 2011-2013: 78-79). Daarna vindt een zeer sterke toename plaats en verdubbelt de populatie in slechts 6 jaar tijd (2014-2019: 88-169). Daarna vlakt de toename af. Hoewel er een onzekerheid schuilt in de schatting voor gebieden die in 2020-2023 (138-166) niet werden onderzocht, zijn er aanwijzingen dat de top (tijdelijk) is bereikt. Dit blijkt uit de afvlakking in het Weerterbos én in de kerngebieden in het zuidoosten van Nederweert [figuur 271, 272]. Uitbreiding van de populatie is nog mogelijk binnen de jongere bossen in In den Vloed, maar ook in grote tuinen, erf- en wegbeplantingen en kleine bospercelen met ouder wordende bomen elders in Nederweert. Vooral de Groote Heide, Horickheide en nog niet bezette delen in het zuidoosten van Nederweert lijken kansrijk.
Binnen de kerngebieden is de aantalsontwikkeling vrij volledig in kaart gebracht. Daarbuiten worden zeker enkele territoria gemist. Bij lage dichtheden zijn boomklevers minder territoriaal en kunnen ze aan de aandacht ontsnappen.

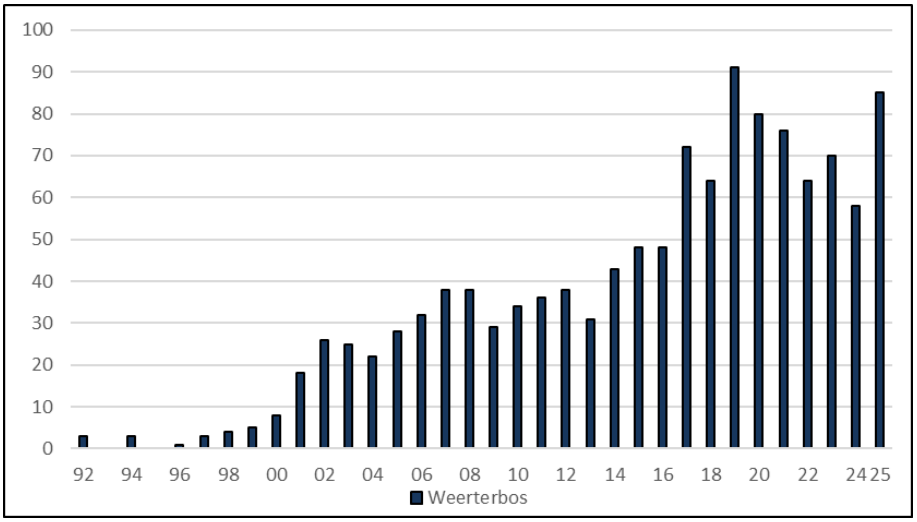

Figuur 271. Boomklever: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

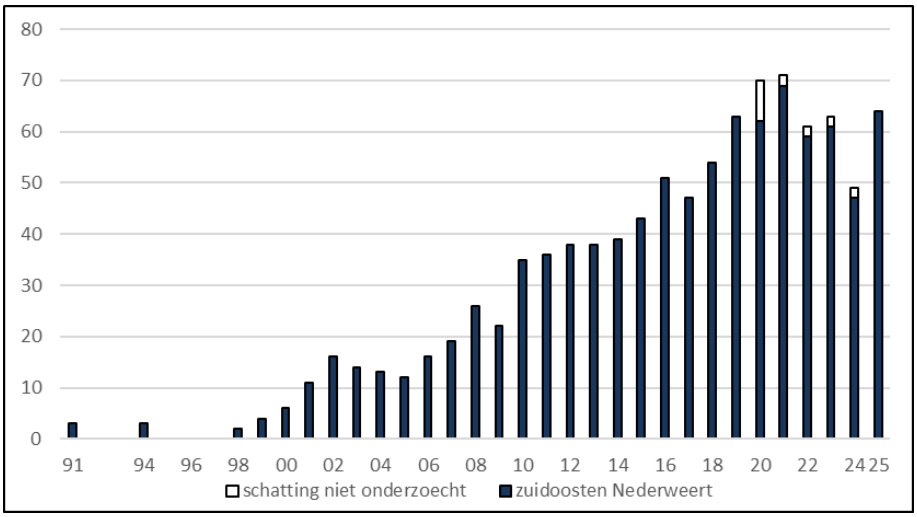

Figuur 272. Boomklever: aantalsontwikkeling in het zuidoosten van Nederweert in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 (125, deels geschat) was sprake van een kleine terugval; het laagste aantal sinds 2016. Door de vele regen en sombere dagen in maart en april zijn toen territoria gemist. In 2025 (160) lag het aantal op het gemiddelde niveau van 2020-2023. De resultaten van 2024 en 2025 passen in het beeld van een populatie die momenteel de top heeft bereikt. Dit blijkt uit de resultaten in het Weerterbos en het zuidoosten van Nederweert die elkaar nauwelijks ontlopen.

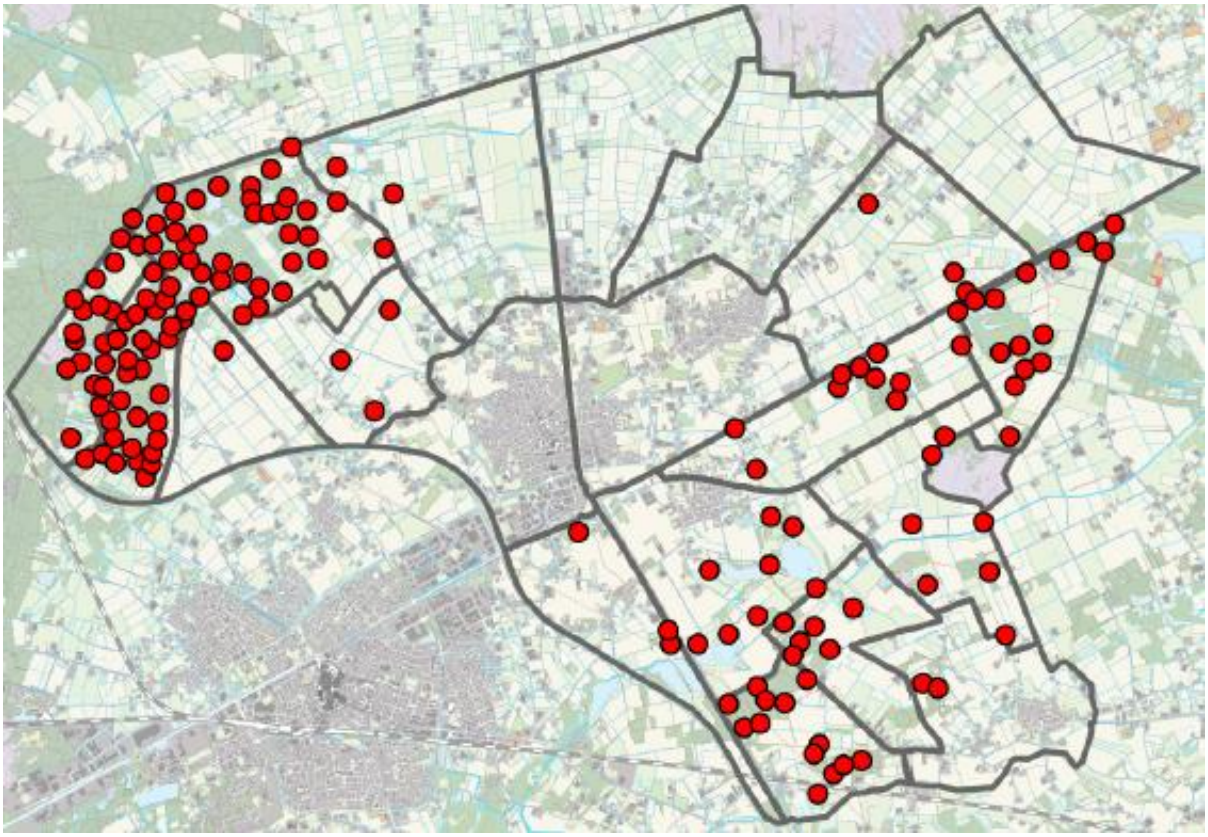

Figuur 273. Boomklever: verspreiding in 2025.

Wielewaal *(Oriolus oriolus)*

Verspreiding en biotoop
De wielewaal heeft een vrij beperkte verspreiding in Nederweert en wordt vooral in de natuurgebieden gevonden. Ze broeden in bos (Weerterbos, landgoed 't Kruis, bossen Gebleektendijk, Wellenstein/Houtsberg, bossen Kolenhofweg) en halfopen cultuurland (omgeving De Banen/Sarsven/Het Vlakwater, omgeving De Zoom, Leveroy). Enkele territoria worden gevonden in moeras (De Kievit, De Zoom). Bosjes aan de rand van open cultuurland (Laarderheide, de Kruisvennen) en in agrarisch bebouwd gebied (de Lage Kuilen, omgeving Braakpeel) worden onregelmatig bezet. Vochtig loofbos met eiken, eiken/berken, populieren of gemengd bos is favoriet. Soms worden territoria in beuk en zwarte els gevonden. Naaldbos wordt gemeden.

Onderzoek 1994-2023
De aantalsontwikkeling van de wielewaal in 1994-2004 (51-21) verliep negatief. In de periode daarna is de populatie de meeste jaren vrij stabiel (2005-2011: 32-39; 2012-2015: 35-46; 2016-2022: 27-34). In 2023 (49) worden ze opvallend meer gevonden. Nederweert volgt op hoofdlijn de trend voor de zandgronden in het midden en zuiden van het land (Boele *et al.,* 2025). In de mindere jaren worden vooral bos en halfopen gebieden benut.

In het kerngebied het Weerterbos (8-17) worden kleine schommelingen vastgesteld en is de populatie vrij stabiel. De meeste wielewalen worden in de vochtige in bossen In den Vloed gevonden. De populierenopstanden zijn in verval en zullen op termijn verdwijnen. Dit heeft ongetwijfeld gevolgen voor de wielewaal.

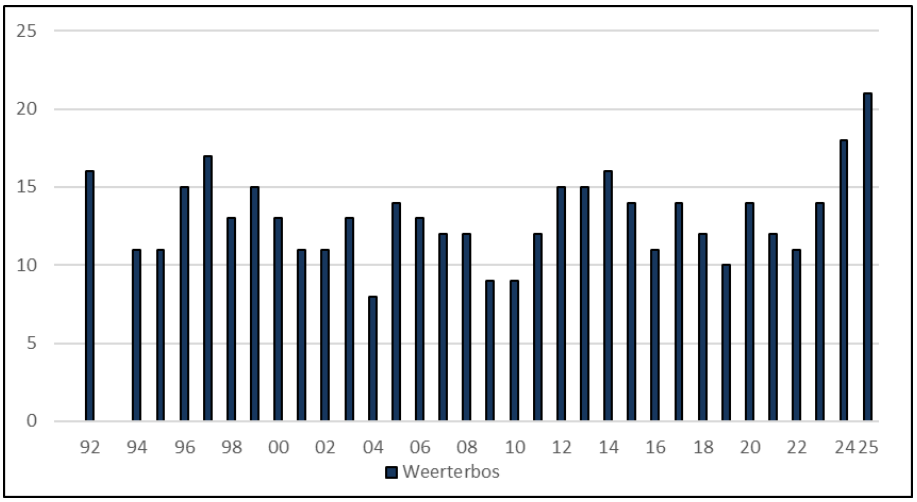

Figuur 274. Wielewaal: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

De bossen landgoed ’t Kruis/Gebleektendijk zijn ondanks een afname nog steeds van betekenis. In beide bosgebieden verdween broedbiotoop door het kappen van populierenopstanden. Verdroging van de bossen speelt hier vermoedelijk ook een rol. Daartegenover staat dat een van de grootste populierenopstanden in het onderzoeksgebied, tussen de Kruisstraat en De Zoom, interessanter wordt voor de wielewaal.

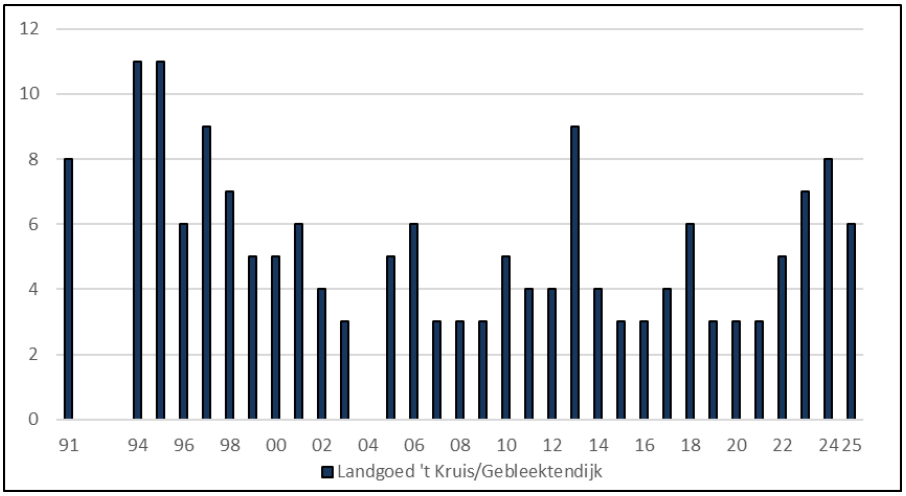

Figuur 275. Wielewaal: aantalsontwikkeling in landgoed ’t Kruis/bossen Gebleektendijk in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

In de bossen rond De Banen/Sarsven heeft ze duidelijk terrein verloren (1991: 10; 1994-2004: 9-3; 2005-2014: 5-3; 2015-2023: 0-3) [figuur 276]. Hier en in de omgeving van de Schoorkuilen zijn tijdens venherstel vochtige loofbosjes gekapt, verdwenen berken na peilverhoging en is in 2017 de strook loofbos langs het oude traject van de Rietbeek gekapt.

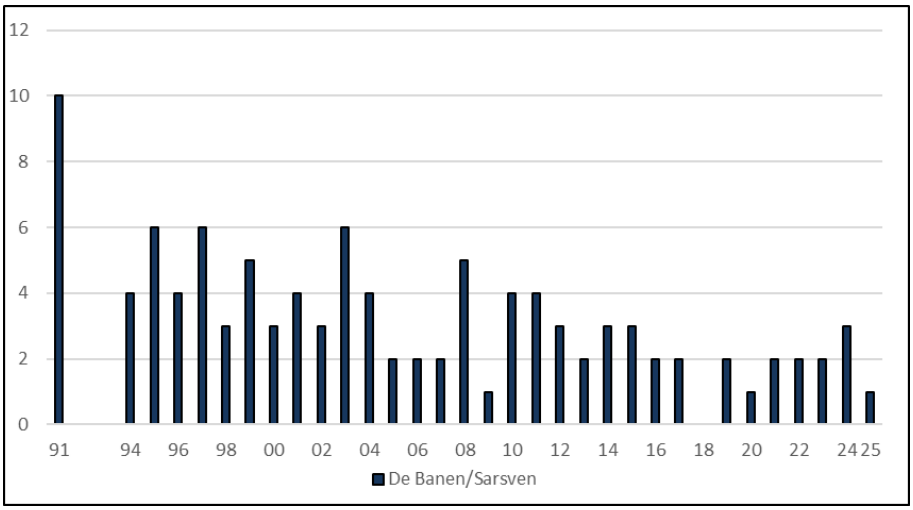

Figuur 276. Wielewaal: aantalsontwikkeling in De Banen/Sarsven in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

in verband met venherstel in de Kwegt werden vochtige bosjes gekapt. 21 februari 2007 (Thijs Loven).

De trend van de soort buiten de kerngebieden is licht afnemend [figuur 277]. Ze worden vooral gevonden in kleinere bossen en halfopen cultuurland in het zuidoosten van Nederweert. Een bekend broedgebied is Wellenstein (1-4), elders (1-3) worden ze gevonden in de Houtsberg, Het Vlakwater, bossen Ingstraat, bossen Reulisweg, bossen Kolenhofweg en De Zoom. Plaatselijk worden ook kleine bosjes bezet zoals de omgeving van de Leegde. In de rest van Nederweert worden territoria onregelmatig vastgesteld. In De Kievit en aangrenzende Groote Heide wordt zelden een territorium wordt gevonden.

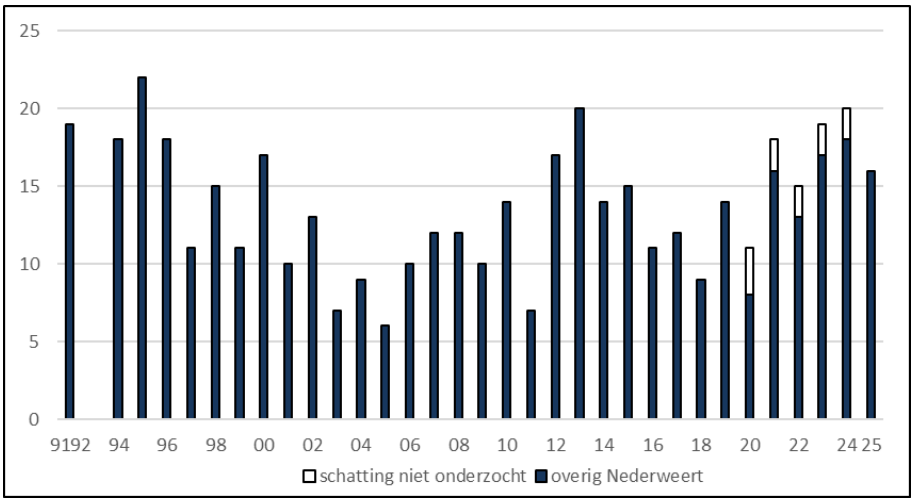

Figuur 277. Wielewaal: aantalsontwikkeling in overig Nederweert in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025

De wielewaal zit in een goede periode. In 2023 werden fors meer territoria (48, waarvan 2 geschat) vastgesteld dan in de jaren daarvoor (2014-2022: 27-37). Ook in 2024 (49 waarvan 2 geschat) en 2025 (44) kon menige waarnemer van deze fraaie zomergast genieten. In het Weerterbos werden in recordaantallen gevonden (2024:18; 2025: 21), in landgoed 't Kruis/bossen Gebleektendijk was ze met respectievelijk 8 en 6 territoria meer dan gemiddeld present. In De Banen/Sarsven werd ondanks een goed jaar slechts één territorium vastgesteld. In de verdroogde bossen Ingstraat was ze zelfs afwezig. Een extra vroeg ochtendbezoek leverde eveneens geen resultaat op. In 1994-2008 was ze in 7 van de 15 jaren afwezig terwijl in 2009-2019 1-3 territoria werden gevonden. Ze ontbrak toen alleen in 2017. In 2020-2024 werd dit telgebied niet onderzocht.

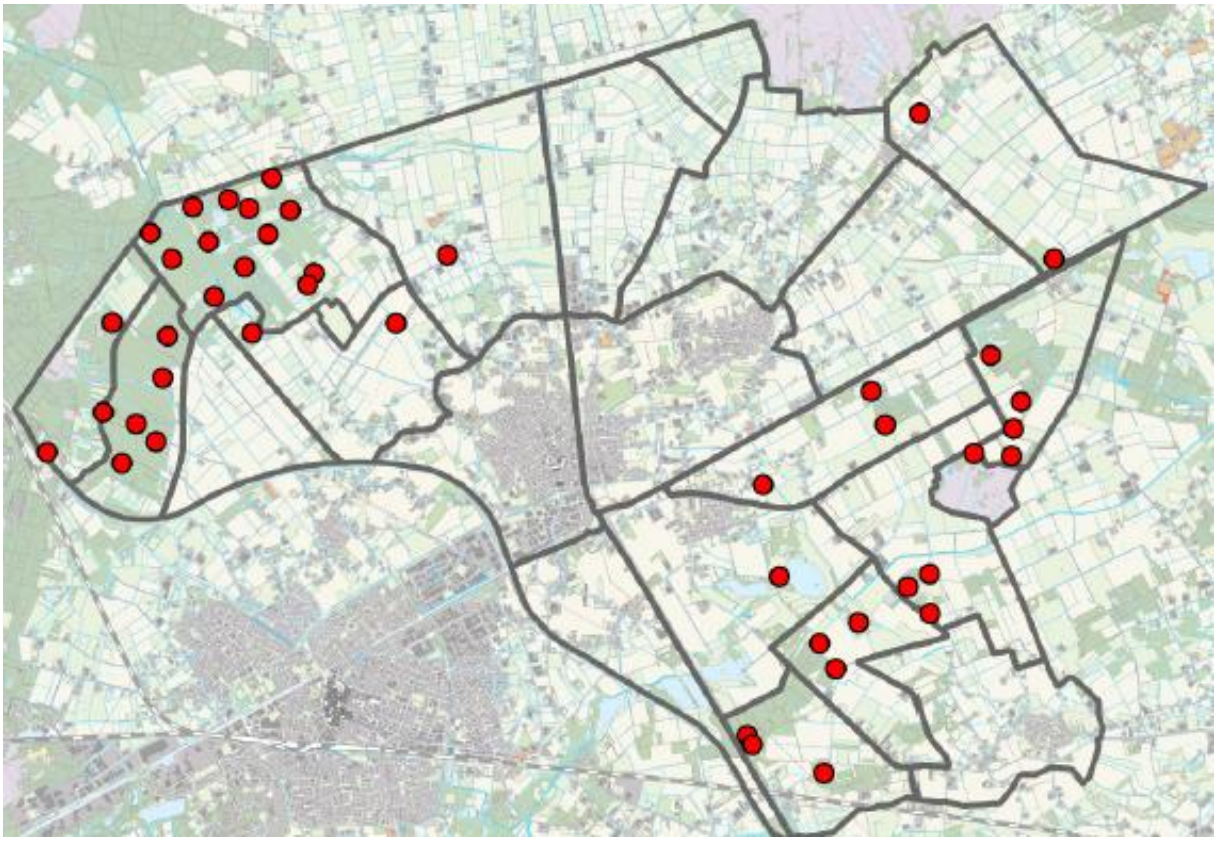

Figuur 278. Wielewaal: verspreiding in 2025.

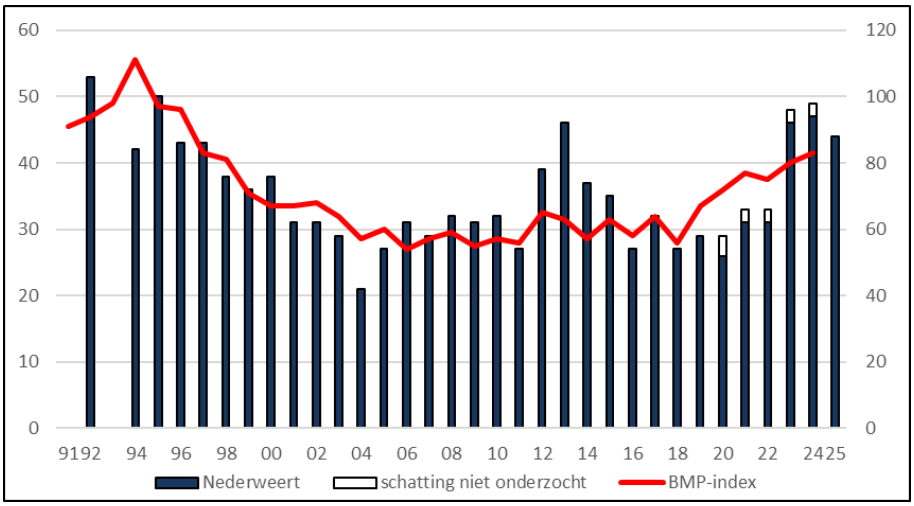

Figuur 279. Wielewaal: aantalsontwikkeling in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025 in relatie tot de landelijke ontwikkeling (BMP-index).

Roek *(Corvus frugilegus)*

Verspreiding en biotoop
De verspreiding van de roek is beperkt tot de omgeving van stedelijk bebouwd gebied. Kolonies worden gevonden in boomgroepen (Bosserstraat, Beatrixstraat), plantsoen (Rijksweg Noord) en in houtsingels rond voetbalvelden (Houwakker, Budschop). Nesten werden gevonden in eik, es, paardenkastanje en plataan.

Onderzoek 1994-2023
De historie van de roek in Nederweert is eerder beschreven. (Loven & Pahlplatz, 2003). Vóór 1994 zijn slecht 2 kolonies bekend; een in de omgeving van het Weerterbos (1936: 500 nesten; 1944: schatting 250-500 nesten) en een in de omgeving van Sluis 15 (1965: 7; 1967: 8). Roeken waren destijds hun leven niet zeker. Ze genoten geen bescherming en werden op allerlei manieren bestreden waaronder afschot, vergiftiging en verstoring van de nesten. De populatie stond zwaar onder druk en de aantallen namen landelijk sterk af. Vanaf 1977 zijn ze beschermd. In Nederweert is zover bekend niet meer gebroed. De afwezigheid past in het beeld van een soort die het overgrote deel van Noord- en Midden-Limburg vermeed.
In 1994-2019 werd Nederweert volledig onderzocht en zijn geen broedgevallen gevonden. In 2020-2023 werden 5-6 gebieden niet onderzocht waaronder Nederweert-dorp. In 2023 vond op de Bosserstraat de eerste bekende hervestiging plaats sinds 1967. De kolonie telde 5 nesten en lag net buiten de bebouwde kom (waarneming.nl).

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werd opnieuw bij de Bosserstraat (8) gebroed. Een nieuwe locatie werd bezet op Budschop op het perceel van Jong Nederland langs de Beatrixstraat (1). In 2025 namen beide kolonies toe (Bosserstraat:15; Beatrixstraat: 5). Nieuwe vestigingen werden ontdekt bij een voormalig voetbalveld langs de weg Budschop (13) en bij voetbalvelden langs Houwakker in Ospel (2). Langs de Rijksweg-Noord in Nederweert-dorp (15) was eveneens een kolonie aanwezig. Mogelijk was deze kolonie al eerder gevestigd omdat hier in 2020-2024 geen onderzoek werd verricht. Het totaal voor Nederweert kwam op 50 nesten. Het is niet geheel toevallig dat alle nesten in of tegen de bebouwing zijn gevonden en dat in agrarisch gebied nog geen nesten zijn gevonden. Afname van de roek in het cultuurland is langer aan de gang. Van Manen (2024) vermoedt dat deze achteruitgang mogelijk een aanwijzing is voor mindere goede omstandigheden. Lagere predatiefdruk door roofvogels wordt ook genoemd.
Broedgevallen in de omgeving bebouwing leveren nogal eens problemen op door luidruchtig gedrag in de broedtijd en de vele uitwerpselen. Door de relatief gunstige ligging en de beperkte

omvang van de kolonies is er zover bekend geen overlast geweest. Dat kan veranderen als ze flink gaan uitbreiden.
In de buurgemeente Weert zijn ten minste 2 kolonies aanwezig; een langs de voetbalvelden langs de Molenakkerdreef en een langs de Limburglaan. De kolonie Limburglaan ligt midden in een woonwijk en is in verband met overlast al meerdere keren in het nieuws geweest

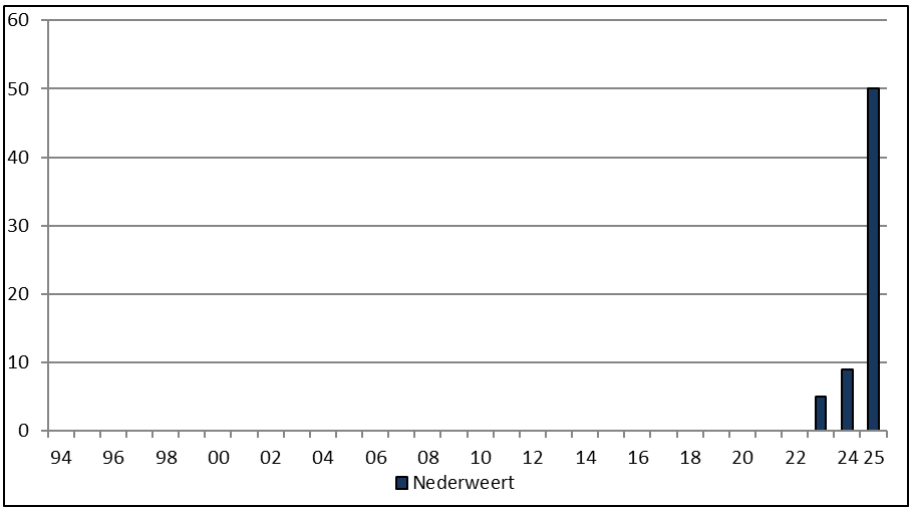

Figuur 280. Roek: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

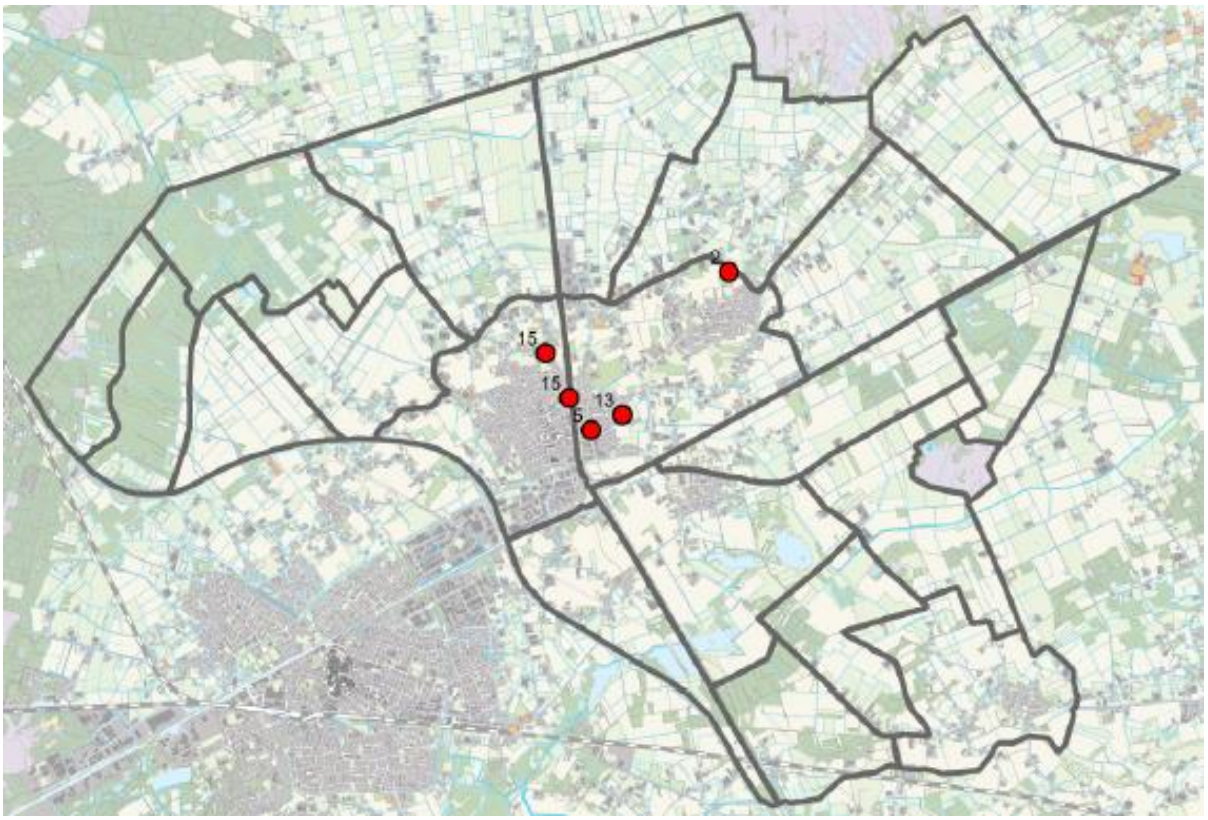

Figuur 280. Roek: verspreiding in 2025.

Raaf *(Corvus corax)*

Een nest jonge raven werd geringd aan de rand van het Weerterbos. Heugterzijweg, 15 april 2025 (Huub Janssen).

Verspreiding en biotoop
De raaf heeft zich vanaf 2019 in Nederweert gevestigd. Territoria zijn aangetroffen in bos (Weerterbos, Houtsberg, bossen Reulisweg, landgoed 't Kruis) en in open cultuurlandschap (Broenenhoup). In worden ze in naaldbos en gemengd bos gevonden. Nesten zijn aangetroffen in grove den en in een hoogspanningsmast. Landelijk werden in 2024 137 nesten gevonden waarvan 8 in Limburg. Bij 92 vondsten is de nestboom doorgeven. Dennen (52) zijn favoriet met een voorkeur grove den (26) en douglas (19). Hoogspanningsmasten (26) zijn ook gewild (de Vos Burchart & Hartman, 2025).

Onderzoek 1994-2023
De raaf werd in 1966 landelijk geherintroduceerd waarbij het proces aanvankelijk stroef verliep. De Veluwe werd hét kerngebied van Nederland. Van hieruit vond langzaam uitbreiding plaats naar met name Utrecht, Drenthe en Overijssel. De herovering van de zuidelijke provincies verliep eveneens moeizaam (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018). De Nederlandse broedpopulatie groeit gestaag. Midden jaren negentig waren ruim 100 paren aanwezig, in 2013-2015 (110-145) en in 2024 (240-280) (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018; Boele *et al.,* 2025).
Het eerste territorium in Limburg werd in 2013 op de Hamert gevonden en in 2014 werd hier gebroed; het eerste zekere broedgeval in Limburg sinds 1870 (Kikkert, 2014).
In 2019 werd in de omgeving Mussenbaan/Broenenhoup het eerste territorium van Nederweert ontdekt. In 2020 en 2021 waren opnieuw territoriale raven aanwezig waarbij vermoedelijk aan de Brabantse zijde van de provinciegrens is gebroed. In 2023 werd in een hoogspanningsmast in de Broenenhoup het eerste succesvolle broedgeval gevonden. In In den Vloed en het gebied Grashut/Maarheezerveld/Achterste Hout waren in 2020-2023 jaarlijks territoria aanwezig. In 2022 is in In den Vloed vermoedelijk gebroed. Hier was een paar bij grove dennenpercelen nadrukkelijk aanwezig maar werd het nest niet gevonden. In mei/juni werden opeens 3 vliegvlugge jongen met oudervogels waargenomen. In 2023 werd in de Houtsberg succesvol gebroed en werden 3 jongen grootgebracht. Territoriale paren waren ook aanwezig in landgoed 't Kruis en de omgeving van de Mildert.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 werden 5 territoria vastgesteld. Zekere broedgevallen werden gevonden in een grove den ter hoogte van de Grashut, 10 meter over de provinciegrens en in een hoogspanningsmast bij de Broenenhoup. Territoriale paren waren aanwezig in landgoed ’t Kruis, de Mildert en in In den Vloed. In 2025 werden 3 zekere broedgevallen gevonden. Het nest van 2024 in de omgeving van de Grashut was opnieuw bezet en 3 jongen werden geringd. Succesvol broeden werd wederom vastgesteld in een hoogspanningsmast in de Broenenhoup en in een grove den in de Houtsberg. Op deze locatie waren 4 jongen waarvan 1 jong werd geringd, de rest was al uitgevlogen. Het legbegin werd bepaald op 3 februari; het vroegste broedgeval ooit (de Vos Burchart & Hartman, 2026).

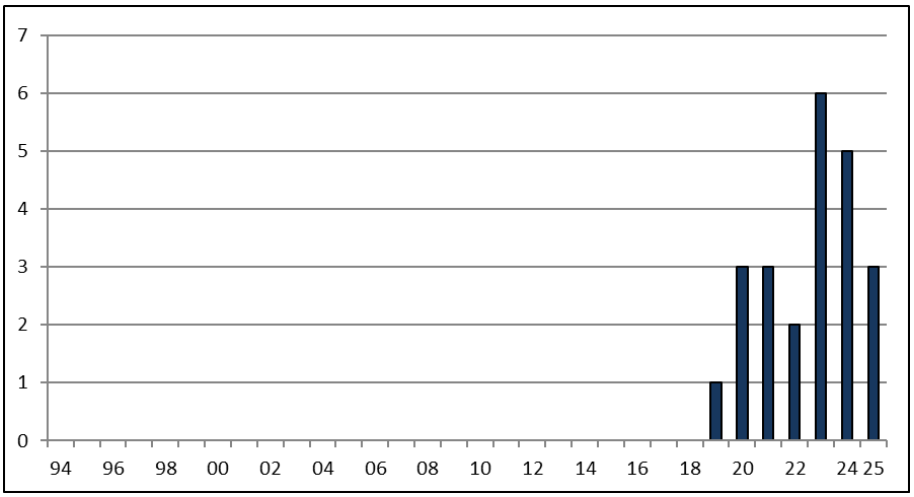

Figuur 281. Raaf: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

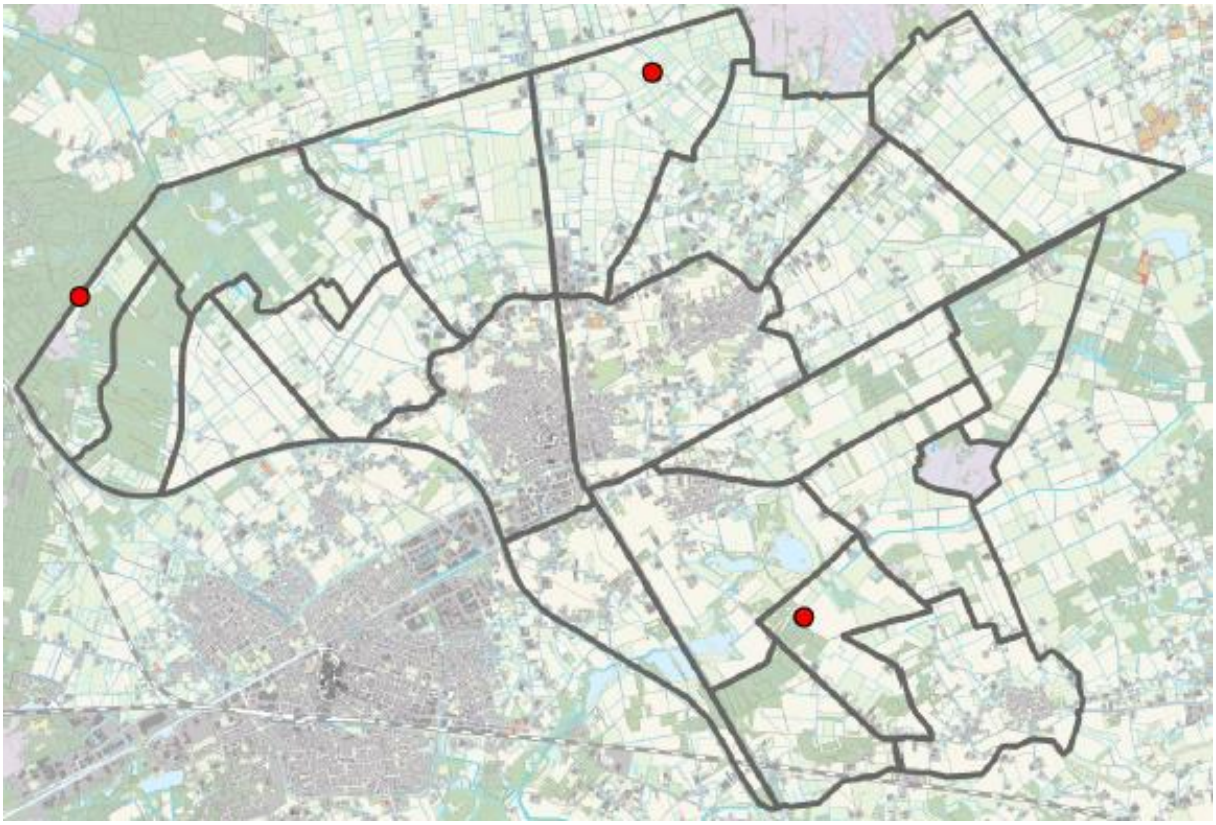
Figuur 282. Raaf: verspreiding in 2025.

Grauwe klauwier (*Lanius collurio)*

Grauwe klauwier, de Groote Peel, juni 2024 (Maurice Sijben).

Verspreiding en biotoop
De grauwe klauwier heeft een zeer beperkte verspreiding, maar breidt zijn verspreidingsgebied wel uit. Ze worden meestal in een natuurgebied gevonden. Biotopen die aan de specifieke eisen voldoen liggen in het Weerterbos, De Kievit, de Mussenbaan/Moostdijk, omgeving Putteris bij Ospeldijk, De Banen, Het Vlakwater, de Leegde en in De Zoom. Al deze locaties zijn in eigendom van terreinbeheerders. In regulier cultuurland zijn incidenteel territoria vastgesteld in braamstruwelen langs de Broenenhoup en een houtwal langs de Visschensteert.
Voorwaarden die de biotoop kunnen bepalen zijn: vochtige omstandigheden, water in de vorm van een sloot, poel of ven, extensief insectenrijk hooi- of grasland, heide, (braam)struwelen, houtwallen en houtsingels en begrazing door rund, paard, schaap of edelhert. Een permanent aanbod van grote insecten is cruciaal.

Onderzoek 1994-2023
Ruilverkavelingen en steeds intensiever grondgebruik in de tweede helft van de vorige eeuw hadden gevolgen voor de grauwe klauwier. Nestgelegenheid verdween door het ruimen van struwelen en permanent aanbod van grote insecten, cruciaal in het broedseizoen, was niet meer gegarandeerd. Het aantal territoria in Limburg nam sterk af en bereikt rond 1990 (5-10) een dieptepunt. Door natuurherstel en vermoedelijk aanwas vanuit de Eiffel en Wallonië is het tij gekeerd en nemen ze vanaf de eeuwwisseling toe (Hustings *et al.,* 2006). De vestiging van een solitair mannetje in De Zoom in 2003 was een verre voorbode van een definitieve terugkeer binnen de gemeentegrens. In 2010-2023 (1-13) is de soort een jaarlijkse en in aantal toenemende broedvogel.
De Mussenbaan ten zuiden van de Groote Peel (maximaal 5), is het belangrijkste broedgebied. De inrichting, het beheer en de omvang van het gebied zijn zo gunstig dat territoria op korte afstand van elkaar gevonden worden. Territoria worden ook gevonden in De Banen (vanaf

2016), het aangrenzende Het Vlakwater (vanaf 2022) en landgoed Philomenahoeve (vanaf 2024). In het Weerterbos worden steeds meer gebieden geschikt en zijn territoria vastgesteld in de Grashut (2010: 1; 2020: 1, 2023: 2), in In den Vloed (2010: 1; 2022: 1; 2023: 2) en de enclave in het Maarheezerveld ter hoogte van autosnelweg A2 (2023: 1). Op alle locaties is vochtig extensief hooiland aanwezig.
In De Zoom (2010-2013, 2017:1) werd een territorium gevestigd in struwelen aan de rand van een heideveld. Of het terrein nog geschikt is valt te betwijfelen. Het heideveld wordt al enkele jaren niet begraasd, de verruiging neemt toe en in de winter van 2021/22 werd geklepeld waardoor pijpenstrootje nog meer de overhand kreeg.
In het moerasgebied De Kievit (2013, 2023: 1) werd vochtig extensief hooiland bezet met begrazing in een aangrenzend perceel. In 2023 werd het kleinschalige natuurgebied de Leegde als broedgebied toegevoegd en werd nestindicerend gedrag waargenomen. Op de kop van een hoge zandrug groeit braam en brem.
Buiten de natuurgebieden werden 2 territoria gevonden. In 2020 werd in braamstruwelen langs de Broenenhoup een territorium vastgesteld. De struwelen grensden aan een perceel met weidevogelbeheer. Een locatie van de buitencategorie was een vestiging bij de Visschensteert in 2022. Langs de watervoerende beek ligt een schouwpad en een houtwal met struwelen. Het deels gemaaide beektalud en een graszodenperceel aan de overzijde van de beek was geen belemmering om een territorium te bezetten. Meerdere keren werd een wakend mannetje waargenomen.
Natuurherstel heeft ervoor gezorgd dat de biotoop sterk is verbeterd en de populatie kon herstellen. De warme en droge zomers in 2018-2022 waren gunstig voor het broedsucces en geven het herstel een extra impuls (2018: 530-610; 2024: 1600-1950) (Boele *et al.,* 2025).

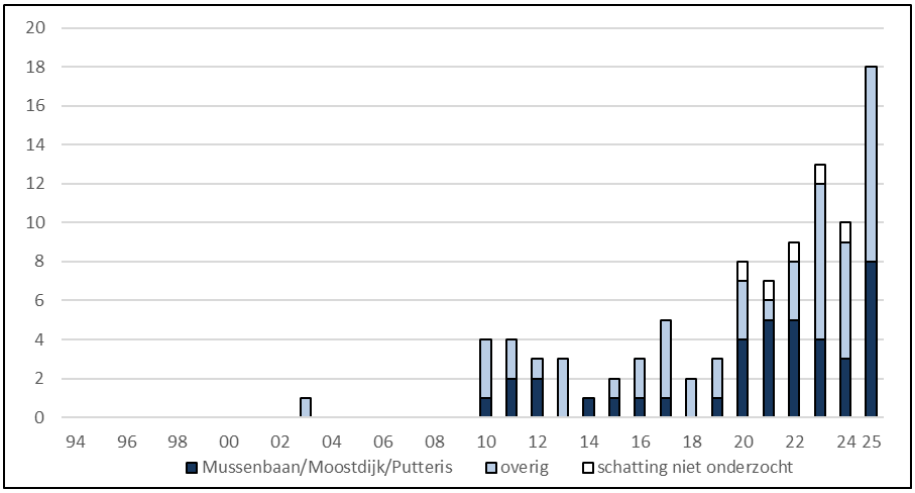

Figuur 283. Grauwe klauwier: aantalsontwikkeling in 1994-2025. 2020-2024 omgeving Putteris geen onderzoek.

Onderzoek 2024-2025
Na een topjaar in 2023 (13) werden in 2024 (10) iets minder territoria gevonden. In 2025 (18) steeg de soort boven zichzelf uit. In de beheersgebieden rond de Groote Peel waren 8 territoria aanwezig, waarvan 6 in de Mussenbaan. In dit gebied werd in de winter van 2024/25 natuurherstel uitgevoerd. De forse ingreep had voor de grauwe klauwier geen nadelige gevolgen.
In het Weerterbos werden 2 territoria vastgesteld en vonden onderzoekers van de provincie Limburg nog eens 2 vestigingen extra. De territoria werden gevonden in een bosaanplant en extensief hooiland met struwelen (In den Vloed: 2; ter hoogte van de Onderstalweg: 1; Laarderkapeldijk (1).
Een territorium kan bij niet-uitsluitende waarnemingen gemakkelijk worden gemist zoals ook in De Kievit bleek. De provincie Limburg kreeg ze wel in de kijker. De aanvullende territoria van de provincie zijn in het onderzoek meegenomen.

In Het Vlakwater (1) en landgoed Philomenahoeve (1) was de soort eveneens aanwezig terwijl ze in De Banen opnieuw ontbrak. In 2021 werd hier het laatste territorium vastgesteld. In juni werd in De Zoom op een atypische locatie een solitair mannetje gevonden, maar werden geen vervolgwaarnemingen gedaan.
Door de flinke toename zijn de meest geschikte plekken bezet. Hierdoor komen steeds vaker locaties in beeld die niet tot de gangbare biotoop worden gerekend; een extra uitdaging voor de waarnemers.

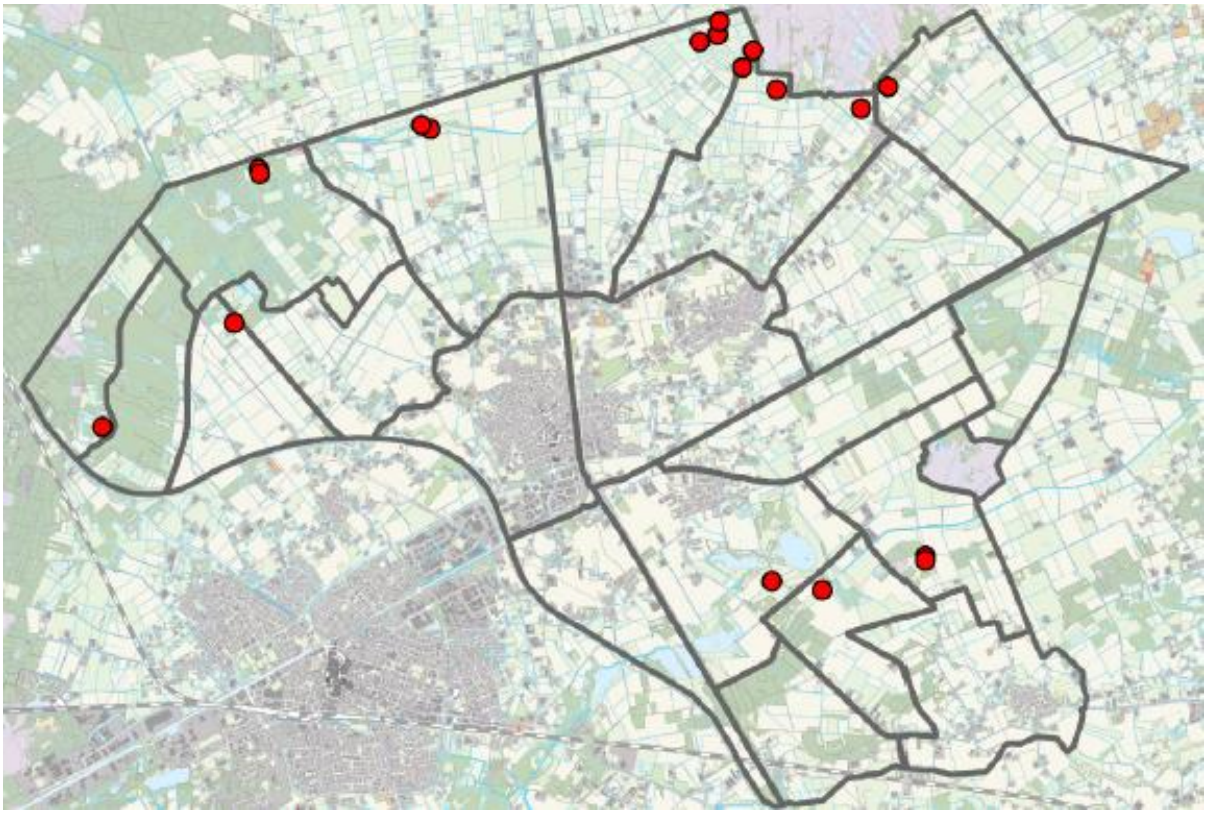

Figuur 283. Grauwe klauwier: verspreiding in 2025.

Europese kanarie *(Serinus serinus)*

Verspreiding en biotoop
De Europese kanarie was alleen in 2003 in het onderzoeksgebied aanwezig. Een territorium werd gevonden in een tuin in buurtschap Schoor, het andere in een loofbosje in halfopen cultuurland ter hoogte van De Zoom.

Onderzoek 1994-2023
In 2003 waren in het onderzoeksgebied 2 zingende mannetjes present. In beide gevallen ging het om eenmalige waarnemingen en zijn het marginale territoria. Nederweert is zover bekend nooit van enige betekenis geweest. Bronpopulaties lagen op grote afstand van het onderzoeksgebied en bevonden zich in Noord- en Midden-Limburg ten oosten van de Maas of in Zuid-Limburg. In 2018-2020 werd de Nederlandse populatie op 10-20 territoria geschat, maar het is de vraag of die aantallen nog steeds worden gehaald. In 2022 en 2023 werden landelijk slechts 2 territoria gevonden, beiden in Limburg, in 2024 geen (Boele *et al.*, 2025). Een nieuwe vestiging in Nederweert is niet waarschijnlijk.

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

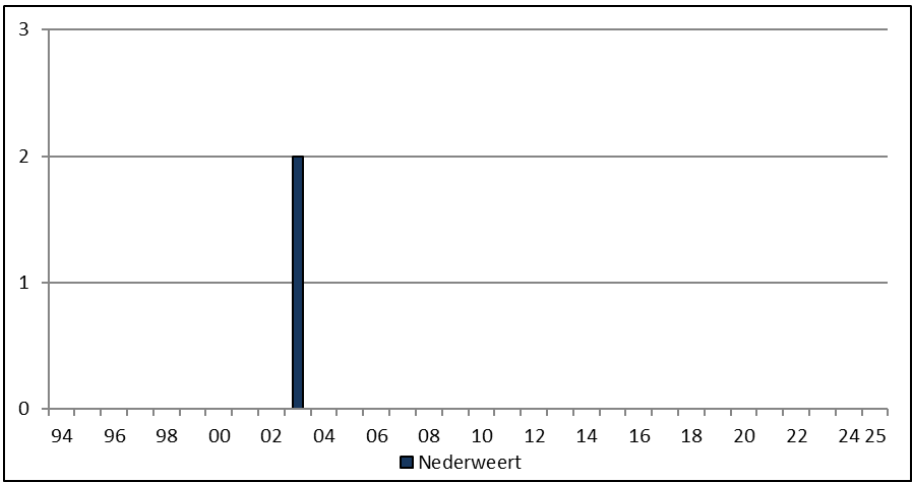

Figuur 284. Europese kanarie: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Putter *(Carduelis carduelis)*

Putter, de Kwegt, 3 mei 2023 (Huub Janssen).

Verspreiding en biotoop
De Putter heeft in 2000-2009 een zeer beperkte verspreiding en wordt vooral in de stedelijke gebieden gevonden. In 2010-2023 verspreiden ze zich over de hele gemeente. Bos en halfopen cultuurland worden bezet en ook in agrarisch bebouwd gebied worden ze gevonden. Putters worden zelfs als tuinsoort bekend, een situatie die 15 jaar geleden ondenkbaar was. Zeer open cultuurland of gesloten bos is van gering belang.
Territoria worden gevestigd in plantsoenen, parken, tuinen, erfbeplantingen, industrieterreinen, wegbeplanting, bosranden en bij akkervogelpercelen. Binnen de

broedbiotoop zijn bomen belangrijk als zangpost en hebben kruidenrijke vegetaties een grote aantrekkingskracht.

Kruidenrijke vegetaties met bomen als zangpost zijn aantrekkelijk broedhabitat voor de putter. Leerlooier, Nederweert 15 juli 2025 (Thijs Loven).

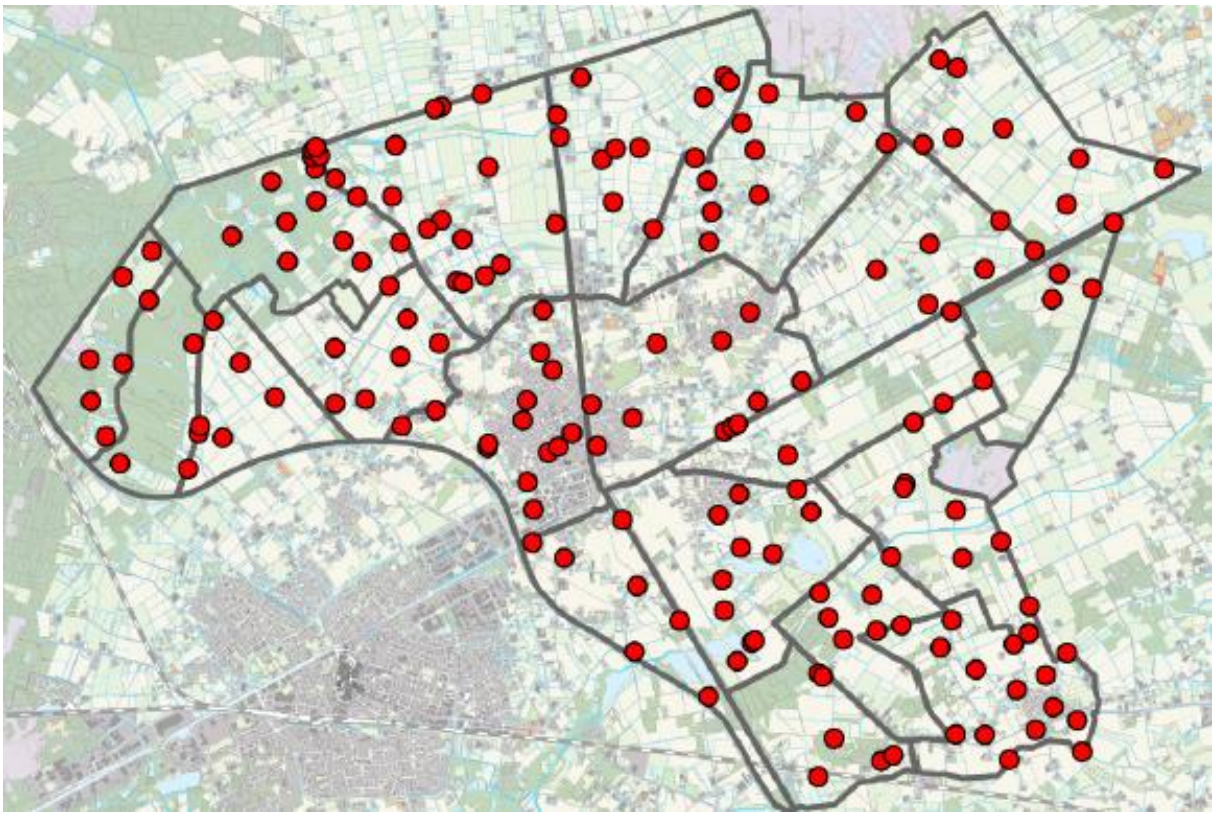

Figuur 285. Putter: verspreiding in 2025.

Onderzoek 1994-2023
De aantalsontwikkeling van de putter is ronduit spectaculair. Hoewel in 1994-2011 geschikt biotoop aanwezig was, was ze niet meer dan een zeldzame tot schaarse broedvogel (0-6). Bronpopulaties lagen ver van Nederweert en bevonden zich vooral in de westelijke helft van het land en in Limburg ten oosten van de Maas. Vanaf circa 2000 begon de landelijke populatie in oostelijke richting op te schuiven en werd uiteindelijk het onderzoeksgebied bereikt.
In 2010-2011 (6) werd vooral stedelijk gebied bezet (Nederweert, Budschop, Nederweert-Eind). In 2012-2023 (22-115, deels geschat) nemen ze sterk toe en worden ze in alle telgebieden gevonden. Omdat 2019 als peiljaar geldt en ze daarna sterk toenam is de schatting mogelijk te laag.
In het broedseizoen worden rond zonsopkomst clusters van zingende mannetjes waargenomen. Van hieruit verspreiden ze zich over de omgeving. Waarnemers dienen alert te zijn op dubbeltellingen aangezien putters behoorlijke afstanden kunnen overbruggen. In open tot zeer open gebieden worden ze niet of in klein aantal vastgesteld (De Wetering, delen Laarderheide, omgeving Houbenbaan/Broenenhoup, deel Kruisstraat). Dat geldt ook voor de omgeving Meijelsedijk/Horickheide.

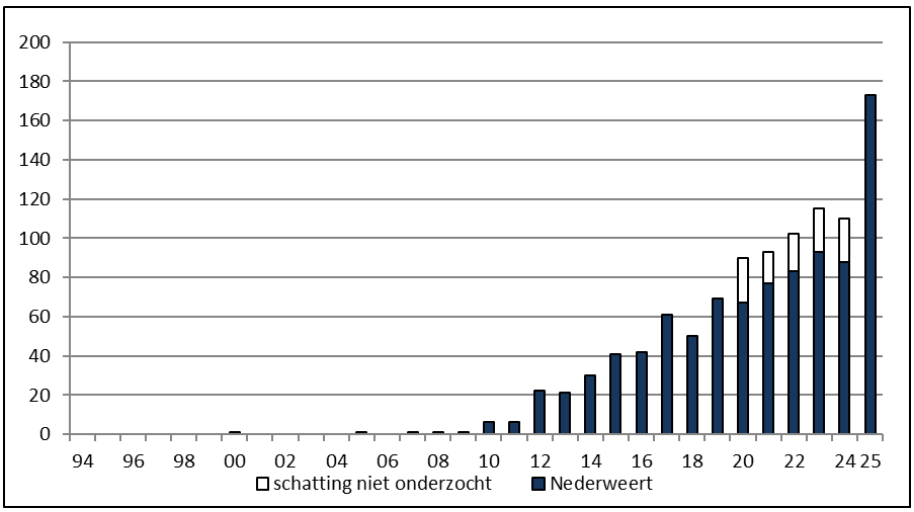

Figuur 286 Putter: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Onderzoek 2024-2025
In 2025 werd Nederweert volledig onderzocht en werden liefst 177 territoria geregistreerd. Ten minste 40 territoria waren in gebieden aanwezig die in 2020-2024 niet werden onderzocht, ongeveer de helft meer dan voorheen werd geschat.
De putter heeft zich vrij gelijkmatig over het onderzoeksgebied verspreid met clusters aan de noordzijde van de Booldersdijk, in Nederweert-dorp en fraaie aantallen in Leveroy en omgeving. Toename van het aantal akkervogelpercelen, maar ook aanleg van kruidenrijke vegetatie bij wadi's in de dorpen is gunstig.

Sijs *(Carduelis spinus)*

Verspreiding en biotoop
Het enige territorium in Nederweert werd ter hoogte van de Grashut in het Weerterbos vastgesteld. Deze locatie bevindt zich aan de rand van de naaldbossen in het Maarheezerveld en het aangrenzende Hugten aan de Brabantse kant. Sijzen hebben een voorkeur voor oudere percelen met spar en lariks. Beide boomsoorten zijn in het onderzoeksgebied beperkt aanwezig en de opstanden zijn vaak niet groter dan 1 hectare Gekapte sparrenpercelen worden door terreinbeheerders bovendien niet meer met spar beplant. Vanaf 2018 is Nederweert nog minder interessant toen sparren massaal door de letterzetter werden aangetast en binnen een jaar afstierven.

Onderzoek 1994-2023
Het enige territorium in Nederweert werd in 2015 gevonden. Limburg en de aangrenzende bossen in Noord-Brabant zijn dun bezet (www.natuurgegevensprovincielimburg.nl; Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018). De kans op een nieuwe vestiging is erg klein.

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

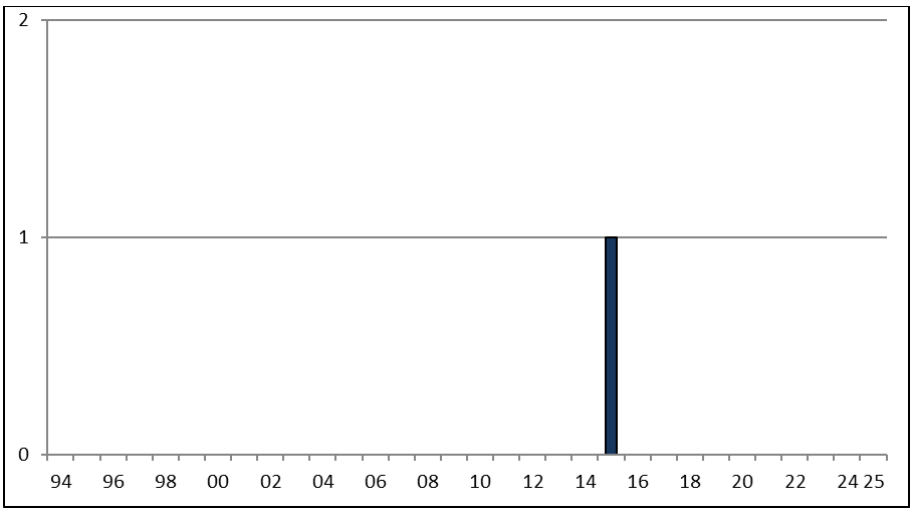

Figuur 287. Sijs: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Kruisbek (*Loxia curvirostra*)

Verspreiding en biotoop
De kruisbek heeft een zeer beperkte verspreiding in Nederweert. Territoria zijn alleen in het Weerterbos en landgoed ’t Kruis gevonden. In het Weerterbos worden meestal het Maarheezerveld en de aangrenzende naaldbospercelen in de Achterste Banen en Middelste Hout bezet. Het Maarheezerveld is het grootste naaldboscomplex, met grove den als dominante boomsoort. Het gebied sluit aan op de uitgestrekte naaldbossen aan de Brabantse kant en bestaat uit een mix van ouder en jonger naaldbos. In de bossen van In den Vloed is het areaal naaldhout kleiner en meer versnipperd. In landgoed ’t Kruis is veel minder naaldhout aanwezig, zijn de bossen jonger, maar is de variatie aan naaldhoutsoorten verhoudingsgewijs groter.
De toekomst van de kruisbek ziet er ongunstig uit. Grove dennenbossen worden gekapt in het kader van heideherstel of gedund en omgezet in loofbos. Herbeplanting met grove den past niet in het huidige bosbeheer. Dat geldt ook voor de talrijke sparrenbosjes die vanaf 2018 verdwenen nadat ze door droogte en de letterzetter waren aangetast. Het areaal lariksbos is eveneens beperkt. Gekapte percelen worden soms met lariks herbeplant.

Onderzoek 1994-2023
De trend van de kruisbek verloopt negatief; het aantal territoria neemt af en de frequentie van jaren waarin ze niet worden vastgesteld neemt toe. Het invasieve karakter van deze soort speelt ongetwijfeld ook een rol. De bevindingen in Nederweert volgen op hoofdlijn de landelijke trend. Het laatste goede kruisbekkenjaar was in 2014.
Het onderzoek in het Weerterbos begint in de regel tussen 1 en 21 maart. Dat is voor de zeer vroeg broedende kruisbek aan de late kant. Hierdoor worden territoria mogelijk gemist. Het Maarheezerveld en de bossen in de Achterste Banen en het Middelste Hout zijn het kerngebied (maximaal 6). Kruisbekken werden hier in 13 van de 30 jaren als broedvogel opgevoerd. In de bossen In den Vloed (maximaal 4) werden ze in slechts 6 jaren gevonden. Op landgoed ’t Kruis was de soort alleen in de topjaren 1994 en 2003 aanwezig en werd

slechts één territorium gevonden [figuur 288]. Paren met jongen werden enkele malen waargenomen (2011:1, 2017: 2, 2018: 2, 2022: 1).

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

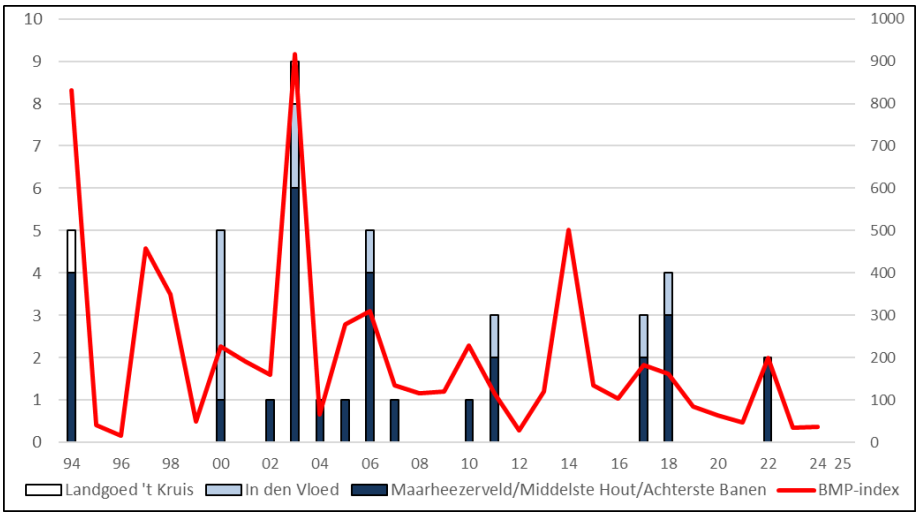

Figuur 288. Kruisbek: aantalsontwikkeling in 1994-2025 in relatie tot de landelijke trend (BMP-index).

Goudvink *(Pyrrhula pyrrhula)*

Verspreiding en biotoop
De goudvink heeft een beperkte verspreiding in Nederweert en wordt vooral in bos vastgesteld. De belangrijkste broedgebieden zijn het Weerterbos en landgoed 't Kruis/bossen Gebleektendijk. Ze is een onregelmatige broedvogel in Wellenstein, de Houtsberg, Het Sarsven, De Banen en De Zoom.
Goudvinken hebben een voorkeur voor middeloud vochtig loofbos met een onderlaag van struwelen. Broeden in droog naaldbos komt voor (Maarheezerveld) evenals in de overgang van oever naar struwelen met opgaand bos.
In de ouder wordende bossen lijken de omstandigheden lokaal minder gunstig dan voorheen. Jong sparrenbos was in het verleden belangrijk broedhabitat en in alle bossen op meerdere plaatsen vertegenwoordigd. Door houtkap en aantasting door de letterzetter is het areaal sterk geslonken. Een ander wijze van bosbeheer kan mogelijk uitkomst bieden. Door bospercelen te dunnen in plaats van te kappen komen op de open plekken struwelen en uitschietende berken tot ontwikkeling. Een goed ontwikkelde struiklaag is voor de goudvink een belangrijke voorwaarde om te kunnen nestelen.

Onderzoek 1994-2023
In 1994-2023 (3-30) verloopt de aantalsontwikkeling met flinke golfbewegingen, maar is de trend positief. Tegenover onverwacht scherpe dalingen, staan positieve uitschieters. Voor deze verschillende ontwikkelingen die ook landelijk worden geregistreerd is geen verklaring. [figuur 289]. Door het stiekeme gedrag en de zachte zang zijn goudvinken niet eenvoudig op te sporen en worden territoria gemist.
Het aantal territoria in het Weerterbos en in landgoed 't Kruis/bossen Gebleektendijk is bepalend voor de situatie in het onderzoeksgebied. In 1992 (provincie Limburg) was de soort schaars in het Weerterbos (7). In 1994-2009 (1-15) liggen de aantallen hoger, maar de grootste sprong wordt in 2010-2021 (10-26) vastgesteld. In landgoed 't Kruis/bossen Gebleektendijk heeft de goudvink terrein prijs gegeven. Dit gebied was in 1991 (15) het belangrijkste broedgebied in Nederweert. Het aantal lag in 1994-1997 (4-9) op een veel lager niveau en neemt in 1998-2023 (0-4) verder af. Het ouder worden van de bossen speelt hier vrijwel zeker

een rol. In landgoed ’t Kruis waren bossen rond het ven eerst niet toegankelijk en zijn territoria gemist.
In 2010-2019 werden goudvinken in klein aantal (1-3) ook buiten de kerngebieden vastgesteld. Ze werden gevonden in Wellenstein, de bossen Kolenhofweg, de Leegde, de bossen Ingstraat, De Zoom, De Banen en in kerstdennen van een boomkwekerij. In de gebieden die in 2020-2023 niet zijn onderzocht worden ze zelden vastgesteld.

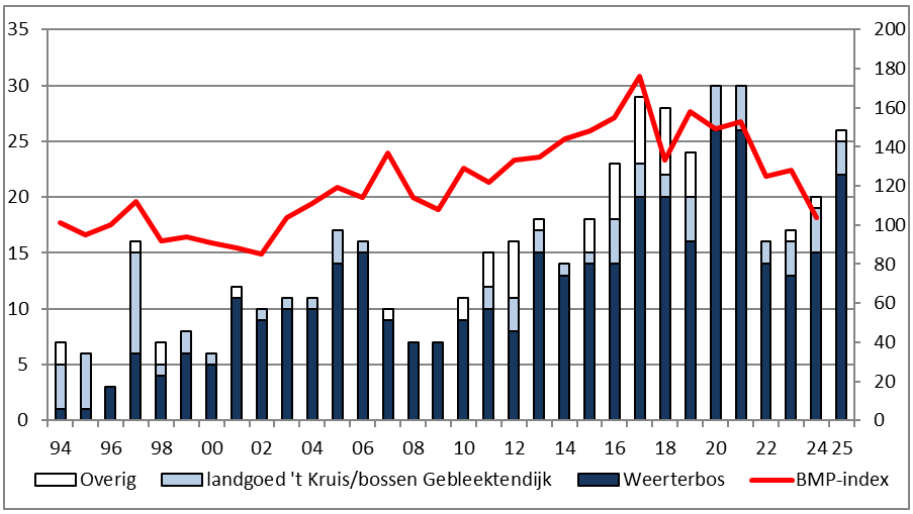

Figuur 289. Goudvink: aantalsontwikkeling in 1994-2025 in relatie tot de landelijke ontwikkeling (BMP-index).

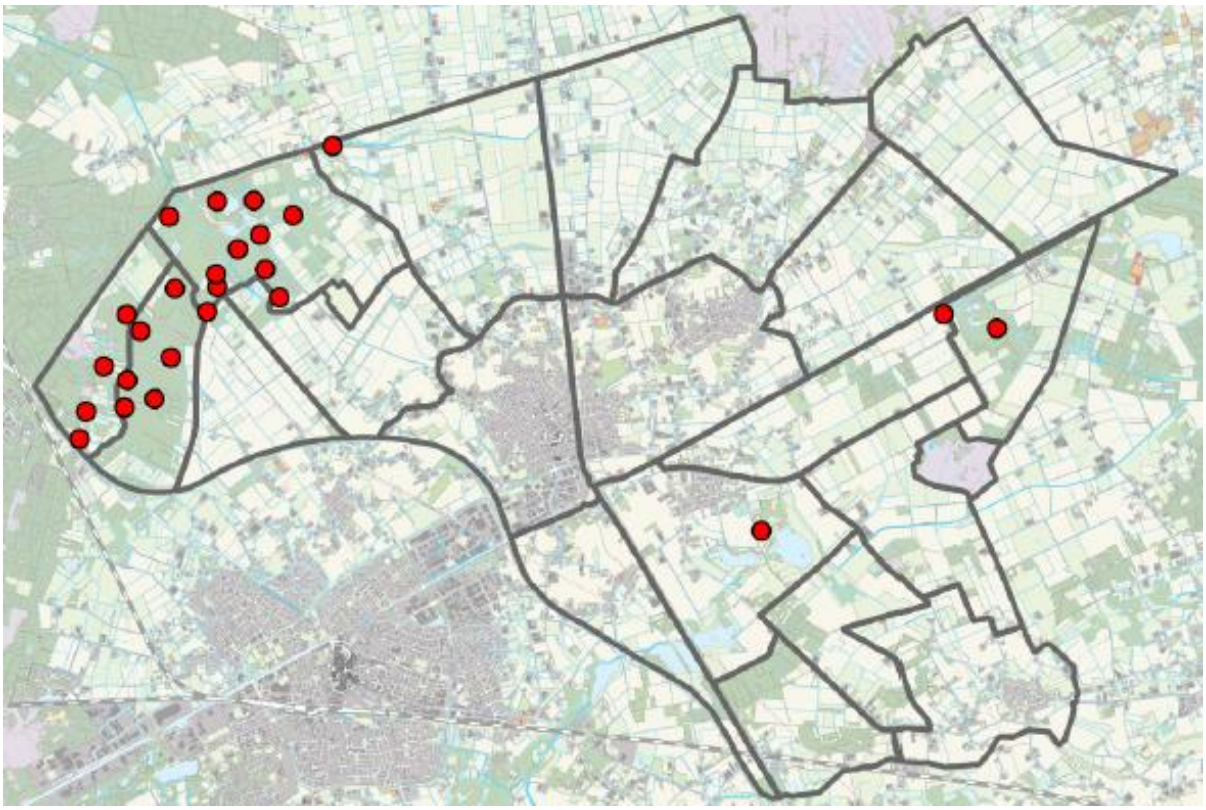

Figuur 290. Goudvink: verspreiding in 2025.

Onderzoek 2024-2025
Bij de goudvink is het wisselvalligheid troef. Na een periode met hoge aantallen in 2017-2021 viel de soort in de 2022-2023 ver terug, niet alleen in Nederweert maar ook elders in Nederland [figuur 289]. Ook in 2024 (19) was het aantal aan de lage kant. De verspreiding bleef toen

beperkt tot de kerngebieden het Weerterbos (15) en landgoed ’t Kruis (4). In 2025 (25) klimt ze uit het dal. Behalve in het Weerterbos (21) en landgoed ’t Kruis (2) worden territoria ook gevonden in De Banen (1) en De Kievit (1).

Appelvink *(Coccothraustes coccothraustes)*

Appelvink, de Groote Peel, 5 april 2023 (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop
De appelvink heeft het verspreidingsgebied fors uitgebreid. Territoria werden eerst in bos vastgesteld, maar steeds vaker worden ze ook in halfopen cultuurland gevonden. De kerngebieden zijn het Weerterbos, landgoed ’t Kruis/bossen Gebleektendijk en Wellenstein/Houtsberg. Kleine bossen rond De Banen/Sarsven, De Zoom en de bossen Reulisweg, Kolenhofweg en Ingstraat, worden ook bezet. Agrarisch bebouwd en stedelijk bebouwd gebied is van geringe betekenis. Open cultuurland is ongeschikt.
Appelvinken worden vooral in ouder loofbos en gemengd bos vastgesteld. Opstanden met eik zijn het meest in trek. Territoria worden ook gevonden in erfbeplantingen en grote tuinen met oude bomen en in parken.

Onderzoek 1994-2023
De appelvink was lange tijd een vrij onbekende broedvogel in Nederweert. De dichtstbijzijnde populatie die als brongebied kon fungeren bevond zich tot begin jaren tachtig ten oosten van de Maas. In het onderzoeksgebied was toen, voor een soort die oudere bossen prefereert, weinig geschikt broedbiotoop aanwezig.
In 1991-1992 (provincie Limburg) werden territoria vastgesteld in het Weerterbos (1) en de omgeving van De Banen/Het Vlakwater (4). In 1994-2007 (0-4) was de appelvink een onregelmatige broedvogel. In de daaropvolgende jaren neemt de soort flink toe en wordt ze jaarlijks vastgesteld (2008-2018: 5-18; 2018-2023: 26-36). Door onbekendheid met het broedgedrag en een kleine trefkans door de lage dichtheden zijn de gevonden aantallen in de eerste jaren te laag. Soms verzamelen mannetjes of paren zich op een centrale plek om van hieruit uit te zwerven. Dat maakt het soms lastig om het aantal territoria te bepalen. De vastgestelde trend in Nederweert is reëel.

Het Weerterbos is het belangrijkste broedgebied. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in de oudere bossen in de zuidelijke helft tussen de Hoogbosweg en Oude Graaf. Monotoon naaldbos in het Maarheezerveld wordt gemeden. Bos en halfopen cultuurland in het zuidoosten van Nederweert wordt steeds belangrijker. Territoria worden gevonden in landgoed ’t Kruis/ bossen Gebleektendijk (maximaal 9 in 2020) de omgeving van De Banen/de Kwegt (maximaal 4 in 2022) en Wellenstein/Houtsberg (maximaal 4 in 2023). In de overige bossen is per locatie een territorium vastgesteld en is het voorkomen onregelmatig. In agrarisch bebouwd en stedelijk bebouwd gebied zijn ze vastgesteld in de omgeving Ospeldijk (2011, 2015, 2016), park Budschop (2006, 2018) en Nederweert-Eind (2023), in agrarisch bebouwd gebied zijn territoria gevonden bij de Kleine Steeg (2018), visvijver Krommedijk (2021) en Schoor (2014). De verwachting is dat de appelvink, gezien het potentieel aan geschikt broedbiotoop, verder zal toenemen.

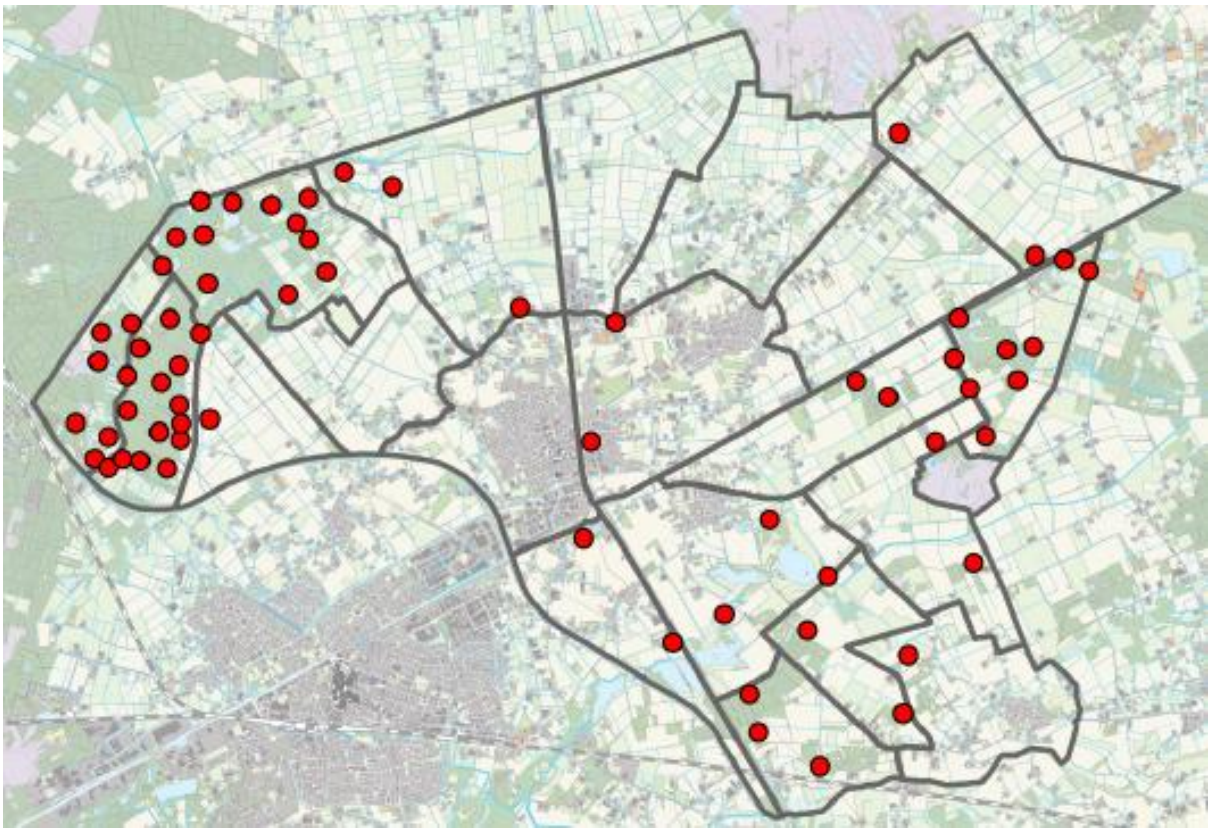

Figuur 291. Appelvink: verspreiding in 2025.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 (41) werd de onafgebroken toename vanaf 2017 even onderbroken. De ongunstige weersomstandigheden in maart/april hebben vrijwel zeker een rol gespeeld. In 2025 (65) zet de langjarige trend door en werd het record opnieuw bijgesteld. In het Weerterbos werden 33 territoria gevonden. Het grootste boscomplex van Nederweert is wat betreft dichtheden het belangrijkste broedgebied, maar wordt op basis van aantallen bijna ingehaald door vestigingen elders in Nederweert (32). Met name in het zuidoosten van de gemeente heeft de soort momenteel een ruime verspreiding. De meeste territoria waren in landgoed ’t Kruis/ bossen Gebleektendijk (11) aanwezig.
Hoewel de appelvink beter in kaart wordt gebracht dan in de beginjaren, worden nog steeds territoria gemist, met name in agrarisch en stedelijk bebouwd gebied. Waarnemingen van in de broedtijd overvliegende appelvinken die niet tot een territorium zijn te herleiden suggereert dat meer paren aanwezig zijn.

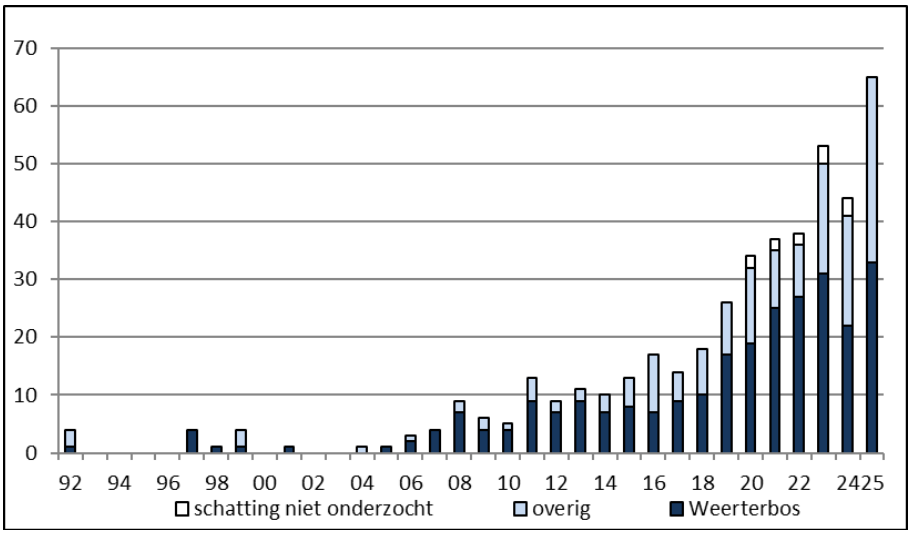

Figuur 292. Appelvink: aantalsontwikkeling in het Weerterbos en overig Nederweert in 1994-2025.

Geelgors *(Emberiza citrinella)*

Geelgors, de Groote Peel, 22 mei 2025 (Jos Roijakkers).

Verspreiding en biotoop
De geelgors heeft een vrij ruime verspreiding in Nederweert. Territoria worden vastgesteld in bos (Weerterbos, landgoed 't Kruis/bossen Gebleektendijk, Wellenstein/bossen Kolenhofweg), halfopen cultuurland (omgeving De Banen/Sarsven/de Kwegt, omgeving de Leegde/Het Vlakwater), moeras (De Kievit, De Zoom) en in open cultuurland (omgeving Laarderheideweg/Molswingelsdwarsdijk, omgeving Moostdijk/Broenenhoup/Kampersweg, de Kruisvennen/Ospel-Oost). Gesloten bos en zeer open cultuurland wordt gemeden.

De broedbiotoop bestaat uit heideveldjes, gevarieerde bosranden, kapvlaktes, kruidenrijk extensief hooiland, landschapselementen en bermen met struwelen en wegbeplanting. Ze hebben een voorkeur voor zand- en stolwegen. De omstandigheden variëren van droog tot vochtig.

Onderzoek 1994-2023
De aantalsontwikkeling van de geelgors verloopt in golfbewegingen met een bandbreedte van 141-234 territoria. De populatie is voortdurend in beweging en het aantal territoria kan per telgebied en binnen de verschillende biotopen behoorlijk fluctueren. Natuurherstel en ontwikkelingen in het cultuurland zijn belangrijke oorzaken. Koude winters in 1995/96 en 1996/97 en koude en milde winters in 2009/10-2012/13 waren van geringe invloed. De ontwikkelingen in de belangrijkste broedgebieden worden hieronder beschreven.

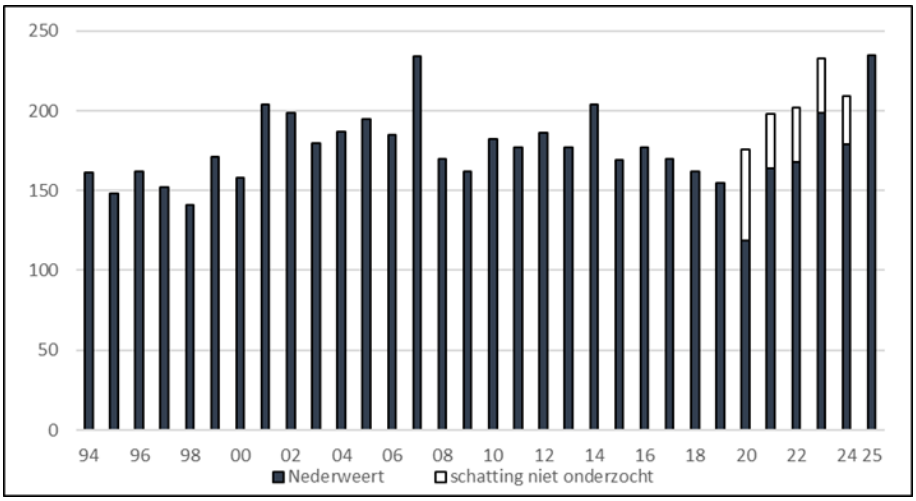

Figuur 230. Geelgors: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

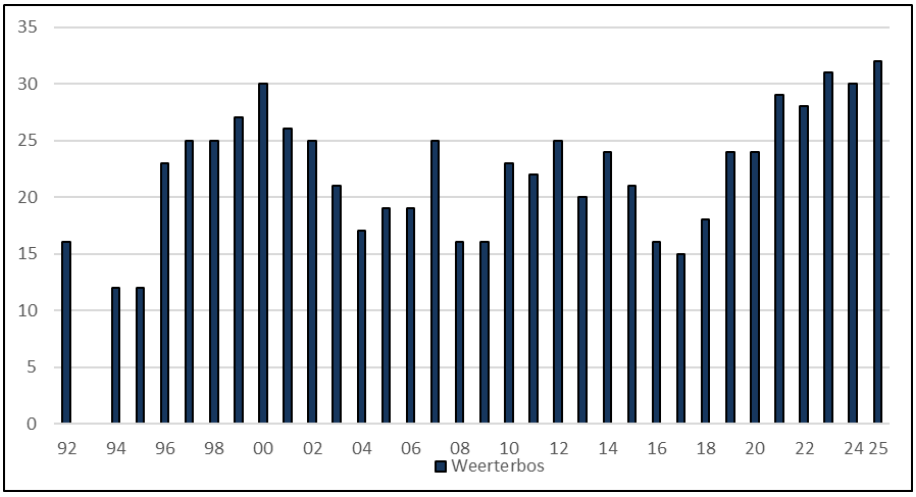

Figuur 231. Geelgors: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1992 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

In het Weerterbos (1994-2023: 12-32) worden sterk wisselende aantallen vastgesteld. Een belangrijke oorzaak is het vele natuurherstel vanaf eind jaren negentig. Hierdoor ontstonden, afhankelijk van de ingreep, tijdelijke of meer permanente broedgebieden.
In de loop van het onderzoek is het bosbeheer gewijzigd. In het verleden werden opstanden gekapt en was tijdelijk geschikt biotoop beschikbaar. Een voorbeeld zijn de kapvlaktes in het Maarheezerveld in 1994 (7). Na herplant werden deze percelen door vegetatiesuccessie ongeschikt. Eenzelfde situatie deed zich voor bij populierenopstanden in In den Vloed. Kaalkap komt nauwelijks meer voor en in plaats daarvan worden percelen selectief gedund.

Heideherstel in het Maarheezerveld in 2012 leek gunstig voor de geelgors maar heeft nauwelijks iets opgeleverd (0-2).
Belangrijk was de verwerving van intensief gebruikte landbouwgrond die vervolgens als extensief insectenrijk hooiland werd beheerd. Langs deze hooilanden maar ook elders in het Weerterbos werd in 2012 10 kilometer bosrand over een breedte van 5-30 meter vrij gekapt. Overstaanders werden gespaard waarna de stroken met struwelen werden aangeplant; een ideaal broedhabitat voor de geelgors.
In de Grashut (2012) en de laagte tussen het Kleinven en het Maarheezerveld (2000) heeft grootschalig herstel van natte natuur plaatsgevonden. In de Grashut broeden geelgorzen in wisselend aantal op de overgangen van nat naar droog. Bij de vennen In den Vloed worden amper territoria vastgesteld. Deze gebieden zijn meestal te nat.

Het gebied de Kwegt/landgoed Philomenahoeve/De Banen/Sarsven is dankzij natuurherstel een van de betere geelgorsbiotopen van Nederweert. Door aankoop en uitruil van percelen ontstond een groot aaneengesloten en voor de geelgors erg aantrekkelijk broed- en leefgebied. De toename van het aantal territoria past in de tijdlijn waarbij in een steeds groter gebied natuurherstel werd uitgevoerd en hoogwaardige natuur tot ontwikkeling kwam.
In 1994 werden 11 territoria vastgesteld, in 2023 liep dit aantal op naar 34 territoria. Het gebied kenmerkt zich door kleinschalig cultuurlandschap met extensief beheerd kruiden- en insectenrijk hooiland, struwelen, houtwallen, houtsingels, gevarieerde bosranden, bosaanplant en gevarieerde wegbermen met eiken als wegbeplanting. Het geaccidenteerde terrein met oude stuifduinen tussen De Banen en de landgoed Philomenahoeve zorgt voor een extra dimensie.

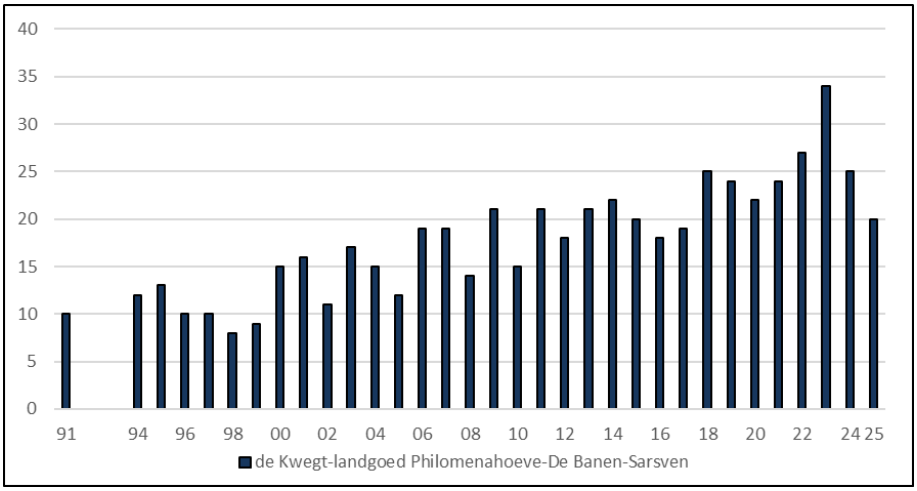

Figuur 232. Geelgors: aantalsontwikkeling in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025 in de omgeving van De Kwegt, landgoed Philomenahoeve, De Banen en het Sarsven.

In het cultuurland worden bijzondere ontwikkelingen vastgesteld. De geelgors heeft nieuwe broedgebieden ontdekt in de beheersgebieden de Mussenbaan/Moostdijk ter hoogte van Ospeldijk en in het aangrenzende intensieve open cultuurland. Het verspreidingsgebied is uitgebreid en dient mogelijk als overloop van de toegenomen populatie in de Groote Peel (1992/1993: 69; 2016: 99) (van Noorden, 2017). In de Mussenbaan is sprake van kleinschalig cultuurlandschap en worden ze gevonden langs zandwegen met struwelen en doorschietende berken en elzen. Het intensieve grondgebruik binnen het gebied is na verwerving beëindigd en omgezet in extensief beheer. De percelen worden als vochtig hooiland beheerd. Ondanks een verhoging van de grondwaterstand blijven delen voor de geelgors geschikt. De buitengrens van het verspreidingsgebied wordt gemarkeerd door de zandwegen Broenenhoup en Gabrielweg. Langs de Broenenhoup is wegbeplanting met eiken en struwelen aanwezig, langs de Gabrielweg bevinden zich struwelen en boomgroepen.
De extensivering van de beheersgebieden, toename van akker- en weidevogelpercelen en een verbeterd voedselaanbod in de broedtijd (insecten) en in de winter (zaden) vertalen zich

in een onmiskenbare toename (1991 en 1994-2004: 0-2; 2005-2020 2-10: 2021-2023: 20-23) [figuur 233].

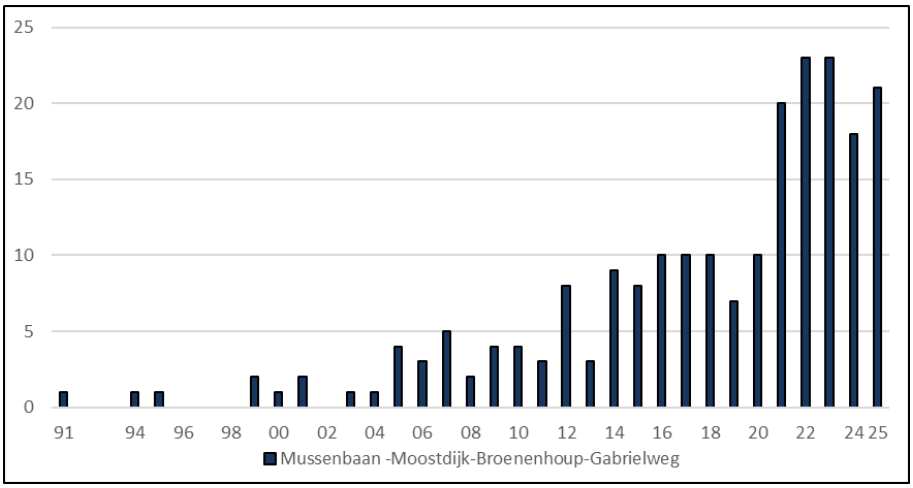

Figuur 233. Geelgors: aantalsontwikkeling ten zuiden van de Groote Peel in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

In de Kruisvennen/Ospel-Oost zijn de resultaten minder fraai. Deze populatie broedt grotendeels in intensief open en halfopen cultuurland. De meeste wegen zijn met eiken beplant en er liggen relatief veel zandwegen met fraaie structuurrijke bermen. De geelgors nam eerst flink toe (1991 en 1994-2008: 19-49) om daarna weer af te nemen (2009-2019: 20-36). In 2020-2023 werd het gebied niet onderzocht. De oorzaak van de afname is vooralsnog onbekend.

Een gevarieerde berm in combinatie met een zandweg is een prima biotoop voor de geelgors. Bientjesrandweg, Ospel, 30 april 2024 (Thijs Loven).

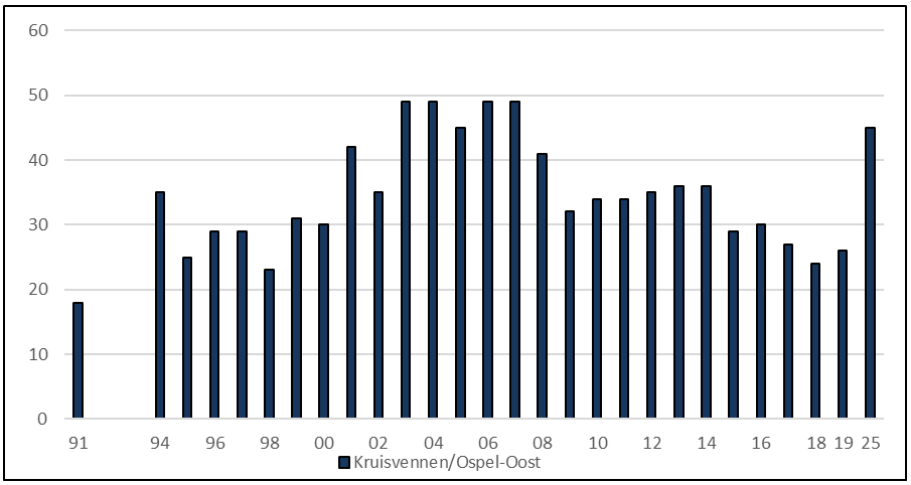

Figuur 234. Geelgors: aantalsontwikkeling in de Kruisvennen/Ospel-Oost in 1991 (provincie Limburg), in 1994-2019 en 2025.

In halfopen cultuurland tussen Kruisstraat/Reulisweg/Bergdijk/Leveroysedijk heeft de geelgors flink ingeleverd. In 1991 (provincie Limburg) werden 20 territoria gevonden. In de jaren daarna name ze toe (1994-2007: 18-36) om vervolgens flink af te nemen (2008-2023: 10-26).
Een belangrijk broedbiotoop is het natuurgebied de Leegde en omgeving. Na de ruilverkaveling eind jaren tachtig werd het gebied ingericht met houtsingels en kleine bosjes. Centraal in het gebied ligt een poel met vochtige heide en schraal hooiland. De oude vuilstort aan de noordzijde is met loofbomen aangeplant. In het agrarisch gebied daaromheen liggen de bossen Reulisweg, meerdere houtwallen, houtsingels, kleine loofbosjes en zandwegen met struwelen en boomgroepen of solitaire bomen.
In de afgelopen 30 jaren is er voor de geelgors landschappelijk veel veranderd. Er verdween circa 1000 meter aan houtsingels, langs zandwegen en tussen perceelstroken verdwenen bomen en struwelen en door vegetatiesuccessie werden houtwallen minder geschikt. Het agrarisch grondgebruik werd daarbij steeds intensiever en grasland werden omgezet in akkerland. In het gebied deden grote eenvormige graszodenpercelen hun intrede en nam het areaal sierbloemen- en vooral aspergeteelt flink toe.
Lichtpuntjes zijn de aanplant van 2000 meter met struwelen langs een zandweg richting De Zoom (2024), de herinrichting van de Leveroysedijk met struwelen en bomen (2019) en een strook nieuwe natuur tussen de Reulisweg en de Leegde (2018). Wat dit voor de geelgors gaat betekenen zal de toekomst uitwijzen.

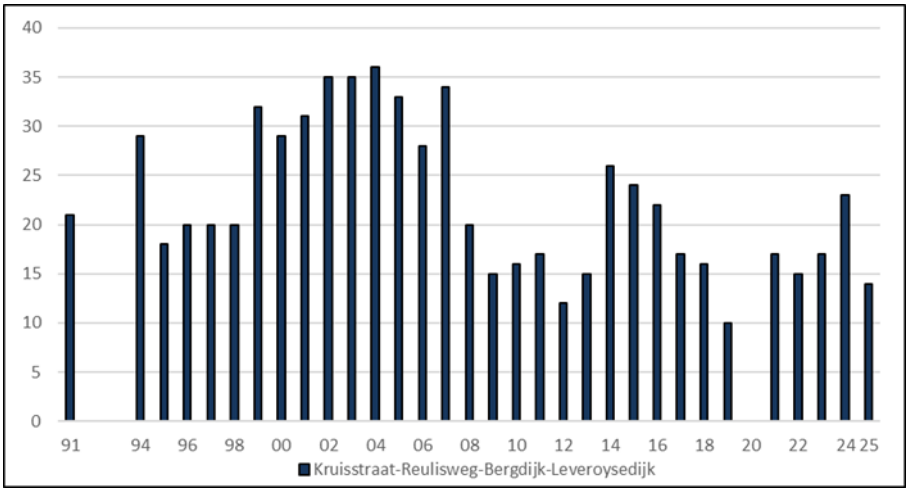

Geelgors 235: aantalsontwikkeling in halfopen cultuurland in de omgeving van De Zoom in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025. 2020 niet onderzocht.

Plastic wordt in de vollegrondsteelt op steeds grotere schaal toegepast. Banendijk, 24 mei 2025 -boven-, Reulisweg 14 mei 2025 -onder- (Thijs Loven).

Onderzoek 2024-2025
2024 (204, deels geschat) was een bovengemiddeld jaar, in 2025 (235) werd een nieuw record gevestigd. Met name in de Kruisvennen/Ospel-Oost (45) werden veel meer territoria gevonden dan in 2019 (26). Ook in dit gebied is het aantal percelen met akkervogelbeheer flink toegenomen, onder andere langs de Tolbergweg/Hoge Kruisdijk, Bientjesrandweg, Visvijverweg en Platte Peeldijk. Een perceel aangeplant met kruidenrijke vegetatie en struwelen langs de Bientjesweg is eveneens geschikt.

In 2025 werden ten opzichte van 2024 meer territoria gevonden in de Laarderheide (+7), De Kievit (+4) en de Mussenbaan/Moostdijk en omgeving (+4), minder territoria werden vastgesteld in De Banen/Sarsven/De Kwegt en omgeving (-5), Het Vlakwater/Houtsberg (-3) en het cultuurland rond De Zoom (-9). In landgoed 't Kruis/bossen Gebleektendijk en Wellenstein was het aantal vrijwel gelijk. Hoewel in 2020-2024, 4-5 telgebieden niet werden onderzocht, blijkt uit de overige plots dat de geelgors in een goede periode zit.

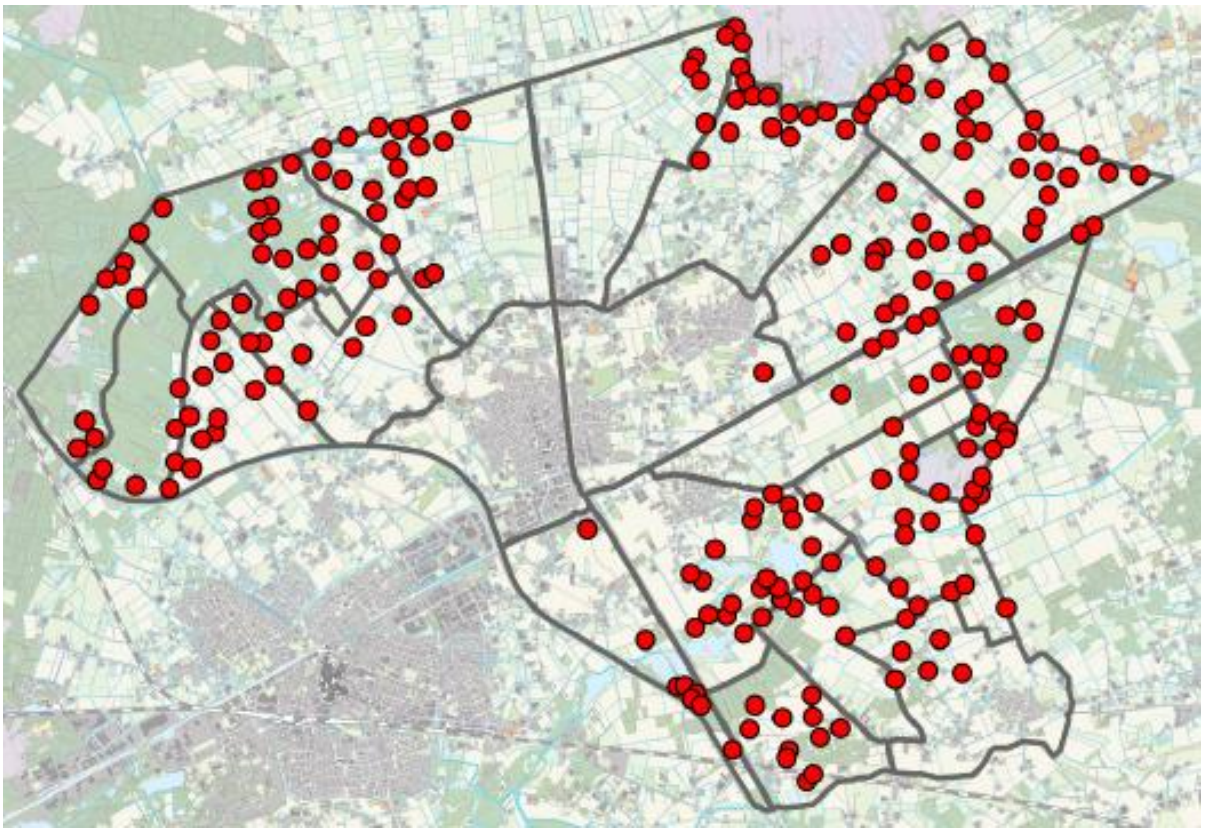

Figuur 236. Geelgors: verspreiding in 2025.

Cirlgors *(Emberiza cirlus)*

Cirlgors, Weerterbos, Colusdijk, 20 juni 2019 (Huub Janssen).

Verspreiding en biotoop
De enige vestiging in Nederweert werd gevonden in een landbouwenclave in het Weerterbos met overwegend intensief en extensief grasland en enkele percelen bouwland. Deze enclave is in de regel vrij vochtig maar was in 2019 door een flink neerslagtekort sterk verdroogd. De cirlgors werd waargenomen in een perceelsscheiding met (braam)struwelen en in de aangrenzende bosrand met overwegend eik, berk en grove den.

Onderzoek 1994-2023
Tijdens een avondbezoek op 20 juni 2019 werd door een alerte waarnemer een zingende cirlgors ontdekt. De vogel was tot en met 22 juli aanwezig en liet zich regelmatig zingend horen. Er zijn geen nestindicerende waarnemingen bekend. Binnen het territorium waar de cirlgors werd vastgesteld zijn ook territoria van boompieper, grasmus roodborsttapuit en geelgors aanwezig. In 2018 werd tussen 18 april en 10 juli in de buurgemeente Weert eveneens een zingend mannetje ontdekt. Cirlgorzen nemen in Duitsland toe en de rand van hun verspreidingsgebied ligt op slechts 100 kilometer van Zuid-Limburg (Boele *et al.,* 2021). In 2020-2024 zijn in Nederland zover bekend geen nieuwe territoria gevonden.

Onderzoek 2024-2025
Niet vastgesteld.

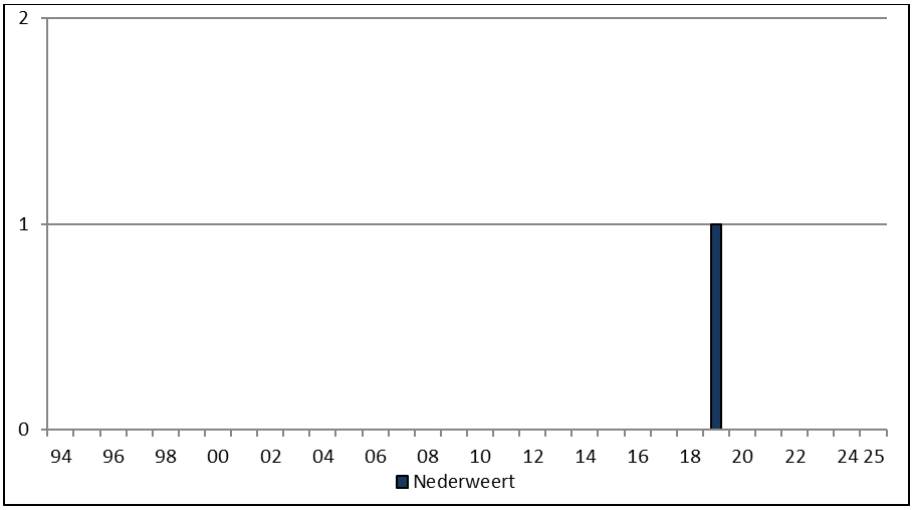

Figuur 237. Cirlgors: aantalsontwikkeling in 1994-2025.

Rietgors *(Emberiza schoeniclus)*

Verspreiding en biotoop
De rietgors heeft een beperkte verspreiding in Nederweert, maar heeft het verspreidingsgebied wel uitgebreid. De meeste territoria worden in natuurgebieden vastgesteld. Ze broeden in verruigd moeras (De Zoom, De Kievit), in brede natuurlijke oevers langs open water (De Banen, Sarsven, de Schoorkuilen, vennen en laagtes Weerterbos, Tungelroyse Beek, retentiebekkens). Soms worden verruigde bermen bezet (Mussenbaan). Rietgorzen broeden op de grens van vochtig tot nat terrein. Ze maken gebruik van struwelen, rietveldjes en rietkragen waarbij enige openheid van het terrein wordt verlangd. Dicht wilgenbos zoals in delen van landgoed ’t Kruis, De Zoom en de Kwegt wordt gemeden. Dat geldt ook voor de rietkragen en struwelen langs de kanalen. In intensief cultuurland worden ze zelden gevonden.

Onderzoek 2002-2023
Rietgorzen worden vanaf 2002 volledig in het onderzoek meegenomen. Het aantal neemt vanaf 2006 langzaam toe, waarbij eigenlijk sprake is van herstel (2002-2015: 11-40; 2016-2023: 46-69, deels geschat).

Populatieontwikkelingen zijn terug te voeren op natuurherstel of het uitblijven daarvan, beekherstel en veranderingen in het waterbeheer. In 1991-1992 (provincie Limburg) werden vlak voor het begin van de natuurherstelprojecten 75 territoria vastgesteld. De peelrestanten bevonden zich destijds in een desolate toestand en waren voedselrijk, verdroogd en verruigd. De grootste populaties werden gevonden in De Zoom (35), De Banen (21) en het Sarsven (10). In De Kievit (5) werd een kleine populatie vastgesteld, elders in Nederweert (4) kwam ze nauwelijks voor (www.natuurgegevensprovincielimburg.nl)
In 1992-2017 werden vennen opgeschoond en gedempte vennen en verruigde laagtes in ere hersteld. In De Banen en het Sarsven nam het territoria flink af terwijl in nieuw ontwikkelde gebieden biotoop beschikbaar kwam (Schoorkuilen, Weerterbos, Tungelroyse Beek, retentiebekkens). In De Zoom (20-4) en De Kievit (8-1) ging ze achteruit door verdroging en verruiging. Door een samenloop van deze processen werd in 2005 (11) het laagste aantal in de tijdreeks gevonden. De ontwikkelingen binnen de verschillende broedgebieden zijn als volgt:

De Zoom: volgens onderzoek in 1961-1976 was De Zoom destijds een geschikt broedgebied en werden in het broedseizoen tussen de 15-30 rietgorzen opgegeven (dagboek Jo van Bree). De Zoom was toen vrij open en er lagen grote waterplassen. De waarneming van kleine karekiet, rietzanger, blauwborst en sprinkhaanzanger duidt op de aanwezigheid van rietvelden en struwelen. In 1991 (35) werd door de provincie Limburg een florerende populatie gevonden. In 1994-2023 (20-1) is de langjarige trend afnemend. Oorzaak is de voortschrijdende verdroging en verruiging van het gebied. De lage tot extreem lage waterstanden in 2018-2023 (3-9 territoria) hebben het verruigingsproces alleen maar versneld. Omdat geen natuurherstel in de planning staat, wordt De Zoom steeds minder geschikt.
Opmerking: in 2001 werden tijdens het reguliere onderzoek 19 territoria vastgesteld terwijl de provincie Limburg liefst 42 territoria vond. Voor het (te) grote verschil is geen verklaring.

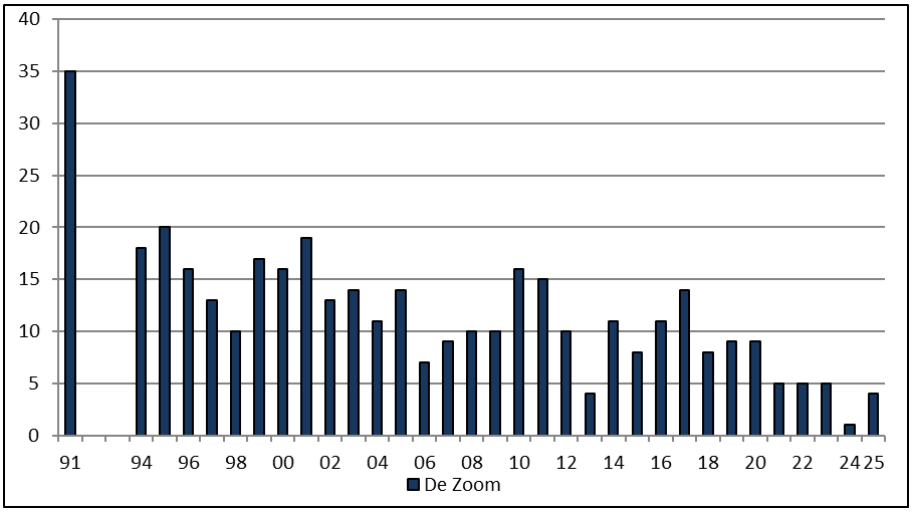

Figuur 238. Rietgors: aantalsontwikkeling in De Zoom in 1991 (provincie Limburg) en in 1994-2025.

De Kievit: de meeste territoria worden vastgesteld in de smalle verruigde strook langs de Kievitsbeek. Het beheer is gericht op verschraling van de vochtige tot natte hooilanden eromheen. Het centrale moerassige deel bestaat riet, pitrus en wilg met hier en daar elzen. De beek is voedselrijk door een permanente aanvoer vanuit het agrarisch achterland. Enkele territoria worden gevonden in aangrenzende verruigde relicten langs de Kievitsdijk en een uitloper in het landbouwgebied De Wetering. De aantalsontwikkeling verloopt met golfbewegingen en is licht negatief.

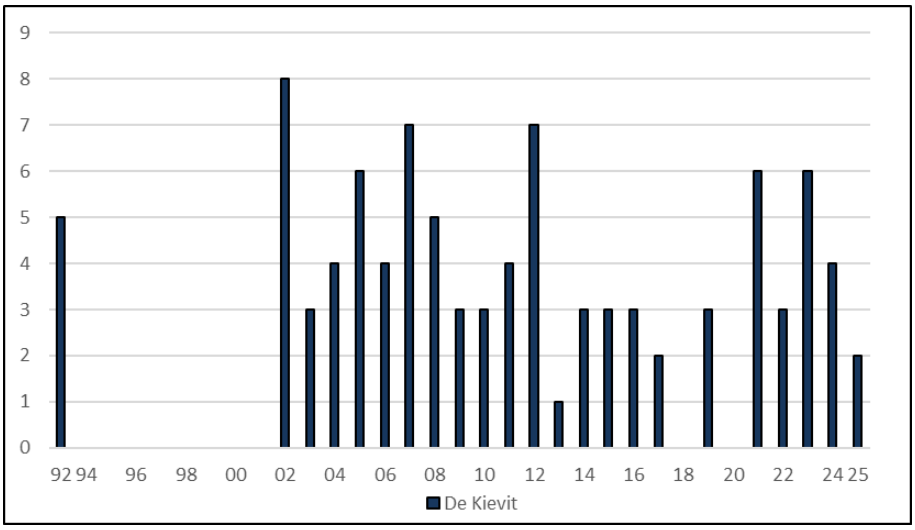

Figuur 239. Rietgors: aantalsontwikkeling in De Kievit en omgeving in 1992 (provincie Limburg) en in 2002-2025. 2020 niet onderzocht.

De Schoorkuilen: het vennencomplex is verdeeld over de Kwegt en de vennen langs de Schoordijk. Tijdens de uitvoering van het project in 2007-2017 waren er in de oeverzone al mogelijkheden, maar tussentijds zijn ook geschikte locaties verdwenen. In de Kwegt is de brede oever aan de noord- en zuidzijde geschikt door de aanwezigheid van rietfragmenten, wilg en opkomende berk en els. Zonder beheer zouden de oevers snel dichtgroeien. Om dit te voorkomen worden jaarlijks vlakken gemaaid om het open karakter te behouden.
De oevers langs de Schoordijk zijn minder breed dan in de Kwegt. Meest interessant zijn de met riet en struwelen verruigde delen weerszijden van de weg Schoordijk.
Door de wisselende omstandigheden kan het aantal territoria per jaar behoorlijk fluctueren met de grootste verschillen in de Kwegt (2007-2017: 0-6; 2018-2023: 3-8). In de vennen langs de Schoordijk werd het eerste territorium pas in 2010 vastgesteld. In 2011-2018 nemen ze toe, in 2019-2023 fluctueert de populatie.

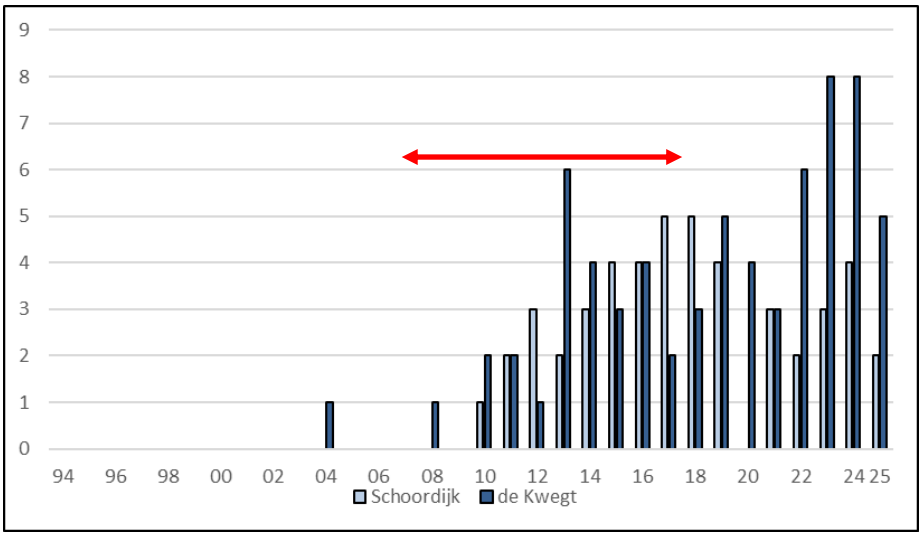

Figuur 240. Rietgors: aantalsontwikkeling in de Schoorkuilen in 2007-2025 in relatie tot venherstel in 2007-2017 (rode pijl). Vennen Schoordijk 2020 niet onderzocht.

In de vennen Schoordijk broeden enkele paren. Schoordijk-Oost, 26 mei 2025 (Thijs Loven).

De Banen: in 1991, vlak voor het eerste venherstel werden door de provincie Limburg 22 territoria vastgesteld. Het ven was door vermesting en de invloed van gebiedsvreemd water voedselrijk en verruigde met riet en wilg. Voor de rietgors waren deze omstandigheden gunstig. Vooral de brede drassige oostoever was geschikt.

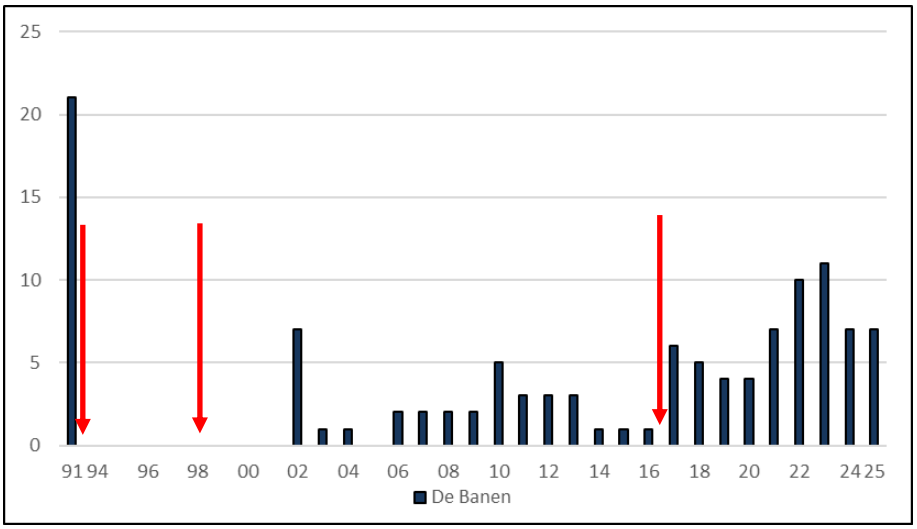

Figuur 241 Rietgors: aantalsontwikkeling in De Banen in 1991 (provincie Limburg) en in 2002-2025 in relatie tot venherstel in 1992, 1998, en 2017 (rode pijl).

In De Banen werd in 1992, 1998 en 2015-2017 natuurherstel uitgevoerd. De oeverzones werden opgeschoond, het ven werd in fases vergroot en het waterpeil verhoogd. De nieuwe omstandigheden waren veel minder gunstig en niet te vergelijken met de situatie in 1991. Bovendien nam riet af door de voedselarme omstandigheden. In 2002-2017 (1-7) werden in De Banen veel minder territoria gevonden. Tijdens het laatste venherstel werd in de randzones

opnieuw veel opslag afgevoerd. Door uitbreiding van het ven in oostelijke richting ontstond een brede oever tot aan de nieuw gegraven Rietbeek. Delen van deze oever worden jaarlijks gemaaid om opkomende wilg en berk in toom te houden. In 2018-2023 (4-11) veert de soort weer op en is vooral de oostelijke oever geschikt (2-9).
Sarsven: door verruiging van de oeverzone werd het Sarsven steeds minder geschikt. In 1991 werden door de provincie Limburg 10 territoria vastgesteld, in 2002-2008 waren niet meer dan 0-4 territoria aanwezig. In 2009 werd grootschalig venherstel uitgevoerd en de randzone volledig opgeschoond. De oevers worden daarna gefaseerd gemaaid waarbij boomgroepen en clusters met gagel- en wilg worden gespaard. Het Sarsven blijft daardoor geschikt voor een kleine populatie. In 2010-2023 schommelt het aantal tussen de 0-7 territoria.

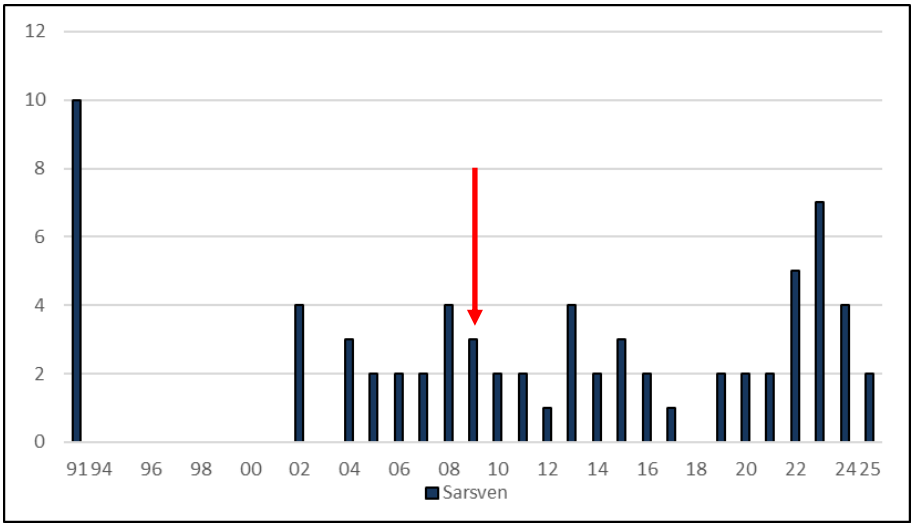

Figuur 242. Rietgors: aantalsontwikkeling in het Sarsven in 1991 (provincie Limburg) en in 2002-2025 in relatie tot venherstel in 2009 (rode pijl).

Weerterbos: door venherstel zijn de omstandigheden voor de rietgors sterk verbeterd. De meeste projecten werden in 1998-2012 uitgevoerd (Koolespeelke, het Grootven en Kleinven, de Slenk, vennen In den Vloed, de Grashut). Vóór uitvoering van deze werkzaamheden was nauwelijks geschikt biotoop aanwezig (1992: 1). In 2002-2023 (0-11) nam het aantal toe. De voormalige landbouwenclave de Grashut (4-6) is vanaf 2017 het beste broedgebied. Rietgorzen broeden in struwelen aan de randen van het gebied en in verruigde slootjes. Op de andere locaties worden maximaal 1-3 territoria vastgesteld.

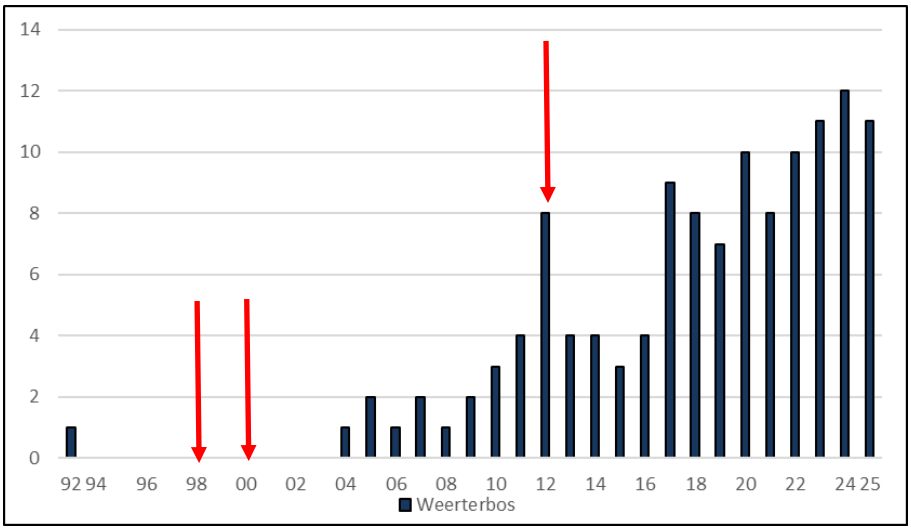

Figuur 243. Rietgors: aantalsontwikkeling in het Weerterbos in 1992 (provincie Limburg) en in 2004-2025 in relatie tot venherstel in 1998, 2000 en 2012 (rode pijl).

Tungelroyse Beek: in 2009-2011 werd beekherstel uitgevoerd en kreeg de rechtgetrokken beek weer een natuurlijk karakter met meanders en brede oevers. In korte tijd verruigden de oevers met wilg, els en riet en ontstond voor de rietgors een nieuw broedbiotoop. In 2009-2016 (0-12) nam het aantal flink toe, om in 2017-2019 (8-6) op een lager niveau te stabiliseren. Dit kwam door vegetatiesucces waardoor sommige delen te ruig werden, maar ook intensiever maaibeheer vanaf 2017 kan een rol spelen. In 2020-2023 werd het traject onder Leveroy niet onderzocht.

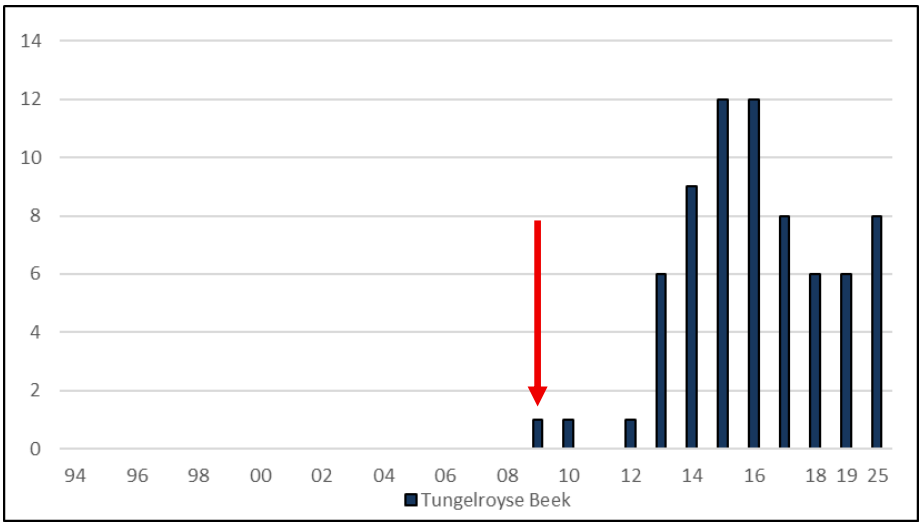

Figuur 244. Rietgors: aantalsontwikkeling langs de Tungelroyse Beek in 2002-2019 en in 2025 in relatie tot beekherstel in 2009.

Retentiebekkens: in 2012 ontstond aan de rand van het Weerterbos een nieuw broedgebied. Door het Waterschap Limburg werden retentiebekkens uitgegraven, verdeeld over een aantal compartimenten en met verschillende waterniveaus. De bekkens bevatten voedselrijk water uit het agrarisch achterland en kunnen in droge periodes deels droogvallen.
De aantalsontwikkeling (2012-2018: 1-6: 2019-2023: 4-2) wordt bepaald door verruiging en beheer. Ze worden vooral in wilgenstruwelen en riet aangetroffen en in de brede rietkraag langs aangrenzende Rosveldlossing. Op de meeste plekken is sprake van overjarig riet.
.

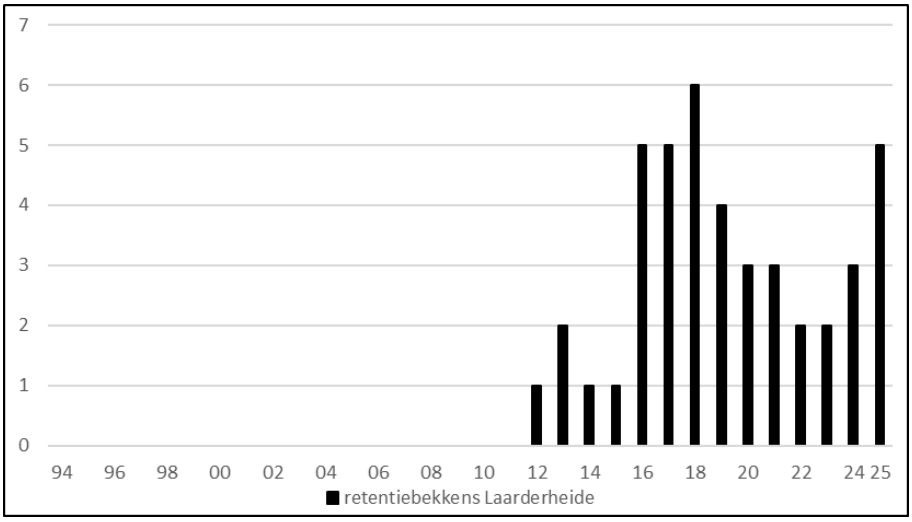

Figuur 245. Rietgors: aantalsontwikkeling retentiebekkens Laarderheide in 2012-2023.

Onderzoek 2024-2025
In 2024 (56, deels geschat) en 2025 (51) lag het aantal op hetzelfde niveau als in 2016-2022. Ten opzichte van 2023, het beste jaar in de tijdreeks, was het aantal in de kerngebieden lager of gelijk. Het extreem hoge waterpeil heeft zeker meegespeeld. De grootste verschillen werden opgetekend in De Banen/Sarsven (2024: -7, 2025: -9) en De Kievit (2024: -2; 2025: -4). In De Zoom gaat de klaagzang meestal over de verdroging maar in 2024 was het de nattigheid die parten speelde. In het gebied werd de hoogste waterstand - 29,02 m./NAP - in 25 jaar gemeten en werd slechts één territorium gevonden. In 2025 (4) was de situatie iets gunstiger en zakte het waterpeil vanaf mei steeds verder weg.
De Tungelroyse Beek werd in 2025 volledig onderzocht. De populatie (8) was nagenoeg gelijk aan die van 2019 (6). Alle territoria werden onder Leveroy gevonden, ter hoogte van de Mildert ontbrak de soort.

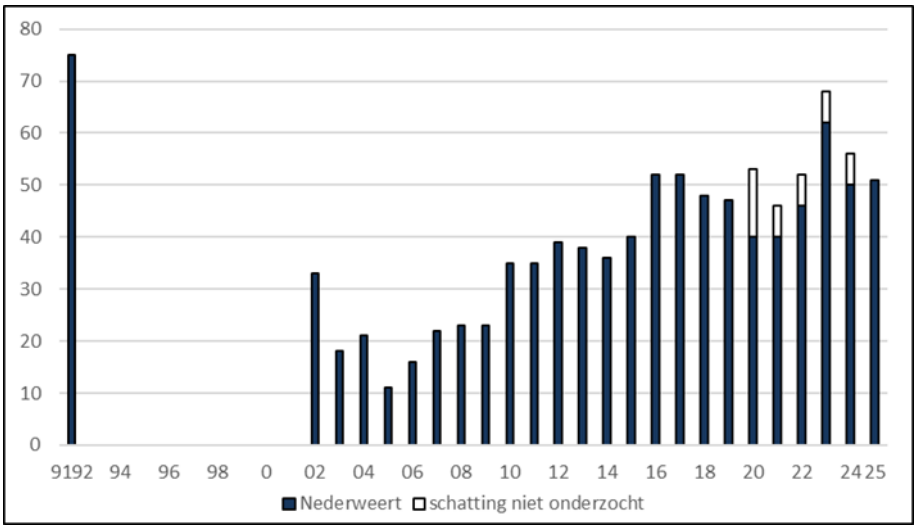

Figuur 246. Rietgors: aantalsontwikkeling in Nederweert in 1991-1992 (provincie Limburg) en in 2002-2025.

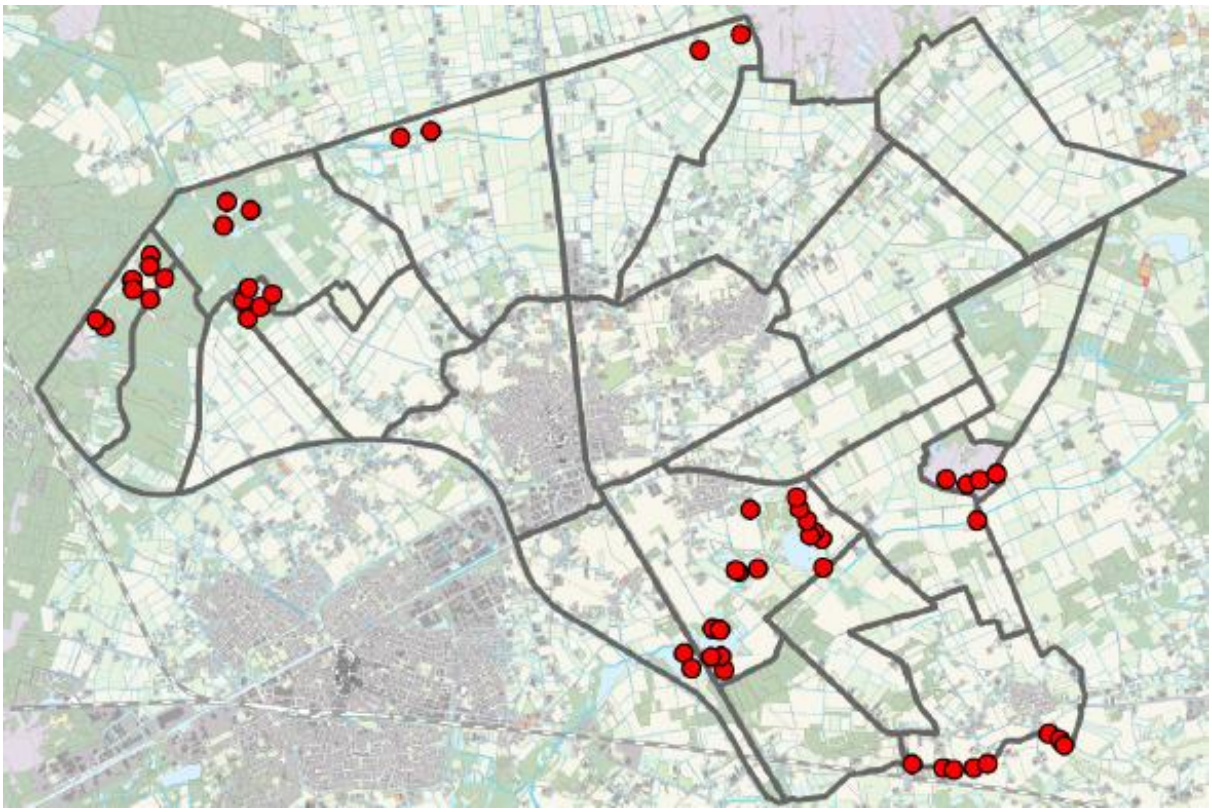

Figuur 247. Rietgors: verspreiding in 2025.

Literatuurlijst

- Akkermans, R.W., H.W.M. Suilen, R. Bruinsma-Fortuin & O.P.J.H. Op den Camp (redactie), 2022. Het Eiland van Weert. Ontdek de natuur in Weert en Nederweert. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- Boele A., van Bruggen J., Hustings F., van Kleunen A., Koffijberg K., Vergeer J.W. & van der Meij T. 2021. Broedvogels in Nederland in 2019. Sovon-rapport 2021/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Boele A., van Bruggen J., Goffin B., Kavelaars M., Kleyheeg E., Koffijberg K., Schoppers J., van Turnhout C., Vergeer J.W. & Jansen D. 2022. Broedvogels in Nederland in 2020. Sovon-rapport 2022/05. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Boele A., Vergeer J.W., van Bruggen J., Goffin B., Kavelaars M., Koffijberg K., Vergeer J.W. & van der Meij T. 2022. Broedvogels in Nederland in 2021. Sovon-rapport 2022/59. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Boele A., van Bruggen J., Goffin B., Kavelaars M., Kleyheeg E., Louwe Kooijmans J., Koffijberg K., & van Kleunen A., K., Schoppers J., van Turnhout C., & Jansen D. 2023. Broedvogels in Nederland in 2022. Sovon-rapport 2023/40. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Boele A., van Bruggen J., Vergeer J.W., Goffin B., Koffijberg K., van Oosterveen C., Schoppers J., & Jansen D. 2024. Broedvogels in Nederland in 2023. Sovon-rapport 2024/40. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Bossenbroek Ph & J. van Bree. Avifauna van de Grote Moost van 1961 tot en met 1982. Consulentschap Natuurbehoud Staatsbosbeheer Limburg. Roermond, januari 1983.
- Bossenbroek Ph & J. van Bree. Avifauna van De Zoom van 1961 tot en met 1983. Staatsbosbeheer dienstvak Natuurbehoud januari 1984.
- Bree J. van. Dagboek “Natuurreservaat De Zoom 1971-1976”.
- Brouwer E. & T.G.Y. van den Broek. Ganzen brengen landbouw naar het ven. De Levende Natuur, januari 2010. Jaargang 111 nummer 1: 60-62.
- Dijk A.J. van. 1993. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON, Beek Ubbergen.
- Dijk A.J. van., Hustings F., Sierdsema H. & Verstrael T. 1996. SOVON Broedvogelverslag 1994. SOVON-monitoringsrapport 1996/06. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Dijk A.J. van & Boele A. 2011. Handleiding SOVON broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Ekers P. 2024, kastoverzicht kerkuilenbescherming vogelwerkgroep Nederweert.
- Erhart Fokko C. & Gijs Kurstjens. 2000. Aantalsontwikkeling van de kwak *Nycticorax nycticorax* als broedvogel in Nederland in de twintigste eeuw. Limosa jaargang 73.2: 41-52.
- Hustings F., van der Coelen J., van Noorden B., Schols R. & Voskamp p. 2006. Avifauna van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- Kikkert J., 2014. Eerste broedgeval van de raaf in Limburg sinds 144 jaar. Limburgse vogels, jaargang 24, editie 2014: 38-44.
- Lensink R., C. Van Turnhout, N. Beemster, A. Boele, A. De Jong, H. Sierdsema & S. Terlouw. 2025. Cetti’s Zangers nemen toe en breiden uit: een eerste analyse sinds de vestiging in Nederland. Limosa jaargang 98.1: 1-15.
- Loven M.M.H. & Pahlplatz R.A.J. 2003. Broedvogels van Nederweert, 10 jaar onderzoek naar zeldzame en schaarse soorten. Vogelwerkgroep Nederweert, Nederweert.
- Loven M.M.H., W. Maris, F.A.N. Meeuwissen & R.A.J. Pahlplatz. 2018. Broedvogels van Nederweert, onderzoek naar zeldzame en schaarse soorten in 1994-2018. Vogelwerkgroep Nederweert, Nederweert.
- Luijten H. 2024 Verslag steenuilenwerkgroep Nederweert in 2024.
- Luijten H. 2025 Verslag steenuilenwerkgroep Nederweert in 2025.
- Manen van W. 2024. Vrijwillige of gedwongen urbanisatie van Nederlandse Roeken. Limosa jaargang 97.2: 79-86.

- Maris W. 2020. 2e weidevogelupdate. Nieuwsbrief, Natuurrijk Limburg 2020.
- Maris W. 2021. 2e weidevogelupdate. Nieuwsbrief, Natuurrijk Limburg 2021.
- Maris W. 2022. Weidevogelupdate 2022.
- Maris W. 2023. Weidevogels en zenderonderzoek patrijs. Nieuwsbrief Natuurrijk Limburg 2023.
- Maris W. 2024. Weidevogel update, 2024
- Maris W. 2025. Weidevogel update, 2025; https://www.natuurrijklimburg.nl/10351-2/.
- Nijssen M. & Geertsma M., 2014. Het dieet van Limburgse grauwe klauwieren. Limburgse vogels, jaargang 24, editie 2014: 45-53.
- Noorden B. van, 2017. Broedvogelinventarisatie van de Groote Peel, 2016. Provincie Limburg, cluster Natuur en Water, Maastricht.
- Noorden B. van & van den Munckhof P., Eerste broedende kraanvogels in Noord-Brabant en Limburg in 2018. Natuurhistorisch Maandblad. Jaargang 108 (10): 285-289.
- Noorden B. van. 2024. De kievit (vanellus vanellus) in Limburg- is de afname nog te keren? Natuurhistorisch Maandblad. Jaargang 113 (4): 97-104.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Nederlandse fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum, Naturalis KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2024. Aalscholver op zijn retour. Sovonnieuws. 37e jaargang, maart 2024: 6-8.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2024. Zonnige toekomst voor de rietzanger in Nederland Sovonnieuws. 37e jaargang, september 2024: 6-9.
- Vaes H. 2025, kastoverzicht kerkuilenbescherming vogelwerkgroep Nederweert.
- Vergeer J.W., van Dijk A.J., Boele A., van Bruggen J. & Hustings F. 2016. Handleiding Sovon broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogeltrekstation, Dutch Centre for Avian Migration and Demography Postbus 50, 6700 AB Wageningen, Nederland. Rapport geringde slechtvalk.
- Voskamp, P., Driessen J. 2003. De brilduiker Bucephala clangula als broedvogel in Nederland: populatieontwikkeling en habitatgebruik stand. Limosa jaargang 76-02; 59-68.
- Vos Burchart, H. de & M. Hartman. 2025. De raaf Corvus corax in Nederland in 2024. Jaarverslag Ravenwerkgroep Nederland.
- Vos Burchart, H. de & M. Hartman. 2026. De raaf Corvus corax in Nederland in 2025. Jaarverslag Ravenwerkgroep Nederland.
- Vossen H. 1993. Drie jaar broedvogelonderzoek in Peelrestant 'De Zoom'. Limburgse Vogels, jaargang 2, nr. 3: 73-80. Oktober 1993.
- Wassink G.J. 2024. De oehoe Bubo bubo in Nederland in 2024. Jaarverslag Stichting Oehoewerkgroep Nederland (OWN) 2024.

Internetbronnen

https://www.knmi.nl/nederland-nu/klimatologie/maand-en-seizoensoverzichten/2024/jaar
https://www.knmi.nl/nederland-nu/klimatologie/maand-en-seizoensoverzichten/2025/jaar
https://www.knmi.nl/nederland-nu/klimatologie/geografische-overzichten/archief-neerslagoverschot
https://werkgroeplepelaar.org/overlepelaars/broeden/
https://apps.arcgisonline.nl/hoogteviewer/AHN4/DTM/dynamisch/@175399.1052606647,367534.63340188685,8
https://www.natura2000.nl/sites/default/files/profielen/Profielen_Vogels_Actueel/Profiel_vogel_A005.pdf
https://natuurgegevensprovincielimburg.nl/s2020/info/spec/logs/BV12510.HTM
https://www.ravon.nl/Soorten/Soortinformatie/zonnebaars

https://portal.sovon.nl/broedvogels/kolonie/result/1190/2025?p=&d=0&o=0&h=0
https://stats.sovon.nl/stats/soort/1190
https://stats.sovon.nl/stats/soort/1420
https://stats.sovon.nl/stats/soort/4330
https://stats.sovon.nl/stats/soort/5910
https://stats.sovon.nl/stats/soort/6150
https://stats.sovon.nl/stats/soort/9740
https://stats.sovon.nl/stats/soort/12530
https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/83704NED/table?ts=1767014857388